

Na²inbí Sedó Yôesiví Tụụ Nanbí Sedó Jôesiví Tun

Tewa

Na²inbí Sedó Yôesiví Tųų

Nanbí Sedó Jôesiví Tun

Selected Books of the New Testament in Tewa
San Juan and Santa Clara Dialects

First Edition

© 1984, Bible League International

Second Edition

© 2012, Bible League International

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons (by-nc-nd)

(Attribution-NonCommercial-No Derivatives 3.0 Unported)

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

PREFACE

There are twenty-seven books in the New Testament. Seventeen of these are presented here in the Tewa language, in two dialects as follows.

Santa Clara

Gospels:

Mark

Luke

The Acts of the Apostles

Epistles:

1 Peter

San Juan

Gospels:

John

Epistles:

Romans

Philippians

1, 2, Thessalonians

1, 2, Timothy

Titus

Philemon

James

1, 2, 3, John

For each of the remaining ten books there is a page which lists the book's name and gives a brief summary of its contents. These are divided by dialect as follows

Santa Clara

Epistles:

2 Peter

Jude

San Juan

Gospels:

Matthew

Epistles:

1, 2, Corinthians

Galatians

Ephesians

Colossians

Hebrews

The Revelation (Apocalypse)

Table of Contents

page

Matthew	Mt	1
Mark	Mk	2
Luke	Lk	43
John	Jn	114
Acts	Act	164
Romans	Rom	233
1 Corinthians	1 Co	266
2 Corinthians	2 Co	267
Galatians	Gal	268
Ephesians	Eph	269
Philippians	Php	270
Colossians	Col	278
1 Thessalonians	1 Th	279
2 Thessalonians	2 Th	286
1 Timothy	1 Tm	290
2 Timothy	2 Tm	300
Titus	Tit	307
Philemon	Phm	311
Hebrews	Heb	313
James	Jas	314
1 Peter	1 Pe	323
2 Peter	2 Pe	333
1 John	1 Jn	334
2 John	2 Jn	342
3 John	3 Jn	344
Jude	Jud	346
Revelation	Rev	347
Maps		348

I HÍWỌ²DI TUU JESUS CHRIST-VÍ²GEDI MATTHEW ITÀ²NĀNDI²

Matthew-á Jesus-ví wówátsi thaa í²gedi ità²nan, háa na²aypuyä waa, háa iví wówátsi iho² waa-á, hedá háa nachuudáhá² nawáywowápóe waagá.

Báyékí hääwí Jesus í²an ni²gedi natú í²gedá Matthew ità²nan, wáy wí Mark-á Luke-á John-dá dáyta²nan, hewänbo wáy wí Matthew ità²nandi-á in wé²ge²in wídáyta²nanpí. Iđida² dítu²an in senä²bí²gedi Jesus dipuwäpówa²in na²aypuyä ihaydi. (Ná²in senä² ovâytu²o “Tres Reyes” gin Kwák²u tųđi.)

Matthew-đi dínthayyan Jesus-á i to²wí namuu Yôesi Tádáđí náä oepáa k'ayđipiye² isandi² t'owa ovây²aywoeníđí, Hebrew tųđi dítú² “Messiah” gin. Nada² in Hudíyo t'owa shánkí wänbo ná²in dínhanginnání²in, hedího íđi dínthayyo² in kháwá² Jesus-á “aywondi” gân natú²da²in, hedí iví²piye² ívíwhâyundedá íđi dín²aywoení na²inbí t'aywó²đi gínmuuđi wídítuchänú-ípíđi.

I hí² Jesus-di in t'owa ovâyhą²andí², “Sermon on the Mount” gin dáytu²o²í², ná²in tą²nin diwe wá² natą²muu. Iwe dífhą²o háa Yôesi Tádá äyséegí-í²in hedá háa wé²ge²in t'owa äyséegímá²ve-í²indá.

I HÍWÓ²DI TUN JESUS CHRIST-VÍ²GEDI MARK ITA²ÑANDI²

John i² p'ó²p'oe²kandi²di Jôesiví tun in t'owa ovâytunphadende²

1 ¹Ná²i-ân namuu i² híwó²di tun Jesus-ví²gedi, i-á namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, i²bá Jôesi Tádáví ay ûnmuu. ²Hân²oe Jôesi Tádáví tukhe²bi², Isaiah gin nakháwá²i², ita²'nan háa Jôesi Tádá iví ay itu²annin, ginnân:

³Ót'ôeyanbe, naví t'ôepa²qa²i² uví páadé wînsankhây²máa.

I²dân ugi² in p'ôe wônkhây²amí.

Oe ahkon deedi i² t'ôepa²qa²i² ûntuhkwíntú²uní,

“In p'ôe binkhây²an i² shánkí natsonji²igi².”

Hâ²i p'ôe²ây-á wá² igi² binta²ge²an.”

⁴John i² p'ó²p'oe²kandi-ân i² t'ôepa²qa²i² namuu. Oe ahkon deedi Jôesiví tun in t'owa ovây²t'ôekanhondi ovây²tumáa, “Unbí t'aywó²di binjoe²an, heđânho Jôesi Tádádí wovây²owóje²-ídí, ihay²dânho naadi wâyp'ó²p'oe²amí.” ⁵Heđi hânho báyékí t'owa Judea nangewin heđá Jerusalem bú²windá ee naji² iwepiye dimää, heđi in to²wên dívít'aywó²dihâätsi²annin in Jordan p'o²k'ay iwe ovây²p'ó²p'oe²an.

⁶John-bí aa kamáyo phódí ûnpa²an, heđá napújeba²áamuu, heđi khowi²dá heđá thaawá²á p'lo ishaa²i-á ik'oe. ⁷Heđi ginnân in t'owa ovây²tumáa: “Wí to²wí naví shánkí tsonan, heđânho Jôesi Tádádí wovây²owóje²-ídí, ihay²dânho naadi wâyp'ó²p'oe²amí²khuu imáa²i naví tí²úuge napowagi²o, heđi naa ihay híwó²di wó²muupí dáy²t'á²-ídí iví anto wânbo dônma²p'á²adi-ídí. ⁸Naadá p'oe²idá² wâyp'ó²p'oe²o², hewânbo i²dá i² Yä²dâa²i P'oe²waahâ² wovâysankhây²máa wí p'ó²p'oe²kan waagibá.”

Jesus óep'ó²p'oe²an

⁹Ihay²hâäbá Jesus oe Nazareth bú²dí napówá, Galilee nantaa búgedi, heđi in Jordan p'o²k'ay iwe John-di óep'ó²p'oe²an. ¹⁰Heđi Jesus ee p'oe iwedí

nats'anpee² ihaydi, makówá nakhuudeemändi i' Yä'dâa'i P'owəqahhə wí k'o'wee waagibá nawândi imú², heđi iví²di isóge. ¹¹Heđi wí tun makówáđi napeedi ginnân natú: “U-á navi ay wísígi²i-ân unmuu. Hânho u²di ohíhchan.”

Penísendi ikhähəde Jesus óehíwóhpíkannamídí

¹²Ihaydi i' Yä'dâa'i P'owəqahhəđi Jesus ahkónupiye óeho². ¹³Jónántä (40) thaa iwe naji², heđi Satan i' Penísendi namuu²i' ikhähəde² óehíwóhpíkannamídí. Ihayhəđi wiyá to²wí i-áđi wína'ánpí, in ahkónuwín animáa hähəwəndə²mân iwe diji², hewänbo in makówáwin t'òepə²á²indiho óekhəge²nan.

Jesus-di jónu paawó²in ovâytuḥkännan i-áđi dimú-ídí

¹⁴⁻¹⁵John i' p'ó²p'oe²kandi² oe Judea óepansóge, heđi tí²úgedí Jesus oe Galilee-piye namáa, Jōesi Tádávi híwó²di tun in t'owa ovây²t'òekanhondi. Ovây²tumáa, “Nää-ânho híwó² diwe naná, Jōesi Tádá nakhəy²muu wovây²síghóeníđi. Inbí t'aywó²di binjoe²an, heđá ná²i Jōesi Tádávi híwó²di tun bíwá²yú.”

¹⁶Iwáy Galilee p'oe²kwí kíngé Jesus naphadəmən dihaydi, Simon-dá ivi tí²úu Andrew-áđi dānpa²akanundeđi ovānmú², indá paawó²in damuudi. ¹⁷Heđi ovāntu²an, “Naa-áđi bákə²ve. Nää dānpaahónde², hewänbo naagi² dīnt'owahóení²in wānhə²qamí.” ¹⁸Wesebo inbí pa²akanu²i dānjoe²andi i-áđi damáa.

¹⁹Wiyá hây namáa ihaydi, James-áđi ivi tí²úu John-dáđi ovānmú², indá Zebedee-ví ay damuu. Inbí pa²akanu²i dānkodi²o² inbí kophé iwe. ²⁰Heđi ovānmú²di ovāntu²an i-áđi damú-í²in, heđi inbí tádá Zebedee ee kophé iwe in t'òe²indáđi ovây²joe²andi i-áđi damáa.

Jesus-di wí yä'dâapi² p'owəqahhə wí senbí²wedi óekhehiye

²¹Capernaum bú²ay dipówá, heđi i² kaykhanwówá thaa naná² dihaydi Hudíyoví méesate²ay ee Jesus nats'ú, heđi in t'owa ovây²há²an. ²²Háa Jesus-di ovây²há²o waa ovây²háa²an, gá in sená² in Hudíyoví khuu dāy²há²o²in dívíhée²an waagibá wí²ihée²anpidān, hewänbo i²dá ovây²há²an ta²gendi itsonkhuumáa waagi.

²³Ihaydibá wí sen i² méesate ee nats'ú, i-á wí yä'dâapi² p'owəqahhəđi óemáa, heđi ituwínú, ²⁴“Ánpí dí²an, u² Jesus Nazareth bú²wi². Ti un²ä² dít'aháanú-ídí gáhān? Naa dīnhanginná to²wí unmuu²in. U-á i² t'āhkí yä²dâa²i² unmuu, i² Jōesi Tádáđi wóesandi².” ²⁵Jesus-di i² yä²dâapi² p'owəqahhə óet'e²yandi óetu²an, “Hānda²dibo², ná²i senbí²wedi óepeve.” ²⁶Heđi i² yä²dâapi² p'owəqahhə ituwínúdáhá² i² sen óethəḥəkännan iví²wedi napee²āđi.

²⁷T'āhkí in t'owa ovây²háa²an, heđi dívítu²an, “Hānnan namuu ná²in? Wēn ts'əamin háhkānnān imáa, heđá itsonkhuumáa waa i²o². In

yä²dâapí¹in p¹oewaahâa wänbo ovâytsommaa, hedí indi óe²a²gindo².”
 28 Hedí oe Galilee nange í²ge t¹âhkí t¹owa iví²gedí dit¹oe.

Jesus-di báyéki t¹owa ovâyhehkháa²an

29 I² méesate iwedi dipee, hedí Jesus oe Simon-dá Andrew-ádi inbí tewhá iwepiye namää. James-ádi John-dádi wá² damää. 30 Dipówa ihaydi Jesus óetu²an Simon-bí jahkwíjo úntsáwâp¹ídehay²in. 31 Hedí i² kweeví whohte iwepiye namäädi man diwedi óeyâ²di óeshaa. I² tsáwâp¹íde wesebo ûnhân, hedí ovâyhúujôn.

32 Nathants¹ú² dihaydi i² kaykhanwówa² thaa naphade, hedího in t¹owadi in dihay²in t¹âhkí hedá in to²wên yä²dâapí¹in p¹oewaahâadi ovâymaa²indá wáy Jesus na²án diwepiye ovâyhúja². 33 In bú²wnmáa, hedí indi óe²a²gindo².in t¹owa t¹âhkí ee tewhá phódi dívíwé²ge²an. 34 Hedí báyéki t¹owa ovâyhehkháa²an, tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo², hedá báyéki yä²dâapí¹in p¹oewaahâa t¹owaví²wedi ovâykhehpiye. Hewänbo in p¹oewaahâa wí²ovâyhi²mâgipi, gá to²wí namuu²in dínhanginnândân.

Jesus wí²bo ijúusu²an

35 Wa²déedi Jesus ishaa, hedí bú²dí napeedi oe hânda² naná² diwepiye namää, hedí iwe ijúusu²an. 36 Simon-dá in wé²gen i-ádi diji²indádi dimää óenuuwá²-ídi. 37 Hedí óeshaa ihaydi óetu²an, “T¹owa t¹âhkídi wóetu²wâmaa.” 38 I²di ovâytu²an, “Jaho gimú-í o²i wé²ge²i bú² náwe tsowa naná² diwepiye, eeje wá² Jôesi Tádávi tun dovây²t¹óe²amídi. Hangí²-ânkun o²âä.”

39 T¹âhkí Galilee nange í²ge Jesus namändi inbí méesate eeje Jôesi Tádávi tun ovây²t¹óekanhon, hedá in yä²dâapí¹in p¹oewaahâa t¹owaví²wedi ovâykhehpiyende².

Jesus-di wí sen naphéetaymuu²i² ònehkháa²an

40 Wí sen naphéetaymuu²i Jesus-ví²piye na²âä, hedí idége²disógedi pín ta²gedi nakhäge²da²póe. Óetu²an Jesus, “Dínhanginná u-á úkodi²in ná²i phéetay dínjâa²amídi, unda²di.” 41 Jesus iví²piye hânho nasehkanápóe, hedí ikhóhtâädi iví mandi óetäge, hedí óetu²an, “Naa oda²áakun wínhehkháa²amí²in. Unhehkháapúuwí.” 42 Wesebo i² phéetay ûnhándi nahehkháapóe. 43-44 Hedí Jesus-di óepunjôn, hewänbo páadé kaygindi óetu²an, “Óet¹óeyan, to²wí wänbo ná²i úpóe í²gedi wínâat¹óe²amípi. Moses ita²nan Jôesi Tádávi ta²nin diwe, únkây²â² wí háäwí i² owha²ví²piye bínhúuwí²in Jôesi Tádá óemâänídi, in t¹owa ovâyhangin²ânnamídi íhehkháapóe²in. Náä ópûn, ha²wâa ó²an.” 45 Hewänbo i² sen iwedi namäädi báyéki ihée²an ni²gedi, hedá háa ûnpóe²indá t¹âmápiye in t¹owa ovây²t¹óe²an. Háa i² sen i²annin namuudi Jesus wí²únkodipi kee²eedi i² bú² nats¹úunídi, hedího bú²dí já²wébo wáy tóebo nathaapi iwe iwóyí². Hewänbo ee na²án diwe in t¹owa t¹âmaphá²gedi dipóya².

Jesus-di wí sen ûn²á²yăkankodipí² ònhèkháa²an

2 ¹Wí hăyú² thaa naphade ihaydi Jesus wíyá² oe Capernaum-piye namăă, hedí iví² na²ánnin in t'owa dínhanginpóe. ²Báyékí t'owa iwe diwé²gepóe, hedího wínajâanáhpí phódi nú² wânbo joe, hedí Jôesi Tádávi² tun ovâyt²ôe²an. ³Wây-á t'owa di²ăă, hedí in diwedí jónu senă²di wí sen ûn²á²yăkankodipí² whohpă² k'léwédí² óekán. ⁴Hewânbo dit'owabá²yendi wídínkodipí² Jesus-ví nú² óekánídí, hedího wha²k'aypiye dipeedi Jesus nawin dee ta²ge dâypohkídi, hedí whohpă² wóégé² i² sen ûn²á²yăkankodipí² oe áagépiye óewaje. ⁵Dâywăyümăă²in Jesus-di ovâymú² ihaydi i² nahay²i² óetu²an, “Naví ay, uví t'aywó²di ú'owó²jen.”

⁶Hewânbo wên Hudíyoví² khuu dâyhă²o²in iwe dikw'ó²nin ginnân díví²ánshaamăă: ⁷“Háadan ná²i sen gin ihí²măă? Jôesi Tádăđă²mân ûnk'óe t'aywó²di i'owóje-ídí, hedího gin ná²i sen ihí²măădí Jôesi Tádă óe²á²ginhânúnde?”

⁸Wesebo Jesus wí²bo ûnhanginpóe háa kaadibo díví²ánshaamăă²in, hedí ovâytú²an, “Hedí háadan ha²wăa úví²ánshaamăă? ⁹Ná²i sen ûn²á²yăkankodipí² dótú²andă, ‘Uví t'aywó²di ú'owó²jen,’ háa dótú²andă, ‘Uví whohpă²ay mănke²di ójyé,’ wé²i-an shánkí wínabâapu²wanpí hedânho bînmúunídí háa ta²gendi dínkodí²in háa joe? ¹⁰Năă hăăwí dókhamăă wăykeeyamidí naa t'ăhkí t'owagi² o²aypuyă²i dínk'óe²in náă oepăa k'aydi t'aywó²di dovăy²owóje-ídí wă².” Hedăhá² i² sen ûn²á²yăkankodipí² óetu²an, ¹¹“Wítumăă, ówínú, uví whohpă²ay mănke²di uví²piye unmú-í.” ¹²Hedí i² sen wesebo iwínú, hedí iví whohpă² iké²di napee. T'ăhkídi²bo óemú²di ovăyhăă²andi ditú, “Wên hăăwên gi²min wăymúu wânbo wí²ăymú²pí,” hedí Jôesi Tádă kw'ăáyébo óemăă.

Jesus-di Levi óetu²an óeyquhúuwí²in

¹³Jesus i² bú²dí napeedi oe p'óekwí kíngépiye wíyá² namăă. Báyékí t'owa iví²piye dimăă, hedí ovăyhă²o². ¹⁴Hedí Capernaum-piye nawáymân dihaydi wí sen Levi gin nakhăwă²i² óemú² i² phahsan chă² dâywé²ge²o²i tewhá²ay ee na²ándí, i-á Alpheus-ví ay ûnmuu, hedă tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetu²an, “Naa-ádí ókă²ve,” hedí iwínúdí Jesus-ádí namăă.

¹⁵Báyékí wăy-á tax phahsannin hedă wăy-á t'owa-á Jesus-ádí diji², ná²in wé²gen t'owa in Pharisees-di ovăytumăă t'ôeyanpí²in gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee ná²in t'owa Jesus-ádí iví khăge²nindădí dívíhúujo². ¹⁶Hedí wên Hudíyoví² khuu dâyhă²o²in senă², indă Pharisee t'owa iwedi²in dimuu²indi Jesus óemú² ná²in gi²min t'owa-ádí ihúujodi. Hedí Jesus-ví khăge²nin ovăytsika²yan, “Háadan ná²in tax phahsannindădí hedă ná²in t'ôeyanpí²indădí ihúujo²?” ¹⁷Jesus nat'oe²di ovăytú²an, “In dihay²indă²mân wí woekandi dítáy, in dihaypí²indă joe. Naa o²ăă in to²wên

t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídí inbí t'aywó'di dâyojoe'âamídí, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin di'ânde'indá joe."

Jesus óetsika'yan haqáá i'gedi

¹⁸Hayhâäbá John i' p'ó'p'oekandivi khäge'nindáđi in Pharisee t'owavi khäge'nindáđi dívíhaqáá'o', hedi wên t'owa Jesus ûnpówá'indi óetsika'yan, "Háadan John-bí khäge'nindáđi in Pharisees-ví'indáđi dívíhaqáá'o', uvíndá joe?" ¹⁹Jesus-di ovâyttu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihayđi, ti i' soyingiví k'ema'in dívíhaqáá'o' wa'di indáđi najidibo'? Joe, há'to ha'wâa díví'âmi wa'di indáđi dín'ândí. ²⁰Hewänbo owáy hâäđi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhâymaa, ihayđânho dívíhaqáá'khâymaa."^a

Jesus-di ovâythayyan in Húđíyoví hay owáyđí'i k'huu-á hedá iví ts'aqabi k'huu-á wíđänwóndepí'in

²¹"To'wí wänbo wên to khannin deedi wên aa'ay ts'aamin wí'it'i'k'úya'pí. Ha'wâagi i'andá, dâyo'owíđidi in aa'ay nat'i'k'óe'in nats'úuní, hedá shánkí wänbo-á in to-á nasivedee-í. ²²Hedi to'wí wänbo wí úuva p'oe ts'aqabi wí'ikuudepí wí k'úwá khowa p'oemúu khandi eje. Ha'wâagi i'andá, i' úuva p'oe nakaypóedí nasóedi i' p'oemúu napání, hedá i' méena-á nacha'dee-í. Úuva p'oe ts'aqabi-á p'oemúu ts'aqabi eejân ûnkuukhây'ä'."

Jesus óetsika'yan kaykhanwówá thaa i'gedi

²³Wí thaa, kaykhanwówá thaa naná'dí', wí táhtân nava i'ge Jesus-áđi iví khäge'nindáđi dimän, hedi in khäge'nin dâyták'éthehondi dâyo'koehon. ²⁴Hedi in Pharisee t'owadi Jesus óettu'an, "Háadan uví khäge'nin ha'wâa díví'o'? Háa díví'o'in kaykhanwówá thaa naná' diwe nakhâak'óe."

²⁵⁻²⁶Jesus-di ovâyttu'an, "Hewänbo bîntunnanpí'an háa David hán'oe i'annin, Abiathar na'owha'p'ó'déđí'án dihayđi. David-dá hedá in senä' i-áđi diji'indáđi dihašsëndi wí hääwí dâyk'ó'i'in wíđâymaa'pí, hediho Jôesi Tádávi tewhá ee dits'ú, hedi i' pává ee nasaa'i David ihógiđi ik'oe, hedá in senä' i-áđi diji'indá wá' ovây'mági, tobá i' pává Jôesi Tádági' ûnwijesaa wänbo', hediho in owha'đá'mân dínk'óe dâyk'ó'íđi. ²⁷Jôesi Tádáđi t'owa ovâykhíjé i' kaykhanwówá thaa dâywänpi'a'geenídá joe, hewänbo i' kaykhanwówá thaa-á t'owa ovây'mági ovâykhäge'namíđi. ²⁸Hediho naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i dínk'óe otúuníđi háa t'owa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkodi'in díví'âmíđi."

^a Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

**Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen
namant'aamuu²i⁷ ònhèhkháa'an**

3 ¹Jesus i⁷ Hudíyoví méesate²ay ee wíyá nats¹ú, hedi wí sen wáyhángedí namant'aamuu²i⁷ iwe na²án. ²Hedi in t'owadi Jesus áyíngidi óemúnde², tigúba kaykhanwówá thaa i⁷ sen ònhèhkháa'amí, hedi ònhèhkháa'andá ònt'e²p'êede-í. ³Jesus-di i⁷ sen namant'aamuu²i⁷ óetu'an, "Ná'in t'owavi páadépiye ówínú."

⁴Hedáhá⁷ Jesus-di ovâytsika²yan, "Kaykhanwówá thaa wé²i-an gínk'óe íví'amídí: Ti wí to²wí âykhäge²namí háa âywa'amí? Ti gínkhây²ä² wí to²wí iví wówátsi ây²aywoeni²in háa âyháyj²i²in?" Indá háabo wíditúhpí. ⁵Hedi Jesus ibéedí tyíngidi óemúnde², tigúba k'aygi ovâymúnde², gá wídisígítaachanpoe²opídân, hedi wídisèhkanâpépídí óewa²an. Hedáhá⁷ i⁷ sen óetu'an, "Ókhóhtää." Hedi ikhóhtäädí iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe. ⁶In Pharisee t'owa dipee, hedi wesebo Herod-ví k'ema²in ovâyhée²an wên hí⁷ dâyk'úuwídí hádídí Jesus óeháyj²i²in.

Báyékí t'owa oe p'oekwí kíngépiye Jesus-ádí dimää

⁷Jesus-ádí iví khäge²nindádí iwedí dívíjâa²an, hedi oe p'oekwíngépiye dimäädi báyékí t'owa dínwóemää. Ná'in t'owa di²ä² oe Galilee nangedí, Judea nangedá, ⁸Jerusalem bú²dá, Idumea nangedá, Jordan p'o² p'á²nädá, hedá Tyre bú² Sidon bú² tsowadá. Ná'in t'owa-á háa i⁷o² i⁷gedí dit'oedi iví²piye dimää. ⁹Hedi Jesus iví khäge²nin itu'an wí kophé ûnkhâychaní²in, in báyékí t'owadi wí²óet²á²ámá²ve-ípídí. ¹⁰Báyékího ovâyhehkháa'an, hediho nää-á t'áhkí in dihay²in iví²piye dívít²á²t'á²máa óetä²ägé-ídí. ¹¹Hedi in t'owa in yä²dâapí²in p'oewa²ahâ²adi ovâymáa²indi óemú²dí iví páadépiye dívídege²dikw'ódi, hedi dívítu²wínú, "U-á Jôesi Tá²dávi ay-ân unmuu." ¹²Hewänbo kay²indi in yä²dâapí²in p'oewa²ahâ²adi ovâykhâ²ak'ú² wíditú²be-ípídí to²wí namuu²in.

Jesus-di tä²dí wíje senä² ovâyde²man iví khäge²nin dimúunídí

¹³Jesus okú i²piye namää, hedi in to²wên nada²in ovâytu²hkánnan, hedi ee naji² iwepiye dimää. ¹⁴In diwedí tä²dí wíje senä² ovâyde²man i-ádí dimú-ídí, hedá ovâypunjôenídí iví tun in t'owa ovây²tunphaadé-ídí. ¹⁵Hedá inbá ovâyk'ú² in yä²dâapí²in p'oewa²ahâ²adi t'owavi²wedi ovâykhe²peeyé-ídí.

¹⁶⁻¹⁹Ginnân in senä² dikháwá: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá² óekháwámági), James-á John-dá (ná²indá Zebedee-ví ây ûnmuu, hewänbo Jesus-di ovânkhây²á² Boanerges gin, hedi ná²in kháwá² Boanerges-á Greek-ví tundi "Kwahtaq" gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay

ûnmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedi²¹i namuwän^b), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymáa²¹i-á namuu).

Ditú Penísendiði Jesus óekhäge²máa²in

²⁰Jesus wí tewhá ee nats¹ú, hedi báyéki t'owa wíyá diwé²gepóedí Jesus-á ivi khäge²nindá húu wänbo wí²ovây²mähpi. ²¹Hedi ivi maatu²in háa ûnpoe²o²in dínhanginpóedí ûnkenmäa. “Hádée ivi hangintan wí²imáapi²” gin ditú².

²²Wên Hudíyoví khuu dâyhá²o²in oe Jerusalem bú²dí di²äa²in wá² ditú², “Jesus-á Penísendiði óemáa. In yä²dâapi²in p'oweaqahâ²avi p'ó²dédí² dínmuu²i², Beelzebul gin nakháwá²i²dân óekhäge²máa in yä²dâapi²in p'oweaqahâ² t'owavi²wedi ovâykhepeeyé-í².” ²³Hedi Jesus-di in t'owa ivi²we ovâywé²ge²andi ná²i hí² wên ó²gédí²ay waagi²bá namuu²i² ovâytu²an ovâyhá²amí²: “Hádí²dân Satan i² Penísendi namuu²i² ûnko²di wí²bo ipikhepeeyé-í²? ²⁴Ti wí²ûnhanginnáhpí²an wí nangewin t'owa wí²bo dívípihánbodá, há²to inbí nange dínkáypúuwí. ²⁵Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí²bo dívípiyáandedáho², há²to híwó inbí k'aygi dínpúuwí. ²⁶Hedi hanbá Satan ivi khäge²nindá²í iyádedá, há²to nakáypúuwí, hewänbo iwebo ivi kay ûnhâ²aní.

²⁷“To²wí wänbo wí²ûnko²di² wí sen nakay²ivi tewhá ee nats¹ú²uní² ivi há²awí ónsänhóení², páadé i² sen nakay²i² óewhisógepidí²bo². Óewhisógedí²dá²mânho ónsänhóení ivi há²awí.

²⁸“Ta²gendi wáy²tumáa, nakodi ovây²owóejé-í² t'owavi² t'aywó²di t'áhkí hedá t'áhká inbí hí²dí Jôesi Tádá óe²a²ginhámunde²i-á. ²⁹Hewänbo to²wí i² Yä²dâa²i P'oweaqahâ²avi²gedi a²ginkhanu²di ihí²máadá, Jôesi Tádá²í há²to hânhay wänbo ón²owóejé-í. Wên t'aywó²nin i²o há²to hânhay wänbo na²owó²jé²dee-í²in.” ³⁰Ha²wáagi Jesus ihée²an gá in Hudíyoví khuu dâyhá²o²in ditú²dân, “I-á wí yä²dâapi² p'oweaqahâ²adi óemáa.”

Jesus-ví jíyá-á tí²úuwindá ûnpówá

³¹Ihayhá²äbá Jesus-ví jíyá-á ivi tí²úuwindá i² tewhá wáy na²án diwe dipówá, hedi já²wé dívítsikhawindi wí to²wí Jesus ûntuhkánts¹ú. ³²Báyéki t'owa ee na²án dee dikw²ón, hedi óetu²an, “Uví jíyá-á²dí uví tí²úuwindá²í oe já²wé diji² hedi wóetu²wämáa.” ³³Jesus-di ovây²tu²an, “Wây-á t'owa diji² jíyá-á tí²úuwindá waaginbá dimuu²in naagi².” ³⁴Hedi in t'owa dibúukw²ó²nin ovâybéepuwämáadi natú, “Ná²in wá² naví jíyá-á naví tí²úuwindá dínmuu. ³⁵To²wên háa Jôesi Tádá nada² waa díví²o²innânho naví tí²úuwindá naví jíyá-á dínmuu.”

Jesus-di wên háhkangi²in ó²gédí ko²ji i²gedí in t'owa ovây²tu²an

4 ¹Jesus-di in t'owa oe p'oe²kwí kíngé wíyá ovâyhá²o², hedi ee naji² iwe báyéki t'owa dívíwé²ge²andi wí kophé na²án diwe itógi²di isóge, hedi

b In Zealot t'owa-á Israel nangegi² dívíhánbo² in Rome-²in ovâykhepeeyé-í²

t'ähkí in t'owa ee nange p'oekwí kíngé dívíwóyí? ²Iwe ovây'ó'gédí'an báyékí hääwí ovâyhá'amídí. Wên ó'gédí ovâytu'annin ginnân namuu: ³"Bít'óeyan. Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóegé, hedí ee nava í'ge iko'jiwáde. ⁴Wáy wí ko'ji in p'óe'ay nava pínu nak'óe í'ge najemu, hedí in tsídé dipówádí t'ähkí dáyk'oe. ⁵Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, báyékí wínanankw'óhpí iwe, hedí wáhpshade wínanank'aanáhpídí í' nan nasúwádí wesebo natsijópúpóe. ⁶Hewänbo í' than napee ihaydi, t'ähkí nat'aadi óephahánú, ihay wínapúutsiyedípídí. ⁷Wíyá ko'ji-á wáá'í phé'yávi jáa-á najemu, hedí í' phé'yávi nasóedi í' ko'ji óe'ánhógidi háäbo wínapaapí. ⁸Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan diwá najemu, hedí napeedi nasóe, hedí wáy wí ko'ji iwedí powintä ma'kw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedí sígíntä-á, hedá wíyá iwedá tägíntä-á. ⁹To'wên naví hí' dit'oe'índá híwó dívít'óeyaani'in dínkhây'ä?"

¹⁰Jesus wí'bo nají' ihaydi, iví tã'di wíje khäge'nindá hedá in wé'gen i-ádí diji'índá oetsika'yan hánnan ná'in ó'gédí natunda'in. ¹¹Ovâythayyandi natí, "Jóesi Tádádí wovâymägi íka'póewídí hádídí í'di náä t'owa ovâysíghónde' í'gedí, hewänbo in wé'gen t'owa dika'powada'pí'índáho dovâyhá'odi ó'gédída' dovâytumáa hedânho wídika'póewípídí. ¹²Jóesi Tádáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedí nata'muu:

    Tobáháa háädi wänbo t'ähkí dâymünde wänbo
    wídínkeepoe'opí,

    hedá háädi wänbo t'ähkí dit'oe'o

    hewänbo wídika'póya'pí.

    Dínkeepoe'odá hedá dika'póya'dá Jóesi Tádáví'piye dívíbee-í hedí
    í'di ovây'owóje-í."

Jesus-di ovâythayyan í' ko'ji í'gedí

¹³Hedí Jesus-di ovâytsika'yan, "Ti ná'in háhkaní' in ó'gédí í' ko'ji í'gedí wí'íka'póya'pí'an? Hádídan í' wé'ge'í háhkaní' ó'gédí wâytumáa'í' íka'póewí? ¹⁴Ná'í ko'ji í' sen ikoe'í Jóesi Tádáví tun waagi'ba namuu. ¹⁵Wí ko'ji in p'óe'ay í'gepiye najemu nanankâymmu eedi, hedí wên t'owa ná'í nan waaginbá dimuu. Ná'í Jóesi Tádáví tun dit'oe'di wesebo i Penísendi Satan na'äädí inbí'wedí ovâyhónde'. ¹⁶Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedí wáy-á wên t'owa-á ná'í wáhpshade k'aapí' nan waaginbá dimuu. Jóesi Tádáví tun dit'oe'di wesebo híhchandi dáysí'ó'. ¹⁷Hewänbo wídípúumuupí waaginbá dimuu. Pín ta'gedí wídívíwâyundepídí háy tähkída' diyäapoe'o. Dâyt'óephadededáhá' t'owadá ovâywá'ó' ná'í Jóesi Tádáví tun namuudi, hedího wesebo inbí wâyü dínhände'. ¹⁸Wíyá ko'ji-á wáá'í phé'yávi jáa-á najemu, hedí wáy-á wên t'owa-á í' tun dit'oe'di ná'í nan waaginbá dimuu. ¹⁹Báyékí háäwí náä oepáa k'aydiwidi ovây'áyíngimä', hedí hânho dâychä'sígídí in ta'gen namuu iwedí dívíhänge'ó', hedá báyékí wíyá háäwí-á dida', hedího í' ko'ji óe'ánhógi waagibá dínpo'e'o, índá Jóesi Tádáví hí' dâyt'ódé'dedi wên híwó wänbo wí'ovây'ohpí. ²⁰Wíyá

koʼji-á híwóʼdi nan deedá najemu, hedí wáy-á wên tʼowa-á náʼi híwóʼdi nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun ditʼoeʼodi dâysígíʼoʼ, hedí híwóʼdi háäwi dívíʼoʼ. Iʼ koʼji powintä háa sígintä háa tãgintä maʼkwʼanukí shánkí napaa waagibá, náʼin tʼowa iwedi wáy wên shánkí híwó dívíʼo wáy-á wênbiʼwedi.”

Jesus-di wên phakó iʼgedi ovâytuʼan

21 Hedí wáʼ ovâytuʼan, “Ti wên phakó bîntsʼúyaʼ wên tʼún napekicháʼnin phoʼ háa whohte phoʼ bînkênidíʼ Joe, wên phakóbay-á dâykéeʼi wáy nakohkeetʼôení iwepíʼan. 22 Hedí hanbá tʼähkí háäwi náä nakaamuu wänbo nakeepúuwí, i dívíʼoʼ. Iʼ koʼji powintä háa sígintä háa tãgintä maʼkwʼanukí shánkí napaa waagibá, náʼin tʼowa iwedi whedi háäwi náä nakaʼpowamuupí wänbo-á nakaʼpowadee-í. 23 Toʼwên naví híʼ ditʼoeʼindá dínkhâyʼäʼ híwó dívíʼôeyaaniʼin.

24 “Hewänbo áyîngidi bíʼôeyanbe. Wí híyãäwän úvítʼôeyandáhoʼ, wí híyãäwän íkaʼpóewí. Hewänbo híwó úvítʼôeyandá híwó wáʼ íkaʼpóewí, hedá shánká íhâhpúuwí. 25 Toʼwí nakaʼpówáʼi-á shánkí óekaʼpowamãáni. Hewänbo toʼwí híwó nakaʼpówápíʼ-á, iʼ waagibá, náʼin tʼowa iwedi whíyãä nakaʼpówáʼiʼ ònkaayámí.”

Wíyá wí koʼji iʼgedi ovâytuʼan

26 “Naadi wáythayyamí háa Jôesi Tádávi háhkan ûnmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe ikoʼjiiwáde. 27 Khun waagi iʼ sen najókhâyʼäʼ, hedá hédén waagá ishaadeʼ. Iʼ koʼji-á natsijópúpuwamändi nasôemän, hewänbo iʼ sen wíʼûnhanginnâhpí háadí gin napoeʼoʼin. 28 Iʼ nan diwedi napipee. Páadé napee, hedá natútodee, hedá nakâypóe. 29 Hedí nakâypóe ihaydá iʼ táhtsaa tsijódí itsʼáʼ, táhtsaa ihaydi nanândi.”

Mustard koʼji iʼgedi ovâytuʼan

30 Jesus-di wíyá ovâytuʼan, “Naadi wáythkankhâymaa háawin Jôesi Tádávi háhkan ûnmuuʼin. Náʼi háhkangíʼ híʼ wáytuʼamí wáythayyamídí háa ûnwadedee-íʼin: 31 Únpúuwí háa wí mustard tân ûnpoeʼo waagibá. Náʼi tândá shánkí hínchãäʼi namuu iʼ wéʼgeʼi koʼji tʼähkíwíʼwedi, 32 hewänbo óekoedi napee ihaydi, shánkí nasôeʼo iʼ wéʼgeʼi nakoʼondivíʼwedi. Hedí nasôedi heʼendi nawaʼjáykhóepoeʼo, hedá in tsidéʼây-á iʼ waʼjáykhóe eedá naʼóhkhunnáʼ deedi dâyyãhpaʼ.”

33 In tʼowa ovâyháʼodi báyéki háhkangíʼ óʼgédíʼây gíʼbibá ovâytuʼan, háyú díntʼôeyankodi ihay. 34 Gíʼbi híʼdídaʼ náʼin tʼowa ovâyháʼan, hewänbo wíʼbo iví khãgeʼnindádí najíʼ ihaydi indáho iʼdi háäwi tʼähkí ovâythayjoʼ.

Jesus iʼ wãã hãndaʼ iʼan

35 Iʼ thaabá nakin dihaydi iví khãgeʼnin itúʼan, “Jaho gimú-í oe pʼoekwíʼ pʼãnäpiye.” 36 Hedího tʼähkí in tʼowa ovâyjoeʼandi in táʼdi

wíje khäge²nin i² kophé iwe dívítógi² indádí óeho². Wáy-á kophé wá² iwe dikw¹ó. ³⁷Hedi wí wäq hânho kay²i napówá, hedi i² kophé búge nap¹o²ts'uya²di nap¹ohpi²demän. ³⁸I² kophé tí²úupiye p¹önwédé eedi Jesus najókhawák²óe, hedi iví khäge²nindi óejóhsandi óetu²an, “Háhkandi², ti áyíngi wíwóemähpí²an ná²in díp¹ot²akhanukhây²o²?”

³⁹Jesus ishaa, hedi kaygindi óehée²an i² wäq, hedá i² p¹oekwíndá óetu²an, “Ánpí ók¹u².” Hedi i² wäq nahándí t¹ähkí nahángípóe.

⁴⁰Hedi Jesus iví khäge²nin itú²an, “Háadan íkhunwóeda²? Ti in wäyü wíwínmáapí²an?” ⁴¹In khäge²nin hânho dikhunwóeda², hedi dívítúmáa, “Háawi sennan ná²i namuu? Wäqdi wänbo p¹oedi wänbo-á óe²a²gindo²?”

Jesus-di báyéki yä²däapí²in p¹oewäqahäqá wí senbí²wedi ovâykhehiye

5 ¹P¹oekwí² p¹änäpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá. ²I² kophé iwedí Jesus nawá² dihaydi, wí sen peníbégedí napee óejay-ídí. Ná²i sendá wí yä²däapí² p¹oewäqahäqádi óemáa. ³I-á t¹owápho eje nathaa, wáy dâypenikhä²kw¹óe²ó iwe. Óewhi²owän, hebo wínawhisogedee²ipí, kadénadi wänbo joe. ⁴Hâyánbo óekwák²ukhúwhi²an, hedá kadénadá óemanwhi²an, hewänbo i² kadéna itäqádi its¹ándé², i² kwák²ukhúto-á ithándé², hedi nää to²wí wänbo wí²ünkodipí óesaháanú-ídí, ívíwo nakaydi. ⁵Khüü-á thaa-á penípho eje hedá okú i²gá najidi ituwínúnde², hedá k¹uudá ipits¹ándé².

⁶Hedi Jesus kayí² najidi óemú²di iví²piye i²äqä, hedi iví páadépiye idége²disóge. ⁷⁻⁸Jesus-di i² yä²däapí² p¹oewäqahäqá óetu²an, “Ná²i senbí²wedi ópeeve.” Hedi kaygi ituwínúdí i² p¹oewäqahäqá natú, “Háadan ánpí wídí²ohpi, Jesus, ü Jôesi Tádá i² shánkí kw¹áye ná²ándiví ay unmuu²i²? Naadi Jôesi Tádáví páadépiye wída²máa, wídít¹óephadekannamípi.”

⁹Jesus-di óetsika²yan, “Hännan unkháwá²?” “Gá Báyéki gân” gin natú i² sen, “gá ná²indá báyéki gijidân.” ¹⁰Hedi kay²indi i² sendi Jesus óeda²máa ná²i in yä²däapí²in p¹oewäqahäqá wí²ovâysaanípi ná²i nangedi.

¹¹Iwe tsowa wáy báyéki pehtsude dihúuji² ee okú wáhkí, ¹²hedi in yä²däapí²in p¹oewäqahäqádi Jesus kay²indi óedaa²an, “Na²in o²in pehtsudeví²ge disân inbí tú² eje ívítóenídí.” ¹³Háa dida²póe²in Jesus-di ovây²mági, hediho in yä²däapí²in p¹oewäqahäqá i² senbí²wedi dipeedi in pehtsude eje dívítógi. In pehtsude-á oe wáhkídi p¹oekwí² diwepiye díví²äwávedí díví¹ot²ahánú. Ná²in pehtsude ma²di wíje maapaasôn (2000) ihay diji².

¹⁴In dâypehtsude²áyínmáa²in dishavemää, hedi iwáy bú² hedá bú²dí já²wé-á háa napóe²in dâyt¹óeho². Hediho in t¹owa dâymúunídí dimää.

¹⁵Jesus-ví²we dipówá ihaydi i² sen báyéki yä²däapí²in p¹oewäqahäqá iví²wedi ónkhehiye²i² óemú². Náä-á ná²aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemú² ihaydi dikhunwóeda²póe. ¹⁶In t¹owa háa napóe²in dâymú²indi in t¹owa dipówá²in ovây²tu²an i² senbí²gedi háa óe²annin, hedá

háa in pehtsude dínpóe²indá. ¹⁷Ihaydáhá² in t'owadi hânho kay²indi Jesus óedaa²an inbí nagedi ijâatã-ídi.

¹⁸Jesus i² kophé iwe itohon dihaydi, i² sen in yã²dâapi²in p'oe²waahâa ivi²wedi ònkhehpiye²i²di pín ta²gedi óedaa²an, “U-ádi dípunmää.”

¹⁹Hewänbo Jesus-di wi²óepunmápipí. Óetu²an, “Uvi²piye ópûndi uvi t'owa ovây²ôe²amí t'ãhkí háa i² shánkí natsonji²i²di ugí² wôn²annin, hedá háa uvi²piye nasehkanápóe²indá.” ²⁰Hediho i² sen i² nange Tã Bú²wi Nange gin dâyt²o² iwepiye namää, hedi háa Jesus-di òn²annin ovây²ôe²an. T'ãhkí in t'owa dit²oe²in ovâyháa²an.

**Jesus-di wí kwee ûn²ûnp²oepee²i² ònehkháa²an,
hedá wí a²yú nachuu²i-á óewówápa**

²¹Jesus i² kophé iwedi p'oe²kwí² p'ãnádi nawáy²ãã ihaydi, p'o kíngé wáy naji² iwe báyéki t'owa diwé²gepóe. ²²Hedi wí sen, Jairus gin nakháwã²i na²ãã, i-á in Hudíyoví méesate²aywi p'ó²dédí² namuu. I²di Jesus óemú²di ivi páadépiye idége²disóge óekhãge²daa²amídi, ²³hedi pín ta²gedi óetu²an, “Naví ayúkáy dínchuwamää²ã. Naví k'aygi²piye unnú-í hedi uvi mandí náatããgé-í, hedânho nawôewa-í hedá nawówayêeni.” ²⁴Hediho Jesus i-ádi namää.

Báyéki t'owa dánwóemää, hedi indi Jesus óet²ã²t'ã²chãnuhon. ²⁵Wí kwee wã² ûnwóemän, i-á nap²óehaydi tã²di wíje (12) paayo ivi ûnp²oe wí²ûnwóyí²dee²ipi. ²⁶Ikhãge²tuwãmáadi ivi hããwí t'ãhkí ikú²ch'áadáhá² ivi chã²dá ihánú, hewänbo in woekannindi shánkí óewänpit²óephadekannan, hedi óekhãge²namívi²wedi shánká nahaypóe. ²⁷Nã²i kwee-á Jesus-ví²gedi nat²oe, hediho ivi tí²ûp²hã²gedi t'owa jáa nats²ú ivi k'éwé²in to òntããgé-ídi. ²⁸Ginnân i²ánshaamáa: “Jesus-ví k'éwé²in to k'áygedí wän dõtãgedi²ibo owôewa-í.” ²⁹Hedi òntãgedi wesebo ivi ûnp²oe ûnwóyí²dee, hedi ivi tú² iwe nataachanpóe ivi tãwã ûnehkháapóe²in.

³⁰Wesebo Jesus ûnhanginpóe ivi pinnándí to²wí nahekháapóe²in, hedi in t'owa jáadi ibéedi natú, “To²dan naví aa dîntãge?” ³¹Ivi khãge²nindi óetu²an, “Nã²in báyéki t'owadi u² wóet²ã²t'ã²chãnumáadi ovây²múndepí²an, hediho háadan untú², ‘To²dan naa dítãge?’ gin” ³²Hewänbo Jesus-á ibéemáa, to²dan óetãge²in óemúunídi. ³³I² kwee ûnhanginpóe háa ûnpóe²in, hedi nakhunwóeda²póedáhá² nathãthãpóe, hedi Jesus-ví²piye namãadi ivi páadépiye idége²disóge, hedi óetu²an ta²gendi háa i²annin. ³⁴Jesus-di óetu²an, “Naví ay, uvi wãyu úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidí²ibo ópûn. Unhekháamúuní-áhay.”

³⁵Wa²di ihí²máa ihaydibo wên senã² i² méesatewi p'ó²dédí²vi²wedi dipówá, hedi óetu²an, “Janbo Jesus-á ibéemáa, to²dan irus, i² háhkandi ánpí ó²an, uvi ayúkáy-á ho úchuu.” ³⁶Hewänbo Jesus-di háa ditú² wänbo wí²ovây²ãyingi²anpí, hedi ná²i tsondi óetu²an, “Wí²unkhunwóeda²ípi,

ówänpiwáýú.” 37Heđi Peter-á James-á heđá John-dá, James-ví tí'úu únmuu'í? indá? i-áđi ovâypunmági. 38I' tsondiví tewhá já'wé napówá ihayđi hânho dínťú'di nat'oe. Wáy wên diséeji?, wây-á wëndá dívíshtwínúnde?. 39Heđi nats'ú? dihayđi ovâyťu'an, “Háadan hânho úntú?, háadan íséeji? I' ayúkáy-á wínachuupí, nawänpijókħawäk'óe-á.” 40In t'owadı ónwänpip'áhkaa. Heđiho Jesus-di t'ähki ovâykhēpiye, heđi i' ayúkáyví táđá-á jýá-á in poje khäge'nindá i-áđi ovâyhondi i' wêe íve i' ayúkáy nak'óe ee dits'ú. 41I' ayúkáyví man ónyâ'di Hudíyoví tundi óetű'an, “Talitha kum.” (Ná'í hí' ginnân natunda?: “Óshaa ayúkáy gân wítumáa.”) 42Wesebo ishaadi ijíyē (i-á tǎ'di wíje paayo ihay'i namuu), heđi hânho ovâyháa'an. 43Jesus-di kay'indi ovâykhâ'an to'wí wänbo wíđâyhangin'ännamípí'in háa napóe'in, heđi ovâyťu'an i' ayúkáy óehúujōen'in.

Oe Nazareth bú? Jesus óejoegi'an

6 1Iweđi Jesus napeđi iví khäge'nindáđi iví ówíngēpiye namää. 2I' kaykhanwówá thaa napówá ihayđi Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhâ'o?, heđi in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin dívít'óeyannin ovâyháa'an, heđi ditú, “Wáhâä-an ná'í natű'di t'ähki únhanginpóe, heđi to'đan óehangintanmági? Háđidan ná'í pinnán t'óe i'o'? 3Ti i-á i' phé't'óe'í'đá? wínamuupí'an, Mary-ví ay-á? Ti ná'in senä? James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tí'úuwín wí'únmuupí'an? Heđá in kwiyä? iví tí'úuwín únmuu'in wá?, ti na'indáđi wíđijihpí'an?” Gin in t'owa ditű? gá i-áđi híhchan wíđinpóepíđan.

4Heđi Jesus-di ovâyťu'an, “Wí Jōesi Táaví tukhe'bi-á wáhâä wänbo t'ähki óe'a'gin, hewänbo iví nange iwá joe, iví t'owa-áđá joe, heđá iví k'aygi wänbo-á joe.” 5Heđi wên híyâäđidá? t'owaví'di imank'ú'di hekháa ovây'mági, hewänbo wíyá pinnán t'óe wänbo wí'únkodípí i'amíđi. 6Inbí wäyupíđi óeháa'an.

Jesus iví tǎ'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'óe díví'amíđi

Ee bú'ây í'ge Jesus namändi ovâyháhkanhon. 7Heđá in tǎ'di wíje (12) khäge'nin iví'piye ovâywé'getű'andi wí'jendi ovâypuwa'an, heđi iví t'óe díví'amíđi ovâysan. Dimääpíđi'bo? i'đi ovâyk'ú? in yä'dáapi'in p'oweaqähä ovâyťaaníđi. 8Ginnân ovâyjôn: “Ímân dihayđi uđuphēđá'mân bínhúuwí, wíyá háäbo-á joe — wí koegí? wänbo joe, heđiháa wí múu bínhääwíkuu-ígi? wänbo joe, heđiháa wí chä? únmuhto'ondi wänbo joe. 9Unbí anto únto'ondá? bínhúuwí, heđá wíje to-á wívínhúuwípí.” 10Ovâyťu'an wá?, “Wáhâä ímää wänbo?, wí tewhá ee wovâysígi'andi eebo úwíwóyí'ní, i' bú'dí ímää píhay. 11Hewänbo wáhâä wovâysígi'anpíđá, heđiháa wovâyť'óeyanpíđá, iweđi ípeemän dihayđi unbí anto iweđi bínna'jeepēđi-í in t'owa dínhanginnáaníđi híwó wíđíví'anpí'in.”

¹²Hed̄iho iví khäge²nin iwedi dimäädi in t'owa ovâyt'ôe²an inbí t'laywó²di dáyjoe²amídi. ¹³Báyékí yä²dâapí²in p'oweahhâ t'owaví²wedi ovâykhhepiye, hed̄á báyékí t'owa dihay²indá olive ka²p'oe-á ovây²äyüdi hekhháa ovâymägi.

John i² p'ó²p'oe²kandi óhay

¹⁴Hed̄i Herod i² nangewi tsondi namuu²i² ûnhanginpóe háa napuwamännin, in t'owa t'ähkí Jesus-ví²gedi dívíhí²máadi. Wên ditû², “I-á John i² p'ó²p'oe²kandi namuu nawáywówápóe²i², hed̄ân kavêe ná²i pínán t'ôe i'ó².” ¹⁵Wây-á ditû², “Elijah-ân namuu.” Hed̄á wây-á wëndá ditû², “In wé²gen Jôesi Tádávi tukhe²min diwedi²i-ân namuu, in hán²oe²in tukhe²min waagi²bá namuu.”

¹⁶Hewänbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, “John i² p'ó²p'oe²kandi-ân namuu, i² to otsonpóe óek'é²ts'âa-i²i-ân nawáywówápóe.” ¹⁷Ha²wâa Herod natú gá hânhay natsonpóed̄ân John óepankáyjídí hed̄á pantewhá ee óewhisóege-ídi. Iví kwee Herodias-gí² ginho i²an. Ná²innânho napóe: Herod wí tí²úu ûn²án, Philip gin nakháwá²i², hed̄i tobá Herodias-á Philip-ví kwee ûnmuu wänbo², Herod-di óekhó²yâ². ¹⁸Hed̄i John-di Herod óetumáa, “Híwó wínamuupí uví tí²úuví kwee mánkáyjídí.” ¹⁹Hed̄ânho Herodias-di John óet'aydi nada² to²wídí óeháyjí²in, hewänbo wí²ûnkoipí, ²⁰gá Herod-di John óekhunwóeda²d̄ân. Herod-dá ûnhanginná John iví wówátsi ta²ge ihonnin hed̄á yä²dâa²i-á namuu, hed̄iho ón²aywonde². Herod óehí²an John-bí hí² óntóeyaanídi, hewänbo ónt'óeyandedi háa i²ánshaa²amí²in wí²ishaadepí.

²¹T'óediwän híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ûnnândi ishánkí²eedipaa, hed̄i in tsonnindá in sundado p'ó²dédí²indá hed̄á in kodit'owa senä² Galilee-windá ovâyhúutú²an. ²²Hed̄i Herodias-ví a²yú ûnts'ündi ovâyjádé, hed̄i Herod-á in ovâyhúutú²annindá ovâyhí²an iví shade. Hed̄iho Herod-di i² a²yú óetú²an, “Dídaa²an naa hääwí unda²i², hed̄i naadi i² wímääni.” ²³Iví tun imági Jôesi Tádávi páadépiye ginnân: “Hääwí unda²póe²i², naadáho wímääni, naví nan wänbo píngé haydi wímääni.” ²⁴Hed̄i i² a²yú napeedi iví jýá óetsika²yan, “Hää-an oda²púuwí?” Iví jýádí óetú²an, “Gá John i² p'ó²p'oe²kandiví p'ónnân unda²púuwí.” ²⁵I² a²yú iwänáho²di wesebo ee Herod na²án dee nats'lú, hed̄i óetú²an: “Naa oda² wesebo dímmääni²in wên sä²wé pháagîn diwedi John i² p'ó²p'oe²kandiví p'ón.”

²⁶Herod nat'oe²edi báyékí nachanpóe, hewänbo in senä² dikw'ó²ninbí páadépiye iví tun imági²in namuudibo wínada²pí “joe” gin óetú²amí²in. ²⁷Hed̄iho wí sundado áyí²di² óepunjôn John óek'é²ts'âa-ídi pan tewhá ee, iví p'ón ónkáyjídí. ²⁸Hed̄i i² sundado han i²andi John-bí p'ón wên sä²wé pháagîn diwedi ónmaa. I² a²yú ón²andáhá² i a²yúdá iví jýá-á ón²an. ²⁹John-ví khäge²nin dínhanginpóe ihaydi di²ä² i² pení dáykáyjídí, hed̄i dáykhá²k'ú².

Jesus in p'ánú maapaasôn (5000) sená'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhújôn

³⁰Jesus-ví t'ôekhuwa'in Jesus-ví'piye diwáy'ää, hedí t'ähkí háa díví'an waa hedá hääwi t'ähkí dâyhá'annindá óet'ôe'an. ³¹Báyékí t'owa di'ää'ädá dimää'ädá Jesus-á iví khäge'nindá húu wänbo wí'ovâymähpí. Hedího Jesus iví khäge'nin itu'an, "Jaho gimú-í oe hânda' naná' diwepiye wí'bo giyëñídí, hedí owe ívíkaykhanwówa'ámí." ³²Hedího kophé iwedí oe hânda' naná' diwepiye dimää.

³³Hewänbo dívíjâa'andi báyékí t'owa í' bú'ây í'ge'indi ovâymú', hedí ovâytaa, hedí oe p'oekwí kíngé nangedíbo díví'a'yüu'andi Jesus-ví páadébo dipówa. ³⁴Jesus í' kophé iwedí nawhaye'ädi in báyékí t'owa ovâymú', hedí inbí'piye nasehkanäpóe gá wên k'úwá waagibá äyí'dipídíbo dijidân, hedího báyékí hääwí ovâyhá'an. ³⁵Nakinmän dihaydi iví khäge'nin iví'piye di'äädi óetu'an, "Náwe na'ahkonná, hedá nää-á nakinmän. ³⁶Ná'in t'owa ovâypunjônbe í' nava hää tsowa nanân deejepiye hedá í' bú'ây eejepiyá, dâyhäawíkuumá-ídi dívíhúuyamídí." ³⁷Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Undidânho bínhúujôeni." Indi óetu'an, "Hádídan äy'ámí? Ti unda' gimú-í'in wáygín tägintä (200) thaa t'ôe díví'andi wá'aa äyhäanú-ídi koegí' äykuumá-ídi, hedá äymääní dâyk'o'ídi?" ³⁸Jesus-di ovâytsika'yan, "Hâyú-an koegí' bínmáa? Ja bínmú'dí." Hâyú dâymáa'in dínhanginpóe ihaydi ditú, "P'ánú pává'ây hedá wíje pa'ây-á."

³⁹Hedí in t'owa t'ähkí ovâytu'an ee táa tsáwä eedi dívíboedíkw'ôeni. ⁴⁰Hedí dívíwhaadíkw'ódi tägin tägindá (100's) hedá p'ánán tägindá (50's). ⁴¹Jesus í' p'ánú pává hedá in wíje paa-á ihógi, hedí makówápiye ibéedí ikú'daa'andi í' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídi. ⁴²T'ähkí in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, ⁴³hedí iví khäge'nin tä'di wíje (12) t'lún p'éedí í' dínphade'í pává hedá paa-á dâywé'ge'an. ⁴⁴In sená'da'bo dívíhúuyannin p'ánú maapaasôn (5000) ihay diji'.

Jesus p'oe kw'áayé naji'

⁴⁵Wesebo Jesus iví khäge'nin ijôn í' kophé iwe dívítôenídí, hedí ovâytu'an oe p'oekwí' p'änäpiye dipáadémú-í'in, Bethsaida bú'ây naná' diwepiye. Hebo í-á iwebo iwóyí' in t'owa ovâypunjôenídí. ⁴⁶Hedí in t'owa ovâyjoe'andi okú kw'áayepiye namää ijúusu'ámídí.

⁴⁷Nakhunpóe ihaydi í' kophé oe p'oe pinudi namän, hedí Jesus-á wí'bo-á ee nan deedi naji'. ⁴⁸Hânho dívít'ôekanhondi ovâymú', í' wäadi páadépiye wí'ovâypunmähpídí. Hédénpiye naná' dihaydi p'oe kw'áayé naji' ovâykâanídí, hedí ovâyphaðekhâyamáawän. ⁴⁹In khäge'nindi p'oe kw'áayé najidi óemú', hedí wí p'oewäqähä í' namuu gin dí'andi dívítuwínú dikhunwôeda' waa, ⁵⁰gá t'ähkídí óemú'dí dívípíhädân.

Hewänbo wesebo ovâytuʔan, “Unbí píʔná khóʔjé íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wíʔíkhunwôedaʔípí.” ⁵¹Hedi iʔ kophé iwe indádí ipitógi, hedi iʔ wəə nahán. Hânho ovâyháaʔan, ⁵²gá dikaʔpowakâymuudân. Waʔdi wídikaʔpóyaʔpí taʔgendi toʔwí namuuʔin, tobá iʔ pávadí wí pínán tʔôe iʔan wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihayʔin ovâyhehkháaʔan

⁵³Oe pʔoʔ pʔänäpiye diphadedí Gennesaret nange dipówá, hedi iʔ kophé dâwhisóge. ⁵⁴Iʔ kophé iwedi dipee ihaydi wesebo in tʔowadi Jesus óetaa. ⁵⁵Wáyge najiʔin dínhanginpóe ihaydi, in tʔowa tʔähki dívíʔaʔyuuʔan in dihayʔin inbí whohpaʔ wógege ovâykáanídí. ⁵⁶Wáhää Jesus namää wänboʔ, háa búʔây iʔge, háa búʔ heʔendi iʔge, hediháa búʔ jáʔwé iwe in tʔowadi náʔin dihayʔin bñu píngé iwe ovâykwʔóeʔó, hedá pín taʔgedi óedaaʔoʔ iví toʔ kʔáygedí wän öntäägé-ídí, hedi tʔähki in óetägeʔin dihehkháapóe.

In hánʔoeʔinbí háhkan

7 ¹In Pharisee tʔowa-á hedá wên Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá Jerusalem-di diʔäädí Jesus-víʔwe dívíwéʔgeʔan. ²Hedi indi ovâymuʔ Jesus-ví khägeʔnin dívíhúujodi dívímanʔowídipídíboʔ in Hudíyoví khuu waa.

³Náʔin Pharisees-á hedá tʔähki in wéʔgen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé dívímanʔowídipídíboʔ, háa in hánʔoeʔin Hudíyoví khuu dínmuu waagi. ⁴Hedi wáy dâyhääwíkuʔchʔáadeʔ iwedi diʔäädí wídívíhúujopí páadé gin dívímanʔowídipídíboʔ; hedá báyéki háʔbi khuu-á dâyaʔgindoʔ. Inbí kʔédé-á pʔonbay-á sänbáy-á dâyaʔowídínde háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.

⁵Hedi náʔin Pharisees-á náʔin Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá indi Jesus óetsikaʔyan, “Háadan uvi khägeʔnin in hánʔoeʔin seʔdaavi khuu dâyaʔginnamívíʔwedi, inbí húugiʔ dâykʔoʔ waʔ dívímanʔowídipídíbo háa nakhâyʔäʔ waagi?” ⁶⁻⁷Iʔdi ovâytuʔan, “Un paa waaginbá úvájánúmaaʔin ímuuʔin, hánʔoe híwó Isaiah-di unbíʔgedi itaʔnan háawin tʔowa ímúuníʔin. Ginnân háa Jôesi Tádá natúʔin itaʔnan:

Náʔin tʔowa híwó navíʔgedi dívíhééʔo sóphogedi,
hewänbo inbí píʔnádá han wídícháapí.

Ditûʔ naa díʔaʔgin, hewänbo wídínchäʔmuupí,
gá tʔowaví híʔdäʔ dâyháʔodân, hedá ditûʔ inbí híʔ-á naví háhkan
dínmuu.

⁸Háa Jôesi Tádá natsonpóeʔin bñjoegiʔoʔ, hedi tʔowaví khuu-á bñhóndeʔ.

⁹“Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Tádá natsonpóeʔin bñnhängeʔodi unbí khuu bñnʔaʔginnamídí. ¹⁰Moses natúhpiʔan,
Unbí tádáʔin jíyáʔin bñnʔaʔginnamí.

Hedá wáʔ natú,

To²wí iví tádáví²gedi háa iví jíyáví²gedi híwóhpi ihée²andi, i-á óeháyjí.

11-12Hewänbo undá ginnân ítú²: Wí to²wí ün²ä² iví tádá háa iví jíyá itu²äamí²in, ‘Naví hääwí i²gedi otú² Korban gin.’ (Hudíyovi tundá Korban natunda², ‘Ná²i hääwí-áho Jôesi Tádá dómági’ gin.) Hedi tobá i² hääwídi i² tádá háa i² jíyá óekháge²namí wänbo², ná²i to²wí gin natú²i hääwí wänbo ingí² wívinkanmäänípi. 13Báyéki hääwí ha²wáagi bín²o², hediho unbí khuu bínhá²odi Jôesi Tádáví hí² wí ünchá²muupi waa bínkanmáa.”

I² hääwí Jôesi Tádá natú²di yä²dâapi² namuu²in

14In t'owa wíyá ovâywé²ge²an dihaydi, Jesus-di ovâytu²an, “T'ähkídi²íbo bít'óeyan, hedänho íka²póewí. 15Háawi wí hääwí namuu wänbo t'owa dâyk'o²i²dá yä²dâapi²in wídi²poe²opí. Hewänbo hääwí híwóhpi² inbí pí²ná khó²jé iwedi dínpee²i²dáho yä²dâapi²in dipoe²o. 16To²wí naka²powada²i-á ünkhây²ä² it'óeyaaní²in.”

17In t'owa ovâyjoe²an dihaydi iví tewhá ee nats'ú, hedi iví khäge²nindi óetsika²yan ná²i hí² hännan natunda²in. 18Hedi ovâytu²an, “Ti un wá² ka²powapí²in ímuu? Ti wí ünhanginnáhpí²an wí to²wí yä²dâapi² wínapoe²opí wí hääwí iví já²wé²dí ün²ts'ündidi, 19gá ná²i hääwí wí ün²ts'úya²pídän iví pí²ná khó²jé, hewänbo iví see iwáho², hedi iví tí² iwedi ünwänpiphade².” (Ná²i ovâytu²andi Jesus-di ovâyhá²an t'ähkí koegí²-á híwó²di namuu óek'o²ígi²).

20Hedáhá² ovâytu²an, “Hääwí wí to²wíwí pí²ná²dí ünpee²i²dibâa yä²dâapi² napoe²o. 21-22Híwóhpi ánshaa wí to²wí iví pí²ná khó²jé imáadi i-á nasända²; nat'owat'akhánuda²; wínakhóhtsa²ä²ánpi wänbo to²wí-ádi iwíhohkumáa; háa tobá nakhóhtsa²ä²án wänbo², wíyá to²wíwí kwee-ádi háa sendádi iwíhohkumáa; hääwí wé²gen t'owa dâymáa²i-á nada²; jänäkíkandi namuu; nahójo; háa nawänpida² waagi i²o²; nathúut'óe; t'owaví²gedi híwóhpi ihée²o²; icháa²o²; t'óeyanpi² namuu. 23Ná²i yä²dâapi² hääwí wí to²wíwí pí²ná khó²jé iwedi ünpeedi, i²dibâa yä²dâapi² óepa².”

Wí kweeví wäyü

24Jesus i² nange ijoe²andi Tyre bú² tswapiye namää, hedi wí tewhá ee nats'ú. Wínada²pi to²wí wänbo ünhanginnáani²in ee na²ännin, hewänbo wí ünko²dipi ikaayamí²in. 25-26Hedi wí kwee Jesus-ví²gedi nat'oedi wesebo ee na²án deepiye namää. Ná²i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, hediho kodi Hudíyo wínamuupi. Iví ayúkáy wí yä²dâapi² p'oweqahhâ²di ónmáa, hedi Jesus-ví páadépiye idége²disógedi kaygindi óedaa²an i² yä²dâapi² p'oweqahhâ² iví a²yúví²wedi ónkhehpéeyé-ídi. 27Jesus-di i² kwee óetu²an, “Naa wí dínkhây²ä²hpí in wé²gen t'owa dovâykhäge²namí²in, in Hudíyo t'owa dovâykhäge²nanpídí²íbo. U² páadé wíkhäge²nandá, in áyyä²ävi húugi² in tsé²ây dovâymä² waagibá namúuni.” 28I² kweedi óetu²an, “Nanbí Sedó,

háa untú waa ta²gen namuu. Hewänbo i² pávátá máäsa pho² in áyyäá dínjemu²i² in tsé²ây wänbo dâyk'o².” 29 Jesus-di óetu²'an i² kwee, “Híwó untúdího naadi i² yä²dâapi² p'oewäqahâa uví ayúkáyví²wedi dónkhehpiye. Jaho uví²piye ópún.” 30 Hedi i² kwee iví² napówá ihaydi, i² a'yú whohte eedi nak'óedí óemú², hedi i² yä²dâapi² p'oewäqahâa ho ünpee.

Jesus-di wí sen tunpi² namuu²i² ònhèkháa'an

31 Tyre bú²dí Jesus napeedi Sidon bú² i²ge naphade, hedá iwedá Galilee p'oekwíngépiye nawáymää, i² nange Tä Bú² Nange gin dâytu²'o² iwe. 32 Hedi wí sen ojet'aa²i namuu²i hedá tunpi²-á ònkán, hedi pín ta²gedi óedaa'an i² sen óetäggé-ídí ònhèkháa'amídí. 33 Jesus-di i² sen in t'owaví²wedi wí²bo² óejää'an, hedi iví mankhú i² senbí oje phóge itógi, hedáhá² imankhúsóp'o²andi i² senbí hän òntäge. 34 Hedi makówápiye ibéedí kaygi ihâa²'an, hedi i² sen óetu²'an, “Ephatha” gin. (Ná²i tun Ephatha-á “nakhuudee-í” gân natunda² Hudíyoví tundi.) 35 Wesebo i² senbí ojephò ònkhuudee, iví händá ònjudee, hedi thay²'eedi ihée'an. 36 Hedi Jesus-di in t'owa ovâykhâa²'an to²wí wänbo wídayt'òe'amípidí, hewänbo indá shánkí ovâykhâa²'andá shánká dâyt'òe'an. 37 In t'owa dit'oe²di hânho ovâyháa²'an, hedi ditú, “Häwí t'áhkí híwó i'o². In ojet'aa²'in wänbo dit'oe'o, in tunpi²'indá dívihée'o².”

Jesus-di in jónu maapaasón (4000) t'owa ovâyhúujôn

8 1 Hayhääbá wáy-á báyéki t'owa diwé²gepóe, hedi häwí wänbo dâyk'o²'ígí² wídaymäapi. Jesus iví khäge²'nin itu²'andi ovâytu²'an, 2 “Naa ná²'in t'owaví²piye osehkanäpóe. Poje thaa naa-ádí diji², hedi nää-á häwí koegi² wänbo wídnphadepí. 3 Hedi diha²hséndibo inbí²piye dovâypunjóndá, wáy p'óegebo haadi dikaanú-í, wáy wên kayi²'di di²äädí.” 4 Iví khäge²'nindi óetsika²'yan, “Wáhää-an náä ahkon deedi wí koegi² äyhóení, ná²'in t'owa äyhúujóenídí?” 5 Jesus-di ovâytsika²'yan, “Hâyú pává-an bînmáa?” Ditú, “Tsé ihay.”

6 Jesus-di in t'owa ovâytu²'an ee nange dívíkw'òení gin. Hedáhá² i² pává ihógidi ikú²'daa'an, hedi ihávedí iví khäge²'nin ovây²'an in t'owa ovâyphaadé-ídí, hedi han díví'an. 7 Wên háyú pa²'ây wá² in khäge²'nin dâymää, hedi Jesus ikú²'daa'andi in khäge²'nin ovâytu²'an dâypaadé-í'in. 8 In t'owa dívíhúuyandi híwó dívíshu²'an, hedi in khäge²'nin tsé ihay t'un p'eedí i² dínphadé²'i² koegi² dâywé²'ge'an. 9 Ná²'in t'owa dívíhúuyannin ma²di jónu maapaasón (4000) ihay diji². 10 Hedi Jesus-di in t'owa ovâyypunjón²di wesebo i² kophé iwe itógi iví khäge²'nindádí, hedi Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owa²di Jesus óedaa'an wên pínán t'òe i'amídí

11 In Pharisee t'owa di²äädí hedi Jesus óetuhánmää. Óeda²'mää wên taa makówádí ovâykeeyamídí, gá óetayi²'ní²'in dida²'dân. 12 Jesus

kaygi ihâa'andi ovâytu'an, "Háaḍan un nääwin t'owa wên taa bînmúuní'in ída'? Ta'gendi wâyṭumáa, un t'owa wí hääwí ha'wâagi'i-á wíwâykeekankhâymaapí." 13 Heḍi ovâyjoe'andi wíyá iví kophé iwe itógi, heḍi iwâyḅun oe wáyhánäpiyebá.

**Jesus iví khäge'nin ihée'an in Pharisee t'owa-á
heḍá Herod-á inbí hâhkan ni'gedi**

14 Jesus-ví khäge'nin dín'óde dâypávâhúuwíḍí — wí wêe páváḍḍá i' kophé iwe indáḍí dâymaa. 15 I'ḍi ovâytu'an, "Bí'âyîngi'an hâ'in Pharisee-ví oewáaseedi, heḍá Herod-ví'ḍá."c 16 Heḍi in khäge'nin wí'ná táye dívítu'an, "Háaḍan gin natú? Gá maḍi wí'ây pávámaapíḍân." 17 Háa ditú'nin Jesus ûnhanginpóe, heḍi ovâytsika'yan, "Háaḍan ítú? wíwînpávâmaapí'in? Ti háa otunda'in wa'ḍi wí'ûnhanginpoe'opí'an, heḍiháa wa' wí'íka'póya'pí'an? Ti íka'powakâymuu? 18 Ítséemuu, heḍi háaḍan handi wí'únkeet'óepí? Heḍá í'ojemuu, heḍi háaḍan handi wí'ít'oe'opí? 19 Ti wí'ún'ánshaapí'an háa dáy'annin? Ná'i p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5000) t'owagí? dovâyhâve ihayḍi, hâyú t'únnan i' dínphade'i koegí? bînwé'ge'an?" Óetu'an, "Tá'ḍi wíje (12) ihay." 20 "Heḍá tsé ihay pává in jónu maapaasóngí-á (4000) dovâyhâve ihayḍi, hâyú t'únnan i' dínphade'i koegí? bînwé'ge'an?" Ditú, "Tsé ihay." 21 Heḍi ovâytu'an, "Heḍi háaḍan wa'ḍi wí'íka'póya'pí i' oewáasee i'gedi wâyṭu'andi?"

Oe Bethsaida bú'ay Jesus-di wí sen tsí't'aa'i namuu'i' ònhehkháa'an

22 Oe Bethsaida bú'ay dipówá, heḍi wên t'owaḍi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' Jesus-ví'we óekán. Pín ta'gedi indi Jesus óedaa'an ná'i tsí't'aa'i' óetäägé-íḍí ònhehkháa'amíḍí. 23 Jesus-di i' tsí't'aa'i' óepahké?, heḍi oe bú'ḍí já'wépiye óepaho'ḍi tsée eedi wí só'p'oeḍi óe'âyü, heḍá iví mandá óetägedi óetsika'yan, "Ti hääwí úkeepoe'o?" 24 I' tsí't'aa'i' ipu'wäbéeḍí natú, "T'owa dijidi dovâymunde?, hewänbo hääwí wí tay waagibá dínchâa." 25 Heḍi wíyá i' senbí tsée Jesus-di òntäge. Nää-á i' tsí't'aa'i' hânho ipu'wäkhäḍi nawówa, heḍi wesebo hää t'ähkí kee'eedi ûnkeepóe. 26 Heḍi Jesus-di i' sen iví'piye óepunjõndi óetu'an, "Hää bú' wí'unwâyts'úunípi."

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

27 Jesus iví khäge'nindáḍí i' bú'ây eeje Caesarea Philippi bú' tsowa eejepiye namää. Dimän dihayḍi iví khäge'nin itsika'yan, "To-an naa omuu gân ná'in t'owa ditú?" 28 Óetu'an, "Wên ditú? John i' p'ó'p'oe'kandi-ân unmuu. Wây-a

---

c Jesus "oewáasee" gin natúḍí inbí hâhkan ni'gedân ihí'máa, hewänbo in khäge'nin wíḍika'pówápí.

wëndá dití[?] Elijah-ân unmuu, hedá wa[?]di wáyjé wëndá dití[?] wí Jôesi Tádávi tukhe[?]min diwedí[?]i-ân unmuu.” 29Hedi ovâytsika[?]yan, “Hedi undá, to-á naa-á omuu gân í[?]ánde[?]?” Peter-di ôetu[?]an, “Gá í[?] to[?]wí Jôesi Tádádí óesóge[?]i[?] t'owa ovây[?]aywoenídí, i-ân unmuu.” 30Hedi kaygindi ovâykhâk[?]lú[?] wíyá to[?]wí wänbo wíðâyhangin[?]annamípidí to[?]wí namuu[?]in.

Jesus ihée[?]an it'ôephadekhâymaa í[?]gedi hedá nachuwagi[?]o í[?]gedá

31Hedi ihaydi háa ünpuwagi[?]o í[?]gedi ovâyhée[?]andi ovâytu[?]an, “Ná[?]in nakhây[?]á[?] napúuwí[?]in: Naa, t'âhkí t'owagi[?] o[?]aypuyá[?]i[?] omuu[?]i báyéki dont'ôephadekhâymaa, hedi in Hudíyo tsonnindádí in owha[?] p'ó[?]dédí[?]indádí hedá in Hudíyoví kuu dâyhá[?]o[?]indádí wé[?]ge naa díjoegikhâymaadá wíðísígí[?]kaykhâymaapí. Díkhe[?]khâymaa, hewänbo poje thaa iwe owáywówápuwagi[?]o.” 32Ná[?]i háäwí thay[?]eedi ovâytu[?]an, hedi Peter-di óehänge[?]andi ôetu[?]an, “Ha[?]wâa wí[?]untúuní[?].” 33Jesus íbéedí in wé[?]gen khäge[?]nin ovây[?]munde[?], hedi Peter óet[?]e[?]yandi ôetu[?]an, “Satan, Penísendí[?], naví[?]wedi óhâdi. U-á t'owa waabá bí[?]ánshaamáa, Jôesi Tádá í[?]ánshaa[?]o waagá joe.”

Háa t'owa dínkhây[?]á[?] díví[?]amí[?]in Jesus óeyuuhúuwí[?]in dida[?]di

34Hedáhá[?] íví khäge[?]nindá in wé[?]gen t'owa t'âhká ovâywé[?]ge[?]andi ovâytu[?]an, “To[?]wên naa-á[?]dí diká[?]áäda[?]indá wíðínkhây[?]âhpí háa diwänpida[?] waa díví[?]amí[?]in, hewänbo inbí phé[?]win dâyhúuwí, hedá naa-á díyuu[?]húuwí.” 35To[?]wên inbí wówátsi dâywänpi[?]aywoení[?]in dida[?]indá inbí wówátsi dipedeegi[?]o. Hewänbo to[?]wên inbí wówátsi naagi[?] hedá Jôesi Tádávi híwó[?]di tungí[?]-á dívímági[?]in, indá inbí wówátsi dit[?]anpúuwí. 36Tobá wí to[?]wí háäwí t'âhkí náá oepáa k'aydi nakw'ó[?]di ihógi wänbo[?], wé[?]innan wên híwó óekhâymaa íví wówátsi iwáyho[?]di? 37Wí to[?]wí wí[?]ünkodípi háäwí wänbo imääní[?]dí íví wówátsi nawáy[?]anpúuwí. 38In náäwin t'owa t'aywóhkannin dimuu[?]in Jôesi Tádá dâyjoegi[?]an, wí kwee íví sen ijoe[?]gi[?]an wíyá pí[?]wíví sendádí ithaayé-í[?]dí waagibá. Naa t'âhkí t'owagi[?] o[?]aypuyá[?]i[?] omuu[?]i náá oepáa k'aydipiye owáy[?]á[?], naví Tádávi sa[?]wó[?]di kohthay wóge[?] hedá in yä[?]dâa[?]in makówáwin t'ôepa[?]á[?]in wóge[?]á o[?]á[?]. Hedi to[?]wên náá naa díwóeda[?]in hedá naví háhkandá dînwóeda[?]indá, naadi wá[?] dovâywóeda[?]khâymaa owáy í[?] thaa owáy[?]á[?]i[?] napówá ihaydi.

9 1“Ta[?]gendi wáy[?]tumáa, Jôesi Tádádí íví kay ünmuu[?]in wovâykeeyamí hedi bñpuyá[?]khâymaa naa tsondi omuu[?]in. Ná[?]in napúuwí wa[?]di wáy wên náwe íji[?]in íhánpí[?]díbo[?].

Háa Jesus ünchâa waa ün'egópóe

2Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-á[?]dí ovâyho[?], hedi wên p'in tujä[?]in kw'áyepiye wí[?]bo dimää, hedi inbí

d Ná[?]in natunda[?], dikhây[?]múuní dâyt'ôepaadé-í[?]dí, Jesus in phé[?]win deedi it'ôephade waagibá.

páadépiye Jesus háa ûnchaa'in ûn'egópóe. ³Iví aa hânho ts'á'i ûn'ots'ápóe, tóebo há'to i' aa ihay ts'á'i i'owēedi-í. ⁴Hedi Moses-ádi Elijah-ádi tsikhagipi dakeepóe, hedi Jesus-ádi dānhí'máa. ⁵Peter-di Jesus óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu náwe gikw'ōndi. Jaho poje óhkhun tewhá'ây âyk'wōení, wēe u'gí', wiyá Moses-gí'-á, hedá wiyá Elijah-gí'-á." ⁶Moses-ádi Elijah-ádi dakeepóedí in khäge'nin hânho ovâypíhää, hedânho ha'wâa Peter natú, gá háa natú'uni'in wí'ûnhanginnáhpídân. ⁷Hedi wí okhúwá napówádí ovây'óhkhunnan, hedi ná'in tun okhúwá jáadidi napee: "Ná'i-ân naví ay dīnmuu donsigí'i'. I' bīnt'ōeyaaní." ⁸Wesebo i'ge t'áhkí dívíbee, hewānbo Jesus-da'mân dāymú', wiyá hääwi wānbo-ájoe.

Jesus óetsika'yan Elijah nawáy'ä' i'gedi

⁹Oe p'in kw'áyeđi diwḥave'ä' ihayđi Jesus-di ovâytu'an, "To'wí wānbo hääwi bīnmú'in wíwīnt'ōe'amípi, owáy naa t'áhkí t'owagi' o'aypuyä'i' ochuudi wiyá owáywówápóe pihay." ¹⁰Iví tun ōn'a'gin, hewānbo wí'ná táye dívítsika'yan, "Hānna namuu ná'in tun, wiyá nawáywówápúuwí i'gedi?" ¹¹Hedi Jesus óetu'an, "In Hudíyoví khuu dāyhá'o'in ditú', i' to'wí Jōesi Táadí óesogekhāymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'äpídíbo' Elijah-á napowagi'o. Háadan ha'wāa ditú'?" ¹²Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi Elijah páadébo na'ää-i'in nakhây'ä'-ákun, hääwi t'áhkí ikhây'amídí. Hedi hānna nata'muu naa t'áhkí t'owagi' o'aypuyä'iví'gedi? Gá ginnān: Báyékí dont'ōephadekhāymáa, hedá t'owadá díjoegikhāymáa. ¹³Hewānbo naadi wāytumáa, Elijah ho na'ää-ákun, hedi híwóhpi óe'an in t'owadi háa dida' waagi. Jōesi Táđáví ta'nin diwe iví'gedi ūnta'muu háa óekhāymáa'in."e

Jesus-di wí yä'dāapi' p'owēāhā wí enúkáyví'wedí ōnkhehpiye

¹⁴Jesus-ví wē'gen khäge'nin diji' iwe tsowa dipówá, hedi báyékí t'owa būuk'úwákí diwindi dāymú'. Wēn Hudíyoví khuu dāyhá'o'indá hedá in khäge'nindá dívítuhánmáa. ¹⁵In t'owadi Jesus óemú'dí ovâyháa'an, hedi iví'piye díví'ää óesengitu'āamídí. ¹⁶Jesus-di ovâytsika'yan, "Háadan úvítuhánmáa?" ¹⁷Ná'in t'owa jáagedi wí sendi óetu'an, "Háhkandi', naví e'nú wīnmaa, i-á wí yä'dāapi' p'owēāhāđi óemáadi wí'ūnhí'kodipí. ¹⁸Hedi hääđi wānbo ná'i p'owēāhā it'ōe'andi i' e'nú oe nangepiye óekanunde', hedi i' e'nú-á nasó'okhópee'idá iwäpúts'indo', hedá tāsasuugi'bo-á napoe'o. Uví khäge'nin dovâydaa'an ná'i p'owēāhā ōnkhehpeeyé-ídí, hewānbo wídínkodipí." ¹⁹Jesus-di ovâytu'an, "Un t'owa-á wāyupí'in ímuu. Hääđi puwahay-an undádí oyēēni úwíwāyú-ídí, hääđi puwahay-an undádí dáyyä'amí? Ja' i' enúkáy naví'piye

e "Elijah" gin Jesus natúđí, John i' p'ó'p'okandiví'gedi ihí'máa.

binmá?” 20Hedi óemaadi i’ p’oewāhāḡadi Jesus óemūḡdibo ná’i enúkáy óethathakannan, hedi i’ e’nú nakanuḡi ijánúmáa, hedá nasó’okhópee’i. 21Jesus-di i’ enúkáyvi táḡá óetsika’yan, “Hāḡdi waabo-an gin únpoe’o?” I’ táḡáḡi óetu’an, “Gá híyāḡ’i namuudibo-ân. 22Hedá háyān wānbo i’ p’oewāhāḡadi phaa iwe hedá p’oe eewá óechānunde’ óeháyíḡi. Úkodidáho nanbí’piye dísehkanā’an, háawin wēn wānbo wēn khāge’ dí’an.” 23Jesus-di óetu’an, “Háadan díḡumáa, ‘Úkodidáho?’ To’wí iwāyunde’i-á únkodi háḡwí namúuge i’ámíḡi.” 24Wesebo ná’i enúkáyvi táḡá kaygindi natú, “Naa dáywāyunde’, díkhāge’nan wíyá shánkí dáywāyū-íḡi.”

25Jesus-di wāy-á báyéki t’owa ḡ’yūḡi dívíkhāḡimá’ḡi ovāymū’, hedi wesebo ná’i yāḡḡāpi’ p’oewāhāḡa óet’e’yandi óetu’an, “Ū yāḡḡāpi’ p’oewāhāḡa, ū’ḡi t’owa ovāy’ojet’aa’o’i’, tunpí’indá ovāy’pā’i’, naadi wíḡumáa, ná’i enúkáyvi’wedi ópeeve, hedi wíyá wí’unts’lúnípi.” 26I’ p’oewāhāḡa itw’wínúḡi ná’i enúkáy óekanuḡi hānho óethathakannan, hedáhá’ ivi’wedi únpee. I’ enúkáy wí pení waabá únchāḡa, hediho in t’owadi óemū’ḡi ditú, “I-áho nachuu.” 27Hewānbo Jesus-di i’ enúkáyvi man ónyḡ’ḡi óekwínukhāge’nandi iw’wínú. 28Hedi Jesus wí tewhá ee nats’lú, hedi ivi khāge’nindi wí’bo óetsika’yan, “Háadan na’in wíḡínkodipí i’ yāḡḡāpi’ p’oewāhāḡa āykhehpeeyé-íḡi?” 29Jesus-di ovāyḡu’an, “Úv’ijūusu’odidā’mán únkoedí-í wí yāḡḡāpi’ p’oewāhāḡa ḡi’bibá bínkhehpeeyé-íḡi.”

Jesus nachuwagi’o i’gedi wíyá ihé’an

30Jesus-áḡi ivi khāge’nindáḡi iwedi dimāa hedi Galilee nange i’ge diphade. Jesus wínada’pí to’wí wānbo únhanginpúuwí’in wāhāḡā naji’in, gá dimāndibo ivi khāge’nin ovāyhāhkanhondān. 31Ovāyḡumáa, “Naa t’āhkí t’owagi’ o’aypuyā’i’ omuu’i wāy-á t’owaví mangepiye díkáani. Indáho díkhe’khāymáa, hewānbo poje thaa iwá wíyá owāywówápuwagi’o.” 32In khāge’nin ná’i háḡwí Jesus-di ovāyḡumáa’i wídika’póya’pí, hewānbo diwōeda’ óetsika’yāamíḡi i’gedi.

To-an i’ shánkí hay’i namuu?

33Capernaum bú’ay dipówá, hedi wí tewhá ee dits’lú. Jesus-di in khāge’nin ovāytsika’yan, “Oe p’óege ḡi’ḡi háḡ i’gedan úvítuhánmáa?” 34Indá hānda’ dik’wó, gá oe p’óege dijidi wé’i-angú in diwedi i’ shánkí hay’i namuu i’gedi dívítuhánmá’ḡān. 35Jesus isóge, hedi ná’in tā’ḡi wíje (12) khāge’nin ovāywe’ge’andi ovāyḡu’an, “To’wí i’ p’ó’ḡéḡi namúuní’in nada’ḡá, i-á únkhāy’ḡ’ t’í’úuge’i namúuní’in, hedá t’āhkívi khāge’di-á.” 36Hedi Jesus-di wí ay óepahkē’ḡi inbí páadépiye óeho’, hedáhá’ ná’i ay óeba’aa’andi ovāyḡu’an, 37“To’wíḡi naa dída’ḡi wí ay ná’i ay waabá óesígikēndedi, naa wá’ dísigíkēnde waabá i’o’. Hedi to’wí naa

dísígíkénde²i²dá naada²bá wídísígíkéndepí, hewänbo i² to²wí naa dísandi² wá² óesígíkénde².”

To²wídí Jesus-ví²piye háa nachaapí²-á iví²näpiye napoe²o

³⁸John-di óetu²an, “Háhkandi², tóewí sen áymú² yä²dâapí²in p'owëaahâa t'owavi²wedi ovâykhhepiyendedi uvi khâwâ natû²di, hedi âytu²an han wí²i²amípi²in, na²in diwedi²i wínamuupídí.” ³⁹Hewänbo Jesus natú, “To²wí gi²bi wíwínkhâ²amípi. To²wí namuu²i naví khâwâ natû²di ipínnánt²ôe²andi-á wesebo híwóhpí naví²gedi wí²ihé²amípi. ⁴⁰To²wí nanbí²piye háa wínachaapí²-á nanbí²näpiyebá napoe²o. ⁴¹Ta²gendi wáytumáa, to²wí wí p'oe wänbo wovâysuwäjõndi, naví²in ímuu²in ùnhanginnândi, i-á Jõesi Tádádí óewá²âakhâymaa.”

Jesus t'aywó²di i²gedi ihé²an

⁴²“Hedi to²wídí wêe wänbo ná²in hí²innin naví²piye dívíwâyunde²in diwedi óet²aywóhâ²andá, shánkí híwó i² to²wí ùnpúuwíwän wa²di han óehâ²anpídíbo wí k'luu khâa²i iví k'ây eedi ònwhisðege-í²in hedi máap²oe iwe óechäänú-í²in. ⁴³Hedi wéhpêe mandi úvít²aywó²dodá, shánkí híwó namuu bînts'âa-í²in, wíyá indi úvít²aywó²nâamívi²wedi. Tobá wéhpêeda² ímanmuu wänbo², shánkí híwó namuu wówátsi nahándepeí²in bînkáyjídí, péyégepiye ímú-ívi²wedi wí²gín ímanmuudi. ⁴⁴Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt²ðephadekhâymaa, hedá i² phaa hânhay wänbo napaä²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁵Hedi wéhpêe ândi in ta²ge²in p'óegédí wovâyhänge²odá, shánkí híwó namuu bînts'âa-í²in wíyá indi úvít²aywó²nâamívi²wedi. Tobá wéhpêeda² íânmuu wänbo², shánkí híwó namuu wówátsi nahándepeí²in bînkáyjídí, péyégepiye wovâychäänú-ívi²wedi wí²gín íânmuudi. ⁴⁶Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt²ðephadekhâymaa, hedá i² phaa hânhay wänbo napaä²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁷Hedi wéhpêe tséedí híwóhpí háäwí wovâypuwä²odá, shánkí híwó namuu bînwahkáyjí²in, wíyá indi úvít²aywó²nâamívi²wedi. Tobá wéhpêeda² ítséemuu wänbo², shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-ídi, péyégepiye wovâychäänú-ívi²wedi wí²gín ítséemudi. ⁴⁸Oe péyéga t'owa hânhay wänbo t'âhkí dâyt²ðephadekhâymaa, hedá i² phaa hânhay wänbo napaä²apí²dá ovâyphahkhanukhâymaa.

⁴⁹“To²wên t'âhkí phaadi ovây²äyä²âkhâymaa.^f

^f Ná²i hí²-á kây²i namuu gika²póewídí. Wáy wên t'owa dí²ände ginnân natunda²in: Hân²oe in Hudíyo dâyt²animâahánunde Jõesi Tádá óemâánídí, hedi dínkhây²ä² i² pívi dâyt²äyä²ä²amí²in wínaha²dânúuwípídí. In t'owa Jõesi Tádávi²piye dívípinági²indá dâyt²ðepaadé-í, háäwí phaadi ovâyphahánunde waagibá, hebo ná²i t'ðephade namuudi shánkí híwó²nin dimúuni.

⁵⁰ Aayäá híwó²di namuu, hewänbo i² aayäá na²áhhándáho², há²to wíyá áhsää²i napúuwí. Undá únkhây²á² aayäá na²áhhándepí² waaginbá ímuúni²in, hedí tsáaginpidí²bo wé²ge ítháani.”

Jesus khótsaawije í²gedi óetsika²yan

10 ¹Jesus iwedi ijâa²an, hedí Judea nangepiye namäädi Jordan p¹o² p¹ánäpiye naphade. Iwe wây-á báyéki t¹owa iví nú² dívíwé²ge²an, hedí háädi waa i²an waagi in wá² ovâyhá²an.

²Hedí wên Pharisee t¹owa ún²pówádí óetsika²yan, “Ti híwó namuu wí sen nakhótsaa²ándi² iví kweeví²wedi ithaaweejé-ídi? Hân i² tsontun natú²?” Gin ditú Jesus ótayi²nídí, tigúba híwóhpi natúhpee-í. ³Jesus-di ovâysika²yan, “Hân Moses-di wovâyjôn?” ⁴Indi óetu²an, “Moses-di ná²in tun dínjoe²an: Wí sen wên khótsaawije ta²nin ita²namí hedí handídi iví kwee ijoe²amí.” ⁵Jesus-di ovâytu²an, “Hewänbo Moses-di ha²wâagi wovâyta²k²ú² gá t¹óeyanpí²in ímuudân, unbí kwiyä² bínwänpijoe²kanmáadi²bo. ⁶Hewänbo oe ts¹anpáadé nanân diwe Jôesi Tádádí sendádí kwee-ádi ovânkhjé. ⁷Hedí natú wí sen ikhó²yä²dáho², iví tádá-á iví jíyá-á ijoe²amí²in únkhây²á². ⁸Hedího i² sendá i² kwee-á wêe tûu ún²p¹oedá² dapoe²o, hedího wíje wídamuupí, wêedá² damuu. ⁹Hedânho in to²wên Jôesi Tádádí ovânwónnindá to²wí wänbo wí²únkhây²áhpí ovânweejé-í²in.”

¹⁰I² tewhá ee diwáyts¹úndi iví khäge²nindi ná²i hí² í²gedi óetsika²yan. ¹¹Hedí ovâytu²an, “Wí sen iví kwee ijoe²andi wíyá kwee-ádi ikhó²yä²dá, iví kweeví²piye t¹aywó i²o. ¹²I² kwee wá², iví sen ijoe²andi wíyá sendádí ikhó²yä²dá, iví senbí²piye t¹aywó i²o.”

Jesus-di in hí²innin ovâysíghógi

¹³Wên t¹owa inbí áyyäá Jesus-ví²we dâykán i²di ovây²täägé-ídi, hedí iví khäge²nindi in t¹owa ovây²t¹e²yandi ovây²tu²an ha²wâa wídiví²amípi. ¹⁴Hedí Jesus-di in khäge²nin háa díví²o²in ovây²mú²di inbí²piye híhchan wínachapí, hedí ovây²tu²an, “In hí²innin áyyäá naví²piye binkä²ää²máá, wívínkhä²amípi, gá to²wên ná²in áyyäá waaginbá dimuu²indá Jôesi Tádáví²in úmuudân. ¹⁵Ta²gendi wây²tumáa, to²wí wänbo Jôesi Tádáví² wínapúuwípi wí hínchä²á²i² ay waagibá iwâyupídi.” ¹⁶Hedáhá² in áyyäá ovây²ba²aahógidi wí²inbo ovây²tägedi ingí² ovây²júusu²an.

Wí sen kodit¹owa namuu²i² Jesus-ví²piye na²ää

¹⁷P¹óegé wíyá Jesus nats¹anmân dihaydi wí sen iví²weäá naví²piye binkä²ää²piye i²ääkán, hedí idége²disógedi óetu²an, “Híwó²di háhkandi², hân dá²y²amí hedânho in wówátsi nahándepí²in donkáyjídí?” ¹⁸Jesus-di óetsika²yan, “Háadan naa híwó²di gin dítu²o?” Jôesi Tádádá²mân híwó²di namuu, wíyá to²wí-á joe. ¹⁹Jôesi Tádáví² tsontun ho

mântaa. I-á natú wíwínt'owat'aháanú-ípí, wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wí'úvíwhohkwomá've-ípí, wí'úvísjámamípi, t'owaví'gedi wí'úvíhójo'amípi, hójo waagidibo t'owaví hääwí wíwínhóenípi, unbí tádá-á jíyá-á bín'a'ginmá've-í." 20 Óetɔ'an i' sendi, "Hähkandi', naa enúkáy omuudibo' t'ähki ná'i tsonun dó'a'gin." 21 Jesus-di sígídí ta'gebo óemúndedi óetɔ'an, "Wa'di wáy-á háawên útáy bi'amí'in. Jaho ópún, hääwí úkw'ó'di t'ähki mänku'ch'aani, hedí i' chä' mänhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâyääni, hedânho oe makówá kodit'owa unmuunídí. Hedí nâaku'ch'áadá ovâyäägidá naa-ádí óká've." 22 Ná'in nat'oe ihaydi i' sen nabo'aats'aypóe, hedí iví pí'ná khó'jé ûnkhaapóedí iwedi namää, gá báyéki hääwí ûnk'w'ondân hedího wínakuchada'pi.

23 Jesus ipuwäbéemáa, hedí iví khäge'nin itɔ'an, "Báyéki kây'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Tádá natú waa díví'amídí hedânho ovây'aywoenídí." 24 Ná'i hí'dí in khäge'nin ovâyháa'an, hewänbo Jesus-di wíyá ovâyɔ'an, "Naví äy, ivíwo nabâapu'wan wí to'wí háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho òn'aywoenídí. 25 Nabâapu'wan wí kamáyo wên agúusa tsípho i'ge nats'úunídí, hewänbo shánki nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho òn'aywoenídí." 26 Nábâa shánki ovâyháa'an in khäge'nin, hedí wí'ná táye dívítsika'yan, "Gin namuudá to-an ûnkodi ûn'aywondee-ídí?" 27 Jesus-di ta'gebo ovây múndedi ovâyɔ'an, "To'wí wänbo wí'bo wí'ûnkodípi. Jôesi Tádá'dá'mân ûnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Jôesi Tádá-á hääwí t'ähki ûnkodi i'amídí."

28 Peter-di óetɔ'an, "Úhanginná hääwí t'ähki äyjoe'annin ɔ-ádí gimú-ídí." 29 Jesus-di ovâyɔ'an, "Ta'gendi wâyɔmáa, naa omuudibo hedá Jôesi Tádáví híwó'di tun ûnmuudibo-á, to'wí ijoe'andi iví tewhá, háa iví tí'úuwíndá pá'dâyíndá, háa iví tádá-á jíyá-á, háa iví äy-á, háa iví nava-á, 30 i-á ta'gendi tägintä (100) ma'kw'anukí shánki ihóení, tewhá-á, tí'úuwíndá pá'dâyí'indá, jíyá'indá, äy-á, nava-á — hedá it'òephadekhâymaa iví wâyɔ ûnmuudi. T'ähki ná'i ihóení wa' náä oepáa k'aydi nawówáji' ihaydi, hedá iví wówátsi náä oepáa k'aydi ûnbo'wan dihaydá wówátsi nahánde'pí'indá ikáyji. 31 Hewänbo báyéki t'owa náä p'ó'dédí'in dimuu waa dínchaa'indá tí'úuge'in dipúuwí; hedí báyéki t'owa-á náä tí'úuge'in dimuu waa dínchaa'indá p'ó'dédí'indá dipúuwí."

Powingí' Jesus iví khäge'nin itɔ'an nachuwagí'o'in

32 In p'óege dimän Jerusalem bú'piye, hedí iví khäge'ninbí páadé Jesus namän. In khäge'nindá wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedá in wé'gen t'owa iví tí'úuge dimännindá dikhunwóeda'. In tä'dí wíje khäge'nin iví'piye wíyá ovâyhänge'an, hedí háa ûnpúwágí'o'in ovâyɔ'an. 33 Natú, "Bít'òeyan, náä-á Jerusalem-piye gimän, hedí naa, t'ähki t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' t'owadi díkáani in owhá' p'ó'dédí'indá

hedá in Hudíyoví khuu dâyhâ²o²indá inbí mange. Indáho ditúuní naa dínkhây²â² ochuu-í²in, hedá in Hudíyo dimuupí²in t'owaví mangá díkáani. ³⁴Ná²indi dín²áhkaakhâymáa, hedá dí²ohphaykhâymáa. Púwhí²dí díwhâdikhâymáa, hedá díkhe²khâymáa. Hewänbo poje thaa iwe owâywówápúuwí.”

James-ádí John-dáđí hääwí dada²póe

³⁵Ihaydibá James-ádí John-dáđí Zebedee-ví ây damuu²in Jesus-ví²piye damää, hedí óetu²an, “Hâhkandi², na²in hääwí gadapúuwí hedí ú²dí dín²ámí²in gada².” ³⁶Ovântsika²yan, “Hää-an dada² wân²ámí²in?” ³⁷Óetu²an, “Owây untsondisogedee ihaydi, na²in uví khóe gamúuní²in gada², wêe ko²díngédí, wêe-á yâ²mángédá.” ³⁸Jesus-di ovântu²an, “Undá wídánhanginnâhpí hääwí dada²in. Ti dânkodi dânt²ôephaadé-í²dí naa dont²ôephadekhâymáa waabá? Hedí naa hääwí kháa²i donphadekhâymáa waabá, ti dânkodi dânphaadé-í²in?” ³⁹Óetu²an, “Gánkodi-âkun.” Jesus-di ovântu²an, “Ta²gendi undá wá² dânt²ôephadekhâymáa, hedá hääwí kháa²i dânphadekhâymáa, naa dínpúuwí waabá. ⁴⁰Hewänbo naa wídínk²óepí naví khóe wânde²mamí²in ko²díngédá yâ²mángédá. Jôesi Táđáđá²mân ûnk²ôe ovâyde²mamí²dí to²wên ha²min dimúuní²dí.”

⁴¹In wé²gen tâ khâge²nin James-á John-dá inbí hí² í²gedí dínhanginpóe ihaydi inbí²piye dit²ayyaapóe. ⁴²Hedího Jesus t²âhkí iví khâge²nin iwé²ge²andi ovâytu²an, “Únhanginná in Hudíyo dimuupí²in t'owaví tsonnin hânho ditsont²ôe, hedá inbí t'owa-á ovâytsomá²ve-í²indá diwânpida². ⁴³Hewänbo undá wí²únk²hây²âhpí ha²min ímúuní²in. To²wí un diwedí hay²i namúuní²in nada²đá, i-á unbí khâge²didá² namúuní²in únk²hây²â². ⁴⁴Hedí to²wí p²ó²dédí² namúuní²in nada²đá, i-á wí pant²ôe²i un t²âhkígí² waagi²bá namúuní²in únk²hây²â². ⁴⁵Naa wänbo², t²âhkí t'owagi² o²aypuyä²i² omuu²i-á o²ä² t'owa dovâykhâge²namí²dí, indi naa díkhâge²namí²dá joe. O²ä² ochuu-í²dí, hedá naví wówátsi-á dáywá²âa-í²dí t²âhkí t'owa dínkoedí-í²dí inbí t'aywó²di iwedí dima²p²ání²dí.”

Jesus-di wí sen natsí²t'aamuu²i² iví keetan óemâgi

⁴⁶Oe Jericho bú² Jesus iví khâge²nindáđí báyéki t'owa-ádí dipówá, hedí iwedí dipeemän dihaydi wí sen tsí²t'aa²i namuu²i² owây p²ôe hángé wáy nahäáda²án, i-á Bartimaeus gin nakháwá, Timaeus-ví ay ûnmuu²i². ⁴⁷Bartimaeus-á nat²oe Jesus oe Nazareth bú²wi na²â²in, hedí ituwínú, “Jesus, ú David-ví ây iwedí²i² unmuu²i², naví²piye ósehkanäpuwawe.” ⁴⁸Báyéki t'owadi i² sen óet²e²yandi óetu²an, “Hândá²dibo².” Hewänbo i-á shánki kaygá ituwínú, “Ú David-ví ây iwedí²i² unmuu²i², dísehkanä²an.” ⁴⁹Jesus iwóyí²dí ovâytu²an, “Bintu²an na²â²í²dí.” Indi i² tsí²t'aa²i² óetu²an, “Jesus-di wóetuhkánmáa. Ówínú, óhíhchanpuwawe.” ⁵⁰I² sen iví k²éwé²in to ip²á²di, hedí wesebo iwínúdí Jesus-ví²piye namää. ⁵¹Jesus-

di óetsika²yan, “Hännan wîn²ámí²innan unda²?” I² sendi óetu²an, “Gá dînkeepúuwí²innân oda², Nanbí sedó.” ⁵²Jesus-di óetu²an, “Ópûn, uví wâyü úmuudânkun unwówa.” Heđi wesebo i² sen ûnkeepóedí Jesus-áđí namää.

Jesus oe Jerusalem bú² óesígikê²

11 ¹Jesus-á iví khäge²nindáđí Jerusalem bú² tsowa dipówa. Iwe wí okú nak²óe “Olive Okú” gin dâytu²o², heđi ná²i okú iwe nú² wáy ná²in wíje bú²ây daná, Bethpage-áđí Bethany-áđí. Heđi wíje iví khäge²nin ovânsan dapáadémú-íđí. ²Ovântu²an, “Jaho bápûn hä²i bú²ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, heđi dats²ú² dihaydá wí búdu²ay dânskaa-í nawhiwindi, i-á wa² wáymûu wânbo to²wí wânbo wí²i²íhsógepí. Dânwíhuuđi dânmá²i náwe. ³Heđi to²wíđí wovântsika²yandáho², ‘Háađan ha²wâa dâ²n²o²’, ginnân dântu²ámí: ‘Gá Nanbí Sedó i² ûntáyđân, heđi háy napóedíbo wônwáymá²i.’”

⁴Damääđi wí búdu²ay p²óe hángé wên phóđi nú² nawhiwindi dânskaa. ⁵Heđi dânwíhuuđeđi in t²owa iwáygé diwinnindi ovântsika²yan, “Hännan dâ²n²o²? Háađan hä²i búdu²ay dânwíhuuđe²?” ⁶In khäge²nin háa Jesus-di ovântu²an waa datú, heđiho ovân mági. ⁷I² búdu²ay Jesus ônhó², heđi inbí k²éwé²in to dânp²áđiđi i² búdu k²éwé ônpa²k²ú², heđi Jesus i²íhsóge. ⁸Heđi wáy Jesus óe²íthon ni²ge báyéki t²owa inbí k²éwé²i to oe te²p²óegé ônpa²kwohon, heđi wây-á wé²gendá dâytaykhóepa²kwohon, i² nava iwe dâyts²á²i². ⁹Heđi in to²wên páadé dimännindá heđá in tí²úugé ûnwóe²á²indá dívtuhkwínuhon, “Wísígikénde²?” “Nanbí Sedó Jôesi Tádáđí wóesan, heđiho híwó wóe²âámí.” ¹⁰“Híwó úpúuwí gá untsondisogede-íđân, nanbí thehtáy pahpâa David natsondi²ân waagibá.” “Jôesi Tádá oe makówa na²ândi-á hay²i namuu.”

¹¹Heđi Jerusalem bú²piye Jesus namääđi i² méesate hay²i ee nats²ú, heđi ibeemáadí hääwí t²âhkí imúnde². Hebo nathí²êemândibo in tã²đi wíje (12) khäge²nindáđí oe Bethany bú²aypiye namää.

In fig tay nabaymuupí²in

¹²Wíyá tháwân Bethany-đi dipee, heđi Jesus nahâshéhpóe. ¹³Hây kayí² diwe wên fig tay nachândi imú² nakaamuđi. Iwepiye namää imúuníđi tigúba na-fig-muu²in, hewânbo iwe napówa ihayđi fig wânbo wí²ishaapí, wa²đi na-fig-púuwí ihayđi wínanáhpíđí. ¹⁴Heđi Jesus-di in tay óetu²an, “Uví²wedá to²wí wânbo wíyá wí²i-fig-k²o²ípi.” Iví khäge²nin háa natú²in dit²oe.

Jesus i² méesate hay²i iweđi in dâyhäwíku²cháade²in ovâykhehpiye

¹⁵Jerusalem bú²piye wíyá dimää, heđi Jesus i² méesate hay²i eepiye namää, heđi in t²owa dâyhäwíku²ch²áade²indáđí in

dâyhääwíkumände²indádí iweḍi ovâykkehpiye, heḍi in dâychhä²egó²o²inbí máäsa-á heḍá in dâyk¹o²weeku²ch¹áade²inbí púwédé-á ovâyjánú. ¹⁶Heḍi to²wí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wí²ovâyphadēmáǵipí inbí hääwí wóge. ¹⁷Heḍi in t¹owa ovâyhá²andi ovâytu²an, “Jôesi Tádá iví ta²nin diwe ginnân natúhpi²an:

Naví tewhá-á t¹ähki nange²in t¹owa dívíjûusu²amíǵi² namuu, hewänbo undá bîn²egó²andi sänmin dívíkaakw¹öeníǵi² napóe.”

¹⁸In owha² p¹ó²dédí²indá heḍá in Hudíyoví kuuu dâyhá²o²indá háa natú²in dit¹oe, heḍi iweḍi páadépiye hádídí óeháyí²in dâytuwämáa, hewänbo óekhunwôeda², iví hí¹dí in t¹owa ovâyháa²odi.

¹⁹Nakin dihayḍi Jesus-á iví khäǵe²nindádí ee bú¹dí dipee.

Háa in fig tay iweḍi diháhpóe waa

²⁰Hedéndí napóe ihayḍi p¹óge² dimändi in fig tay Jesus-di óehée²annindá pú¹díbo nat¹aadi dâymû². ²¹Peter háa Jesus natú²in ûn²ánpówá, heḍi óetu²an, “Hähkandi², in tay untú²in há²to híwó napúuwí²in t¹ähki nat¹aa.” ²²Jesus-di ovâytu²an, “Bíwâyú Jôesi Tádá-á hää t¹ähki i²amí²in ûnkodi. ²³Ta²gendi wâytumáa, to²wí ná²in p¹in itu²andi, ‘Ótége, oe mâap¹oe iwe ópichánú,’ heḍi háa natú waa napúuwí gin iwâyundedá, òn²amí-ákun. Hewänbo pín ta²gedi iwääyú-í²in ûnkây²ä. ²⁴Hedân wâytumáa, úvíjûusu²andi i² hääwí bîndaa²andi ta²gendi bînhóeni²in úvíwâyundedáho², heḍáho bînhóeni-áhe².

²⁵Hewänbo hääḍi úvíjûusu²o² ihayḍi, to²wíwí²piye híwó wí²fchaapídí, i-á bîn²owóje-í, heḍânho unbí Tádá oe makówa na²ándi²ḍi unbí t¹aywó²di wá² wovây²owóje-í. ²⁶Heḍi wên t¹owa bîn²owójepídá, Jôesi Tádá oe makówa na²ándi²ḍi há²to unbí t¹aywó²di wovây²owóje-í.”

Jesus óetsika²yan to²ḍan ònk¹ú² iví t¹öe i²amídí

²⁷Jerusalem bú² diwáypówá ihayḍi i² méesate hay²i ee nats¹ú. Iwe naji² ihayḍi in owha² p¹ó²dédí²indá in Hudíyoví kuuu dâyhá²o²indá heḍá wáy-á in Hudíyoví tsonnindá ûnpówá. ²⁸Indi óetsika²yan, “Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí²o waa bí²amídí? To²ḍan in ta²gen wónk¹ú² ná²i hääwí nää²amídí?” ²⁹Jesus-di ovâytu²an, “Nää-á naadá wá² un wéhpê tsika wâytsika²yamí, heḍi dítu²andá, naadá wâytu²amí to²wídí in ta²gen dínk¹ú²in ná²i hääwí dó²amídí. ³⁰Dítu²an, to²ḍan John ònk¹ú² t¹owa ovâypp¹oe²amídí, ti Jôesi Tádádí háa t¹owadi ònk¹ú²?” ³¹Heḍi wí²ná táye dívítumáa, “Jôesi Tádádí John ònk¹ú² gin gitúdáho², Jesus-di dítikagí²o, ‘Heḍi háadan handi háa John natú²in wí²úvíwâyupí?’.

³²Hewänbo wígitúunípí, ‘T¹owadida² ònk¹ú² gin.’ (In t¹owa dâyxhunwôeda²ḍibo ha²wâa dítú, gá t¹ähki in t¹owa dívíwâyundedân John-dá Jôesi Tádáví tukhe²bi ûnmuu²in.) ³³Heḍiho indi Jesus óetu²an, “Na²indá wíginhanginnáhpí to²wídí ònk¹ú²in.” Heḍi Jesus-di ovâytu²an,

“Hedáho², naadi wänbo wá² wíwâytu²ámípi to²wídí in ta²gen dínk¹ú²in dó²ámídí ná²i háäwí dó²o²i².”

Jesus-di in yä²däapí²in úuva áaphä² äyí²ninbí²gedí ovâytu²an

12 ¹Jesus-di in tsonnin ná²i háhkangí²in ó²gédí ovâytu²an: “Wí sen i²úuva²áakhähsaa, hedí i² nava iphé²ahkhaayan, i² k¹uu iwá iphoyä² i² úuva ip¹omap¹ee-ígi², hedí wí tewhá tųwä²i-á ik¹ú² iví nava i²äyí²namídí. Hedáhá² i² nava wên senä² úuva áaphä² äyí²nin dimuu²in ovâypiyé²mágidí wíyá pi²wí nangepiye namää. ²I² úuva nap¹e²yin dihaydího wí t¹óe²i² i² nava iwepiye óesan hedânho in senä² dâynavapíyé²annindi i² úuva nayámu²i² óemäänídí. ³Hewänbo indi i² t¹óe²i² óeyä²di óewhädí, hedí manda²dibo óewáybun. ⁴Hedí i² sendá wíyá t¹óe²i-á óesan. Indi i-á p¹ó²dá óewhädí, hedá jänäkí-á óe²an. ⁵Hedá wíyá t¹óe²i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t¹óe²indá ovâysan. Wáy wên in ovâywhädí, wây-á wëndá ovâyhánú. ⁶Hedí iví aydä² ünjoekandee, i² isígi²i². Ná²iho t¹ä²gedího in dâynavapíyé²anninbí²wepiye óesan. Natú, ‘Madân naví ay-á dín²a²geení. ⁷Hewänbo indá wé²ge dívíhée²andi ditú, ‘Ná²i-änkun namuu ná²i háäwí t¹ähkí ünjoepuwagi²o²i². Jaho äyháyjí, hedí ná²i háäwí nayámu²i-á nanbí²-á gínmúni. ⁸Hedího i² ay óeyä²di óehay, hedí i² nava iwedi óep¹egi.”

⁹Hedí Jesus-di in t¹owa ovâytsika²yan, “Hân ná²i nava iví² ünmuu²i² i²ámí? Gá namäädá in senä² dâynavapíyé²annin ovâyhääntú-í, ihaydá i² nava-á wây-á to²wëndá ovâypiyé²määni. ¹⁰Bîntunnanpi²an ná²i hí² Jôesi Tádávi ta²nin diwe nata²muu²i²:

I² k¹uu in tewhátehpaa²in dâyoegi²andi-á,
näá shánkí natáy²i k¹uu tehpaá bé²dí napóe.

¹¹ I² shánkí natsonji²i gin i²an,
hedí na²in äymú²di díháa²an.”

¹²In Hudíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á ná²i hí² inbí²gedího ihée²annin, hedí dida² óepankáyjí²in, hewänbo in t¹owa dâykhunwôeda²máadí wí²óepanké²pí, hedí iwedi dimää.

Jesus tax wá²áa i²gedí óetsika²yan

¹³Tí²úugédí in Hudíyo tsonnindi wên Pharisee t¹owa-á hedá Herod- ví k¹ema²indá Jesus-ví²piye ovâypunjôn háäwí óetsika²yamídí. Dida² óekáyjí²in híwó wí²ihi²máapídí. ¹⁴Hedí ünpowádí óetu²an, “Háhkandi², gínhanginná uví hí²-á ta²gen úmuu²in, u²dá t¹ähkí t¹owa handä²bá ovâymaa, háa t¹owa dínwänpichäa waa háabo wí²unmuupí, hedího ta²gendá Jôesi Tádávi khuu i²gedá t¹owa ovâyhá²o². Dítu²an, hânnan nanbí tsontun gíntú²? Ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar äy-tax-wá²áa-ídí háa joe? Ti gínkhây²ä² äywá²áa-í²in háa joí óetsika²yamídí. Dida² é?” ¹⁵Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsika²máadí inbí ánsaaho ta²ge

wíðây máapí⁷in, hedího ovâytu⁷an, “Háaḍan dítayinde⁷? Wí denarius chá⁷ dín má⁷ naa dómúunídí.” ¹⁶Ōnmaadi ovâytsika⁷yan, “To⁷ví ts'ay-an ná⁷i chá⁷ eedi únk⁷óe, hedá to⁷ví kháwá-á?” Ōetu⁷an, “Gá Caesar-ví⁷innân.” ¹⁷Jesus-di ovâytu⁷an, “Heḍáho⁷, háäwí Caesar-ví⁷ únmuu⁷i Caesar-bá binmää, hedí wá⁷ háäwí Jōesi Tádáví⁷ únmuu⁷i-á Jōesi Tádá-á binmää.” Hedí iví hí⁷dí báyéki ovâyháa⁷an.

In Sadducees-di Jesus óetsika⁷yan in dichuu⁷in diwáywówápúuwí i⁷gedí

¹⁸Ná⁷in Sadducee t'owa Jesus-ví⁷piye di⁷ää, háäwí óetsika⁷yámídí. (In Sadducees-á dívíwâyunde⁷ in t'owa dichuu⁷in há⁷to wíyá diwówápúuwí.) ¹⁹Indi óetu⁷an, “Háhkandi⁷, Moses-di ná⁷in tsontun dînta⁷nan: Wí sen âypídíbo nachuudi iví kwee wa⁷ únwówájídá, i⁷ senbí tí⁷úu únkhây⁷ä⁷ i⁷ kwee-ádi ikhó⁷yâä-í⁷in, hedânho dân⁷âykw⁷óenídí i⁷ pá⁷dâyví kháwá ónhúuwídí. ²⁰Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí⁷úuwin senä⁷ diji⁷. I⁷ shánki páadé⁷i⁷ ikhó⁷yâ⁷, hebo âypídíbo nachuu. ²¹I⁷ eedi⁷i-á wá⁷ i⁷ kwee-ádi ikhó⁷yâ⁷, hedí ná⁷i sen wá⁷ âypídíbo-áho nachuu. Hedí i⁷ powage⁷i-á hanbá ûnpóe. ²²Hedí handá⁷ t'áhkí in tsédí diji⁷in tí⁷úuwin dínpóe, t'áhkí wí⁷inbo i⁷ kwee-ádi dívíkhó⁷yâ⁷di wêe wänbo wí ay wíðâysogépi. T'ä⁷gedá i⁷ kwee-á wá⁷ nachuu. ²³Ná⁷in tsé ihay tí⁷úuwin i⁷ kwee-ádi dikhóhtsákw⁷ónwän, hedího dítu⁷an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to⁷wíví kwee-an únmuuní?”

²⁴Jesus-di ovâytu⁷an, “Gindidân ípedeekw⁷ó, wí⁷únhanginnáhpídí Jōesi Tádáví ta⁷nin háa ûntú⁷nin, hedá wá⁷ wí⁷únhanginnáhpí Jōesi Tádá-á hânho nakay⁷in. ²⁵Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senä⁷dá kwiýä⁷dá há⁷to wíyá dívíkhó⁷yâä-í, gá gindidi in makówáwin t'óepa⁷ä⁷in waaginbá dimúunídän. ²⁶In t'owa dichuu⁷in diwáywówápúuwí i⁷gedí dítika⁷máa, hewänbo bîntunnapí⁷an háa Moses-ví ta⁷nin diwe ûnta⁷muu⁷in in wá⁷ä⁷i phé⁷yávi nakoje⁷ ní⁷gedí ita⁷nan diwe. Ihaydi Jōesi Tádádí ginnân Moses óehée⁷an:

Naa-ân omuu Jōesi Tádá,

Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jōesi omuu.

²⁷Ná⁷in senä⁷ dichuu wänbo ta⁷gendi diwówáji⁷, gá Jōesi Tádá-á in diwówáji⁷inbí Jōesi dínmuudän, in dichumu⁷inbí⁷-á joe. Hedänkun t'áhkí ípedeekw⁷ó úvívâyundedi in dichuu⁷in há⁷to diwáywówápúuwí⁷in.”

In shánki kay⁷in tsontun

²⁸Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá⁷o⁷in diwedí⁷i nat'oe dívíhí⁷máadí, hedí Jesus-di híwó⁷nin hí⁷ ovây mági⁷in únhanginná, hedího Jesus-ví⁷piye namäädi óetsika⁷yan, “Wé⁷innan t'áhkí Jōesi Tádáví tsontun diwedí in shánki kay⁷in únmuu⁷?” ²⁹Jesus-di óetu⁷an, “Ná⁷innân in shánki kay⁷in namuu:

Un Israel t'owa bít'óeyan,

Nanbí Jôesi i² shánkí natsonji²i namuu²i² i² wêedá² Jôesi na²ándi²
namuu,

30 hedí undá únkhâ²á² ná²i shánkí natsonji²i² unbí Jôesi únmuu²i-á pín
ta²gedí bînsígí-í²in,
unbí pí²ná khó²jé-á, unbí hâ² iwá, unbí ánsaadá, hedá unbí kay
t'âhkídá.

31 Hedí ná²indá in eedí²in tsontundá namuu:

Háa un wí²bo úvípísígí waagibá
wé²gen t'owa wá² bînsíghûuwí.

Wây-á tsontun ná²in wíjeví shánkí hay²in namuu²in wínak'óepí.”

32 Ná²i Hudíyoví kuu ovâyhá²o²i²dí Jesus óetu²an, “Hâhkandi²,
híwó bihéé²an. In ta²gen namuu untú waa, wêedá² Jôesi na²án, hedí
wíyá Jôesi-á wína²ánpí, i²dá². 33 Híwó namuu animâa âyhûuwí² in oe
méesate eepiye âyphamá-ídí Jôesi Tádá âymâánídí, hedá wíyá hâ²wí-á
âymâání²in. Hebo shánkí híwó²nin namuu Jôesi âysígí-í²in nanbí pí²ná
khó²jé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay t'âhkídá, hedá wá² wây-á t'owa-á
âysíghûuwí²in ívípísígí waabá.” 34 Jesus ûhanginná ná²i sendi híwó²dí
hí² óemâgi²in hedí óetu²an, “U-á híyâ²âdâ² útáy unkhâymúunídí Jôesi
Tádáví tsonkhuu mânsígíkáyjídí.” Hedí iwedí t'âhkídá²bo diwôeda²póe
Jesus wíyá hâ²wí óetsika'yâamídí.

**I² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa
ovâ²yaywoenídí, to²ví ay-an ûnmuu?**

35 Jesus-di i² méesate hay²i ee ovâyhá²o²dí ovây²tu²an, “Heháadan in
Hudíyoví kuu dâyhá²o²in ditú², i² to²wí Jôesi Tádádí óesogekhây²máa²i²
t'owa ovâ²yaywoenídí David-ví ây iwedí²i²dá² ûnmuu? 36 I² Yâ²dâa²i²
P'owêa²hâ²âdí David óehá²andi David-bo ginnân natú:

Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu²an naví tsondi hay²i²,
‘Naví ko²díngédí ósoge,

hedí uví hánmin dovây²t'aaní hedá uví mange wínkáaní.’

37 Ná²i to²wí Jôesi Tádádí óesogekhây²máa²i² t'owa ovâ²yaywoenídí David-
dibo iví tsondi hay²i gin óetu²o². Gin namuudá hádídanho David-ví ây
iwedí²i²dá²mân ûnmúuní?”

**Jesus iví khâge²nin itú²an in Hudíyoví kuu
dâyhá²o²in waaginbá wídimúunípí**

In báyéki t'owa híhchangídi dívít'ôeyande Jesus-di ovâyhá²o²dí.

38 Ovây²tu²an, “Ná²in t'owa Hudíyoví kuu dâyhá²o²in dimuu²inbí²wedí
bí²âyíngí²an. To whaadi²in dito²ondi diji² dâykeeyamídí to²wên dimuu²in,
hedá ovâyhí²an t'owadi a²gindi ovâysengitú²âamí²in i² bú² pingé i²ge
dijídi, 39 hedá wá² in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí²eediná²
dihaydá in tsonninbí soge eedí dívíkw'ôení²in dida². 40 Kwiyâ² inbí sená²

dínchuu²inbí tewhá ovâykweede², hedáhá² thaa t'áhkí dívíjûusu²odi híwó²nin dimuu waagi dívípida²o². Gin díví²odi Jôesi Tádádí shánkí ovây²tuhchänukhâymaa.”

Wí kwee iví sen ûnchuu²i-á iví chä² t'áhkí Jôesi Tádáví²piye imági

⁴¹Jesus i² méesate hay²i íve i² chä² phébay nú² isógedi in t'owa inbí chä² dâykuededi ovây²múnde². Báyékí in kodit²owa dimuu²indá báyékí dâychä²kuude². ⁴²Hedi wí kwee iví sen ûnchuu²i sehkanäwó nawówáji²i-á napówádí wíje chä² p'í²in itógi, híyäädq² i² chä² namuu. ⁴³Hedi Jesus iví khäge²nin iwé²ge²andi ovây²tu²an, “Ta²gendi wây²tu²âami, ná²i kwee iví sen ûnchuu²i sehkanäwó nawówáji wänbo i² chä² phébay iwe shánkí itógi t'áhkí in wé²gen dâykú²inbí²wedi. ⁴⁴In wé²gendáho i² chä² dínphade iwedi dívímági, hewänbo ná²i kwee-á báyékí ûnk²w'óhpí wänbo háyú imáa²i t'áhkí itógi — iví wówátsi i²amígí² t'áhkí imági.”

Jesus iví khäge²nin itú²an i² méesate hay²i-á t'owa dâynayukhâymaa

13 ¹Jesus i² méesate hay²i iwedi napeemän dihaydi, wêe iví khäge²nin diwedi²i²di óetu²an, “Háhkandi², námú²dí ná²i sa²wó²di tewhá náwe nakw'ó²dí, hedá i² sa²wó²di k'uu²di napa²andi-á.” ²Jesus-di óetu²an, “Ná²i tewhá he²endi nää nâamúndepí²an. Hewänbo t'áhkí há²i-á t'owa dâynayukhâymaa, hedi wêe wänbo wí k'uu há²i tehpaawedi wínate²deegí²opí.”

Jesus-di ovây²tu²an báyékí t'ôephade na²ä²in

³Jesus i² okú “Olive Okú” gin dâytú²o² eedi napeedi wí²bo isóge, hedi p'ohuuge oná p'ânábo i² méesate hay²i imúnde². Hedi Peter-á, James-á, John-dá, Andrew-á di²äädi óetsika²yan, ⁴“Ti dítú²âami, hânhay-an ná²i háäwí i²gedi dítú²andi napuwagí²o? Háä-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnánídí háädi nats'anpúuwí²in?”

⁵Jesus-di ovây²tu²an, “Bí²âyíngi²an to²wídí wänbo piháa wíwovâywâyú²amípidí. ⁶Báyékí t'owa naví kháwá i²gedi dikä²äägí²o, hedi wí²inbo dítú²uní innânho dimuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. Gindidi báyékí t'owa inbí hójo ovâywâyukankhâymaa. ⁷Hewänbo t'owa tsowa dithaa²in háa kayí² dithaa²in dívíhänbo² i²gedi ít'oadá, wíwovây²âyíngimäänípi. Nakhây²á ná²i háäwí napúuwí²in, hewänbo owáy napóe ihaydá i² t'á²ge²i thaa wa²di wína²áhpí. ⁸T'owa wêe nangewin dívíhánkhâymaa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá² dívíhánkhâymaa. Wáyjé t'áhkí nanan²á²yäpuwagí²o, hedá báyékí dihápuwagí²o. Hewänbo ná²i háäwí-á wí kwee páadé na²ejehay waagi²bá namuu, wa²di shánkí napuwagí²o.

⁹Undá wí²bo bí²âyíngi²an. Wovâypankhonkhâymaadá tunjó wháagépiyá wovâyhúuwí, hedi i² Hudíyoví méesate eejé

wovâywhädikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'dé'dí'inbí'piye hedá wé'gen tsonninbí'piyá wovâyhúuwí, naví'gedi bînt'ôe'ámí'dí. ¹⁰Hewänbo wa'dí i' t'á'ge'i thaa napówápí'díbo', Jôesi Tádáví híwó'di tun t'áhkí nange'in t'owa ovây't'ôe'ámí'in nakhây'á'. ¹¹Owáy wovâypanhógí'di tunjó wháagé wovâykándí, wa' ípówápí'díbo wíwovây'áyingimâání'pí háa iwe ítúúní'in, hewänbo ihaydi i' hí' Jôesi Tádádí wovâte eeje wovâywhädikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'dé'dí'inbí'piye hedá wé'aymági'i-áho ítúúní. Undá wí'bo wí'úvípíhí'khâymaa'pí, i' Yá'dâa'i P'owêaahâädân wovâykhâge'khâymaa bînhee'ámí'dí. ¹²T'owa inbí tí'úuwín páadé'in inbí hânminbí mangepiye ovâykáání ovâyhâánú-í'dí, hedi in tádá'índá hanbá inbí ây dâykhamáa, hedá in ây-á inbí tádá'in jýá'ínbí'piye dívíhânsaadi tson diwe ovâykwokhâymaa ovâyhâánú-í'dí. ¹³Báyékí t'owadi wovây't'aykhâdédí'inbí'piye hedá wé'ymáa naví'in íwänpimuudi, hewänbo in to'wên dívít'ôephadeyá'á'annin dichuu píhay, índá ovây'aywoení."

Jesus-di i' Nahá'dânkant'ôe'iví'gedi ovây'tu'an

¹⁴"Jôesi Tádáví ta'nin diwe Daniel ita'nán i' Nahá'dânkant'ôe'iví'gedi, i' Jôesi Tádádí wänbo ôet'ay'i'. (Bîntunnanpí'an, hedi únkhây'á' íka'póewí'in.) Owáy ee únkhây'áhpí'we nawindi bînmú'dí, ihaydáho un Judea nange íkw'ó'nin únkhây'á' oe okú i'piye íjáání'in. ¹⁵Hedi wí to'wí iví wha'k'ay iwe naji'i' iwedi nawândi wí'únkhây'áhpí ihayjêe'ámí'in i' tewhá ee nats'úúní'dí wí háäwí wänbo ikáyí'dí. ¹⁶Hedi to'wí nava iwe naji'i-á wí'ibuuní'pí iví k'éwé'in to wänbo ikáyí'dí. ¹⁷Owáy i' thaa napówá ihaydá, sehkanä in kwiyá' disâamuu'in hedá in dây'âytsä'á'o'índá, gá ingí'-á nakâypúuwí'dân dijáání'dí. ¹⁸Úvíjûusu'ámí ná'i háäwí te'nú'dí wínapúuwí'pí, ¹⁹gá báyékí t'ôephade na'á'dân. Jôesi Tádá ná'i nan oepáa ikhíjé waabo t'owa dâyt'ôephadende', hewänbo owáy i' thaa napówá ihaydá shánkí báyékí dâyt'ôephadekhâymaa, hedi há'to wíyá ha'wâa dâyt'ôepaadé-í. ²⁰Hewänbo in to'wên Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ovâyde'mannin dimuudiho', in t'owa báyékí thaa wí'ovây't'ôephadepâkhâymaa'pí, gá imágí'dá to'wí wänbo há'to nawówayêení'dân.

²¹"Hedi ihaydá t'owa ditú'dáho', 'Bînmú'dí, nâäwân naji' i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoení'dí,' hediháa wây-á ditú'dá, 'Oe-ân naji', háa ditú waa wí'úvíwá'äyú-í'pí, ²²gá hójo'in t'owa diká'ä'ägi'odân hedi wên ditúúní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoení'dí, hedá wëndá ditúúní Jôesi Tádáví tukhe'míndá dimuu. Ná'in hójo'índá wên pínnán taa-á dâykeeyámí in t'owa ovâyhâa'ámí'dí, hedi inbí hójo'dibo in Jôesi Tádádí ovâyde'mannin in ta'gen namuu'in diwedi ovâyhänge'ámí, ho nakodí'dí. ²³Undá bí'áyingí'an. Wây'tumáa háäwí t'áhkí napúuwí i'gedi wa' napóepí'díbo'."

I' to'wí t'ähkí t'owagi' na'aypuyä'i nawáy'ä'

24 “Hedi i' thaa naná' dihaydi hä'in t'öephade nahán dihaydi, i' than nakhunpuwagi'o, i' p'öethay wänbo wínakeepúuwípi. 25 In agóyó-á makówádá dijaymú-i, hedá t'ähkí oe makówá nasaa'i-á na'ä'yápuuwi. 26 Hedi ihaydi in t'owadi naa t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' okhúwá jáa o'ädi dímuuni, báyéki pínán kay wóegé hedá sa'wó'di kohthay wóegá o'ä-í. 27 Hedi in makówáwin t'öepä'äa'in dovâypunjôeni in dovâyde'mannin ovâywé'ge'amídi p'inpiyedá tsânpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé t'ähkí náa oepáa k'aydi dikw'ó'nin deejedá ovâywé'ge'amí.”

Jesus-di wên fig tay i'gedi ihée'an hääwí ovâyhá'amídi

28 “Wên fig tay binmú'dí hääwí íhâhpúuwídi. I' taykhóe'ây na'ohphuupoe'odi nats'antsáwâpuwamän dihaydi, únhanginná nata'ánpowa'ä'inp'an. 29 Hedi gindidibá owáy ná'i hääwí i'gedi wây't'öe'an bínmú' ihaydá únhanginnáani púnú' naná'nin naa owáy'ä-ídi, phódi nú' owin waagi namúuni. 30 Ta'gendi wây'tumáa, t'ähkí in nááwin t'owa há'to diháani wa'di ná'i hääwí t'ähkí páadé nats'anpoe'opídfibo'. 31 Makówá-á hedá oepáa k'aydá t'ähkí nakhangí'o, hewänbo naví tundá há'to dínháani.”

Häädí Jesus nawáy'ä'in to'wí wänbo wí'únhanginnáhpí

32 “Hewänbo häädí ná'i hääwí napuwagi'o'in to'wí wänbo ta'gendi wí'únhanginnáhpí. In makówáwin t'öepä'äa'in wänbo wí'dínhanginnáhpí, hedá naa Jôesi Tádáví ay omuu'i wänbo-á wí'dínhanginnáhpí. Jôesi Tádádä'män únhanginná. 33 Hediho bíkhây'andá bí'âyíngi'an, häädí ná'i hääwí napuwagi'o'in wí'únhanginnáhpídi. 34 Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoe'andi wáy kayi'piye namäädí iví t'öe'in ovâyk'ú' iví hääwí ón'âyíngi'amídi hedá háa inbí t'öe dâ'y'amí'indá ovâyjôn, hedi i' phódi áyí'dí' óetu'an nakhâymuunídi. In t'öe'in wí'dínhanginnáhpí häädí ná'i sen nawáy'ä'in. 35 Ná'i sen waagi'ba naa omuu, hediho íkhâymuuní, wí'únhanginnáhpí häädí owáy'ä'in — hádéeWAY kindi, háa khun pinudi, háa hédénpiye, háa nathanpee'ä' ihaydi. 36 Úví'âyíngi'ánpídá wáy tsíkhagipi opówádí ijó'kw'óndibo wâyshaa-í. 37 Háa un wâytu'an waa, t'ähkí t'owa-ân hanbá dovây'tumáa: Íkhâymuuní'in únkhây'ä'.”

Wên hí' dâyk'ú' Jesus óekáyjídí

14 ¹Wa' wíje thaa úntáy in Hudíyoví shánki'eedi Passover gin dâytú'o'i dínpóewídi, ihaydi i' pává oewáaseepí' dâyk'o'. In owhá' p'ó'dé'dí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá dâytuwámáa hádídí kaadibo Jesus óekáyji'in óeháyjídí. ²Ditú, “Nää-á wa'di ná'in

shánkí'eedi napoe'odi wí'íví'ámípi. Ha'waa íví'andá, wáy ná'in t'owadi na'in díyâ-í."

Oe Bethany bú'ay Jesus sa'wó nasundi ka'p'oe òn'ewe

³Ihayhâädibá Jesus oe Bethany bú'ay naji, hedí wí sen Simon gin nakháwâ'íví' ihúhuo', ná'i sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúu'än dihaydi wí kwee wên p'onbay'ay imáadí nats'ú, indá k'uu ts'â'i'di ûnpa'an hedí wí ka'p'oe "nard" gin dâytú'o'i' ûnku'un. Ná'i ka'p'oe-á sa'wó'gí nasun hedá hânho-á nachâ'muu. Hedí i' kwee in p'onbay'ay k'ây iháve, hedí ná'i ka'p'oe-á Jesus-ví p'ó'dé òn'ewe. ⁴Wên t'owa iwe dikw'ó'nin dâymú'di dit'ayji, hedí wí'ná táye dívítumáa, "Háadan ná'i ka'p'oe-á ipede'an? ⁵Powin tãgintã (300) thaa t'òe díví'andi wá'áadi nakuhchadee-íwän, háa madi shánkí wänbo', hedí i' chà' in sehkanäwó diwówáji'in ovâymaa'íwän." Hedí i' kwee-á hânho óetunsúu'an. ⁶Jesus-di ovâytu'an, "I' kwee ánpí bin'an. Háadan bint'aymáa? Híwóho sa'wó'gí naa dí'an. ⁷Hâädi wänbo in sehkanäwó diwówáji'in t'owa undádí ûnkwo'ní, hedího hâädi wänbo náwe hâäwí híwó bñ'ámí'in ída'dá, ûnkodi bñ'ámídi. Hewänbo naa-á náwe hânhay wänbo t'âhkí undádí wí'ochangí'opí. ⁸Ná'i kwee háyú ûnkodi ihay i'an. Wa'di in pení ovâykhâ'kw'ódipí'díbo' inbí'di dâyká'p'oe'ewende', hedí hanbá i'di naa dí'an wa'di ochuupí'díbo'. ⁹Ta'gendi wâytumáa, wâhâä wänbo ná'in Jòesi Tádáví híwó'di tun ònphadende' eeje náä oepáa k'aydi t'âhkí, háa ná'i kwee i'annin ovây't'òe'ámí, iví'gedí díví'ánshaa'âámídi."

Judas nahíje Jesus óeku'p'âynídi

¹⁰Hedí Judas Iscariot, wí in tã'di wíje khäge'nin diwedí'i namuu'i', in owha' p'ó'dé'dí'inbí'wepiye namää Jesus óeku'p'âynídi. ¹¹Hedí ná'in owha' dit'oe ihaydi t'âhkí dihíhchanpóe, hedí inbí tun Judas óemági chà' óewá'âa-ídi. Hedího iwedí Judas ituwä'máa hádídi Jesus inbí mange óekáani'in, hâädi ûnkodi ihaydi.

Jesus-ádi iví khäge'nindá'dí dimän i' Passover shánkí'eedi koegi' dâyk'o'ídi

¹²In Hudíyo dínshánkí'eedipoe'o, i' oewáaseepí' páva dâyk'o'i'. I' páadé'i shánkí'eedi thaa in k'úwá'ây dâyhánúnde', Passover koegi' gin dâytú'o'i' dâyk'o'ídi. Hedí Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan, "Wâhâä-an na'in gimú-í'in unda' hâäwí âykhây'ámídi i' Passover koegi' âyk'o'ídi?" ¹³Hedí wíjedi in khäge'nin ovânsan dân'ámídi. Ovântu'an, "Oe Jerusalem bú'piye bápün, hedí wí sen wên p'onbay ihondi'di wovânjay-í. I-ádi'íba damú-í. ¹⁴Hedí wáy i-á nats'undá i' sen iví tewhá ûnmuu'i' dântu'âámí, 'Nanbí háhkandi'di dítu'an wítsika'yâámídi, Wé'i íve-an naagi' dínmuu, eewân naví khäge'nindá'dí ná'i Passover koegi' âyk'o'í?' ¹⁵Hedí i' sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovânkeeyámí,

hää t'ähki gíntáy'i nakw'ondi. Ee-áho i' koegi' dânkây'amí." 16Hediho in khäge'nin damäädí i' bú' iwe dats'ú, hedi hääwí t'ähki háa Jesus natú waagibá dânskaa, hediho i' Passover koegi' dânkây'an.

17Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádí i' tewhá eepiye dimää. 18Dihúkw'ôn dihaydi Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu'máa, wêe un naa-ádí úvihuújo'in diwedi'i'di naa díkuhpekhâymaa." 19In khäge'nin diháachanpóe, hedi wí'inbo óetu'an, "Ti naa-ân gin dáy'amí? Naa-á há'to?" 20Jesus-di ovâytu'an, "Wêe un tã'di wije iwedi naa-ádí iví pává ná'i säá iwe ip'ohóeni'i', i'dân díkuhpekhâymaa. 21Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyã'i' ochuwagi'o, Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu waagi. Hewänbo ná'i to'wí díkuhpekhâymaa'i-á t'öephade ünpuuwí. Shánki híwó i' sen ünpuuwíwän na'aypuyãpídí."

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

22Dívihuújo' ihaydi Jesus wí pává ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávéda iví khäge'nin ovâymägi, hedi ovâytu'an, "Binhó'gí, ná'i-á naví tú' dínmuu." 23Hedáhá' wên k'édé ikê'di wíyá Jôesi Tádá óekú'daa'andi ovâymägi, hedi t'ähkídíbo wí dâysuwä. 24Hedi ovâytu'an, "Ná'i-á naví ün'p'oe dínmuu. Naví ün'p'oe-á t'ähki t'owagi' doncha'gí'o, hedi owáy gin naa dáy'andiho Jôesi Tádáví tun imági'i ho ünpuuwí. 25Ta'gendi wâytu'máa, há'to wíyá dóméenasuwä-í owáy Jôesi Tádádí naa dítsondisóge pihay, hedi ihaydá wíyá pí'wí méena waagibá dósuwäkhâymaa." 26Hedi dâyjúusukha'wandi i' tewhá iwedi dipee, hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye dimää.

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á powin untúuní naa wídítaapi'in"

27Dimändi Jesus-di ovâytu'an, "Jôesi Tádáví ta'nin diwe ün'ta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,

hedi in k'úwá dívíwade'gí'o.

Ha'wâabá un ünpuwagi'o. Naa díkhe'khâymaadáhá' undá t'ähkídí díjoe'andi úvívadekhâymaa. 28Hedi owáy owáywówápóe ihaydá Galilee nangepiye unbí páadé omän." 29Peter-di óetu'an, "Tobá t'ähkídí wóejoe'an wänbo', naadá há'to'." 30Hewänbo Jesus-di óetu'an, "Ná'in ta'gendi wítu'äämí: Nääví ta'nin diwe ün'ta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,

hedi in k'úwá dívíwade'gí'o.

Ha'wâabá un ünpuwagi'o. Naa díkhe'khâymaadáhá' undá t'ähkídí ná'i khunbo', wí dee sen wa'di wáygín ikinpídíbo' u-á powin untúuní naa wídítaapi'in." 31Hewänbo Peter-di shánki kay'indi óetu'an, "Tobá u-ádí naa díhay wänbo', naa há'to hânhay wänbo otúuní wíwítaapi gin." Hedi t'ähki in wé'gen khäge'nin hanbá ditú.

Jesus oe Gethsemane ijûusu'an

32Ná?i tay jâa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytu'o?, heḍi Jesus ivi khäge'nin itu'an, "Náwe bíkw'o?. Naaáadáhá? undá t'ähkídi o'äámú-í dáyjûusu'ámídi." 33Hewänbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádi ovâyho?. Ihaydi khunwôeda'di óemáa hedá ivi pí'ná ûnkháapóe. 34Hedi ovâytu'an, "Naví pí'ná khó'jé hânho otaachanpoe'odi hääwí ochuu-í waa ochaa. Náwebo úvítsíkhakw'ôeni hedá áyíngidi bíkwo'be." 35Wíyá háy namäädi iwe nange iseewhaadik'ú?, heḍi ijûusu'an ná'in nats'anpuwagi'o'in wí'ûnpúuwípi, nakodidáho?. 36Ginnân ijûusu'an: "Naví Táđá, Ƴ-á hää t'ähkí úkodi bí'ámídi. In t'ôephade donkhâymaa'in naa oda' dínjää'ámí'in. Hewänbo tobá napúuwí háa Ƴ-á unda' waa, háa naa oda' waagá joe."

37Hedi in poje khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymäädi dijókhawák'w'ondi ovâymû?, heḍi ovâyjóhsandi Peter óetu'an, "Simon, háaḍan unjókchá? Ti wí háy t'ähkí wänbo wí'úkodipí'an áyíngidi unchanídi? 38Áyíngiddi bíkwo'be hedá bíjûusu'an, hedânho wovâytoyinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'ámípi. Pín ta'gedi híwó úví'ámí'in ída?, hewänbo unbí tú'đá wí'íkaypi."

39Hedáhá? nawáymäädi háa hânhay ijûusu'an waagibá wíyá ijûusu'an. 40Hedi ivi khäge'ninbí'wepiye nawáy'äädi wíyá ovâyjóhshaa, hânho dikayhándi, heḍi wíđínhanginnáhpí háa óetu'ámí'in.

41Hedi powing? ijûusu'andi nawáy'äädi ovâytu'an, "Ti wa'di íjó'kw'ó hedá úvíkaykhanwówá'o'? Hähayđá'dibo?" Ihaydiho naná. Náa-á to'wíđi in t'aywóhkanninbí mange díkáani naa, t'ähkí t'owagi? o'aypuyä'i? omuu'i?. 42Bíwínú, gimú-ího?. Binmú'đi, i' díku'p'égi'i ho napówá."

Jesus óepankê?

43Wa'di ihí'máa ihaydi Judas napówá, i-á wêe in t'ä'di wíje khäge'nin diwedí'i?bá namuu. Báyéki wây-á t'owa i-ádi diji?. In owha' p'ó'déđi'indá hedá in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá hedá in Hudíyoví tsonnindá ná'in t'owa ovâysan tsijó phá'-á phé-á wóegé. 44Dipówápíđi bo Judas, i? Jesus óeku'p'égi'i'di ho ovâytu'an in t'owa, "I? sen dóp'ohsääkhâymaa'i-áho i? namuu. Bínpankáyji heḍi áyíngidi bínhúuwí."

45Hedi Judas wesebo Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Háhkandi?," heḍi óep'ohsää, 46hedi in t'owadi Jesus óeyä'di óepanho?. 47Wí Jesus-ví khäge'di? iwe nú? nawindi ivi tsijó phá? iwahhkê'di i? owha' p'ó'déđi'ví t'ôe'i? p'ó'dé óewháđi, heḍi ivi oje he'yinbo ônt'ó'ts'á?. 48Hedi Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Háaḍan tsijó phá'-ádi phé-ádi íkhehpówá dípankáyjídí wí jänákikandi? omuu waabá? 49Thamuwaagi i? méesate hay?i ee naa undáđi oji? wâyhá'odi, heḍi wíđípankê'pí. Hewänbo náa-á gin úví'o?, háa Jôesi Táđávi ta'nin diwe ûntû? waa napúuwíđi." 50Hedi t'ähkí ivi khäge'nindi óejoe'andi dijân.

51-52 Wí e'nú wá' wên aa ts'á'indá' na'aamuudi Jesus ûnwójei', hedí in t'owadi óeyá', hewänbo najändi in aadá' dínjoepóe.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

53 Jesus i' owha' shánkí p'ó'dédí'ví'piye óeho'. Eebá in wé'gen p'ó'dédí'in owha'-á, in tsonnindá, in Hudíyoví kuu dâyhá'o'indá dívíwé'ge'an. 54 Jesus óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayí'didibo-á nawóemän, hedí i' p'ó'dédí' owha'ví tewhá tehpaá búge nats'ú, hedí in sundado áyí'nindádí isóge isúwá'amídí ee naphaa iwe. 55 Oe íve in owha'-ádí hedá in tunjowa' dimuu'indádí dâytuwämäa wí to'wí híwóhpí Jesus-ví'gedi ihée'amídí, hedänho Jesus óeháyjídí, hewänbo widâyshaapí. 56 Báyéki t'owa iví'gedi dívíhójo'an, hewänbo handa' wíditú'hpí.

57-58 Ihaydi wên hójo'in dívíwínúdí ginnän ditú: "Git'oe natúdí, 'Ná'i méesate hay'i t'owa dâytege'i dónayukhâymáa, hedí poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'ú'pí' naa dótegegi'o.'" 59 Hewänbo ná'in t'owa wänbo wí'ínbo handa' wíditú'pí.

60 Hedáhá' i' owha' p'ó'dédí' in t'owa t'ähkívi páadépiye iwínúdí Jesus óetsika'yan, "Ti háabo wí'untúunípi'an ná'i háäwí indi wönchänunde' i'gedi?" 61 Hebo Jesus-á tunginpi nawindi háabo wí'óetu'angepí. Wíyá i' owha' p'ó'dédí'di óetsika'yan, "Ti u-än unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Ti u-än i' áy'a'ginmä'ívi ay unmuu?" 62 Jesus natú, "Naa-änkun omuu, hedí un t'ähkídí dípuwâkhâymáa naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyá'i' o'ándí i' to'wí t'ähkí kay imáa'ívi ko'díngédí. Hedá makówádí okhúwá jáadi o'ádi dípuwâkhâymáa."

63 Ha'wâagi Jesus natúdí i' owha' p'ó'dédí' iví k'éwé'in to isíve, in t'owadi óemúunídí nat'ay'in, hedí natú, "Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedi dívíhée'amídí. 64 Háa natú'in ít'oe'pí'an. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagi'ba namuu. Hännan ida' áy'amí'in?" T'ähkídí'bo ditú, "Gá óeháyjí-än, híwóhpí áyshaadi."

65 Hedí wëndi Jesus óe'ohphay, hedí óetsíwhi'andi óemahpúudí óetu'an, "Dítu'an to'dan wóemahpúu'in." Hedí in méesatewin sundado'di óeyá'di háyänbo óemapháve.

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapi'in

66-67 Peter oe áagé i' tewhá tehpaá búgebo wa'di nají, hedí wí a'yú i' owha' p'ó'dédí'ví t'óe'i namuu'i Peter-ví'we napówádí óemú' isúwá'odi, hedí óedamúndedi óetu'an, "Ú' wá' Jesus Nazareth-wi-ádí unjiwän."

68 Hewänbo Peter natú, "Joe, naa-á joe. Naa wí'oka'póya'pí háäwí i'gedi bihí'máa'in." Hedí iwedi napeedi in tehpaá phódi nú'piye namää. 69 I' a'yúdí wíyá óemú', hedí in iwe diwinnin ovâytu'an, "Ná'i sen in Jesus-ví'in diwedi'i'ba namuu." 70 Hebo Peter wíyá natú, "Naa-á joe." Hây napóe ihaydi in diwin diwedi wí to'wídí Peter óetu'an, "Ta'gendi u-á

Galilee-wibá unmuudibo Jesus-ádfbá unjiwän.” ⁷¹Peter natú, “Jôesi Tádádí dítuhchäñú-í ta³ge dáyhi²máapídí. Hjä²i sen ivi²gedi úvíhi²máa²i-á wídótaapí.” ⁷²Ihaydibá wesebo wí dee sen ikin. Hedi Peter ún²ánpówá háa Jesus-di hánwaa óetú²annin: “Wa² i² dee sen wáygin ikinpídíbo², ƣ-á powin untúuní naa wídítaapí²in.” Hedi Peter hânho isihtäá.

Jesus-á Pilate-ví²piye óetsondiwekán

15 ¹Wa²déedí nanân dihaydi in owha² p'ó²dédí²indá, in tsonnindá, in Hudíyoví kuu dáyhã²o²indá hedá t'ähki in tunjowa² dimuu²indá dívíwé²ge²an háa díví²ámí i²gedi dívíhée²ámídí. Hedi Jesus óewhi²andi iwedi óeho²di Pilate-ví mange óekán. ²Pilate-di Jesus óetsika²yan, “Ti ƣ-á in Hudíyoví tsondi hay²i unmuu²?” Jesus-di óetú²an, “Háa ƣ²bo untú waa.” ³Hedi in owha² p'ó²dédí²indi báyéki híwóhpí² Jesus ónchänunde². ⁴Hedáhá² Pilate-di wíyá óetsika²yan, “Ti háabo wí²untungi²opí²an? Ti ná²i báyéki híwóhpí² ƣ² wónchänundedi wí²unt'oeppí²an?” ⁵Hebo Jesus-á wa²di háabo wínatúhpí, hedi Pilate óeháa²an.

Jesus óeháyjí, hewänbo Barabbas-á óema²p'áđi

⁶Paayo waagi ná²i Passover shánkí²eedi dínnân dihaydi, wí wée pan Pilate-di óema²p'áđinde², to²wí in t'owa dida²i². ⁷Wí sen Barabbas gin nakháwã²i-áđí wáy-á sená²dádí dipankw'ó, indá i² bú² iwe²in t'owa ovây²t'e²ya²nandi in p'ó²dédí²inbí²piye dívíhãnsaa, hedi ihaydi dáy²t'owat'ahánú. ⁸In t'owa Pilate-ví nú²piye dívíhãdi óedaa²ámídí ovây²ámídí paayo waa i²o waa. ⁹Pilate-di ovâytsika²yan, “Ti ná²i Jesus wáyma²p'áđi-í²in ída², un Hudíyoví tsondi hay²i únmuu²i²?” ¹⁰Ha²wáa Pilate natú gá únhanginnândân in owha² p'ó²dédí²indi Jesus óethúumáadibo iví²we óemangekännin. ¹¹Hewänbo in owha² p'ó²dédí²indi in t'owa báyéki ovâyhée²an Pilate óedaa²ámídí Barabbas-ân óema²p'áđi-íđí, Jesus-á joe. ¹²Hediho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsika²yan, “Hedi hânnan dó²ámí ná²i², i² bínkháyã²de²i Hudíyoví tsondi hay²i gin?” ¹³In t'owa dívítuwínú, “Wên phé²win deedi nát'óhtägek'lu²!” ¹⁴Pilate-di ovâytsika²yan, “Háađan gin dó²ámí? Háawin t'aywó²ninnan i²an?” Indá shánká dívítuwínú, “Phé²win deedi nát'óhtägek'lu²!” ¹⁵Pilate nada² in t'owa ovâyhíhchannamí²in, hediho Barabbas óema²p'áđi. Ihaydá natsonpóe Jesus óewhãñi²in, hedi in sundadoví mange óejoe²an phé²win deedi óet'óhtägek'lu²wídí.

In sundadodi Jesus óejänäki²an

¹⁶Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaá búge óets'úde, hedi in wé²gen sundado t'ähki ovâywé²getú²an. ¹⁷Hedi wên p'í tsáawã²in k'éwé²in to óetógi, tsondi hay²ivi aa waagi²bá namuu²in, hedá wên wãäkhän dáy²ophídé²annindá óep'óhtógi. ¹⁸Hedi óejänäkisengitú²andi

óetʉʹan, “Hân unʹán, Hudíyoví tsondi hayʹi unmuuʹiʹ.” 19Hedí hâyánbo pʹóʹde óewháʹ wên phédí, hedá óeʹohphaydeʹ, hedá dívídegeʹdikwʹóeʹóđí óeʹaʹgin waa-á dívíʹan. 20Óesúugímáadı dívíbowa ihayđi, in pʹí tsáqwáʹin to óepʹáđidi ivínda óewáytógi. Ihayđáháʹ iwedi óehoʹ phéʹwin deedi óetʹóhtágekʹúuwíđi.

Jesus phéʹwin deedi óetʹóhtágekʹúʹ

21Ihayđibá wí sen Simon gin nakháwáʹiʹ oe nava iwedi iʹ búʹ eepiye naʹáʹ. I-á Cyrene búʹwi namuu, hedí Alexander-áđí Rufus-áđí iví áy únmuu. In sundadodi náʹi sen óekaygiʹan Jesus-ví phéʹwin ónhúuwíđi, 22hedí Jesus in okú Golgotha gin dáytuʹoʹ iwe óehoʹ. (Náʹin tun Golgotha-á “pʹóhkhúbay” ginnân namuu.) 23Hedí wí méena-áđí náʹi woe myrrh gin dáytuʹoʹi-áđí dawóemuuʹiʹ óemági, hewánbo wíʹiswápi. 24-25Hédéndí whánu iwe naná phéʹwin deedi óetʹóhtágekʹúʹ ihayđi. In sundado-á dívíʹáywan iví aa dívíweeje-íđi. 26Hedí wên phépháʹay phéʹwin kwʹáye dáytiʹfʹkʹúʹ eedi hááwí dáytaʹnan in tʹowa dínhanginnáníđi hááwí iʹgedí óetuhchánundeʹin. “In Hudíyoví tsondi hayʹiʹ” gin dáytaʹnan. 27Hedí wên wíje sánmin wáʹ i-áđí ovántʹóhtágekʹúʹ, iʹ wée koʹdíngeđí, iʹ wée-á yáʹmángéđá. 28Hedího gin napóe háa Jôesi Tádáví taʹnin diwe úntaʹmuu waa:

“I-á wáʹ wí jánákí kandi-ân namuu” gin tʹowa ditúúní.

29Hedí in tʹowa diphadeʹnin dívípʹónwáđáʹoʹ óeháachannamíđi, hedá tʹámagá óetumáa. Ditú, “U-ân náʹi méesate hayʹi nâanayukhây máawân, hedí poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhây máawân. 30Ná-á wíʹbo ópiʹaywon, háʹin phéʹwin diwedi ówhanbe.” 31In owháʹ pʹóʹdédíʹindáđi hedá in Hudíyoví khuu dáyháʹoʹindáđi wáʹ Jesus ónpʹáhkaadi ditúʹ, “Wéʹgen tʹowa-áho iʹđi ovâyʹaywondeʹ, hewánbo wíʹbo-á ipiʹaywoeníđi wíʹúnkodípi. 32Náʹi sendá iʹ toʹwí Jôesi Tádáđi óesógeʹiʹ tʹowa ovâyʹaywoeníđi namuudáhoʹ, hedá Israel nangewi tsondi hayʹi-á namuudáhoʹ, i-á únkhâyʹáʹ háʹin phéʹwin diwedi nawáaniʹin áymúuníđi, hedânho ivíʹpiye ivíwááyú-íđi.” Hedí in wíje i-áđí phéʹwin deedi dawhiʹkʹóeʹindá wáʹ óejánákítumáa.

Jesus nachuu

33Taagepiye nanáʹ dihayđi iʹge tʹáhkí nakhunpóe thíʹêedi poje puwahay. 34Hedí poje iwe napóe ihayđi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” (Náʹi híʹ-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háađan díjoeʹan?) 35Wên tʹowa núʹ diwinnin háa natú waa ditʹoe, hedí ditú, “Bítʹôeyan, Elijah óekháyáʹdeʹ.” 36Wí toʹwí iʹáá wên hááwên napʹohsaadeeʹin ikáyjídí, hedí wí méena ojohayʹi iwe ipʹohtógíđi wên poesú hayʹin diwedi óntege ipʹohúúníđi, hedí natú, “Áymúuní tigú Elijah naʹáá-í náʹin phéʹwin diwedi óewáave-íđi.” 37Hedí Jesus kaygi ituwínúđi tʹáʹgedi iháaʹan.

38 Ihaydibá in aa nakhaaná²nin i² méesate hay²i khó²jé nawhi²wonnin nasivedee, kw'áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee. 39 Hedi i² sundado p'ó²dédí² Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus nachuu²in imú², hedi natú, “Ta²gendi ná²i sendá Jôesi Tádáví ay únmuu.”

40 Wên kwiyä² wá² iwe diji², indá hây kayi² diwedi dâymunde². Ná²in poje dikháwä² Salome-á, Mary-á (i-á Magdala bú²wi namuu), hedá wiyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i² tí²úugé²i-á inbí jýyá dánmuu). 41 Ná²in poje kwiyä² Jesus-ádí dimändi óekhäge²máa wa²di oe Galilee naji² ihaydi, hedi ná²indá i-ádí wây-á kwiyä²dádí Galilee-di Jerusalem-piye wé²ge di²ä.

Jesus t'owápho ee óetógi

42-43 Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhây²o², gá wiyá tháwándá kaykhanwówá thaa nanáanídán. Hedi nakinpuwamán dihaydi wí sen Joseph gin nakháwä²i napówá, i-á Arimathea bú²wi namuu, in tunjowa² diwedi²i²bá namuu hedá na²a²ginmuu, hedi natsíkhaji² Jôesi Tádádí óesôege-ídí i² to²wí t'owa ovây²aywoení². Wesebo khunwôeda²ginpídí Pilate-ví²piye namää i² pení óedaa²ámídí. 44 Jesus ho nachuu²in Pilate nat'oe²di hânho óeháa²an, hedi in sundadoví p'ó²dédí² óetsika²yan háa ta²gendi Jesus nachuu²in háa joe. 45 Óetu²an nachuu-ákun, hediho Joseph i² pení óehúwi²in óemági. 46 Hedi Joseph wên aa ts'ä²in ikumä, hedi i² pení in phé²win diwedi óewávedí in aadi óé²ánnan. Hedáhá² i² pení wí t'owápho dâykídi iwe óetógi, hedi wí k'uu hay²i² i² pho iwe itidísóge. 47 Mary Magdalene-dá, hedá wiyá Mary, i² Joses-ví jýyá unmuu²i-á, dánmú² wáyge Jesus óek'ú²in.

Jesus nawáywówápóe

16 1² kaykhanwówá thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wiyá Mary, i-á James-ví jýyá únmuu²i-á, wí sa²wó nasundi² woe dâykumä, Jesus óé²äyü-ídí. 2 Dumîngu iwe hédéndí hé²dibo nathanpee²ä² ihaydi, i² t'owápho eepiye dimää. 3 Wa² dimän dihaydi wí²ná táye dívítsika²máa, “To²dan i² k'uu dînhänge²ámí i² t'owápho iwedí?” (Ná²i k'uu-á ívíwo hay²i namuu.) 4 Hedi dívíbéedí i² k'uu ho nahângemuudi dâymú². 5 Hediho dits'ú ee t'owápho ee, hedi wí e²nú wên ts'ä²in to whaadi²in nato²ondi ko²díngédí na²ándí óemú², hedi ovâyphíhää. 6 Hebo i²di ovâytu²an, “Wí²íkhunwôeda²ípí. Jesus oe Nazareth-wi bîntuwämáa, i² phé²win deedi óet'óhtägek'ú²i², hebo i-á náá wína²ánpí, i-á nawáywówápóe. Binmú²dí hää óek'ú² iwe. 7 Bípûn, Peter-á in wé²gen khäge²nindá bîntu²ámí, ‘Jesus unbí páadé oe Galilee-piye namän, hedi iwe bînmú²uní, háa wovâytu²an waa.’” 8 Hedi i² t'owápho iwedí dipeedi dijân, ovâyphíhäädi dithathapoe²o. Hânho dikhunwôeda²di to²wí wänbo háabo wí²dâytu²anpí.⁸

g Ná²i hí² náá 9-20 nata²muu²i-á i² shánkí heháäwi Mark-ví ta²di gínkw'ó² deeye wínata²muupí.

Mary Magdalene-di Jesus óemû?

⁹Dumîngu naná? diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí?piye páadé ipikeeyan. Ná?i kwee-á namuu i? Jesus-di in tsé ihay yá?dâapí?in p'oewaqahâa ônkhehpiye?i?. ¹⁰Hedi Mary namâadi Jesus-ví k'ema?in dibo?aađi hedá diséejidi ovâyshaa, hedi háa ûnpóe?in ovây't'ôe?an. ¹¹Hewänbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemû?in dit'oeđi wíđívíwâyupí.

Wíjeđi Jesus óemû?

¹²Jesus piháa ûnchâadi wên wíjeví?piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú?dí i? nava iwepiye dapeemän. ¹³In wíje i? bú?piye dânwáybun, hedi háa dânmû? waa in wé?gen Jesus-ví khäge?nin ovây't'ôe?an, hewänbo wíđívíwâyupí.

Jesus-ví tä?đi wêe khäge?nindi óemû?

¹⁴Tí?úugedí in tä?đi wêe khäge?nin dívíhúujo? ihaydi Jesus inbí?piye wíyá ipikeeyan, hedi wâyupí?indá p'óhkây?indá dimuudi ovây't'e?yan, in to?wëndi nawáywówápóe?in óemû?in wí?ovâywâyundepíđi. ¹⁵Hedáhá? ovâytu?an, “Ja? náá oepáa k'aydi t'áhkí bípûn, hedá t'owa t'áhká Jôesi Tádávi híwó?di tun bîntunphaadé-í. ¹⁶T'áhkí to?wên dívíwâyunde?indá hedá ovâyp'ó?p'oe?annindá ovây?aywoení. Hewänbo to?wên dívíwâyundepí?indá ovây'tuhchânukhâymaa. ¹⁷In dívíwâyunde?in naadi dovâyk'úuwí ná?i pínnán t'ôe dâ?ámíđi: In yá?dâapí?in p'oewaqahâa t'owavi?weđi dâykhehpeeyé-í, hedá piháawi tundá dívíhée?ámí. ¹⁸Di?ânpíđi?bo dâypá?yuhógidi, háa há?wí nakhe?t'ôe?i dâysuwâđi, há?to háabo dipúuwí; hedá inbí mandi in t'owa dihay?indá ovây'tägedi, indá dihekhâapúuwí.”

Jesus makówápiye napee

¹⁹Hedi Jesus i? shánki natsonji?i?đi ovâyhi?bowa ihaydi, makówápiye napee, hedi Jôesi Tádávi ko?dîngedí isóge. ²⁰Iví khäge?nin iweđi dimää t'owa wânâ? t'áhkí iví tun ovây't'ôekanhúuwíđi, hedi Jôesi Tádáđi ovâykhäge?nan, hedi i? pínnán t'ôe napoe?o?i?đi in t'owa ovâykeeyan ta?ge dívíhí?máa?in.

I² HÍWÓ²DI TUN JESUS CHRIST-VÍ²GEDI LUKE ITA²ÑANDI²

1 ¹⁻²Híwó²di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodi waa dâytanan t'âhkí i² hääwí wáy wên nanbí tí²úuwín páadé²in páadé iwedíbo dâymú²i². I²gedá na²in dítu²an, hedí áyíngidi háa dâymú² waa dâyta²nan. ³Naa wá² hääwí páadé iwedíbo nakodípóe²i² áyíngidi dónuwä, hedí naa ochanpóe híwó namúuní²in ugi² dóta²namídí ná²i hääwí háa napóe waagi. ⁴Naa gin waagi dáy²o² hedânho úkodihanginnáandí i² hääwí Jesus-ví²gedí wóehá²andí² ta²gen namuu²in.

John i² p'ó²p'okandi na²aypuyägi²o

⁵Herod oe Judea nange natsonnán dihaydi, wí owha² Zecharias gin nakháwá²i ná²án. I-ádí wáy-á owha²-ádí wé²ge dívít²óemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin ûnkháwá, hedí i² wá² wí owha²ví ay ûnmuu. ⁶Zechariah-ádí iví kwee-ádí inbí wówátsi ta²ge dânhon háa Jôesi Tádá nada² waagibá. Áyíngidi Jôesi Tádáví tsontun dâná²a²gindo² hedá háa Jôesi Tádá natsompóe waagibá dâná²an. ⁷Hebo Elizabeth-á âypí² namuudi wídán²ay²ánpí, hedá náä-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸In Zechariah-²inbí thaa dínpóe dívít²óe²amídí, hedího Zechariah-á Jôesi Tádági² iví owha² t'óe i²o². ⁹In owha² dâykháwáwhahónde² dâyde²mamídí to²wí Nanbí Sedó Jôesiví méesate hay²i pingewi íve iwe nats²úuní²i², i² sa²wó nasundi² hääwí ipaháánu-ídí. Hedí náä Zechariah-ví kháwá ònwhahké², hedího nats²ú. ¹⁰Ee íve i²eyä²o² ihaydíba oe já²wé báyéki t'owa-á dívíjûusu²o².

¹¹Tsíkhagipí i² máäsa ko²díngédí i² eyä²nachá² diwe wí makówáwi t'òepá²áa²i Jôesi Tádáchariah-ádí iví kwee-ádí dí óesandí² nakwinudee. ¹²Zechariah óepíhää i² makówáwi t'òepá²áa²i² óemú²di, hedí khunwòeda²di óemáa. ¹³Hewänbo i² makówáwi t'òepá²áa²i²di óetu²an, “Zechariah, wí²unkhunwòeda²ípi. Jôesi Tádádí uví jûusu wónsígi²an.

Elizabeth uví kwee úmuu²i wí enúkáy i²ayyámí, hedí John gin nâakhâyá²ní. ¹⁴Owáy na²aypuyä ihaydi báyéki híhchan uví² úmúuní, hedá báyéki wây-á t'owa wá² dihíhchanpúuwí. ¹⁵I-á Jôesi Tádáví he²ennin sená² diwedí²i namúuní. I-á wí²únhkây²ähpí iméenasuúwá²-í²in háa wíyá hääwí naháapúuwí²-á, hedí nats'an²aypuyä²di²bo² i² Yä²dâa²i P'oweqahâq pin ta²gedí imá²ve-í. ¹⁶I²dá báyéki in Israel-win t'owa inbí Jôesi i² shánkí natsonji²i namuu²iví²piye² ovâywáymá²í. ¹⁷Uví ay-á iví pí²ná khó²jé i Yä²dâa²i P'oweqahâq imá²ve-í, Elijah-di iví pí²ná khó²jé óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natúhkây-í. I-á Nanbí Sedógi² napáadémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, hedá tádá²indá ovâykhäge²namí inbí äyyä²-á wíyá dâysígi-ídi, hedá in dit²öeyanhâhpí²indá ánshaa-á ovaymâáni hedânho in to²wên inbí wówátsi ta²ge dâyhonnin waaginbá dimúunídi. I²di in t'owa ovâykhây²ámí hedânho i² shánkí natsonji²i² óesígi²ámídi² gin i² makówáwi t'öepä²äq²i²di Zechariah óetu²an.

¹⁸Zechariah-di i makówáwi t'öepä²äq²i² óetu²an, “Hebo hândidan ta²gendi dínhanginnáani ná²i untú²i napúuwí²in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá² hânho kwijó dínmuu.” ¹⁹I² makówáwi t'öepä²äq²i²di óetu²an, “Naa Gabriel-ân omuu. Naa häädi wänbo t'ähkí Jôesi Tádáví nú² owin. I²dánkun naa dísan wíhée²ámídi hedá ná²i híwó²di tun wínmá²ídi. ²⁰Híwó² ót²öeyan. Híwó naná² dihaydi háa naa otú waa napúuwí. Hewänbo u-á ná²i wítu²andi² wíwíwäyupídi²ho tunpi² unpúuwí, i² ay na²aypuyä píhay.”

²¹Oe já²wé in t'owadi Zechariah wa²di óetsíkha²máa, hedí dívítumáa, “Heháadan thaa t'ähkí óeho² i² méesate ívedi napee-ídi?” ²²Hedí napee ihaydá wí²únhí²ko²di²pí, hedího² in t'owa dínhanginpóe wí hääwí únkeepóe²i² i² méesate íve imú²in. Tunpi² najoekandeedi iví mandího ovâyhée²an.

²³Wí háyú² thaa naphade ihaydi iví owha²wi t'öe ünbo²wandi iví²piye iweeho². ²⁴Wí háyú² jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee únsáhpóe, i² makówáwi t'öepä²äq²i²di óetu²an waa, hedí p'ánú p'óe iví k'aygídi wínapeepí. ²⁵Hedí natú, “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí naagi² ná²i dín²an. Nábâa t'öediwän naa-ádi híwó²di namuu. Naa owóeda²wän wíday²âyjohpídi, hewänbo nää-á naví wóeda² dínjáa²an.”

Mary óetu²an nasáhpúuwí²in hedá iví ay-á i² aywondi namúuní²indá

²⁶Elizabeth sí p'óe nasáamuu ihaydi Jôesi Tádádí wí makówáwi t'öepä²äq²i Gabriel gin nakháwá²i² óesan i bú²ay Nazareth gin dâytú²o² iwepiye, oe Galilee nange naná² diwe. ²⁷Wí khóhtsaqpi² a²yú Mary gin nakháwá²iví²piye Gabriel óesan. Mary-ádi wí sen Joseph-ádi dakhóhtsaqatunpá²än, hedí Joseph-á David-ví äy iwedi²i²bá namuu. ²⁸Hedí Gabriel-di ná²i sengitundi Mary óejay: “Híhchandíbo unmúuní u Jôesi Tádádí hânho wóesígi²i². Jôesi Tádá-á u-ádi naji².”

29 Mary ná'in nat'oe ihaydi háa i'ánshaa'amí'in wí'ishaapí, hedí napitú, “Hângúba ná'i sengitun natunda?” 30 Hedí i' makówáwi t'òepa'aa'i'di óetu'an, “Mary, wí'unkhunwòeda'ípi. Jòesi Tádádí wóesigi'in wònkeekankhâymaa. 31 Ót'òeyan, ù-á unsáhpuúwí, hedí wí enúkáy bi'ayyamí, i-á Jesus gin nâakhâyá'ni. 32 I-á báyéki hay'i namúuni, hedí i' shánki kw'áye'i namuu'i'di óetu'aa'mí ‘Naví ay unmuu’ gin, hedí Nanbí Sedó Jòesi Tádádí bá tsondi hay'i óesòege-í, iví hehâawí thehtáy pahpâa David-á tsondi hay'i namuu waagibá. 33 I'dá hânhay wânbo t'âhki in Israel t'owaví tsondi dínmuuni. Iví tsonkhuu-á há'to hânhay wânbo únháani.”

34 Mary-di i' makówáwi t'òepa'aa'i' óetsika'yan, “Hândidan ná'i napúuwí wa'di wí sendádí wó'thaapídí?” 35 I' makówáwi t'òepa'aa'i'di óetu'an, “I' Yá'dâa'i P'oweahhâa úwâani, hedí i shánki kw'áye'i namuu'i'di iví pínnándí wóetâagé-í, hedího i ay shánki yá'dâa'i bi'ayyandi? Jòesi Tádáví ay gin óetu'aa'mí. 36 Uví maatu'i Elizabeth wá' sí p'òe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wânbo', hedí wí enúkáy i'ayyamí, tobáháa âypí' namuu gin t'owa di'ân wânbo'. 37 Jòesi Tádá-á háâ t'âhki únkodí.” 38 Mary-di óetu'an, “Naa Nanbí Sedó Jòesi Táaví t'òe'i' omuu. Oda' háâ t'âhki untú'i naa dînpúuwí'in.” Thaydiho' i makówáwi t'òepa'aa'i'di óejoe'an.

Mary oe Elizabeth-ví'piye namää

39 Wí háyú thaa ihaydi Mary ikhây'andi wí bú'ay iwepiye iwánâho', i' bú'-á oe Judea nange na'okúná' ni'ge nak'òe. 40 Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedí nats'úndi Elizabeth óesengitú'an. 41 Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi i' ay iví seephoge imáa'i' i'á'yá'nan. Elizabeth i' Yá'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedí imáadí kaygi natú, 42 “Jòesi Tádádá ugí' híwó'di háawí wón'an, shánki híwó wânbo t'âhki in wé'gen kwiyá'gí'ví'wedí, hedá wá' i' to'wí ú'aypuyá'gí'o'i híwó'bá òn'amí. 43 U-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, hedího háadan ná'i háawí hay'i naa dînpúuwí naví' unpuwá'á'á'di? 44 Ti úhanginná, unpówádí uví sengitun ot'oe ihaydibo', ná'i ay naví seephoge donmáa'i' nahíhchanpóedí i'á'yá'nan. 45 Hedí híhchandi ù-á unmuuni, gá Jòesi Tádáví tun wóemá'gi'in úpuwagi'o gin biwâyundedân.”

Mary hânho híhchandi ihée'o'

46-47 Hedí Mary natú, “Pín ta'gedí otúuni Nanbí Sedó Jòesi Tádá-á hay'i namuu'in, hedí naví pí'ná khó'jé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dînmuedân. 48 Jòesi Tádádí naa iví t'òe'i' omuu'i' dí'ánshaa'an, tobá kw'áye'i wó'muupí wânbo', hedí náä thaa iwedí páadépiyá t'âhki t'owa ditúuni i'dá naagí' híwó dîn'annin. 49 Ta'gendi i' shánki tsonkhuu imáa'i'dá báyéki naagí' dîn'an. I-á yá'dâa'idá' namuu. 50 Jòesi Tádá-á

in to²wên i² óe²a²ginninbí²piye nasehkanäpoe²o, in ho di²âypu²yä²indá hedá in di²âypu²yä²gi²o²indá wá². 51 Báyekí nakaydi he²endi hääwí i²o², hedí in to²wên inbí pí²ná khó²je dijengi²ánshaamuu²in t²ámäpiye ovâywádénde². 52 In to²wên tsonkhuu dâymáa²in waa dichaa²in áagépiye i²di ovâywávénde², hewänbo in he²ennin dimuupi²indá shánkí kw²áye ovâytegende². 53 In dihãsé²nindá híwó²di hääwí ovâymä² dishu²múunídí, hewänbo in kodit²owa dimuu²indá hääwípídí²ibo-á ovâyjáatäde². 54-55 Háa nanbí hehääwin thehtáy pahpá²in ovâytu²an waa i²o². Na²in Israel²in iví t²ôe²in gimuu²in díkhäge²do², hedí wí²ún²ódepí häädi wänbo t²ähkí Abraham-dádí hedá t²ähkí Abraham-bí äy iwedi²indádí ovâysehkanä²äämídí² gin Mary natú.

56 Hedí Mary poje p²óe Elizabeth-ví²webo² iwóyí², hedáhá² iví²piyá iweho².

John i² p²ó²p²oekandi na²aypu²yä

57 I² thaa Elizabeth i²ayyamídí ün²pówá, hedí wí enúkáy i²ayyan. 58 In to²wên iví tsowa dithaa²indá hedá iví maatu²indá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví²piye híwó²di namuu²in, hedá indá Elizabeth-ádá dívíhíhchanmáa.

59 Wí jáadi naphade ihaydi in t²owa diwáy²ää, i² enúkáy in Hudíyoví k²ewe taadi óetaa²amídí. Iví tádá Zechariah waabá óekháyä²khây²máa in t²owadi, 60 hewänbo iví jíyá ûntú, “Ha²wäagá joe. John gân äykháyä²ni.” 61 Indi óetu²an, “Hewänbo wé²i wí wänbo uví maatu t²owa ha²wáa wínakháwá²pí.” 62 Hedí inbí mandi i² ayví tádá óehée²an óetsika²yamídí hân²nan i ay óekháyä²ni²in nada². 63 I²di wên hääwên ovâydaa²an eedi ita²namídí, hedí wên phéphá²ay òn²andi ginnân ita²nan: “John gin iví kháyä² ün²muu.” T²ähkí²í²ibo ovâyháa²an. 64 Wesebo nahänjudedeedi nahí²dee, hedí natú² Jôesi Tádá-á hay²i namuu²in. 65 T²ähkí inbí tsowa dithaa²in di²ánde hân²ngú napóe, hedá t²ähkí oe Judea nange na²okúná² ni²ge dithaa²indá i²gedí dívíhí²máa. 66 T²ähkí dit²oe²in ná²i hääwí i²gedí díví²ánshaamáa, hedí dívípitsika²máa, “Háawi-angú ná²i ay namúuni?” Hedí ta²gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví mange i² ay óemáa.

Háawi John namúuni i²gedí Zechariah ihée²o²

67 John-bí tádá Zechariah ün²muu²i² i² Yä²däa²i P²oewaa²hää pín ta²gedí imáadi wí Jôesi Tádávi tukhe²bi waabá ihée²andi ginnân natú: 68 “Jaho gitú²uní Nanbí Sedó Jôesi Tádá hay²i namuu²in, i-á Israel-ví Jôesi dín²muu, gá na²in iví t²owa gimuu²inbí²piye gín²ää²dân díkhäge²namídí hedá nanbí hân²minbí mangedá díma²p²ää²di-ídá. 69 Jôesi Tádádá wí hân²ho kay²i aywondi na²in dí²mági. David-á hân²oe Jôesi Tádávi t²ôe²i ün²muu, hedá ná²i aywondi-á David-ví äy iwedi²i²bá ün²muu. 70 Jôesi Tádádí dí²ôe²an gin ikhây²máa²in, hedí i² hí² iví hân²oe²in yä²däa²in

tukhe²minbí sóphogedi dínsan. ⁷¹Natú na²inbí hánminbí²wedi dín²aywoeni, in dít¹ay²inbí mangedi djâa²amí. ⁷²Natú nanbí heh²âwin thehtáy pahpá²inbí²piye nasehkanäpúuwí hedá wá² in yä²dâa²in tun Abraham-dá²dí ik²ú²indá há²to ün²öede-í. ⁷³⁻⁷⁴Jöesi Tádádí iví tun ta²gendi Abraham öemági nanbí hánminbí mangedi díwhahónídí, hedânho gínkoedí-í khunwöeda²ginpídíbo² i² ây²a²ginmâänídí, ⁷⁵hedânho gin ívíkanhondibo t'âhkí na²inbí wówátsi thaa yä²dâa²in gimúuní, hedá ta²gebo-á nanbí wówátsi-á âyhúuwí” gin Zechariah natú. ⁷⁶Ihaydá i ay-á óetu²an, “Naví ay, ɥ-á i² shánkí kw'áye na²andi namuu²iví tukhe²bi gin wóetu²âamí. Hedá ɥ-á i² shánkí natsonji²iví páadé unmú-í in p'öe igí² mânkây²amídí. ⁷⁷U²dá iví t'owa ovâyhangin²ânnamí ovây²aywoeni²in inbí t'aywó²di-á dín²owó²yendi. ⁷⁸Nanbí Jöesi-á gin i²amí gá hânho nasehkanät'öedân, hedího i² to²wí i² thanbí muwäthay waagi²bá namuu²i² oe kw'áye²di nanbí²piye nakä²âägi²o, ⁷⁹hedí in to²wên in chuwa dâykunwöeda²di khun ni²ge dimännindáho i²di ovâykomâäní. I²dáho na²in díkhäge²khâymaa hedânho ánsahaaginpídíbo giyëxenídí” gin Zechariah natú.

⁸⁰John nasöedi iví hangintan wá² únsöe, hedí tí²úugédí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-²inbí jâa its²ant'öe²an pihay.

Háa Jesus na²aypuyä waa

2 ¹John i² p'ó²p'oe²kandi na²aypuyä iwáy²dí²bá i² Rome-wi tsondi shánkí hay²i Caesar Augustus gin nakháwá²i²di t'âhkí t'owa i² nange itsonmáa eejewin ovây²t'öephade dívíkháwá²ta²kwogihúuwídí. ²Nää páadé in t'owa dívíkháwá²ta²kw'ódi Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihaydi. ³Hedího t'âhkí t'owa inbí thehtáy pahpá²inbí bú²piye dimää dívíkháwá²ta²kw'öenídí.

⁴Joseph wá² ikháwá²ta²kugiho². I-á Galilee nange naná² diwedi Nazareth bú²aydi napee, hedí wíyá bú²ay oe Judea nange Bethlehem gin dâytü²o² iwepiye namää. Joseph-á David-ví ây iwedi²i²bá namuu, hedí David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hedího Joseph iwepiye ûnpühpöe. ⁵Joseph-di Mary i-á²dí²bá óeho². Indá dakhóhtsaatunpá²ân, hedí Mary-á nasâamuu. ⁶Bethlehem daji² ihayhá²ábá i² thaa napówá Mary i²ayyamídí. ⁷Hedí iví páadé²i² ay i²ayyan, hedí aa²ây iwe óe²ánnankídí i háäpanbí húuphébay iwe óek²ú², gá ee dívíwho²kw'óe²ó²i tewhá iwe wínajâanâhpídân.

In makówáwin t'öepä²â²indi in k'úwá áyí²nin ovâyhéé²an

⁸Iwáy bú²ay tsowa wáy wên k'úwá áyí²nin dikw'ó, indá khu²déedí oe ahkónu inbí k'úwá dây²âyínmáa. ⁹Jöesi Tádádí wí makówáwi t'öepä²â²i² inbí²piye ovâysan, hedí inbí páadépiye tsíkhagipí dínkwínudee, hedí Nanbí Sedó Jöesiví kohthaydi ovây²ánhógidi hânho dikhunwöeda²pöe. ¹⁰Hedí i² makówáwi t'öepä²â²i²di ovây²tu²an, “Wí²íkhunwöeda²ípi. Bít'öeyan, naadá

híwó²di tun wâymá², t'ăhkí t'owa hânho ovâyhíhchannamídí. ¹¹Nää thaa oe David-ví bú² wí aywondi ungi² na²aypuyä. I-á i² to²wí namuu Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, i-á i² shánkí natsónji²i namuu. ¹²Hedí ná²in bínmuúni únhanginnáanídí háa wáytu²an waa ta²gen namuu²in: Wí ay bínshaa-í aa²ây iwe na²ánmuudi, hăăpanbí húuphébay iwe nak²óedí.”

¹³Tsíkhagipí i² makówáwi t'ôepa²ăă²i-ádí wây-á báyékí makówáwin t'ôepa²ăă²in dikeepóe. T'ăhkídíbo Jôesi Tádáví²gedí híwó dívíhí²máadí ditû², ¹⁴“Makówá kw'áayé t'ăhkí ditúúni Jôesi Tádá-á hânho hay²i namuu²in, hedí náá oepáa k'aydá in to²wên Jôesi Tádá óehíhchanmä²indá ánsshaaginpídíbo dikwoní.”

In k'úwá áyí²nin Jesus óemúunídí dimää

¹⁵In makówáwin t'ôepa²ăă²in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí²nin wí²ná táye dívítumáa, “Jaho Bethlehem-piye gimú-í ná²in napóe²in âymúunídí, i²gedí Nanbí Sedó Jôesi Tádádí na²in díhangin²ánnan.” ¹⁶Hedího dívíwânäho²di Mary-á Joseph-á hedá i² ay ee hăăpanbí húuphébay iwe nak²óedá ovâyshaa. ¹⁷I² ay óemú² ihaydi háa in makówáwin t'ôepa²ăă²indi iví²gedí ovâytu²an waa ditunji². ¹⁸T'ăhkí in iwe diji²in ovâyháa²an i² hăăwí in k'úwá áyí²nindi ovây²t'ôe²andi dit'óedi. ¹⁹Mary-á ná²i hăăwí t'ăhkí napóe²i wí²ún²ódepí, hedí hăădi wänbo t'ăhkí i²gedí i²ánshaamáa. ²⁰In k'úwá áyí²nin inbí k'úwá diji² iwepiye diwáymää, hedí Jôesi Tádá-á kw'áayébo² óemáadí ditû² hânho hay²i namuu²in, gá ná²i² hăăwí dâymú²i-á dit'oe²i-á namuudân. T'ăhkí háa i makówáwi t'ôepa²ăă²i²di ovâytu²an waagibá napóe.

Jesus i² méesate hay²i eepiye óeho²

²¹Wí jáadi naphade ihaydi i² ay in Hudíyovi k'ewe taadi óetaa²an, hedí Jesus gin óekháyä². Ná²in khăwă-á i² makówáwi t'ôepa²ăă²i²di óemági wa²di iví jíyá únsáhpóepídíbo².

²²Hedí ihaydiho napóe dán²amídí háa Moses ita²nan waa, in Hudíyo inbí kuu dínmuudi dínkhây²ă² díví²amí²in wí ay na²aypuyä ihaydi, hedího² i² ay oe Jerusalem-piye dânho², i² méesate hay²i iwe Jôesi Tádá óetu²ăamídí, “Nanbí ay wímääni.” ²³Gin dân²an gá ná²in tsontun Jôesi Tádáví ta²nin diwe únk²óedân:

T'ăhkí in páadé di²aypuyä²in e²nún áyyăă-á Jôesi Tádá óemääni. ²⁴Hedá wá² nata²muu in jíyá²indá wíje k'o²wee háa wíje tsídé²ây ha²wáagi²in dâyhúuwí, hedí ná²in tsídé dâyhaydi Jôesi Tádá óemääni. Hedího Mary-á wá² han ikhâyamáa.

Háa Simeon Jesus-ví²gedí natú waa

²⁵Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakhăwă²i². Iví wówátsi-á ta²ge ihon, hedá Jôesi Tádáví kuu-á ôn²a²gin. Natsíkha Jôesi

Tádádí in Israel-²in inbí t'ôephade iwedí ovâywhahóenídí, hedí i² Yá²dáa²i P'owəqahâq i-ádí nají². ²⁶I² Yá²dáa²i P'owəqahâqdíbá Simeon óhangin²annan winachuwagí²opí²in i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí óemú²pídíbo². ²⁷I² Yá²dáa²i P'owəqahâqdí i² hay²i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jíyá-ádí tádá-ádí i² wá² óets'úde, hedânho indi igí² ón²ámídí háa nakhây²q²in Jôesi Tádá natsonpóe waagibá. ²⁸Dits'ú² dihaydi Simeon-di i² ay óekê², hedí Jôesi Tádá óekú²daa²andi ginnân natú: ²⁹“Nanbí Sedó Jôesi, nâbâa hîn naa uví t'ôe²i² omuu²i híhchandi díchuwamáa, uví tun bimági waagibá. ³⁰Naa ohíhchan, gá nâa-á naví tséedí i² aywondi ú²di dînsandi² dópimú²dân. ³¹Hedí ná²indá bí²an t'âhkí nange²in t'owa dâymúunídí. ³²Ná²i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Hudíyo dimuupí²in ovâykeeyámídí, hedí i² namuudí uví t'owa Israel-²indá he²ennin dipúuwí.” ³³Gin Simeon i² avyí²gedí ihée²andi i² tádá-á jíyá-á hânho ovânháa²an. ³⁴Hedáhá² Simeon-di Jôesi Tádá óedaa²an híwó²di thaa ovânmaa²nídí, hedá Mary-á óetu²an, “Wáy wên in Israel-²in i² óesígíkáyjí, hedího ovây²aywoení, hebo wây-á wëndá wí²óesígíkáyjípí hedího dipede-í. I²dá t'âhkí t'owa háa Jôesi Tádá nada² waagi ovâykeeyámí, hewânbo in t'owadá óejoegikhây²máa, ³⁵hedí báyéki t'owa háa inbí pí²ná khó²jé dí²anshaamuu waa ovâykeeyámí. Hedí ú-á báyéki mánt'ôephadekhây²máadí wí to²wídí wí tsijó phá²dí uví pín wônjún waagibá unchaq-í.”

Anna ikú²daa²an

³⁶Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwá²i wá² nají², i-á wí Jôesi Tádáví tukhe²bibá namuu. Ná²i kwee-á Phanuel-ví a²yú² únmuu, hedí Asher-á iví hehá²wi thehtáy pahpâa únmuu. ³⁷Tsé ihay paayo nakhótsaa²ánwân, hedí khávéntá²di jónu (84) paayo únna iví sen únchuu iwedí. Há²q²di wânbo t'âhkí i² méesate hay²i iwe nají², hedí háy²ánbo² iháq²dá²odá ijúusu²odá khuy-á thaa-á Jôesi Tádá óe²a²ginmá². ³⁸Wa²di Simeon ihí²máa ihaydíbá i² kwee nats'ú, hedí i² aygí² Jôesi Tádá óekú²daa²an, hedá iví²gedá ovây²t'ôe²an t'âhkí in Jerusalem-win ditsikhakw'ó²nin Jôesi Tádádí ovây²ma²p'á²q²di-ídí.

Joseph-ádí Mary-ádí oe Nazareth bú²aypiye dänweeho²

³⁹Joseph-ádí Mary-ádí dän²an háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak'óe waagibá, ihaydáhá² inbí bú²ay Nazareth-piye dänweeho², i-á Galilee nangá nak'óe. ⁴⁰Hedí i² ay nasó²di nakaypoe²o hedá báyéki hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádádá báyéki óekhäge²máa.

Jesus-di in háhkannin i² méesate hay²i ee ovâyhée²an

⁴¹Paayo p'ôe waagi i² Passover shánkí²eedí dínna² dihaydi, Jesus-ví jíyá-á tádá-á oe Jerusalem-piye damáa²ä. ⁴²Hedího Jesus tá²di wíje (12)

paayo²i namuu ihaydi Jerusalem-piye dimää, hããdi waa díví²o waagibá. ⁴³I² shánkí²eedi dínk²ewé² dihaydi in t'owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyí². Hewänbo iví tádá-á jíyá-á wídánhanginnáhpí iwe iwóyí²nin. ⁴⁴Indá da²ände wây-á t'owa indádí²bá dimännindádí naji²in, hedí wí thaa t'ähkí Jerusalem diwedi damää. Ihaydi inbí k'ema²in deeye hedá inbí maatu²in deejá óenuwä, ⁴⁵hewänbo wí²óshaapí²dí Jerusalem-piye dánwáybun óenuwä-í²dí. ⁴⁶Wíje thaa naphade ihaydi i² méesate hay²i ee in Hudíyoví háhkannindádí óeshaa. Háa dívíhí²máa²in i²dí ovây²t'óeyande hedáhá² báyéki háäwí ovâytsika²máa. ⁴⁷Iví hangintandá hedá iví hí² in háhkannin ovây²tumáa²i²dá t'ähkí t'owa dit'oe²in ovây²háa²an. ⁴⁸Iví tádá-á jíyá-á wídánhanginnáhpí háa dán²ánshaa²ámí²in. Iví jíyá²dí óetu²an, “Naví ay, háadán gin na²in dí²an? Ti wí²úhanginnáhpí²an u²dí báyéki áyíngi uví tádá-á²dí naa-á²dí dí²mági, hedá t'ámäpiye wítuwämäa²?” ⁴⁹Jesus-di ovântu²an, “Ti wídánhanginnáhpí²an naa dínkhây²á² naví Tádá²ví tewhá ee ochaní²in?” ⁵⁰Hewänbo háa ovântu²annin wídaka²pówápí.

⁵¹Iví tádá-á jíyá-á indádí²bá oe Nazareth-piye nawáymää, hedí t'ähkí háa óetu²an waa i²a²gindo². Iví jíyá ná²i háäwí t'ähkí napóe²i wí²ún²ó²déndepí. ⁵²Hedí Jesus-á nasôemändi shánkí báyéki hangintandá ihónde², shánkí nasenpuwamän, hedí Jôesi Tádá-á²dí in t'owa-á²dí shánkí wänbo óesígí.

John i² p'ó²p'loekandi²di Jôesiví tun in t'owa ovây²tunphadende²

3 ¹⁻²Tiberius Caesar t'ähkí i² Rome-wi nange tã²dí p'ánú (15) paayo²di natsonji² ihaydi, Zechariah-ví ay John i² p'ó²p'loekandi² oe ahkónu naji², hedí Jôesi Tádá²dí óetu²an iví hí² ónt²'óe²ámí²dí. Ihayhãäbá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnán, Herod-ví tí²úu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnán, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnán, hedá Annas-á²dí Caiaphas-á²dí owhá² p'ó²dé²dí²indá damuu. ³Hedí John t'ámäpiye Jordan p'o²k'ay tsowa i²ge nají²di in t'owa Jôesiví tun ovây²t'óekanhon. Ovây²tumáa, “Unbí t'aywó²di binjoe²an hedânho Jôesi Tádá²dí wovây²owóje²-í²dí, hedá naadá wây²p'ó²p'loe²ámí.” ⁴Hedí ná²i háa John i²o waa Jôesi Tádá²ví tukhe²bi² Isaiah iví ta²nin diwe ho ita²nan. Ginnân ûnta²muu:

Wí to²wí oe ahkon deedi ûntùhkúwíntú²uní,
 ‘In p'óe bínkhây²an i² shánkí natsonji²igí².
 Há²i p'óe²ây wá² igí² binta²ge²an.

⁵T'ähkí hége²ây napidedee-í.

T'ähkí okú-á p'indá natayedipúuwí.
 Wáy namääginá² deejá nata²gepúuwí,
 hedí i² p'óe nabôebôená²di² nata²gepúuwí.

⁶ Hedi t'ähkí t'owa dâymúuní Jôesi Tádádá t'owa ovây'aywonde'in.

⁷ Hânho báyéki t'owa dimää'ä John-di ovâyp'ó'p'oe'amídi. I'di ovâyutúmaa, "Un pãäyü wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuu'in, to'dan wovâyutú'an háa úví'amí'in, hedânho Jôesi Tádádí wíwovâyutuhchäänú-ípídi? ⁸ Híwó úví'â'amí hedânho nakeepúuwídi unbí t'aywó'di ta'gendi bínjoe'annin. Wí'íjêngitúunípi, 'Abraham-bí ây iwedi'inbá gimuu.' Ná'in wâyutú'amí, Jôesi Tádá-á nada'dáho ûnkodi ná'i k'uu náâyé nak'wó'didi wây-á Abraham-bí ây ovâypa'ídi. ⁹ Nâäho gin waagibá napoe'o: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú' óets'âa-ídi. T'ähkí i' tay nabaypoe'opi'-á óets'âa-í, hedi phaa iwe óechäänú-í."

¹⁰ Hedi in t'owadi óetsika'yan, "Hân gínkhây'ä' íví'amí'in háa untú waa wíginpúuwípidi?" ¹¹ I'di ovâyutú'an, "Gá ginnân: Wí to'wí wíje k'ewé'in to ûnk'óedáho', i-á ûnkhây'ä' wéhpêe wí to'wí ûnk'óepí' óemâáni'in. Hedi wí to'wí ûnkoegi'bán'yendi-áho ûnkhây'ä' wí to'wí ûnkoegi'kw'óhpi' óemâáni'in." ¹² Wên tax phahsannin iví'piye dimää ovâyp'ó'p'oe'amídi, hedi ditsikapóe, "Hâhkandi', heyâa na'indá, hân íví'amí?" ¹³ I'di ovâyutú'an, "I' chä' háyü unbí tsonnindi wovâyutú'an ihayda'mân bínwé'ge'amí." ¹⁴ Hedá wên sundado-á ditsikapóe, "Heyâa na'indá, hândá íví'amí?" I'di ovâyutú'an, "Háyü wovâywá'âa'i'di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi'amípi wíyá shánkí wovâyymâánídi, hedi háa in t'owa híwóhpi wíwíwí'ánpidáho', wí'ovâyutú'â'amípi híwóhpi díví'annin wí chä' inbí'wedi bínhóenídi."

¹⁵ In t'owa dichanpoe'o wí hääwí hay'i napuwagi'o waagibá, hedi John i p'ó'p'oe'andiví'gedi báyéki díví'ánshaamáa, tigúba i-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâyamáa'i' t'owa ovây'aywoenídi. ¹⁶ Hedi John-di t'ähkídi'bo ovâyutú'an, "Naadi p'oe'dida' wâyp'ó'p'oe'o', hewänbo wí to'wí naví shánkí tsonkhuu imáa'i napowagi'o, naa ihay híwó'di wó'muupi iví anto wänbo dönpi'ä'ädi-ídi. I'dá wíyá pi'wí p'ó'p'oe'kan waagibá wovâyymâáni. Wáy wên un i' Yä'dâa'i P'oe'wâhâ wovâyymâáni, wáy wéndá phaadá wovâyutuhchäänú-í. ¹⁷ I-á nakhâymuu t'owa ovâyweeje-ídi, wí to'wí i' táhtân i' tákhowa iwedi iwijende waagibá. I' táhtân iwe'ge'an dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo i' tákhowa-á wí phaa hânhay wänbo naphahpâadipi' iwe ich'âani." ¹⁸ Shánkí wíyá tun gi'bibá John-di kay'indi in t'owa ovâyhée'an, Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'oe'odi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wá' óetú'an i' kwee Herodias-ádi t'aywó i'annin. Tobá Herodias-á Herod-ví tí'úuví kwee ûnmuu wänbo' ónkê'. Báyéki wíyá t'aywó'di-á Herod i'an, hedá wá' John óepansóge, hedi ná'in in shánkí p'ándíki' i'annin namuu.

Jesus óep'ó'p'oe'an

²¹ John-di t'ähkí in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi Jesus wá' óep'ó'p'oe'an. Hedi iwebá Jesus ijúusu'o' ihaydi makówá nakhuede, ²² hedi i' Yä'dâa'i

P'owəḡḡhḡḡ wí k'l'oʷee waagibá natúʷmuuḡi nawāndi Jesus-víʷdi isóge, hedá wí tun makówáḡí napeeḡi ginnān natú: “U-á naví ay wísígíʷi-ān unmuu. Hānho uʷḡi ohíhchan.”

Jesus-ví páadé kǎʷǎʷin t'owa ūnmuuʷin

²³Jesus-á maḡi powintǎ (30) paḡyoʷi namuu páadé itsʷanhǎhkanjýe ihayḡi. T'owa-á díʷān i-á Joseph-ví ay namuuʷin. Joseph-á Heli-ví ay ūnmuu. ²⁴Heli-á Matthat-ví ay ūnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ūnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ūnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ūnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ūnmuu, ²⁵Joseph-á Mattathias-ví ay ūnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ūnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ūnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ūnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ūnmuu, ²⁶Naggai-á Maath-ví ay ūnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ūnmuu, Mattathias-á Semein-bí ay ūnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ūnmuu, Josech-á Joda-ví ay ūnmuu, ²⁷Joda-á Joanan-bí ay ūnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ūnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ūnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ūnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ūnmuu, ²⁸Neri-á Melchi-ví ay ūnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ūnmuu, Addi-á Cosam-bí ay ūnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ūnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ūnmuu, ²⁹Er-á Joshua-ví ay ūnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ūnmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay ūnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ūnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ūnmuu, ³⁰Levi-á Simeon-bí ay ūnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ūnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ūnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ūnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ūnmuu, ³¹Eliakim-dá Melea-ví ay ūnmuu, Melea-á Menna-ví ay ūnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ūnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ūnmuu, Nathan-dá David-ví ay ūnmuu, ³²David-á Jesse-ví ay ūnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ūnmuu, Obed-á Boaz-ví ay ūnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ūnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ūnmuu, ³³Nahshon-dá Amminadab-ví ay ūnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ūnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ūnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ūnmuu, Perez-á Judah-ví ay ūnmuu, ³⁴Judah-á Jacob-ví ay ūnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ūnmuu, Isaac-á Abraham-bí ay ūnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ūnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ūnmuu, ³⁵Nahor-á Serug-ví ay ūnmuu, Serug-á Reu-ví ay ūnmuu, Reu-á Peleg-ví ay ūnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ūnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ūnmuu, ³⁶Shelah-á Cainan-bí ay ūnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ūnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ūnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ūnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ūnmuu, ³⁷Lamech-á Methuselah-ví ay ūnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ūnmuu, Enoch-á Jared-ví ay ūnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ūnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ūnmuu, ³⁸Cainan-dá Enos-ví ay ūnmuu, Enos-á Seth-ví ay ūnmuu, Seth-dá Adam-bí ay ūnmuu, Adam-dá Jôesi Tǎḡávi ay ūnmuu.

Penísendiḡi Jesus óetayindeʷ

4 ¹Jesus iʷ Yǎʷḡáaʷi P'owəḡḡhḡḡ pín taʷgedi imáaḡí in Jordan p'l'oʷk'ay nanáʷ diweḡi nawáymǎa, hedi iʷ Yǎʷḡáaʷi P'owəḡḡhḡḡḡi ahkónupiyē

óeho². ²Iwe jónántä (40) thaa i² Penísendi ikhääde² óet'aywóhkannamídí. I² jónántä thaa t'áhkí háäbo wí'ik'oeπί, hedi t'áhkí i² thaa naphade ihaydí haadi óemáa. ³Hedi Penísendi² óetu²'an, “Jôesi Tádáví ay unmuudáho ná²i k'uu náwe nakw'ó²di nâjôeni napávapa²ídí.” ⁴Jesus-di óetu²'an, “Joe, há²to gin dáy²'ámí. Jôesi Tádáví tã'nin diwe ûntú²,

T¹owa-á wíyá shánkí díntáy páváví²wedi hedânho in kodi wówátsi dâymá²'ve-ídí.”

⁵Hedáhá² i² Penísendi²á owáy kw'áyepiye naná² diwe Jesus óepiye, hedi t'áhkí nange náä oepáa k'aydi wémúudibo² ónkeeyan, ⁶hedi óetu²'an, “Naadi t'áhkí tsonkhuu t'áhkí ná²i nan deeje wímääní, inbí sa²wó²di háäwí wóegé. Ná²i-á t'áhkí naví mange dínkw'ó²diho², hedi to²wí naa oda²i dómääní. ⁷Hedânho naví páadépiye bidége²disógedi dí²a²ginmääní, ná²i t'áhkí uví² úmúuní.” ⁸Jesus-di óetu²'an, “Joe, há²to gin dáy²'ámí. Jôesi Tádáví ta²nin diwá ginnân ûnta²'muu:

Jôesi Tádá i² shánkí natsonji²i²bá namuudi bín²a²ginmääní.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho i²dã²mân bín²a²geení.”

⁹Thaydá Penísendi²á Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho², hedi i² méesate hay²i shánkí natú²wân deedi óepiye, hedi óetu²'an, “Jôesi Tádáví ay unmuudá náwedi óke²t'ave, ¹⁰gá Jôesi Tádáví ta²nin diwe gin nata²'muudân:

Jôesi Tádá iví makówáwin t'óepã²ãã²in itu²'ámí wóe²áyíngi²'ámíídí.

¹¹Hedá gin wá² nata²'muu:

Indidânho inbí man diwe wóeyãã-í hedânho k'uu eedi wívi²ãchããnú-ípíídí.”

¹²Jesus-di óetu²'an, “Joe, háa untú waa há²to dáy²'ámí, gá iví tã'nin diwebá ûntú²dân,

Uví Jôesi i² shánkí natsonji²i² namuu²i wínâatayi²nípi nâamúuníídí háa in natú²'in i²'ámí'in háa joe.”

¹³T'ãmäge háa Jesus óet'aywóhkannamídí Penísendi ikhää ihaydí Jesus-ví²wedi ijâa²'an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú²ay óejojegí²'an

¹⁴I² Yã²dâa²i P'owëããhããdá Jesus báyéki pínán óemági, hedi Galilee-piye iwáybun. T'ãmäpiye i² bú² eeje t'áhkí t'owa Jesus-ví²gedi dit'oe, ¹⁵hedi t'áhkí Hudíyoví méesate eeje i²di ovâyhã²'o², hedi t'áhkí t'owadi kw'áayébo² óemáa.

¹⁶Jesus oe Nazareth bú²ay napówá, nasôe iwe²i bú² namuu. I² kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate²ay ipiye namää, háãdi wänbo t'áhkí i²o waagibá. Iwínú Jôesi Tádáví tã'nin diwedi in t'owa ovâygunnamídí, ¹⁷hedi indi in ta²nin Jôesi Tádáví tukhe²bi Isaiah ita²nannin ón²'an, hedi imahsanusuudi ná²i hí² nata²'muu iwe ishaa:

¹⁸⁻¹⁹Nanbí Sedó Jôesi Tádádí i² Yã²dâa²i P'owëããhãã naa dínzan, hediho i-á naa-ádí naji²,

gá naa díde²mandân in sehkanäwó diwówáji²in t'owa iví híwó²di tun dovâyt'ôe²ámídí.

I²di naa dísan in pan dovâyt'ôe²ámídí dovâymahpädikhâymaa²in, in tsi²t'aa²indá inbí keetandá dâywáykáyjídí, in áagé diwhá²vennindá dovâywáytagé-ídí, hedá t'owa-á dovâyt'ôe²ámídí ihaydiho naná Nanbí Sedódí ovâykeeyámídí hânho híwó²di namuu²in.

²⁰Hedáhá² Jesus in ta²nin iwáymahsanu, hedí i² méesate iwewi khäge²di² ônwáy²andi isóge. T'ähkí ee méesdiwówáji²in t'owa iví híwó²di tun dovâyt'ôe²ámídí.

I²di naa dísan in pan dovâyt'ôe²ámídí dovâymahpädikhâymaa²in, in tsi²t'aa²indá inbí keetandá dâywáykáyjídí, in áagé diwhá²vennindá dovâywáytagé-ídí, hedá t'owa-á dovâyttate dikw'ó²nindi Jesus hânho óedamúnde².

²¹Ihaydáhá² Jesus-di ovâyt'ôe²ámídí, “Ná²i háäwí Jôesi Tádáví ta²nin diwe nata²muu²i-á ho napóe náä thaa ít'ôeyankw'ôndibo².”

²²T'ähkídíbo dichanpóe híwó ihée²annin. T'ähkí ovâyháa²an, gá sa²wó²di tundi ovâyhée²andân, hedí dit'ô², “Hádídán ná²i háäwí ûhanginná? Ti Joseph-ví aydä²mân wí²ûnmuupí²an?” ²³I²di ovâyt'ôe²ámídí, “Ma²di undi ná²i tuní,

hedá t'owa-á dovâyt'ôe²ámídí dit'ô²di dit'ô²ámí, ‘Woekandi, páadé bipihekhháa²ámí.’ Han ítúdáho unbí hí² ginnân úntunda²i: Un ít'ôe háa ee Capernaum bú²ay dáy²annin, hedího náä-á náä naví ówíná wá² han waagibá naa dínkhây²á² dáy²ámí²in. ²⁴Hewänbo naadá ta²gendi wâytt'ôe²ámí, wí Jôesi Tádáví tukhe²bi²-á iví nange iweho wí²óesígí²ohpí. ²⁵⁻²⁶Naadá wâytt'ôe²ámí háa báyéki paayo phade ta²gendi napóe²in, Jôesi Tádáví tukhe²bi² Elijah nawówáji² ihaydi. Pojedá píngé paayo wí²ikwá²nanpí, hedího t'ähkí i² nange wáy báyéki dihaapóe. Hedí tobá Israel-win kwiya² inbí sená² dín²ahánnin báyéki diji wänbo², há²in kwiya²bi²wepiye Jôesi Tádáví Elijah óesaaníví²wedi oe Sidon bú²piyân óesan, wí bú² Zarephath gin dáytt'ôe²iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuu²i² óekhäge²namídí. ²⁷Hedá wá² Jôesi Tádáví tukhe²bi² Elisha nawówáji² ihayhá²á, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedí wénä wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakháwá²ídä²mân nawówa, hedí i-á Syria nangewi-ân namuu.” ²⁸In méesate ee dikw'ó²nin ná²i dit'ôe ihaydi hânho dit'ôe²ayyaapóe. ²⁹Tsíkhagipí dívíwínúdí i² bú²dí já²wépiye Jesus óechänupiye. I² bú²-á okú wáhkí nak'óe, hedí oe okú kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygédí óeke²t'áave-ídí. ³⁰Hewänbo i-á inbí jáagé i²ge naphadedibo² iwedi namää.

Jesus-di wí yä'dâapí? p'owəḡahhə wí senbí'wedí óekhehpiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dāyṭu'ó' iwepiye namää, heḡi i' Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínná' dihayḡi in t'owa ovāyhá'ó'. ³² In t'owa háa Jesus-di ovāyhá'annindi ovāyháa'an, gá wí to'wí báyéki tsonkhuu imáa'i waagibá ihí'máadān. ³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na'án wí yä'dâapí? p'owəḡahhədi óemáa'i?, heḡi itṭwínú, "Ívi'wän ṭ Jesus Nazareth-wí, ánpí dí'an. Ti un'äḡ dí't'aháḡnú-ídi gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in — ṭ-á i' t'ähki yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádádí wóesandi'." ³⁵ Jesus-di i' yä'dâapí? p'owəḡahhə t'aydi óehé'e'andi óetṭ'an, "Hānda'dibo', hā'i senbí'wedí ópeeve." I' p'owəḡahhədi i' sen in t'owaví páadépiye óekanu, heḡi i senbí'wedí napee wí'óewa'anpídfíbo'. ³⁶ T'ähki dikw'ó'nin ovāyháa'andi dívítumáa, "Jesus-ví hí-á hānho ũnkay. I-á báyéki tsonkhuu ũnk'óe in yä'dâapí'in p'owəḡahhə to'wēnbí'wedí ovāypeejōenídí, heḡiho dāy'a'gindo'." ³⁷ Heḡi t'āmāpiye t'ähki in t'owa iwéngéwin iví'gedi dív'hí'máa.

Jesus-di báyéki t'owa ovāyhehkhámági

³⁸ Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedí napee, heḡi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí jahkwíjo ũnhayḡi hānho natsáwäp'íde', heḡi Jesus igí' ónkhä'ge'daa'an. ³⁹ Heḡiho Jesus namäädi i' kweeví whohte hānge iwínú, heḡi i' tsáwäp'íde i kweeví tú'dí napee-ídi ijōn. Wesebo i' tsáwäp'íde ũnhándí i' kwee ishaa, heḡi ovāyhúujōn.

⁴⁰ Nathantsudemān dihayḡi i' kaykhanwówá thaa ho naphade, heḡi to'wēn wāy-á dihay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dāyho', tobá háawi inbí hay dínmuu wānbo', heḡi iví mandi ovāyṭāgedi t'ähki ovāyhehkhámági. ⁴¹ In yä'dâapí'in p'owəḡahhə báyéki t'owaví'wedí dínpēe, heḡi dipee'ādi dívítṭwínú, "ṭ-á Jôeso Tádá-ví ay-ān unmuu." Hewānbo i'di t'aydi ovāyhé'e'andi wíyá wí'ovāyhí'māgipí, gá dínhanginnāndān i-á nammu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovāy'aywoenídí, heḡi wa'di wínada'pí in t'owa dínhanginnānídí to'wí namuu'in.

Jesus in Hudíyo-ví méesate'āy eeje in t'owa Jôesi Tádáví tun ovāy't'óe'ó'

⁴² Namuwāthay ihayḡi Jesus ee bú'dí napee, heḡi wāhāā tóebo wínathaapí iwepiye namää. In t'owadi óetṭwāho', heḡi óeshaa ihaydá dívikhāāde' inbí'wedí wí'ijāa'amípidí. ⁴³ Hewānbo i'di ovāyṭṭ'an, "Naa dínhāy'ā' i' wé'ge'i bú'ay eejepiye omú-i'in, heḡānho dovāy't'óe'amídi ná'i híwó'di tun hádídi Jôesi Tádádí in t'owa ovāysgíhōnde' i'gedi. Hangí'ānkun naa dísan." ⁴⁴ Heḡiho Jôesi Tádáví tun i' Hudíyoví méesate'āy eeje in Hudíyoví nange i'ge t'ähki ovāy't'óekanhon.

Jesus-di iví páadé'in khāge'nin ovāyde'man

5 ¹ Wí thaa Jesus i' p'owekwín Genessaret gin dāyṭu'ó' iwe tsowa wáy nawin, heḡi báyéki in t'owa dívichānumáa shánkí iví nú'piye dív'hāḡi-ídi

hedânho shánkí híwó Jôesi Tádáví hí? dit'oe-ídí. ²Wíje kophé owáy p'ó? k'áygé wáy da'ándí imí? In paawó'indá wíyá wáygé diji? inbí pa'akanu?i dáy'owéedi-ídí. ³Wí kophé-á Simon-bí? ûnmuu. Jesus iwe itógidi Simon óedaa'an hây p'oe iwepiye ônhâqadi-ídí, hedí iwáygé isógedí in t'owa ovâyhâ?an.

⁴Hedí ovâyhí?bowa ihaydi Simon óetu'an, "Uví kophé oe shánkí nawâ?ân diwepiye mánhâdi, hedí unbí pa'akanu?i binwhájé hedânho bînpaawhahóenídí." ⁵Simon-di óetu'an, "Hâhkandi?, khun t'âhkí hânho ívít'ôe?an, hedí wêe wânbo paa wí'âywhahkê?pí. Hewânbo nää-á gin u? untúdího í? pa'akanu?i dówhaajé-í." ⁶Hedí han díví?an dihaydi báyéki paa dáywhahógi, hedí inbí pa'akanu?i dínsivekhâypóe. ⁷Hedího dívímanwáda'an inbí k'ema'in í? wêe kophé iwe dito'onnin di'ââ-ídí ovâykhâge?namídi, hedí indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'âhkí dínpl'ídepóedí báyéki dínpaaku?undi ovây?ugekhây?an.

⁸Simon Peter háa napóe'in imí? ihaydi Jesus-ví páadépiye idége?disóge hedí óetu'an, "Nanbí Sedó, naví?wedí óhâdi, naa-á t'aywóhkandíq? omuu." ⁹Ha?wâa Peter natú gá óeháa?andân báyéki paa dáywhahógi, hedí t'âhkí in diho dívímanwáda'an inbí k'ema'in í? wêe kophé iwe dito'onnin di'ââ-ídí ovâykhâge?namídi, hedí indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'âhkí dínpl'ídepóedí báyéki dínpaaku?undi ovây-ádi diji?in wá? ovâyháa'an. ¹⁰James-ádi John-dádi hanbá dachanpóe. Ná?in wíje sená'dá Zebedee-ví ây damuu, hedí indádi Simon-dádi wé?ge dânpaawó'o?. Hebo Jesus-di Simon óetu'an, "Wí?unkhunwóeda?pí. Nää-á paa mánhónde?, hewânbo nää iwedi páadépiyá t'owa-ân naagi? dínkhonkhâymaa." ¹¹Inbí kophé oe p'ó kíngépiye dáywáyhâdidi háäwí dínkw'ó?di t'âhkí dáyjoe?an, hedí Jesus óeyuho?.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu?i? ônhekhâa?an

¹²Wí thaa ee nangebá wí bú'ay iwe Jesus nají?, hedí wí sen ívítú? t'âhkí naphéetaymuu?i Jesus-ví páadépiye idége?disógedí ip'ó?t'ââ, hedí óekháge?daa?andi óetu'an, "Dínhanginná u-á úkodi?in ná?i phéetay dínjâa?amídi, unda?di." ¹³Hedí Jesus ikhóhtââdi ívítú? mandí í? sen óetâgedí óetu'an, "Oda-ákun wíhekhâamâánídi. Unhekhâapúuwí." Wesebo í? senbí phéetay ûnhán. ¹⁴Hedí Jesus-di kay?indi óetu'an, "To?wí wânbo háa úpóe?in wínâat'ôe?amípi. Moses-di wowâyjôn wí háäwí í? owhá?ví?piye bínhúuwí?in Jôesi Tádá óemâánídi, hedânho in t'owa ovâyhangin?annamídi íwówa?in. Nää ópûn, ha?wâa ó?an." ¹⁵Hewânbo nää-á shánká báyéki t'owa Jesus-ví?gedí dínhanginpóe, hedí báyéki t'owa t'âmâphâ?gedí di'ââdi dívíwé?ge?an ónt'ôeyaanídi hedá í?di ovâyhekhâamâánídi. ¹⁶Hewânbo í?di ovâyjoe?andi oe ahkónupiye namâä íjûusu?amídi.

Jesus-di wí sen ûn?á'yâkankodipi? ônhekhâa?an

¹⁷Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhâ?o?, hedí wên Pharisees-ádi hedá wên Hudíyoví khuu dáyhâ?o?indádi ívítú? tsowa wáy dikw'ó. Ná?indá di'ââ

iʔ búʔây eejeđi oe Galilee nange Judea nangá nakwʔóʔdiʔ, heđá Jerusalem búʔ iwedá. Nanbí Sedó Jôesi Táđáđí Jesus báyéki kay óemági in tʔowa hehkháa ovâymâäníđí. 18 Ihayđibá wên senáʔ dipówá, indá wí sen ûnʔáʔyâkankodipíʔ wên whohpaʔay eedi nakʔóedí óekán, heđi dívíkhâä ívepiye óetsʔúde-íđí heđânho Jesus-ví páadépiye óekʔúuwíđí. 19 Hewânbo oe íve in tʔowa dibáʔyendi háđíđí óetsʔúde-íʔin wíđâyshaapí, heđiho oe whaʔkʔaypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhâđíđi dâyhkhóʔjéphohkíđi, heđi iʔ sen iví whohpaʔay wóegé in tʔowaví jâadi óewhaje Jesus-ví páadépiye. 20 Dâywâyumáaʔin Jesus-di ovâymúʔ ihayđi iʔ sen óetʔʔan, “Kʔema, uví tʔaywóʔdi-á úʔowóʔjen.”

21 In Hudíyoví kuu dâyháʔóʔindáđí in Pharisees-áđí dívítumáa, “To-an náʔi namuu gân naʔándeʔ? Jôesi Táđáđáʔmân ûnkodi tʔaywóʔdi iʔowóje-íđí, wíyá toʔwí wânbo-á joe. Heđiho náʔi sen gin ihíʔmáadí Jôesi Táđá óeʔaʔginhánundeʔ?” 22 Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, heđi ovâytsikaʔyan, “Heháadan giʔbi ánskaa bínmáa? 23 Naa otúđá, ‘Uví tʔaywóʔdi úʔowóʔjen,’ háa otúđá, ‘Ówínúđá ójýé,’ weʔi-an shánkí wínabâapuʔwanpí heđânho bínmúuníđí háa taʔgendi dínkodíʔin háa joe? 24 Náä háäwí dókhâymaa wâykeeyamíđí naa tʔowa tʔâhkígiʔ oʔaypuyâʔiʔ dínkʔóeʔin náä oepáa kʔayđi tʔaywóʔdi dovâyʔowóje-íđí wáʔ.” Heđáháʔ iʔ sen ûnʔáʔyâkankodipíʔ-á óetʔʔan, “Naadí wítumáa, ówínú, uví whohpaʔay mänkeʔdi uvíʔpiye unmú-í.” 25 Wesebo iʔ sen in tʔowaví páadépiyeboʔ iwínú, heđi iví paʔay iwe ûnkʔóeʔiʔ ikéʔdi ivíʔpiye iweehoʔ, Jôesi Táđá kwʔáayéboʔ óemáadí namáa. 26 In tʔowa hânho ovâyháaʔan heđá dikhunwóedaʔpóe. Heđi indi wáʔ Jôesi Táđá kwʔáayéboʔ óemáadí ditú, “Náä thaa âymúʔ wí háäwí hânhay wânbo âymúʔpiʔ.”

Jesus-di Levi óetʔʔan i-áđí namú-íʔin

27 Náʔi tʔâhkí napóe ihayđi Jesus iʔ búʔay iwedí namáadí wí tax phahsandi Levi gin nakháwáʔiʔ óemúʔ iʔ phahsan cháʔ dâywéʔgeʔoʔiʔ tehwaʔay ee naʔándí. Jesus-di óetʔʔan, “Naa-áđí ókâʔve.” 28 Levi iwínúđí háäwí tʔâhkí ûnkwʔóʔdi ijoeʔandi Jesus-áđí namáa.

29 Heđi Levi-di Jesus iví kʔaygiyiye óehoʔdi ónshánkíʔeedipaa. Wây-á báyéki tax phahsannindá heđá wây-á tʔowa-á dikwʔó indáđí dívíhúujodí. 30 In Pharisees-áđí heđá in Hudíyoví kuu dâyháʔóʔindáđí wíʔovâyhiʔanpí Jesus-á náʔin tʔowa-áđí ihúujoʔin, heđiho Jesus-ví khâgeʔnin ovâytsikaʔyan, “Heháadan náʔin tax phahsannindáđí heđá náʔin weʔgen tʔóeyanpíʔin dimuuʔindáđí úvívúujoʔ?” 31 Jesus-di ovâyʔʔan, “In dihayʔindáʔmân wí woekandi dínáy, in dihaypíʔindá joe. 32 Naa oʔää in toʔwên tʔaywóhkannin dimuuʔin dínhanginnáʔnin dovâyʔʔamíđí inbí tʔaywóʔdi dâyjoeʔamíđí, in toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhon gin diʔándeʔindá joe.”

Jesus háadá iʔgedí óetsikaʔyan

33 Wên tʔowadı Jesus óetʔʔan, “John iʔ pʔóʔpʔoekandiví khâgeʔnin ihayđáʔ dívíháadáʔo heđá báyéki dívíjûusuʔoʔ, in Pharisees-ví khâgeʔnin

wáʔ hanbá dívíʔoʔ. Heháadan uví khägeʔnin húukandádí sʷwä-ádídáʔ dívíʔoʔ?” 34 Jesus-di ovâytuʔan, “Dínkhóhtsaashánkíʔeedináʔ dihaydi ti únkodi iʔ soyingiví kʼemaʔin bínhaḡḡákannamíʔin waʔdi iʔ soyingi indádí najidiboʔ? Heḡân joe. 35 Hewänbo owáy ḡḡädi iʔ soyingi inbíʔwedi óekhuwakhâymaa, ihayḡânho dívíḡḡäḡḡámí.”^a

**Jesus-di ovâythayjoʔ in Hudíyoví hayʔowáydiʔi kuu-á
heḡá iví tsʼaḡabi kuu-á wíḡänwóndepíʔin**

36 Jesus-di náʔi ḡḡkangíʔ híʔ wáʔ ovâytuʔan: “Toʔwí wänbo wên to tsʼaḡamin diwedi wíʔisívendepí wây-á to naphohcháʔnin diwe itʼiʔkʼúuwídi. Han waagi iʔandá, in to tsʼaḡamin wí pho ünchaní, heḡá in to tsʼaḡamin diwediʔin tʼihku-á wáʔ háʔto in to khannin deedi híwó nakeetʼóení. 37 Heḡá wáʔ toʔwí wänbo wí méena tsʼaḡabiʔ kʼúwá khowa múu kayjee eeje wíʔikuudepí. Gin waagi iʔandá, iʔ méenadi iʔ múu óephuudi óepâave-í, heḡá iʔ méena nachaʔdee-í heḡi iʔ múu-á óepedeeʔámí. 38 Nakhâyʔäʔ méena tsʼaḡabi-á wí kʼúwá khowa múu tsʼaḡabiʔ eeje óekuu-íʔin. 39 Heḡá tʼowa-á páadé méena kayjee dáysʷwäḡá háʔto méena tsʼaḡabi-á disʷwäḡáí. Ditúḡní, ‘Náʔi méena kayjee-á shánkí híwóʔdi namuu.’”

Jesus-á kaykhanwówá thaa wáʔ natsonjiʔ

6 1 Wí thaa, Hudíyoví kaykhanwówá thaa nanáʔdiʔ, Jesus-ádi iví khägeʔnindádí wí táhtân nava iʔge dimän, heḡi iví khägeʔnin dâytákʼéthehon, heḡá inbí mandi dâyhúuʔandi iʔ táhtân dâykʼoʔ. 2 Wên Pharisees-di ovâytuʔan, “Kaykhanwówá thaa háa úvíʔo waagá nakhâḡkʼóe. Heháadan haʔwâa úvíkanhon?” 3 Jesus-di ovâytuʔan, “Undá bîntunnapíʔan háa David heḡá in senáʔ i-ádi dijiʔindádí ḡánʔoe dívíʔannin diḡḡsên dihaydi. 4 Jôesi Tádáví tewhá ee David natsʼündi iʔ pává ee nasaaʔiʔ ihógi heḡi ikʼoe, heḡá in senáʔ i-ádi dijiʔindá wáʔ ovây mági, tobá iʔ pává Jôesi Tádáḡiʔ ünwijesaa wänboʔ, heḡi ho in owḡáḡáʔmân dínkʼóe dâykʼoʔídi.” 5 Jesus náʔin wáʔ ovâytuʔan: “Naa tʼäḡkí tʼowagiʔ oʔaypüäʔiʔ omuuʔi dínkʼóe otúḡnídi háa tʼowa kaykhanwówá thaa dínkodiʔin dívíʔámídi.”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen namantʼaamuuʔiʔ ónehkháaʔan

6 Wíyá kaykhanwówá thaa nanáʔ diwe Jesus wí Hudíyoví méesateʔay ee natsʼündi in tʼowa ovâyḡáʔoʔ. Wí sen iví koʔḡíngédiʔin man ünʔaamuuʔiʔ iwe naʔán. 7 Wên Hudíyoví kuu dâyháʔoʔindá heḡá wên Pharisees-á wáʔ dikwʼó. Indi áyîngidi óemünde tigúba kaykhanwówá thaa wí toʔwí hekháa óemâániʔin, heḡi gin iʔandáhoʔ óntʼeʔpʼéede-í. 8 Hewänbo Jesus

a Jesus wíʔbo ivíʔgedi ihíʔmáa. I-á iʔ soyingi waagiʔbá namuu, heḡi iví khägeʔnindá iʔ soyingiví kʼemaʔin waaginbá-á dimuu.

ûnhanginná háa dí'ánshaamuu'in, hedí i' sen namant'aamuu'i' oetü'an, "Ówínúdí náá páadépiye ókã've." ⁹Hedáhá' Jesus-di ovâyttü'an, "Nã'in tsika wâytsikakhâymaa: Kaykhanwówá thaa wé'i-an gínk'óe íví'amídi: Tí gínkhây'ã' wí to'wí íví wówátsi ây'aywoeni'in háa âyhâjji'in?" ¹⁰Hedí íbéedí wí'inbo ovâymunde', hedáhá' i' sen oetü'an, "Ókhóhtãã." Hedí ikhóhtããdi íví man ûnwówađi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe. ¹¹Hewânbo in dikw'ó'nin hânho dit'ayđi dívítumáa hânngú Jesus dâý'amí'in.

Jesus-di tã'di wije senã' ovâyde'man íví khãge'nin dimúuníđi

¹²Ihayhããđihki Jôesi Tádáví'piye jîususu'an. ¹³Nathay ihayđi íví khãge'nin íví'piye ituhkannan, hedí in diwedí tã'di wije ovâyde'mandi ná'ínbã ovâyttü'an, "Undá naví t'óekhuwa'in ímuu." Ginnân dikhãwã: ¹⁴⁻¹⁶Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekhãwãmãgi), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí tí'ûu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wíyá wêe Simon-dá (i-á "T' Zealot namú'de'i?" gin wá' oetü'o''), Judas-á (íví tãdá-á James gân ûnkhãwã), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymaa'i-á namuu).

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkhãamãgi

¹⁷Okú kw'áyeđi t'ãhkídíbo diwã, hedí Jesus nanantayedínã' diwe iwínú. Báyéki in óeyuuhonnin i-áđi diji' hedá báyéki wây-á t'owa-á wá', indá di'ãã Jerusalem bú'dí, hedá wíyá wáygedá Judea nantaa búgeđi, hedá i' mâap'oe p'lo' k'áygéwin bú' Tyre-á Sidon-dá tsowađá wá' di'ãã. ¹⁸Nã'in t'owa-á di'ãã Jesus ônt'óeyaaníđi hedá inbí hay ovâyjãã'amídi. Hedá in yã'dãap'i'in p'oweaqhããdi ovây't'óephãdekando'in wá' di'ããdi dihehkhãapóe. ¹⁹T'ãhki in t'owa dívíkhããde' óetããgé-íđi, gá wí pinnán ûnpee'i'đi dihaywówa'dân.

Jesus-di in t'owa ovâyttü'an to'wên dimuu dâyhíhchanmã've-í'indá hedá híwóhpi dínpuuwi'indá

²⁰Jesus íbéedí íví khãge'nin imúndedí ovâyttü'an, "Un sehkanãwó íwówãji'in híhchan bînmã've-í, gá Jôesi Tádáví t'owa ímuudân. ²¹Un náã bînhãhphãdende'in híhchan bînmã've-í, gá íshuppuuwíđân. Un náã íséeji'in híhchan bînmã've-í, gá híhchandi úvip'áhkaa-íđân. ²²Naa t'ãhki t'owagi' o'aypuyã'i' omuudi t'owađi wovây'taydá hedá wovâyjoegimããđi hedá t'ãmãge unbí'gedi dívíhí'mããđá hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovâyttumããđá, híhchan bînmã've-í. ²³Gin waagi ûnpóedá íhíhchãã-í hedá úvíhíhchanchããnú-í, gá in t'owađi han wovây'andibo Jôesi Tádádí

b In Zealot t'owa-á Israel nãgegí' dívíhãnbo' in Rome-'in ovâykhehpeeyé-íđi

báyékí híwó²di háäwí oe makówá wovây²määnídân. Wí²ún²öede-ípi ná²in t'owaví hehâäwin thehtáy pahpá²indi wá² in Jöesi Tádávi tukhe²min hanbá ovây²an.

24 “Hewänbo un nää íkodit'owamuu²in t'öephade únpúuwí, gá undá unbí híwó²di thaa ho únphadedân. 25 Un nää íshu²muu²in t'öephade únpúuwí, gá undá íhâapúuwídân. Un nää íp'âaji²in t'öephade únpúuwí, gá undá íbo²aapúuwídân hedá íséeyê²ení. 26 T'âhkí t'owa unbí²gedí híwó dívíhí²máadá t'öephade únpúuwí. Háadí? Gá ná²in t'owaví hehâäwin thehtáy pahpá²in híwó²báho dívíhée²andân in hójo²inbí²gedí ditú²in Jöesi Tádávi tukhe²min dimuu²in.”

Jesus-di ovây²tu²an dínkhây²ä² inbí hánmin ovây²sígí-í²in

27 “Hewänbo un naa dînt'öeyande²in naadi wây²tu²máa, unbí hánmin bînsígí-í, hedá in wovây²t'ay²indá híwó²dá bîn²ámí. 28 Jöesi Tádá bîndaa²ámí wí háäwí híwó²di ovây²ámí²in in to²wên híwóhpí² únpúuwí²in dida²in, hedá in to²wên unbí²gedí wovây²janákíhée²o²ingí² ovây²jûusu²ámí. 29 Wí to²wídí wéhángédí wovây²ts'emaphávedí, oe wéhángédí wá² bînts'emaphavemääni. Wí to²wídí unbí k'éwé²in to wovây²ké²di, unbí to wá² wovây²káyjídí wívínkhâä²ámí. 30 Wí to²wídí wí háäwí wovây²daa²andi bîn²määni, hedi wí to²wídí wí háäwí únmuu²i wovây²ké²dá, wíyá wívíndaa²ámí. 31 Háa t'owadi un wovây²ámí²in ída² waagibá, hanbá bîn²ámí.

32 “In to²wên wovây²sígí²indá²mân bînsígídá, ti t'owa unbí²gedí ditú²uní híwó úví²o²in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wá² ovây²sígí to²wên in ovây²sígí²in. 33 Hedi in to²wên híwó wovây²o²ingí²dá²mân híwó bîn²odá, ti t'owa unbí²gedí ditú²uní híwó úví²o²in? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá² híwó ovây²o² in to²wên híwó in ovây²o²in. 34 Hedi in to²wên wovây²wáywá²äa-í²indá²mân bînchä²piyé²mädá, ti híwó úví²o gin t'owa ditú²uní? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá² wáy-á t'aywóhkannin dâychä²piyé²mä², dínhanginnândáho háyú dívípiyé²mági ihaybá ovây²wáywá²äa-í²in. 35 Ginnân úví²ámí: Uví hánmin bînsígí-í, hedá híwó²dá bîn²ámí. Bînpiyémääni háäwí, hedi í²gedí wí²úví²ánshaa²ámí haa wíyá bínhóení haa joe. Gin waagi úví²andi, wíyá shánkí híwó bínhóení, hedi ta²gendi í² shánkí kw'áye na²ándiví ây ímuu gin t'owa ovây²keeyámí. Ídá in to²wên dikú²daapoe²o²pí²in wänbo² in dit'aywó²t'óe²in wänbo-á híwó ovây²o². 36 Únkhây²ä² t'owaví²piye íshkanäpúuwí²in, uví Tádá Jöesi uví²piye nasehkanäpoe²o waagibá.”

Jesus-di ovây²tu²an wây-á t'owa wí²ovây²t'aywó²dichänu²be-ípi

37 “Ihaydá² t'owa wívînt'aywó²dichänu²be-ípi, hedânho un wíwovây²t'aywó²dichäänú-ípidí. Ihaydá² wí²ítú²be-ípi to²wên dimuu²in ovây²tuhchäänú-í²in, hedânho wíwovây²tuhchäänú-ípi. Wây-á t'owa

bîn'owóejé-í hedânho wovây'owóejé-ídí. ³⁸In t'owa hääwí bînääni, hedânho Jôesi Táadí un wá' wovâyääni. Unbí t'ún wovâyp'íde waagibá únpúuwí, hedáhá' in t'ún wovây't'á't'á'nandá wovâywádá'amí shánkí báyéki únsadee-ídí, pl'eedí ch'a'kí únsadee-í. Wây-á to'wêngí' bîntaajo waagibáho wovâytaayamí."

³⁹Jesus-di ná'i hâhkangí' hí' wá' ovâytu'an: "Wí tsí't'aa'i-á wúnkodipí wíyá tsí't'aa'i' óepahúuwídí. Gin i'andá wí'gíndíbo kwi'ónú dake't'áanípí'an. ⁴⁰Wí to'wí nahâhpoe'o'i-á iví hâhkandiví shánkí wínahâhpí, hewânbo ho nahâhpoe ihaydá iví hâhkandi waagi'ba namúuní.

⁴¹"Heháadan i' phétá wíyá to'wíví tsée únto'ondi bînmunde', hedi in phé unbí tsée únto'onindá wíwín'âyíngí'ohpí? ⁴²Wí'únkodipí bîntu'áamídí, 'Óká' k'ema, hä'i phétá uví tsí'dí wínwhahkáyjí,' gá wên phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'únkeet'óepídân. Undá paa úvíanúmaa'in waaginbá ímuu. Páadé hä'in phé unbí tsí'dí bînwhahke' hedânho híwó únkeet'óení wíyá to'wíví tsí'dí hä'in phétá bînwhahkáyjídí."

I' bay napa'i wên bay tay iwe

⁴³"Wên bay tay híwó'nin deedi híwóhpí' bay wínapa'pí, hedi wên bay tay híwóhpí'in namuu'in deedi bay híwó'di namuu'i wínapa'pí.

⁴⁴Úhanginná háawin wên tay namuu'in i' hääwí napayedee iwedi. Figs-á phé'yávi nawáamuu iwedi wí'óetháy'épí, hedá úuva-á wên tsígu iwedi wí'óetháy'épí. ⁴⁵Hedi hanbá wí to'wí híwó'di namuu'i-á híwó i'o', gá iví pí'ná khó'jé báyéki híwó'di imáadân, hedi wí to'wí híwóhpí' namuu'i-á híwóhpí' i'o', iví pí'ná khó'jé-á híwóhpí' imáadí. T'âhkí t'owa háa inbí pí'ná khó'jé dâymáa waagibá dívíhée'o'."

Wáy wên in Jesus-ví hí' dit'oe'in ná'i hí' dâysígí'amí, wây-á wëndá joe

⁴⁶"Heháadan undi naa ihaydá' díkháy'á'de 'Nanbí tsondi p'ó'dédí' gin, hewânbo háa naadi wâytu'an waa wí'úví'ohpí? ⁴⁷To'wên naví'piye dí'áá'di naví hí' dit'oe'di dîn'a'gindodá naadi wâythayyamí háawin dimuu'in. ⁴⁸Indá wí sen wí tewhá ik'ú'i waaginbá dimuu, iví tepúgí' báyéki iphoyáá hedá k'luudá itepútógi. Hedi nap'ohsôe ihaydi i' p'oe'di i' tewhá óenán, hewânbo i' sen híwó ik'ú'diho i' tewhá wí'óe'á'yá'nanpí. ⁴⁹Hewânbo in to'wên naví hí' dit'oe'di dîn'a'gindopí'indá wí sen itewhák'ú'di tepúpídíbo waaginbá dimuu, hedi i' p'o'k'ay nap'ohsôe ihaydi i' p'oe'di iví tewhá hânho ônnándí wesebo t'âhkího ônp'onayu."

Jesus-di wí Rome-wi sundađoví t'ôe'i ônhekhâa'an

7 ¹Ná'i t'âhkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanji'in ovâyhi'bowa ihaydiho iwáygédí oe Capernaum bú'aypiye namää. ²Iwe wí sundađo p'ó'dédí' nají, i-á wí t'ôe'i ûn'ân hânho ida'i', hedi ná'i t'ôe'i-á nahaydi

chuwa k'áygé nak'óe. ³I[?] sundado p'ó'édédí[?] Jesus-ví'gedi nat'oe ihaydi wên Hudíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaa'ámídi na'ää-ídi ivi t'óe'i[?] óehekhâamânidí. ⁴Jesus naji[?] iwe dipówá ihaydi pin ta'gedi óekhâge[?]daa'an. Óetu'an, "Ná'i sundado p'ó'édédí[?]-á ihay híwó[?]di namuu ná'i i'gí[?] mân'ámídi, ⁵gá i'dá t'ähki nanbí t'owa dînsígídân, hedá nanbí bú'wi méesate[?]ay dînkú[?]."

⁶Hedího Jesus indádí namää. Owáy i[?] sundadoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhää i'di ivi'wedi wên k'ema[?]in ovâysan Jesus óejay-ídi, hedí indi Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, wíyá áyîngi wí'úyêñípí, naa ihay híwó[?]di wó[?]muupí naví k'aygi unts'úunídí, ⁷hedá wá[?] ochanpóe naa ihay híwó[?]di wó[?]muupí[?]in uví[?]piye wänbo omú-ídi. Naví t'óe'i dînehkhâapúuwí gin untúdi, nahekhâapúuwí-ákun. ⁸Ná'indá naa dînhanginná, gá naa wá[?] hääwí díjôndí dó'a[?]gindodân, hedí naadi wây-á sundado dovâytsónmáa, hedí dây'a[?]gindo[?]. Wí sundado 'Ópûn' gin dótú[?]andi, i-á namää'ä, hedí wíyá wêe 'Ókã've' gin dótú[?]andá, i-á na'ää'ä. Naví pant'óe'i 'Ha'wâa ó'an' gin dótú[?]andi, háa otú waa i'o[?]." ⁹Jesus óeháa'an ná[?]in nat'oe[?]di, hedí ibéedí in t'owa ûnwóe'ä[?]in ovâytu'an, "Ná[?]in wâytu'ámí, hânhay wänbo wí to'wí báyéki wäyu ná'i sen waagi imáa'i wídóshaapí, Israel iwe[?]in wänbo-á joe." ¹⁰Hedí i[?] sundado p'ó'édédí[?]ví tewhá iwepiye in ivi k'aygi[?]in di'ää[?]in diwáymää, hedí i[?] t'óe'i nawówadi óeshaa.

Jesus-di wí e[?]nú óewáywówápaa

¹¹Wí háyú thaa naphade ihaydi Jesus wí bú'ay Nain gin dâytu[?]o[?] iwepiye namää. Ivi khâge[?]nindá hedá wây-á báyéki t'owa-á i-ádíbá dimää. ¹²Ee bú[?] tehpaá phódi tsowa dimän dihayhää wí e[?]nú nachuu[?]i[?] óekhâhkugihon. I[?] e[?]nú nachuu[?]i-á wí kweeví wêeda[?] ay ûn'ándí[?] ûnmuu, hedí i[?] kweeví sedó wá[?] ho ûnchuu. Báyéki i[?] bú[?]in t'owa i[?] jíyá-ádi diji[?]. ¹³Nanbí Sedó Jesus-di i[?] kwee óemú[?] ihaydi ivi[?]piye nasehkanápóe, hedí óetu'an, "Wívisihtää-ípi." ¹⁴Hedí ihádidí i[?] peníphébay itäge, hedí in dâyhonnin díwíwóyí[?], hedí Jesus natú, "E[?]nú, óshaa." ¹⁵Hedí i[?] nachuu[?]i[?] idaygisógedi ûnhí'paa, hedí Jesus-di i[?] jíyá óetu'an, "Náá uví e[?]nú ú'án." ¹⁶T'ähkídíbo dikhunwóeda[?]póe, hedí Jôesi Tádá kw'áayébo[?] óemáa. Ditú, "Wí Jôesi Tádávi tukhe[?]bi hay[?]i na'ää na'indádí nachanídí, Jôesi Tádá-á na'ää ivi t'owa ikhâge[?]namídí." ¹⁷In Hudíyoví nange t'ähki hedá i[?] nange búu k'uwakí nakw'ó[?]di-á in t'owa háa Jesus i[?]annin dit'oe.

John i[?] p'ó'p'oe[?]kandi[?]di Jesus óetsika[?]yan to'wí namuu[?]in

¹⁸John i p'ó'p'oe[?]kandívi khâge[?]nindí John óetu'an ná'i hääwí t'ähki napóe i'gedí. ¹⁹Hedí John-di wíje ivi khâge[?]nin ovântuhkánnan, hedí Nanbí Sedó Jesus-ví[?]piye ovânsan óetu'ámídi, "Hán'oe ditú[?] wí to'wí Jôesi Tádádí dînsankhây[?]máa[?]in. Ti u-ân i[?] unmuu, háa wíyá

to²wí âynuuwâ-í?” ²⁰Jesus naji² iwe dapówá ihaydi óetü²an, “John í² p'ó²p'oe²kandi²di na²in dísan uvi²piye wên háawên wítsika²yamí²dí,” hedáhá² John-bí tsika óetsika²yan. ²¹Dapówá ihayháädí²bá Jesus-di in t'owa t'ámäge dihay²in hehkháa ovây²má², hedá yä²däapi²in p'oe²wäqähä²-á in ovây²máa²inbí²wedi ovây²khehpiyende², hedá ditsi²t'aamu²indá inbí keetandá ovây²má². ²²Hediho Jesus-di ovântü²an, “Jaho báwáypün hedi John dântü²qámí² háa dânmü² hedá dat'oe waagibá. In tsí²t'aa²in inbí keetan dâwây²hónde², in ditsi²dee²ipí²indá ditsi²dee, in diphéetaymu²indá diwówa², di²ojet'aamu²indá dit'oe²o, in dichuu²indá diwáywówápoe²o, hedá Jôesi Tádávi híwó²di tundá in sehkanäwó diwówáji²in ovây²t'ôe²o². ²³I² to²wí iví wäyü² navi²piye² wí²únhändepí²-á híhchan imá²ve-í.”

Jesus híwó ihée²o² John í² p'ó²p'oe²kandiví²gedi

²⁴In John-bí²wedi da²qä²in dawây²mää ihaydi Jesus-di in báyéki² t'owa í-ádi diji²in ovây²tsika²yan, “Ahkónupiye John í²oe-í²dí ímää ihaydi, hää-an í²ân bînmúni²in? Ti wí to²wí wên poesú² waagibá wäqä² óephe²demää²i²? ²⁵Hedi hangí² wí²ímääpí²dí, hää-an handi bînmúni²dí ímää? Ti wí to²wí kodit'owa waagi na²aamu²i²? Ti wí²únhanginnáhpí²an iowápoe²o, hedá Jôesi Tádán sa²wó²gí dívi²awende²indá hedá hääwí t'ähki²dây²máa²indá tsonninbí tewhá he²endi eeje dithaa. ²⁶Hedi wí to²wí gi²bi² ípüwämääpí²dí hää-an handi ípüwämää? Ti wí Jôesi Tádávi tukhe²bi gáhân? Naadi wäytü²qámí John-dá wí Jôesi Tádávi tukhe²bi namuu-ákun, hewänbo shánki wänbo namuu. ²⁷John-nänkun namuu í² t'öekhuwa²i Jôesi Tádávi ta²nin diwe iví²gedi nata²muu²i². Jôesi Tádávi í² to²wí óesogekhây²máa²i² t'owa ovây²aywoeni²dí óehí²máadi² óetü²an,

Ót'öeyan, naadi wí navi² t'öekhuwa²i² uvi² páadé wínsankhây²máa.

I²dân in p'öe wónkhây²amí unpówápí²díbo².”

²⁸Hedáhá² Jesus natú, “Naadi wäytümáa, to²wí wänbo náä oepáa k'aydi náä puwahay na²aypüyá²i John-bí shánki kw'áye wínamuupí. Hewänbo náä pha²piyedi in to²wên Jôesi Tádávi tun t'owa ovây²t'ôe²o²indáho John-bí shánki kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí²in waagin dimuu.

²⁹“Hedi in tax phahsannindá²dí hedá wây-á báyéki² t'owa-ádi John ónt'öeyan, hedi John-di ovây²p'ó²p'oe²an. Gin dívi²andá dâykeeyan dívi²wâyunde²in Jôesi Tádá-á híwó í²o²in. ³⁰Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dâyhá²o²indá wí²dihjepí John-di ovây²p'ó²p'oe²amí²dí, hediho gindi²dí dâykeeyan dâyjoegi²annin háa Jôesi Tádá nada² waa ingí² ovây²amí²in.

³¹“Hännan otú²ni ná²in náä diwówáji²in t'owaví²gedi? Háawin t'owa-an dimuu? Hää waagi²innan dimuu? ³²Gá áyyä² dimuu búu pingé dikw'ó²nin waagi²innân dimuu, wáy wëndi in wé²gen ovây²tüwínúndedi, ‘Wâykhótsaqá²khá²púwhä²andi wí²úvíjádéndepí, hedá wäppení²khá²wandá

wí'úvísíhtäädépi.' 33 Ginnân otunda?: John i' p'ó'p'oekandi napówá ihaydi ihäädä'an hedá wí'iméenasuwäpí, hedího un ítú, 'Wí yä'däapí' p'oweaahäädí óemáa.' 34 Hewänbo naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' wé'gen t'owa-ädí dáyhúujo hedá dósuwände', hedího ítú, 'Binmú'dí, i-á nahä't'aa, hedá suwäto'i-ân namuu, hedá hä'in tax phahsannindádí in wé'gen t'aywóhkannindádí inbí k'ema dínmuu.' 35 Hebo tobá gin ítú' wänbo', in to'wên Jôesi Tádádí hangintan ovây mági'indá ditú', 'Ta'gendi Jôesi Tádá báyéki ihangintanmáa'."

Wí kwee t'aywóhkandi namuu'i Jesus-ví ân deedi ikä'p'oe'äyü

36 Wí Pharisee Simon gin nakháwä'i'dí Jesus óhéúutu'an, hedího i' Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädí ihúusóge. 37 Ee bú'ba wí kwee t'aywóhkandi namuu'i nathaa. Ná'i kwee-á Jesus i' Pharisee-ví'we ihúujo'in ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namäa. Wên ts'ä'in p'onbay'ay sa'wó nasundi ká'p'oe ûnku'unnin i-ädí iho'. 38 Jesus-ví ân nú' idége'disóge, hedí isíhtäädé'. Iví tsí'p'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemuđi iví whândi ònt'awe, hedí óé'ân'p'ohtsä', hedí i' ká'p'oe sa'wó nasundiđá ân deedá òn'ewedáhá' óé'äyü. 39 I' Pharisee Jesus óhéúutu'andi' ná'i imú' ihaydi i'ánshaamáa, "Ná'i sen ta'gendi Jôesi Tádáví tukhe'bi namuudáho', ûnhanginnáaniwän ná'i kwee óetägende'iví'gedi to'wí hedá háawi namuu'in, i-á t'aywóhkandi namuudi."

40 Jesus-di Simon óetu'an, "Naa u-ädí ohí'da'." Simon-di Jesus óetu'an, "Hedáho háhkandi', hää-an naa dítu'amí'in undá'?" 41 Jesus-di ginnân óetu'an: "Wíje senä' wí chä' píyépä'i sen dachä'phaamuu. I' wêe p'lanán tägintä (500) kwák'k'u ts'ä'i naphaamuu, hedí i' wêe-á p'lanántä-á (50). 42 Hewänbo wíđánkodípí dänwá'âa-ídí, hedího wí'gíndí i' daphaamuu'i'dí ovân'owójé. Wé'idan in wíje senä' diwedi shánkí óesígí? Hân u-á un'ánde'?" 43 Simon-di Jesus óetu'an, "Gá i' shánkí báyéki òn'owójé'i'dân shánkí óesígí, gin naa o'ánde'." "Ta'ge untú" gin Jesus-di óetu'an. 44 Hedí Jesus ibéedí i' kwee óemúnde', hedí Simon óetu'an, "Ti ná'i kwee nâamúnde'? Naa uví k'aygi ots'ûndi ú'dá wí p'oe wänbo wíđímágpí naa dáy'ân'owèedi-ídí, hewänbo i'dá iví tsí'p'oedi dí'ân'p'oe'an, hedá iví whándá dí'p'oepídi. 45 Ú'dá wíđíp'ohtsääpí uví k'aygi dísigí'amídí, hewänbo i'dá ots'ûn waagibo dí'ân'p'ohtsädi wí'iwóyí'pí. 46 Ú'dá wíđíp'óhkä'ânpi dínkeeyamídí uví k'aygi díhéegí'annin, hewänbo i'dá hä'i ká'p'oe sa'wó nasundi' naví ân deedi dí'äyü. 47 Hedího wítu'äamí, ná'i kwee-á iví báyéki sígí ûnmuudi ikeejo' báyéki t'aywó'di ûn'owó'jennin, hewänbo wí to'wí na'ándeđi hínchäädä' ûn'owó'jennin, i-á hínchäädä' sígí imáa." 48 Hedáhá' Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví t'aywó'di-á ú'owó'jen." 49 Wây-á i-ädí dívíhúujo'in díví'ánshaamáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Natú' t'aywó'di i'owójénde wá'." 50 Hewänbo Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví wäyü úmuudiho wôn'owójé. Ánshaaginpidíbo' ópûn."

Wên kwiya²di Jesus óeyu^hon

8 ¹Iwedi wí háyú¹ thaa iwe Jesus báyéki bú²ây eejepiye namää, hedí¹ í² híwó²di tun ovâyt¹òekanhon háa Jôesi Tádá¹ nakhâymuu waa t'owa ovâysíghónídi. Iví¹ tá²di wíje (12) khäge²nin wá² i-ádí¹bá diji¹. ²⁻³Wên kwiya² wá² Jesus-ádí¹ diji¹, indá¹ Mary-á, Joanna-á hedá¹ Susanna-á dimuu. Ná²in kwiya² dihaywän hedá¹ yá²dâapi¹in p'oewâhâ²á óemáawän, hewänbo Jesus-di hehkháa ovâymági. Mary-á t'owadi óekháyá²de² “Magdala bú²wi kwee” gin, hedá¹ Jesus-di tsédí¹ diji¹in yá²dâapi¹in p'oewâhâ² iví¹wedi ònkhepiye. Joanna-ví sedó Chuza-á í² nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihäáwí²áyí¹do². Wây-á báyéki kwiya² wá² Jesus-ádí¹ iví¹ khäge²nindá¹ dimän, hedí¹ í² hääwí² ná²in kwiya² dínkw¹ó²di Jesus-á iví¹ khäge²nindá¹ diyámu.

Jesus-di wên háhkangí¹in ó²gédí¹ ko²ji í²gedí¹ in t'owa ovâytu²an

⁴T'owa báyéki bú²ây eejedí¹ Jesus-ví¹piye dimää, hedí¹ báyéki dit'owawé²gepóe ihaydi Jesus-di ná²in háhkangí¹in ó²gédí¹ ovâytu²an: ⁵“Wí ko²jikwo²i namää iví¹ ko²ji wóegé, hedí¹ ee nava í²ge iko²jiwáde. Wáy wí ko²ji in p'òe²ay nava pínu nak¹óe í²ge najemu, hedí¹ t'owa diphademändi í² ko²ji kw¹áayé dív¹áhsaa, hedí¹ tsídé dív¹ishunwávedí¹ í² ko²ji dâyk¹oe. ⁶Wíyá ko²ji-á nak¹uuná² deedá najemu, hedí¹ natsijópúpóe wänbo wína²omúnáhpídí¹ nat'aa. ⁷Wíyá ko²ji-á wáá²i phé²yávi jáa-á najemu, hedí¹ í² phé²yávi nasóedi óe²ánhógi. ⁸Hewänbo wíyá ko²ji-á híwó²di nan deedá najemu, hedí¹ tägintä (100) ma²kw'anukí shánkí napaa.” Gin Jesus-di ovâytu²an hedá¹há² kay²indi natú, “To²wên naví hí² dit'oe²indá híwó dívít¹òeyaaní¹in dínkhây²á.”

⁹Jesus-ví khäge²nindi óetsika²yan hân ná²in ó²gédí¹ natunda²in. ¹⁰Hedí¹ Jesus-di ovâytu²an, “Jôesi Tádádí¹ wovâymági íka²póewídí¹ hádí¹di í²di náä t'owa ovâysíghónde² í²gedí¹, hewänbo in wé²gendá dovâyhá²odi ó²gédí¹á² dovâytumáa, hedänho wídika²póewípídí¹. Jôesi Tádáví ta²nin diwe ginnân inbí²gedí¹ nata²muu:

Tobáháa dâymünde wänbo wídínkeepoe²opí,
hedá dit'oe²o wänbo wídika²póya²pí.

Jesus-di í² ko²ji í²gedí¹ ovâythayyan

¹¹“Ná²i hí² í² ko²ji í²gedí¹ ginnân natunda²: Í² ko²ji-á Jôesi Tádáví tun waagi²bá namuu. ¹²Wáy wên t'owa í² nan nava pínu nap¹òe²aymän ní²ge nakâymuu²i waaginbá dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe, hewänbo Penísendi na²äädi í² tun inbí² pí²ná khó²jédí¹ ovâywhahónde², hedího wídívíwäyundepídí¹ há²to ovây²aywoení. ¹³Wây-á t'owa-á í² nan nak¹uuná²di waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe²di híhchandi dâysí²o², hewänbo wídipúumuupí waagibá dimuu. Hây tähkí²á²

dívíwäyunde², hewänbo ovâytoyinde² ihaydá wíyá wídívíwäyunde².
 14 Wây-á t'owa-á i² wää²i phé²yävi nasaa²i nan iwáygé wí ko²ji najemu²i
 waagi²bá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe, hewänbo báyéki hääwí náá
 oepáa k'aydiwidi ovây²âyingimá², dikodit'owamúuni²indá dida², hedá
 háa dihihchanpúuwi i²gedida² díví²ánshaa²o². Hedänho hanbá dínpoe²o
 i² ko²ji óe²ánhógi²i waagibá, inbí²wedi hääbo wínapayedee²ipí waagibá
 napoe²o. 15 Hewänbo wây-á t'owa-á i² híwó²di nan iwáygé wí ko²ji
 najemu²i waagi²bá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oe²di pín ta²gedi inbí
 pí²ná khó²jé dâyhónde², hedá híwó²nin ánshaa²in dimuudi wídâyjoe²opí,
 hedí dívíyää²o²dibo híwó²di hääwí díví²o².”

Jesus-di wên phakó i²gedi ovâytu²an

16 “To²wí wänbo wên phakó iko²ankí²di wí sã²wédí wí²ikaajopí
 háa whohte pho² wí²itóe²ópí. Hewänbo wên phakóbay iwân ikée²i,
 hedänho to²wí íve nats²úndi i² ko imúuní². 17 Hedí hanbá hääwí t'ähki
 náá nakaamuu²i-áho owáy hää²dibo nakeepúuwí, hedá hääwí náá
 naka²powamuupí²-áho owáy hää²dibo nathaypúuwí naka²powapúuwí².
 18 Hedänho áyngidi² naví hí² dînt'óeyanbe. To²wí it'óeyandedi² naví
 hí² dínka²póya²di-á shánkí wänbo óeka²powamääni. Hewänbo to²wí
 naka²póya²pí²-á, tobá naka²póya² gin na²ánde wänbo², i híyää² ho
 naka²pówá²i² ónkaayámí” gin Jesus-di ovâytu²an.

Jesus-ví jíyá-á tí²úuwindá únpowá

19 Jesus-ví jíyá-á²di iví tí²úuwindá²di ee Jesus na²án diwepiye dimää,
 hewänbo báyéki dit'owajidi wídínkodipí iví tsowa dívíhää²di-í²di.
 20 To²wí²di Jesus óetu²an, “Uví jíyá-á²di uví tí²úuwindá²di oe já²wé diwin
 hedí wóemúuní²in dida².” 21 Jesus-di in t'owa ovâytu²an, “In to²wên
 Jôesi Tádáví tun dâyt'óeyandedi² dâya²gindo²innänho naví jíyá-á naví
 tí²úuwindá dínmuu.”

Jesus i² wää händá² i²an

22 Wí thaa Jesus-á²di iví khäge²nindá²di wí kophé iwe dívítógi, hedí
 Jesus-di ovâytu²an, “Jaho oe p'oe²kwí² p'ánäpiye gimú-í.” Hedího iwepiye
 dimää. 23 Wa² p'oe iwéngé dimän dihayhää² Jesus najókhá. Ihaydíbá wí
 wää hänho kay²i² i² p'oe²kwíngé napówá, hedí hänho nap'oe²t'úkhú²poe²odi
 inbí kophé dín'ohkuudee hedí ovây²ugekhây²an. 24 Jesus nak'óe iwepiye
 dimäädi óejóhsan, hedí óetu²an, “Nanbí tsondi², dí²ot'akhänukhây²o².”
 Hedí Jesus ishaadi kay²indi i² wää-á i he²endi p'oe²t'úkhú²-á ovánhée²an,
 hedí i² wää nawóyí²dee, i² p'oe-á nahángípóe. 25 Ihaydá iví khäge²nin
 itu²an, “Heháadan wäyupí²in ímuu?” In khäge²nindá dikhunwôeda²dá
 ovâyháa²an, hedí dívípítumáa, “Háawi sennan ná²i namuu? Wää-á p'oe-á
 wänbo ijôndi óe²a²gindo².”

Jesus-di báyéki yá'dâapi'in p'owəqahhə wí senbí'wedi ovâykhehpiye

²⁶Oe p'oekwí' p'ánä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy háná p'oekwí' p'ánädá Galilee-á naná. ²⁷Jesus owáy nange wáypiye i' kophé iwedi nawá' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'äá óejay-ídi. Ná'i sendá yá'dâapi'in p'owəqahhədi óemáa, hedá báyéki pəayo aapídi'bo' ijíyende', hedi tewhá ee wínathaapi, hewänbo t'owápho eejän nathaa, dáypeníkhə'kw'óe'ó iwe. ²⁸⁻²⁹I' yá'dâapi' p'owəqahhədi i' sen háyánbo óekaygi'an i'amídi háa i' yá'dâapi' p'owəqahhə nada' waagi, hedi tobáháa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi'o hedá óekwák'ukhúwhi'o wänbo', ihayda' iwihí'ts'á'di nama'p'ände', hedá i' yá'dâapi' p'owəqahhədi oe ahkónupiye óeshavekando'. Jesus-di i' yá'dâapi' p'owəqahhə óejön i' senbí'wedi napee-ídi, hedi i' sendi Jesus óemú'di iví páadépiye idége'disóge hedi ituwínú, “Heháadan u'di ánpí wídi'ohpi Jesus, u Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ándiví ay unmuu'i'? Naadi kay'indi wída'máa, wídi't'óephadekannamípi.” ³⁰Jesus-di óetsika'yan, “Hän unkháwá'?” Hedi natú, “Gá 'Báyéki' gän.” Gin natú gá báyéki yá'dâapi'in p'owəqahhədi óemáadan. ³¹In yá'dâapi'in p'owəqahhədi Jesus kay'indi óedaa'an oe péyégepiye wí'ovaysaanípi. ³²Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyéki pehtsude dihúuji'. In yá'dâapi'in p'owəqahhədi Jesus kay'indi óedaa'an ovây máánídi in pehtsudeví tú' eeje dívítóenídi, hediho ovây mági. ³³In yá'dâapi'in p'owəqahhə i' senbí'wedi dipeedi in pehtsudeví'ye dívítógi, hedi in báyéki pehtsude i' okú wáhkí oe áagépiye dívít'ááwáve, hedi i' p'oekwí' diwe diwándi dívíp'ot'ahánú.

³⁴In pehtsude áyí'nin háa napóe'in dáy mú'di dijän, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á i'gedi dáy't'óeho', ³⁵hedihó in t'owa dimää dáy mú'unídi. Oe Jesus na'án diwe dipówá ihaydá i' sen iví'wedi in yá'dâapi'in p'owəqahhə ovâykhehpiye'i Jesus-ví ä́n nú' na'ándí dáyshaa. Nää-á na'aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemú' ihaydi dikhunwóeda'póe. ³⁶Hedi in t'owa háa napóe'in dáy mú'indi in wé'gen dipówá'in ovâytu'an hádídi i' sen ónhekhháa'annin. ³⁷Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa'indá dikhunwóeda'di Jesus óedaa'an inbí nagedi ijáat'áá-ídi. Hediho i' kophé iwe itógi p'o' p'ánäpiye nawáymú-ídi. ³⁸I' sen in yá'dâapi'in p'owəqahhə iví'wedi ónjáa'andi'di Jesus pín ta'gedi óedaa'an, “Naa u-ádi dípunmää.” Hewänbo Jesus-di óepunjöndi óetu'an, ³⁹“Uví'piye ópün, t'áhkí háa Jôesi Tádádí ugí' wón'annin ovây't'óe'ámí.” Hediho namáadi to'wên t'áhkí ee bú' ovâytu'an háa Jesus-di igí' ón'annin.

**Jesus-di wí kwee ün'ünp'oepee'i' ónhekhháa'an,
hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápa**

⁴⁰Jesus oe p'oekwí' p'ánädi nawáy'äá, hedi napówá ihaydi báyéki t'owa óetsíkha'máa'indi óesgíké'. ⁴¹Wí sen Jairus gin nakháwá'i na'äá,

i-á in Hudíyoví méesate²aywi p¹ó²dédí² namuu, heđi Jesus-ví páadépiye idége²disógedi pín ta²gedi Jesus óedaa²an iví tewhá ipiye namú-íđi. ⁴²Iví wêe a²yú ún²ándi² únchuwamää²ä. I² a²yú-á mađi tã²đi wije (12) pãayo²i namuu.

Jesus i² tãđá-áđi namääđi in t¹owa iví nú² dívít¹á²t¹á²bóedímáa. ⁴³Wí kwee wá² únwóemän, i-á nap¹óehayđi tã²đi wije (12) pãayo iví ún¹p¹oe wí²únwóyí²dee²ipí, heđi to²wí wänbo wí²únkodipí ónhhekháa²ámíđi. ⁴⁴Ná²i kwee-á Jesus-ví tí²úphã²gedi na²ãđi iví k¹éwé²in to² k¹áygedí óntãge, heđi wesebo iví ún¹p¹oe únwóyí²dee. ⁴⁵Jesus natsikapóe, “To²đan naa dítãge?” Hewänbo t¹ãhkí dítú, “Naa-á joe.” Heđá Peter-dá óetú²an, “Hãhkandi², báyéki t¹owa dijidi náa uví nú²piye dívíkhãđimá²đi wóet¹á²t¹á²chãnumáa.” ⁴⁶Hewänbo Jesus natú, “To²wíđáho dítãge-á²kun. Naa dínhanginná hekháa pínán naví²wedi dínpee²in.” ⁴⁷I² kwee náa únhanginná há²to ikaamá²ve-í²in, heđiho nathãthãpóedí na²ãđi Jesus-ví páadépiye idége²disóge, heđi in t¹owaví páadépiyebo ithayyan háađi Jesus óetãge²in heđá háa wesebo-á nahewówa²indá. ⁴⁸Jesus-di óetú²an, “Naví ay, uví wãyu úmuuđi unhewówa. Ánshaaginpíđi²bo² ópün.”

⁴⁹Wa²đi ihí²máa ihayđibo wí to²wí i² méesatewí p¹ó²dédí²ví tewhá iwedi napówa heđi natú, “Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I² hãhkandi² ánpí ó²an.” ⁵⁰Hewänbo Jesus ná²i nat¹oedi Jairus óetú²an, “Wí²unkhunwóeda²ípi. Biwänpiwãäyú-í-á nawôewa-í²in heđiho nawôewa-í-á²kun.” ⁵¹I² tewhá ee dipówa ihayđi Peter-á John-dá James-á heđá i ayúkáyví tãđá-áđi jíyá-áđi Jesus-di ovãytusudemãgi, wíyá to²wí wänbo-á joe. ⁵²I² ayúkáy nachuuđi t¹ãhkíđi²bo dívísíhtwínúndedá dívípí²hkhúmahpúude², hewänbo Jesus-di ovãytú²an, “Wí²úvísíhtãä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókhãwãk¹óe-á.” ⁵³Indi ónwänpip¹ãhkaa, dínhanginnãndi i² ayúkáy-á ho nachuu²in. ⁵⁴Hewänbo Jesus-di iví man ónyã²đi kaygi óetú²an, “Óshaa ayúkáy.” ⁵⁵I² ayúkáy nawáywówápóe, heđi wesebo ishaa, heđi Jesus-di ovãytú²an, “Wí hãäwí binmää ik¹o²íđi.” ⁵⁶I² tãđá-á i² jíyá-á hãnho ovãnháa²an, hewänbo Jesus-di ovãnkãk¹ú² to²wí wänbo wíđãnhangin²ãnamípí²in háa napóe²in.

Jesus iví tã²đi wije (12) khãge²nin isan iví t¹oe díví²ámíđi

9 ¹Jesus iví tã²đi wije (12) khãge²nin iwé²ge²andi pínán ovãymãgi heđá ovãyk¹ú² in yã²dãapi²in p¹oewaãhã t¹owaví²wedi ovãykhhepeeyé-íđi, heđá inbí hay-á ovãyjãa²ámíđá. ²Heđáhã² ovãypunjon in t¹owa ovãytú²ámíđi Jôesi Tãđáví²piye dívímãäníđi, heđá ovãyhekháa²ámíđi. ³Ovãytú²an, “Hãäwí wänbo wíwínhúuwípi ímãndi, wên uđuphé wänbo joe, háa wí múu bínhãäwíkuu-ígi², háa wí koegi², háa wí chã², háa wã-á wêhpêe to wänbo wíwínhúuwípi. ⁴Wí tewhá iwe wovãysígi²an deebo úwíwóyí²ní, wíyá wãypiye ímää píhay. ⁵Hewänbo wãygé wíwovãysígi²anpí²we, iwedi ípeemän dihayđi unbí anto iwedi

bínna²jeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídíví²anpí²in” gin Jesus-di ovâytu²an. ⁶Hediho iví khäge²nin iwedi dímmáadi i' bú²ây i²ge t'ähkí dívítsi²hon. Jôesi Tádáví híwó²di tun in t'owa ovây²t'òekanhon, hedá in dihaymuu²indá hehkháa ovây²pāhon.

I' tsondi Herod Jesus-ví²gedi nat'oe

⁷Herod i' Galilee nangewi tsondi namuu²i háa napuwamännin ûnhanginpóe, hedí wí²ûnhanginnáhpí háa ná²i hääwí i²gedi i'ánshaa²ámí²in, gá wáy wên t'owa Jesus-ví²gedi ditú²dân i-á John i' p'ó²p'òekandi namuu nawáywówápóe²i', ⁸hedá wáy-á ditú² Elijah nawáykeepóe²in, hedá wá² wáy-á ditú² wéná wí in Jôesi Tádáví hán²oe²in tukhe²min nawáywówápóe²in. ⁹Herod natú, “Naa otsonpóe John i' p'ó²p'òekandi óek²é²ts'áa-i²in. To-angú ná²i sen namuu, iví²gedi ná²i hääwí ot'oe²o²i²?” Hediho ikhääde Jesus óemúuní²in.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5000) sená²dá in wé²gen t'owa-á ovây²húujôn

¹⁰Jesus-ví t'òekhuwa²in diwáypówá ihaydi Jesus óet'òe²an háa díví²annin t'ähkí. Hedí oe Bethsaida bú²aypiye i-ádi ovâyho² wí²bo dikwonídí. ¹¹Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namää²in, hediho t'ähkídíbo ûnwóemää. I'dá t'ähkí ovây²sigí²an, hedí ovây²hée²an háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa t'owa ovây²sigí²hóenídí i²gedi, hedá in to²wên dínhehkháatáy²indá hehkháa-á ovây²mági.

¹²Nakinmān dihaydi iví tǎ²di wíje (12) khäge²nin iví²piye ûn²ǎǎdi óetu²an, “Ná²in t'owa ovây²punjônbe i' bú²aypiye hedá nava hää tsowa nanân deejepiyá, wáyge díví²who²kw'òeni²in dâynuuwǎ-ídi hedá dâykoegi²hóenídá, gá náäwá ahkonda² nanândân.” ¹³Hewänbo Jesus-di ovây²tu²an, “Undânho bínhúujóeni.” Indi óetu²an, “Na²indá p'ánú pává²âyda² hedá wíje pa²âyda²bá âymáa. T'ähkí ná²in t'owagi² wígínkoegi²saapí, âykoegi²kumädida²mânho².” Gin ditú² gá in sená²da²dibo p'ánú maapaasôn (5000) ihay dijidân. ¹⁴Jesus-di ovây²tu²an, “Bintu²an in t'owa p'ánán tǎgin (50's) dívíwé²ge²ámí hedá hää nangá díví²kw'òeni².” ¹⁵Hediho iví khäge²nin háa ovây²tu²an waagi díví²andi t'ähkí in t'owa díví²kw'òeni² gin ovây²tu²an. ¹⁶Hedi Jesus i' p'ánú pává-á hedá in wíje paa-á ihógi, hedí makówápiye ibéedí ikú²daa²andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá² iví khäge²nin ovây²an in t'owa ovây²phaadé-ídi. ¹⁷T'ähkí in t'owa díví²húuyandi díví²shu²an, hedí in khäge²nin tǎ²di wíje (12) t'ún p'éedí i' naphade²i koegi² dâywé²ge²an.

Peter natú to²wí Jesus ta²gendi namuu²in

¹⁸Wí thaa Jesus wí²bo ijúuso²o². Iví khäge²nin iwáy tsowa diji², hedí ovây²tsika²yan, “To-an naa omuu gân ná²in t'owa ditú²?” ¹⁹Indi

óetɔʔan, “Wên ditɔʔ John íʔ p'óʔp'oeakandi-ân unmuu. Wây-á wëndá ditɔʔ Elijah-ân unmuu, hedá waʔdi wáy wëndá ditɔʔ wí Jôesi Tádáví hánʔoeʔi tukheʔbi nawáywówápóeʔi-ân unmuu.”²⁰ Hedí ovâytsikaʔyan, “Hedí undá, to-á naa-á omuu gân íʔándeʔ?” Peter-di óetɔʔan, “Gá íʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, i-ân unmuu.”²¹ Hedí kayʔindi ovâykhâk'úʔ wíyá toʔwí wänbo wíðâyhanginʔannamípídí toʔwí namuuʔin, ²²hedá wáʔ ovâyɔʔan, “Naa t'owa t'âhkígíʔ oʔaypuyäʔi taʔgendi báyéki dont'ôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hedá in owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá naa díjoegikhâymaa. Díkheʔkhâymaa, hewänbo iwedi poje thaa iwe owáywówápuwagiʔo.”

Háa t'owa dínkhâyʔäʔ dívíʔamíʔin Jesus óeyuuhúuwíʔin didaʔdi

²³Hedáháʔ t'âhki in t'owa ovâyɔʔan, “Toʔwên naa-ádí dikäʔäadaʔindá wíðínkhâyʔâhpí háa diwänpidaʔ waagi dívíʔamíʔin, hewänbo háädi wänbo t'âhki inbí phéʔwin dâyhúuwí, hedá naa-á díyuuhúuwí.”²⁴ Toʔwên inbí wówátsi dâywänpiʔaywoeníʔin didin hedá in owhaʔ p'óʔdédáʔindá inbí wówátsi dipedeegiʔo. Hewänbo toʔwên naagiʔ inbí wówátsi dívimágiʔin, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ²⁵Tobá wí toʔwí háäwí t'âhki náä oepáa k'aydi nakw'óʔdi ihógi wänboʔ, iví wówátsi ipedeéʔandi tuhçänu iwän napówádá wéʔinnan wên híwó náʔi háäwídí óekhâymaa? ²⁶Naa t'âhki t'owagiʔ oʔaypuyäʔi saʔwóʔdi kohthay wógeé owáyʔäʔ. Náʔin kohthay-á navíʔ-ádí naví Tádávíʔ-ádí in yäʔdâaʔin makówáwin t'ôepaʔäaʔinbíʔ-ádí gínmuu. Hedí toʔwên náä naa díwóedaʔin hedá naví háhkan dînwóedaʔindá, owáy naa owáyʔäʔ ihaydi naadi wáʔ in dovâywóedaʔi. ²⁷Taʔgendi wâyɔʔmaa, naa tsondi omuuʔin bñpüwâkhâymaa, hedí náʔin napúuwí waʔdi wáy wên náwe jjiʔin íhánpídíboʔ.”

Jesus háa ûnchäa waa ûnʔegópóe

²⁸Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'âhki náʔi ovâyɔʔan diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepiye i-ádí ovâyhoʔ jñúusuʔamidí. ²⁹Hedí iwáygeé jñúusuʔoʔ ihaydi iví ts'ay háa ûnchäaʔin piháa ûnkeepóe, hedí iví aa t'âhki ts'ää ots'áʔiʔ ûnpóe. ³⁰⁻³¹Tsíkhagipí wíje senäʔ kohthay jáadidi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedí Jesus-ádí dänhíʔmaa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagiʔo íʔgedí, Jôesi Tádá íʔánshaamági waagi. ³²Peter-ádí in wéʔgendádá téegíndi dijókhawäkw'ó, hewänbo dijósaʔwo, hedí Jesus íʔ kohthay jáadidi dâymúʔ, in wíje senäʔ i-ádí dawinnindádí. ³³In wíje senäʔ Jesus-víʔwedi dänjáakhâymaaawän, hedí Peter-di óetɔʔan, “Hâhkandiʔ, híwó namuu náwe gijiʔin. Jaho poje ókhunteʔây âykw'óení, wêe ugíʔ, wíyá Moses-gíʔ-á, hedá wíyá Elijah-gíʔ-á.” Hewänbo íʔánshaaʔanpídíbo natuhpee.

c Náʔin natundaʔ, díkhây múuní dâyt'ôepahadé-ídí, Jesus in phéʔwin deedi it'ôephade waagibá.

³⁴Gin natú ihaydibo wí okhúwá napówádí ovây'óhkhunnan, hedi i' okhúwádí ovây'ánhógidi dikhunwòeda'póe. ³⁵Hedi ná'i tun okhúwá jáadidi napee: “Ná'i-ân naví ay dínmuu, i-ân dóde'man. I' bînt'òeyaaní.” ³⁶I' tun nahán dihaydi, Jesus wí'bo naji' iví khäge'nindádí. Ná'in napóe'in iví khäge'nin inbí pí'nábo dâymáa, hedi ihaydi to'wí wänbo wídayt'òe'anpí háa i' thaa dâymû'in, tí'úugédânho dâyhanging'annan.

Jesus-di wí yä'dâapi' p'owəḡḡḡḡ wí enúkáyví'wedí ònkhehpiye

³⁷Wíyá tháwán oe p'in kw'áyedi diwáywá' dihaydi báyéki t'owa Jesus ún'ayjaymää, ³⁸hedi in t'owa jágedi wí sendi kaygi óetu'an, “Háhkandi', kaygindi wída'máa un'ä-ídi naví e'nú dínmuúnídi. I'dá' dín'e'nú'án. ³⁹Ginnân ná'i únpoe'o: Wí yä'dâapi' p'owəḡḡḡḡ óékéndédáhá' tsíkhagipi óetuhkwínkando', hedi tú' t'ähká nathəḡḡḡḡo'odi sóphogedi nasó'okhópee'i, hedi óechänundedi óeteetsáwá'o' tú' t'ähki. Hây tähki wänbo ná'i yä'dâapi' p'owəḡḡḡḡ wí'ójoe'ohpí. ⁴⁰Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an ná'i p'owəḡḡḡḡ óekhehpeeyé-ídi, hewänbo wídnkodípi.” ⁴¹Jesus natú, “Un náäwin t'owa-á wäyupí'in ímuu hedá pí'wên p'òe i'ge ímán. Ti undádí hädí wänbo t'ähki dáyyä'ámí gáhân?” Hedáhá' i' tádá óetu'an, “Uví enúkáy náäpiye mänmä.” ⁴²Wa' i' e'nú na'ä' ihaydi i' yä'dâapi' p'owəḡḡḡḡ óekanu hedá óethəḡḡḡḡ. Jesus-di i' p'owəḡḡḡḡ óet'e'yan hedi i' e'nú óehekhámági, hedi i' e'núví tádá óetu'an, “Náwe uví e'nú ú'án.” ⁴³To'wên t'ähki ná'i Jòesi Tádáví pínnán dâymû'di ovâyháa'andi ditú', “T'ähki Jesus ikanhondi-á wäyupíwó'di namuu.”

Wa'di kin dívihí'máadi Jesus iví khäge'nin itu'an, ⁴⁴“Ná'in wäytuhkankhâymaa'in híwó bí'tòeyan: Naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i' omuu'i wäy-á t'owaví mangepiye díkáani.” ⁴⁵Iví khäge'nin wídnhanginnáhpí háa ná'i tun natunda'in. Inbí'wedí wa'di in tun nakaamuu, hedänho wídika'pówápi. Hewänbo diwòeda' óetsika'yäámídi i'gedi.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

⁴⁶Jesus-ví khäge'nin dívítuhkanmáa wénä wí in diwedí shánkí hay'i namuu i'gedi. ⁴⁷Hewänbo Jesus únhanginná háa dí'ánshaamuu'in, hediho wí ay óeké'di iví hängedi óewínú, ⁴⁸hedi ovâytu'an, “To'wídi naa dída'di ná'i ay óesígíkédedi, naa wá' dísigíkénde waabá i'o'. Hedi to'wí naa dísigíké'i'di i' to'wí naa dísandí wá' óesígíkénde'. Wí to'wí un diwedí shánkí híyää'i' ipipa'i-á ta'gendi hay'i namuu.”

To'wí Jesus-ví'piye háa nachäapi'-á iví'näpiye napoe'o

⁴⁹John-di Jesus óetu'an, “Háhkandi', toéwí sen äymû' yä'dâapi'in p'owəḡḡḡḡ t'owaví'wedí ovâykhehpiyendedi uví kháwá' natú'di,

hewänbo âykhâa²amí²in gida², na²in diwedi²i wínamuupídí.” 50 Hewänbo Jesus natú “To²wí gi²bi wíwínkhâa²amípi. To²wí unbi²piye háa nachaäpi²-á unbi²näpiye²i²bá napoe²o.”

Wên Samaria²in t'owađi Jesus wí²óesígikê²pi

51¹ I² thaa tsowa napowa²ä² Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedí kaygindi i²ánshaamági oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí. 52 Hedí wên senä² iví páadé ovâysan wáyge nachangi²o²in dâykhây²amídí. Wí Samaria-wi bú²ay iwe dipówá, 53 hewänbo in t'owa wídida²pi óesígikáyji²in, gá oe Jerusalem-piye na²ähchândân. 54 Wíje iví khäge²nin James-áđi John-dáđi damuu²in háa óe²an ni²gedi dat²oe, hedí óetu²an, “Nanbí Sedó, ti unda² wí phaa ántu²hkánnamí makówáđi nawaäpídí t'ähkí ná²in t'owa ovâyphaháanú-ídí?” 55 Hewänbo Jesus inbí²piye ibéedí ovântu²an, “Ha²wäagi wídänhée²amípi.” 56 Iwedi wíyá bú²aypiye dimää.

Nabäapu²wan ta²gendi Jesus óeyu²húuwídí

57 P²óegé dimän dihayđi wí sendi Jesus óetu²an, “Wáy unmäe eeje wänbo², naa eeje piye bá u-áđi omú-í.” 58 Jesus-di óetu²an, “In dé²ây nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsídé-á dínyähsaa, hewänbo naa t'ähkí t'owagi² o²aypu²yä²i² omuu²i wáyge dáykaykhanwówá²amígí wídinnáhpí.” 59 Jesus-di wíyá sen óetu²an, “Naa díyuyumá²i.” Hebo i² sendi óetu²an, “U-áđi omääpídíbo díwáypunmäe naví táđá dínchuu píhay hedänho donkhä²k'úuwídí.” 60 Jesus-di óetu²an, “In dichumuu²in waagin dimuu²indá inbí t'owa dínchuu²in ovâykhä²kw'óeni. U-áho ópün t'owa ovâytu²amídí Jôesi Tádávi²piye dívímääni²in.” 61 Wíyá to²wídí óetu²an, “Nanbí Sedó, naa oda² u-áđi omú-í²in. Hebo u-áđi omääpídíbo dípunmäe naví k'aygi²in dovâysengitu²ä²amídí.” 62 Jesus-di óetu²an, “Han bí²andáho wí²unchä²muupi Jôesi Tádági² bit²óe²amídí. Wí to²wí iwhäädedi ihayđá² tí²úupiye ibéede²i waagi²bá unmuu.”

Jesus-di tségingtä²di wíje (72) senä² ovâysan iví t'óe díví²amídí

10 1 Ná²i naphade ihayđi Nanbí Sedó Jesus-di wáy-á tségingtä²di wíje (72) senä²dá ovâyde²man, hedá wí²jengin ovâysan iví páadé dimú-ídí, i² bú²ây eeje hedá ówíngé eejá wáy namän deepiye t'ähkí. 2 I²di ovâytu²an, “Báyéki t'owa diji² Jôesi Tádági² ovâywé²ge²amídí, t'owa dâyhääwé²ge²o² waabá, hebo t'óe²indá háyú wänbo wídijihpi. In t'owa-á Jôesi Tádávi²in únmuu, hedího iví²piye² úv²júusu²amí wáy-á t'óe²in ovâysaaníđi hedänho báyéki ná²in t'owa ónwé²ge²amídí. 3 Jaho bípün, näe wên k'úwá²ây ímuu waaginbá naadi wâysande² in to²wên khunjó waaginbá dimuu²in diji² iwepiye. 4 Wíwínchä²húuwípi, wí múu bínhääwíkuu-ígi² wänbo-á joe, in í²antomuu²indá²dibo ímú-í. Wí²úvíhayjê²amípi háä p²óegé t'owa bínjay²in thaa t'ähkí bínhée²amídí.

5Hedi wáy wí tewhá its'ú⁷ deewá, páadé in t'owa bînsengitü⁷âamídi ginnân ítúquní, 'Jôesi Táadáho wovâykhäge²namí hedânho náá tewhá íthaa²in áns Haaginpidífo² íkwoní.' 6Wí to²wí háa bîntü²an waa isígí² na²ándáho², unbí sengitun i-ádi ünjoekandee-í, hewânbo to²wí iwe na²ándi² hã²bi namuupidá, unbí hí² wí²ünchã²púuwípi. 7I² tewhá eebo úvívóyí²ní hedá indádá úvívúyãmí, gá wí t'ôe²i-á iví wá²âaho it'andân. Náawá hãawá oe-á wíyá tewhá eeje wí²ímú-ípi wovây²âyíngi²amídi. 8Hedi wí bú² iwe its'ündi wovâysígí²andi, hãawí wovâysaa²i bînk'o²í. 9In dihay²in i² bú² ee dikw'ó²nin bînhehkháamâáni, hedi ovây²ütü²âamí, 'Nää-á Jôesi Táadádi wovây²tumáa iví t'owa ímúunídi.' 10Hebo wí bú² ee its'ündi wovâysígí²anpidá, ee bú²wi p'ôegé i²ge ímú-í hedi ovây²ütü²âamí, 11I² na²jee unbí bú²wi nanbí anto eeje dîntsîndi wânbo ívípêedi-í wâykeeyãmídi híwó wí²úvív'ohpi²in ída²pidí Jôesi Táadáví t'owa ímúunídi.' 12Naadi wây²tumáa, owáy i² thaa Jôesi Táadádi t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovây²ütü²an dihay²di, gi²bi bú²win t'owa shánkí dâyt'ôephadekhây²máa in Sodom bú²win t'owavi²wedi."

Háa in bú²ây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dînpúuwí²in

13Hedi Jesus ná²in wá² natü, "In t'owa i² bú²ây Chorazin gin dâytü²o² iwe²in t'ôephade dînpúuwí. In t'owa i² bú²ây Bethsaida gin dâytü²o² iwe²indá wá² t'ôephade dînpúuwí. Pínnán t'ôe-áho inbí jáa ovây²an, hebo inbí t'aywó²di wídívíjâa²anpi. Ná²i pínnán t'ôebá in bú² Tyre-ádi Sidon-dádi gin dâytü²o² eeje hân²oe ovây²andáho², in Tyre-²indá in Sidon-²indá wídívíhayjêe²amípiwân k'oe²i aa díví²aawé-ídi, hedá nûu ee-á dívíkw'ôeníwân, dâykeeyãmídi inbí t'aywó²di dâyjoe²annin. 14Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dâyt'ôephadekhây²máa in Tyre-windá hedá Sidon-windá inbí²wedi owáy Jôesi Táadádi t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovây²keekw'ôe²o² ihay²di. 15Ma²di in t'owa Capernaum bú²aywin dí²ánde² oe makówápiye ovâytegekhây²máa²in, hewânbo indá oe péyéyépiyânho diwhavemân."

16Hedáhá² iví khäge²nin itü²an, "To²wên wovây²t'ôeyande²indáho naa wá² dînt'ôeyande waagibá díví²o². Hedi to²wên un wovây²joegi²annindáho naa wá² díjoegi²o², hedi to²wêndi naa díjoegi²odá gindi²di i² to²wí naa díсандi wá² ôejoegi²o²."

In tségintã²di wije (72) Jesus-ví t'ôe²in diwáy²ää

17Tí²úugédí in tségintã²di wije (72) sená² híhchangidi diwáy²ää, hedi ditü, "Nanbí Sedó, in yã²dâapi²in p'oweaqahã²adi wânbo na²in dí²a²gin, uví khãwã² wínkhãyã²di." 18Jesus-di ovây²ütü²an, "Naadi wá² dómú² Satan i² Penísendi oe makówádi tsíkhagipi² nake²t'ândi, tsígówãnú nawândi waabá. 19Bít'ôeyan, naadi wây²k'ú² yã²dâapi²in p'oweaqahã² bînt'aanídi, wí páâyü háa wí ts'e²k'ãaví²di úvív'ahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á

wây mági in kay i? Penísendi unbí hánbi? únmuu imáa? ivi? wedi, hedího há?to háäwídi wänbo wovâywa?ámí. ²⁰Hewänbo tobá in yä?däapí?in p'oweaqahâädi wovây?a?ginnandi íhíhchan wänbo?, únkhây?ä? shánkí íhíhchaa-í?in unbí kháwá? oe makówá únta?muudi.”

²¹Ihaydíbá i? Yä?däa?i P'oweaqahâädi báyéki híhchan Jesus óemági, hedí Jesus natú, “Naví Tádá, u-á oe makówá-ádí hedá náä oepáa k'aydá shánkí untsonji?i? unmuu. Hedí ná?i háäwí naví khäge?nin dâymú?i-á in báyéki dínhanginná?ninbí?wedá in dihá?inbí?wedá nâakaayan hedânho wíðây múunípídi, hedí ná?in namuudi naadi wíkwú?daa?o?. Naví Tádá, gin bí?ámídi wóehíhchanmági.” ²²Hedáhá? in t'owa ovâytu?an, “Naví Tádádi háäwí t'ähki naví mange dínjoe?an. Tóebo ta?gendi wí?únhanginnáhpí to?wí omuu?in, naví Tádáda?mân ûnhanginná. Hedá tóebo-á wá? wí?únta?gendihanginnáhpí to?wí naví Tádá dínmuu?in, naa iví ay omuu?i?da?mân dínhanginná. Hedá wáy wëndidáho óetaa-í, to?wí namuu?in naadi dovâykeeyandáho?”

²³Hedí iví khäge?ninbí?piye ibéedí Jesus-di ovâytu?an indá? dit'oe-ídi, “Undá híhchan bínmá?ve-í ná?i háäwí napóe?i bínmúndedi. ²⁴Wâytu?äámí, báyéki in hán?oe?in tsonnindá in Jôesi Tádávi tukhe?mindá dida? dâymúuní?in i? háäwí náä bínmúnde?i?, hewänbo wíðây mú?pí, hedá i? háäwí un ít'oe?o?indá dida? dit'oe-í?in, hewänbo wídit'oe?pi.”

I? híwó?di Samaria-wi sen

²⁵Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá?o?in diwedí?i namuu?i Jesus-ví?we napówá óetayi?nídí, hedí óetsika?yan, “Háhkandi?, hân dáy?ámí in wówátsi nahándepí?in donkáyjídí?” ²⁶Jesus-di óetsika?yan, “Hân natú? i? tsontun Moses ita?nandi?? Háä-an iwe náatunnan?” ²⁷I? sendí Jesus óetu?an, “Gá ginnân:

I? shánkí natsonji?i? unbí Jôesi únmuu?i? undá únkhây?ä? pín ta?gedí bínsígí-í?in, unbí pí?ná khó?jé-á, unbi háä iwá, unbí kay t'ähkíá, hedá unbí ánsheedá.”

Hedá wá? natú,

“Háa un wí?bo úvípísígí waagibá, wé?gen t'owa wá? bínsígíhúuwí.”

²⁸Jesus-di óetu?an, “Híwó bihée?an, hedího háa untú waa bí?äámí, hedânho wówátsi wóemääní.”

²⁹Hewänbo in Hudíyoví háhkandi nada? ipikeeyámí?in híwó?di namuu waagibá, hedího Jesus óetsika?yan, “Wé?in t'owa dovây sígí-í?” ³⁰Jesus-di ónthayyamídi ginnân óetu?an: “Wí sen oe Jerusalem bú? iwedi i? bú? Jericho iwepiye namän, hedí wên sänmindi óeyá?di iví aa óep'áädi hedí hânho óemahpúudi chu?i waagibá óejoe?an. ³¹Hedí ihaydíbá wí Hudíyowha?-á ee p'óegá namän, hedí i? sen óemú? iwe nak'óedí, hedí p'óe p'ánäpiye naphadedí iwedi namää. ³²Hây napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá na?ää, i-á i? méesate hay?iwi khäge?di namuu, hewänbo

i' wá? p'òe p'ánäpiye naphadedi iwedi namää. ³³Hedi wí sen oe Samaria nangewi namuu²? oe p'óegé namän, hedi i' sen nak'òe iwe nú? napówa, hedi óemú²di ivi²piye nasehkanápóe. ³⁴Hediho ee nak'òe iwepiye namäädi ivi tsaá eje olive ka²p'oe-ádi méena-ádi òn'ewedi aa²áydi ònwhi²an, hedáhá² ivi búdu eedi óe²f'k'ú²di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho², hedi iwe óe²áyingi²an. ³⁵I² tháwándá wíje thaa t'òe²i chà² ivi chà² múu iwedi iwahógidi i' whohkwo tewháwi p'ó²dédí² òn²andi óetu²an, 'Ná²i sen nää²áyingi²amí, hedi wíyá shánkí úchá²muudáho² owáy owáy²äähaydi wíwá²áa-í.' ” ³⁶Hedi Jesus-di i' háhkandi óetsika²yan, “Hän un²än, wé²ídan in poje iwedi i' sen in sänmindi óeyá²? ta²gendi óeseegi?” ³⁷I² háhkandi²di Jesus óetu²an, “Gá i' nasehkanápóe²i²dän.” Jesus-di óetu²an, “Ja² ópün, háa i²an waa ó²an.”

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na²á²dääji²

³⁸Jesus-ádi ivi khäge²nindádi iwedi dimäädi wí bú²ay iwe dipówa, hedi wí kwee Martha gin nakháwá²i²di ováysigi²andi ivi tewhá eepiye ováys²íúde. ³⁹Martha-á wí tí²úu Mary gin nakháwá²i-á ün²än, hedi i-á ee nange Jesus-ví äñ nú² isóge ivi háhkan ònt'òeyaanídi. ⁴⁰Martha hânho najashapoe²o báyéki t'òe ün²jidi ovâyhúujöenídi, hediho Jesus-ví²piye namäädi óetu²an, “Nanbí Sedó, ti áyíngi wíwóemähpi²an naví tí²úudi wí²bo díjoe²andi i' koegi² dókhây²amídi? Nátu²an díkhäge²namí²in.” ⁴¹Jesus-di óetu²an, “Sehkanä Martha, u-á háäwí t'ähki i²gedi báyéki áyíngidi wóemáa, ⁴²hebo wí háäwí²dá²mânho ta²gendi natáy, hedi Mary-áho i' ide²man. Hedi ná²i shánkí híwó²di namuu²i² ide²mandi-á ivi²wedi há²to óekwee-í.”

Jesus-di ivi khäge²nin jüusu i²gedi ovâyhá²o²

11 ¹Jesus-á wíyá wáhää ijüusu²o², hedi ibowa ihaydá wêe ivi khäge²di²di óetu²an, “Nanbí Sedó, na²in wá² díjüusuhá²an, John ivi khäge²nin ijüusuhá²an waabá.” ²Jesus-di ovâytu²an, “Úvíjüusu²andá gin waagi ítúúni: Tádá, uví kháwá² wín²a²ginnamí. Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe na²in dítsonnámídi. ³Thamuwaagi i² húugi² gíntáy²i dí máa. ⁴Nanbí t'aywó²di dín²owójé, in na²inbí²piye dívít'aywó²nannin äy²owójénde waagibá. Hedi wíginpúuwípi wáhphade dítay²í²nídi.”

⁵Hedáhá² Jesus-di ovâytu²an, “Heyäagú khunpinudi wí k'emaví tewhá eepiye ímäädi bintu²andi, 'K'ema, poje pává dípiyé máa. ⁶Wíyá k'ema nángé naphademändi nää naví² napówa, hebo naa háäbo wídünsaapi dókoejöenídi. ⁷Heyäagú i²di oe ívedi wovâytu²andi, 'Ánpí dí²an, in phódi-áho naphéhto²on hedi naví áyyä²ä-ádi naa-ádi giwho²kw'ó, hediho naa wídünkodipi dáyshaa-ídi háäwí wímäänídi. ⁸Naadi wâytu²äamí, tobá háäwí wíwovây máänípi wänbo unbí k'ema únwänpimuudibo², ihaydá² binda²máadáho² ishaa-í, hedi háäwí úntáy²i wovây máäní. ⁹Hedi

hanbá namuu úvíjûusu²andi: Binda²má²ve-í hääwí, hedího bínhóení. Bîntuwämä²ve-í hääwí, hedího bínshaa-í. Bînpópó²âamí, hedího in phódi-áho ungi² wovâyhuu-í. ¹⁰To²wên ihaydâ² dâйда²máa²indáho dâyhóení, to²wên ihaydâ² dâytuwämäa²indáho dâyshaa-í, hedí to²wên ihaydâ² dâypópó²o²indáho in phódi ingi² ovâyhuu-í.

¹¹⁻¹²“Un tádá²in ímuu²in, unbí e²núdí wí paa wovâydaa²andi ik²o²ídí, ti wí pây²yû bînmâáni? Hediháa wí wáa wovâydaa²andi ti wí ts²e²k²âq bînmâáni? Joe, há²to². ¹³Tobá híwóhpi²in ímuu wânbo undá únhanginná hádídí híwó²di hääwí unbí áyyâq bînmâáni²in. Hedího shánkí wânbo i² Táda² oe makówa² ná²andi²di in to²wên óedaa²annin i² Yâ²dâa²i P²oewaahâa² ovây²mâáni.”

Dítú Penísendi² Jesus óekhäge²máa²in

¹⁴Jesus-di wí sen tumpí²ví²wedi wí yâ²dâapi² p²oewaahâa² ònkhehpiye. I² yâ²dâapi² p²oewaahâa² napee ihaydi i² sen únhi²ko²di, hedí in t²owa ovâyháa²an. ¹⁵Hewânbo wáy wëndáho dítú, “I² Penísendi Beelzebul gin nakháwâ²i², i² yâ²dâapi²in p²oewaahâa²aví p²ó²dédí² dínmuu²i²dân Jesus óekhäge²do ná²in yâ²dâapi²in p²oewaahâa² t²owaví²wedi ovâykhehpeeyé-ídí.” ¹⁶Hedá wây-á wëndá dida² Jesus óetayi²ní²in, hedího óedaa²an wên pínán taa makówádí ovâykeeyamídí, hedânho dínhanginnánadí haa Jôesi Tádadí óesandi² namuu²in haa joe. ¹⁷Hewânbo haa díví²ánshaamáa²in Jesus-á únhanginná, hedího ovây²tu²an, “Wí nangewin t²owa wí²bo díví²pihánbodáho² inbí nangeho dâypihá²dânnamí. Hedí t²owa inbí k²aygi ee wí²bo díví²piyándedáho², i² k²aygá há²to nakâypúuwí. ¹⁸Hedí hanbá Penísendi wí²bo ipiyándedáho há²to häädi wânbo natsonye²eni. Undi dítu²an Penísendiânho naa díkhäge²máa, hedânho in yâ²dâapi²in p²oewaahâa² t²owaví²wedi dovâykhehpiyende². ¹⁹Hewânbo handídi dovâykhehpiyendedáho², hádídan unbí t²owa²indi ovâykhehpiyende²? Unbí t²owaho dítúní in ta²gen wí²úvíhéé²opi²in. ²⁰Hewânbo Jôesi Táadáví pínándânho in yâ²dâapi²in p²oewaahâa² dovâykhehpiyende², hedí ná²indiho únhanginná Jôesi Tádadí naa dítsondisóge²in. ²¹Wí sen kay²i t²âhkí iví k²uuphé hääwídí iví tewhá i²âyîngi²odi, t²âhkí i² hääwí iví² únmuu²i² híwó únkw²ó. ²²Hewânbo wí to²wí iví shánkí kay²i namuu²i² ná²âádá i² sendádí iyâa-ídí, i² sen óet²aaní, hedí tobá i² sen kwâk²u hán aa nato²on wânbo², hedá ná²ánde² ná²i kwâk²u aadi óekhäge²namí²in, ná²i wêe sen shánkí kay²i namuu²i²di i² senbí hääwí ònhóení, hedí iví k²ema²indádí dívíweejé-í. ²³To²wí naví²nâpiye namuupi²-á naví²piye haa nachâa, hedí to²wí in t²owa naví²piye ovây²mâyâ²pi²-áho² ovâykhehpiyende waagibá i²o².

²⁴“Wí yâ²dâapi² p²oewaahâa² wí t²owaví²wedi napeedi oe ahkónupiye namándi wáy ithaayé-í iwe ituwämäa, hedí ishaapídáho wí²bo natû², ‘Wáy dójoe²an diwepiyebá owáymú-í, i² to²wíwí²piye naví tewhá waagi²bá

dínmu²de²i².²⁵ Heḍi nawáymää ihaydá ná²i to²wí²bá óeshaade², wí tewhá na²aanándá napi²dindá waabá namuu. ²⁶Heḍáhá² wíyá napeedi tsé ihay wáy-á yá²dâapi²in p'owəḡahəḡ iví shánkí yá²dâapi²in dimuu²in ováymá², heḍi ná²i to²wí²ví²piyebá ovâyhon iwe dívíthaaye-íḍí, heḍiho ná²i to²wí-á shánkí p'ándíkí²-á napoe²o páadedí namuu²iví²wedi.”

Háa ta²gendi gihíhchanpúuwí²in

²⁷Gin Jesus natú ihaydá wí kwee oe t'owa jáadá kaygá natú, “I² kwee wóe²ayyandi² heḍá wóetsää²andi-á híhchan imáa.” ²⁸Jesus natú, “Hebo shánkí dihíhchan in to²wên Jôesi Tádáví hí² dâyt²ôeyande²in heḍá dây²a²gindo²indá.”

In t'owa dida² Jesus wí pínán t'ôe i²amí²in

²⁹In t'owa Jesus-ví²we shánkí diwé²gepoe²o, heḍi ovây²tu²an, “Un nääwin t'owa-á yá²dâapi² unbí wówátsi bínhon. Ihaydá² wí pínán taa bínmúuníḍí Ída²poe²o, hewänbo wêeḍá² pínán bínmúuní, i-á Jonah ikeeyandi² waagi²bá namúuní. ³⁰Háa Jonah ún²póe²in namuudi in t'owa Ninevah bú²win dínhanginná ta²gendi Jôesi Tádáḍí óesannin, heḍi hanbá náa naa t'owa t'áhkíḡ² o²aypuyá²i háa dín²púuwí²in namuudi in nääwin t'owa dínhanginnáaní ta²gendi Jôesi Tádáḍí dísannin. ³¹Heḍânho owáy i² thaa Jôesi Tádáḍí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovây²keekw'óe²ó ihayḍi, i² kwee oe Sheba nange p'ó²dédí² namú²de²i² i²ḡhtuyedi un nääwin t'owaví wây²upí wovây²keeyamí. Hán²oe i-á kayi² wáḡḡáwi nangedá na²ḡḡá háyú Solomon únhanginná²di² ónt²ôeyaaníḍí, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay²i omuu wänbo heḍá náwe undáḍí oji wänbo², undi naa wíḍínt²ôeyandepí. ³²Heḍá wá² owáy i² thaa Jôesi Tádáḍí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví²annin ovây²keekw'óe²ó ihayḍi, in t'owa i² bú² Ninevah-win díví²ḡhtuyedi un nääwin t'owaví wây²upí wovây²keeyamí. Hán²oe Jonah-ḍi Jôesi Tádáḍí tun ovây²t'ôe²oḍi ḡḡ²in Ninevah-win t'owa dit²oedi indá inbí t'aywó²di dây²joe²an, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay²i omuu wänbo heḍá náwe undáḍí oji wänbo², unbí t'aywó²di wívínjoe²ohpí.”

Jesus-di ovây²tu²an iví hí² ón²joeḡi²oḍáho², wên ko wên t'ún pho² dâykée²i² waagibá díví²o²

³³“To²wí wänbo wên phakó iko²andi pho iwe wí²ikaakée²í²pí, háa wên t'ún napekicha²nin pho² wí²ikée²í²pí, hewänbo wên phakóki eedân ikée²i² heḍânho to²wên dits'úya²nin i² ko dâymúuníḍí. ³⁴T'owaví tsée-á wên phakó ingí² namuu, heḍi híwó²nin tsée dínmuudáho in tséedá t'áhkí ovâyko². Hewänbo híwóhpí²in tsée dínmuudáho² t'áhkí ovây²phahkhunjo² waagi²bá dín²poe²o. ³⁵Heḍânho úví²ḡyíngi²amí unbí tséedí in ko óetsudemääni²in, khun ni²ge wí²íyēñíḍí. ³⁶Wí to²wí

taʔgendi ûnkonânda hedá wáyge wânbo wíʔûnphahkhunâhpidá, t'âhkhiho ûnkohkeenâni, wên phakó ûnkohkay waagibá.”

**Jesus-di in Pharisees-áđi in Hudíyoví khuu
dâyháʔoʔindáđi ovâytuʔan t'ôephade dínpúuwíʔin**

³⁷Jesus ihíʔbowa ihaydá wí Pharisee-dá óehúutuʔan, hediho iʔ Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndi Jesus ihúusóge. ³⁸Iʔ Pharisee óeháaʔan Jesus óemûʔđi ihúusógedi waʔđi imanʔowídipídíboʔ in Hudíyoví khuu waagibá. ³⁹Hedího Nanbí Sedó Jesus-di óetuʔan, “Naa dînt'ôeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugiʔ k'édé-á sãʔwé woegiʔ-á jáʔwédíđáʔ dâʔowídindeʔin. Undá ídaʔ híwó ikeet'ôeníʔin, hewânbo unbí píʔná khóʔje nakeet'ôepí iwá haʔt'aaʔindaʔ hedá yãʔdâapiʔindaʔ ímuu. ⁴⁰Un ánsaapiʔin, Jôesi Tádá-á háãwí nakeet'ôeʔiʔ ipaa. Ti iʔbá háãwí nakeet'ôepíʔ wáʔ wíʔipaapiʔan? ⁴¹Únkhâyʔãʔ háãwí unbí sãʔwé únsaaʔiʔ in sehkanäwó diwówájiʔin bînmääníʔin, handidibo yãʔdâaʔin wówátsi bînhúuwí.

⁴²“T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá iʔ suʔts'ígíʔ-á tsímáháa-á hedá wéʔgeʔi háãwí haʔwâagiʔiʔ bînpaye iwedi tã taa únkwoʔndi Jôesi Tádá wêe bînmãʔ, hewânbo t'owa-áho taʔge wíwînʔohpí hedá Jôesi Tádá-á wíwínsígípi. Háãwí bînt'andedi taʔgendi únkhâyʔãʔ tã taa únkwoʔndi diwedi Jôesi Tádá wêe bînmääníʔin, hewânbo wíʔúnʔoede-ípi náʔi wéʔgeʔi híwóʔdi háãwí wáʔ úvíʔãamíđi. ⁴³T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá iʔ méesate páadépiye úvíkw'ôeníʔin wovâyhiʔan, hedá oe búu pinge wovâyhiʔan t'owađi aʔgindi wovâysengituʔãamíʔin. ⁴⁴T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhãʔkw'óđi eeje nataamuupiʔ waaginbá ímuudân, t'owa dívíʔahsahondi wíđínhanginnâhpi iwe nakw'ónin.”^d

⁴⁵Wí Hudíyoví khuu ovâyháʔoʔiʔđi óetuʔan, “Hâhkandiʔ, in Pharisees-bíʔgedi haʔwâa bihéeʔođi naʔinbíʔgedi wáʔ jänäki bihéeʔoʔ.” ⁴⁶Jesus natú, “T'ôephade un Hudíyoví khuu bînháʔoʔin wáʔ únpúuwí. In t'owa kâyʔi háãwí dívíʔamíʔin bîntuʔoʔ, hewânbo undá háy wânbo wíwînkhägeʔdopi dâʔãmíđi. ⁴⁷⁻⁴⁸T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Tádáví tukheʔmin ovâykhãʔkw'óđi eeje bînkodiʔodân, inbá unbí hehããwin thehtáy pahpáʔindi ovâyhanú. Hewânbo han bînʔandi nakeepoeʔo únchanpóeʔin háa unbí páadé kãʔããʔin dívíʔannin híwó namuuʔin, gá indá in Jôesi Tádáví tukheʔmin ovâyhanú wânbo undá inbí penípho bînwânpikodiʔodân. ⁴⁹Hedânho Jôesi Tádá báýékí hangintan imáadí ginnân natú, ‘Naví tukheʔmindá hedá naví t'ôekhuwaʔindá in t'owavíʔpiye donsaañi, hedí in t'owađi wáy wên in dovâysannin jänäki ovâyʔamí, wáy wëndá ovâyháãnú-í.’ ⁵⁰Hedího un t'owa nääwin wovâychänukhâymaa in Jôesi Tádáví tukheʔmin náã oepáa k'aydi nakhíʔjen dihayđiboʔ

^d In Hudíyo wí penípho iwe dívíʔahsaadá, dínkháak'óe inbí méesate ee dits'únníʔin páadé dívíkhâyʔanpídíboʔ inbí khuu dínmuu waa.

ovâyhânúdí. ⁵¹I' páadé óehay'i-á Abel namuu, hedi i' tí'úugé óehay'i-á Zechariah-á namuu, i-á i' méesate-á i' antâa já'wé nak'óe'i-á inbí pinudí óehay. Naadi wâytu'âamí, undáho in t'âhkí ovâyhânúdí ta'gendi wovâyguhchänukhâymaa. ⁵²Un Hudíyoví khuu bínhá'o'in t'ôephade únpúuwí. In ta'gen namuu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídihâhpúuwípídí. Undáho wí'fhâhpóepí, hedi in wé'gen t'owa dihâhpúuwí'in dida'indáho wívînâhpi dihâhpúuwídí."

⁵³Jesus nâ'i Pharisee-ví tewhá iweđi napee, hedi i' thaa iweđi páadépiye in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Pharisees-á hânho i-áđí dit'ayyaapóe, hedá hânho-á dívíkhâäde' t'âmäge i'gedi óetsika'yamíđí. ⁵⁴Wên phay igí' nawhêe-íđí ônk'úya' waabá muu'in bínkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídihâhpúuwípídí. Undáho wí'fhâhpóepí, hedi in wé'gen t'owa dihâhpúudí'andi ditsíkha wên háawên híwóhpi'in natuhpee-íđí.

Jesus iví khäge'nin itü'an díví'âyîngi'amí'in

12 ¹⁻²Ihayđi báyéki maapaasôn (1000's) t'owa diwé'geji', hedi hânho dibá'yendi dívíđachânu'o'. Jesus-di in t'owa ovâyhêe'an, hebo iví khäge'nin páadé itü'an, "Úví'âyîngi'amí hâ'in Pharisees waaginbá wí'ípúuwípídí, indá paa dívíjánúmáa'in waaginbá dimuu. I' híwóhpi' díví'o'i-áho dínsôe-í oewáasee nâ'i oewáa iwe nato'ondi nasó' waagibá. Hedi hanbá t'âhkí nâa nakumuk'óe wânbo nakumukhuudee-í, hedá t'âhkí nâa nakaak'óe wânbo óepeeyé-í napu'wâäníđí. ³Hediho wên háawên phakhun dee ítú'indáho', thaadi dit'oe-í, hedi wên háawên to'wívi oje phóge bînsânhêe'andi in phóđi nati'dindi, indáho wha'k'ayđi dívítu'wéénú-í, t'âhkí dit'oe-íđí."

Jôesi Tádáđá'mân âykhunwôeda'í

⁴"Naví k'ema'in, wâytu'âamí, wívînkhunwôeda'ípi in to'wên unbí tú' dâyhâânú-íđí dínkodí wânbo shánki wovây'amíđí wídínkodípi. ⁵Naadi wâythayyamí to'wí namuu'in i' bínkhunwôeda'í'i': Jôesi Tádá-ânho bínkhunwôeda'í. I-á ûnkodí wovâyhâânú-íđí hedá wá' ûnk'óe péyégepiye wovâysaaníđí. ⁶P'ánú ts'í' tsídé'ây wíje thígí'diđibo ovâyku'ch'áade'pí'an. Hewânbo tobá wâhphade dichâ'muupí wânbo Jôesi Tádáđá wêe wânbo in diweđi wí'óe'óde'ndepí. ⁷Hewânbo undá Jôesi Tádáđá'í' báyéki tsídé'ví shánki íchâ'muu. I-á ûnhanginná háyú phó unbí p'ó'dé únsaa'in wânbo', hediho wí'íkhunwôeda'ípi."

Jesus-ví'piye ívíwâyundeda'ho gínkhây'â' han gitú'nni'in

⁸"Naadi wâytu'âamí, to'wên in t'owaví páadépiye naví'in dimuu'in ditú'in, naa t'âhkí t'owagi' o'aypu'ä'i wá' in Jôesi Tádá'ví makówáwin t'ôepá'â' inbí páadépiye otú'nni innân naví'in dînmuu'in. ⁹Hewânbo to'wên in t'owaví páadépiyebo ditú'in naví'in wídimuupí'in, naa wá'

in Jôesi Tádávi makówáwin t'ôepa²aa²inbí páadépiye otúuní naví²in wíðinmuupí²in. ¹⁰Nakođi t'ăhkí t'owa dín²owó²jayníđi hăăwí híwóhpi dívíhée²annin naví²gedi, naa t'owa t'ăhkígí² o²aypuyă²i² omuu²i², hewänbo to²wên jänákí i² Yă²dăa²i P'owəqahăavi²gedi dívíhée²annindáho há²to dín²owó²jayní.

¹¹“Owáy in méesate eeje²in p'ó²dédí²inbí²piye háa in nangewin tsonninbí²piye wovây²tunjó²namíđi wovâyho² ihayđi, wí²i²áyíngi-ípi háa ítúuní²in úví²aywoeníđi, háa úvíhée²amí²in wíwovây²áyíngimăänípi, ¹²gá ihayđáho i² Yă²dăa²i P'owəqahăadi i² hí² wovây²măäníđân hedânho híwó úvíhée²amíđi” gin Jesus-di ovây²tú²an.

Jesus-di i² kodit'owa sen ánsaapi² namuu²iví²gedi ovây²tú²an

¹³Wí sen in t'owaví jâa naji²i²đi Jesus óetu²an, “Hăhkandi², naví pá²dây dítu²an i² hăăwí nanbí tádáđi na²in đinjoe²andi naa-áđi iwejeé-í.”

¹⁴Hebo Jesus-di i² sen óetu²an, “To²wíđi wänbo naa wíđínk²ú²pi otúuníđi háa unbí hăăwí dänwejeé-í²in.” ¹⁵Hedáhá² Jesus-di t'ăhkí in t'owa ovây²tú²an, “Hăđi wänbo t'ăhkí úví²áyíngi²amí hedânho hă²t'aa²inda² wí²ímúunípiđi. To²wí wänbo híwó²nin wówátsi wí²imáapi báyéki hăăwí únwänpikw'ôndibo².”

¹⁶Hedáhá² nă²in hăhkangí²in ó²gedí ovây²tú²an, “Wí kodit'owa sen únnavakw'ó, hedí báyéki únpayeđee. ¹⁷Hedího ginnân na²ân: “Wăhăă naví hăăwí đinpa²i donkw'ôení wíđinnăhpi. Hân hîn dáy²amí?

¹⁸Ma² ginnân dáy²amí: Naví denkw'ó²i tewhá donts'áveđi wíyá shánki he²endi donkw'ôení, hedího ee naví táhtândá naví wé²ge²i hăăwí-á dondenkw'ôení. ¹⁹Hedáhá² gindá opitúuní: ‘Năă-áho báyéki híwó²đi hăăwí híwó hay paayogi² đindenkw'óho², năă-áho wíyá wíđáy²t'ôe²amípi. Húukandá sŭwă-áđá dáy²amí, hedá naví wówátsi-á híhchandi donhúuwí. ²⁰Hewänbo Jôesi Tádáđi i² sen óetu²an, ‘Ú² ánsaapi², năă khunbo uví wówátsi wínkehăymáa. Ihayđáho to-an hă²i hăăwí ugi² mändenk'óđi²i² ikhonkhăymáa?’ ²¹Hedí Jesus-di in t'owa ovây²tú²an, “Ha²wăagi²innânkun in t'owa dimuu báyéki hăăwí dâydenkw'óe²ó²in hewänbo Jôesi Tádá-á natú² ta²gendi kodit'owa wídimuupí²in.”

Jesus-di ovây²tú²an hăăwí i²gedi wíđi²áyíngi-ípi

²²Hedáhá² iví khăge²nin itú²an, “Hedánkun wây²tumáa, wăhphade wí²úví²ánsaamă²ve-ípi i² koegi² untáyđi íwówayeçeníđi, háa i² aa untáyđi unbí tú²gi². ²³Unbí wówátsi-á shánki únchă²muu koegi²dă²bí²wedi, hedá unbí tú²-á aadă²bí shánki únchă²muu. ²⁴In odoví²gedi úví²ánshaa²amí. Indá wíđâyko²jikopí, hedá wíđâyhăăwé²ge²opí, hedá wăhăă dâyhăăwídenkw'ôení²i wänbo wíđinnăhpi, hewänbo Jôesi Táadáho ovây²húujómă². Hedí undá shánki íchă²muu nă²in tsídévi²wedi. ²⁵Wénă wí wänbo há²to unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo bîntăă-í

íwänpi[?]áyíngidibo[?]. 26Hääwí híyâä[?]i ha[?]wâagi[?]i wänbo há[?]to úví[?]amí, hedího háadan wíyá hääwí i[?]gedi úví[?]áyíngimä[?]? 27Úví[?]ánshaa[?]amí hä[?]i ahkónuwi póví[?]ây háa nakeet[?]óe waa. Wídívít[?]óe[?]opí wídâypa[?]p[?]ándepí wänbo[?], Jôesi Tádá sa[?]wó[?]di aa waagi ovâymä[?]. Solomon-dá hânho hay[?]i namú[?]de wänbo[?] i[?] póvi waabá sa[?]wó wí[?]i[?]awepí. 28Jôesi Taa sa[?]wó[?]di aa waagi i[?] ahkónuwi phé[?]yávigí[?] ônpaa, tobá ná[?]i phé[?]yávi-á wée thaadä[?] nasaa wänbo hedá wíyá tháwándáho t[?]owa dâypa[?]kw[?]ôení dâyhä[?]hää[?]amídí, hedího un wá[?] shánkí híwó wänbo wovây[?]aawé-ípi[?]an. Undá únkhây[?]ä[?] ná[?]in úvíwäy[?]ú-í[?]in, hewänbo híyâä[?]da[?] wâyü bínmáa[?]in ímuu. 29Ihay[?]da[?] wí[?]ítú[?]be-ípi, ‘Hää-angú âyk[?]o[?]í, hää-angú âysu[?]wä-í[?]’ Wähphade wí[?]úví[?]ánshaamá[?]ve-ípi i[?]gedi. 30T[?]âhkí t[?]owa Jôesi Tádá óetaapí[?]indá hânho dívíwänpikhä[?]äde ná[?]i hääwí dâyhóení[?]dí, hebo unbí Tádá oe makówá na[?]ándi-á ho únhanginná undá úntáy[?]in. 31Undá shánkídí únkhây[?]ä[?] Jôesi Tádáví tsonkhuu i[?]piye úvíkhä[?]ä-í[?]in, hedí gin úví[?]andáho ná[?]i hääwí úntáy[?]i bínhóení.

32“Wí[?]íkhunwódeda[?]ípi tobá híyâä[?]di wên k[?]úwá waa íji wänbo[?]. Unbí Tádá makówáwi-áho nahfchan oe makówápiye wovây[?]húuwídí. 33Hääwí únk[?]w[?]ó[?]di[?] bínku[?]ch[?]âaní, hedí i[?] chä[?]dá in sehkanäwó diwówáji[?]indá bínmääni. Gindídáho wí chä[?]múu há[?]to únwhéepúuwí[?]i[?] waagibá bínmá[?]ve-í, hedânho i[?] hääwí únchä[?]múu[?]i-á oe makówá úndenkwódee-í. Iwá hääwí unbí[?] únmuu[?]i há[?]to únhá[?]aní, háa wên sänmin wänbo há[?]to dâytä[?]ägé-í, háa wên kha[?]nin wänbo há[?]to dâyhä[?]ní. 34Wäh[?]hää unbí hääwí únchä[?]múu[?]i[?] únk[?]w[?]ôn diwebá unbí pí[?]ná kó[?]jé ída[?]i íkwoní[?]in.”

Jesus iví khäge[?]nin itü[?]an dikhây[?]múuní[?]in

35-36“Wên t[?]óe[?]in waabá únkhây[?]ä[?] ímúuní[?]in, unbí p[?]ó[?]dédí[?] wên kóhtsa[?] shánkí[?]eedi iwedi iweemá[?]ídí dâyt[?]síkha[?]máa[?]in. Indá dívít[?]óe[?]amígí[?] dí[?]aamuu, unbí phakó-á dínkomuu, hedânho napówá ihay[?]di oe phódi ipópó[?]andi wese igí[?] dâyhúu-í. 37Ná[?]in t[?]óe[?]in unbí p[?]ó[?]dédí[?] dínpówá ihay[?]di áyíngidí dikw[?]ó[?]nin ovâyshaadá híhchan dâymá[?]ve-í. Wây[?]tu[?]âamí, i-á ipi[?]aawé-í ovây[?]húukhâysaa-ídí, hedí ovây[?]tu[?]âamí dívíkw[?]ôení dívíhúuyamídí, hedí hääwí ovâysaa-í. 38Tobá khun pinudi háa shánkí hää[?]danho nanân wänbo na[?]âä ihay[?]di, dikhây[?]muudi ovâyshaadáho híhchan dâymá[?]ve-í. 39Ná[?]in ta[?]gendi únhanginnáani: Wí to[?]wí úntewhák[?]óe[?]i hää[?]di wí sänbi[?] i[?] tewhá eepiye na[?]ä[?]in únhanginnándáho[?], há[?]to óemääni in phódi ithâani[?]in háa wháphódi ihâave-í[?]in nats[?]úunídí. 40Hedí un wá[?] íkhây[?]múuní, gá naa t[?]owa t[?]âhkí[?]gí[?] o[?]aypuyä[?]i[?] omuu[?]i wá[?] hää[?]di nanân wänbo[?] owáy[?]ä[?]dân, dítsíkha[?]máapí ihay[?]di o[?]ä[?].”

41Peter-di Jesus óetsika[?]yan, “Nanbí Sedó, ti na[?]indá[?]mân ná[?]i hí[?] dítumáa, háa t[?]âhkí in wé[?]gen t[?]owa wá[?] ovây[?]tumáa?” 42Jesus-di óetu[?]an, “Wí t[?]óe[?]i hääwí nawó[?]ná[?]di[?] híwó i[?]o[?]i hedá híwó[?]di hangintan imáa[?]i-á

waaginbá únkhây²ǎ² ímúuní²in. Gi²bi t'òe²i-ànho iví p'ó²dédí²di óesòege-í i² tewhá ee in wé²gen t'òe²inbí tsondi dínmuunídí, hedí inbí koegí² háäwí ovây²mâdân, dít síkha²máaäänídí háädi ihaydi napóe ihaydi. 43 Híhchan i² t'òe²i imá²ve-í iví p'ó²dédí²di gin i²odi óeshaadi iví² iweemaa ihaydi. 44 Ta²gendi wây²tu²ǎmí, i² tewhá p'ó²dédí²di gi²bi t'òe²i óesòege-í t'ǎhki iví háäwí òn²ǎyínmá²ve-ídí. 45 Hebo i² t'òe²i híwó i²ámiví²wedí wí²bo natú²dáho², 'Naví tsondi-á nahayjêepóe na²ǎǎ-ídí,' hedího in wé²gen t'òe²in kwiyǎ²dá sená²dá ovây²mâpúovây²mâdân, dít síkha²máauchänumáadá, hedí i-á húukangí²-á suwägi²-ádídǎ²bá-á namuudá, hedá naháapoe²odá, 46 gin i²andáho² iví p'ó²dédí²di únwáy²ǎǎ-í óetsíkha²máapídí, háädi i² t'òe²i² únhanginnáhpí ihaydi, hedí i² p'ó²dédí²-á natsónpúuwí i² t'òe²i hânho óetuhchǎänú-í²in, hedá óesaaní in wé²gen t'owa t'òeyanpí²inda² dimuu²in dikw²òn diwepiye. 47 Wí t'òe²i-á háa iví p'ó²dédí²di ún²dá² waa únhanginnân wânbo háäbo wí²i²anpídí, i-áho báyéki whädi²di óetuhchǎänú-í. 48 Hewânbo wí t'òe²i híwóhpí i²andi gindídi únkhây²ǎ² whädi²di óetuhchǎänú-í²in, hewânbo háa iví p'ó²dédí²di ún²dá²in ta²gendi wí²únhanginnáhpídi, i-áho wǎhphade wí²óetuhchǎänú-ípi. To²wên t'ǎhki báyéki ovây²mâgi²indáho báyéki²bá dínkhây²ǎ² dâywây²mâáni²in, hedí to²wên inbí mange báyéki ovây²kw²òdí²indáho báyéki²bá dínkhây²ǎ² iwedí dív²ǎmí²in.”

Jesus natú i² namuudi t'owa dívíwijekhây²máa

49 “Naa náa oepáa k'aydi²piye o²ǎǎ wí phaa waabá namuu²i dómá²ídí, hedí hânho oda² ho nakoje²ní²in. 50 Naa dínkhây²ǎ² dont'òephaadé-í²in, hedí naví pí²ná² khó²jé hânho ochanpúuwí gin dín²póe píhay. 51 Hân í²ánde²? Ti t'owa dívíwóení naa náa oepáa k'aydi²piye o²ǎǎdibo²? Joe, t'owa-á dívíweeje-í. 52 Náa iwedáho gin waagi namúuní: Ma²di p'ánú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, hedí diwíjedeedí wêege²in dipúuwí, wíjedího wé²ge, pojedá wé²gá, hedí in wíjedího in pojeví²piye háa dichǎa-í, hedá in pojedá in wíjeví²piyá. 53 I² tádá-áho iví e²núví²piye háa nachǎa-í hedí i² e²nú-áho iví tádáví²piyá. I² jíyá-áho iví a²yúví²piye háa nachǎa-í, hedí i² a²yú-á iví jíyáví²piyá. I² jahkwíjo iví sâa²iví²piye háa nachǎa-í, hedí i² sâa²i-á iví jahkwíjoví²piyá.”

Jesus-di ovây²tu²an híwó²di hangintan dâymá²ve-í t'ǎhki háäwí i²gedí

54 Hedáhá² in báyéki t'owa iwe dikw²ó²nin ovây²tu²an, “Wí okhúwá oe tsánpiyedi na²ǎdi bínmú²di, wese ítú² ikwǎhkhây²máa²in, hedí híwó ítú² gá han napúuwí²dân. 55 Hedí oe aakonphǎ²gedí wovây²wǎǎnámá²di, ítú² hânho itsǎwǎkhây²máa²in, hedí híwó ítú², gá han napúuwí²dân. 56 Undá paa dívíjánúmáa²in waaginbá ímuu. Náa oepáa k'aydá hedá makówá-á háa i² okhúwá-á wǎa-á nakeet'óe waa bínmú²ndedi únhanginná háa nanáaní²in, hedí háadan handi wí²únkeepoe²opí háa natunda²in i² wé²ge²i háäwí náa ná²i thaa eeje Jôesi Tá²dá i²o²i²?”

Jōesi-ádí híwó'gí ó'an wa'di úkodíibo'

57 “Hedi háadan unbo wí'úvípi'ánshaa'ohpi únhanginnánídí wé'í wí hääwí híwó'di namuu'in úví'amídí? 58 Heyâagú wí to'wídí háawên wovâyçhâñundedi hedá wovâytunjó'diwehondá, wa' ímândibo' i-ádí úvíkodi'amí hedânho i'di wovâyma'p'âädi-ídí hedá i' tsondiví páadépiye wíwovâyhúuwípi. Eepiye wovâyho'dáho madi i' tsondidáho i' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí hedá i'dáho wovâypanhúuwí. 59 Wâytu'âámí, gin únpóedáho há'to wovâyma'p'âädi-i háyú íphaamuu t'âhkí úvíwá'âa píhay” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di in t'owa ovâytu'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-i

13 1 Ihayhääbá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpóe'in. Ditú i' méesate hay'i ee Pilate-di ná'in Galilee-'in ovâyhanú wa' dây'anímâahánúndediibo Jōesi Tádá óemâánídí. 2 Jesus-di ovâysika'yan, “Hedi hân í'ânde'? Ti há'in Galilee-'in ha'wâa dínpóedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'gen Galilee-winbí'wedí? 3 Joe, há'to?. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bñjoe'anpídá íchuu-i. 4 Hedi in tã'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhanú'in i' tewhá tũ'wändi dínkanuđi, hândá inb'gedí í'ânde'? Ti indá shánkí híwóhpi díví'o'indá dimuuwân in wé'gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'inbí'wedí? 5 Joe, há'to?. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bñjoe'anpídá íchuu-i.”

Jesus-di wên fig tay i'gedí ovâyhée'an hääwí ovâyhá'amídí

6 Hedáhá' ná'in háhkangí'in ó'gédí ovâytu'an: “Wên fig tay wí senbí nava iwe únchá, hedi i' sen namää ihääp'aynuuwá-ídí, hebo hääbo wí'ishaapí. 7 Hediho iví nava t'óe'i itu'an, ‘Ót'óeyan, nää-ádího poje paayoho o'ää donhääp'aynuuwá-ídí ná'in tay iwe, hewänbo wa'di hääbo wídonshaapí. Náts'a', nawänpidachá.’ 8 Hebo i' nava t'óe'i'di óetu'an, ‘Naví tsondi', wíyá wêe paayowän nâasóemâáni, hedi ee napúuji' i'ge dónahpaa-i hedá dósá'kw'óení. 9 Hediho nää wíyá paayo nahääp'aypóedáho', híwó, hebo napaapídáho natsaadee-i.’ ”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ónhekhhá'an

10 Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'. 11 Wí kwee wí yá'dâapí' p'owêaahâädi óemáa'i' iwe nají, hedi tã'di kháve (18) paayo óehay'an, hedi nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí. 12 Jesus-di i' kwee óemú'di óetu'an, “Kó'óe, ná'i hay wóemáa'i wínjâa'amí.” 13 Hedi i' kwee óetãgedí wesebo nata'gepóe, hedi i'di Jōesi Tádá-á kw'áayébo' óemáa.

14 Hewänbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédí' nat'ayji', kaykhanwówá thaa Jesus-di i' kwee óehekhámágídi, hediho in t'owa ovâytu'an,

“Sí t'ôe thaa naná jáadi waa, hedí iwedi wé?i wí thaa wänbo í'ää-í wovâyhehkháamâánídí, í? kaykhanwówá thaa-á joe.” 15 Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu'an, “Un paa waaginbá úvîjánúmáa'in ímuu'in, ti kaykhanwówá thaa nanân wänbo to'wídí wänbo un diwedi unbí wáasí háa búdu wíwînwhisuudepí'an hedânho phékhkaa iwedi napee-í bînp'oemâánídí? 16 Hedí náwe ná?i kwee Abraham-bí ây iwedi?i' bá namuu?i nají?, i-á í? Penísendi Satan-di tá?di kháve (18) pãayo óewhi'an waagibá. Ti híwó wínamuupí'an óema?p'âädi-ídí kaykhanwówá thaa nanân wänbo?” 17 Hedího t'âhkí in óetunsúumáa'in diwôeda?póe, hedá t'âhkí in wé?gen t'owa-á dihíhchanpóe, t'âhkí háäwí he?endi híwó í?andi.

**Jesus-di ovâyhée'an mustard ko?ji í?gedí, hedá oewáasee
í?gedá Jôesi Tádáví háhkan ní?gedí ovâyhá?ámídí**

18 Jesus-di wíyá ovâyhée?andi ovâytu'an, “Hân wâytu?ámí únhanginnáanídí háawin Jôesi Tádáví háhkan únmuu waa. Hádídan wâythayyamí háä waagi namuu'in? Gá ginnân: 19 Wí hínchâä?i mustard ko?ji wí sen iké?di iví nava iwe ikoe?i waagi?bá namuu. Natsijópúpóedí nasôedá wên tay napaa, hedí in tsídé dívíshunwáve í? wa?jáy khóe eeje dâyyâhpa?fdí.”

20 Hedá wíyá ovâytu'an, “Hân wâytu?ámí wâythayyamídí háä waagi Jôesi Tádáví háhkan únmuu'in? 21 Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyéki khándádí iwóndí? waagi?bá namuu, hedí nasôedí hanwaapídíbo? í? oewáa t'âhkí napee.”

Jesus-di ovâytu'an in makówáwin phódi híyâä saygi'in namuu

22 Jesus oe Jerusalem bú?piye namän, hedí í? bú?ây eeje ówînge eejá namändí t'owa ovâyháhkanhon. 23 Hedí wí to'wídí óetsika?yan, “Nanbí Sedó, ti wí híyâädi t'owada? ovây?aywoeni?” 24 Jesus-di in iwe diji'in ovâytu'an, “In makówáwin phódi híyâä saygi'indá? namuu, hedího hânho úvíkhää-í iwe íts'úunídí. Wâytu?ámí, báyéki un ítsudeda?í, hebo há?to únkoedí-í. 25 Jôesi Tádá í? iwe?i? p'ó?dédí? namuu?i-áho in phódi it'êedi-í, hedí un ho íts'úhpi?indá já?wébo-áho wovâyjoe?ámí, hedí bînpópó?odi í?túuní, ‘Nanbí Sedó, ná?in phódi dînhuu hedânho gits'úunídí.’ Hewänbo i-á natúuní, ‘To?wên ímuu'in naa wídînhanginnáhpí.’ 26 Hedí undi bîntu?ámí, ‘Û-ádí ívîhúuyan, hedí nanbí bú? iwe u?di dihá?an.’ 27 Hewänbo i-á natúuní, ‘Wâytu?anpí'an, to?wên ímuu'in naa wídînhanginnáhpí. Un yä?dâapí tsiyekannin ímuu'in, naví?wedi bíjâatää.’ 28 Hedí Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'âhkí in Jôesi Tádáví tukhe?mindá oe makówá bînpuwâkhây máa, hebo undá já?wébo-á wovâyjoe?ámí. Ihaydiho í?aydi úvísíhtâäkhây máadáhá? úvívâ?ts'eekhây máa. 29 Iwe t'owa-áho p'inpha?gedá tsânpha?gedá aakonpha?gedá thanpha?gedá diwé?gepóewí, hedí dínshánkí?eedinân

waabá dínpuúwí. ³⁰Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úugé'in waa dínchaa'indá p'ó'dédí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'dédí'in dimuu gin dí'ánde'indáho tí'úugé'indáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-'indá óejoegi'an

³¹Ihayhãäbá wên Pharisees-á oe Jesus na'án diwá dipówádí óetu'an, "Shánkí híwó nâwedí unmú-í, gá Herod í' p'ó'dédí' namuu'i wóháyjí'in nada'dân." ³²Jesus-di ovâytu'an, "Ja' bintu'an hä'i p'óséwhâa, wí háyú thaawän t'owa dovâyhehkháamá've-í, in yã'dâapí'in p'owëqahãa-á dovâykhehpíye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'õe donboewá-í.

³³Hewänbo nää ná'i thaa eeje wa'di oe Jerusalem bú'piye omän. Wí Jôesi Tádávi tukhe'bi óehaydá, nakhây'q' oe Jerusalem diwedá'mânho ûnpúuwí'in.

³⁴"Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádávi tukhe'min bîndahánunde', hedá in t'õepã'qã'in Jôesi Tádádí unbí'piye wovâysannindá bînk'usâyunde'. Háýánnanho oda' wâyba'aa'ãmí'in, wí dee iví dee'ây ik'ú'aanú'hónde waabá, hewänbo undi wídímähpi.

³⁵Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytu'qãmí, há'to wíyá undi dímúuní owáy í' thaa napówá pihay naví'gedi ítú ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'qãmí í' to'wí ònk'ú'i' na'qã-ídí.' "

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ûnteemuu'i' ònehkháa'an

14 ¹Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'dédí' Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihúuyámídí, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyîngidi óemúnde'. ²Wí sen iví nú' na'án, i-á iví tú' t'ähkí hânho ûnteemuu. ³Jesus-di in Hudíyoví khuu dâyhã'o'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, "Ti í' tsontundi na'in dímä' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wänbo äyhehkháamãänídí háa joe?" ⁴Hewänbo indá háabo wídítúhpí. Hediho Jesus-di í' sen óetãgedi óehkháamãgi, hedi iwedi óesan. ⁵Hedáhá' ovâytu'an, "Wénä wí un wí e'nú háa wí wáasi ú'ándí' wí p'obú' iwe nake't'ándi, ti wesebo wímänwhahkáyjípí'an tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo?" ⁶Hebo háawin wên wänbo wídínhanginnáhpí óetu'ãmídí.

Jesus-di ovâytmáa wídívípitaygé-ípi

⁷Hedi Jesus-di ovâytmú' wáy wên ovâyhúutu'annin in shánkí kw'áye'inbí sogee eeje dívíkw'óe'ódí, hediho ná'i tumakhe ovâytu'an: ⁸"Wí to'wídí wí khóhtsãã shánkí'eedipiye wovâytu'andá, in kw'áye'in dimuu'inbí sogee eejá wí'úvíkw'òenípí. Mađi wáy to'wên unbí shánkí kw'áye'in dimuu'in wá' ovâyhúutu'an, ⁹hediho í' to'wí in wé'gendádí undádí un t'ähkí ihúutu'andi'di wovâytu'qãmí, 'Un bíhãdi, ná'in wé'gen senä' náwe dívíkw'òení,' hedi íwòeda'póedí úvíkw'òení wáy

in shánkí áagé?in dívíkw'óe?ó eeje. ¹⁰Hewänbo wovâyhúutu?andá gin úví?ámí: In shánkí he?ennin dimuupi?inbí soge eeje úvíqúní, 'Hâ?indá hîn kw'áye?innânkun dimuu.' ¹¹To?wên t'âhkí he?ennin dívípipa?indáho hí?innin ovâypa?í, hedá to?wên hí?innin dívípipa?indáho he?ennindá ovâypa?í."

¹²Hedáhá? Jesus-di ná?i sen i? óehúutu?andi? óetu?an, "Wên shánkí?eedi mänpaadi tobá hâ?adi nanân wänbo?, wímänhúutu?âamípi úví k'ema?indá?, háa uví pá?dây?indá tí?úuwindá indá?, háa uví maatu?indá?, háa uví ówínn dimuupi?inbí soge eeje úvíá?in kodit'owa dimuu?indá?. Indáho wóewâyhúutu?âamí, hedí gindidiho wóewá?âa-í. ¹³Hewänbo wên shánkí?eedi mänpaadá ovâyhúutu?âamí in sehkanäwó diwówáji?indá, in dikhóhaymuu?indá, in ditsi?dee?ipi?indá, hedá ditsi'aamuu?indá. ¹⁴Gin bí?andáho báyéki unhíhchaaní. Indá há?to dínkoeđi-í wóewâywá?âa-íđi, hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi ta?ge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jôesi Táadáho wóewâywá?âa-í."

Jesus-di wên shánkí?eedi i?gedi ovâytu?máadi háäwí ovâyhá?an

¹⁵Wí to?wí i? máäsa na?ándi? ná?i nat'oedi Jesus óetu?an, "In to?wên oe makówá dikwoní?in híhchan dâymá?ve-í. Indá wí shánkí?eedi naná? diwe dikw'ón waabá dínpuuwí." ¹⁶Hebo Jesus-di óetu?an, "Wí sen wí hay?i shánkí?eedi ipaa hedí báyéki t'owa ovâyhúutu?an. ¹⁷Nahâ?wíkhâymuu ihaydi iví t'óe?i? itü?an, 'In t'owa ovâytu?âamí, Bíkâ?ve, háäwí t'âhkí nakhâymuu.' ¹⁸Hedí t'âhkíđi?bo wí?ínbo di?owójeđá?póe. Wí wêe natú, 'Naa wí nava donts'ankumä hedího omän donmúuníđi. Nâatu?âamí dîn?owóje-íđi i? shánkí?eedipiye wíđínpuhkodipiđi.' ¹⁹Wíyá wêe-á natú, 'P'ánú pu?wa?in wéyu donts'ankumä hedí omän dovâyjâyé-íđi, hedího nâatu?âamí dîn?owóje-í i? shánkí?eedipiye wíđínpuhkodipiđi.' ²⁰Hedá wíyá wêe-á natú, 'Naa dáyts'ankhó?yâ?, hedího wíđínkodipi omú-íđi.' ²¹I? t'óe?i nawáymäädi iví p'ó?dédí? itü?an háa ditú?in, hedí i? p'ó?dédí? nat'ayjaapóedí i? t'óe?i? óetu?an, 'Ówânäki? i? bú?wi p'óegé eeje i? p'óe?ây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówáji?indá in dikhóhaymuu?indá ditsi?taamuu?indá hedá in ditsi?dee?ipi?indá ovâyma?í.' ²²Hedího i? t'óe?i namää, hedí nawáy?äädi óetu?an, 'Naví tsondi?, háa untú waa naa dáy?an, hewänbo wa? wây-á t'owagi? najâaná.' ²³Hedího iví t'óe?i? itü?an, 'Ópûn oe p'óegé he?endi-á hí?indi-á oe bú? já?wé eeje, hedí kay?indi in t'owa ovâytu?âamí naví tewhá eepiye di?ää-í hedânho dit'owabá?yayníđi. ²⁴Wítumáa, in páadéđi ovâyhúutu?annin diwedí tóebo naví shánkí?eedi koegi? há?to ik'o?í.' "

Jesus-di ovâytu?an nabâapu?wan ta?gendi iví khäge?nin dipúuwíđi

²⁵Hedí Jesus iwedi namäädi wây-á báyéki t'owadi óeyuho?, hedí ibeedí ovâytu?an, ²⁶"Wí to?wí naví?piye na?äädáho naví khäge?di

dînmúunídí, hewänbo naaho shánkí wídísígípidí iví tádá-á jýyá-á inbí>wedi, háa iví kwee-á áyyäá-á pá'dây'indá tí'úuwíndá inbí>wedi, hedá iví wówátsiví>wedi wänbo-á, há'to ta'gendi naví khäge'di napúuwí. ²⁷Wí to'wí iví phé'win ihonpídí hedá naa díyüuhonpídí, há'to naví khäge'di napúuwí.^e

²⁸“Wí to'wí wí tewhá hay'i ik'úuwí'in nada'dá, háyü chá' úntáy'in páadé imaapa'i hedänho ünhanginnáanídí háa ihay chá' imáa'in iboewá-ídí háa joe. ²⁹Hedi páadé imaapaapídí mađi iví tepúdq'mân iboewá-í, hedi i' tewhá-á há'to únkoedí-í iboewá-ídí, hedi in to'wên gin únpoe'odi dáyümü'indáho ôn'p'áhká've-í, ³⁰hedi ditúuní, ‘Ná'i sendá wí tewhá its'anpáadé'kúya', hewänbo há'to iboewá-í.’ ³¹Hedá wí nangewi p'ó'dédí-á wétä maapaasôn (20,000) sundado únkw'ó'di wíyá nangewi p'ó'dédí' óeyäá-ídí namáädá, hedi ná'i-á tä maapaasonda'ba (10,000) únkw'ó, wa'di dívýä'pídí'bo' i' tä maapaasonda' únkw'ó'di-áho páadé i'ánshaa'amí hedi ipitsika'yä'amí háa nat'anpúuwí'in háa joe. ³²Hedi nat'anpúuwí'pídáho' wa' in wé'gen kayi' deedi dí'ä'dibo' iví t'òekhuwa'in isaaní i' wêe p'ó'dédí' óetsika'yamídí háa dän'amí'in hedänho dányä-ípídí. ³³Hediho un wá' hanbá híwó úv'í'ánshaa'amí. Unbí hääwí íjoekanda'pídáho há'to naví khäge'nin ípúuwí.”

Jesus natú iví khäge'nindá äyää waaginbá dimuu

³⁴“Äyää-á híwó'di namuu, hewänbo na'áhhándáho há'to wíyá ähsää'i napúuwí. ³⁵Ná'i äyää na'áhhándá wínachä'muupí. Híwó wínamuupí óewóenídí nandáđí háa nasátä'boedí'ándi-áđí wänbo', i-á dáywänpich'áade'. T'áhkí naví hí' dit'oe'in dínkhây'ä' híwó dînt'òeyaaní'in” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di wí k'úwá napedeeji'iví'gedi ovâytu'an

15 ¹Báyékí tax phahsannindáđí hedá wé'gen t'owa t'òeyanpí'in gin ovâytumáa'indáđí dí'ää'ä Jesus-ví hí' ónt'òeyaanídí. ²In Pharisees-áđí hedá in Hudíyoví khuu dáyhä'o'indáđí háa napoe'o'in wí'ovâyhí'anpí, hediho ditú, “Ná'i sendá há'in t'aywóhkannin ovâysígí'o hedá indáđá ihúujo.”

³Hediho Jesus-di in Pharisees ná'i háhkangí' hí' ovâytu'an: ⁴“Wí sen tägintä (100) k'úwá ipamáadí, wí wêe ünpedeedi hân i'amí? Gá in whägintä'di whänu (99) ee p'ohtsaa búge diji'in ovâyjoe'ankídí namú-í'pí'an i' wêe napedee'i' óenuuwä-ídí ishaa píhay. ⁵Hedi ishaa ihayđi hânho nahíhchanpóedí iví k'uuoee eedi ik'úuwí, ⁶hedi iví'piye iho'di t'áhkí iví k'ema'indá iví ówíná'indá iví k'aygipiye itühkánnamí, hedi

e Ná'in natunda', dikhâyümüni dáy't'òephaadé-ídí, Jesus in phé'win deedi it'òephađe waaginbá.

ovâytu²ámí, ‘Naa-ádí úvínhchannamí, gá nää-á naví k’úwá dínpedee²i donshaadân.’ ” 7 Hedáhá² Jesus natú, “Naađi wâytu²máa, oe makówá wá² ginbá namuu. Oe makówá dívínhchando wêe wänbo t’aywóhkandi namuu²i² iví t’aywó²di ijoe²an dihaydi, hewänbo whägintä²di whänu (99) t’owa di²ände²in inbí wówátsi ta²ge dâyhonninbí²gedá oe makówá wídívínhchandopí.”

Wí kwee wí chä² wáy iho²iví²gedi Jesus-di ovâytu²an

8 “Hedi wí kwee tä ihay kwák¹u ts’ä²i chä² ünjidi wêe wáy iho²di, iko²ámipí²an, hedá iví tewhá ee t’ämäpiye i²aa²ámí i² chä² inuuwá-ídí ishaa píhay. 9 Hedi ishaa ihaydá iví k’ema²indádí hedá iví ówíná²indádí iví k’aygi²piye ituhkánnamí hedi ovâytu²ámí, ‘Naa-ádí úvínhchannamí, nää-á naví kwák¹u ts’ä²i donwáyo²i donshaa.’ ” 10 Hedáhá² Jesus natú, “Naadi wâytu²máa, hanbá oe makówá napoe²o. Wêe wänbo t’aywóhkandi² iví t’aywó²di ijoe²andá Jöesi Tádáví makówáwin t’öepä²äq²in dívínhchando².”

Jesus-di wí e²nú napedeeji²iví²gedi ovâytu²an

11 Ihaydáhá² Jesus-di ovâytu²an, “Wí sen wíje e²nün ün²án. 12 I² t’íúugé²i² e²nú iví tádá itü²an, ‘Táa, nää naa dí²mää uví hääwí iwedi i² dín²ä²i². Hediho i² tádá i² hääwí ünkw’ó²di² iví wíje e²nün ovânwi²je. 13 Wíyá háyú² thaa naphade ihaydi ná²i t’íúugé²i² e²nú iví hääwí ikü²ch’áakídí iví tádáví k’aygí²di napee i² chä² wóegé, hedi wí nange kayí² naná² diwepiye namää, hedi háa nawänpida² waagi iví wówátsi ihondi iví chä² t’ähkí iwänpihánú. 14 Iví chä² t’ähkí ihánú ihayhääbá i² nange iwáygá hânho dihaapóe, hediho hääwí²di iví wówátsi i²ámí²in wí²ünkw’óhpí. 15 Hediho it’öenuuwá-ídí namää, hedi wí sendi óet’öemágí²di owáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsude ovâyhúujöenídí. 16 Hânho nada² i² hääwí pehtsude dâyk’o²i wänbo ik’o²i²in nashü²múunídí, khúnkhowa hääwí namuu wänbo², hebo to²wí²di wänbo koegí² wänbo wí²öemágipí. 17 Hedáhá² wí thaa iví hangintan iwáyké²di gin i²ánshaa²an: Naví tádáví t’öe²in wänbo háyú² dívíshiví wówátsi i²ámí²in wí²ü²ámí²in koegí² dínkw’ó, hedá shánkí wänbo-á dínkw’ó, hedi náäwá naa-á ohahchuwamää²ädá o²án. 18 Naví tádáví²piye omú-í hedi dótü²ä²ámí, Táa, naa dáy²t’aywó²nan i² makówá na²ándiví²piye, hedá uví²piyá. 19 Naa ihay híwó²di wó²muupí uví ay gin wíyá dítü²ä²ámí²di, hewänbo uví t’öe²i waagibá dí²má²ve-í.’

20 “Hediho iví tádáví²piye namää, hewänbo wa² kayí²di na²ädibo² iví tádádí óemü², hedi i² tádá iví e²núví²piye nasehkanäpöedí i² e²núví²piye i²ä² hedi óeba²aa²andá óesígí²’ohtsä²ä. 21 Hedi i² e²nú iví tádá itü²an, ‘Táa, naa dáy²t’aywó²nan i² makówá na²ándiví²piye hedá uví²piyá. Naa ihay híwó²di wó²muupí uví ay gin wíyá dítü²ä²ámí²di.’ 22 Hewänbo i² tádá iví t’öe²in itü²an, ‘Bíwánäsadi wên sa²wó²nin k’éwé²in to binmá², hedi binto², hedá iví mankhú eedá binmankhúto²an, hedá iví ân

deedá bin²anto³an. ²³Hedá i² wáasi²ay âytûu²o²i binmá² âyháyjídí, hedi âyshánki²eedipa²i. ²⁴Ná²i navi e²nú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo nää nawáywówápóe. Napedee waagibá, hewänbo nää-á donwáyshaa.² Hediho dâyshánki²eedipaa.

²⁵“Ná²i t'âhkí napuwamän dihaydi i² páadé²i e²nú owáy nava iwáygé naji², hedi iwedi na²âdi owáy tewhá tsowa wáy napowa²â² ihaydi dâykha²wodá dâypúwhä²odá hedá dívíjádédédé² nat²oe. ²⁶Hediho wí t'ôe²i óetuhkännandi óetsika²yan, ‘Hânnan napoe²o?’ ²⁷I² t'ôe²i²di óetu²an, ‘Uví tí²ûu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsompóe i² wáasi²ay âytûu²o²i dâyháyjí²in, gá iví e²nú bahpíbo ûnwaypówádân.’ ²⁸I² páadé²i e²nú ná²i nat²oedi nat²ayjaapóe, hedi owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Iví tádá ûnpeedí óedaa²an nats²ûunídí. ²⁹Hewänbo iví tádá itú²an, ‘Ot²öeyan tádá, naa báyéki² paayo hânho ugí² dâyt²öemáa, hââdi wänbo t'âhkí háa untsonpóe waagi dáy²a²gindo², hewänbo wí k'úwá²ay sí²jaa²i wänbo wídímâgipí navi k'ema²indádí donshánki²eedipa²ídí. ³⁰Hewänbo ná²i wêe e²nú uví² úmuu²i-á hââwí t'âhkí nâamâgi²i² ipedee²an. Iví chä²dá t'âhká ihánú a²yûn t'aywóhkannin dimuu²indádí iwho²k'úwídí, hedi nää iweekándá i² wáasi²ay âytûu²o²i-á i²gí²-á mânhay.’ ³¹I² tádádí óetu²an, ‘Naví ay, u hââdi wänbo t'âhkí naa-á²di un²ân, hedi hââwí naa dínkw'ó²di-á uví² wá² úmuu. ³²Hewänbo gínkhây²â² âyshánki²eepea²i²in hedá gihfchâa²-í²in. Ná²i uví tí²ûu úmuu²i nachuu waagibá, hewänbo nää-á nawáywówápóe, i-á napedeejiwän, hewänbo nää-á âywáyshaa.’ ”

Jesus-di chä² í²gedí ovayhée²an

16 ¹Jesus-di iví t'ôe²in gin wá² ovâytu²an, “Wí kodit²owa sen wí t'ôe²i² ûn²ân, hedi i² sendi hââwí ûnkw'ó²di t'âhkí i² t'ôe²i² óe²âyînjoe²an. Hedi wí to²wídí i² sen óetu²an, ‘Hâ²i t'ôe²i² ú²ândidá uví hââwí wônwänpipedee²o?’ ²Hediho i² kodit²owa sen iví t'ôe²i² ituhkännandi óetu²an, ‘Háa bí²o²in naa dínhanginpóe. Náta²nan háyú² chä² in t'owaví²wedi nâahógi²in hedá háyú²-á nâahánú²indá. Nää iwedi navi hââwí dîn²âyînmaa²i wíyá wú²múunípí.’ ³I² t'ôe²i-á ginnân i²ânshaa²an: ‘Naví tsondidá nää navi t'ôe dínjâakankhây²máa. Hândá naa dáy²amí²? Naa ihay wó²kaypí nava t'ôe dáy²amídí, hedá owóeda² ohââda²yêenídí. ⁴Nää-á dínhanginná háa dáy²amí²in, hedânho owáy ná²i t'ôe dó²o²i dínjâa²an dihaydi há²in t'owadi inbí k'aygi eeje dísigí²amídí. ⁵Hediho wí²in wí²ingin in t'owa iví tsondi ûnphaamuu²in ovâytu²hkanan, hedi i² páadé²i napówá²i² óetsika²yan, ‘Hâyú²-an navi tsondi unphaamuu?’ ⁶I² sendi óetu²an, ‘Gá tãgintã (100) kwââbay olive ka²p'oe-ân. I² t'ôe²i²di óetu²an, ‘Nää uví phahsan ta²nin. Ówânãki², ósoge hedi ná²egó²an p'ánántã (50) kwââbay gin natú²unídí. ⁷Wíyá wêe sen napówá²i-á óetu²an, ‘Heyâa u-á, háyú²-á unphaamuu?’ I² sen natú, ‘Wêe maapaasôn (1000) múu táhtân.’ I² t'ôe²i²di i² sen óetu²an, ‘Nää uví phahsan ta²nin. Ná²egó²an khávén

tägintä (800) gin natúunídí. 8Í t'òe'iví tsondi natú ná'i hójo'i t'òe'i híwó'nin nap'ónbaymuu, gá híwó ipi'áyíngi'andán. Ta'gendi wáytumáa, in to'wên Jòesi Tádá dáytaapi'in ívíwo dihá in wé'gen t'owa in waaginbá dimuu'indádí híwó dívíkanhúuwídí hedânho híwó dívípi'áyíngi'ámídí, hebo Jòesi Tádáví ày únmuu'indá wáyjéđí ihay wídiháhpí.

9“Hedího unho naadi wáytumáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpí'dí dáychǎ'hónde wänbo', undá únkhây'ǎ' t'owa bínkhǎ'ge'nandi unbi chǎ'dibo bínk'emahóení'in, hedânho owáy i' chǎ' wíyá wínachǎ'muupí ihaydá, wí wháagé nahándeپی iwe oe makówá wovâysíghóní. 10Wí to'wí chǎǎda' ònjoe'andi híwó i'áyíngikanhondi-á hǎáwí heháyú'i wá' híwó i'áyíngikhây máa, hedí wí to'wí chǎǎda' ònjoe'andi isǎbo'i-á hǎáwí shánkí heháyú'i wá' isǎ'mamí. 11Hedího ná'i chǎ' náa oepáa k'aydiwi nawánpimuu'i híwó wíwín'áyíngi'anpídá, há'to i' hǎáwí ta'gendi nachǎ'muu'i' unbi mange wovâyjoe'ámí. 12Hedí híwó i' hǎáwí wíyá to'wíwí' únmuu'i bín'áyíngi'anpídá, há'to wovây mááni i' hǎáwí wovây pǎkhây máawän.

13“Wí t'òe'i-á wí'únkodípí wíje tsonningí' híwó it'òemá've-ídí. I' wêe óet'ay-í hedá óejoe'ámí, i' wêe-á óesígi-í hedá óe'a'geení. Chǎ'gí'dǎ' úvít'òemáádáho' wí'únkodípí Jòesi Tádágí'-á wá' úvít'òe'ámídí.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhá'an

14In Pharisees ná'i hí' t'ǎhkí dit'òe'o, hedí indi Jesus t'ámáge óetumáa, gá indá dichǎ'hǎ't'aadán. 15Hedího Jesus-di ovâytu'an, “Undá ída' t'owa dí'ǎáni'in unbi wówátsi ta'ge bínhonnin, hewänbo Jòesi Tádá-á únhanginná háa unbi pí'ná khó'jé bín máa'in. Wáy wí hǎáwí in t'owa dí'ánde shánkí híwó'dí namuu, inbí ánshaa piháa dínmuudi, hebo Jòesi Tádágí'-á ná'i hǎáwí-á wí'únchǎ'muupí.

16“John i' p'ó'p'oe'kandi napówá píhay i' tsonnun Moses ita'nandádí hedá i' hǎáwí Jòesi Tádáví tukhe'min dáyta'nandádí únkw'ó wovâyhá'ámídí. Hewänbo John napówá iwedí i' híwó'dí tun makówá i'gedí t'owa ovây't'òe'o', hedí hânho báyéki t'owa i'piye dívíkhǎáde'. 17Shánkí wínabáapu'wanpí makówá-á ná'i oepáa k'aydá naháanıdídí, in shánkí hínchǎǎ'in hí'ay Jòesi Tádáví ta'nin diwe nak'òe'in naháanıví'wedí. 18Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoe'andi wíyá kwee-ádí ikhó'yǎ'dá it'aywó'do', hedí wí sen wá' i' kwee óejoe'andi-ádí ikhó'yǎ'dá it'aywó'do'.”

Jesus-di wí kodít'owa senbí'gedí wí sehkanäwó nawówáji'i senbí'gedá ovâytu'an

19“Wí kodít'owa sen sa'wó i'awende' aa báyéki nachǎ'muu'i'dí, hedá thamu waagá hânho híwó'dá ihúujo'. 20-21Íví tewháwin phóđí wáy wí sen sehkanäwó nawówáji'i naháape'k'òe, i-á Lazarus gin nakháwǎ. Nada' i'

koegí⁷tá i⁷ kodit¹owa senbí máäsa iwedí najemu⁷i⁷di ihawówá⁷amí⁷in. Tú⁷ t'ähkí naphéemuudi in tsédí i⁷ phée ònhä⁷t'aade⁷. 22Ná⁷i sen sehkanäwó nawówáji⁷i-á nachuu hedí in makówáwin t'òepa⁷aa⁷indi makówápiye óepiye, hedí Abraham-bí hângebá óesóge. I⁷ kodit¹owa sen wá⁷ nachuu, hedí óekhä⁷k'ú⁷. 23I⁷ kodit¹owa sendá oe péyége ná⁷ándí it'òephadende⁷, hedí ibéedí kayí⁷ diwe Abraham ná⁷ándí óemú⁷ hedá Lazarus-á wá⁷ Abraham-bí hângebá ná⁷án. 24Hedí kaygi natú, 'Tádá Abraham, naví⁷piye ósehkanäpuwawe. Lazarus natú⁷an imankhúp¹ohtógikidí naví⁷piye ná⁷ä-í, hedí naví hân dín⁷oe⁷amí dín⁷oet⁷éepúuwidí. Naa náä phaa iwe hânho dont'òephadende⁷.' 25Hewänbo Abraham-di óetu⁷an, 'Naví ay, ti wí⁷ú⁷ánshaapi⁷an wa⁷ unwówáji⁷ ihaydi hânho híwó⁷di hääwí úkw⁷ó'nin, hewänbo Lazarus-á híwóhpi⁷-á únk⁷w'ó. Hewänbo náä-á náwe híwó iphadende⁷, hedí u-á mänt'òephadende⁷. 26Hedá wá⁷ wên he⁷yin kôndá hää pinudi nak⁷óe, in to⁷wên náwe dikw⁷ó'nin wí⁷dínkodipidí nánadi hânäpiye diphaadé-ídi, tobá dida⁷ wänbo⁷, hedá wá⁷ wínakodipí hânadi nánäpiye diphaadé-ídi.' 27I⁷ kodit¹owa sen natú, 'Hedá náä kay⁷indi wída⁷máa tádá Abraham, Lazarus náasaaní naví tádáví tewhá iwepiye. 28P⁷ánú tí⁷úuwín naa dínkw⁷ó, hedí Lazarus-di oväytu⁷ä⁷amí naa dáy⁷an waagi wí⁷díví⁷amípi, hedânho náwe naa dont'òephadende⁷ iwebá wí⁷dípóewípidí. 29Hewänbo Abraham-di óetu⁷an, 'Moses ita⁷nannindádí in Jôesi Tádáví tukhe⁷min dâyta⁷nannindádí dínkw⁷ó. Háa hä⁷in dâyta⁷nan waa uví tí⁷úuwín dínkhây⁷ä⁷ dây⁷a⁷ginnamí⁷in.' 30I⁷ kodit¹owa sen natú, 'Joe, Tádá Abraham, há⁷to han díví⁷amí. Hewänbo wí to⁷wí dichu⁷kw⁷ó⁷ diwedí inbí⁷piye namäädáho⁷, indá dívíwäyüdi inbí t'aywó⁷di dâyjoé⁷amí.' 31Abraham-di óetu⁷an, 'Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukhe⁷mindádí ovây⁷t'òeyanpidá, há⁷to to⁷wí⁷dí wänbo ovâywäyükanamí, tobá chuwa iwedí nawáywówápóe wänbo⁷.' "

Jesus-di t'aywóhkan ní⁷gedí ovâyhéé⁷an

17 ¹Jesus iví khäge⁷nin itü⁷an, "Ta⁷gendi tobá häädi nanân wänbo hääwí⁷dí wänbo-á in t'owa t'aywó⁷ diwe ovâyttöe⁷ó, hewänbo to⁷wí ná⁷i t'aywóhkan ovâykeejo⁷i⁷ t'òephade ünpuwagi⁷o. ²Wí to⁷wí gin ovâykeejo⁷i-á shánkí híwó ünpuúwí wí k'uu kháa⁷i⁷ iví k'áy eedi ónwhisógedi mäap⁷oe iwe óechäänú-ídi, wêe wänbo ná⁷in hí⁷innin diwedí óet'aywóh⁷amí⁷wedi. ³Úví⁷áyíngi⁷amí háa úví⁷o waagi. Unbí k'ema it'aywó⁷nandáho kaygindi bínkhä⁷amí wíyá wí⁷it'aywó⁷namípidí. Hewänbo iví t'aywó⁷digí⁷ ná⁷owójéda⁷póedá bín⁷owóje-í. ⁴Tobáháa uví⁷piye tségín wí thaa it'aywó⁷nan wänbo⁷, tségín ná⁷owójéda⁷äädi mân⁷owóje-í."

Jesus-di wäyü i⁷gedí ovâyhéé⁷an

⁵Jesus-ví t'òekhuwa⁷indi óetu⁷an, "Díkhäge⁷nan hedânho wíyá shánkí uví⁷piye íwíwäyü-ídi." ⁶Jesus-di ovâytu⁷an, "Unbí wäyü-á wí hânho

hínchãä'î tân'ayví hay'îdã únmúuní wänbo, únkoedí-í ná'in tay hay'in náwe nachá'nin bîntu'ãmí, 'Púu iwedi ópúwhahke'di oe p'oeckwíngé ókhãhto', hedí háa ítú waagi í'ãmí."

Háa wí pant'ôe'î' únkhây'ã' waa í'ãmí'in

7 "Wí to'wí wí pant'ôe'î' ún'ándí iwhããdedí háa ònk'úwá'áyînmáadí, nava iwedi iweets'údedí, ti óetu'ãmí, 'Ósogedi wese óhúyuan' gin? Hedân joe. 8 Ha'wâa óetu'ãmíwí'wedí ginnân óetu'ããmí: 'Dínhúukhây'an, hedá uví aa ó'egó'andá dí'áyíngi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúyãmí ú', 9 Hedí í' pant'ôe'î' háa óejôn waa í'an dihaydi, ti óekú'daa'o'? Hedân joe, í-á pandã' namuu. 10 Ungí' wá' hanwaagibá namuu. Í' hããwí wovâyjõndí bînbowa ihaydá ítúuní, 'Wídíkú'daa'ããmí. Háa gínkhây'ã' waagidã'mân ívítseye'an.' "

Jesus-di tã ihay senã' diphéetaymuu'in inbí phée dínmuu'î ovâyjãa'an

11 Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedí Samaria-ádi Galilee-ádi inbí nantaa kíngé namän. 12 Wí bú' tsowa napowamän dihaydi tã senã' diphéetaymuu'índí óemú', hedí iví'wedí kayí' diwebo dívíwóyí', 13 hedí Jesus kaygi óetu'an, "Jesus, háhkandí, ná'inbí'piye óeshkanäpuwawe." 14 Jesus-di ovâymu'dí ovâytu'an, "Ja' bípûn í' méesate ipiye in owhá'dí wovây múunídí íwówa'in." Hedího iwedi dimää, hedí wa' p'óegé dimändibo diwówa. 15 Hedí in senã' diwówa'in diwedí wêe iwâybun Jesus óekú'daa'ãmídí nawówađi, hedí kaygi íhí'máadí Jõesi Tádá-á kw'áayébo' óemáa. 16 Jesus-ví ân nú' idége'disógedí ip'ó't'ããdí óekú'daa'an. Ná'î sendá Samaria-wi namuu. 17 Jesus-di óetsika'yan, "Ti tã ihay wí'íwówapí'an? Wáyho in wé'gen whãnu? 18 Ná'î pí'wí nangewi sendã'mân ibun Jõesi Tádá óekú'daa'ãmídí." 19 Hedáhá' í' sen óetu'an, "Ówínúdí ópûn, uví wâyü úmuudího unwówa."

Jesus iví khãge'nin itu'an nawáy'ã' í'gedí

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsika'yan, "Hããđan Jõesi Táadí t'owa ovâytsónkhây'máa?" Jesus-di ovâytu'an, "Í' hããwí bînmunde'í'didã' há'to únhanginpúuwí Jõesi Tádáđí t'owa ovaytsonmáa'in. 21 Hedí to'wí wänbo wí'únkhây'ãhpí natúuní'in oweda' háa wíyá wáygedã' Jõesi Tádáđí t'owa ovâytsónmáa'in, gá unbí jãa iwebo t'owa ovâytsónmáađân."

22 Ihaydáhá' iví khãge'nin itu'an, "Owáy wí thaa ná'ná' dihaydi un hânho ídá'í dímúuní'in naa, t'ãhkí t'owagí' o'aypuyã'í wí hây tãhkí wänbo otsonjidi, hewänbo ihaydi há'to únkoedí-í. 23 T'owadí naví'gedí wovâytu'ãmí, 'Hãwe hîn nají', háa 'Náwe hîn nají.' Hewänbo indáđí wí'ímú-ípí. 24 Owáy naví thaa owáy'ãã-íđí dînpówá ihaydi, tsígówãnú hãã makówá náwedá onähay namuwãpoe'o waagibá naa opóewí. 25 Hewänbo owáy pówápíđíbo páadé báyéki dont'ôephãdekhây'máa, hedá in t'owa náã diwówãjî'indá djjoegikhây'máa.

26 “Hedi naa t'ähkí t'owagi? o'aypuyä?i? omuu?i? owáy?ä? ihaydibá t'owa díví?âami háa hán?o?ami, 'Häwe hín naji?,' háa 'Náwe hín naji?.' Hewänboe in t'owa díví?o waagibá Noah nawówáji? ihaydi. 27 I' thaa Noah i? kophé hay?i ipaa-ídi ikhây?an diwedi i? wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandádi swä-ádi dívíwänpi?o hedá dívíkhó?yánde?. Ihayhâäbá i? kwa?p'oe napówádi t'ähkí in wé?gen t'owa ovây?ot'ahanú. 28 Hedi hanwaagibá napóe Lot nawówáji? ihaydi. T'owa dívíwänpihúujo?, dâyswände?, dâyhâäwíkwümände? hedá dâyhâäwíku?ch'áade?, dâyko?, hedá dâytewhákwo?é?ó. 29 Hewänbo i? thaa Lot i? bú? Sodom diwedi napee ihaydá wí phaa makówádi najemu, hedá k'uu nakoje?di-á wá? kwan waagibá najemu, hedi t'ähkí t'owa ovâyhanú. 30 Ha?wâagibá dívíkanhúuwí owáy i? thaa naa t'ähkí t'owagi? o'aypuyä?i? omuu?i? owáykeepóe ihaydi.

31 “Thay thaa-á wí to?wí wha?k'aydi najidi nawândi wí?únkhây?ähpí iví tewhá ee nats'úni?in iví hääwí ee únkw'ó?di? ihóenídi. Hedi wí to?wí nava iwe naji?i-á wí?únkhây?ähpí iví tewhá iwepiye ibuunídi. 32 Wí?ún?óede-ípi háa Lot-ví kwee únpoé?in Sodom bú?piye iwáybuunídi ibée ihaydi. 33 Wí to?wí iví wówátsi i?gí?da? nada?di, iví wówátsibá iwänpipede?ami. Hewänbo wí to?wí iví wówátsi in wé?gengi? imági?i-á iví wówátsibá i?aywonde?. 34 Wâytu?ami, owáy i? thaa naa owáy?ä?ídi napówá ihaydá wíje senä? wí íve dajó?k'óe?in diwedi Jôesi Tádádí wêe óekekhamáa, i? wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa. 35 Wíje kwiyä? dân?o?t'a?in diwedi wêe óekekhamáa, i? wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa. 36 Wíje senä?dá nava iwá daji?in diwedi wêe óekekhamáa, i? wêe-á iwebo-á óejoekankhamáa” gin Jesus-di ovâytu?an.

37 Iví khäge?nindi óetsika?yan, “Nanbí Sedó, wáygan ná?i napuwagi?o?” Jesus-di ovâytu?an, “Wáygé i? pení nak'óe iwânho in oekawä dívíwé?gekhámáa.”

Jesus-di júusu i?gedi ovâyhá?o

18 1 Jesus-di wên háhkangí?in ó?gedí ovâytu?an ovâyhá?amídi dínkhây?ä? häädi wänbo t'ähkí dívíjúusu?âami?in hedi wídívíjúusuwóyí?nípi. 2 Ginnân ovâytu?an: “Wí sen tson diwe na?ándi? wí bú? iwe nathaa, hewänbo Jôesi Tádá wí?óe?a?ginmähpi, in t'owa wänbo-á wí?ovây?a?ginpi. 3 Iwáy bú? iwáygebá wí kwee iví sen únchuu?i nathaa, hedi ihayda? ná?i tsondiví?piye nakhäge?da?mä?ädi óetu?o?, 'Díkhäge?nan hedânho i? to?wí naa dihâäwíkwede?i wídít'aanípidí.' 4-5 Thamuwaagi i? tsondiví?wepiye nakhäge?da?mä?ä, hewänbo wí?ont'óeyandepí. T'óedíwän i? sen natú, 'Tobáháa Jôesi Tádá dó?a?ginmähpi wänbo?, hedá t'owa wá? dovây?a?ginpi wänbo?, ná?i kwee dókhäge?namí, gá dókhäge?nánídídá ihayda? na?ä?ädi naa báyéki díkayháanú-ídan.' ”

⁶Ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "Ít'oe háa ná'i híwóhpi' tsondi natú'in. Tobá híwóhpi namuu wänbo i' kwee óekhäge'nän. ⁷Hewänbo Jôesi Táadí shánkí wänbo in to'wên ûnde'muu'in ovâykhäge'namípi'an, khü-á thaa-á pín ta'gedi ivi'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ähki i'di ovâytsíkhakannamí? Joe, há'to'. ⁸Naadi wâytu'máa, i'dá wesebo ovâykhäge'namí. Hewänbo owáy naa t'ähki t'owagi' o'aypyä'i omuu'i náa oepáa k'aydipiye owáy'ääh ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-i wa' naví'piye dívíwâyunde'in?"

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandiví'gedá ovâytu'an

⁹Wên t'owa di'ánde' inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin hedího wé'gen t'owaví shánkí híwó'nin dimuu. Hedího Jesus-di ná'in háhkaní'in ó'gedí ovâytu'an: ¹⁰"Wíje senä' i' méesate hay'i ee dats'ú dänjûusu'amídi, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á. ¹¹I' Pharisee wí'bo nawindi ginnän ijûusu'an: 'Jôesi Táa, naadi wíkú'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídi wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pí'wênbí kwiyä'dádá dívíwhohkwomáa. Hedá wíkú'daa'o wá' hä'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'ba wänbo wó'muupí'in. ¹²Jâadi waa wáygín dâyhäädá'o', hedá t'ähki tã hääwí dont'an diwedá wêe-á wímä'. ¹³Hewänbo i' tax phahsandi-á háy kayi' diwe wí'bo nawindi nawôeda' makówápiye ibée-ídi. Ipíhkhúmahpúude nataachanpóedí it'aywó'nandi, hedí natú, 'Jôesi Táa, naví'piye ósehkanäpuwawe. Naa wí t'aywóhkandída'mân omuu.' ¹⁴Hedi wí'gín dänweeho'. Naadi wâytu'amí, Jôesi Táadí ná'i tax phahsandiví t'aywó'di ón'owójé, i' Pharisee-ví'-á joe. To'wên t'ähki he'ennin dívípipa'indáho hí'innindá'ba ovâypa'i, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'i."

Jesus-di in áyyääh ovâysíghógi

¹⁵Wên t'owa inbí hí'innin áyyääh Jesus-ví'we dâykán i'di ovâytäähgê-ídi. Ivi khäge'nindi gin dâymú'di in t'owa-á ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wáa wídíví'amípi. ¹⁶Hebo Jesus-di in tádá'in jíyá'in ovâytu'an inbí áyyääh iví nú'piye dâymá'i, hedi iví khäge'nin itü'an, "In áyyääh naví'piye binkä'äähmáa, wíwínkhäq'amípi. To'wên ná'in áyyääh waaginba dimuu'indá Jôesi Táadávi'in ûnmuu. ¹⁷Ta'gendi wâytu'máa, to'wí Jôesi Táadávi' wínapúuwípi wí hínchääh'i' ay waagibá iwâyupídi."

Wí sen kođit'owa namuu'i Jesus-ví'piye na'ääh

¹⁸Wí kw'áyewi sen namuu'i'di Jesus óetsika'yan, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahándepí'in donkáyjídí?" ¹⁹Jesus-di óetsika'yan, "Ti úhanginná háa untú'nin naa híwó'di gin dítu'odi? Jôesida'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. ²⁰Jôesi Táadávi'

tsontun ho mântaa. I-á natú wíyá to'wíwí kwee-áđí háa sendáđí wí'úvíwhohkwomá've-ípi, wíwínt'owat'aháqanú-ípi, wí'úvísá'mamípi, t'owaví'gedi wí'úvihójo'amípi, unbí tádá-á jíyá-á bín'a'ginmá've-í." 21 I' sendi Jesus óetu'an, "Ná'í tsontun t'áhkí dó'a'gin enúkáy omuudibo'." 22 Jesus ná'in nat'oe ihaydá i' sen óetu'an, "Wa'di wáy-á háawên bi'amí'in útáy. Háyú úkw'ó'di t'áhkí mánkú'ch'áaní, hedi i' chá' mánhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ováymääní, hedânho kodit'owa unmuúni oe makówá. Hedi náaku'ch'áadá ováymágidá naa-áđí óká've." 23 Ná'in nat'oe ihaydi i' sen iví pí'ná khó'jé báyékí nataachanpóe, gá báyékí háäwí ûnk'w'ondân, hedi wínakuchada'pí. 24 Jesus-di i' sen háa nachaa waagi óemúndedi natú, "Báyékí káy'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Táđá natú waa i'amíđi hedânho ôn'aywoeníđi. 25 Nabâapu'wan wí kamáyo wên agúusa tsípho i'ge nats'úúníđi, hewânbo shánki nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Táđá natú waa i'amíđi hedânho ôn'aywoeníđi." 26 In to'wên ná'i hí' dit'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuúđá to-an ûnkodi ûn'aywondee-íđi?" 27 Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Háa t'owa dínkodip'i'indá Jôesi Táđá-áho ûnkodi."

28 Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá háäwí t'áhkí gínkw'ó'di' áyjoe'an ụ-áđi gimú-íđi." 29 Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wáytumáa, háa Jôesi Táđá natú waa ôn'a'ginnamíđi wí to'wí iví tewhá ijoe'andi, háa iví kwee, háa iví tí'úuwíndá pá'dây'indá, iví jíyá-á tádá-á, háa iví áy-á ijoe'andá, 30 i-á ta'gendi báyékí shánki ma'kw'anukí ihóení wa' náa oepáa k'aydi naji' ihaydi, hedá iví wówátsi náa oepáa k'aydi ûnbo'wan di'an, "Na'indá háäwí t'áhayđá in wówátsi nahándeipi'indá imá've-í."

Powingí' Jesus iví khäge'nin itu'an nachuwagi'o'in

31 Jesus iví tá'di wíje khäge'nin wéhánäpiye iho', hedi ovâytu'an, "Bít'óeyan, náä-á Jerusalem-piye gimän, hedi eewá naa t'áhkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i dínpuúwí háa in Jôesi Táđáví tukhe'min naví'gedi dáyta'nan waa. 32 T'owadi in Hudíyo dimuup'i'nbí mange díkáaní, hedá indá dínpl'áhkaakhâymaa, hedá díjánákíkhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. 33 Púwhí'dí díwhädíkhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewânbo iwedí i' powage'i' thaa iwe owáywówápuúwí." 34 Hewânbo Jesus-ví khäge'nin ná'í natú'i háäbo wídika'pówápi. Háa ovâytu'andi-á wídínthaypóepí, hediho háäwí i'gedi ihí'máa'in wídika'pówápi.

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemági

35 Jericho bú' tsowa Jesus napowamän dihayháä, wí sen tsí't'aa'i' namuu'i' owáy pl'oe hángé wáy nahäáda'án. 36 I' sen in báyékí t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, "Hân napoe'o?" 37 Indi óetu'an, "Jesus Nazareth-wi-ân na'á?" 38 Hedi i' sen ituwínú, "Jesus, ụ David-ví áy iwedí'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." 39 In ton Jesus-ví páadé dimännindá i' sen

óet'e²yandi óetu²an, “Hânda²dibo².” Hewänbo i² sendá shánkí kaygá itwínú, “U David-ví ây iwedi²i² unmuu²i², naví²piye ósehkanäpuwawe.” ⁴⁰Jesus iwóyí², hedí ovâytu²an i² sen iví²piye óemá²i²in, hedí Jesus-ví²we napówá ihaydi Jesus-di óetsika²yan, ⁴¹“Hânnan wín²amí²i²innan unda²?” I² sendi óetu²an, “Nanbí Sedó, naa oda² dínkeepúuwí²in.” ⁴²Jesus-di óetu²an, “Uví keetan mänke². Uví wâyü úmuudân unwówa.” ⁴³Wesebo i² sen ünkeepóe, hedí Jesus-ádi namändi Jôesi Tádá kw¹áyébo² óemáa. Hedí t'ähkí in t'owa dâymú²in ditú² Jôesi Tádá-á hay²i namuu²in.

Jesus oe Zaccheus-ví²piye na²ádâamää

19 ¹Jesus oe Jericho bú²piye namää, hedí i²ge naphademän dihaydi ²wí sen Zaccheus gin nakháwá²i² iwáyge na²án. I-á in tax phahsanninbí p¹ó²dédí²-ân namuu, hedá kodit'owa-á namuu. ³Zaccheus-á ikhäädé² Jesus óemúunídí ünhanginpúuwídí to²wí namuu²in, hewänbo hínchá²á²ída² Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji², hedího wí²ünkeet'óepí. ⁴Hedího in t'owaví páadé i²äädí wên sycamore tay ee nachá²nin kw¹áye ituye, hedânho Jesus naphademändi óemúunídí. ⁵Jesus in tay iwe napówádí kw¹áye ibéedí Zaccheus óetu²an, “Zaccheus, ówánákidi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí²khâymaa.” ⁶Zaccheus tay kw¹áyedi iwánawáve, hedí hihchangidi Jesus iví k'aygi²piye óeho². ⁷In t'owa ná²in dâymú² ihaydá t'aydi ditú², “Ná²i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye na²ádâamää.” ⁸Hewänbo Zaccheus iwínúdí Nanbí Sedó Jesus óetu²an, “Nanbí Sedó, i² hääwí naa dínkw¹ó² diwedi píngé hay dówijekhâymaadáhá² in sehkanáwó diwówáji²in t'owa dovây²pákhâymaa, hedí wí to²wí dósá²mandi-á jónán ma²kw¹anukí dópákhâymaa.” ⁹Jesus natú, “Nää thaa nää k'aygiwí² ón²aywon. Ná²i sendá wá² Abraham-bí ây iwedi²i²bá namuu. ¹⁰Naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyá²i² omuu²i² o²ä in dipedeji²in dovâynuuwá²-ídi hedá dovây²aywoenídí.”

Jesus-di ovâytu²an dínkhây²á i² hääwí ovây²mági²i²di híwó dívi²amí²in

¹¹Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa di²ánde wesebo natsondisogedee²-i²in, hedího Jesus-di wây-á háhkan²gi²in ó²gédí ovâytu²an ovâythayyamídi han wínapúuwí²in. ¹²Ginnân ovâytu²an: “Wí sen kw¹áyewi namuu²i² ipikhây²owän wí nange kayí² wá²hää iwepiye namú-ídi. Iwe i² tsondi shánkí p¹ó²dédí²di ná²i sen óetsondipakhâymaa hedânho iví nangepiyebá nawáymú-ídi natsonsogedee-ídi. ¹³Hewänbo wa² i² wée nangepiye namääpídi²bo tä ihay iví t'óe²in ituhkännandi wí²inbo wí chá² ovây²an, hedí ovâytu²an, “Ná²i chá²di wí hääwí bínkumá-í, hedáhá² i-á bínku²ch²âani, hedânho wíyá shánkí chá² dînt²aanídi. Hedáhá² namää. ¹⁴Hewänbo in t'owa iví nange²indá ná²i sen óet²ay, hedí wên t'óekhuwa²in i² namää iwepiye dáysan, i² tsondi p¹ó²dédí² óetu²amídi, “Ná²i sendá wígidá²pí nanbí tsondi gín múuní²in.”

15 “Hewänbo óetsondisóge, hedáhá’ iví nangepiyebá nawáymää. Hedi iví t’òe’ in itùhkánnan, in ton ovâychä’annin, hedânho imúunídí háyú ònchá’t’annin. 16 Wí napowádí óetü’an, ‘Naví tsondí’, naa tägin ma’kw’anukí chä’ dót’an ü’dí dîn’an diwedí.’ 17 I’ t’òe’i óetü’an, ‘Híwó bí’an, ü-á híwó’dí t’òe’i unmuu. Naa dînhanginná ü-á háa úkhây’ä’ waa bí’an hínchä’ä hääwídfíbo’. Hediho náä-á tä bú’ eeje ovâytsommä’ve-ídí wísòege-í.’ 18 Wíyá wêe t’òe’i nats’ú’dí-á natú, ‘Naví tsondí’, i’ chä’ naa dîn’an diwedí p’ánú ma’kw’anukí chä’ dót’an.’ 19 I’ tsondídi óetü’an, ‘Ü-á p’ánú bú’ eeje wí tsondí wísòege-í.’ 20 Ihaydá wíyá t’òe’i-á nats’ú, hedi natú, ‘Naví tsondí’, uví chä’ dîn’andi-á wên aa iwe dó’annan. Námú’dí, náwe dómáa. 21 Wíkhunwòeda’, jänäkí’ unmuudi. Ü-á hääwí uví’ úmuupí’ náahónde’, hedi wáy pí’wên t’owa dâykoe iwe náahä’wé’ge’o’?’ 22 I’ tsondídi óetü’an, ‘Ü-á wí t’òe’i háagí’ wänbo unchä’muupí’ unmuu. Náä-á háa naví’gedí untú waagi omúuní, hedi wítuhchänukhâymaa. Unchanpoe’o naa jänäkí’ sen omuu’in, hedân hääwí dînmuupí’ dóhónde’. 23 Háadan handi hä’i chä’ wínâaho’pí wâhâä dívíchä’píyémá’ iwepiye? Ha’wâa bí’andáho indá naví chä’ dînpíyémâäníwän, hedi iwedího wíyá shánkí dînt’aaníwän, hediho owáy’ä’ ihaydá shánkí báyéki dínchá’kwoníwän.’ 24 Hedáhá’ i’ tsondídi in iwáygé diwinniná ovâytü’an, ‘I’ chä’ bínkwee-í ná’i sen, hedi i’ sen i’ tägin ma’kw’anukí chä’ it’andi bînmääni.’ 25 Hebo indi i’ tsondí óetü’an, ‘Nanbí tsondí’, i-áho tä ihay chä’ ho imáa.’ 26 I’dá ovâytü’an, ‘Naadi wâytmáa, wí to’wí anbo to’wí báyéki imáapí’-á, i’ hínchä’ä imáa’i wänbo óekwee-í. 27 Hedi náä náwe bînmá’ in t’owa naa dí’aydi inbí tsondí omúuní’in wídida’pí’in, hedi náä naví páadépiyebo bint’aháanú-í.’ ”

Jesus oe Jerusalem bú’ nats’ú, hedi in t’owadi óesígí’an

28 Jesus ihí’bowa ihaydi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon. 29 I’ okú “Olive Okú” gin dâytü’o’ iwe nú’ wáy ná’in wíje bú’ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhää wíje iví khäge’nin ovânsan dapáadémú-ídí. 30 Ovântü’an, “Jaho bápûn hä’i bú’ây nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats’ú’ dihaydá wí búdu’ay ts’aqabi namuu’i nawhiwíndi dânskaa-í, i-á wa’ wáymúu wänbo to’wí wänbo wí’i’íhsógepí. Dânwihisuudi náwe dânmá’í. 31 Hedi to’wídí wovântsika’yandáho’, ‘Háadan dânwihisuude’?’, ginnân dântü’âámí: ‘Gá Nanbí Sedó i’ ûntáydan.’ ” 32 Hediho in wíje damäädi dânskaa háa Jesus-di ovântü’an waagibá. 33 Hedi i’ búdu’ay dânwihisuude’ ihaydi in t’owa inbí búdu’ay dînmuu’indi ovântsika’yan, “Heháadan dânwihisuude’?” 34 Ovâytü’an, “Gá Nanbí Sedó i’ ûntáydan.”

35 Hedi i’ búdu’ay Jesus ônhó, hedáhá’ inbí k’léwé’in to dânp’ádidá i’ búdu k’léwé ònpá’k’ú’, hedi Jesus óetege i’íhsòege-ídí. 36 Hedi iwáy p’óegé wáy óe’íhchon dihaydá in t’owa inbí k’léwé’i to dívípdíhondá oe te’p’óegé

ônpa²kwohon. ³⁷Jerusalem tsowa napowamän dihaydi in p'öe owáy Olive Okú áagé wáypiye² nawánde² iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví²piye dívíwáyunde²in diji², hedí híhchandi dívítuwínúndedi ditú² Jöesi Tádá-á hay²i namuu²in, i² báyéki pínán t'öe ho dâymú²i namuudi. ³⁸Jesus-ví²gedi kaygi ditú², “U-á tsondi hay²i² unmuu.” “Nanbí Sedó Jöesi Tádádí wóesan hedího híwó wóe²âamí.” “Hä² t'âhkí sa²wó namuu oe makówá, hedá oe kw'áye bá ditú²iní Jöesi Tádá-á hay²i namuu²in.” ³⁹Hewänbo wên Pharisees in t'owa-ádi diji²indi Jesus óetu²an, “Hâhkandi², uví khâge²nin ovây²tu²an ditú²hâ²iní.” ⁴⁰Jesus-di ovây²tu²an, “Naadi wây²tu²máa, hä²in hânda²dibo dijidá, háa ditú² waa hä²i k'uu iwe nakw'ó²di wänbo hanbá dívítuwé²enú-í.”

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtä²

⁴¹Jesus oe Jerusalem bú² shánki tsowa namän dihaydi, i² bú² imú²dibo isíhtä², ⁴²hedí natú, “Jerusalem, nääho háy uví t'owa wá² dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmúuní²in, hewänbo nää-á há²to dínhanginpúuwí. ⁴³Wáy wí thaa naná² dihaydi in wóehänbo²indi uví tehpa nuuge wönnanbóedíkwokhây²máa, dívítuuyé-í²di oe búgepiye dits'ú²uní²di, hedá wóebúge²andá t'âmâpha²gedá wóehänkhây²máa. ⁴⁴Uví tewhá t'âhkí wönnayukhây²máa, hedá in t'owa uví²we dithaa²indá ovâykhänukhây²máa. Há²to wí k'uu wänbo natehpa²ándi wönjoekankhây²máa. Ná²i t'âhkí úpúuwí gá Jöesi uví²we napówadân wön²aywoenídí, hebo wí²úhanginnáhpí na²â²in.”

Jesus i² méesate hay²i iwe²di in dâyhä²wíku²ch'áade²in ovaykhehiye

⁴⁵Ihaydá Jesus oe méesate hay²i eepiye namää, hedí in t'owa dâyhä²wíku²ch'áade²in iwe²di ovâykhehiye. ⁴⁶Ovây²tu²an, “Jöesi Tádávi ta²nin deewá ná²in háa natú²in nata²muu:

Naví tewhá-á jûusugí²-ân namuu, hewänbo undá i² bîn²egó²an sänmin dívíwé²ge²amígí² namúuní²di.”

⁴⁷Thamuwaagi ee méesate hay²i iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá²o². In owhá² p'ó²dédí²indá, in Hudíyoví khuu dâyhá²o²indá, hedá wây-á Hudíyo p'ó²dédí²indá dâytuwámáa hádí²di óeháyjí²in. ⁴⁸Hewänbo háa díví²amí²in wídâyshaadepí, in t'owa háa natú²in t'âhkí hânho dívít'öeyandedi.

Jesus óetsika²yan to²dan önk'ú² iví t'öe i²amí²di

20 ¹Wí thaa Jesus-di i² méesate hay²i ee in t'owa ovâyhá²o² hedá Jöesi Tádávi híwó²di tun ovây²t'öe²o². In owhá² p'ó²dédí²indá, in Hudíyoví khuu dâyhá²o²indá hedá wây-á Hudíyo tsonnindá ün²pówá, ²hedí óetu²an, “Dítu²an, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí²o waa bí²amí²di? To²dan ná²in ta²gen wönk'ú²?” ³Jesus-di ovây²tu²an, “Nää-á naadá wá² wí hä²wí wâytsika²yamí un. ⁴Dítu²âamí, to²dan John önk'ú²

t'owa ovâyp'ó'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi?" 5Hedi wí'ná táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ònk'ù' gin gitúdáho, Jesus-di dítsikagí'o, 'Hedi háadan handi wí'úvíwäyupí háa John natú'in?" 6Hewänbo t'owadida' ònk'ù' gin gitúdá, ná'in t'owa náwe diji'indá na'in dík'usäyü-í díháyjí, gá John-dá Jôesi Tádáví tukhe'bi ünmuu'in dívítwäyundedän." 7Hediho indi Jesus óetu'an, "Na'indá wíginhaginnáhpí to'wídí ònk'ù'in." 8Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho, naadi wänbo wá' wíwâytu'amípí to'wídí naa dínk'ù'in dó'amídí ná'i háäwí dó'o'i?"

Jesus-di in yä'däapí'in úuva áaphä äyí'ninbí'gedi ovâytu'an

9Ihaydá Jesus-dá ná'in háhkanjí'in ó'gédí in t'owa ovâytu'an: "Wí sen í'úuva'áakhähsaa, hedáhá' í' úuva nava-á wên senä' úuva áaphä äyí'nin dimuu'in ovâypiyé'mági, hedáhá' wíyá pi'wí nangepiyá namäa, hedi báyéki p'oe iwe iwóyí." 10Í' úuva nap'e'yin dihaydí wí t'oe'i' óesan í' nava iwepiye hedänho in senä' dâynavapiyé'annindi í' úuva nayámu'i' óemääní. Hewänbo indi í' t'oe'i' óewhädíidáhá' manda'dibo-á óewáybun. 11Hedi í' sendá wíyá t'oe'i'-á óesan, hewänbo indi í' wá' óewhädí hedá jänákí-á óe'an, hedi í' wá' manda'dibo-á óewáybun. 12Ihaydá í' powage'i' t'oe'i'-á óesan. Í' wá' óewa'an, hedá nava iwedá óechänu. 13Hediho í' sen í' nava ünmuu'i' ginnän í'ánshaa'an: 'Hän hín dáy'amí? Gá ginnän: Nää-á naví e'nú donsigí'i donsaaní. I-áho madänho óe'a'geeni.' 14Hewänbo in dâynavapiyé'annindi í' senbí e'nú ün'ädi óemú' ihaydá wé'ge dívíhée'andi ditú, 'Ná'i-änkun namuu ná'i háäwí t'áhkí ünjoepuwagí'o'i'. Jaho äyháyjí hedänho ná'i háäwí nayámu'i'-á gínmuunídí.' 15Hediho í' nava iwedi óep'legidi óehay."

Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hän í' nava ünmuu'í'di in senä' dâynavapiyé'annin ovây'amí? 16Gá namäädá í'dá ovâyhäänú-í, ihaydá í' nava-á wây-á to'wëndá ovâypiyé'määní." In t'owa ná'i dit'oe ihaydá ditú, "Ha'wâa wínakhây'ähpí napúuwí'in." 17Jesus-di tsíhtáye ovây'mündedi ovâytu'an, "Hedi hän handi ná'i Jôesi Tádáví ta'nin diwe ün'ta'muu'i' natunda'?:

Í' k'uu in tewhátehpaa'in dâyjoegi'andá

nää shánkí natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

18Hä'i k'uu-á wí k'uu wí to'wí eedi í'änchänudi nakaanú-í'i waagi'ba namuu, hedi ná'i to'wí nakanudi iví tú' ikhoejée-í hedá ipóe'amí. Hedi í' k'uubá iví'di ünke't'ändáho óet'ä-í."

19In Hudíyoví k'uu dâyhá'o'indádí hedá in ow'ha' p'ó'dédí'indádí dínhanginná Jesus ná'i hí' inbí'gediho ihée'annin, hediho dida' wesebo Jesus óepankáyji'in, hewänbo in t'owa dâykhunwôeda'maadí wí'óepanké'pí.

Tax wá'âa í'gedi Jesus óetsika'yan

20In Hudíyo tsonnindi äyíngidi Jesus óemündedi dida' óekáyji'in híwo wí'ihí'máapídí, hedänho in Rome-'inbí tunjó óemangekääní, ná'i tunjó-á

shánkí tsonkhuu imáadí. Hedího wên senä? kaadibo ovâywá?áa Jesus hääwi óetsika'yãmídí. Ná?in senä?dá hójo?indä? dimuu, hewänbo híwó?nin dimuu waa dívíkhâymaa. ²¹Hedí ná?in hójo?in senä?di Jesus óetu?an, “Háhkandi?, ná?indá gínhanginná ɯ-á ta?gedä? bihéé?o hedä ovâyhá?o?, ɯ?dá t'áhkí t'owa-á handä?bá ovâymaa, hedího ta?gendá Jôesi Tádáví khuu í?gedä ovâyhá?o?.” ²²Dítu?an, hânnan nanbí tsonnun gíntú?, ti híwó namuu in Rome-wínbí tsondi Caesar ây-tax-wá?áa-ídí háa joe?” ²³Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójo?i ânshaa dínmuu?in, hedího ovâytu?an, ²⁴“Wí denarius chá? dínkeeyan. Toví ts'ay hedä toví kháwá-á eedi únk'óe?” Óetu?an, “Gá Caesar-ví?innân.” ²⁵Hedí Jesus-di ovâytu?an, “Hedáho?, hääwi Caesar-ví? únmuu?i Caesar-bá binmää, hedí wá? hääwi Jôesi Tádáví? únmuu?i-á Jôesi Tádá-á binmää.” ²⁶Wídínkoḍipí wên piháawin hí? óetuhkannamídí in t'oa dit'oe-ídí, hedí iví hí?dí ovâyháa?andi wíyá háabo wí?óetu?anpí.

In Sadducees-di Jesus óetsika?yan in dichuu?in diwáywówápúuwí í?gedí

²⁷Wên Sadducee t'owa Jesus-ví?piye dí?ä? hääwi óetsika'yãmídí (In Sadducees-á dívíwâyunde? in t'owa dichuu?in há?to wíyá diwáywówápúuwí?in.) Indi óetu?an, ²⁸“Háhkandi?, Moses ná?in tsonnun dînta?nan: Wí sen âypídíbo nachuudi iví kwee wá? únwówájidá, i senbí tí?úu únkhây?ä? í? kwee-ádí ikhó?yâ-í?in hedânho dân?âykw'óenídí, í? pá?dâyví kháwá? ónhúuwídí. ²⁹Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí?úuwín senä? diji?. Í? shánkí páádé?i? ikhó?yâ?, hebo âypídíbo nachuu. ³⁰Í? eedi?i-á wá? í? kwee-ádí ikhó?yâ?, hedá ná?i sen wá? âypídíbo-áho nachuu. ³¹Ihaydáhá? í? powage?i-á wá? hanbá únpoé. Hedí handä? t'áhkí in tsédí diji?in tí?úuwín dínpoé, t'áhkí wí?ínbo í? kwee-ádí dívíkhó?yâ?di dichuu dâ?âykw'óḍipídíbo?. ³²T'á?gedä í? kwee-á wá? nachuu. ³³Ná?in tsé ihay tí?úuwínho i-ádí dikhóhtsaakw'ónwän, hedího náä ná?in dítu?an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to?wíví kwee-an únmuúni?”

³⁴Jesus-di ovâytu?an, “Kwiyä?dádí senä?dádí dívíkhó?yánde? wa? náä oepáa k'aydi diwówáji? ihaydibo?. ³⁵Hewänbo to?wên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iwedi ovâywáywówápakhâymaa hedího há?to wíyá dichuu-í, hedânho ihaydi senä?dá kwiyä?dá wíyá wídívíkhóhtsaakhâymaapí, ³⁶gá gindidi in makówáwin t'òepa?áa?in waaginbá dimúunídân. Hedí Jôesi Tádáví ây dimuu gá í?dá wíyá ovâywáywówápakhâymaadân. ³⁷⁻³⁸Jôesi Tádádí t'áhkí t'owa iví?in únmuu?in ovâymunde diwówáji?in dimuu waagibá. Moses wänbo ná?in híwó ithayyan í? wá?á?i phé?yávi nakoje? ní?gedí ita?nan dihaydi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-ví?-á hedá Jacob-ví?-á, tobá ná?in ho dichuu wänbo?. Hedího dichuu wänbo ta?gendi diwówáji? gá Jôesi Tádá-á in diwówáji?inbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuú?inbí?-á joe.” ³⁹Wên in Hudíyo-ví khuu dâyhá?o?indi óetu?an, “Háhkandi?, híwó bihéé?an.” ⁴⁰Hedí diwóeda? wíyá hääwi óetsika'yãmídí.

To-an namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí?

41 Hedi Jesus-di ovâytsika²yan, “Heháadan t'owa ditú² i² to²wí Jôesi Tádádí óesogekhâymáa²i² t'owa ovây²aywoenídí David-ví ây iwedi²i²dâ² únmuu? 42-43 I² Psalms nata²muu iwe David-bo natú:

Navi tsondi hay²i Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu²an,

‘Navi ko²díngédí ósoge,

hedí uví hânmin dovây²t'aaní hedá uví mangá wínkáaní.’

44 Ná²i to²wí Jôesi Tádádí óesogekhâymáa²i² t'owa ovây²aywoenídí David-dibo iví tsondi hay²i gin óetu²o². Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwedi²i²dâ² únmúuní?”

**Jesus iví khäge²nin itú²an in Hudíyoví khuu
dâyhá²o²in waaginbá wídimúunípí**

45 Wa²di t'âhkí in t'owadi Jesus ónt²óeyande² ihaydi iví khäge²nin itú²an, 46 “Ná²in t'owa Hudíyoví khuu lâyhá²o²in dimuu²inbí²wedi bí²âyíngi²an. To whaadí²indi dito²ondi diji² lâykeeyamídí to²wên dimuu²in, hedá hânho-á ovâyhi²an t'owadi a²gindi ovâysengitú²âamí²in i² bú² pingé i²ge dijidi, hedá wá² in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí²eediná² dihaydá in tsonninbí soge eedi dívíkw²óení²in dida². 47 Kwiyá² inbí sená² dínchuu²inbí tewhá ovâykweede², hedáhá² thaa t'âhkí dívíjûusu²odi híwó²nin dimuu waagi dívípida²o². Gin díví²odi Jôesi Tádádí shankí ovây²tuhchânu²khây²máa.”

Wí kwee iví sen ûnchuu²i-á iví chä² t'âhkí imági

21 1 Jesus ipuwâbéede² i² hay²i méesate iwe in t'owa diji² i²ge, hedi in kodit'owa dimuu²in inbí chä² lâykuudedi i² chä² phébay iwe ovây²munde². 2 Hedá wí kwee iví sen ûnchuu²i² sehkanäwó nawówáji²i wá² wíje chä² p²i² in itógidi óemú². 3 Hedi natú, “Ta²gendi wây²tú²âamí, ná²i kwee iví sen ûnchuu²i² sehkanäwó nawówáji²i-á shánkí itógi t'âhkí in wé²gen lâykuu²inbí²wedi. 4 In wé²gendáho inbí chä² dínphade iwedi dívímági, hewänbo ná²i kwee-á báyéki ûnkw²óhpi wänbo t'âhkí iví wówátsi i²amí²g² imáa²i² itógi.”

Jesus iví khäge²nin itú²an i² méesate hay²i-á t'owa dâynayukhây²máa

5 Wáy wên iví khäge²nin i² méesate hay²i i²gedi dívíhí²máa, hedi ditú², “Sa²wó naná sa²wó²di k'luudi napa²andi² namuudi hedá i² háäwí ee nakw²ó²di² in t'owadi Jôesi Tádá óemági²i namuudá.” 6 Jesus-di ovây²tú²an, “Nää-áho ná²i sa²wó²di háäwí bînmunde², hewänbo wáy wí thaa naná² dihaydi ná²i méesate-á t'owa dâynayukhây²máa, hedi wêe wänbo wí k'luu há²i tehpa iwedi wínate²deegi²opi.”

Jesus-di ovây²tú²an báyéki t'óephade na²á²in

7 Indi óetsika²yan, “Háhkandi², hânhay-an ná²i háäwí i²gedi dítú²andi² napuwagi²o²? Háawin taa-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáanídí

hãädi nats'anpúuwí'in?" 8 Jesus-di ovâytu'an, "Bí'áyîngi'an to'wídí wänbo piháa wíwovâywäyukannamípidí. Báyéki t'owa naví kháwã ì'gedi dikã'äãgi'o, hedí wí'inbo ditúuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Hedá wá' ditúuní i' t'ã'ge thaa tsowa nanânho'. Hewänbo inbí'näpiyá wí'ímú-ípi. 9 Hedí t'owa-á inbí tsonnindádí háa wíyá nangewin t'owa-ádí dívíhânbo' ì'gedi ít'loedá, báyéki wí'úví'áyîngi'amípi. Nakhây'ã' ná'i hãäwí napúuwí'in, hewänbo owáy napóe ihaydá i' t'ã'ge thaa wesebo wína'ãhpi."

10 Hedáhá' ovâytu'an, "T'owa wêe nangewin dívíhânkhâymaa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá' dívíhânkhâymaa. 11 Wáyjé t'ãhki nanan'a'yäpuwagi'o hedá báyéki dihaapuwigí'o, hedá báyéki t'owa-á ihaydida'bá dihaypóedá dichuwagi'o, hedá t'owa-á dâypwãkhâymaa wí taa he'endi oe makówa nakeepoe'odi báyéki ovâykhunwôeda'amí'i'. 12 Hewänbo gin napóepídíbo wovâypanhöení, hedá unbí wäyü únmuudíbo jänáká wovây'amí, hedá in Hudíyoví méesatewin p'ó'dédí'inbí mangá wovâyjoe'amí wovâytsondiwekáanídí, hedá wovâypankw'öení, hedá in nangewin p'ó'dédí'inbí'piye hedá wé'gen tsonninbí'piyá wovâyhúuwí. Ná'i t'ãhki wovây'amí naví'in ímuudíbo'. 13 Hewänbo ná'i hãäwí únpuúwí'i namuudi únkoedí-i naví'gedi bînt'öe'amídí. 14 Hedího wa' napóepídíbo bí'ánshaamää wí'úvíjâyye-ípi'in háa ítúuní'in úvípi'aywoenídí. 15 Naadi i' hí'-á i' hangintandá wâymaa'ní, hedânho to'wên wänbo wovây't'e'p'ídénde'in há'to dínkoedí-i dâykeeyamídí háa ítú waa ta'gen wínamuupí'in, hedá wíyá hãäwí wänbo wíðâyma've-ípi ditúunídí. 16 Unbí hânminbí mangepiye unbí jíyá'indi tádá'indi wänbo wovâykáaní, háa unbí tí'úuwíndá pá'dây'indá han wovây'amí, háa unbí maatu'indi háa unbí k'ema'indi wänbo', hedí wáy wên un wovâyháanú-í. 17 Hedí báyéki t'owadáho wovây't'aykhâymaa naví'in ímuudi. 18 Hewänbo Jôesi Tádádí wovây'áyîngimá've-í, wí háy tãhki wänbo há'to i'di wovâyjoe'amí. 19 Úvít'öephadeyãã'andáho' in ta'gen wówátsi ít'anpúuwí."

Jesus-di ovaytu'an Jerusalem bú'-á nandã' dâyjoekankhâymaa'in

20 "Hewänbo báyéki sundado Jerusalem bú' já'wé búu k'úwákí diji'in bînmú' ihaydi, únhanginnáaní hanwaapídíbo' i' bú' nandã' dâyjoekankhâymaa'in. 21 Hedí ihaydá in Judea nange dikw'ó'nin dínkhây'ã' oe okú eepiye dijáaní'in, hedá in to'wên oe Jerusalem bú' iwe diji'indáho iwedáho dipee-í, hedá in oe nava eeje diji'indáho oe bú'piyá wídimú-ípi, 22 gá ihayhãäbáho Jôesi Tádádí in t'owa Jerusalem-win ovâyтуhchänukhâymaadân, hedí t'ãhki háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'in i' thaa ì'gedi napúuwí. 23 Owáy i' thaa napówá ihaydá, sehkaná in kwiyã' disâamuu'in hedá in dây'âytsãã'o'indá, gá ingí'-á nakâypúuwíðân dijáanídí. T'owa dâyt'öephadegi'o ná'i nange ì'ge t'ãhki,

hedí Jôesi Tádádáho in t'owa ovâytuhchänugi^o, indádí nat'aydi. ²⁴Wáy wên tsijóphá^{dí} ovâyhâanú-í, wây-á wëndá ovâypanhógidá báyéki wíyá pi^owáy nan deepiyá ovâyhúuwí. In Hudíyo dimuupi^o in t'owadá in t'owa Jerusalem-win ovâytsónmá^{ve}-í owáy inbí thaa gin díví^oámídí dínphade píhay.”

I^o to^owí t'ähki t'owagi^o na^oaypuyä^oi na^oä^o?

²⁵“Ná^oi taa-áho oe makówa gin nakeet'ôeni: I^o thandá p'ôe-á agóyó-á piháa nakeepúuwí, hedá náá oepáa k'aydá t'ähki nangewin t'owa-á háa díví^oámí^oin hedá háa díví^oánshaa^oámí^oin há^oto dínhanginnáani, i^o määp'oe hânho nasaat^odi hedá i^o he^oendi p'oet'úkhú namuudá. ²⁶T'owa-á hânho dikhunwôeda^opuwagi^oodi dinagokhangí^o, háa náá oepáa k'aydi t'ähki napuwagi^o o i^ogedi díví^oánshaamáadi. T'ähki oe makówa nasaa^oi-á na^oä^oyäpúuwí. ²⁷Hedí ihaydi in t'owadi naa t'ähki t'owagi^o o^oaypuyä^oi omuu^oi dímuuni okhúwá jáa o^oädi, pínán kay wóegé hedá kohthay wóegá o^oä. ²⁸Owáy ná^oi hääwí nats'anpuwamän dihaydá wíyá wí^oúví^oóhwháye^obé-ípi, kw'áyepeye úvíbé-í, gá tsowa wovây^oaywoenídí napuwamändän.”

Jesus-di wên fig tay i^ogedi ihé^oan hääwí ovâyhá^oámídí

²⁹Hedáhá^o Jesus-di ginnân ovâytu^oan wíyá ovâythayyámídí: “I^o fig tay i^ogedi hedá wé^oge^oi tay i^ogedá bí^oánshaa^oan. ³⁰Nats'antsáwäpuwamän dihaydi unbo bînmündedi únhanginná natá^oánpowa^oä^oinpi^oan. ³¹Hedí gindidibá owáy ná^oi hääwí i^ogedi naadi wây^ot'ôe^oan bînmú^o ihaydá únhanginnáani ho púnú^o naná naa owáy^oä^o-i^oin otsondisogedee-ídi. ³²Ta^ogendi wây^otumáa, t'ähki in náäwin t'owa há^oto diháani wa^odi ná^oi hääwí t'ähki páadé nats'anpoe^oopídíbo. ³³Makówa-á hedá oepáa k'aydá t'ähki nakhangí^o, hewänbo naví tundá há^oto dínháani.”

Jesus-di ovâytu^oan díví^oáyingi^oámí^oin

³⁴Úví^oáyingi^oámí^o hääwí i^ogedi úví^oánshaahondi^o. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wí^oúví^oäámí^opi, hedí wäphade wí^oúví^oánshaa^ove-ípi háa unbí wówátsigi^o úví^oámí^oin. Wáy i^o thaa nat'ôephadepúuwí^oi únpoewí wa^odi únhanginpoepídíbo. ³⁵Ihaydibá t'ämäpiye in náá oepáa k'aydi dithaa^oin wên phay iwe diwéegi^o waagibá dínpuuwí. ³⁶Hedího häädi wänbo t'ähki íkhây^omúuni^oin únkhây^oä, hedá úví^ojúusumá^{ve}-í hedânho ná^oi hääwí t'ähki napuwagi^oi-á úví^oá^oámí, hedá owáy naa t'ähki t'owagi^o o^oaypuyä^oiví páadépiye íwin dihaydi híwó únpuuwí” gin Jesus-di ovâytu^oan.

³⁷⁻³⁸Ihayhá^oábá thamuwaa hédéndí hé^odibo t'owa dipóya^o ee hay^oi méesate iwe Jesus-ví hí^o ont'ôeyaamídí. Thaadá i^odi in t'owa iwe ovâyhá^oo, hedá nakin dihaydá i^o bú^o iwedí napee^o oe Olive Okú gin dâyt^oo iwebo^o iwhonwóyí^onídí khu^odéedí.

Wên hí' dâyk'û' Jesus óekáyídí

22 ¹I shánkí'eedi Passover gin dâytú'o'í púnú' naná, i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í. ²In ow'ha' p'ó'dé'dí'indá hedá in Hudíyoví k'huu dâyhá'o'í'indá há'dídí Jesus óeháyjí'in dâytúwámáa, hewänbo kaadibo diví'ámí'in dida', gá in t'owa-á dâykhunwóeda'dân.

³Hedá Satan i' Penísendi-á Judas-ví pí'ná khó'jé-á únts'ú. Judas-á Iscariot gin wá' óetú'o', hedí Jesus-ví tã'di wíje khäge'nin diwedí'i'bá namuu. ⁴Hedáhá' namää in ow'ha' p'ó'dé'dí'indá hedá in sundado i' hay'i méesate dâ'y'áyí'do'inbí tsonnindá inbí'piye. Nada' ovâyhée'ámí'in há'dídí Jesus óekú'p'âyni i'gedi, hedânho inbí mange óekáanídí. ⁵Indá dihíhchanpóedí Judas óetú'an chã' óewá'áa-í'in, ⁶hedí i-á nahíjedího itúwámáa há'dídí Jesus inbí mange óekáani'ín in t'owa dínhanginnáhpídíbo'.

Jesus-ádí iví khäge'nindádí dimän i' Passover shánkí'eedi koegí' dâyk'o'ídí

⁷In Hudíyoví shánkí'eedi dínpówá i' oewáaseepí' pává dâyk'o'í', hedí ihay thaa-á naná in k'úwá'ây-á dâyhánunde', Passover koegí' gin dâytú'o'í dâyk'o'ídí. ⁸Hedí Jesus-di Peter-ádí John-dádí ovântú'an, "Jaho i' háäwí binkhây'an i' Passover koegí' äyk'o'ídí." ⁹Indíá óetsika'yan, "Wáhãä-an undá gamú-í'in ánk'hây'ámídí?" ¹⁰I'di ovântú'an, "Gá ginnân: Oe Jerusalem bú'piye bápün, hedí iwe dats'ündi wí sen wên p'onbay ihondi'di wovänjay-í. I-ádí'á damú-í hedá i' tewhá ee nats'ündibá dats'úuní, ¹¹hedí i' sen iví tewhá ünmuu'i' dântú'áamí, 'Nanbí háhkandi'di dítú'an wítsika'yâ'amídí, Wé'i íve eewan naví khäge'nindádí ná'i Passover koegí' äyk'o'í?' ¹²Hedí i sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovänkeeyamí, háä t'áhkí gíntáy'i nakw'ó'di'. Ee-áho i' koegí'-á dänkhây'ámí." ¹³Hedího damäädi háäwí t'áhkí dänshaa Jesus natú waagibá, hedího i Passover koegí' dänkhây'an.

Jesus-ví t'ã'ge'in kindí'in húukan

¹⁴Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádí iví khäge'nindádí i' máäsa iwe dívíhúukw'ó'di, ¹⁵hedí ovây'tú'an, "Hânho ná'i Passover koegí' undádí okoeda', wa' ochuupídí'bo'. ¹⁶Naadá wây'tumáa, há'to Passover koegí' wíyá dók'o'í i ta'gendi Passover shánkí'eedi napóe píhay, owáy otsondisogedee ihaydi." ¹⁷Ihaydáhá' in k'édé méena nasaa'in iké'di ikú'daa'andi ovây'tú'an, "Ná'in binke'di wí binsúwá wí'ínbo'. ¹⁸Naadi wây'tumáa, nää-á wíyá wídóméenasuúwá-ípi hebo Jôesi Tádádí dítsondisóge ihaydáho wíyá méena waagibá dósuúwákhây'máa." ¹⁹Hedáhá' wí pává-á iké'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá ovây'mági, hedí ovây'tú'an, "Ná'i-á naví tú' dínmuu, hedí naví tú'-á ungi'

dáypàkhâymaa. Ná'i pává-á bînk'o'í naví'gedi úví'ánshaamá've-ídí." 20Hedi dívíkindihúbowadá in k'ede-á wíyá ovâyphade hedi ovâytu'an, "Ná'i-á naví ònp'oe dînmuu. Ungí' naví ònp'oe doncha'gí'o, hedi owáy gin dáy'andiho Jôesi Tádáví ts'aaabi tun imági'i ho ònpúuwí. 21Nää bít'òeyan, i' to'wí naa díkuhpekhâymaa'i-á náá naví nú' na'án, hedi i' máäsa eedi namank'óe. 22Naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i' ochuwagí'o, Jôesi Tádá hán'oe natú waagi, hewänbo ná'i to'wí díkuhpekhâymaa'i-á t'òephade ònpúuwí." 23Hedáhá' iví khäge'nin dívítsika'máa, "Wé'i-angú na'in diwedi ná'in natú'in ikhâymaa?"

**Jesus-ví khäge'nin dívítuhänbo wé'i-an in
diwedi shánkí hay'i namuu i'gedi**

24Ihaydáhá' in khäge'nin dívítuhkando' wé'i-an in diwedi shánkí hay'i namuu i'gedi. 25Jesus-di ovâytu'an, "Ná'in Hudíyo dimuupí'inbí tsonnindi ovâytsomáa, hedá dida' t'owa ditúuní'in inbí'gedi, 'Ídá híwó na'in dí'o'." 26Hewänbo ha'mindá wí'ímúunípi. Ginnân únkhây'ä' ímúuní'in: Í' shánkí hay'i namuu'i-áho únkhây'ä' híyã'i-áho ipipa'i'in, hedi i' to'wí itsonmáa'i-áho khäge'dida'báho ipipa'i. 27Wé'i-an i' shankí hay'i namuu, ti i' máäsa iwe nahúu'ándi' haa i' t'òe'i' ònkoegí'máyä'di? Í' máäsa nahúu'ándi-á i' shánkí hay'i namuup'an. Hewänbo naa undádí wa' oji' ihaydibo wí t'òe'i' waagi'bá omuu.

28"Undá naa-ádí úvíwóyí' tobáháa dont'òephadende wänbo', 29hedího naadá wáyk'úuwí tsonnin ímúunídí, naví Tádádí naa otsonyëenídí dînk'ú' waagibá. 30Hedího owáy otsonji' ihaydi undáho naví máäsa iwe naa-ádí úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw'òení, hedi in Israel'in tã'di wéegé'in t'owa ovâytu'ãamí haa híwó haa híwóhpí díví'annin" gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á powin untúuní naa wídítaapi'in."

31Hedáhá' Jesus-di Simon Peter óetu'an, "Simon, ót'òeyan: Í' Penísendi Satan nada'póe un t'ähkí wovâyhóenídí hedänho wovâytayí'nídí, hedi wí to'wí itáhêejo waagibá wovâykhâymaa. 32Hewänbo naadi wînjúusu'an, hedänho uví wäyü wí'úhãanípídí. Hedího' owáy naví'piye biwáybun dihaydi ná'in uví tí'úuwín páadé'in úmuu'in ovâykhäge'namí hedänho inbí wäyü naví'piye shánkí dínkaypúuwídí." 33Peter-di Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, naa okhâymuu u-ádí dípansòege-ídí hedá díháyjídá." 34Jesus-di óetu'an, "Peter, ná'in wítu'ãamí: Ná'i khun wa' wí dee sen ikinpídíbo' u-á powin untúuní naa wídítaapi'in."

Jesus iví khäge'nin itu'an tsijó phá' dáykuumá-ídí

35Ihaydi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Hänhay wäysan dihaydi naví hí' in t'owa ovây't'òe'amídí, chã'dá hedá wí múu unbí hääwí bînkúu-

ígí⁷-á hedá wây-á anto-á wívînho⁷pí. Ihaydi ti wí hääwí úntáywän?” Hedí óetu⁷an, “Joe, háäbo joe.” ³⁶Hedáhá⁷ ovâytu⁷an, “Nää-á to⁷wí ûnchä⁷kw⁷’ó⁷di-áho iví chä⁷ ihúuwí, hedá wí múu-á ihääwíkuu-ígí⁷ wá⁷, hedí to⁷wí wên tsijó phá⁷ ûnk’óepí⁷-á iví k’léwé⁷in to-á ikú⁷p’âyni wên tsijó phá⁷ ikuumá-ídi. ³⁷Naadi wâytu⁷máa nakhây⁷ä⁷ ná⁷i tun Jôesi Tádávi ta⁷nin diwe naví⁷gedí nata⁷muu⁷i napúuwí⁷in:

T’owa ditúuní i-á wá⁷ wí jänäkíkandi-ân namuu gin. Hääwí t’ähkí naví⁷gedí nata⁷muu⁷i-áho napuwagí⁷o-ákun.” ³⁸Iví khäge⁷nindi óetu⁷an, “Nanbí Sedó, námú⁷dí, náwe wije tsijó phá⁷.” I⁷di ovâytu⁷an, “Hähay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytu⁷o⁷ iwe ijûusu⁷an

³⁹Ihaydáhá⁷ Jesus i⁷ bú⁷dí napee hedí oe Olive Okú gin dâytu⁷o⁷ iwepiye namää hedá iví khäge⁷nindá ûnwóemää. Iwáho háyyán wänbo najiwän. ⁴⁰Iwe dipówá ihaydá ovâytu⁷an, “Úvíjûusu⁷ámí hedânho wovâytoyinde⁷ ihaydi híwóhpi wí⁷úví⁷ámípidí.” ⁴¹Hedí ovâyjoe⁷andi wí háy namää, wí k’uu bñsääyú-í iwehaybá, hedí idége⁷disógedí ginnân ijûusu⁷an: ⁴²“Táda, unda⁷dáho in t’óephade donkhây⁷máa⁷in naa dñnjää⁷ámí. Hewänbo háa u-á unda⁷ waa tobá napúuwí, naa oda⁷ waagá joe.” ⁴³Hedí wí makówáwi t’óepä⁷ä⁷i-á iví⁷we ûnkwñudee hedí kay óemági. ⁴⁴Hedí hânho it’óephadededí shánkí kay⁷indi ijûusu⁷an, hedí hânho naseep’ojaadedí i⁷ seep’o-á wí ûnp’oetä⁷ he⁷endi waagibá nange ûntände⁷. ⁴⁵Hedáhá⁷ wáy ijûusu⁷o⁷ iwedi iwñnúdí iví khäge⁷nin dikw’ôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dik’áykháadá dikaykhanmuu, hedího dijókhá. ⁴⁶Hedí ovâyjóhsandi ovâytu⁷an, “Heháadan íjókhá? Bíshaadi úvíjûusu⁷ámí hedânho wovâytoyinde⁷ ihaydi híwóhpi wí⁷úví⁷ámípi.”

Jesus óepankê⁷

⁴⁷Wa⁷di ihí⁷máadíbo báyéki t’owa dipówá. Judas-di ovâypaadémá⁷, i-á wêe in tá⁷di wije khäge⁷nin diwedí⁷i⁷bá namuu, hedí Jesus nawin diwepiye namää óep’ohtsää-ídi. ⁴⁸Hewänbo Jesus-di óetu⁷an, “Judas, ti naa t’ähkí t’owagi⁷ o⁷aypuyä⁷i díp’ohtsää ná⁷in t’owaví mange díkánidí?” ⁴⁹Háa Jesus óekhây⁷máa⁷in iví khäge⁷nin i-ádí diji⁷in dâymû⁷, hedí óetsika⁷yan, “Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó phá⁷dí há⁷in t’owa áyyä⁷ä-í?” ⁵⁰Wí wêe iví khäge⁷nin diwedí iví tsijó phá⁷dí i⁷ owha⁷ p’ó⁷dédí⁷ví t’óe⁷i p’ó⁷dé óewhádi, hedí iví ko⁷díngédíwin oje he⁷yinbo⁷ ónt’ó⁷ts’á⁷. ⁵¹Hewänbo Jesus-di ovâytu⁷an, “Wíyá ha⁷wáa wí⁷úví⁷ámípi,” hedí i⁷ senbí oje ónwaykídidí ûnwówa. ⁵²Ná⁷in di⁷ää⁷in Jesus óekáyjidí in owha⁷ p’ó⁷dédí⁷indá hedá i⁷ hay⁷i méesatewin sunda⁷oví tsonnindá hedá wây-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsika⁷yan, “Heháadan unbí tsijó phá⁷ wóegé unbí phé wóegá í⁷ää⁷ naa díyää-ídi wí jänäkíkandi⁷ omuu waagibá? ⁵³Thamuwaagi i⁷ méesate hay⁷i ee naa undádí oji⁷, hedí wídípankê⁷pí. Hewänbo nää-á ihaydiho⁷ un únná

ná?in úví?amídí, hedá i? Penísendi-á ihaydiho únna iví kay ikeeyamídí, i-á wáy t'owa dínkunná? diwe natsonji?i-á namuu.”

Peter-di ovâytu?an Jesus wí?óetaapí?in

⁵⁴Jesus óepankê?di i? owhá? shánkí p'ó?dédí?ví tewhá eepiye? óeho?, hedí óets'úde. Wa? óehon dihaydi Peter-á tí?úugá kayí?didibo-á nawóemän. ⁵⁵I? tewháví tehpaá búge wáy ho naphahte?en, hedí i?ge wên t'owa dívíkw'ódi. Peter-á inbí jáa isóge. ⁵⁶Iwe na?ándí phaadi óekonámá? hedí wí t'óe?i a'yúdí óedamúndedi natú, “Ná?i sennânkun Jesus-ádíábá najiwän.” ⁵⁷Hewänbo Peter natú, “Joe, naadá wídótaapí.” ⁵⁸Hây napóe ihaydá wíyá to?wídá Peter-á óemú?dá óetu?an, “In Jesus-ví?in diwedi unmuu-ákun.” Hewänbo Peter-di óetu?an, “Joe, naa-á joe.” ⁵⁹Hedí ma? wí óda naphade ihaydá wíyá wêe-á kay?indi natú, “Ná?i sendá Galileewibá namuudi ta?gendi Jesus-ádíábá najiwän.” ⁶⁰Hewänbo Peter-di óetu?an, “Naa wídínhanginnáhpí háäwí i?gedi bihí?máa?in.” Wa?di ihí?máa ihaydibo wí dee sen ikin. ⁶¹Ihaydíbá tewhá ívedi Nanbí Sedó Jesus ibéedí Peter óedamú?, hedí Peter ún?ánpówá háa Jesus-di óetu?an waa: “Tha?di hédéndí wa? i? dee sen ikinpídíbo?, powin untúuní naa wídítaapí?in” gin ho óetu?an. ⁶²Hedí Peter i? tehpaá já?wépiye napeedi hânho ishtää.

In sundaḡodi Jesus óejänäki?an

⁶³In senä? Jesus óe?áyînmáa?indi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúude?. ⁶⁴Hedá óetsíwhi?andi óetu?an, “U-á úhanginná háa napuwagi?o?in wa? napóepídíbo?. Dítu?an, to?dan wóemahpúu?” ⁶⁵Hedá wíyá shánkílileewibá namuudi ta?gendi Je t'ämäge háa óetumáa.

In Hudíyo tunjowa?di Jesus iví?gedi óetsika?máa

⁶⁶Wa?dédí nanân dihaydi in Hudíyo tsonnindá in owhá? p'ó?dédí?indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá?o?indá dívíwé?ge?an, indá in Hudíyoví tunjowa? dimuu, hedí Jesus in tunjowa? wháagépiye óeho?, ⁶⁷hedí óetsika?yan, “Ti ta?gendi u-ân unmuu i? to?wí Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenidí? Dítu?an.” I?di ovâytu?an, “Wâytu?an wänbo há?to dînwaäyú-í, ⁶⁸hedí naadá undá háäwí wâytsika?yandá há?to háäbo dít'óe?amí. ⁶⁹Hewänbo náa iwedi páadépiye naa t'ähkí t'owagi? o?aypuyä?i? omuu?i Jôesi Tádáví ko?dínge?di ochangí?o, i-á t'ähkí kay imáa?i namuu.” ⁷⁰Hedáhá? t'ähkídíbo óetsika?yan, “Ti untunda? u-ân Jôesi Tádáví ay unmuu?in?” I?di ovâytu?an, “Háa unbo ítú waa.” ⁷¹Hedáhá? dívítu?an, “Wây-á to?wên wígintáypí iví?gedi dítu?amídí. Iví sópho iwedibo ná?i tun gip it'oe.”

Jesus oe Pilate-ví?piye óeho?

23 ¹Hedí in tunjowa? t'ähkí dívíwínú, hedí indihó Jesus oe Pilate-ví?piye óeho?. ²Hedí Pilate-ví?we óekándí ónt'aywó?dichänundedí

ditú, “Ná’i sendá nanbí t'owa ovâyt'e'ya'do?, hedá i'di ovâytú'an Caesar wí'óe-tax-wá'âa-ípi, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedânho natunda' wí tsondi hay'ibá namuu'in.” ³Pilate-di Jesus óetsika'yan, “Ti ɥ-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?” Jesus-di óetú'an, “Háa ɥ'bo untú waa.” ⁴Pilate-di in owha' p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwinnindá ovâytú'an, “Ná'í sendá naadi wên t'aywó'nin wânbo wíðônshaapí.” ⁵Hewânbo indá kay'indi Pilate óetumáa, “T'dá iví hâhkan únmuu'i'di nanbí t'owa ovâyt'e'ya'do?. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea nange i'gá t'âhká, hedá náa-á nâawá napówá hanbá i'amídí.”

Jesus oe Herod-ví'piye óeho'

⁶Pilate ná'in nat'oeđi ovâysika'yan, “Ti ná'í sendá Galilee-wi namuu?” ⁷Hedí “hoi” gin ditú ihayđi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí' namuudân, hedí náa-á oe Jerusalem-dá na'án. ⁸Herod nahíhchanpóe Jesus óemú'di. Gáhâđđibo napwäda', iví'gedího nat'oeđi, hedího nada' Jesus-di wên pinnán òn'amídí imúuní'in. ⁹Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetú'anpí. ¹⁰In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ònhíwóhpíchänunde'. ¹¹Hedí Herod-dádí in sundado-áđí t'âmäge Jesus óe'o', hedáân, hedí jänákí-á i-áđá dimuu. Herod-dá ovâytú'an wên sa'wó'nin k'éwé'in to Jesus óe'aawé-í, hedáhá' Pilate-ví'piye óewáysan. ¹²Páadé ihayđibo Herod-áđí Pilate-áđí hánmindá damuuwän, hebo ihay thaabá híwó'nin k'ema'indá dapoe.

Jesus óekhe'khâymaa, hewânbo Barabbas-á óema'p'âđí

¹³Pilate-di in owha' p'ó'dédí'indá hedá in wé'gen Hudíyoví p'ó'dédí'indáđí wây-á t'owa-áđí ovâywé'getú'an, ¹⁴hedí ovâytú'an, “Undá ná'í sen naví páadépiye dînmaa, hedí dítú'an t'owa ovâyt'e'ya'do'in. Unbí páadépiyebo naadi iví'gedí dótsika'yan, hebo háawin t'aywó'nin bínchänunde wânbo wíðônshaapí. ¹⁵Herod-di wânbo-á háawin wên t'aywó'nin wí'ônshaapí, hedího nanbí'piyebá óewáysan. Ná'í sendá hâäwi híwóhpí wí'i'anpí óeháyjídí. ¹⁶Hedího otsonpúuwí púwhí'dí óewhâäní'in hedáhá' dóma'p'âđí-í.”

¹⁷Paayo p'óe waa i' Passover shánkí'eedí naná' dihayđi Pilate-di wêe pan óema'p'âđínde', hedânho gin natú. ¹⁸Hewânbo t'âhkí in t'owa dívítuwínú, “Ná'í sen náhe', hedí Barabbas-á na'ingí' nâama'p'âđí-í.” ¹⁹(Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i' bú' iwe'in p'ó'dédí'indáđí ovâytsaakannandân, hedá i'dá ovâyt'owat'ahánú.) ²⁰Hewânbo Pilate nada' Jesus óema'p'âđí-í'in, hedího in t'owa wíyá ovâyhée'an. ²¹Hebo indá ihayda' dívítuwínunde', “Wên phé'win deedi nát'óhtägek'u'!!!”

22 Pilate-di powingedi ovâytu²an, “Háaḍan gin dó²amí? Háawin yä²dâapí²innan i²an? Naadi háawin t'aywó²nin wänbo wíḍônshaapí óeháyjídí. Hedího otsonpúuwí púwhí²dí óewhääni²in hedá dóma²p'áäḍi-í.”
 23 Hewänbo kaygindi ihe²jídida² ditû² Pilate-dá Jesus phé²win deedi óet'óhtägek'úuwí²in, hedí hânho dívítuwínúndediho dit'anpóe. 24 Pilate nahíje háa óedaa²an waa i²amídí, 25 hedího Barabbas, i² sen in tsonnin ovây²yä²i² hedá ovây²t'owat'ahánú²i² namuu²i² óema²p'áäḍi, hewänbo natsonpóe Jesus óe²amí²in háa dida² waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho²

26 Hedáhá² Jesus iwedi óeho². Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu²i², Simon gin nakháwä²i², oe nava iwedi i² bú² eepiye na²ädi óejay, hedí in sundadoḍi in phé²win iví²ḍi ón²i²k'ú²ḍi Jesus-ví tí²úugé óepu²nan.
 27 Báyéki t'owa wá² Jesus únwóemän, hedá wên kwi²yä² dimännindá hânho ditaachanpóedá díví²píhkhúmáhpúude², hedá háa iphadende²in namuudi diséjei². 28 Jesus ibeedí ovâytu²an, “Un kwi²yä² Jerusalem-win, naa omuudi wí²úvísíhtä²-ípí, hewänbo ungi²-á unbí áyyä²ägi²-á úvísíhtä²-í.
 29 Wáy wí thaa naná² dihayḍi t'owa ditúuní ‘Híhchan dâymá²ve-í in dínkodipí²in díví²áyyamídí, hedá in hânhay wänbo díví²ayyanpí²indá wí ay wänbo dâ²y²áytsä²anpí²indá wá² híhchan dâymá²ve-í.” 30 Ihaydáho in Jerusalem-²in t'owa dida²i² i² p'ín inbí²ḍi nakaanú-í²in hedá i² okúdá ovâykhä²kw'óeni²indá. 31 Naa wên tay wówá²in waagi²bá omuu²i² híwóhpi dínpoe²o. Hewänbo indá tay t'aa²i² waaginbá dimuudi shánki p'ándíki dínpuwagi²o.”

32 Hedá wây-á wíje senä²dá Jesus-áḍí²bá ovânhon ovânháyjídí. Ná²in senä²dá jänákí²kanninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinuḍi phé²win deedi óet'óhtägek'ú²

33 Hedí wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dâ²ytú²o², hedí Jesus phé²win deedi óet'óhtägek'ú², hedá in wíje jänákí²kannindá wá² hanbá ovân²an. Wêe Jesus-ví yä²mängedí óewínú hedá i² wêe-á iví ko²díngedá. 34 Hedí Jesus natú, “Tá²dá, ovây²owóje-í, háa díví²o²in wíḍínhanginnáhpídí.” In sundado-á díví²áywan iví aa dívíweeje-íḍí.
 35 In t'owa iví nú² iwe diwindi óemúnde², hedá in Hudíyo p'ó²dédí²indá t'ámägá óetumáa. Ditû², “Pi²wéndá i²ḍi ovây²aywon, hedí i-á i² to²wí Jôesi Tá²dádí t'owa ovây²aywoenídí óesóge²i² namuudá, wí²bo ipi²aywoeni²in ûnkhây²ä².” 36 Hedí in sundadoḍi wá² t'ámäge háa óe²o². Iví²piye dimääḍi wí méena ojohay²i-á ónpähtuye, 37 hedí óetu²an, “In Hudíyoví tsondi hay²i unmuudá wí²bo ópi²aywon.” 38 Wên phé²há²ay iví phé²win kw'áye nat²i²k'óe eedi ginnân nata²muu: “Ná²i-á in Hudíyoví tsondi hay²i namuu.”
 39 Wêe t'aywóhkandi² phé²win deedi nawhi²wondi²ḍi óejänákítumáadí, óetu²an, “Untúhpí²an u-ân unmuu i² to²wí Jôesi Tá²dádí óesóge²i²

t'owa ovây²aywoenídí. Hedáho wí²bo ópi²aywon, hedá na²indá wá²dîn²aywoeni.” 40 Hebo i² wêe natú, “Ha²wâa wíwíhée²ámípi. Ti Jôesi Tádá oe makówá na²ándi² wínâa²a²gínpi²an? Ná²i sen óetuhchänunde waagibá u wá² wóetuhchänunde², 41 hedí u-ádí naa-ádí dítuhchänunde²di híwó namuu, gá híwóhpi² án²andi nanbí tuhchänu-á gán²áädân. Hebo ná²i sendá háabo híwóhpi² wí²i²anpi.” 42 Hedáhá² Jesus óetu²an, “Jesus, owáy un²ó²dédí²sogedeedi unwáy²áä ihaydi naa wí²dí²óde²nípi.” 43 Jesus-di óetu²an, “Ná²i wínú²áämí, nää thaa-á owáy t²áhkí sa²wó naná² diwe naa-ádí unchaní.”

Jesus nachuu

44 Taagepiye iwáypiye naná, hebo i² than namuwähán, hedí i²ge t²áhkí nakhunpóe thí²éedi poje puwahay. 45 Thayhääbá in aa nakhaaná²nin i² méesate hay²i khó²jé nawhi²wonnindá pínu-á nasivedee. 46 Hedáhá² Jesus kaygi natú, “Tádá, naa uví mange dáymá², naví p²oewahhâ²dínke².” Hedí gin natú ihaydiho t²ágedí ihâ²an. 47 I² sundado p²ó²dédí² iwe nawindi háa napóe²in imû²di Jôesi Tádá kw²áayébo² óemáa, hedí natú, “Ta²gendi ná²i sendá iví wówátsi ta²ge ihon.” 48 In báyéki t'owa iwe dik'aapuwäwinnin háa napóe²in dâymû²di inbí²piye dívíweeho², hedí inbí² píhkhú dâymahpúude ditaachanpóedí. 49 Hebo wáy wên kwiyä² Galilee nange iwedí Jesus-ádí di²áä²in, hedá wây-á t'owa iví k'ema²in ûnmuu²indá, kayi² diwebo diwin dâymúnde²di.

Jesus óekhá²k'ú²

50-51 Wí sen Joseph gin nakháwá²i wá² iwebá naji², oe Judea nangewi bú²ay iwe²i-ân namuu, Arimathea gin dâytú²o²i². I-á iví wówátsi ta²ge ihon, hedí natsíkhaji² Jôesi Tádádí óesôege-ídí i² to²wí t'owa ovây²aywoeni²i². I-á wínachanpóepí híwó²nin namuu²in háa in Hudíyo tunjowa² díví²ánshaamági²indá hedá díví²annindá Jesus óeháyí gin ditú ihaydi. 52 Hedího Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-ví²piye namää óedaa²ámí²di i² pení óemáání²di óekhá²k'ú²wí²di. 53 Hedí óemágí²di in phé²win diwedi óewáve, hedá wên híwó²nin aa iwá óe²ánk²ú², hedí wí khähkugí² pho ee óek²ú², i² t'owáwi k'uu iwe dâyt²s²á²i², iwá wa²di tóebo wí²óekhá²k'ú²pí. 54 I² thaa-á in Hudíyo dívíhääwíkhây²o² kaykhanwówá thaagi², hedí i² kaykhanwówá thaa-á ho napowa²á. 55 In kwiyä² Jesus-ádí oe Galilee nagedí di²áä²indá Joseph-á ûnwóemää, hedí háa Jesus oe t'owápho ee óek²ú² waa dâymú². 56 Hedí inbí²piye diwáymää, hedí wí sa²wó nasundi woe-ádí ka²p²oe-ádí dâykhy²an i² pení óe²äyú-ídí. Hebo wíyá tháwán i² kaykhanwówá thaa nanândi wídívít²óe²anpi in Hudíyoví khuu dínmuudi.

Jesus wówá²i napee

24 1 Wíyá tháwándá Dumîngu naná, hedí nathamupuwa²á² ihaydi in kwiyä² i penípho iwepiye diwáymää i sa²wó

nasundi woe dâykhây²andi wóegé. ²Iwe i² k'uu i² t'owápho iwedi ho nahângemuudi dâymû², ³hedihho ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídâyshaapí. ⁴Iwe diwânpiwindi wídínhanginnáhpí háa díví²ánshaa²ámí²in. Ihaydi tsíkhagipí wíje sená² waabá dánchaa²in inbí nú² dakwínudee, hânho ots'á²ída² da²a²wennin. ⁵In kwiyä² hânho dikhunwôeda²di dívíwânpip'ó²t'ä², hedí in sená²di ovây²tu²an, “Heháadan wí nawówáji²i² in pení ovâykhä²'kw'ó²ó ee bîntuwámáa².” ⁶Jesus-á náwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wí²ún²ánshaapí²an háa wovây²tu²annin wa² oe Galilee naji² ihaydi? ⁷Ginnân natú: ‘Naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i-á in yä²dâapí²in t'owaví mange díkáani. Hedá phé²win deedá díkhe²khây²máa, hewänbo iwedi i² powage²i thaa iwe owáywówápuwagi²o.’ ”

⁸Ihaydi in kwiyä² dín²ánpówa háa Jesus-di ovây²tu²annin, ⁹hedí iwedi dimäädi in tã²di wêe Jesus-ví khäge²nindá hedá wây-á iví k'ema²indá háa napóe²in ovây²t'óe²an. ¹⁰Ná²innân dimuu in kwiyä²: Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wíyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuu²i², hedá wây-á kwiyä²dá wá² indádí diji². ¹¹Hewänbo Jesus-ví khäge²nin dí²án háa in kwiyä²di ovây²tu²an waa wäyupí² hí²dä²mân namuu²in, hedihho háa ditú²in wídívíwäyupí. ¹²Hewänbo Peter-á napeedi i² penípho iwepiye i²ä², hedí it'ä²ädí itsíhkídi, hedí wí aadä² Jesus na²ánmú²de²i² imú², hedí iví²piye nawáymäädi na²ände², “Hân hîn napóe?”

In wíje oe Emmaus bú²aypiye damänninbí²piye Jesus ipikeeyan

¹³I² thaabá-á wíje Jesus-ví k'ema²in wí bú²aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytú²o², i-á mađi tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná. ¹⁴⁻¹⁵In wíje ná²i háa napóe i²gedí wí²bo dánhí²máa, hedí dantsika²máa “Háadangú ná²i t'ähkí gin napóe?” Jesus-di ovánkáa, hedí indádí²bá namää. ¹⁶Hewänbo indá wí²óetaapí, inbí tsée iwedi dänkaapóedí. ¹⁷Hedí Jesus-di ovântsika²yan, “Hä²ä i²gedän hânho jashawó² dánhí²máa damändi?” In wíje dantsi²wóyí² hedí dabo²aats'aymuu, ¹⁸hedí i² wêe Cleophas gin nakháwä²i²di óetu²an, “U²dä²mân kavêe t'ähkí in oe Jerusalem dí²ádäají²in diwedi wí²úhanginnáhpí háa ná²i phade thaa eeje napoe²o²in.” ¹⁹Jesus-di ovântsika²yan, “Hân handi napoe²o?” Óetu²an, “Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóe²innân. I-á Jôesi Tádávi tukhe²bi ûnmuu, hedí Jôesi Tádá-ádí hedá in t'owa-ádí dâymû² iví hí²-á iví tsiyekandá ûnkay²in. ²⁰Nanbí owha² p'ó²dédí²indá hedá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán hedânho indá óetuhchänudi óeháyjídí, hedihho phé²win deedi óet'óhtägek²ú². ²¹Hewänbo na²indá gi²ân i-ân i² namuu na²in Israel-²in dímahpädikhây²máa²i². Hedí nää thaa-á i² poje thaa-áho naná han napóe iwedi. ²²Hedá wá² wên kwiyä² na²inbí²wedi dimuu²indi ditú²an wên háawên na²in díháa²annin. Hédéndí hé²dibo ee Jesus óekhä²'k'ú² iwáygé diji², ²³hewänbo wí²óeshaapí. Diwáy²ä²di ditú wên makówáwin

t'ôepa'aa'in inbí'piye dakeepóedí ovâytü'an Jesus-á nawówáji'in. ²⁴Wáy wên na'indádí diji'in i' penípho iwepiye dimää, hedí háa in kwiyá' ditú waa dâymû', hewänbo Jesus-á wíðây mü'pí" gin in wíjedí Jesus óetu'an.

²⁵Ihaydáhá' Jesus-di ovântü'an, "Undá ánsaapi'in damuu, hedá dawäyukâymuudi t'ähki háa in Jôesi Tádáví tukhe'min ditú waa wíðänwäyunde pí. ²⁶Ditúhpí'an i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhây máa'i' t'owa ovây'aywoenídí ta'gendi ná'i hääwí it'ôephadekhây máa'in, hedá háa ên na'in díháa'annin. Hé déshánki tsondi hay'i-á óepa'í." ²⁷Hedí Jesus-di háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe iví'gedí natü'nin t'ähki ovánthayyan. Háa Moses natü'in páadé ovântü'an, iwedá háa' in Jôesi Tádáví tukhe'mindá in wé'gen ta'kannindá háa ditú'indá.

²⁸I' bú'ay dimän diwe tsowa dipowamän, hedí Jesus-á wa'dí wíyá wáypiye namän waagibá i'an. ²⁹Hewänbo óepunmään'in wíðada'pí, hedího' óetu'an, "Na'indádí ówóyí'. Hãäðdanho napuwamän, nathaaphademänho'." Hedího indádí i' tewhá ee nats'ündi iwóyí'.

³⁰Indádí nahúu'án dihaydi i' pává iké'dí ikú'daa'an, hedá iháve, hedá ovân mági. ³¹Ihaydíbá datsíwaadee waa dapóe, hedího to'wí namuu'in dântaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí. ³²Hedí dântumáa, "Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Tádáví hí' i'gedá dínthayjodi, nanbí pín kaygi gán'q'yäpóepí'an."

³³Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedí Jesus-ví tã'dí wêe khäge'nindádí hedá wây-á wên diwé'gekw'óndádí dänshaa.

³⁴Ná'in diwé'gekw'ó'nindi ovântü'an, "Nanbí Sedó Jesus-á ta'gendi nawáywówápóe, hedí Simon Peter-bí'piye nakeepóe." ³⁵Ihaydáhá' in wíjedí ovâytü'an háa napóe'in ee p'óegé damän dihaydi, hedá hádídí Nanbí Sedó Jesus dântaa'indá i' pává iháve ihaydi.

Jesus iví khäge'ninbí'piye ipikeeyan

³⁶Wa'dí dänhí'máa ihaydíbo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedí ovâytü'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwoní." ³⁷Hänho ovâypiháädi dí'ân wí p'owäqahäa-ân dínkeepóe'in. ³⁸Hewänbo Jesus-di ovâytsika'yan, "Hháadan íkhunwôeda'? Háadan í'ánde' mađi naa ta'gendi wó'muupí'in? ³⁹Naví mandá naví ánda dínmu'dí. Naa-änkun omuu. Díttägé-í, hedänho únhanginnáani wí p'owäqahäa wó'muupí'in. Naa tûu-á phékhú-á omuu. Wí p'owäqahäa-á ha'wâa'i wínamuupí." ⁴⁰Hedí ha'wâa natü ihaydá iví mandá iví ánda ovâykeeyan. ⁴¹Hänho dihíhchan wänbo ovâyháa'an, hedá kây'indá dínpoe'o díwíwäyü-ídí háa natü'in. I'dí ovâytsika'yan, "Ti koegí' hääwí náá únsaa?" ⁴²⁻⁴³Hedího wí paa natsemmu'i' óemági, hedí inbí páadépiyebo ik'oe.

⁴⁴Ihaydáhá' ovâytü'an, "Undádíbo wa' oji' ihaydi naadi wäytü'an hääwí Jôesi Tádáví ta'nin diwe natü'di-áho nakhây'ä' napúuwí'in, t'ähki háa Moses ita'nandi-á, Jôesi Tádáví tukhe'min ditú'i-á, hedá i' Psalms

gin dâytɔ' o' iwe nata'muu'i-á." 45 Hedi ovâykhäge'nan híwó dika'póewídí háa Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'in. 46 Ovâytɔ'an, "Ná'i tundáho nata'muu: I' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephaadé-í nachuu píhay, hedi iwedá i' powage'i' thaa iwá nawáywówápúuwí, 47 hedi i-á natsompúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'áhkí'in t'owa-á ovâytɔ'áámí inbí t'aywó'di dâyjoe'ámí hedânho ovây'owóje-ídí, gin nata'muu. 48 Hedi undá ná'i háäwí bínmú' i'gedí t'owa bín'ôe'ámí. 49 Hedi náä i' Yä'dâa'i P'owəḡahḡa unbi'piye wâysaaní, i-á naví Tádádí wovâytɔ'an wovâymâäní'in. Hewänbo náä Jerusalem-bo úwíwóyí'ní unbí kay oe makówádí wovâymági píhay."

Jesus oe makówápiye napee

50 Hedáhá' Jerusalem diwedí ovâypiyedí i' bú'ay Bethany gin dâytɔ' o' iwehay ovâyho', hedi ikhóhtegeđi Jôesi Tádá óedaa'an híwó ovây'ámídí. 51 Wa' gin i'odibo' inbí'wedí iwijedí oe makówápiye napee. 52 Indá dívídege'dikw'ódi óe'a'ginmâänídí, hedáhá' oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää. 53 Oe méesate hay'i eebo ihayḡa' dimää'ḡ hedá ditú' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

I HÍWÓ²DI TUU JESUS CHRIST-VĪ²GEDI JOHN ITA²ÑANDĪ²

I to²wí In Tuu gin nakháwá²i² nawówátsipäyí², i-á Jesus-ân namuu

1 ¹Hán²oe ts'anpáadé nanân diwe i to²wí In Tuu gin nakháwá²i² nayiho². I-á Yôesi Tádá-ádí² nayí², hedí i-á Yôesibá namuu. ²I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Tádá-ádí² nayí². ³Häáwí t'ähkí ikhíyé, hedí i-á wí²ikhíyépidá² häábo wínakhí²yenpí. ⁴I-á wí²bo wówátsi napäyí², hedí ná²in wówátsi-á ko nakeepo² t'owagí² waagi²bá namuu. ⁵Ná²i ko nakhüñá² dee nakeepo², hedí häádi wänbo t'ähkí nakeepo² tobáháa nakhüñân wänbo².

⁶⁻⁷Wí sen John gin nakháwá²i² Yôesi Tádádí² óesan ná²i ko i²gedi t'owa ovâytu²äamídí, hedânho John-bí hí² dit'oedi to²wên t'ähkí dívíwhäyú-ídí i to²wí i ko namuu²iví²piye². ⁸John-dá i ko-á wínamuupí, hewänbo i na²äá t'owa ovâytu²äamídí to²wí i ko namuu²in. ⁹Ná²i to²wí In Tuu gin nakháwá²i² i ta²gendi ko namuu, hedí náá oepáa k'aydipiye² na²äádi t'ähkí t'owa ovâykohthayyo².

¹⁰Náá oepáa k'aydi i nayí², hebo tobáháa ná²i oepáa ho ikhíyé wänbo², in t'owa náádi diyí²indi wí²óetaapí. ¹¹I häáwí ikhíyé²i iví² ünmuu, hedí ipiye² na²äá, hewänbo iví t'owadi wänbo wí²óeséegí²anpí. ¹²Hewänbo wáy wëndidá óeséegí²andá iví²piye² dívíwhäyü, hedí ná²in t'ähkí idi ovâymagí Yôesi Tádáví äy dipúwídí. ¹³Hedí Yôesi Tádáví äy dipóe ihaydi wíyá di²äypanyä waa dínpóe, hewänbo t'owa di²äypanyä náá oepáa k'aydi waagibá wídí²äypanyäpí, hediháa i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wänbo-á yoe, hediháa wí sen nawänpitúdíbo wänbo-á yoe. Yôesi Tádádân ná²in wówátsi ovâymagí.

¹⁴I to²wí In Tuu gin nakháwá²i² wí t'owa napaa, hedí wí hây tähkí na²indádí nayí². Báyéki hay²i namuu²in äymú², gá Yôesi Tádáví wí² aydá² ün²ándí² namuudân. I-á báyéki séegísehkanä imáa, hedí háa i natú waa t'ähkí ta²gen namuu.

15 To'wí i namuu'in John-di in t'owa ovâytu'an. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovâyttumáa, "Naadi wâytu'an naví tí'úugéba wí to'wí napowagít'oe'in, hedí i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa o'aypuyäpidíbo i-á hâädi wänbo t'ähkí nawówayidän. Ná'i-änkun i namuu iví'gedi wâyhi'máa'i'."

16 Báyéki séegísehkanä imáadi, ihayda' híwó'di hääwi iví'wedi gín'ä'. 17 Yösi Tádádí Moses óetu'an iví tsontu na'in dímmäni'in, hewänbo Jesus Christ-än óesan séegísehkanä-á hedá in ta'gen namuu'indá dínkeeyamídi. 18 To'wídi wänbo hânhay wänbo Yösi Tádá wí'óemú'pí. Hewänbo háawi i namuu'in iví wí'da' ay ünmuu'i' iví nú' na'ändidän na'in dínkeeyan.

Háa John i p'ó'p'oe'kandi in t'owa ovâyttu'annin

19 Owáy Jerusalem búu'ú wâhâädi in Hudíyoví p'ó'dédi'indi wên owhá-á hedá wên méesate'in khäge'nindá ovâysan John i p'ó'p'oe'kandi' óetsikáyi'nídi, "To-an unmuu" gin, 20 hedí kinnân idi ovâyttu'an: "Naa i to'wí Yösi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi wó'muupí." Kaaginpidíbo thay'eedi kin ovâyttu'an. 21 Hedí óetsikáyin, "Hedí to-an unmuu? Ti Elijah-än unmuu?" Idi ovâyttu'an, "Naa-á i wó'muupí." Hedáhá' óetsikáyin, "Ti Yösi Tádáví tukhe'bi' i äytsíkha'máa'i-än unmuu?" 22 Hedí ovâyttu'an, "Yoe." Hedáhá' óetu'an, "Dítu'an to-an unmuu, hedânho in to'wên na'in disannin äyt'oe'amídi háa untú'in. Uví'gedi dí't'oe'an." 23 John-di ovâyhée'an hedânho dín'ánpówá-ídi háa Yösi Tádáví tukhe'bi' Isaiah hán'oebo natú'in, hedí ná'i-á Isaiah-ví hí' ünmuu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúni,

In p'oe binta'ge'an i shánkí natsonyi'igi'.

"Ná'i to'wí han natú'i waagi'ba naa omuu" gin John-di ovâyttu'an.

24 Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyi'nídi Pharisees dimuu, 25 hedí indi óetu'an, "I to'wí Yösi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi wí'unmuupí, Elijah wänbo-á yoe, háa Yösi Tádáví tukhe'bi' äytsíkha'máa'i wänbo-á yoe. Hedí háadan handi ná'in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o'?" 26-27 John-di ovâyttu'an, "Naada' p'oe'dida' dovây'p'ó'p'oe'o', hewänbo unbí yáadi wáydi wí to'wí bintaapi' nayi', hedí tobá naví tí'úugé napówá wänbo', naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wänbo dönma'p'ádi-ídi."

28 T'ähkí ná'i owáy Bethany búu'ú'ay wâhâä napóe, oe Jordan p'ó' p'ánadi John nayidi in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o' iwe.

Jesus-á wí k'úwá'ay Yösi Tádádí óesandi' waagi'ba namuu

29 Wíyá tháwán John-di Jesus óemú' ee nayi' iwepiye' na'ädi, hedí iví'gedi natú, "Binmú'dí i na'ä'i'. I-á Yösi Tádádí óesan wí

k'úwá²ay waagi²bá nachúu-ídí, t'ähkí t'owaví t'aywó²di ovây²yâa²amí²dí.
³⁰Ná²í²bá i namuu iví²gedí wây²hée²an. Naa otú, 'Naví tí²úugé²bá wí sen
 napówá-í, hedí i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa o²aypuyápidíbo²
 i-á hâ²ä²di wänbo t'ähkí nawówayidân.' ³¹Tobá to²wí namú²ní²in naa
 wí²dínhanginnáhpí wänbo², naa o²ä²-á p'oedi wây²p'ó²p'oe²amí²dí, hedânho
 un Israel-²in t'owa i bîntáa-í²í."

³²⁻³³John-di háa imú²in ovây²tu²an. Natú, "Páadé²dí naa
 wí²dínhanginnáhpí to²wí Jesus namuu²in, hewänbo Yôesi Tádá²dí dísan
 p'oedi wây²p'ó²p'oe²amí²dí, hedá idá dítu²an, 'I Yä²dâa²i P'oewâhâ²
 nawhândi nâapuwâkhây²mâa, hedí wí to²wí²ví²di isogekhây²mâa. Hedí ná²i
 to²wí²dân i Yä²dâa²i P'oewâhâ² t'owa ovây²mâäní wí p'ó²p'oe²kan waagibá²
 kin Yôesi Tádá²dí dítu²an. Hedího² i Yä²dâa²i P'oewâhâ² makówá²dí
 nawhândi wí k'o²wee waagibá dó²mú²-ákun, hedí Jesus-ví²di isóge. ³⁴Naa
 kin napóedí dó²mú², hedânho naadi wây²tu²mâa Jesus-á Yôesi Tádá²ví ay
 ünmuu."

Jesus-ví páadé²in khäge²nin

³⁵⁻³⁶Wíyá tháwán John-dá²dí hedá wíye iví khäge²nindá²dí Jesus
 naphademändi óemú², hedí Jesus-ví²gedí John natú, "Binmú²dí i Yôesi
 Tádá²dí óesandí² namuu²i². Wí k'úwá²ay waagi²bá nachúu-í."

³⁷John-bí wíye khäge²nin háa John natú²in dat'oe, hedí Jesus-ví tí²úugé²
 dawóemää. ³⁸Jesus ibéedí ünwóe²ä²di ovân²mú², hedí ovântsikáyin,
 "Hä²-an dada²?" Óetsikáyin, "Rabbi, wâhâ²-an unthaa?" (Rabbi-á
 "hâhkandi" gin natú²da².) ³⁹Idi ovântu²an, "Naa-á²í bákä²ve, hedânho
 wânkeeyamí²dí." Hedího² i-á²í damää²di wáyge² nathaa²in dân²mú². Dípówá
 ihaydáho thé²éedí yôenu iwepiye² naná, hedího² i-á²í²bo dânwóyí².

⁴⁰Andrew-á Simon Peter-ví tí²úu ünmuu, hedí i-á in wíye in John-bí
 hí² dat'oedi Jesus-á²í damää²in diwedí²ibá namuu. ⁴¹Wesebo Andrew iví
 pá²dây Simon ituwâho², hedí óeshaa ihay²di óetu²an, "Na²indi i Messiah
 âysha." (In hí² Messiah-á natú²da² "i to²wí Yôesi Tádá²dí óesóge²i² t'owa
 ovây²aywoení²dí" gin.) ⁴²Hedí Andrew-di Simon Jesus-ví²piye² óeho².

Jesus-di Simon óemú² ihay²di óetu²an, "U-á Simon unmuu, John-bí ay,
 hewänbo náa iwedi páadé²piye² Cephas gin unkháwá-í. (Ná²in kháwá
 Cephas-á Peter-ân namuu, hedí natú²da² "wí k'uu" gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-á²í ovântu²an i-á²í damú-í²in

⁴³Wíyá tháwán Jesus i²ánshaamági oe Galilee nangepiye² namú-í²dí,
 hedí Philip óemú²di óetu²an, "Naa-á²í ókä²ve." ⁴⁴Philip-á Bethsaida-wi
 namuu, i búu²ú²ay Andrew-á²í Peter-á²í dathá²de iwebá. ⁴⁵Philip-di
 Nathanael óetu²wâho², hedí óeshaa ihay²di óetu²an, "I to²wí Yôesi Tádá²dí
 óesóge²i² t'owa ovây²aywoení²dí âysha, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân
 namuu, Joseph-ví ay. Iví²gedân Moses itá²nan iví tã²nin diwe, hedá in

Yôesi Tádáví tukhe²min wá² iví²gedi dáyta²nan.” 46 Nathanael-di Philip óetu²an, “Naa wó²ánpí hääwí wänbo Nazareth-wi-á híwó²di namuu²in.” Philip-di Nathanael óetu²an, “Ók²á²ve naa-ádi hedího wí²bo nâapimúni.”

47 Jesus-di Nathanael iví²piye² na²ádi óemú², hedí iví²gedi natú, “Häwebâa wí na²á² in Israel-wi khuu ta²gendi ihondi², i-á wínahóeyóhâhpí.” 48 Nathanael-di óetsikáyin, “Hádídan naa dítaa?” Jesus-di óetu²an, “I fig tay ókhquú nú² un²án dihaydi naadi wímú², Philip-di wóetu²kánnanpídíbo.” 49 Nathanael-di óetu²an, “Hâhkandi², nâbâa dínhanginná ù-á Yôesi Tádáví ay-ân unmuu²in, ù-á in Israel t'owaví tsondi hay²i unmuu.” 50 Jesus-di Nathanael óetu²an, “Nää naví²piye² biwhäyunde² gá wítu²andân in fig tay nú² naadi wímú²in, hewänbo hä²i wíts²antú²andiví shánkí he²endi hääwí nâapuwâkhâymaa. 51 Ta²gendi wítumáa, makówa nakhuudeedi bînpuwâgít²óe, hedá naa t'owa t'âhkígí² ó²aypuyä²iví²we in Yôesi Tádáví t'ôepä²ä²in diwhändedá diwáypi²dá bînpuwâkhâymaa.”

Oe Cana búu²ú²ay dínkhóhtsaaná

2 1 Wíye thaa naphade ihaydi owáy Galilee nange wâhâä dínkhóhtsaashánkí²díná, i búu²ú²ay Cana gin dáytu²o² iwe. Jesus-ví yíyá páadébo namäädiho² iwe na²án, 2 hedá Jesus-á iví khäge²nindádá wá² ovâyhúutu²andiho dimää. 3 T'âhkí i méena dínhán dihaydi Jesus-ví yíyá²dí óetu²an, “Wíyá wídínméenasaa²pí.” 4 Jesus-di óetu²an, “Yíyá, háadan kin dítumáa? Wa²dí ihaydi wídínnâhpí naví t'ôe don²ámídí.” 5 Iví yíyá²dí in húukhâysa²in ovâytu²an, “Háa idi wovâytu²an waa úví²ámí.”

6 Iwe sí p'onbay k'uu²di napa²andi nasaa, t'owa dipówa²in díví²owídi-ídi in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. Ná²i p'onbay eeye wétä háa powintä galôn dihay nasadi². 7 Jesus-di in dáyhúukhâysaa²in ovâytu²an, “Ná²i p'onbay bînp'ide,” hedího p'eedí taye dâyp'ide. 8 Hedáhá² ovâytu²an, “Häwedího wí binwhahó²gí, hedí unbí tsondiví²we binhûu.” Hedího háa ovâytu²an waa díví²an. 9 I p'oe dáyho²i naméenapaa, hedí in húukhâysa²inbí tsondi idää, hebo wí²úhanginnâhpí wáygé dáyhógi²in. In wé²ge²in dáyhúukhâysande²indá²mân dínhanginná. Hedího² idi i soyingi óetu²kánnan, 10 hedí óetu²an, “Wây-á t'owa i shánkí híwó²di méena páadé dáykhâysande², hedí t'owa díví²ihay²an dihaydânho i shánkí nak²âagipi² dáykhâysande². Hewänbo ù-á han wíví²ánpí, ù-á bitsíkha²an i shánkí híwó²di tí²úuge ovâykhâysaa-ídi.”

11 Ná²in Jesus ee Cana búu²ú²ay Galilee nange wâhâä i²annin in páadé²in pínán t'ôe ovâykeeyannin namuu, hedí indiho in t'owa ikeyan i-ân hay²i namuu²in, hedí iví khäge²nin shánkí wänbo iví²piye² dívíwhäyü.

12 T'âhkí ná²i naphade ihaydi Jesus-á iví yíyá-á iví tí²úuwíndá hedá iví khäge²nindádí Capernaum búu²ú²aypiye² dimää, hedí iweho wí háyü thaa dívíwóyí².

Jesus-di in dâyhäwîku²ch'áade²in i méesate hay²i iweđi ovâykhępiye

¹³In Huđíyoví shánkí²đi púnú² naná, Passover gin dâytú²o²i², heđi Jesus oe Jerusalem-piye² namää. ¹⁴I méesate hay²i tehpaá búge in t'owa dâyhäwênku²ch'áadedi ovây²mú², wéyu-á k'úwá-á k'o²wee-á dâykú²ch'áade², hedá wá² in dâychä²egó²o²in inbí máäsa eeye dikw'ondi ovây²mú². ¹⁵Wên púwhí² whihkannindi ipaa, heđi t'ähkí i méesate hay²i iweđi ovâykhępiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, heđi in dâychä²egó²o²indá inbí chä² t'ämäpiye² ovây²ch'áa heđi inbí máäsa ovây²yánú. ¹⁶Hedá in dâyk'ó²weekú²ch'áade²indá ovây²tú²an, “Binyâa²an ná²i häwí náweđi. Ná²i méesate-á naví Tádáví wháagé únná. Wí kughte²i waagibá wíyá wíwín²páa-ípi.” ¹⁷Heđiho² iví khäge²nin dín²ánpówá háa to²wí Yôesi Tádáví tã²nin diwe natú²in kin:

Hânho uví wháagéđi dí²áyíngimädi wí phaadi naa
díp²hakh²anukhây²máa waagibá ochanpo²,
heđi dâymú² Jesus hanbá nachaa²in.

¹⁸In Huđíyoví p'ó²dédí²in iwây²gé diyí²indi Jesus óetsikáyin, “Háawin wên pín²nán úkoedi dínkeeyamí²đi, heđânho gínhanginnání²đi ụ úk'óe²in ná²in t'owa ovâykhępiye-í²đi?” ¹⁹Jesus-di ovây²tú²an, “Ná²i méesate bín²nayúđi poeye thaa iwebo naa wíyá dótege-í.” ²⁰Indi óetú²an, “Yónántã²đi sí (46) paayo ovây²ho² ná²i méesate dâytege-í²đi, heđi hádí²dan poeye thaa iwebo wíyá náatege-í?”

²¹Hewänbo Jesus-á iví túu²ú í²gedân ovây²hí²máa, i méesate hay²i í²gedá yoe. ²²Heđiho chuwa iweđi nawáywówápóe ihayđi, iví khäge²nin ná²in natú²in dín²ánpówá, heđi Yôesi Tádáví tã²nin diwe háa natã²muu²in hedá ná²i tų² Jesus ihée²andi-á dívíwhây²u.

Jesus ûnhanginná t'ähkí t'owa háawin dimuu²in

²³Wa²đi Jesus oe Jerusalem búu²ú nayí² ihayđi, in Huđíyoví shánkí²đi thaa Passover gin dâytú²o² naná² dihayđi, báyéki t'owa i pín²nán ovâykeeyandi dâymú²đi iví²piye² dívíwhây²u. ²⁴⁻²⁵Hewänbo Jesus wí²ipimá²gipi inbí mange. I-á wí²úntá²ypi wí to²wí²đi t'owaví²gedi óetú²ãamí²đi, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuu²in hedá háa inbí pí²ná khó²yé dí²ánshaamuu²indá.

Nicodemus Jesus-ví²piye² namää

3 ¹⁻²Wí sen Nicodemus gin nakháwá²i Jesus-ví²piye² khú²déedí namää. I-á Pharisee t'owa namuu hedá in Huđíyoví tsonnin diweđi²ibá namuu. Iđi Jesus óetú²an, “Háhkandi², gínhanginná Yôesi Tádádí wóesan ná²in díhã²amí²đi. Wí to²wí Yôesi Tádádí óekhãge²máa²í²đã²mân ûnkoedi ikeeyamí²đi i pín²nán ụđi dínkeeyo waagibá.”

³Jesus-di óetú²an, “Ta²gendi wítumáa, in to²wên wíyí²đi.”

4 Nicodemus-di óetsikáyin, “Háđídán wí to’wí nasówébo’wandi’ wíyá nawáy’aypuyá-í? Wí’únkoedípi iví yíyávi aymúu iwe nawáyts’únídí wíyá na’aypuyá-ídí.”

5 Jesus-di óetu’an, “Ta’gendi wítumáa, in to’wên p’oe iwedí hedá i Yá’đáa’i P’oewaahhâvî’wedá di’âypuýä’indá’mân dínkoedi makówápiye’ dimú-ídí. 6 To’wên t’owavi’wedí di’âypuýä’in t’owada’mân dimuu, hewänbndi wítumáa, in to’wên wíyó to’wên i Yá’đáa’i P’oewaahhâvî’wedí di’âypuýä’indá i Yá’đáa’i P’oewaahhâvî’wedí dâymáa. 7 Wíwóeháa’ámípi naadi wítu’andi, wíyá í’âypuýä-í’in únkhây’ä’. 8 Oepiyá náápiyá iwaa’o’, hedí i waa ít’o’, hewänbo wí’únhanginnáhpí wâhââphâ’gedí na’ä’in hâa wáypiye’ namännin. Hedí hanbá wí’íka’póyâ’pí háđídí wí to’wí i Yá’đáa’i P’oewaahhâvî’wedí na’aypuyä’in.”

9 Nicodemus-di óetsikáyin, “Ti nakoedí-í ná’i hâäwí untû’dí napúwídí? Hândídan napúwí?”

10 Jesus-di óetu’an, “U-á wí Israel-’inbí háhkandi unmuu, hedí háadan ná’i hâäwí í’gedí wí’unka’póyâ’pí? 11 Ta’gendi wítumáa, ná’i dínhanginnân ni’gedí ívíhée’o’, hedá i hâäwí äymú’ í’gedá wâytu’o’, hewänbo undá hâa gitû’nin wídínséegi’opí. 12 Ná’i oepáa k’ayđiwi hâäwí í’gedí naadi wâytu’an, hedí un wí’úvíwhâyunde’pí, hedího háđídán úvíwhâyú-í makówáwi hâäwí í’gedí wâytu’andi? 13 Makówápiye’ wíyá to’wí wänbo wínapeepí, i makówá iwedí nawhâ’didá’mân, hedí naa-ân i omuu, t’âhkí t’owagi’ o’aypuyä’i’.

14 Moses owáy ahkónu wáy i pââyü kwâk’udí napa’andi’ wên phé eedí iwíhí’k’ú’dí itege waagibá, naa t’âhkí t’owagi’ o’aypuyä’i’ omuu’i’ wá’ phé eedí dítege-í. Kin nakhây’ä’ napúwí’in 15 hedího to’wên t’âhkí navi’piye’ dívíwhâyunde’in wówátsi nahándepí’in dâymá’ve-í. 16 Yôesi Tádádí t’âhkí t’owa hânho ovâyséegídí iví wí’ ayda’ ün’ándí’ imági, hedího to’wên t’âhkí iví ayví’piye’ dívíwhâyü’in há’to dipedée-í hewänbo wówátsi nahándepí’in dâymá’ve-í. 17 Yôesi Tádá iví ay isan náä oepáa k’ayđi’piye’ in t’owa ovây’aywoenídí, dínkhây’ä’ ovây’tuchänú-í’in ovây’tu’âamídá yoe.

18 To’wên t’âhkí Yôesi Tádávi ayví’piye’ dívíwhâyunde’in há’to ovây’tu’ámí ovây’tuchänú-í’in, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in to’wên dívíwhâyü’pí’indá ovây’tuchänukhâyímáa’in, gá iví wí’ ayda’ ün’ándí’piye’ wídívíwhâyü’pí’dân. 19 Yôesi Tádávi ay náä oepáa k’ayđi’piye’ na’äá wí kohtay waagibá namúnídí hedânho t’owa dínkeepúwídí, hewänbo t’owa yá’đáapí dívítsiyekanhondi khüü eeyebo diyêñi’in shánkí ovâyhí’an i kohtay ipiye’ dimú-íví’wedí. Hedânho Yôesi Tádádí ná’in t’owabá ovây’tuchänukhâyímáa. 20 To’wên t’âhkí yá’đáapí dívítsiyekanhonnindá i kohtay dâyt’ay, hedího ipiye’ wídímänpí, hâa dívítsiyekanhonnin dínkeepúwí’in wídida’pídí. 21 Hewänbo to’wên in ta’gen dívíkanhonnin i kohtay ipiye’ dimän, hedânho nakeepúwídí hâäwí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhäge’dodi díví’amídí.”

John i p'ó'p'oekandi Jesus-ví'gedi ihí'máa

²²Hedáhá? Jesus-á iví khäge'nindádí oe Judea nangepiye? dimää, hedi iwáy wáhäa diyi? ihaydi wên t'owa oväyp'ó'p'oe'an. ²³⁻²⁴In Hudíyo tsonnindi John i p'ó'p'oekandi wa? wí'óepansógepí, hedi idi wá? t'owa oväyp'ó'p'oe'o?. Kin i'o? oe Aenon diwe, i-á Salim tso'wa naná, iwe báyéki p'oe nayidi, hedi t'owa iví'piye? dimá? oväyp'ó'p'oe'amídi.

²⁵Ihaydá John-bí khäge'nin wí Hudíyo-ádi p'ó'p'oekan ni'gedi dívítuhänbo?. ²⁶Hediho John-bí'piye? dimäädi óetu'an, "Hähkandi?, i to sen oe Jordan p'ó' p'äná hánhay ʘ-ádi nayi'i hedá iví'gedi in t'owa ʘdi oväyту'andi?, náa báyéki t'owa iví'piye? dimän idi oväyp'ó'p'oe'amídi."

²⁷John-di oväyту'an, "Hääwi i to'wí oe makówa na'ándidi dímgí'ida?mân äyhónde?. ²⁸Häädankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesóge'i? t'owa oväy'aywoenídí wó'muupí, hebo iví páadébo Yôesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa í'oe. ²⁹Häädí dínkhótsaaná? dihaydi i soyingi namuu'iví k'ema iví nú? nawin, hedi i soyingi ihí'máadi nat'oedi ná'i k'ema báyéki nahíhchanpóe, hedi i sáa'i i soyingiví? ho namuu. Náa-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho ohíhchaa, gá in t'owa Jesus-ví'piye?bá dimändân iví'in ûnmúnídi. ³⁰Nakhây'ä? Jesus-á shánki kw'áye'piye? óetegé-í'in, hedá naa-á hääbo omuupí waa opúwí.

³¹"Jesus-á oe makówádí na'äa, hediho t'ähkiví shánki hay'i namuu. Naa náa oepáa k'aydiwi? omuu, hediho wí náädíwi waagibá dáyhée'o? náädí'ida? omuudi, hewänbo i-á makówádí na'äadi t'ähkiví shánki hay'i namuu. ³²Hääwi imú? i'gedi hedá nat'oe i'gedá ihée'o?, hewänbo wên háyíhaydida? t'owa háa natú'nin ónséegi'o?. ³³Hewänbo to'wên iví hí? dáyséegi'odi handidi dáykeeyo? dívíwhäyunde?in Yôesi Tádá ta'ge ihée'o?in. ³⁴Yôesi Tádáví ay isandi-á Yôesi Tádáví hí? ihée'o?, gá Yôesi Tádádá khäagipí i Yä'däa?i P'oe'wähäa ho óemágidân. ³⁵Yôesi Tádá iví ay iséegídi t'ähki tsonkhuu óemági hääwi t'ähki i'gedi natsonyëenídi. ³⁶To'wên t'ähki Yôesi Tádáví ayví'piye? dívíwhäyunde?in wówátsi nahándepí?in dâymáa, hewänbo to'wên iví ay ónt'óyandepí?indá ná?in wówátsi wí'dây má've-ípi, indá Yôesi Tádádí hánhay wänbo t'ähki oväyту'chänu?bé-í."

Jesus-ádi wí Samaria-wi kwee-ádi dänhée'an

4 ¹⁻³In Pharisees dínhanginpóe shánki báyéki t'owa Jesus-ví'piye? dívíwhäyunde?in, hedá John i p'ó'p'oekandiví shánki Jesus-di oväyp'ó'p'oe'o?. (Hewänbo Jesus-ví khäge'nindida? t'owa oväyp'ó'p'oe'o?, idá yoe.) Hedi ná'i hääwi i'gedi in Pharisees dit'oe?in Jesus ûnhanginpóe ihaydi, i-ádi iví khäge'nindádí Judea nangedi dipee hedi oe Galilee nangepiye? dimää. ⁴Galilee-piye? namän dihaydi oe Samaria nange i'gedi ûnpuhpo?. ⁵⁻⁶Taage púnú? naná? dihaydi wí Samaria-wi búu'ú'ay

Sychar gin dâytʰoʰ iwe napówá. Sychar-á kayiʰ wínanáhpí wí nava iweḍi hánʰoebo Jacob-di iví ay Joseph óemáǵiʰiʰ. Ee dâypʰoewhahóndeʰ iwe Jacob ishǵǵiʰi naná, heḍi Jesus kayiʰ wǵhǵǵiḍi naʰǵǵiḍiho nakaykhanmuuḍi ee hânge isóge ikaykhanwówáʰámíḍi.

⁷Wí Samaria-wi kwee ipʰoewhahóníḍi napówá, heḍi Jesus-di óetuʰan, “Wí pʰoe dí máá donsʰwǵ-íḍi.” ⁸Jesus-ví khǵǵeʰnin i búuʰúʰaypiyeʰ ho dikoegiʰkunmáá, heḍiho i-á wíʰbo naʰán. ⁹Hudíyo-áḍi Samaria-ʰindáḍi wíḍívíwóndepí, heḍiho i kweeḍi óetuʰan, “U-á Hudíyo unmuu, heḍi naa-á Samaria-wi-á omuu. Heḍi háaḍan uḍi dí pʰoesʰwǵǵiʰdaʰmáaʰ?”

¹⁰Jesus-di óetuʰan, “Wíʰúhanginnáhpí hǵǵáwí Yôesi Tádá napǵyiʰin, heḍá wáʰ toʰwí naa i wípʰoedaʰmáaʰiʰ omuuʰin wíʰúhanginnáhpí.

Úhanginnándáhoʰ uḍá naa dí pʰoesʰwǵadaaʰámíwán, heḍi naadá pʰoe nawówátsipǵyiʰi wímááníwán.”

¹¹I kweeḍi óetuʰan, “Máʰmáá, hǵǵáwí wánbo wínnámáapí pʰoewhakhongíʰin, heḍi náwe dâypʰoewhahóndeʰ iwá nawǵán. Heḍi hánḍiḍan náʰi pʰoe nawówátsipǵyiʰi náawhahóniʰ?

¹²Naʰinbí hehǵǵáwi thehtáy pahpáa Jacob-di náá dâypʰoewhahóndeʰ iwe naʰin dínyoeʰan. I-áḍi iví eʰnündáḍi heḍá iví hǵǵapan hǵǵawéndáḍi i pʰoe náweḍi dâywahóǵiʰi dâysʰwándeʰ. Ti unʰándeʰ u-á Jacob-ví shánkí hayʰi unmuuʰin gǵhánʰ?”

¹³Jesus-di óetuʰan, “Toʰwén tʰǵhkí náweḍi dâypʰoesʰwándeʰin wíyá dipʰoesáʰaapúwí, ¹⁴hewánbo náʰi pʰoe naḍi tʰowa dováymáʰiʰ-á dâysʰwáḍá, háʰto wíyá dipʰoesáʰaapúwí. I pʰoe naḍi dováymáʰi-á wí pʰohpee inbí píʰná waagibá napúwí, heḍi iweḍiho in wówátsi nahándepíʰin dâykéyí.” ¹⁵I kweeḍi óetuʰan, “Máʰmáá, náʰi pʰoe iʰgedi bihíʰmáaʰiʰ dí máá, wíyá wíʰopʰoesáʰaapúwíḍi, heḍánho ihayḍáʰ náwe wíʰopʰohkhonnáʰbe-íḍiḍi.”

¹⁶Jesus-di óetuʰan, “Yaʰ ópún, uví sedó mánkéyí heḍá náápiyeʰ náamáʰi.” “Wíḍínsennánpí” gin i kweeḍi óetuʰan. ¹⁷Jesus-di óetuʰan, “Taʰgendi untú wíʰúsennánpíʰin. ¹⁸Pʰánán khóhtsǵǵiʰi unmuu, heḍi náʰi sen náá unthaaʰi-áḍi uví sedó taʰgendi wíʰúmuupí.”

¹⁹I kweeḍi óetuʰan, “Máʰmáá, náá naa dínkeeyan wí Yôesi Tádáví tukheʰbiʰ unmuuʰin. ²⁰Naʰin Samaria-ʰin tʰowa gimuuʰinbí páadé kǵǵǵiʰindi Yôesi Tádá náʰi pʰin kwʰáye óeʰaʰginmáʰ, hewánbo un Hudíyo-á íḥúʰ oe Jerusalem búuʰúʰ iwebo tʰowa dínkhǵǵǵiʰ Yôesi Tádá óeʰaʰginmááníʰin.” ²¹Jesus-di i kwee óetuʰan, “Biwhǵy-íʰi náʰi in: Owáy wí thaa nanáʰ diwe tʰowaḍi Yôesi Tádá óeʰaʰginmááníʰi náʰi pʰin diweḍáʰbá yoe háa oe Jerusalem diweḍáʰbá yoe. ²²Un Samaria-ʰin taʰgendi wíʰúhanginnáhpí toʰwí bínʰaʰginmáʰin, hewánbo naʰin Hudíyo-á gínhanginná toʰwí áyʰaʰginmáʰin, gá Yôesi Tádáḍi naʰin Hudíyo dídeʰmandán heḍiho i toʰwí tʰowa ováyʰaywonkhǵymáaʰi-á Hudíyo-án namuu. ²³Heḍi náá iweḍi páadépiyeʰ in toʰwén Yôesi Tádá dâyʰaʰginmáʰindi taʰgendá heḍá pín taʰgehayḍá óeʰaʰginpǵkhǵymáa. Kíʰmin tʰowa-áho i Tádá nadaʰ óeʰaʰginmááníʰin. ²⁴Yôesi Tádá-á

p'owəḡahâḡaḡa' namuu, heḡi in óe'a'ginmä'in dínkhây'ḡ' ta'gendá heḡá pín ta'gehayḡá óe'a'ginmäáni'in.”

25 I kweedí óetu'an, “Naa dínhanginná i to'wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ḡ', Christ gin óetu'o'i'. Napówá ihayḡi hăḡáwí t'ăhki dínthaykankhây máa na'in.” 26 Jesus-di óetu'an, “Naadi wíhí'máa'i-ân i omuu.”

27 Ihayḡibá Jesus-ví khăḡe'nin diwáypówá, heḡi hânho ovâyháa'an wí kwee-áḡi ihí'máaḡi, hewänbo to'wíḡi wänbo i kwee wí'óetsikáyinpi, “Hăḡ-an unda'?” heḡi Jesus wänbo wá' wí'óetsikáyinpi, “Háaḡan i kwee-áḡi bihí'máa'?”

28-29 Ihayḡiho' i kwee iví p'onbay iwe iyoe'andi i búu'ú'aypiye' namáa, heḡi in t'owa ovâytu'an, “Bíkă've bínmúnídí wí sen t'ăhki háa naa dáy'annin dítu'andi'. Tigúbá i-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí.” 30 Heḡiho' in t'owa i búu'ú'ay iweḡi dipeeḡi iwáy Jesus nayi' iwepiye' dimáa.

31 Wa'ḡi in t'owa búu'úḡi di'ḡḡidibá Jesus-ví khăḡe'nindi óetumáa, “Hăhkandi', shánkí yänbeḡi náabo bihúuyamí.” 32 Idi ovâytu'an, “Naa piháawi koegí' dómáa, un i'geḡi wí'únhanginnâhpi.” 33 Iví khăḡe'nin wí'ná táye dívítsiká'máa, “Ti wí to'wíḡi ónkoegi'kán, gáhân?” 34 Jesus-di ovâytu'an, “Háa i to'wí naa dísandi' nada' waagibo naa dáy'o', heḡi in t'ôe idi naa dıkanyônin dóbowakhây máa. Ná'i hăḡáwí dó'o'i' naví koegí' waagi'bá dínmuu.

35-36 Kin t'owa dítu'pí'an: Dâykoyiko' iweḡi dâyhăḡáwíwé'ge'o pu'wahay yôenu p'ôe naná. Hewänbo naadi wâytumáa, híwó'gí binmú'ḡi in t'owa hăḡ nava i'ge di'ḡ'in. Hă'in t'owa-á dikhâymuu ovâywé'ge'amídí hăḡáwí napaa'i waagibá, heḡi undá hăḡáwí wé'gekannin waagi'nbá-á ímuuḡi hă'in t'owa-á bínwé'ge'amí Yôesi Tádáví'piye' bínhúuwíḡi. Heḡi kin úv'an dihayḡá Yôesi Tádádí wovâywá'âa-í, heḡi in t'owa-á in wówátsi nahándeḡi' in dâykéyí. Wây-á wëndá ho Yôesi Tádáví hí' ovâykoe inbí pí'ná khó'yé, wí to'wí iko'yiko' waagibá, heḡi in wé'ge'indádí undádí úvíhíhchannamí hă'in t'owa bínwé'ge'an dihayḡi. 37 T'owa dítu'pí'an: Wí to'wí iko', wíyá to'wí-á ihăḡáwé'ge'o'. Heḡi háa dítu' waa náa ta'gendí napúwí. 38 Wáy úv't'ôe'anpí'yepiye' naadi wâysangí't'ôe in t'owa Yôesi Tádáḡí' bínwé'ge'amídí. Unbí páadebo wây-á to'wên dívít'ôe'an, heḡi in t'ôe dívít'annin namuḡi undáho in t'owa bínwé'gekâymáa.”

39 Oe Sychar búu'ú'ú báyékí t'owa Jesus-ví'piye' ho dívíwhâyü gá i kweeḡi ovâytu'andân, “Jesus-di háa dáy'annin t'ăhki naa dítu'an.”

40 Hediho ná'in t'owa Jesus-ví'we dipówá ihayḡi óedaa'an indádí nacha'nídí, heḡiho wíye thaa iwe iwóyí'.

41 Tí'úugedí wây-á shánkí báyékí t'owa iwe'in Jesus-ví hí' dít'oeḡi iví'piye' dívíwhâyü, 42 heḡi ná'in t'owaḡi i kwee óetu'an, “Nábáha' iví'piye' na'in ívíwhâyü, hewänbo ü untúḡíḡa' bá yoe, na'in wí'bo iví

hí? git'oe, hedá gínhanginná ta'gendi ná?i-ân t'ähkí t'owagi? i aywondi namuu'in."

Jesus-di wí sen hay'iví e'nú ònhèkháa'an

43 In wíye thaa daphade ihaydi Jesus iwáygedí iyâa'odi oe Galilee nangepiye? namää. 44 I-á wí'bo ho natú, "Wí Yôesi Tádáví tukí'we dipówa ihaydi óedaa'anhe?bi? iví nangebo wíðây'a'ginpi," 45 hewänbo oe Galilee nange Jesus napówa ihaydi in Galilee-windi óeséégíkê?, gá oe Jerusalem dínshánkí'ðiná? dihaydi in wá? iwebá diyidân, hedí t'ähkí i'andi? óemú?.

46 Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay Cana gin dâytú'o iwepiye? Jesus nawáymää. Iwänkun naná hándídí p'loedí ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hay'i nayi?, hedí iví e'nú oe Capernaum búu'ú'ay iwe ûnhayk'óe.

47 Ná?i sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedí na'ädi Galilee nange napówa'in, hedího Jesus na'ân diwepiye? namädi óetsikáyin, "Ti naví'piye? unmu-í naví ay dínhehkháamâánídí? I-á chuwa k'áygé nak'óe." 48 Jesus-di óetu'an, "Un t'owa t'ämägi? pínán t'óe bñmúndepídá há'to naví'piye? úvíwhâyú-i." 49 I sendi Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa-ádi ókã've naví ay hehkháa dñmâánídí wíðínchúu-ípídí." 50 Jesus-di óetu'an, "Uví'piye? ópûn, uví ay úwówaho?" I sen háa Jesus-di óetu'an waa iwähâyü, hedího? iwedí namää. 51 Wa?di namän dihaydibo? iví t'óe?indi óeyaydi óetu'an iví ay ûnwówa'in. 52 Idi ovâytsikáyin, "Hâyú ihaydan naná ûnhèkháapóe ihaydi?" Óetu'an, "Tsá?di thé'èedi wí iwe i tsáwäp'íde ûnhán." 53 I tädá ûn'ánpówa wí? ihaydibá naná'nin Jesus-di óetu'an dihaydi, "Uví ay úwówa," hedího? i-ádi iví k'aygi?indádi Jesus-ví'piye? dívíwhâyü.

54 Jesus Judea-di namädi oe Galilee wa? nayi? ihaydi, ná?in ho in wáygingí'in pínán ovâykeeyannin namuu.

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehèkháamägi

5 1 Wíyá häädi naná? diwe in Hudíyo dínshánkí'ðiná, hedí Jesus oe Jerusalem-piye? nawáymää. 2 Oe Jerusalem wí p'obú'ay nak'óe, i-á Hebrew tũudi "Bethesda" gin dâytú'o?. P'ó kíngé p'áanú pohtâa'ây nawhaadikw'ó, hedí iwe nú? wên phódi nachá i búu'ú'in tehpaawé, "K'úwági'in Phódi" gin dâytú'o?. 3-5 Ná?i pohtâa phoe'o eeye báyéki t'owa dihaywhaakw'ó. Wáy wên ditsí't'aamuu, wáy wëndá pówhá?nin dimuu, hedá wáy-á wíðín'a'yákankoedipi. Iwe wí sen powintä?di kháave paayo nahay'i? nak'óe. 6 Jesus-di ná?i sen iwe nak'óedí óemú?, hedí ûnhanginná báyéki paayo nahay'in, hedího? óetsikáyin, "Ti úhehkháapúwí'in unda?" 7 I nahay'ídi Jesus óetu'an, "Má'mää, naa to?wí wänbo wíðín'ánpí díp'osóge-ídi nap'ó'a'yäpo? ihaydi. Wa?di ots'únídí dáysó'dínde? ihaydibo?, wíyá to?wí-á naví páadébo-á nats'úyá?" 8 Jesus-di óetu'an, "Ówínú, uví whõhpá'ay mänke?di óyíyé." 9 Wesebo i sen nawówa?di iwínú, hedí iví whõhpá'ay iké?di natsiyedee.

I thaa ná²in napóe ihaydi Hudíyoví kaykhanwówá thaa-á naná. ¹⁰In p'ó²dédí²in Hudíyodi i sen óetu²an, “Nää thaa kaykhanwówá thaa naná. Nakhâk'óe uví whohpa²ay wóegé unyêenídí.” ¹¹Idi ovâytu²an, “I sen dînhekháa²andidân dítu²an, ‘Uví whohpa²ay mänke²di óyíyé.’ ” ¹²⁻¹³Indi óetsikáyin, “To-an i sen namuu ha²wâa wóetu²andi?” Hewänbo i sen nawówa²i² wí²ûnhanginnâhpí to²wí namuu²in, gá báyéki t'owa iwe diyidân, hedi Jesus-á óemû²pídí²bo iwedi iyâa²an.

¹⁴Hây napóe ihaydi Jesus-di i sen i méesate hay²i iwe óeyay, hedi óetu²an, “Ót'óyan, úhehkháapóe, hediho nää-á wíyá wívit'aywó²nâamípi, hääwí shánkí p'ándíki² wí²úpúwípídí.” ¹⁵I sen iwáygedí namäädi in Hudíyoví p'ó²dédí²in ovâytu²an Jesus-dânho hekháa óemági²in.

¹⁶Hediho ná²indi Jesus óeyanákímáa, gá ki²bi hääwí ikanhondân kaykhanwówá thaa eeye wänbo². ¹⁷Jesus-di ovâytu²an, “Naví Tádá häädi wänbo t'âhkí it'óemáa, hedi naa-á hanbá, hedânho ná²i hääwí dókanhon.” ¹⁸Ná²in natú ihaydi in Hudíyoví p'ó²dédí²in shánkí wänbo dida² óedahéyí²in, i kaykhanwówá thaa i²a²ginhânúndedí²idá²bá yoe, hewänbo wá² natú²dân Yôesi Tádá-á iví tádá ûnmuu, hedi kindidího² hääwí i-ádí Yôesi Tádá-ádí handá² damuu waagibá i²o².

Yôesi Tádádí Jesus tsonkhuu óemági

¹⁹Jesus-di ovâytu²an, “Háa i Tádá i²o²in naa dómúnde², hedi inbá naa dáy²o². Naa i ay omuu²i wídínkoe²dípi hääwí wí²bo dáy²amídí. Hääwí i Tádá i²o²i naa hanbá dáy²o². ²⁰I Tádádí naa díséegí, hediho hääwí t'âhkí i²o²i dînkeeyo², hedi idá hääwí shánkí he²endi-á dó²amí²i²in naa dînkeekankhây²máa, hedânho un wovâyháa²amídí. ²¹I Tádádí t'owa dichuu²in ovâywaywówápa², hedi handidí²bá naa i ay omuu²idi in to²wên naa oda²in wówátsi dovây²määni. ²²⁻²³I Tádá wänbo wínatúnípi t'owaví²gedí háa híwó² háa híwó²pi díví²annin. Idi naa i ay omuu²i dínk²ú² han dó²amídí, hedânho t'âhkí t'owadi naa dí²a²geenídí, i Tádá óe²a²gin waabá. To²wëndi naa i ay omuu²i² wídí²a²ginpídí i Tádá naa dísandí² wänbo-á wídây²a²ginpi.

²⁴“Ta²gendi wây²tumáa, to²wên naví hí² dînt'óyandedi hedá i naa dísandí²piye² díví²whâyundedá wówátsi nahánde²pi²in dâymáa, hedi wí²ovây²tuchänú-ípi. Chu²in waagi²inbá nää wídímuupí, gá wówátsi dâyké²dân. ²⁵Ta²gendi wây²tumáa, nää iwedi páadépiye² in chu²in waagi²inbá dimuu²in naví tujú dit'óe-í, naa Yôesi Tádávi ay omuu²i², hedi in dívít'óyande²indá wówátsi dâykéyí. ²⁶I Tádá in wówátsi napäyí², hedi handidí²bá naa i ay omuu²i dínk²ú² t'owa dovâywówátsimääní. ²⁷Hedá idá naa dínk²ú² t'owa dovâykeekw'óenídí háa híwó² háa híwó²pi díví²annin, gá naa wá² t'owabá opóedân. ²⁸Ná²in naví hí² wây²tumáa²indi wíwovâyháa²amípi. Owáy wí thaa naná² diwe in penípho eeye dikw'ó²nin naví tujú dit'óe-í, ²⁹hedi ee dikhá²kw'ó² deeyedi dipeegit'óe. In to²wên

híwó[?] dívítsiye[?]annin chuwa iwedi ovâypiye[?]gít'óe wówátsi dâykéyí[?]ídí, hedí in to[?]wên yä[?]dâapí dívítsiye[?]annindá chuwa iwedi wá[?] ovâypiye[?]khâymáa inbí tuchänu dâykéyí[?]ídí.

30“Naa wí[?]bo háabo wídínkoedipí dáy[?]ámí[?]ídí, hewänbo naa t'owaví[?]gedí otú[?] háawin dimuu[?]in Yôesi Tádádí dítu[?]an waabá, hedänho háa otú[?] waa inbí[?]gedí ta[?]gen namuu, gá dáy[?]odän háa i Tádá naa dísandi[?] nada[?] waagi, háa naa owänpida[?] waagá yoe.”

Hádídan gínhanginná to[?]wí Jesus namuu[?]in?

31“Naa wí[?]bo naví[?]gedí dáyhí[?]máadí ma[?]dän un ítú[?]ní naví hí[?] ta[?]gen wídínmuupí[?]in. 32Hewänbo wíyá to[?]wí naví[?]gedí ihée[?]o[?]i nayí[?], hedí naa dínhanginná háa naví[?]gedí ihée[?]o[?]in ta[?]gen namuu[?]in. 33Undá John i p'ó[?]p'loekandiví[?]piye[?] t'owa bînsan óhéé[?]ámí[?]ídí, hedí i-á in ta[?]gen naví[?]gedí natú. 34Háa t'owa naví[?]gedí dítú[?] waa naa-á wídíntáypí, hewänbo John-bí hí[?] í[?]gedí wây[?]tumáa hedänho háa natú[?]in úvíwhâyú-ídí hedá wovây[?]aywoení[?]ídí. 35John-dá wên phakó nakomuudi nakohkeepäyí[?]in waagibá namú[?]de, hedí wí háy[?] tãhkí ho iví kohthaydi wovây[?]híhchannan. 36Hewänbo wí hääwí shánkí hay[?]i namuu John-bí hí[?]víwedi, hedí ná[?]i hääwí[?]dá wovây[?]keeyo[?] to[?]wí omuu[?]in. Kinnän namuu: Háa i Tádádí díyôn waa dáykanhon, hedí ná[?]i hääwí dáykanhondi[?] bînmú[?]di wovây[?]keeyo[?] i Tádádí naa dísannin. 37Hedá i Tádá dísandi[?] wá[?] naví[?]gedí ihée[?]an. Hewänbo undá hânhay wänbo iví tũ wí[?]ít'oe[?]pí, hedí háawi i namuu[?]in wívîn[?]mú[?]pí, 38hedí iví hí[?] unbí pí[?]ná khó[?]yé wívîn[?]máapí, gá naví[?]piye[?] wí[?]úvíwhây[?]undepídan, tobá idi dísan wänbo[?]. 39Yôesi Tádáví ta[?]nin áyíngídi bîntũ[?]o[?], gá í[?]ándedän iwe únhanginpúwí[?]in hádí[?]ídí wówátsi nahádepí[?]in bînkéyí[?]in, hedí ná[?]in ta[?]nin diwebá naví[?]gedí natú[?]. 40Hewänbo naví[?]piyá wí[?]íkã[?]äädá[?]pí ná[?]in wówátsi bînkéyí[?]ídí.

41“T'owa naví[?]gedí híwó[?] díví[?]hée[?]ámí[?]in naa wó[?]wänpit'oe[?]da[?]pí. 42Háawin un ímuu[?]in naa dínhanginná. Unbí pí[?]ná khó[?]yé Yôesi Tádá wívínséegípí. 43Naví Tádádí dísandibo o[?]äädá hedí undi wídíséegíkê[?]pí. Hewänbo wíyá to[?]wí wí[?]bo nawänpi[?]äädá, i-á ma[?] bînséegíkéyí. 44Háa i wí[?]dá[?] Yôesi na[?]ándí[?] unbí[?]gedí natú[?]nin áyíngi wíwovây[?]mähpí, háa híwó[?]gí natú[?] háa yoe, hewänbo in t'owa híwó[?] unbí[?]gedí díví[?]hée[?]odá inbí tũ híhchandi bînhónde[?]. Hedänho wí[?]únkoedipí naví[?]piye[?] úvíwhâyú-ídí. 45Hewänbo wí[?]í[?]ääní[?]pí naadän unbí t'aywó[?]di í[?]gedí i Tádá dót'ehpidékhây[?]máa[?]in. Í[?]ánde[?] ná[?]i hí[?] Moses itã[?]nandí[?]di wovây[?]aywonkhây[?]máa[?]in, hewänbo iví hí[?]dí[?]bá unbí t'aywó[?]di únkeepúwí, hedího idän wovây[?]t'ehpidékhây[?]máa. 46Moses naví[?]gedí itã[?]nan, hedího iví hí[?] ta[?]gendi bînwhâyú[?]dáho naví[?]piye[?] wá[?] úvíwhâyú-íwän. 47Hewänbo háa itã[?]nannin wívînwhây[?]undepí, hedänho hádí[?]dan naví hí[?] dínwhâyú-í[?]” kin Jesus-di ovây[?]tu[?]an.

Jesus-di in p'áanú maapaasôn sená'dá in wé'ge'in t'owa-á ovâyhuúyôn

6 ¹Wíyá hãädi Jesus oe Galilee p'oe kw'í' p'ánäpiye' namää. (Nã'i p'oe kw'í'ndá Tiberias wá' gin dâyt'ó'.) ²Báyékí t'owađi iví pinnán ovâykeeyandi in dihay'in ovâyhehkháamädi dâymú'di óeyuuhon. ³⁻⁴In Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâyt'ó'í púnú' naná. Jesus-á iví khãge'nindádí oe p'in kw'áyepiye' dipee hedí iwe dívíkw'ódi. ⁵Jesus ibéedí báyékí t'owa iví'piye' dí'ädi ovâymu', hedího Philip óetsikáyin, “Wãhãä-an ihay koegi' áykumá-í t'ãhkí nã'in t'owa dâyk'óe-ígi'?” ⁶Jesus-á wí'bo ûnhanginná háa ikhâymaa'in, hewänbo nã'in Philip óetsikáyin óetayi'nídí hânangúbá natúní'in. ⁷Philip-di óetu'an, “Wáygin tãgintä (200) thaa t'óe díví'andi wá'aa ihay wa' wínayipí ovâykoegi'kumá-ídi, tobá t'ãhkíđíbo hí'inda' diyãmu wänbo.”

⁸⁻⁹Wíyá khãge'di' Andrew gin nakhwã'i, i-á Simon Peter-ví tí'úu ünmuu'ídi Jesus óetu'an, “Náwe wí enúkáy nayí, i-á p'áanú táhtá phó'i pává'ây hedá wíye paa-á imáa, hewänbo hã'i-á ihay wínayipí t'ãhkí nã'in t'owa ovâyhuúyóenídí.” ¹⁰Iwáygé báyékí natáasaa, hedího Jesus iví khãge'nin itú'an in t'owa nangebo' ovâykwoyóení, hedí han díví'an. In sená'da'dibo p'áanú maapaasôn (5000) ihay diyí. ¹¹Jesus i pává ihógidi Yóesi Tádá óekú'daa'an, hedí iví khãge'nin ovây'andi ovâytu'an in t'owa iwáygé dikw'ó'nin wí'inbo' ovâymaa'nídí, hedí hanbá in paa-á ovây mági. Hãytú in t'owa dida' ihay dâyk'oe, ¹²hedí dívíshu'an dihayđi Jesus iví khãge'nin itú'an, “Binwé'ge'an hã'i dínphade'i, hedânho hãäwí wänbo wínapedée-ípidí.” ¹³Hedího t'ãhkí dâywé'ge'an dihayđi, tã'di wíye t'un dâyp'íde i naphade'i pává iwedí, in t'owa i p'áanú pává'ây dâyk'oe ihaydi.

¹⁴In t'owa nã'in pinnán ovâykeeyannin dâymú'di ditú, “Ta'gendi nã'i-ân i Yóesi Tádáví tukhe'bi' namuu, iví'gedí nata'muu náa oepáa k'aydipiye' na'ã?” ¹⁵Jesus ûnhanginná dida' óekaygikhâymaa'in inbí tsondi hay'i' óesóge-ídi, hedího iwáygedí wíyá oe p'in kw'áyepiye'ba wí'bo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayí'

¹⁶Kindi napuwamän dihayđi Jesus-ví khãge'nin oe p'oe kw'íngépiye' diwhá. ¹⁷Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oe kw'í' p'ánäpiye' oe Capernaumpiye' diwáymu-ídi. Wa' dimän dihayđibo' nakhuppóe, hedí Jesus inbí'we wa'di wínapówápí. ¹⁸Ihayđi kaygi iwãa'an hedí hânho nap'oet'úkhúpóe. ¹⁹I kophênbay i dâyt'osande'i phédí dâysayde', hedí ma'di poeye háa yóenu míya dimää ihayđi Jesus p'oe kw'áayé nayídi i kophênbay tso'wapiye' na'ãdi óemú', hedí dikhuwóeda'póe. ²⁰Hebo idá ovâytu'an, “Naa Jesus-ân omuu, wí'íkhuwóeda'ípi.” ²¹Hedího híhchandi kophênbay iwe óetógi, hedí p'oe kí'ge dimänninnäpiye' wesebo dipówá.

In t'owađi Jesus óetu'wãmáa

²²In báyékí t'owa wa'di oe p'oe p'ánäbo diyí'indi Jesus-ví khãge'nin ho ovâymu' i kophênbay iwe wí'bo dívítógiđi iwedí dimú-ídi, hedího

dínhanginná Jesus indádí wínamääpí²in. Wí²ḍa² wí kophênbay iwe na²ánwän, heḍiho di²ân Jesus-á wa²ḍi iwebo na²ánnin. ²³Wíyá tháwándá wáy-á kophênbay hí²innin oe Tiberias búu²úḍí di²áä, heḍi iwáy Jesus i pávágí² ikú²daamágídi in t'owa dáyk²oe iwe tso²wa diwhi²kw²ó. ²⁴Heḍi Jesus-á iví khäge²nindá iwe wíḍiyipí²in in t'owa dâymú² ihayḍi, in kophênbay eeye dívítógikídi oe Capernaum búu²ú²aypiye² dimää óenuwá-ídi.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäyi²i namuu²in

²⁵In t'owaḍi Jesus oe p²o² p²ánä óeshaadi óetsikáyin, “Háhkandi², háäḍan un²pówá náwe?” ²⁶Jesus-di ovây²tu²an, “Ta²gendi wây²tumáa, i pinnán naadi wây²keeyandibo nakeepo² naa Yôesi Tádávi²wedi o²äá²in, hewänbo hä²i bînmú²ḍi naa ví khäge²nindá iwe wíḍiyiwíḍítuwämáapi, i pává bînk²oedi íshuhpóedíbo dí²tuwämáa. ²⁷I koegi² wówátsi nahándepí²in napäyi²ipiye² úvíkhäá-í, i koegi² nahá²dânpo²ipiyeḍa²bá yoe. Naa t'áhkí t'owagi² o²aypuyä²ídi kí²bi koegi² wây²mâáni, gá Yôesi Tádádi kee²eedi dînk²ú²dân kin dáy²amídi” kin ovây²tu²an. ²⁸Heḍiho óetsikáyin, “Hânnan ív²ámí Yôesi Tádá äyhíhchanmâânídi?” ²⁹Jesus-di ovây²tu²an, “Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádi dí²sandivi²piye² úvíwhäyú-í. Ná²innân Yôesi Tádá nada² úví²amí²in.” ³⁰Indi óetsikáyin, “Háawin pinnánnan ḍi dînkeeyamí heḍânho wînwhäyú-ídi? Hânnan bikhây²máa? ³¹Na²inbí hehääwin thehtáy pahpá²in gínmuu²in owáy ahkónu iwéngé diyí² ihayḍi ná²i koegi² manna gin dâytú²o²i dáyk²oe. Yôesi Tádávi² ta²nin diwe kinnân nata²muu:

Pává makówádi ovây²mági dáyk²oe-ídi.

³²Ti háäwí ihaybá úkoedi?” Jesus-di ovây²tu²an, “Ta²gendi wây²tumáa, Moses-á hä²i pává wí²imági²pí, naví Tádá-ân imági. Heḍi hä²i pává-á kodi²di makówáwi pává wínamuupí, hewänbo nää-á naví Tádádi ta²gendi makówáwi pává wovây²má². ³³Heḍi ná²i pává Yôesi Tádá napäyi²i-á makówádi na²äá²i namuu, heḍi t'áhkí t'owa wówátsi ovây²má².”

³⁴Indi óetu²an, “Na²inbí Sedó, háäḍi wänbo t'áhkí kí²bi pává dí²má²ve-í.” ³⁵Jesus-di ovây²tu²an, “Naa-ân pává waagi²bá omuu, t'owa wówátsi napäyi²i². To²wí naví²piye² na²äá²i-á há²to nahähsení, heḍi to²wí naví²piye² iwähäyú-í há²to nap²oesá²aapúwí.

³⁶“Hewänbo ho wây²tu²an waa, tobáháa dí²mú² wänbo², naa wíḍînwhäyundepí. ³⁷To²wên naví Tádádi naa dí²má²in naví²piye² di²äá-í, heḍi to²wí wänbo naví²piye² na²äá²i-á naadi há²to dóyoe²amí. ³⁸Naa oe makówádi owhá dáy²amídi háa idi dí²sandi² nada² waagi, háa naa oda² waagá yoe. ³⁹I dí²sandi² nada² in t'owa naa dí²má²in naadi dovây²áyíngi²amí²in heḍânho wí² wänbo in diwedi wínapedé-ípi, hewänbo i t'ä²gi thaa naná² dihayḍi naadi in t'áhkí wíyá dovâywáywówápaa-í. ⁴⁰Kinho naví Tádá nada² dáy²amí²in, gá

nada²dân t'ăhkí in dínhanginná²nin naa iví ay omuu²in, hedá naví²piye² dívíwĥâyunde²in wówátsi nahánde²pí²in dâymá²ve-í²in. Hedí i t'ă²gi thaa naná² dihayđi naadá wíyá dovâywáywówápaai-í² kin Jesus-di ovâytu²an.

41 In Hudíyoví p'ó²dédí²in iví²gedí dívít'ayhí²máa, gá natú²dân, “Naa-á i pává makówádí owĥá²di-ân omuu.” 42 Kinnân ditú²: “Ná²i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupí²an. Iví tádá-á iví yíyá-á âytaa. Hedí háadan náa-á natú² makówádí nawĥân gin?” 43 Jesus-di ovâytu²an, “Ha²wâagi wí²úvít'ayhí²má²ve-í²pí. 44 To²wí wânbo wí²únkoedí²pí naví²piye² na²ăă-í²dí, naví Tádá i dísandiđi naví²piye² óemaadidá²mânho². Hedí in naví²piye² di²ăă²indá dovâywáywówápaai-í i t'ă²gi thaa naná² dihayđi. 45 Wí Yôesi Tádáví tukĥe²bi² ĥán²oe kinnân itá²nan:

Yôesi Tádádân t'ăhkí t'owa ovâyĥá²ămí.

Hedího náa to²wên naví Tádá ónt'óyannindi iví²wedí dihăhpóe²in naví²piye² di²ăă-í. 46 Naa wó²tú²pí to²wídí i Tádá óemú²in. Naadidá²mân Yôesi Tádá dómú², gá ee na²án diwedí o²ăădân.

47 “Ta²gendi wây²tumáa, to²wí wânbo naví²piye² iwĥâyunde²i wówátsi nahánde²pí²in imáa. 48 Naa pává in t'owa nawówátsípäyí²i waagi²bá omuu. 49 Tobá unbí heĥăăwin thehtáy pahpá²in oe ahkónu wéngé diyi² ihayđi i koegi² manna kin dâytu²o²í²dí ovâykhóekhú²mági² wânbo², tí²úugédí dit'ăhán. 50 Hewânbo náa naadá pává makówádí nawĥân ní²gedí wây²tumáa, hedí wí to²wí ná²í²dí óekhóekhú²mági²i há²to nahăămí. 51 Naa-ân i pává makówádí na²ăăđi wówátsi napäyí²i waagi²bá omuu. To²wên ná²i páváđi ovâykhóekhú²mági²in ĥánhay wânbo t'ăhkí dâywówátsimá²ve-í. Ná²i pává naví túú²ú dínmuu t'ăhkí t'owa dovây²păgít'oe²i dâywówátsikéyí²dí” kin Jesus-di ovâytu²an.

52 Ihayđiho in Hudíyoví p'ó²dédí²in dívítuĥkannan. Wáy wên ditsikapóe, “Ĥândidan ná²i sendi iví túú²ú dípăgít'oe dikhóekhú²măäní²dí?” 53 Jesus-di ovâytu²an, “Ta²gendi wây²tumáa, naa t'ăhkí t'owagi² o²aypuyă²iví túu únp'oeđi wíwovâykhóekhú²măgípídáho², wówátsi wânbo wíwínmáapí.

54 To²wên t'ăhkí naví túu únp'oeđi ovâykhóekhú²măgí²indá wówátsi nahánde²pí²in dâymáa, hedá naadá i t'ă²gi thaa naná² dihayđi dovâywáywówápaai-í. 55 Naví túú²ú ta²gendi koegi² waagi²bá namuu, hedá naví únp'oe-á ta²gendi sųwăgi² waagi²bá-á. 56 To²wí naví túu únp'oeđi óekhóekhú²măgí²i-á naa-áđi namuu hedá naa-á i-áđá. 57 Naví Tádádí naa dísandi-á i ĥăăđi wânbo t'ăhkí nawówayí²i namuu, hedí i-á nawówayí²i naa-á owówayí². Ĥandiđibá to²wí naadí dókhóekhú²măgí²i naví²wedí íwówátsikéyí. 58 Hedího naa-ân i pává makówádí na²ăă²i² omuu, i pává unbí heĥăăwin thehtáy pahpá²in dâyk'oe²i² waagi²bá wí²omuupí. Ĥă²i pává dâyk'oe wânbo tí²úugédí dit'ăhán. Hewânbo to²wên i pává naa omuu²i² dâyk'oe²indá ĥánhay wânbo t'ăhkí dâywówátsimá²ve-í.”

59 Jesus ná²in natú² oe Capernaum búú²ú²ay, i Hudíyoví méesate²ay iwe in t'owa ovâyĥá²o² ihayđi.

Wáy wên t'owadi Jesus óeyoe'an

⁶⁰Báyékí i-ádí dimá'nin dit'oedi ditú, “Ná'i hí'-á nakâymuu áyhónídí. To-an iséegi'ámí?” ⁶¹Hewänbo to'wídí wänbo óetu'anpídí Jesus ûnhanginná ná'i ovâytu'an ni'gedí dívít'ayhí'máa'in, hedího' ovâytsikáyin, “Ti ná'i naadi wâytu'andi' wíwovâyhí'anpídí naa-ádí wíyá wí'ípunda'pí? ⁶²Hân í'âanı undi naa t'âhkí t'owagi' o'aypuyá'i dímú'dí kw'áyeپییە owáypeedi páadé o'án diwepiye'bá? ⁶³I Yá'dâa'i P'oewâhâa nawówátsipäyi', t'owa-á wí'bo wídínkoedipí. I hí' naadi wâytu'máa'i' i Yá'dâa'i P'oewâhâa'wedi na'â' hedí ná'i hí'-áho nawówátsipäyi'. ⁶⁴Hewänbo wáy wên un wí'úvíwhâyundepí.” Jesus-di ha'wâa ovâytu'an gá páadédíbo ho ûnhanginnândân to'wên iví'piye' wídívíwhâyukhâyamáapí'in dimuu'in, hedá ûnhanginnân wá' to'wídí óekühpegít'óe'i namuu'in. ⁶⁵Hedá wá' ovâytu'an, “Kindidânkun wâytu'an, to'wí wänbo naví'piye' wí'ûnkâ'âkkoedipí naví Tádádí óemágidida'mân.”

⁶⁶Iví hí' ûnmuudi báyékí in óeyuuhonnin i-ádí wíyá wídípunda'pí, hedího óeyoe'an. ⁶⁷Hedí Jesus iví tã'dí wíye khäge'nin itü'an, “Heyâa un, ti undi wá' díyoe'ámí'in ída'?” ⁶⁸Simon Peter-di óetu'an, “Na'inbí Sedó, toví'piyanho gimú-i? Udidá'mân dítumáa hádídí ná'in wówátsi nahándepí'in áykéy'in. ⁶⁹Na'in ívíwhâyumágiho hedá gínhanginnânho u i shánkí yá'dâa'i unmuu'in, i Yôesi Tádádí wóesandi'.” ⁷⁰Jesus-di ovâytu'an, “Naadi wí'bo un tã'dí wíye wáyde'manpí'an, hewänbo wí' unbí'wedi Penísendi waagi'bá namuu.” ⁷¹Simon Iscariot-ví ayví'gedí ihí'máa, i-á Judas gin nakháwá, hedí Penísendi waagi'bá namuu gin Jesus-di óetu'an gá tobá in tã'dí wíye khäge'ninbí'wedi namuu wänbo Jesus óekühpekhâyamáadân.

Jesus-ádí iví tí'úuwindáđí

7 ¹Ná'i háäwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange í'ge t'âhkí nayí'. Judea nangepiye' wínamáapí, in Hudíyoví p'ó'dédí'in hádídída'mân dítumáa hádídí óehéy'in dáytuwámáadí. ²In Hudíyoví shánkí'dí púnú' naná, dáy'óhkhüte'âykw'óe'ó'i shánkí'dí gin dáytu'o'. ³Hedího Jesus-ví tí'úuwindi óetu'an, “Náwedi ópün hedí oe Judea nangepiye' unmú-í, hedânho in t'owa uví'piye' dívíwhâyunde'in iwe diyí'indi i pínán t'óe bí'o'in wóemúnídí. ⁴To'wí in t'owadi kee'eedí óetaa-í'in nada'dí kaadibo háawên wí'í'opí. Hedânho kí'bi háäwí bikanhondi, úkhây'â' to'wên t'âhkíví páadépiye' bí'âamí'in.” ⁵Ha'wâa óetu'an, gá tobá iví tí'úuwín dimuu wänbo' iví'piye' wídívíwhâyundepídân. ⁶Jesus-di ovâytu'an, “Naagi' ihaydi wa' wídínnáhpí, hewänbo ungi'-á háädi wänbo t'âhkí híwó' dihaydi únná. ⁷In t'owa Yôesi Tádá dáytaapí'in dimuu'in há'to wovây'táy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá dovâytu'maadân inbí yá'dâapí tsiyekan ni'gedí. ⁸Unnân wáy

dínshánkí[?]díná[?] diwepiye[?] bípún. Naa-á wa[?]di wó[?]mānpí híwó[?] dihaydi naagí[?] wínanáhpídí[?]” kin ovâytu[?]an. ⁹Hedího[?] oe Galilee nange iwebo iwóyí[?].

Jesus Jerusalem búu[?]úpiye[?] namää

¹⁰Iví tí[?]úuwin oe dínshánkí[?]díná[?] diwepiye[?] dimää ihaydi tí[?]úugédí i wá[?] namää, hewänbo kaadibo-ân namää, keedibo-á yoe. ¹¹In Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]indi ee dínshánkí[?]díná[?] diwe óetuwämáa, hedí dívítsika[?]máa, “Wáyho i to[?]?” ¹²In báyéki t'owa iwe diyí[?]in báyéki dívíkaahí[?]máa iví[?]gedí. Wên ditú[?], “Híwó[?]di sen namuu” gin. Wây-á ditú[?], “Yoe, handá yoe. Idi báyéki t'owa in ta[?]gen namuu iwedí ovâyyaá[?]o[?].” ¹³Hewänbo t'áhkí in t'owa in Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]in dâykhuwōeda[?]máadí kaadibo iví[?]gedí dívíhí[?]máa.

¹⁴I shánkí[?]di píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hay[?]i ee nats'ú hedí in t'owa ovâyhá[?]o[?]. ¹⁵In Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]in ovâyháa[?]andi ditú, “Hândidángú ná[?]i sen hânho ûnhanginná, to[?]wídí óehá[?]anpí wänbo[?]?” ¹⁶Jesus-di ovâytu[?]an, “Naví háhkan naví[?]inda[?] wídínmuupí, hewänbo i dísandiví[?]in wá[?] ûnmuu. ¹⁷In to[?]wên háa Yōesi Tádá natú waa dikanda[?]indáho dínhanginpúwí naví háhkan ní[?]gedí, háa Yōesi Tádá natú waa dikanda[?]indáho dínhanginpúwí naví háhkan ní[?]gedí, háa Yōesi Tádáví[?]wedí dín[?]äá[?]in hedíháa naví ánshaa í[?]gedíbo dáypihí[?]máa[?]in. ¹⁸In to[?]wên inbí ánshaa dínmuu[?]ida[?] dívíhée[?]o[?]indá dívípítege-í[?]in dida[?]. Hewänbo to[?]wên i ovâysandi[?] kw'áye óetegé-í[?]in dida[?]indá in ta[?]gen dívíhée[?]o[?], hedá inbí pí[?]ná khó[?]yé-á hōeyó wänbo wídây[?]máapí. ¹⁹Moses-di Yōesi Tádáví tsonttu wovâyta[?]nanpí[?]an, hewänbo wéná wí wänbo un iví ta[?]kan wívín[?]a[?]gindopí. Háadan naa díhéyí[?]in ída[?]?” ²⁰To[?]wídí in t'owa yáadi óetú[?]an, “Háadan untú, to[?]wí nada[?] wóhéyí[?]in? U-á wí yä[?]dâapí[?] p'oe[?]waqahâadi wóemáa, hedânho ha[?]wâa untú.” ²¹Jesus-di ovâytu[?]an, “Wên pínán t'ōe kaykhanwówá thaa iwe dáy[?]andibo un t'áhkí wovâyháa[?]an, ²²hewänbo undá unbí e[?]nün áy[?]äá in Hudíyoví k'ewé[?] taadi bîntaa[?]o[?] inbí thaa dinná[?] dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo[?], gá hán[?]oe Moses-di han wovây[?]ōndân. (Moses-á i páadé[?]i wínamuupí ná[?]in khuu í[?]andi[?], hewänbo in shánkí hán[?]oe[?]indáho hanho díví[?]an.) ²³Nää wí enúkáy ná[?]in k'ewé[?] taadi óetaa[?]o[?] kaykhanwówá thaa nanân wänbo[?], hedânho Moses-ví tsonttu wívín[?]a[?]ginhánú-ípídí. Hedí háadan handi naa-ádi í[?]t'ay wí sen túu[?]ú t'áhkíbo dônhehkháa[?]andi kaykhanwówá thaa nanân wänbo[?] ²⁴Wí háäwí háa puwädi nakeet[?]ōe[?]in bínwänpimú[?]díbo[?] wesebo wí[?]ítúnípi, ‘Kinnân namuu,’ hewänbo páadé áyíngídi bínnuwá[?]í-á háa namuu[?]in, hedânho únkoedí-í ítúnídí ta[?]gendi háa namuu[?]in.”

T'owa ditsikapo[?], “Ti Jesus-ân i to[?]wí namuu Yōesi Tádádí óesogekhây[?]máa[?]i[?] t'owa ovây[?]aywoenídí[?]”

²⁵Wên t'owa ee Jerusalem diwe[?]in ditú, “Ti ná[?]i sen i to[?]wí na[?]inbí tsonnindi óehéyí[?]in dida[?]i wínamuupí[?]an? ²⁶Binmú[?]dí, há[?]in t'owa

t'ähkíví páadépiye² ihí²máa, heḍi to²wí wänbo háabo wínatú²pí óewóyí²nídí. Tigú in tsonnin dívíwhäyunde ná²i-än namuu i to²wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa²i² t'owa ovây²aywoenídí. ²⁷Hewänbo kavêe i-á wínamuupí. I to²wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa²i² t'owa ovây²aywoenídí na²äá ihaydá, to²wí wänbo wí²ünhanginnánípi wâhâäwi namuu²in, hewänbo t'ähkídíbo gínhanginná wâhâäwi ná²i sen namuu²in.”

²⁸Jesus-di i méesate hay²i iwe ovâyhá²o² ihayḍi kaygi ovâytu²an, “Ítú² ünhanginná to²wí omuu²in heḍá wâhâäwi omuu²indá. Naa wí²bo opichanpóedíbo wó²ääpí. I to²wí naa dísandí² ta²gendi nawówáyí², heḍi undi wíwíntaapí, ²⁹hewänbo naadá dótaa, gá iví²wedi o²äädän, heḍá idá dísan.” ³⁰Jesus-ví hí² ünmuuḍi óepankéyí²in dida², hewänbo óekéyí ihayḍi wa² wí²ünnáhpídí to²wídí wänbo wí²óeyâ²pí. ³¹Hewänbo báyéki t'owa iwe diyí²in iví²piye² dívíwhäyü. Kin ditú²: “I-änkun i namuu Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. Wíyá to²wí-á há²to na²äá-í shánki báyéki pínnán ikeyamídí ná²i senbí²wedi.”

Jesus óepankéyí²in dida²

³²In Pharisees dit²oe in t'owa ná²i hääwí Jesus-ví²gedí dívíkaahí²máadí, heḍiho indádí heḍá in owhá² p'ó²dédí²indádí wên sundado i méesate hay²i dâý²áyí²do²in ovâysan óepankéyídí. ³³Jesus-di in t'owa ovâytu²an, “Hây tähkída² undádí dâýwóyí²ní, heḍáhá² owáymän i dísandiví²wepiye². ³⁴Heḍáhá² undá dínuwá-í, hewänbo há²to díshaa-í. Wáy naa omän diwepiye² wí²ünpuhkoedí-ípi.” ³⁵In Huḍíyo tsonnin dívítu²an, “Wáypiyan ná²i sen namän? Natú² há²to äyshaa-í gin. Ti namän gáhân wáy in Huḍíyo diwadekw'ó² deeyepiye², in Huḍíyo dimuupí²in t'owaví yâa nathâa-ídí, hä²in Huḍíyo dimuupí²in ovâyhá²amídí? ³⁶Idí ditú²an, ‘Undi dínuwá-í hewänbo há²to díshaa-í. Wáy ochangít²óe iwepiye² wí²ünpuhkoedí-ípi.’ Hânangú iví hí² üntu²da²?”

P'oe nawówátsipäyí² i²gedí Jesus-di ovâytu²máa

³⁷I t'ä²gi shánki²ḍi thaa-á shánki hay²i thaa namuu, heḍi Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu²an, “To²wí nap'oesá²aadi naví²piye² na²äá-í isuwá-ídí. ³⁸Yôesi Tádáví ta²nin diwe kinnân nata²muu: To²wên naví²piye² dívíwhäyunde²inbí pí²ná khó²yé wí p'ó²k'ay waagibá dâymáa, heḍi i p'oe-á nawówátsipäyí²i namuu.” ³⁹I p'oe i²gedí ihé²andi-á i Yä²dâa²i P'oewâhâä-än namuu, heḍi to²wên iví²piye² dívíwhäyunde²in i Yä²dâa²i P'oewâhâä dâykéyí. Hewänbo ná²i Yä²dâa²i P'oewâhâä-á wa²ḍi wí²ovâymägipí, Jesus wa²ḍi makówápiye² wínapéepídí.

In t'owa wêege²in dipóe

⁴⁰In t'owa ná²in ovaytu²máa²in dit²oe ihayḍi wáy wên ditú, “Ta²gendi ná²i-á Yôesi Tádáví tukhe²bi² äytsíkha²máa²i namuu.” ⁴¹Hewänbo wây-á

ditú, “I-á namuu i to’wí Yôesi Tádádí óesóge²i’ t’owa ovây²aywoenídí.” Hedá wá² wây-á ditú, “Hewänbo i to’wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa²i’ t’owa ovây²aywoenídí Galilee-wi wínamúní. ⁴²Ti Yôesi Tádáví tã²nin diwe wínatúhpi²an, i to’wí idi óesogekhâymáa²i’ t’owa ovây²aywoenídí David-ví ây iwedi²ibá namúní, hedá oe Bethlehem-dá na²aypuyägit²óe, i búu²ú²ay David na²aypuyä iwebá.” ⁴³Hediho in t’owa Jesus-ví²gedí handã² wídíví²ánshaamáapí² wêege²in dipóe. ⁴⁴Wáy wëndi óepankéyí²in dida², hewänbo to’wí² wänbo wí²óeyã²pí.

In Hudíyoví p’ó²dédí²in Jesus-ví²piye² wídívíwhâyundepí

⁴⁵In méesate²in sundado diwáymää in owha² p’ó²dédí²indá hedá in Pharisees-á dikw’ó² diwepiye², hedi in sundado ovâytsikáyin, “Hedi háadan i sen wíwínmaapi²?” ⁴⁶Indi in Pharisees ovâytu²an, “Hânhay wänbo wí to’wí wí²ihée²anpí hä²i sen ihée²o waagibá.” ⁴⁷In Pharisees-di ovâytsikáyin, “Ti un wá² in ta²gen namuu iwedi idi wovâyyyã²an? ⁴⁸Ti wí²úhanginnáhpí²an wí² wänbo na²in tsonnindá hedá na²in Pharisees-á iví²piye² wí²íwíwhâyundepí²in? ⁴⁹Yôesi Tádádí ná²in t’owa iví²piye² dívíwhâyunde²in ovây²tuchänukhâymáa, indá i tsontuu Moses ita²nandi wídâytaapi².” ⁵⁰Wí sen in diwedi Nicodemus gin nakhãwã²idi ovâyhée²an, i-á hânhaybo Jesus-ví²piye² namää²i² namuu. ⁵¹Kinnân ovâytu²an: “Wígínkoedípi gitúní² haa wí to’wí híwó² haa híwó²pí i²annin páadé iví tuu git’oepídíbo², hedá háawên i²annindá gínhanginpóepídíbo². Na²inbí tsontuu kí²min gínmuupí²an.” ⁵²Indi óetu²an, “Háadan igí² bikhãge²hée²o?? Ti u wá² Galilee iwe²ibá unmuu gáhân? Áyngidi Yôesi Tádáví tã²nin mântuu²amí, hedân úhanginpúwí wí² wänbo wí Yôesi Tádáví tukhe²bi² Galilee-wi wínamuupí²in.”

I kwee wíyá kweeví sendádí it’aywó²nandi²

⁵³T’ãhkídíbo inbí²piye² dívíweeho².

8 ¹Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytu²o² iwepiye² namää. ²Wíyá tháwán hé²díbo² i² méesate hay²i eepiye² nawáymää. Báyéki t’owa ún pówádí indádí isóge hedi ovâyhá²an. ³Hedi in Hudíyoví khuu dâyhã²o²indádí in Pharisees-ádí wí kwee Jesus na²án diwepiye² óeho². Ná²i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt’aywó²dodí óekê². In t’owaví páadépiye² óekwínu²an, ⁴hedi indi Jesus óetu²an, “Hãhkandi², ná²i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt’aywó²dodíbo² óekê². ⁵I tsontuu Moses ita²nan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin i²o²i² äyk’usäyuhéyí²in gínkhâyã². Heyãa u, hân úchanpo²?” ⁶Ná²in Jesus óetu²an óetayí²nídí wên háawên híwó²pí²in natúhpée-ídí hedânho ónt’aywó²dichänú-ídí. Jesus it’ãädí oe nange iví mankhúdí häãwí ita²nan. ⁷Hewänbo ihayda² óetsikáyinde², hediho² idaygi²andi ovâytu²an, “Wénã wí unbí²wedi wí²it’aywó²nanpí²di, idân i kwee páadé óek’usäyú-í.” ⁸⁻⁹Hedi wíyá it’ãädí oe nange iwáyta²nan.

In senä? i kwee óets'úde?in ná?in dit'oedi wí?íngin t'áhkí iwedi dipee, in shánkí saydôe páadé, hedi Jesus-ádí i kwee-ádí wí?bo iwe dawindi ovânyoe?an. ¹⁰ Jesus wíyá idaygi?andi i kwee óetsikáyin, “Wáyho in ton? Ti wí? wänbo wínatúhpi?an wóetuchänú-í?in úkhây?á?” ¹¹ I kweedi óetu?an, “Má?mâá, to?wí wänbo háabo wínatúhpi.” Jesus-di óetu?an, “Naa wänbo-á yoe. Hediho ópün, náá iwedi páadépiye? wíyá wívit'aywó?namípí.”

Jesus natú wí kohthay waagi?bá namuu?in

¹² Jesus wíyá ihée?andi in t'owa ovâytu?an, “Naa wí kohthay waagi?bá omuu t'owa t'áhkígí? To?wí naa-ádí nayí?i há?to khüü í?ge nayêñé, hewänbo i kohthay nawówátsipäyí?i imá?ve-í.” ¹³ In Pharisees-di óetu?an, “U-á wí?bo uví?gedi bipihí?máa, hedânho háa untú?nin to?wí wänbo wí?únkhây?áhpí iwähâyú-í?in.” ¹⁴ Jesus-di ovâytu?an, “Tobá wí?bo naví?gedi wâytu?an wänbo?, háa naadi wâytu?an waa ta?gen namuu, gá naa dínhanginnândân wáhâädi ó?ää?in hedá wáhâäpiye? omännindá. Hewänbo undá wáhâädi ó?ää?in háa wáhâäpiye? omännin wí?únhanginnáhpí. ¹⁵ Undi t'owa bínwänpimúndedibo bint'aywó?dichänunde?. Naadá to?wí wänbo wídônchänundepí. ¹⁶ Hewänbo wí to?wí dônchänudáho?, híwó? dáy?amí, gá wí?bo wídáy?opídân, hewänbo i díсанди-ádí naa-ádí handá? gatú?. ¹⁷ Unbí tsonttu? tã?nin diwe wänbo kinnân nata?muu: Wí to?wí óetsondiwekán dihaydi wên wíyedi handá? iví?gedi datú?dáho?, úkhây?á? úvíwhâyú-í?in háa datú waa ta?gen namuu?in. ¹⁸ Naa i wí? omuu naví?gedi dáypihée?o?i?, hedá naví Tádá díсанди? wá? naví?gedi ihée?o?” ¹⁹ Indi óetsikáyin, “Wáyho uví tádá?” Jesus-di ovâytu?an, “Undidá naa wídítaapí, naví Tádá wänbo-á wídíntaapí. Naa dítaadáho?, naví Tádá wá? dítáa-íwän.”

²⁰ T'áhkí ná?in Jesus natú i méesate hay?i ee ovâyhá?o ihaydi, i chã? nate?kw'ó?di íve nú? naná? diwe. Hedi to?wídí wänbo wí?óepanké?pí, ihaydi wa?di wí?únpóepídí óékéyídí.

Jesus natú wáy namän dipiye? in t'owa wídínkoedí-ípí dimú-í?in

²¹ Jesus wíyá ovâyhée?andi ovâytu?an, “Naa náwedi omän, hedi undi dítuwákhây?máa, hewänbo unbí t'aywó?di wa?di bínmáadíbo? íchuwagít'óe. Wáy omän diwepiye?bá wí?únkoedí-ípí ímu-í?in.” ²² Hediho in Hudíyoví p'ó?dédí?in dívítu?an, “I natú wáy i namän deepiye?bá wígínkoedí-ípí gimú-í?in. Háadan kin natú? Ti wí?bo ikhe?khây?máa gáhân?” ²³ Idi ovâytu?an, “Undá náá áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá náá oepáa k'aydiwindá? ímuu, naa-á yoe. ²⁴ Hedánkun naadi wâytu?an, unbí t'aywó?di bínmáadíbo? íchuwagít'óe, hedi to?wí naa omuu?in úvíwhâyundepídáho ta?gendi unbí t'aywó?di bínmáadíbo? íchuwagít'óe?in únpúwí. ²⁵ Hedi óetsikáyin, “To-an unmuu?” Jesus-di

ovâytu'an, "Naadi páadédíbo wâytu máa to'wí omuu'in. ²⁶Wíyá báyéki háäwí unbí'gedi otúni'i naa dómáa, hedá báyéki híwó'pí' úvi'andi namuudi naa dínkeedi wây't'e'p'íde-ídi. Hewänbo háa i dísandiví'wedi ot'oe'inda' t'ähki t'owa dovâytu'o', hedí i-á in ta'genda' ihée'o'."

²⁷Hewänbo ná'in Húdíyoví p'ó'dédí'in wídika'pówápí i óesandi-á Yôesi Tádá namuu'in. ²⁸Hedího Jesus-di ovâytu'an, "Owáy naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' undi dí't'óhtägetege ihaydáho' únhanginnáni to'wí naa omuu'in, hedá únhanginpúwí naa wí'bo háawên wídáy'opí'in, hewänbo háa naví Tádádí díhá'andida' dáyhée'o'. ²⁹I dísandí' naa-ádí nayi'. Wí'bo wídíyoe'anpí, gá naa-á háädi wänbo t'ähki i óehíhchando'ida' dáyo'dän."³⁰Hedí kin ovâyhi'máa ihaydi báyéki t'owa ivi'piye' dívíwhäyü.

To'innan ta'gendi Abraham-bí äy dimuu?

³¹⁻³²Jesus-di ná'in Húdíyo ivi'piye' dívíts'anwhäyü'in ovâytu'an, "Naví hí' háädi waa dín'a'ginhondáho', ta'gendi naví'wedi fháhpúwí'in ímuu, hedá únhanginnáni háäwí in ta'gen namuu'in, hedí pan waagi'inbá wíyá wí'ímúnípi'." ³³Hedí óetu'an, "Na'indá Abraham-bí äy iwedi'innän gimuu. Na'indá hânhay wänbo to'wênbí pan wígimuupí. Hedí háadan untú pan waagi'inbá wíyá wígímúnípi gin?"

³⁴Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu máa, to'wên t'ähki dívít'aywó'kanhonniná, t'aywó'didi ovây máadi pant'óe'in waagi'in dimuu. ³⁵Wí to'wí pant'óe'i namuu'i-á ivi tsondiví k'aygi iwe háädi wänbo t'ähki wínachá'nípi, hewänbo i tsondiví ay únmuu'i-áho hânhay wänbo t'ähki k'aygiwi-ân namuu. ³⁶Hedí naa Yôesi Tádáví ay omuu'idi unbí t'aywó'di iwedi wâywhima'p'ádidáho', ihaydibáa ta'gendi íwhima'p'áni. ³⁷Naa dínhanginná un Abraham-bí äy iwedi'in ímuu'in, hewänbo undá ida' díhéyi'in, gá naví hí' unbí pí'ná khó'yé wíwín máapídan. ³⁸Háa naví Tádádí dínkeeyannin naadi wâytu'an, hewänbo undá háa unbí tádáví'wedi í't'oe waagibá úvíkanhon" kin Jesus-di ovâytu'an.

³⁹Hedího indi óetu'an, "Abraham-dá na'inbí hán'oe'i' tádá gínmuu." Jesus-dá ovâytu'an, "Abraham-bí äy ta'gendi ímuudáho', háa Abraham i'an waabá úvi'áamíwän. ⁴⁰Hewänbo náa undida' díhéyi'in ida', tobáháa in ta'gen naví Tádáví'wedi ot'oe'inda' wâytu'an wänbo'. Abraham-dá ha'wáa wí'i'anpí. ⁴¹Undá háa unbí tádá i'o waabá úvi'o'." Hedí óetu'an, "Tádápi'in äy wígimuupí. Wí'da' wí tádá gín'án, i-á Yôesi Tádá namuu."⁴²Jesus-di ovâytu'an, "Yôesi Tádá ta'gendi unbí tádá únmuudáho', naa díseegi-íwän, gá ivi'wedi o'äädän, hedänho náa-á náwe oyi'. Naa opichanpóedíbo wo'ääpi, idän naa dísan. ⁴³Háadan wí'íka'póyá'pí háa wâytu máa'in? Gá naví hí' wí'ít'óyanda'pídan. ⁴⁴Penísendi-ân unbí tádá únmuu, hedí undá íkanda' háa unbí tádá nada' waa. Páadédí waabo náa iwehay Penísendi-á t'owa t'akhänu'i namuu, hedá in ta'gen

namuu'in iví pí'ná wí'ihonpídí iwedi ihânge'o. Hâädi wên hôeyó natú ihaydá háawi namuu'in ipikeeyo, gá wí hôeyó'i namuudân, hedá in dihôeyó'inbí tádá-á dínmuu. ⁴⁵Hewänbo naadá in ta'gen wâytu'o, hedânho wíðinwhâyundepí. ⁴⁶Wená wí-an un ta'gendi ítúni naa dáy'taywó'nannin? Tóebo yoe. Hewänbo naadi in ta'gendá wâytumáa, hedího háadan wíðinwhâyundepí? ⁴⁷Wí to'wí Yôesi Tádávi' únmuu'idá iví hí' ónt'óyande'. Hewänbo undá Yôesi Tádávi'in ímuupídânkun wívînt'óyandepí" kin Jesus-di ovâytu'an.

Hân'oe Abraham-di Jesus óemû

⁴⁸In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "In ta'gen gitúhpi'an, u-á Samaria-wi waagi'ba unmuu, na'inbí khuu wínâa'a'ginpídí, hedá wí yä'dâapi' p'oewaahâadi wóemáa." ⁴⁹Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí yä'dâapi' p'oewaahâadi wíðimáapi. Naa naví Tádávi'gedi híwó'dá' dáyhée'o, hewänbo undá naví'gedi híwó'pí úvîhí'máa. ⁵⁰Wí'bo wó'da'pí otúni'in naa hay'i omuu'in. Yôesi Tádá-ânho namuu i nada'i kin natúni'in, i-áho natú' háa undá in ta'gen bínmáa'in hedíháa naa-á. ⁵¹Naadi ta'gendi wâytumáa, wí to'wí naví hí' dín'a'gindo'i-á chuwa iwe há'to napówa-í." ⁵²In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "Nábáha' gínhanginná wí yä'dâapi' p'oewaahâadi wóemáa'in. Abraham nachuu, hedá t'áhkí in Yôesi Tádávi' hân'oe'in tukhe'mindá wá' dit'ahán. Hebo u-á untú' wí to'wí uví hí' i'a'gindo'i há'to hânhay wänbo chuwa iwe napówa-í. ⁵³Ti na'inbí hehâäwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hay'i unmuu gáhan? I-á hedá Yôesi Tádávi' tukhe'mindá dit'ahán. To-an u' unmuu gân un'ánde'?" ⁵⁴Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí'bo hay'i dáypipaadáho' háagi' wänbo wínachä'muupí. Hewänbo naví Tádádân naa hay'i dípaa, hedí ítú' i-ân unbí Yôesi únmuu. ⁵⁵Undídá hânhay wänbo wívîntaapi, hewänbo naadá i dótaa. Wíðótaapi gin otúdáho naa wí hôeyó'i' omúni, un waagibá. Hewänbo naadá ta'gendi dótaa, hedí iví hí' dôn'a'gindo'. ⁵⁶Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchaa gá i thaa o'ää'i' ipuwákhâymaadân, hedí imû' ihaydiho nahíhchanpóe." ⁵⁷In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "P'ánántä' paayo'i wänbo wa'di wú'muupí. Hândidan Abraham naámû'?" ⁵⁸Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, wa' Abraham na'aypuyäpídíbo naa oyího'." ⁵⁹Hedího dáyk'uuwóehógi óek'usäyuhéyídi, hewänbo i meesate ívedi kaadibo napee.

Jesus-di wí sen tsít'aa'i na'aypuyä'iví keetan óemági

9 ¹Jesus oe p'óegé wáy namändi wí sen óemû', i-á tsít't'aa'ibo na'aypuyä. ²Jesus-ví khäge'nindi óetsikáyin, "Háhkandi', ti ná'i sen wên t'aywó'nin i'andân, háa iví tádá'in dánt'aywó'nandi tsít't'aa'i na'aypuyä?" ³Jesus-di ovâytu'an, "Wên t'aywó'nin i'annin namuudi kin wí'ünpóepí, háa iví tádá'in dánt'aywó'nandi wänbo-á yoe. Ná'indá ünópóe

hedânho Yôesi Tádádí wên háawên ôn²ámídí, hedí kindídi nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakay²in. ⁴Thaadi t'owa dívít¹ôe²ámígí² naná, khu²déedá yoe. Hedí hanbá nää-ân naná i naa dísandiví t'ôe íví²ámídí wa²dí gínkoedidibo², gá owáy wí thaa naná² diwe na²in wiyá há²to gínkoedí-í ívít¹ôe²ámídí. ⁵Wa² nää oepáa k'aydi oyidibo naa wí kohthay t'áhkí t'owagi² waagi²bá omuu. ⁶Kin natú ihaydi ee nange isóp'ohén, hedí íví só²p'œdi wí nap²o²ay ipaadi i sen natsí²t'aamuu²i tsée eedi óe²âyü. ⁷Hedáhá² óetu²an, “Ya² ópûn oe p'obú²ay iwepiye², Siloam kin dâytu²o²i², hedí uví tsée män²owídi-í. (Ná²in kháwá Siloam-dá natú²da² “óesandi²” gin.) Hedího i sen namäädi i²oewáä, hedí iwáybun dihaydihó² íví keetan imáa.

⁸In to²wên i senbí tso²wa dithaa²in hedá in to²wên ihääda²sógéndedi óemú²in dívítsika²máa, “Ti ná²i i to sen ihääda²sógénde²i wínamuupi²an?” ⁹Wên ditú, “I-ânkun namuu.” Wây-á wëndá ditú, “Yoe” gin, “i waagibá ûnwânpichaa.” Hewânbo i sendá natú, “Naa-ânkun i omuu.” ¹⁰Hedího óetsikáyin, “Hândidan handi uví keetan mánkê²?” ¹¹Idi ovâytu²an, “Wí sen Jesus gin nakháwá²i wí nap²o²ay ipaa, hedí naví tsée eedi dí²âyü, hedí dítu²an oe p'obú²ay Siloam gin dâytu²o² iwe dáy²owídi-í. Hedího² omäädi dáy²oewáä, hedí naví keetan donkê².” ¹²Óetsikáyin, “Wáyho i²?” “Gáwáy” gin ovâytu²an.

In Pharisees-di i sen natsí²t'aamú²de²i² óehí²máa

¹³⁻¹⁴I thaa Jesus i nap²o ipaadi i sen natsí²t'aamú²de²íví keetan óemági ihaydá Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná. Hedího to²wëndi in Pharisees-ví²piye² i sen óeho² indi óehé²ámídí. ¹⁵In Pharisees-di wá² óetsikáyin hádídán íví keetan iké²in. Idá ovâytu²an, “Wí sendi nää tsée eedi dínap²o²âyü, hedá dáy²oewáä, hedí nää dînkeepóe.” ¹⁶Wáy wên in Pharisees ditú, “I sen kin i²andi-á Yôesi Tádádí wí²ónk²ú²pí, gá ná²i kaykhanwówá thaa wí²i²a²ginpídân.” Hewânbo wây-á wëndá ditú, “Wí to²wí t'aywó²to²i namuu²i kí²bi pínnán há²to ikeeyámí.” Hedího wêege²in dipóe.

¹⁷Hedí wiyá in Pharisees-di i sen natsí²t'aamú²de²i² óetsikáyin, “Heyâa ü, hân íví²gedí úchanpo²? Ü-ân unmuu uví keetan mánkê²i².” I sendi ovâytu²an, “I-á Yôesi Tádáví tukhê²bi namuu.” ¹⁸Hewânbo in Hudíyoví p'ó²dédí²in wídívíwhâyüpi ná²i sen ta²gendi natsí²t'aamuuwân hebo nää ûnkeepóe, hedího² íví tádá²in ovântükánnan íví²gedí ovântsikáyi²nídí. ¹⁹Hedí ovântsikáyin, “Ti unbí ay ná²i dánmuu? Ti tsí²t'aa²i na²aypü²á²in datúni? Hádídán handi nää ûnkeená?” ²⁰I senbí tádá²indi ovâytu²an, “Gánhanginnândákun na²inbí ay gánmuu²in hedá tsí²t'aa²i

a Kin natú ihaydi Jesus natú²da², wáyýdí t'ôegí² naná, wáyýedá wíginkeedipi ívít¹ôe²ámídí, hedí wa²dí naná i-á it'ôe²ámídí, gá óehéyí ihaydi wa²dí wínanáhpídân.

na²aypuyä²indá. ²¹Hewänbo háadí nää ünkeená²nin wígánhanginnáhpí, hedá wá² wígánhanginnáhpí to²wídí óekeetanmági²in. Bintsikáyi²be í. Senho namuu. Igí² wí²bo ipihée²amí.” ²²I senbí tádá²in in Hudíyoví p'ó²dédí²in dänkuwōeda²máa, gá dāywēhpē²andān i méesate ee ovāytsudekhā²amídí to²wēn ditū²nin Jesus-á namuu i to²wí Yōesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovāy²aywoenídí. ²³Handidānkunho datú, “Senho namuu, hedího bintsikáyi²be í.”

²⁴Hedího wáygingí² i sen natsí²t'aamú²de²i² óets'údedí óetū²an, “Yōesi Tádáví páadépiye² uví tū² bimāānín in ta²gen untúnídí. Gínhanginná ná²i sen iví²gedí bihée²andi-ān t'aywó²to²i namuu²in.” ²⁵Idi ovāytū²an, “Naa wídínhanginnáhpí háa t'aywó²to²i namuu²in háa yoe, hewänbo ná²i in ta²gendi dínhanginná: Tobáháa hándídí otsí²t'aamú²de wänbo², nää-á dínkeená.” ²⁶Hedího óetsikáyin, “Hānna wóe²an? Hāndidān wóekeetanmági?” ²⁷Hedí ovāytū²an, “Wāytū²anho², hewänbo wí²úvít'óyanpí. Háadān wíyá í²oe-í²in ída²? Ti ída² gáhān un wá² idi wovāyhā²amí²in hedānho iví²piye² úvíwhāyú-ídí?” ²⁸Indi i sen hāwí nachā²muupí waagi óhéé²andi óetū²an, “Ū-ān hā²i sendi wóehā²o²i² unmuu. Na²indá Moses-ví hí²dí díhā²anninnān gimuu. ²⁹Yōesi Tádádí Moses óhéé²annin gínhanginná. Hewänbo hā²i sendá, wígínhanginnáhpí to²wídí óesannin.” ³⁰I sendi ovāytū²an, “Whāyupíwó²nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dí²mági wänbo² un wí²únhanginnáhpí to²wídí óesannin. ³¹Gínhanginná Yōesi Tádádí in t'aywó²to²in wí²ovāykhāge²dopí²in híwó² díví²amídí, hewänbo in to²wēn óe²a²gindo²indá hedá to²wēn háa natú waa díví²o²indá, innānho idi ovāykhāge²do². ³²I nan oepāa nakhí²yen dihaydi waagibo nää pu²wahaydi to²wí wänbo wí²únkoedípí wí tsí²t'aa²i na²aypuyä²iví keetan óemāānídí. ³³Hā²i sen Yōesi Tádádí óesanpídáho há²to únkoedí-í háawēn wänbo í²amídí.” ³⁴Indi óetū²an, “Ū-á t'aywó²to²idā² un²aypuyä. Ti un²ānde gáhān ū ú²koedí²in na²in díhā²amídí?” Hedí iwáygedí óekhe²piyedi óekhā²an i méesate ee wíyá nats'únídí.

In to²wēn tsí²t'aa²in waagi²inbá dimuu²inbí²gedí Jesus ihée²an

³⁵Jesus únhanginpóe i sen óekhe²piye²in, hedí óenuwādi óeshaa, hedí óetsikáyin, “Ti i to²wí t'āhkí t'owagi² na²aypuyä²iví²piye² biwhāyunde²?” ³⁶I sendi Jesus óetsikáyin, “Má²māā, to-an ná²i to²wí namuu, t'āhkí t'owagi² na²aypuyä²i²? Dítū²an to²wí namuu²in, hedānho naa dínkoedí-í iví²piye² dāywhāyú-ídí.” ³⁷Jesus-di óetū²an, “Ūdi nāamú²ho². Naadi wíhí²māā²i-ān i omuu.” ³⁸I sendi óetū²an, “Na²inbí Sedó, naa uví²piye² dāywhāyunde²,” hedí Jesus-ví páadépiye² idé²gendisóge.

³⁹Jesus natú, “Naa náā oepāa k'aydipiye² o²āā hedānho nakeepúwídí to²wēn híwó² dívíkanhonnin dimuu²in hedá to²wēn híwó²pí dívíkanhonnin dimuu²indá. Naa o²āā in to²wēn wídāymúndepí²in

dínhanginná²nin dínkeepúwí¹dí, hedá in to²wên dínkeet'óe gin di²ánde²indá ditsi²t'aamuu waagibá dipúwí."

⁴⁰Wên Pharisees iwe tso²wa diwinnindi óetsikáyin, "Ti un²ánde gáhân na²in wá² gitsi²t'aamuu²in waagi²inbá gimuu?" ⁴¹Jesus-di ovây²tu²an, "Ítsi²t'aamuu gin únhanginnândáho², t'aywó²di wíwínmá²ve-ípi. Hewänbo nää ítú² únkeet'óe gin, hedího wa²di unbí t'aywó²di wíwovây²yâa²anpi."

I k'úwá áyí²di-á¹dí iví k'úwá-á¹dí inbí²gedí Jesus-di ovây²tu²an

10 ¹"Naadi ta²gendi wây²tumáa, wí to²wí kw'áayé¹dí oe k'úwá phékhkaa búge nats'ú²dí i phékhkaa phó¹dí i²gedí nats'úníví²wedí, i-á wí sänbídá² namuu. ²Hewänbo i to²wí khaa phó¹dí i²gedí nats'úya²dí-i i k'úwá áyí²di namuu. ³I to²wí in khaa phó¹dí i²áyínmáa²ídi i k'úwá áyí²digi² ónhuude², hedí i k'úwá áyí²dídi in k'úwá ovâykháyá²dé¹di iví t²u dit'oe¹di in khaa phó¹dí i²gedá ovây²pahpiyende². ⁴T'áhkí iví k'úwá i khaa búgedí ovây²piye ihay²di inbí páadé²piye² namá², hedí indá iví t²u óntaadi únwóemá². ⁵Indá wíyá to²wí dáy²taapí²ví²di há²to diwóemu-í, hewänbo iví²wedí dishání, gá wíyá pí²wíví t²u wí²óntaapí²dän."

⁶Kin Jesus-di k'úwá²ví²gedí in Pharisees ovây²hée²an háäwí ovây²há²ámí¹dí, hewänbo wídika²póya²pí háa natu²da²in.

Jesus-á i híwó²di k'úwá áyí²di namuu

⁷Hedího wíyá ovây²hée²andi kinnân ovây²thayyan: "Ta²gendi wây²tumáa, wên phékhkaa phó¹dí waagi omuu in k'úwá²gí². ⁸Báyékí in naví páadé di²áä²in sänmin waagi²inbá dimuu, hewänbo in t'owa naví k'úwá waagi²inbá dimuu²indi wí²ovây²t'óyanpi. ⁹Naa wên khaa phó¹dí waagi²inbá omuu, hedá in naví²piye² díví²whâyunde²in wên k'úwá in phékhkaa búge dits'ú²nin waagi²inbá-á dimuu. Hedí k'úwá dipí² inbí koegi² dáysháa-í¹dí hedá wíyá dits'úya² waagibá, in naví²piye² díví²whâyunde²in ovây²aywoeni hedá háäwí dín²táy²i-á dáy²má²ve-í. ¹⁰Wí sänbí²-á na²ä² in k'úwá ovây²sänhóní¹dí hedá ovây²t'áhánú-í¹dá, hedá ovây²há²dännamí¹dá. Hewänbo naa-á o²ä² t'owa dovây²wówátsimää²ní¹dí, hedí ná²in wówátsi dovây²má²i-á shánkí híwó²nin namuu.

¹¹"Naa-á híwó²di k'úwá áyí²di waagi²bá omuu. Wí híwó²di k'úwá áyí²di-á nakhâmmuu iví wówátsi iví k'úwá²gí²in imää²ní¹dí. ¹²⁻¹³Wí to²wí ik'úwá²áyí²namí¹dí óewá²ánde²i-á i kodí²di k'úwá áyí²di wínamuupí, hedí in k'úwá-á iví²indá wí²únmuupí. Hedího wí khuyó² na²ä²di imúndedí nashánde², gá wá²áadi²dá it'óe²odän, hedího in k'úwá²dí ta²gendi wä²hphade wí²óe²áyíngimähpi. Hedího i khuyó² na²ä²di in k'úwá ovây²khugihónde hedá ovây²wadéyíyende². ¹⁴⁻¹⁵Naa i híwó²di k'úwá áyí²di waagi²bá omuu. Naví Tádádí naa dítaa, hedá naadá i-á dótaa, hedí hanbá in naví²in dínmuu²in dontaa, hedá indí²dá naa-á dítaa, hedí in dimuudí naví wówátsi wänbo dáy²mää²ní. ¹⁶Wây-á t'owa náwewin dimuupí²in

diyi[?], indá wá[?] naví k'úwá waagi[?]inbá dimuu, hedí naa dínkhây[?]ä[?] in wá[?] dovâywe[?]ge[?]amí[?]in. Indá naví tų dînt'óyaaní, hedí in we[?]ge[?]indádí wí[?]dá[?] dipúwí, hedá wí[?]dá[?] wí äyí[?]di dínchạ[?]ní.

17 “Naví wówátsi dáy[?]määní hedá donwáykéyí. Handidânkun naví Tádádí naa díseégí. 18 To[?]wídí wânbo naví wówátsi wídíkwee-ípí. Naví wówátsi-á wí[?]bo dáy[?]pâkhây[?]máa. Naa dínk'óe naví wówátsi dáy[?]määnídí hedá donwáykéyídá, gá naví Tádádí díyôndân kin dáy[?]amídí.”

19 Jesus kin natú ihay[?]dí in Hudíyo inbí ánskaa iwe wêege[?]in dipóe. 20 Báyékí kin ditú, “Wí yä[?]dâapí[?] p'owêaahhâđi óemáa hedá bondoe[?]i-á namuu. Heháadan bînt'óyande[?]?” 21 Hewânbo wây-á wêndá ditú, “Wí to[?]wí wí yä[?]dâapí[?] p'owêaahhâđi óemáa[?]i há[?]to ihée[?]amí ná[?]i sen ihée[?]o waagi. Hedá wá[?] ti wí yä[?]dâapí[?] p'owêaahhâđi ûnkoedí wí natsí[?]t'aamuu[?]iví keetan óewáymäänídí? Hedân yoe.”

In Hudíyođi Jesus óeyoegi[?]an

22 Te[?]núdí naná[?] dihay[?]dí oe Jerusalem búu[?]ú dínshánkí[?]dípóe, háa i méesate hay[?]i hân[?]oe dáy[?]wáytege waa dín[?]ánskaa-ídí. 23 Jesus ná[?]i méesate iwe nayí[?], ee Solomon-bí pohtaa gin dáy[?]tu[?]o[?] i[?]ge. 24 In Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]indi óebûuké[?]di óetu[?]an, “Häđi pu[?]wahay-an ná[?]in dítsikhakankhây[?]máa dítu[?]ä[?]amídí to[?]wí unmuu[?]in? I to[?]wí Yôesi Tádádí óesóge[?]i[?] t'owa ovây[?]aywoenídí unmuudáho[?], nääbo thay[?]eedí dítu[?]an.” 25 Jesus-di ovây[?]tu[?]an, “Naadı wây[?]tu[?]anho[?], hewânbo wí[?]úvíwhâyundepí. T'ähkí pínán t'óe dókanhondi-á naa dáy[?]o[?] gá naví Tádádí dínk'ú[?]dân, hedího háa naa dáy[?]o[?]indibo wovâykeeyo[?] to[?]wí omuu[?]in. 26 Hewânbo naví k'úwá waagi[?]inbá wí[?]ímuupídího wí[?]úvíwhâyundepí. 27 In to[?]wên naví k'úwá waagi[?]inbá dimuu[?]indi naví tų dînt'óyande[?], hedí naadá in dovâytaa, hedí naa díyụmá[?], 28 hedí wówátsi nahándepí[?]in dovây[?]má[?], hedí há[?]to hânhay wânbo diháanı, hedá há[?]to-á to[?]wídí wânbo naví mangedí ovâyhóní. 29 Naví Tádádí in dí[?]mági, hedí i-á t'ähkíví shánkí hay[?]i-ân namuu, hedí to[?]wí wânbo wí[?]únkoedípí naví Tádáví mangedí ovâyhónídí. 30 Naa-áđí naví Tádá-áđí wí[?]dá[?] gamuu.”

31 Wíyá in Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]in dáy[?]kuuwóehógi óek[?]usâyuhéyídí. 32 Jesus-di ovây[?]tu[?]an, “Báyékí híwó[?]di hääwí bînmúnígí[?] naa dó[?]an, naví Tádádí dítu[?]an waagi. Hedí wé[?]in hääwên dáy[?]annin namuudan nää naa dík[?]usâyukhây[?]máa?” 33 In Hudíyoví p'ó[?]dédí[?]indi óetu[?]an, “Na[?]indá wên háawên híwó[?]nin bí[?]annin namuudí wíwík[?]usâyukhây[?]máapí, hewânbo a[?]ginhâhpíwó[?]dí Yôesiví[?]gedí bihí[?]máadânho wík[?]usâyukhây[?]máa. U-á t'owadá[?]mân unmuu, hewânboänbo untú Yôesi unmuu gin.” 34-35 Jesus-di ovây[?]tu[?]an, “In tạ[?]nin ungi[?] wovây[?]tạ[?]nannin diwe natú[?]pí[?]an, Yôesidi in tsonnin ovây[?]tu[?]an i waagi[?]inbá dimuu. Hä[?]in t'owa Yôesidi hân[?]oe iví tų ovây[?]mági[?]in han ovây[?]tu[?]an, hedí iví hí[?] hânhay wânbo t'ähkí ta[?]gen ûnmuu, 36 hedí háadan handi nää ítú[?] naadı Yôesi Tádá

dó²a²ginhánunde²in iví ay omuu²in otúdí? Naa-ânkun naví Tádádí díde²man iví t'ôe dôn²amídí, hedá náá oepáa k'aydiپیای dísan. ³⁷Naa naví Tádáví t'ôe dáy²opídáho², wíđinwhäyú-ípí. ³⁸Hewänbo naa iví t'ôe dáy²o-âkun, hedího in dáy²o²in namuudi únkhây²á² naví²piye úvíwhäyú-í²in, tobáháa in otú²nin bínwhäyundepí wänbo². Handidânho ta²gendi únhanginpúwí naví Tádá naa-áđí namuu²in hedá naa-á naví Tádá-áđá omuu²indá” kin Jesus-di ovâytu²an.

³⁹Ihayđi wíyá óepankéyí²in dida², hewänbo inbí²wedi namap²á.

⁴⁰Jesus oe Jordan p²o²p²l'ânäpiye² nawáymää, John-di páadéđí in t'owa ovây²p²l'oe²an diwepiye²bá, hedí iwebo iwóyí². ⁴¹Báyékí t'owa iví²piye² dimää. Ditú, “John háäwí wänbo pínán wí²ikeyanpí, hewänbo háäwí t'áhkí ná²i senbí²gedí natú²i ta²gen namuu.” ⁴²Hedí iwáygé báyékí t'owa iví²piye² dívíwhäyú.

Lazarus nachuu

11 ¹⁻²Wí sen Lazarus gin nakháw²á²i nahaypóe. I-áđí Mary-áđí hedá Martha-áđí dití²úuwinnuu, hedí Bethany búu²ú²ay iwe²in dimuu. Mary-ânkunho i ka²p²o sawó² nasuu²i Jesus-ví ân deedi óekäyukhâymaa²i hedáhá² iví phóđá óepidikhâymaa²i namuu. ³Mary-áđí Martha-áđí Jesus ónt'oesandi óetu²an, “Na²inbí Sedó, ót'óyan, i náaséegí²i nahay.” ⁴Jesus ná²in na²oe ihayđi natú, “Tobáháa nahay wänbo nawówayéęení, hedího háa únpuwí²in namuudi in t'owa dâymú²di Yôesi Tádá kw²áayébo² óemá²ve-í, hedá naa iví ay omuu²i wá² kw²áayébo dí²má²ve-í.”

⁵Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á hedá Lazarus-á ovâyséegí wänbo², ⁶Lazarus nahay²in únhanginpóe ihayđi wíye thaa wa²di iwáygébo² itsíkha²andi wí²únpuwämääpí. ⁷Ihaydáho² iví khäge²nin itú²an, “Yaho² oe Judea-piye² giwáymú-í.” ⁸Iví khäge²nindi óetu²an, “Háhkandi², hânhaybo² in Hudíyoví p²l'ó²déđí²indi wóek²usäyühéyí²in dida²pí²an. Hedí háadan eepiye² unwáypunda²?” ⁹Jesus-di ovâytu²an, “Thaadi nana² dihayđi tá²đi wíye óda nakeenáhpí²an. Wí to²wí thaadi iyíyéndé²i wínakanundepí, gá i ko náá oepáa k'ayđigí² namuu²idi nakeenândân hedího wáy namän ni²ge imúnde². ¹⁰Hewänbo wí to²wí khüüdi iyíyéndé²i-á nakanunde wí²únkohtaynáhpídi.”

¹¹Ihaydáhá² Jesus-di ovâytu²an, “Na²inbí k'ema Lazarus nayókhá, hedí naa omän dóyóhsaanídi.” ¹²Iví khäge²nindi óetu²an, “Háhkandi², Lazarus nayókhândáho handidi nahewówa-í.” ¹³Indá dí²ánde Jesus natú²da²in Lazarus ta²gendi nayókháw²á²k'óe²in, hewänbo ho nachuu²in natú²da²-á. ¹⁴Hedího thay²eedi ovâytu²an, “Lazarus-á ho nachuu. ¹⁵Hedí ungi² shánki híwó² namuu naa iwe wó²yipídi i nachuu ihayđi, gá bínpuwákhâymaađân háa dónkhâymaa²in, hedí handidi shánki naví²piye² úvíwhäyümääní. Náa yaho² iví²piye² gimú-í.” ¹⁶Thomas i kwáati gin dâykhây²á²de²idi in wé²ge²in khäge²nin ovâytu²an, “Yaho gimú-í, hedí Jesus óehaydáho² i-áđí²bá gichúu-í.”

**Jesus natú i-ân t'owa ovâywaywówápa'i hedá
wówátsi nahánde pí'in ovây má'i-á namuu**

17 Jesus oe Bethany búu'ú'ay tso'wa napowa'á' ihaydi óetu'an Lazarus óekhã'k'ú' iwedi yôenu thaahonaphade'in. 18 Bethany-á Jerusalem diwedi kayi' wínanáhpí, wíye míya ihayhâyú, 19 hedí Mary-á Martha-á inbí'we báyéki Hudíyo dipówá ovânsíwówá'ámídí, inbí tí'úu dánmäädi.

20 Jesus na'á'in Martha ûnhanginpóe ihaydi na'ayyaypee, hewänbo Mary-á oe k'aygibo iwóyí'. 21 Martha-di óeyaydi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'úu nahay ihaydi háy náwe unyidi há'to naháaniwän. 22 Hebo naa dínhanginná náäbo háäwí Yôesi Tádá nâadaa'andi' idi wóemääni." 23 Jesus-di óetu'an, "Uví tí'úu úwaywówápúwí." 24 Martha-di óetu'an, "Naa dínhanginná i t'á'gi thaa naná' diwe t'áhkí t'owa ovâywaywówápa ihaydi nawâywówápuwagit'óe'in." 25 Jesus-di óetu'an, "Naa-ân i omuu t'owa dovâywaywówápa'i, naadi dovâywówátsimá'. To'wí naví'piye' iwähäyü'i' iwówátsimá've-í tobá nachuu wänbo'. 26 Hedí wí to'wí wa'di nawówayi'i naví'piye' iwähäyüdi há'to nachúu-í. Ti biwähäyunde ná'in?" 27 Martha-di óetu'an, "Hedän haq, Na'inbí Sedó, naa dáwhäyunde t-ân unmuu i Yôesi Tádádí wóesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, Yôesi Tádáví ay-ân unmuu. Ívtsíkhá'máawän náä oepáa k'aydipiye' un'áä-ídí."

Jesus isíhtää

28 Kin natú ihaydiho Martha iweeho', hedí iví tí'úu Mary itu'an i'áähänge'ámídí hedí óesántu'an, "I háhkandi ho napówá hedí t-á'dí nahí'da'." 29 Mary ná'in nat'oe ihaydi wesebo' iwínú hedí ee Jesus nayi' iwepiye' namää. 30 Jesus i búu'ú'ay iwe wa' wínapówápí, hewänbo wa'di Martha-di óeyay iwáygebo nayi'. 31 In Hudíyo ee tewhá íve dikw'ó'nin Mary óesíwówá'o'indi óemú' wese iwínúdí yá'wépiye' napeedi, hedí di'ân Lazarus nakhã'k'óe iwepiye' namännin isíhtää-ídí, hedího ûnwóemää.

32 Mary oe Jesus nayi' iwe napówá, hedí óemú' ihaydi iví páadépiye' idé'gendisógedi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'úu nahay ihaydi háy náwe unyidi há'to naháaniwän." 33 Mary-á in Hudíyo ûnwóe'ää'indá dívísíhtu'wínúndedi Jesus-di ovâymu' ihaydi, iví pí'ná khó'yé hânho nataachanpóe hedí nathathapóe, 34 hedí ovâytsikáyin, "Wáygan Lazarus óekhã'k'ú'?" Óetu'an, "Na'inbí Sedó, hêe na'indádí óká'vedi nâamúnídí." 35 Jesus isíhtää. 36 Hedího in Hudíyo ditú, "Binmú'dí, ta'gendi Lazarus óeséegí." 37 Hewänbo wáy wên ditú, "I to sen natsi't'aamuu'iví keetan óemági. Ti wa' wí'ûnkoedipi'an Lazarus ônhekhã'ámídí wa' nachuupídíbo hedänho wínachúu-ípídí?"

Lazarus óewâywówápa

38 Jesus wíyá iví pí'ná khó'yé hânho nataachanpóe, hedí wí t'ovápho nachá' diwe i pení nak'óe iwe napówá. Wí k'луу pháagi' nakhaawin

t'ovápho ee. ³⁹Jesus-di ovâytuʔan, “Häʔi k'uu wéhánäpiyeʔ binhängeʔan.” I nachuuʔiví páʔdây Martha-di Jesus óetuʔan, “Naʔinbí Sedó, nää-áho nasuhkay, nää-á yôenu thaa nahán diwedi únna.” ⁴⁰Jesus-di óetuʔan, “Naadi wítuʔanpíʔan, biwhâyundedáho nâamúni Yôesi Tádá hânho nakayʔin.” ⁴¹Hedi i k'uu wéhánäpiyeʔ dâyhängeʔan, hedi Jesus oe makówápiyeʔ ibeedí natú, “Tádá, naadi wíkúʔdaaʔo naví yûusu dîntʔóyandi. ⁴²Hedá dînhanginná häädi wänbo t'ähki dîntʔóyandeʔin, hewänbo naa náʔi tuu otú náʔin t'owa náwe diyíʔin ditʔóe-idí udi naa dísanin dívíwhâyumäänidí.” ⁴³Ihaydáháʔ kaygi natú, “Lazarus, ópive.” ⁴⁴Hedi i sen nachuʔk'óeʔi napee. Waʔdi aa saygiʔdidi naʔanmuu, iví ánda mandá wänboʔ, hedá iví tsʔay-á wáʔ aadi únʔanmuu. Jesus-di in t'owa ovâytuʔan, “Binʔansuu hedänho ivíʔpiyeʔ namú-idí.”

In Hudíyoví p'óʔdédíʔin didaʔ Jesus óehéyíʔin

⁴⁵Báyékí in Hudíyo Mary-víʔpiyeʔ diʔádâapóyaʔnin háa Jesus iʔannin dâymúʔ, hedi ivíʔpiyeʔ dívíwhâyü. ⁴⁶Hewänbo wây-á in Pharisees-víʔpiyeʔ dimää ovâytuʔäamídí háa Jesus iʔannin. ⁴⁷Hediho in owhaʔ p'óʔdédíʔindádí hedá in Pharisees-ádí in Hudíyoví tuyowaʔ ovâywéʔgeʔan, hedi ovâytsikáyin, “Hännan ívíʔamí? Náʔi sendá báyékí ipínnántʔóeʔo.” ⁴⁸Kin ikanhondi äymágidáhoʔ, toʔwên t'ähki ivíʔpiyeʔ dívíwhâyü-í, hedá in Rome-win sundado diʔäá-í hedi naʔinbí méesate hayʔi dînnayü-í hedá naʔinbí t'owa-á dînwáde-í.”

⁴⁹Wí sen in diwedi ihay paayo naʔowhaʔp'óʔdédíʔán, i-á Caiphas kin nakháwá, hedi idá ovâytuʔan, “Undá hääwí wänbo wíʔúnhanginnáhpí. ⁵⁰Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan shánki yänbedi híwóʔ namúniʔin ungiʔ wíʔdäʔ wí toʔwí t'ähki naʔinbí t'owagiʔ iví wówátsi imäänidí, hedi handidi naʔinbí t'owa t'ähki wíʔovâyhánú-ípi.” ⁵¹I-á iví ánshaa iwediibo náʔi híʔ wínatúhpí, hewänbo wí Yôesi Tádáví tukheʔbi namuu waagibá ihéeʔandänho háa napuwagítʔóeʔin natú, gá i paayo owhaʔ p'óʔdédíʔ namuudän. Hedänkunho natú Jesus-á t'ähki in Israel t'owagiʔ nachuwagítʔóeʔin. ⁵²Hewänbo ingíʔdäʔ wínachuwagítʔóepí, in toʔwên Yôesi Tádáví äy únmuuʔin wéngé t'ähki diwadekw'óʔningíʔ-än wáʔ nachuwagítʔóe, hedänho ovâywéʔgeʔamídí, hedá wíʔdäʔ dipúwí.

⁵³I thaa iwedi páadépiyeʔ in Hudíyoví p'óʔdédíʔin dívíhíʔmáa hádídí óehéyí iʔgedí. ⁵⁴Hediho Jesus wíyá keeʔeedí wíʔiyiyéndepí, in Hudíyoví p'óʔdédíʔindi wíʔóemúnípidí, hewänbo iwedi iyáatäädi oe ahkónu núʔ nanáʔ diwepiyeʔ namää, wí búuʔúʔay Ephraim gin dâytuʔoʔ iwepiyeʔ, hedi iwáygé iví khägeʔnindádí iwóyíʔ.

⁵⁵Ihayháäbá in Hudíyoví shánkiʔdi púnúʔ naná, Passover gin dâytuʔoʔiʔ. Waʔ i shánkiʔdi thaa napówápídíbo báyékí t'owa Jerusalem búuʔúdí yáʔwé dithaaʔin iwepiyeʔ dimää dívípihkâyʔamídí in Hudíyoví khuu dínmuu waa. ⁵⁶Jesus óetuʔwámáa, hedi iwáygé méesate hayʔi íve diyidi dívítumáa,

“Tigúba i nashánkí⁷dí⁷ǎǎ-í?” ⁵⁷In owha⁷ p'ó⁷dédí⁷índádí hedá in Pharisees-ádí in t'owa ovâyÿôn Jesus wáygé nayí⁷in dínhanginpóedí ovây⁷t'òe⁷amí, hedânho óepankéyídí.

Wí kweedi Jesus-ví ân deedi wí ka⁷p'oe sa⁷wó⁷ nasu⁷ú⁷í⁷ òn⁷ewe

12 ¹Wa⁷di sí thaa natáy ná⁷in Hudíyoví shánkí⁷dí Passover gin dâytú⁷o⁷í dínánánídí, hedi Jesus oe Bethany búu⁷ú⁷ay iwepiye⁷ nawáymää. Iwânkun Lazarus na⁷án, i-á i sen Jesus-di óewáywówápa⁷í⁷bá namuu. ²Iweho Jesus ònkindihúukhâ⁷an. Martha-di ovâysääsande⁷, hedi Lazarus wá⁷ in wé⁷ge⁷índádí nahúu⁷án. ³Hedi Mary wí ka⁷p'oe sa⁷wó⁷ nasu⁷ú⁷í nard kin dâytú⁷o⁷í⁷ imaa. I ka⁷p'oe-á wí⁷ taa nakháa hedá hânho nachǎ⁷muu. Hedáhá⁷ Jesus-ví ân deedi òn⁷ewe, hedá iví phódá Jesus-ví ân deedi óepí⁷dí. I ka⁷p'oe⁷dí ee íve í⁷ge t'ǎhkí sa⁷wó⁷ nasu⁷ú⁷í⁷dí. ⁴⁻⁶Hewänbo wí⁷ iví khǎge⁷ninbí⁷wedi natsikapóe, “Háadan ná⁷í ka⁷p'oe sa⁷wó⁷ nasu⁷ú⁷í⁷ wí⁷íku⁷ch'áapí poewin tǎgintǎ (300) thaa t'òe díví⁷andi wá⁷áadi, i chǎ⁷ in sehkanáwó⁷ diwówáyí⁷in ovây⁷määnídí?” Ná⁷í sen kin natú⁷í-á nakháwǎ Judas Iscariot gin, i-á Jesus óekuhpekhamá⁷í-ân namuu, hedi ná⁷in natú⁷ sänbí⁷ namuudi, in sehkanáwó⁷ diwówáyí⁷índí óe⁷áyíngimädá yoe. Idá in khǎge⁷ninbí⁷ chǎ⁷ ovây⁷áyínmáa, hedi iwedíbo⁷ isánhónde⁷. ⁷Hewänbo Jesus-di Judas óetu⁷an, “I kwee ánpí ná⁷an. Tobá hǎ⁷í ka⁷p'oe imá⁷ve-í. I thaa díkhǎ⁷k'úwígí⁷ namuu. ⁸Hǎǎdi wänbo t'ǎhkí in sehkanáwó⁷ diwówáyí⁷in t'owa undádí diyēēní bñhǎǎwímäänídí, hewänbo náwe naa-á hânhay wänbo t'ǎhkí há⁷to undádí ochǎ⁷ní.”

In owha⁷ p'ó⁷dédí⁷in dida⁷ Lazarus óehéyí⁷in

⁹Báyékí Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayí⁷in, hediho iwepiye⁷ dimää Jesus nayí⁷dídá⁷bá yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápa⁷í⁷ óemúní⁷dí wá⁷. ¹⁰⁻¹¹Jesus-di Lazarus óewáywówápa⁷ ihay⁷dí báyékí Hudíyodí inbí p'ó⁷dédí⁷in ovây⁷yoekanhondi Jesus-ví⁷piyedǎ⁷ dívíwhǎyuhon, hediho in owha⁷ p'ó⁷dédí⁷in dáywéhpēe⁷an Lazarus wá⁷ óehéyí⁷dí.

Jesus wí búndu iwe na⁷í⁷ándí oe Jerusalem búu⁷ú⁷ nats'ú

¹²Wíyá tháwán in báyékí t'owa in Passover shánkí⁷dípiye⁷ dipówá⁷in dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piye⁷ na⁷ǎ⁷in, ¹³hedi palm taykhóe dâytú⁷á⁷dí ún⁷ayyaymää, hedi kinnân dívítuhkwínuhon: “Wíseégíkéndé⁷.” “Na⁷inbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan, hediho híwó⁷ wóe⁷áamí.” “U-á Israel-ví tsondi hay⁷í unmuu.” ¹⁴⁻¹⁵Jesus wí búndu⁷ay ho ònké⁷dí iwe na⁷í⁷án, hediho Yôesi Tádáví tǎ⁷nin diwe háa úntú⁷ waagibá napóe. Kinnân nata⁷muu:

Un t'owa Zion-win wíyá wí⁷íkhuwóeda⁷í⁷pí.

Binmú⁷dí, unbí tsondi hay⁷í wí búndu⁷ay k'léwédí ún⁷ǎ⁷.^b

b Zion-dá Jerusalem búu⁷ú⁷ namuu.

¹⁶ (Ihaydiho Jesus-ví khäge² nin ná²i hääwí napo²i² wídika²póya²pí, hewänbo tí²úgédí Jesus wíyá oe makówápiye² nawáypee ihaydänho ná²in iví²gedí natá²muu²in dín²ánpówá, hedá dínhanginná háa natá²muu waabá óe²annin.)

¹⁷ Hää²dankánbo báyéki t'owa Jesus-á²dí diyí² i thaa idi Lazarus óewáywówápaadi penípho iwedi napée-í kin óetu²an, hedi náá ná²in t'owadibá in wé²ge²in t'owa ováytumáa háa iwe i²annin. ¹⁸ Hedího ná²in wé²ge²in t'owa dínhanginpóe Jesus-á ná²in pínán t'óe i²annin, hedänkunho ün²ayyaymää. ¹⁹ In Pharisees wí²ná táye dívíchänu²odi ditú², “Ti wíwínmunde²pi²an háa ída² waagi wí²únpuwamänpí²in. Binmú²dí, báyéki t'owa i-á²dí²á² dimän.”

Wên Greek t'owa Jesus-á²dí dihi²da²

²⁰ Wên Greeks dimuu²in in wé²ge²in t'owa-á²dí diyí², in oe Jerusalem dínshánkí²díná² diwepiye² dí²ä²ä²in Yóesi Tádá óe²a²ginmäänidí. ²¹ Indá Philip-ví²piye² dimää (i-á Bethsaida búu²ú²ay oe Galilee nangewi namuu), hedi óetu²an, “K'ema, Jesus-á²dí gihí²da².” ²² Philip namää Andrew óetu²ä²amídí, hedáhá² Philip-á Andrew-á²dá Jesus-ví²piye² damää óetu²ä²amídí háa ditú²in. ²³ Jesus natú, “Ihaydi púnú² nanänho nakeepúwídí hay²i omuu²in, naa t'ähkí t'owagi² o²aypuyä²i². ²⁴ Hebo ta²gendi wáytumáa, wí táhtá kó²yi óekoedi iví wówátsi imä² waagibá ünpo² hedänho shánkí báyéki iwedi natáhpaa-í²dí, hedi iví wówátsi imähpidá iwedi hääbo wínapa²pí, iwebo wí²bo nawänpik²óe. ^c ²⁵ To²wên inbí wówátsi náá oepáa k'aydi ingí²da² dínmuu²indá inbí wówátsi dipedée-í, hewänbo to²wên inbí wówátsi náá oepáa k'aydi ingí²da² wídínmuupí²indá, inbí wówátsi hánhay wänbo t'ähkí dāymá²ve-í. ²⁶ To²wên naagi² dívít²óe²amí²in dida²dí naa díyuumá²ve-í²in dínkhây²ä², hedího² iwáygé naa oyi² iwe, naví t'óe²in iwáygebá diyē²ení. To²wên naagi² dívít²óe²o²in naví Tádádí ováytú²ä²amí híwó² dívítisiye²annin.”

Jesus iví chuwa í²gedí ihée²an

²⁷ “Näaho naví pí²ná khó²yé dínkháapóe. Ti naví Tádá dondaa²amí ná²in dínpuwagít²óe²in diwedi dín²aywoenídí? Hedän yoe, ná²in dínpuwagít²óe²in namuudänkun náá oepáa k'aydipiye² o²ä²ä. ²⁸ Hedänho ná²in wída²máa naví Tádá, ováykeeyamí u-á hay²i unmuu²in” kin Jesus natú. Ihaydi ná²i tpu makówádí nat'óet²óe: “Han dá²y²anho², hedá wa² wíyá hanbá dá²khây²máa.”

²⁹ In t'owa iwáygé diwinnin i tpu dit'oe, hedi wáy wên ditú, “Ikwahta²an² gin, hedá wáy-á ditú, “Wí makówáwi t'óepa²ä²ä²í²di óhéé²an.” ³⁰ Jesus-di

^c Jesus náwe wí²bo² iví²gedí ihí²máa. Natú²da², i kó²yi iví wówátsi imä² hääwí iwedi napáa-í²dí waagibá, i-á wá² ünkhây²ä² iví wówátsi imää²ní²in hedänho t'owa in wówátsi nahánde²pi²in dá²ykéyí²dí.

ovâyṭuʔan, “Náʔi tṭu-á naagiʔdaʔ wínamuupí, hewänbo ungiʔ wáʔ namuu.
³¹Ihayḍi púnúʔ naná Yôesi Tádádí in òetaapiʔin ovâykeekwʔóenídí híwóʔpí
 dívíʔannin, hedá Penísendi inbí tsondi dínmuuʔi-á òetʔaanídá. ³²Hewänbo
 naa náá nangedi díʔóhtägekʔúwídí dítege ihayḍi naadi tʔähki tʔowa
 dovâyṭukánnamí naviʔpiyeʔ díʔä-ídlí.” ³³Náʔin natú ovâythayyamídí háawin
 chuwa ünpuwagítʔoeʔin. ³⁴Ee tʔowa yâagedi toʔwí dí òetuʔan, “Yôesi Tádáví
 tṭuʔnin diwe nataʔmuu i toʔwí idi òesogekhâymaaʔiʔ tʔowa ovâyʔaywoenídí
 hânhay wänbo tṭhki nawówayêeníʔin. Heháadan untúʔ i to tʔähki tʔowagiʔ
 naʔaypyäʔiʔ òetegé-í òetʔóhtägekʔúwídí? To-an namuu náʔi toʔwí tʔähki tʔowagiʔ
 naʔaypyäʔiʔ? Ti i-á namuu i toʔwí Yôesi Tádádí òesogekhâymaaʔiʔ tʔowa
 ovâyʔaywoenídí?” ³⁵Jesus-di ovâyṭuʔan, “Wí kohthay waagiʔbá omuu, hewänbo
 undádí wí háy tṭhkiḍaʔ ochangítʔoe. Naa oyiʔ iwe nakeená, hedího waʔdí
 náá undádí oyiḍiboʔ unbí wówátsi naa-ádlí binhûu, hedânho nakhunáʔ níʔge
 wíʔiyêenípídlí. Toʔwí khüu iʔge namändi-á wáy namän níʔge wíʔünhanginnáhpí.
³⁶Naa i kohthay omuuʔiviʔpiyeʔ bíwhâyú waʔ undádí oyiḍiboʔ, hedânho tʔowa i
 kohthay iwe íthaaʔin ípúwídlí.”

In Hudíyoví pʔóʔdédíʔin Jesus-víʔpiyeʔ wídlíwíwhâyundepí

Náʔin Jesus natú ihayḍihoʔ iwáygedí namäädi ikaayan wíʔoeshaa-íplí.
³⁷Hewänbo tobá báyéki pínán inbí páadépiyeʔ ikeeyan wänboʔ, waʔdí
 ivíʔpiyeʔ wídlíwíwhâyundepí. ³⁸Hedího háa Yôesi Tádáví tukheʔbiʔ Isaiah
 itṭuʔnan waagi napóe. I-á hánʔoe natú,

Naʔinbí Sedó, i híʔ gitúʔiʔ wídlíwíwhâyupí.

Hedí unkayʔin wídlíwíwhâyundepí.

³⁹⁻⁴⁰Hedího wídlínkoedípí díwíwhâyú-ídlí, gá dínpoédân háa wíyá wáygé
 Isaiah itṭuʔnan waa:

Yôesi Tádádí inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídlínkeepoʔpí

waagibá dínpuwídlí,

hedá inbí hangintandá ovâyyaʔan,

hedânho wídlíkáʔpówá-íplí,

hedí naviʔpiyeʔ wídlíʔáʔpí dovâyʔowóyé-ídlí.

⁴¹Isaiah náʔin itṭuʔnan gá Jesus-á hayʔi napuwagítʔoeʔin ho ünkeepóedân,
 hedânkun ivíʔgedí ihéeʔan.

⁴²Hebo tobá Jesus-víʔpiyeʔ wáy wên wídlíwíwhâyupí wänboʔ, báyéki in Hudíyo
 pʔóʔdédíʔin wänbo ivíʔpiyeʔ díwíwhâyumági, hewänbo keeʔeedí wídlítṭhpi
 díwíwhâyúʔin gá in Pharisees-di i méesate eepiyeʔ ovâytsudekhâaʔamídlí
 dikhuwóedaʔdân, ⁴³hedí náʔin Hudíyo pʔóʔdédíʔin shánki didaʔ tʔowa híwóʔ
 inbíʔgedí díwíhéeʔamíʔin Yôesi Tádá híwóʔ inbíʔgedí díwíhéeʔamíʔin wídlí.

Jesus-ví híʔ ovâyṭuʔannin dáyyoegiʔan, hedânho ovâyṭuchänukhâymaa

⁴⁴Hedí Jesus-di kaygi ovâyṭuʔan, “Toʔwí naviʔpiyeʔ iwíwhâyundeʔi-á
 naviʔpiyedaʔ wíʔiwíwhâyundepí, hewänbo i naa dísandivíʔpiyân wáʔ

iwhäyunde? 45Hedi to²wídí naa dímundedi i naa dísandí wá² óemunde? 46Naa náa oepáa k'aydipiye² o²ää wí kohthay waagi²bá omúnídí, hedânho to²wên naví²piye² dívíwhäyunde²in khuu i²ge wídiyênípídí. 47Naa wó²tú²pí in to²wên naví hí² dit'oedi hewänbo wíðây²a²gindopídí dínkhây²ä² ovây²tuchänú-í²in. Naa o²ää t'owa dovây²aywoenídí, dínkhây²ä² ovây²tuchänú-í²in otúnídá yoe. 48I t'ä²gi thaa naná² diwe ná²i naví hí² ho dovây²tú²andi² namuudânkun in to²wên naa díyoegi²annin hedá háa otú waa wíðínséegi²anpí²in ovây²tuchänukhây²máa, 49gá naa háa naví Tádádí dísandídá naa díyôn waagida² dáyhée²o², háa owänpida² waagá yoe. 50Hedi dínhanginná i tsontu² naví Tádá imági²i wówátsi nahándepí²in napäyí²in. Hedânho háa naví Tádádí dítu²anninda² naa otú² hedá ha²wâa dáyhée²o².”

Jesus-di iví khäge²ninbí ân ovây²owídi

13 1Wí² thaa wa² natáy i Passover shánkí²di thaagi². Jesus ûnhanginná i thaa napowa²ä²in náa oepáa k'aydí iwedi iví Tádáví²piye² namú-í²dí. Hää²di wänbo t'ähkí in iví²in ûnmuu²in ovây²séegi wa² náädí nayí² ihaydi, hedi náa ovây²keekankhây²máa hânho ovây²séegi²in.

2Wé²ge dívíkindihúuyo² ihaydi, Penísendi² Simon-bí ay Judas Iscariot i ánskaa ho óemági Jesus óeku²p'ây²nídí. 3Jesus ûnhanginná iví Tádádí t'ähkí kay óemági²in, hedá ûnhanginná Yöesi Tádáví²wedi na²ä²in hedi iví²piye²bá nawáymännin, 4hedího² ee nahúu²ân diwedi iwí²núdí iví k'ewé²in to ip'á²di, hedi wên p'oepidí²in aadi iseeba²áa²an. 5Hedáhá² wên oewáä²bay iwe ip'oesaadi iví khäge²nin i²ân²owídí²hon hedá in p'oepidí²in aa naseeba²áamu²indídá ovây²ânpídí. 6Peter-ví²we napówá ihaydi Peter-di óetsikáyin, “Na²inbí Sedó, ti údí naa dí²ân²owídí²khây²máa?” 7Jesus-di óetu²an, “Náa wí²unhanginnáhpí háadí kin dáy²o²in, hewänbo wáy wí thaa úhanginpúwí.” 8Peter-di óetu²an, “Há²to dí²ân²owídí²-í²in wímää²ní.” Jesus-di óetu²an, “Naadi wí²owídí²pídá naví² wú²muupího².” 9Simon Peter-di óetu²an, “Hedáho², Na²inbí Sedó, naví man dîn²owídi hedá naví p'ondá, naví ânda²bá yoe.” 10Jesus-di óetu²an, “To²wí i²oe²iví túu²ú t'ähkí kháapí² ûnmuu, iví ânda² ûn²owídí²táy. Hedi undá kháapí²in ímuu, hewänbo un t'ähkídí²bo-á yoe.” 11Jesus ûnhanginná to²wídí óekuhpegít²oe²i namuu²in, hedânho natú, “T'ähkídí²bo kháapí²in wí²imuupí² gin.”^d

12T'ähkí inbí ân ovây²owídí²bowa ihaydi iví k'ewé²in to iwáy²tógi, hedi indádí iwáysóge. Ihaydi ovây²tsikáyin, “Ti ûnhanginná háadí kin wáy²annin? 13Undi naa dítu²o háhkandi-ádí p'ó²dédí²-ádí, hedi híwó² kin ítú², ha²bi-ânkun omuudi. 14Hedího² undá únkhây²ä² wí²ná

^d Páadé ihaydi Jesus in hí² “kháä” kin natúdí inbí túu²ú i²gedí ihí²máa, hewänbo tí²úge ihaydá Judas-ví² aywó²di i²gedân ihée²an.

táye bín^án^owí^di-í²in, gá naa unbí háhkandi² hedá p^ló^dédé^í omuu^íidí wáy^án^owí^didán. ¹⁵Ná^í haa dáy^áannin naadi wáykeeyan hedânho haa naadi wáy^án^o waagibá un wá² wí²ná táye úvíkanhúuwí. ¹⁶Ta²gendi wáy^átumáa, wí t^lóe^í-á iví tsondiví shánkí hay^í wínamuupí, hedá wí t^lóekhuwa^í-á í óeyôndiví shánkí hay^í wínamuupí. ¹⁷Haa wáy^át²an waa íka²póyá²dáho², naví hí² bín^áa²ginnamí hedího íhíhchaa-í.

¹⁸“Hewänbo naa wó²tú²pí un t^láhkídíbo haa wáy^át²an waa úvíkhây^ámá²in. Naa dínhanginná to²wên in dovâyde²mannin dimuu²in. Hewänbo ná²in haa Yôesi Tádáví t²nin diwe natú² waa ûnkhây²á² napúwí²in:

I to²wí naa-á²dí ihúy²yandi wänbo híwó²pí² naa díkhây^ámáa.

¹⁹Náa wáy^átumáa haa napuwagít^lóe^íin wa² napóepídíbo², hedânho napóe ihaydá úvíwhâyú-í naa í omuu hán²oedíbo² oyi²í. ²⁰Ta²gendi wáy^átumáa, to²wëndi wí naadi dósandi² óeséegí²o²dí, indi naa wá² díséegí²o waagibá díví²o², hedí to²wëndi naa díséegí²o²dá, í naa dísandí² wá² óeséegí²o waagibá díví²o².”

Jesus natú wí to²wídí óekuhpekhây^ámá²in

²¹Jesus-di ná²in ovây^át²an dihaydího² iví pí²ná ûnkháapóe, hedí thay²eedí ovây^át²an, “Ta²gendi wáy^átumáa, un diwedí wí²dí naa díkuhpekhây^ámáa.” ²²Iví khäge²nin díwíwänpipuwä²o², to²wíwí²gedí ihí²máa²in wídínhanginnáhpidí. ²³I khäge²di Jesus-di óeséegí²í² iví nú²bá ná²án. ²⁴Hedího Simon Peter imannan ná²í khäge²dídi óemúnídí, hedí óet²an, “Jesus nátsikáyin toví²gedan ihí²máa²in.” ²⁵Hedího² í khäge²di Jesus-ví shánkí nú² ihá²dídi óetsikáyin, “Na²inbí Sedó, to-an í namuu wóekuhpekhây^ámáa²í²?” ²⁶Jesus-di óet²an, “Naa wí pává í sãã iwe dóp²ohtôení, hedí wí to²wí dópägít²óe. Iví²gedan dáyhí²máa.” Hedí wí pává ikê²dí ip²ohtógídi Judas óemági, í-á Simon Iscariot-ví ay namuu. ²⁷Judas í pává ikê² ihay²dí wesebo² í Penísendi iví pí²ná ûnts²ú, hedí Jesus-di óet²an, “Häãwí haa bikhây^ámáa²í wesebo ná²an.” ²⁸Hewänbo to²wí wänbo² in dihúukw²ó²nin diwedí wí ûnhanginnáhpi háadí Jesus-di kin óet²annin. ²⁹Judas-á í chã² múu imáa, hedího wên dí²ân Jesus-di óet²an häãwí í shánkí²dígí² dín²táy²í² ikumá-í²in, hedá wáy-á wëndá dí²ân in sehkanäwó² diwówayí²in wí häãwí ovây^ámääni gân óet²an. ³⁰Hedího Judas í pává ikê²dí wesebo napee. Ihay²dího nakhúuná.

Jesus iví khäge²nin wên ts'aa²amin tsont²u imági

³¹Judas napee ihay²dí Jesus natú, “Ihay²dí nanânho t^lowa dínhanginpúwídí naa t^láhkí t^lowagí² o²aypuyä²í² hay²í² omuu²in, hedá haa naa dínpuwagít^lóe^íin namuudi dínhanginpúwí Yôesi Tádá wá² hay²í namuu²in. ³²Hedího Yôesi Tádádí hay²í naa dípaa-í iví haybá omúnídí, hedá ná²in íkhây^ámáa wesebo². ³³Naví áyyäã, wí háyú² thaada² undádí

ochangít'óe, heḍi nää in Huḍíyoví p'ó'ḍéḍí'in dovâytü'an waagibá un wá' wáyṭumáa, undi dítuwâkhâymáa, hewänbo wáy omän diwepiye' wí'únkoedí-ípí nää ímu-í'in. ³⁴Naadi wên ts'áamin tsontṭu nää wâyṭákhâymáa, heḍi kinnân namuu: Wí'ná táye úviséegíhúuwí. Naadi wâyséegí waagibá, hanbá wí'ná táye úviséegíhúuwí. ³⁵Úviséegíhondáho to'wên t'áhkí dínhanginnáni naví khäḡe'nin ímuu'in."

Jesus-di Peter oétü'an, "Ü-á poewin untüni naa wíḍítaapí'in"

³⁶Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wépiyan unmän?" Jesus-di óetü'an, "Nää-á wí'úkoedípi wáy omän deepiye' díyüuhúuwíḍí, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiye' bá unmú-í." ³⁷Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, háadan wíḍínkoedípi wíyüuhúuwíḍí nää? Naa okhâymuu naví wówátsi ugí' dáymääníḍí." ³⁸Jesus-di óetü'an, "Ti naa omuudi unkhâymuu uví wówátsi bimääníḍí? Ná'in ta'gendi wítü'áamí: Wí dee sen wa' íkinpíḍíbo ü-á poewin untüni wíḍítaapí'in."

Yöesi Tádáví'piye' gipunda'ḍá, iví ay Jesus-ví'piye' páadé gimú-í'in gínkhây'ä'

14 ¹Hedáhá' Jesus t'áhkí iví khäḡe'nin itü'an, "Ánshaa iwe wí'íkwo'nípí. Yöesi Tádáví'piye' úvíwhâyühuuwí heḍá naví'piyá. ²Naví Tádáví k'laygi únna' diwe báyéki ún'ívená. Ná'in ta'gen namuupíḍáho há'to wáyṭü'áamíwän ta'gen namuu'in. Heḍiho nää omän wí íve wí'ínbo wâykhây'amíḍí. ³Heḍi wí íve wâykhây'amíḍí omääḍá wíyá owáy'ä-í un wâyhúuwíḍí naa-áḍí, heḍanho wáy o'án diwebá un wá' íkwo'ní. ⁴Un únhanginná wáypiye' omännin, heḍá in p'óe naa omän deepiye' wá' únhanginná. ⁵Thomas-di óetü'an, "Na'inbí Sedó, wígínhanginnáhpí wáypiye' unmännin wänbo? Heḍi háḍíḍan in p'óe unmän deepiye' gínhanginnáni?" ⁶Jesus-di óetü'an, "Naa-á in p'óe omuu, heḍá in ta'gendá, heḍá in wówátsi-á. To'wí wänbo wúnkoedípi naví Tádáví'piye' namú-íḍí, naví'piye' páadé na'äḍíḍá'manho? ⁷To'wí naa omuu'in ta'gendi únhanginnándáho naví Tádá wá' dín'táa-íwän. Nää iweḍiho bîntaa heḍá bînmú'."

⁸Philip-di Jesus óetü'an, "Na'inbí Sedó, i Tádá na'in dínkeeyamí. Hähayḍá' gíntáy." ⁹Jesus-di óetü'an, "Philip, gáhânhay waabo' undáḍí oyiho', hebo wa'ḍi wí'úhanginnáhpí to'wí omuu'in. To'wên naa dímu'indá i Tádá wá' dáymú'. Heḍi háadan dítumáa i Tádá wáykeeyamí gin? ¹⁰Háadan wíviwhâyundepí i Tádá-áḍí omuu'in heḍi i Tádá-á naa-áḍá omuu'indá? Ná'í hí' wáyṭü'o'í naví'ḍá' wíḍínmuupí, hewänbo naa dáyhí'máa ihayḍi naví Tádá naa-áḍí namuu'í'í iví t'óe í'o'. ¹¹Ná'í naadi wáyṭumáa'í binwhâyü: Naa-á i Tádá-áḍí omuu, heḍá i Tádá-á naa-áḍá namuu. Hewänbo naví hí' dínwhâyundepíḍáho', i hääwí dáyo'í namuudi bíwhâyü wé'ge gamuu'in. ¹²Ta'gendi wáyṭumáa, to'wên naví'piye'

díwíwhäyunde²indá, naa dáy⁷an waabá in wá⁷ díwíwíwíkhây⁷máa, hedá wa⁷di shánkí he⁷endi hääwí-á díwíwíwíkhây⁷máa, gá naa naví Tádáví⁷piye⁷ omándân. ¹³Úwíwhäyundedáho naa dínk'óe⁷in wây⁷ámí⁷í i ída⁷po⁷i⁷, naadi wây⁷ámí-ákun, hedí hääwí naa Yôesi Tádáví ay omuu⁷i dó⁷o⁷ídi t'owa dínhanginnání i Tádá hay⁷i namuu⁷in. ¹⁴Hääwí namúní wänbo ída⁷po⁷di, naa dínk'óe⁷in wây⁷ámí⁷í úwíwhäyundedá, naa dó⁷ámí-ákun.”

Jesus-di i Yä⁷däa⁷i P'oewāhāa ivi khāge⁷ninbí⁷piye⁷ óesankhây⁷máa

¹⁵“Undi díseegí⁷dáho⁷ i tsontu wây⁷mági⁷i dín⁷a⁷ginnamí. ¹⁶Hedí naadi naví Tádá dódaa⁷ámí wíyá to⁷wí wovâykhāge⁷namí⁷i wovâysaaní⁷, hedí han i Tádá í⁷ámí. Ná⁷i wovâykhāge⁷khây⁷máa⁷i-á häädi wänbo t'ähkí undá⁷í nayē⁷ení, i-á i Yä⁷däa⁷i P'oewāhāa namuu, hedí in ta⁷gen nahāhkanyí. ¹⁷In to⁷wēn Yôesi Tádá dāy⁷taapí⁷indá ná⁷i Yä⁷däa⁷i P'oewāhāa wí⁷óemúndepí⁷í hedá wí⁷óetaapí⁷í há⁷to daykéyí. Hewänbo undí⁷dān bīntaa, undá⁷í nayí⁷di, hedá unbí pí⁷ná khó⁷yé i bīnmá⁷ve-í.

¹⁸“Naadi wēn tādápí⁷in yíyápí⁷in waagi⁷inbá wíwāy⁷oekankhây⁷máapí, naa-á unbí⁷piye⁷ owáy⁷ā⁷. ¹⁹Hây napóe ihay⁷di in t'owa Yôesi Tádá dāy⁷taapí⁷indi naa wiya wídímúní⁷pí, hewänbo undáho dí⁷múní, hedá íwówáyē⁷ení gá naa owówáyí⁷dān. ²⁰Hedí i thaa napówá ihay⁷dá únhanginnání naa naví Tádá-ádí omuu⁷in, hedá undá⁷í naa-ádí wé⁷ge gimuu⁷indá wá⁷ únhanginnání.

²¹“To⁷wēn naví tsontu dīnhógi⁷in hedá dín⁷a⁷gindo⁷indá, indānho naa díseegí, hedí to⁷wēn naa díseegí⁷indá naví Tádá⁷í ovāysēegí, hedá naadi wá⁷ dovāysēegí, hedí dovâykhāge⁷namí shánkí híwó⁷ dí⁷taa-í⁷í” kin Jesus natú. ²²Wí khāge⁷di⁷ Judas gin nakhāwá⁷i⁷, hebo Judas Iscariot-dá yoe, í⁷dān Jesus óetsikáyin, “Na⁷inbí Sedó, heháadan na⁷indá⁷ díkhāge⁷khây⁷máa shánkí híwó⁷ wítaa-í⁷í, hedí hä⁷in t'owa Yôesi Tádá dāy⁷taapí⁷indá yoe?” ²³Jesus-di óetú⁷an, “To⁷wēn naa díseegí⁷indá naví hí⁷ dín⁷a⁷gindo⁷, hedí naví Tádá⁷dáho ovāysēegímá⁷ve-í, hedí naví Tádá-ádí naa-ádí inbí pí⁷ná khó⁷yé ānthayé-í. ²⁴To⁷wēn naa díseegí⁷pí⁷indá naví hí⁷ wídín⁷a⁷gindopí. Hedí i hí⁷ naadi wāytú⁷andi-á naví⁷dá⁷ wídínmuupí, naví Tádá⁷í dísandiví hí⁷-ān ūnmuu.

²⁵“Ná⁷i hääwí naadi wāytumáa wa⁷di náā undá⁷í oyidibo⁷. ²⁶Hewänbo i to⁷wí wovâykhāge⁷namí⁷í⁷dá t'ähkí úntáy⁷i wovâyhá⁷ámí, hedá t'ähká naadi wāytú⁷andi-á wovây⁷ánshaa⁷kannamí. I-á i Yä⁷däa⁷i P'oewāhāa-ān namuu, hedí naví Tádá⁷í i wovâysaaní gá han dódaa⁷andān.

²⁷“Naadi wāykhāge⁷namí hedānho ánshaa iwe wí⁷ikwo⁷nípí⁷í. Naada⁷ dínkoedi han wāy⁷ámí⁷in, in to⁷wēn Yôesi Tádá dāy⁷taapí⁷indá wídínkoedipí. Unbí pí⁷ná khó⁷yé wí⁷í⁷áyīngi-ípí hedá wí⁷í⁷khuwōeda⁷ípí. ²⁸Naví Tádá⁷í⁷piye⁷ omān hedá unbí⁷piyá owáy⁷ā⁷ gin wāytú⁷andi í⁷t'oe. Naví Tádá-á naví shánkí hay⁷i namuu hedí ta⁷gendi undi naa díseegí⁷dáho⁷ íhíhchāa⁷-í iví⁷piye⁷ omāndi. ²⁹Ná⁷i t'ähkí náā wāytumáa

wa²di napóepídíbo², hedânho owáy napóe ihaydá undi naví hí² dînwhâyú-ídí. ³⁰Wíyá shánkí naadi wíwâytu²ámípí, gá i Penísendi na²ädân, i-á in Yôesi Tádá dâytaapí²inbí tsondi dínmuu. Idá naa wídítsonmáapí.

³¹Hewânbo náa naví Tádádí naa díyôn waa dáykhâymaa, t'âhkí t'owa dínhanginnánídí i-ân dóséegí²in.

“Bíwínú, yaho náwedi gimú-í.”

Jesus wên úuva áaphäã waagi²bá namuu

15 ¹“Naa wên híwó²nin úuva áaphäã waagi²bá omuu, hedi naví Tádá-á i áaphäã áyí²di waagi²bá-á namuu. ²In t'owa naví²in dínmuu²in áaphäã wa'yáy khóe waagi²inbá dimuu. T'âhkí wa'yáy khóe na²úuvapaapí² naví Tádá its'ándedi iyâa²o², heda i wa'yáy khóe na²úuvapaa iwedá i hí²índi híwó²pí² namuu²i-á iyâa²o shánkí báyékí híwó² napáa-ídí. ³Undá i híwó²pí² ho únyâamuu i hí² naadi wâytu²andi bín²óyandi. ⁴Hâãdi wânbo t'âhkí naa-ádí ímúní²in únkhây²á², hedi naa-á háãdi wânbo t'âhká undádí omúní. Wên wa'yáy khóe wânbo wí²bo wínahãäpa²pí, ná²in wa'yáy khóe in áaphäã eedi nachândida²mân nahãäpa², hedi hanbá un naa-ádí háãdi wânbo t'âhkí ímuupídáho², há²to únkoedí-í híwó²di háãwí úví²ámídí.

⁵“To²wên háãdi wânbo t'âhkí naa-ádí dimuu²in heda naa-á indádí omuudá, indá báyékí híwó² díví²ámí. Naa-ádí ímuupídí háãwí wânbo há²to bín²ámí. ⁶In to²wên naa-ádí háãdi wânbo dimuupí²indá wa'yáy khóe t'owa dâyts'â²i² waagibá dínpuwí. Kí²bi wa'yáy khóe-á dâych'áadí nat'a², hedi dâywé²ge²andi dâyphamäãde². ⁷Naa-ádí háãdi wânbo t'âhkí íkw'ondá naví hí²-á unbí pí²ná khó²yé bínmáadá, únkoedi háãwí wânbo ída²i Yôesi Tádá bîndaa²ámídí, hedi idá wovâymaa²ání, ⁸hedânho t'owa dínhanginnání naví Tádá hay²i namuu²in, hediho² undá báyékí híwó² úví²âámí, hedi kindidího ta²gendi naví khãge²nin ímúní.

⁹“Naví Tádádí naa díséegí waagibá naadi wâyséegí. Naví séegí wóegé háãdi wânbo t'âhkí ímúní. ¹⁰Naa naví Tádáví tsontu²u dôn²a²gindodi iví séegí wóegé háãdi wânbo t'âhkí omuu. Heda undá hanbá naví tsontu²u dîn²a²ginhondáho², naví séegí wóegé háãdi wânbo t'âhkí ímúní. ¹¹Ná²i t'âhkí wâytu²an hedânho² i híhchan dómáa waagibá un wá² unbí pí²ná khó²yé bínmá²ve-ídí, heda t'âhkí híhchanda² bínmá²ve-í. ¹²Ná²in tsontu²u naadi wâytu²máa: Wí²ná táye úviséegíhúuwí naadi wâyséegí waagibá. ¹³In to²wên inbí wówátsi inbí k'ema²ingí² dívímági²indá shánkí hay²in séegí namúní²in dâymáa. ¹⁴Hedi undá háãwí naadi wâyyon waagi bínkanhondáho naví k'ema²in ímuu. ¹⁵Náa iwedi páadépiye² naví t'ôe²in ginda² naadi wíwâytukankhâymaa²pí, gá wí tsondi-á iví t'ôe²in háa íkhâymaa²in wí²itú²opídân, hewânbo naví k'ema²innân gin wâytu²âámí, gá háãwí naví Tádádí dítu²andi² naadi wâyhangin²ännandân.

¹⁶Undi naa wídíde²manpí, naadá un wâyde²man, heda wovâykw'ódi báyékí híwó² úví²ámídí, hedi i híwó² úví²o²i-á nakâypuwí. Naví Tádádí

naa dínk'ú? hääwí ída?póe?i? wáy?ámídí, hedího úvíwhäyundédáho? idi wovâymaańi. 17Kinnân naadi wâytsónmáa: Wí?ná táye úvíséegíhúuwí.”

In Yôesi Tádá dâytaapí?indi Jesus-ví khäge?nin ovây'táy-i

18 “In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí?indi wovây'taydáho wí?ún?óde-ípi unbí páadébo naa dí'tay?in. 19 In Yôesi Tádá dâytaapí?in t'owa waagi?inbá ímuudáho?, indi wovâyseegi-í, inbí?in dínmuu?in dâyséegi waagibá. Hewänbo in waagi?inbá wí?ímuupí. Naadi wâyde?man Yôesi Tádá bintáa-ídí, hedänkun indího wovây'tay. 20 Wí?ún?óde-ípi háa wâytu?annin: Wí?óe?i-á iví tsondiví shánkí hay?i wínamuupí. Hedího to?wên naa dí'tóephadekannannindi un wá? wovây'tóephadekannamí, hedí to?wên naví hí? dín?a?ginnannindi unbí? wá? wovây?a?ginnamí. 21 Naví?in ímuudíbo t'ähkí ná?i híwó?pi? hääwí t'owadi wovây?ámí. Háadí? Gá i naa dí'sandi? wídâytaapídân. 22 Naadi naví hí? dovâytu?áamídí o?äápidáho ná?i t'aywó?di wídínmuupiwän. Hewänbo o?ää-ákuń, hedänho náa wí? wänbo wí?únkoedípi natúnídí, ‘Naa wídínhanginnáhpí dáyt'aywó?nannin.’ 23 To?wên naa dí'tay?indá naví Tádá wá?ho dín'tay. 24 Wa?di indádí oyi? ihaydi báyéki hääwí dáy?an wíyá to?wí wänbo hánhay wänbo i?anpí? Kí?bi t'óe dáy?anpídáho ná?i t'aywó?di wídínmuupiwän. Hewänbo háa naa dáy?annin dâymû?-ákuń, hedí naa-ádí naví Tádá-ádí wí?gíndíbo dí'tay. 25 Hedí kin dív?andi naa háa inbí ta?kan naví?gedí nata?muu waa dínpóe, kinnân:

Wên híwó?pi?in wídáy?anpí wänbo naa dí'tay.

26 “Owáy naví Tádáví?we opówá ihaydi i to?wí wovâykhäge?khâymaa?i-á naadi wâysangít'óe. Ná?i naví Tádáví?wedi unbí?piye? nakä?äägít'óe?i-á i Yä?dáa?i P'oweahhâ? namuu. Hedí napówá ihaydi naví?gedí ihée?ámí. 27 Hedá undá wá? t'owa naví?gedí bintu?áamí, gá páadé naví t'óe dóns'an?an diwedíbo? un naa-ádí íyidân.

16 1 “Ná?i hääwí naadi wâytu?an hedänho unbí whäyu wí?únháanípídí. 2 In Hudíyodi inbí méesate íve wovâytsudekhä?ámí, hedá wá? shánkí wänbo únpuwí, wáy wí thaa naná? diwe wovây'tahánudáho dí?áanı Yôesi Tádági? dívít'óemáa?in. 3 Háadan kin dívíkhâymaa? Gá Yôesi naví Tádá dínmuu?i wídíntaapídân, hedá naa wá? wänbo wídítaapí. 4 Ná?i napuwagít'óe?i wâytsómáa wa? napóepídíbo?, hedänho napóe ihaydá naadi wâytu?an ní?gedí ún?ánpowagít'óe. Naadi ná?i hääwí wíwâytu?anpí páadé naví t'óe dóns'an?an dihaydi, gá wa?di undádí oyidân.”

Háa i Yä?dáa?i P'oweahhâ? ikhâymaa?in

5 “Nää tobá i naa dísandívi?piye? omän wänbo?, wénä wí wänbo undí wídítsika?maapí wáhääpiye? omännin. 6 Ná?i hääwí wâytu?andídiho? unbí pí?ná khó?yé náa báyéki únkháapo?. 7 Hewänbo in ta?gen wâytsómáa: Ungí?

shánkí yänbedi híwó² namuu naa omú-ídí, gá naa omäápídáho¹ i to²wí wovâykhäge²khâymaa²i wína²ää-ípidân, hewänbo omäädáho² i dósaa²ni unbí²piye¹. ⁸Heđi owáy napówá ihaydá t'owa ovâythayyamí piháa di²ánshaamuudi wídika²póya²pí²in inbí t'aywó²di i²gedi, heđá i híwó²di namuu i²gedá, heđá Yôesi Tádádí t'owa ovây²tuchänukhâymaa² i²gedá. ⁹Idi ovây²thayyamí dívít'aywó²nannin, naví²piye² wídívíwhâyundepídí. ¹⁰Naa híwó²di² omuu i²gedi ovây²thayyamí, gá naa i híwó²di² omuu²i naví Tádáví²piye² omändân, heđi wíyá wídímúní. ¹¹Yôesi Tádádí t'owa ovây²tuchänukhâymaa² i²gedi ovây²thayyamí, gá ho natú²dân idi i Penísendi óetuchänukhâymaa, i-á in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí²inbí tsondi dínmuu. ¹²“Naa wa²di báyéki wây²tu²ää²amí²in oda², hewänbo nää wí²ünkoedípi ihay bínhóní. ¹³Hewänbo owáy i Yä²dâa²i P'oe²wa²hâ² napówá ihay²di, i-á in ta²gen t'ähki naháhkanyi²i² namuu, idi wovâykhäge²khâymaa in ta²gen namuu²in naví²gedi ta²gendi únhanginpúwídí, gá iví áns²haa únmuu²ida² wí²ihí²khây²maapídân, hewänbo háa Yôesi Tádádí óetu²an waagi natú²ní, heđá háa napuwagt'óe²in wovây²tu²ää²amí. ¹⁴Háa natú²ní²in naví²wedi ihóní heđi wovây²tu²ää²amí. Handidi wovây²hangin²annamí naa hay²i omuu²in. ¹⁵Naví Tádáví háhkan únmuu²i-á naví² wá² dínmuu. Heđânho naa otú, i Yä²dâa²i P'oe²wa²hâ² háa wovây²tu²ää²amí²in naví²wedi ihóní.”

**Jesus-ví khäge²nin inbí pí²ná kó²yé dikháapúwí,
hewänbo wíyá dihíhchanpúwí**

¹⁶“Hanwaapídíbo² undi wídímúní, heđá iwedá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá díwáymúní.” ¹⁷Wên iví khäge²nin wí²ná táye dívítu²an, “Hânnan hêe ná²in dítu²annin natú²da²? Natú, ‘Hanwaapídíbo wídímúní’ gin, heđá ‘Iwedá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní’ gân. Heđá wá² natú, ‘Kin napúwí gá naví Tádáví²piye² omändân.’ ¹⁸Heđi hânnangú iví hí² ‘hanwaapídíbo²’ úntu²da²? Hääwí i²gedi ihí²maa²in wígínhanginnáhpí.”

¹⁹Jesus únhanginná ditsikapúwí²in dida², heđiho² ovây²tsikáyin, “Ti úvítsika²maa háa otu²da²in wây²tu²andi, ‘Hanwaapídíbo² undi wídímúní, hebo iwedá hanwaapídíbo-á wíyá díwáymúní?’ ²⁰Ta²gendi wây²tumáa, undá íséeyêeni heđá úvísihtuwínú-í, hewänbo in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí²indá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykháapóe wänbo ná²i-á únphadé-í heđi híhchan bînmá²ve-í. ²¹Wí kwee na²eyekhây²yi²i hânho nachanpo², na²eyehaypúwí ihay nanândi. Hewänbo iví ay ún²aypuyä ihaydá, iví hay i²gedi wíyá wí²ún²ánpóya²pí, gá nahíhchanpóedân iví ay ún²aypuyädi. ²²Heđi hanbá undá nää únpo². Un ík'áykháapo² naa wáypíye² omändi, hewänbo owáy naa wíyá o²ää ihaydá unbí pí²ná kó²yé íhíhchaa-í, heđi to²wí wänbo wí²ünkoedí-í unbí híhchan únmuu²in wovâykwée-ídi.

²³“Heđi ihay²di wí²úntây²nípi háäwí wänbo ditsikáyí²nídí. Ta²gendi wây²tumáa, háäwí naví Tádá bîndaa²andi², naví²piye² úvíwhâyundedi, idi

wovâymääní. ²⁴Nää pu²wahay wa²di hääwí wänbo wí²ída²póepí naví²piye² úvíwhäyunde wänbo². Nää bindaa²an, hedânho bînhoóní, hedá báyéki híhchan bînmá²ve-í.

²⁵Ná²i hääwí wâytu²andi wâyhâ²amídi únthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa naná² diwe kindidi wíyá wíwâyhée²amípi, thay²eedän naví Tádávi²gedi wâytu²âamí. ²⁶Hedi ihaydi shánki híwó² bîntaadi un fhääwída²púwí naví²piye² úvíwhäyundedi, hedi wíyá winatâynípi naa naví Tádávi²piye² wâyüüusu²amídi, hewänbo idi wovâyséegídi unnânho iví²piye² úvüüusu²amí. ²⁷Hedi idi wovâyséegí gá undi naa díséegídan hedá úvíwhäyundedá naa iví²wedi o²ää²in. ²⁸Nää oepáa k'aydipiye² naví Tádávi²wedän o²ää-ákun. Hedi nää-á náwedi naví Tádávi²piyebá owáymän.”

²⁹Ivi khäge²nindi oetu²an, “Nábáha² thay²eedi bihi²máa, nää-á uví hí²-á únthaykantáy²i² wí²ümüupi. ³⁰Nää gínhanginpóe ü hääwí t'ähki úhanginná²nin, hedá hääwí to²wídi wóetsikáyí²ní²in nada²i² ü úhanginnânho wa² wóetsikáyí²pídíbo². Hedânho ívíwhäyunde Yösi Tádávi²wedi un²ää²in.” ³¹Jesus-di ovâytu²an, “Nää-á ítü² naví²piye² úvíwhäyunde²in, ³²hewänbo nää iwedi un t'ähki íwadedée-í, hedi wí²ínbo² unbí p'óegé bínkéyi hedi naa wí²bo díyoe²amí. Hewänbo naví Tádá naa-ádi nayidi ta²gendi wí²bo há²to oyëení. ³³Naadi t'ähki ná²i wâytu²an hedânho naa-ádi ímuudi ánshaa iwe wí²ikwo²nípidí. In Yösi Tádá dâytaapi²inbí yágé wa² íyi² ihaydibo bînt'öphadekhâymaa, hewänbo kay²indi úvíwínú-í, naa i yä²dâapi² nää oepáa k'aydiwi dót'an.”

Jesus iví khäge²ningi² iyüusu²an

17 ¹Jesus iví khäge²nin ná²i t'ähki itü²an dihaydi makówápiye² ibeedí kinnän iyüusu²an: “Tádá, ihaydiho dínná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuu²i hay²i omuu²in, hedânho ü-á hay²i unmuu²in naadi dovâykeeyamí. ²Üdi dísóge t'ähki t'owaví tsondi omúnídi, hedânho naadi t'ähki in üdi dímági²in in wówátsi nahándepe²in dovâyymäänídi. ³Üdä² i ta²gendi Yösi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i üdi dísandí² t'owa dovây²aywoenídi, hedi in to²wên ü-ádi naa-ádi dítaa²indáho wówátsi nahándepe²in dâymáa. ⁴Wa²di náa oepáa k'aydi oyi² ihaydi in t'owa dovâykeeyan ü-á hay²i unmuu²in, gá in t'öe üdi díkanyönnin t'ähki dóbowadän. ⁵Tádá, naa hay²i omuu wa²di ü-ádi oyi² ihaydibo², wa² hääwí wänbo nakhi²yenpi ihaydibo². Nää uví²piye² owáymän, hediho ovâykeeyamí naa hay²i omuu²in, háa omu²de waagibá.

⁶“In to²wên náa oepáa k'aydi üdi naa dímági²in dovâykeeyan háawi unmuu²in. Indá páadébo² uví²in úmuu, hedá udá indá dímági, hedi uví hí² wón²a²ginnan. ⁷Nää in dínhanginpóe hääwí t'ähki üdi dímági²i ta²gendi uví²wedi na²ää²in, ⁸gá hääwí üdi naa dítu²andi² naadi dovâytu²andän, hedi dâyséegí²an. In dínhanginná ta²gendi uví²wedi o²ää²in, hedá dívíwhäyunde² üdi dísanin.

9 “Naadi ingi[?] dovâyyûusu[?]o[?]. Nää t'ähki t'owagi[?]in wíddyûusu[?]opí, hewänbo in udi dímági[?]ingi[?]inda[?]mân dáyyûusu[?]o[?], indá uví[?]in úmuu[?]di. 10 T'ähki naví[?]in dínmuu[?]in uví[?]in wá[?] úmuu, hedí uví[?]in úmuu[?]inda naví[?]inbá dínmuu. Hedí háa inbí wówátsi dâyhon waagidibo nakeepo[?] naa hay[?]i omuu[?]in. 11 Nää uví[?]piye[?] omän, hedí nää oepáa k'aydi wó'yëenípí, hewänbo ná[?]inda náadíbo wa[?]di diyí[?]. Naví Tádá, u shánki yä[?]dää[?]i unmuu[?]i[?], uví kay úmuu[?]idi áyngidibo[?] ovâymá[?]ve-í, i kay udi dímági[?]idibá, hedânho wí[?]dá[?] waagibá dimúnídí, naa-ádí u-ádí wí[?]dá[?] gamuu waagibá. 12 Wa[?]di indádí oyi[?] ihaydi áyngidi híwó[?] dovâymáa uví kay úmuu[?]idi, i kay dímági[?]idibá, hedá dovây[?]áyngimáadi wí[?]dá[?]mân in diwedí napedee, i-á i ha[?]bi namuu napedeegit[?]óe[?]i[?], hedího háa uví tã[?]nin diwe iví[?]gedí nata[?]muu waa ûnpóe.

13 “Hedí nää uví[?]piye[?] omän, hedí dáyyûusu[?]odi ná[?]i t'ähki otú[?] wa[?]di nää oepáa k'aydi oyidibo[?], hedânho inbí pí[?]ná khó[?]yé t'ähki híhchan dâymá[?]ve-í, naa dómáa waagibá. 14 Naadi uví hí[?] dovâymági, hedí in t'owa wóetaapí[?]indi ovâyt[?]ay, hä[?]in t'owa waagi[?]in wídimuupídí, naa wänbo wá[?] in waagi wó[?]muupí waagibá. 15 Naadi wíwída[?]máapí nää oepáa k'aydi iwedi ovâyyâa[?]amídí, hewänbo wída[?]máa udi áyngidibo[?] ovâymá[?]ve-ídan, hedânho i Penísendidi wí[?]ovâyhónípídí. 16 In wóetaapí[?]in waagi[?]inbá wídimuupí, naa wänbo wá[?]-á yoe. 17 In ta[?]gen ovâyhá[?]amí hedânho ta[?]gendi uví[?]piye[?] dívímâánídí. Uví hí[?]-á in ta[?]gen namuu. 18 Udi naa nää oepáa k'aydipiye[?] dísan waagibá, naadi ná[?]in naví[?]in dínmuu[?]in wá[?] t'ämäpiye[?] nää oepaa k'aydi dovâysankhây[?]máa. 19 In naví[?]in dínmuu[?]di naa uví[?]piye[?] dáymá[?] hedânho in wá[?] ta[?]gendi uví[?]piye[?] dívímâánídí.

20 “Naadi ná[?]ingi[?]inda[?] wíddyûusu[?]opí, hewänbo wé[?]ge[?]in t'owagi[?] wá[?] dáyyûusu[?]o[?], in to[?]wên ná[?]inbí hí[?] dínmuu[?]idi naví[?]piye[?] dívíwhâyúkhây[?]máa[?]in, hedího wí[?]dá[?] waagibá dipúwídí. 21 Naví Tádá, u-á naa-ádí unmuu, hedá naa-á u-ádá omuu, hedí hanbá innân wá[?] ná[?]indádí dimúní[?]in naa oda[?]. Hedí kin naa dáyyûusu[?]o[?] hedânho t'ähki t'owa dívíwhâyú-ídi udi naa dísannin. 22 Naadi he[?]ennin dovâypáa-í, udi naa hay[?]i dípaá waagibá, hedânho wí[?]dá[?] dipúwídí, u-ádí naa-ádí wí[?]dá[?] gamuu waagibá. 23 Naa indádí omuu, hedí u-á naa-ádá unmuu, hedího ta[?]gendi wí[?]dá[?] dipúwí, hedí handidi t'ähki t'owa dínhanginnáni udi naa dísannin, hedá dínhanginnáni wá[?] udi ná[?]in naa-ádí dimuu[?]in ovâyséegi[?]in, udi naa díséegi waagibá.

24 “Naví Tádá, naa oda[?] in udi dímági[?]in naa-ádí dikwó[?]ní[?]in wáy naa ochangit[?]óe iwebá, hedânho udi naa hay[?]i dípaá[?]in dâymúnídí. Udi naa hay[?]i dípaá gá ho wa[?]di ná[?]i nan oepáa nâakhíyépídíbo naa díséegídan. 25 Tádá, u ta[?]gedá[?] bi[?]o[?]i[?] unmuu[?]i[?], tobá báyéki t'owadi wíwóetaapí wänbo[?], naadi wítaa, hedí ná[?]in naví[?]in dínmuu[?]in dínhanginná udi naa dísannin. 26 Háawi unmuu[?]in naadi dovâyhangin[?]ânnan, hedá shánki

híwó[?] dovâyhangin[?]ânkhâymaa, hedânho uđi naa díseégí waagibá hã[?]bi séegíábá inbí pí[?]ná khó[?]yé dâymá[?]ve-ídí, hedá naa-á indá[?]dá omúni.”

Jesus óepanké[?]

18 ¹Jesus iyûsubowa ihayđi iví khäğe[?]nindáđi iwedi dimää, hedi owây Kidron kó[?] p'ánäpiye[?] dimää. Iwâyge wí nava[?]ay na-olive-taysaa[?]i nak'óe, hedi Jesus-áđi iví khäğe[?]nindáđi i nava[?]ay iwe dits'ú. ²Judas i Jesus óeku[?]p'égí[?]i[?] ûnhanginná wáyge iwe naná[?]nin, há[?]yân wänbo Jesus iví khäğe[?]nindáđi iwepiye[?] namäädi. ³Hediho Judas-di wên Rome-win sundado-á wên sundado i méesate hay[?]i dâ[?]y'ây[?]do[?]indá hedá wên Pharisees-á ovâymaa, hedi phakó-á kohséephé naphaamuu[?]i-á inbí k'uuphé-á dínmahkánmuu[?]i wógege iwe dipówá. ⁴Jesus ûnhanginná há[?]äwí t'ähki háa ûnpuwagít'óe[?]in, hediho i[?]áhtuyedi inbí páadépiye[?] iwínu, hedi ovâytsikáyin, “To-an bintuwámáa?” ⁵“Gá Jesus i Nazareth-wi-ân” kin óetu[?]an. Idá ovâytu[?]an, “Naa-ân i omuu.” Judas i óeku[?]p'égí[?]i[?] iwebá indáđi nayi[?].

⁶“Naa-ân i omuu” gin ovâytu[?]an dihayđi tí[?]úupiye[?] dívíhádiđi dikanu. ⁷Hedáhá[?] wíyá ovâytsikáyin, “To-an bintuwámáa?” Indi óetu[?]an, “Gá Jesus i Nazareth-wi-ân.” ⁸Jesus-di ovâytu[?]an, “Wâytu[?]anho naa-ân i omuu. Hediho naađá[?] dítuwámáađá, ná[?]in wé[?]ge[?]in binpunmää.” ⁹Ha[?]wäägi ovâytu[?]an dihayđi háa há[?]äđankánbo[?] iyûusu[?]an waa napóe. Kinnânho iyûusu[?]an: “Wí[?] wänbo in dí[?]mági[?]in diwedi wíđinpedée-ípi.” ¹⁰Simon Peter wí tsiyó phá[?] imáa, hedi iwahaké[?]đi i owhá[?] p'ó[?]dédí[?]ví t'óe[?]i Malchus gin nakháwá[?]á[?]i[?] óewháđiđi iví ko[?]díngéđi[?]in oeyay he[?]yinbo ónt'ó[?]ts'á[?]. ¹¹Jesus-di Peter óetu[?]an, “Uví tsiyó phá[?] há[?]i súde iwebá mänwáyto[?]. Ná[?]in t'óephade naví Tádáđi naa dínsannindá dínkhây[?]ä[?] donphadé-í[?]in.”

Jesus oe Annas-ví[?]piye[?] óeho[?]

¹²In sundado-áđi inbí tsondi-áđi in hay[?]i méesatewin áyí[?]nindáđi Jesus óepanké[?]đi óekhówhi[?]an. ¹³Iwedi oe Annas-ví[?]piye[?] páadé óeho[?]. Ihay paayo-á Caiaphas na[?]owhá[?]p'ó[?]dédí[?]án, hedi Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu. ¹⁴Caiaphas-dá in Hudíyovi p'ó[?]dédí[?]in há[?]äđankánbo ovâytumakhe[?]odi ovâytu[?]an, “Shánkí yänbedi híwó[?] namúni wí[?]dá[?] wí to[?]wí t'ähki in t'owagi[?] nachúu-ídí.”

Peter natú idá Jesus óetaapi[?]in

¹⁵⁻¹⁶Simon Peter-áđi wíyá khäğe[?]di-áđi Jesus-ví tí[?]úuge damän. I owhá[?] p'ó[?]dédí[?]đi ná[?]i khäğe[?]di[?] óetaa, hediho i khäğe[?]di[?] ûnkoedi nats'úníđi i tewhá tehpaá búge i owhá[?] p'ó[?]dédí[?] nathaa iwe. Peter-á oe tehpaá yá[?]wébo-á phóđi nú[?] óeyoe[?]an, hediho i khäğe[?]di nawápee ná[?]i a[?]yú iphóđi[?]âyînmaa[?]i[?] óehée[?]amíđi, hedi Peter oe tehpaá búgepiye[?] óets'úde.

17I ǵʷyúdí Peter óetuʷan, “Hǵʷi sen óepankêʷiví khǵǵeʷdibá unmuupíʷan.” Peter natú, “Naa-á yoe.”

18Natʷéediho in tʷóeʷindá in hayʷi méesatewin sundado-á phaaʷuudi dǵayphaʷtʷégi, hedí phaa núʷ disúwáwin. Peter wáʷ iwebá iwǵnú.

I owhaʷ pʷóʷdédíʷdi Jesus óetsikaʷmáa iví hǵhkan niʷgedí

19I tewhá íve i owhaʷ pʷóʷdédíʷdi Jesus óetsikaʷmáa iví khǵǵeʷninbíʷgedí hedá iví híʷ in tʷowa ovǵyháʷoʷ iʷgedá. 20Jesus-di óetuʷan, “Naa tʷowa tʷǵhkíví páadépiyeʷ dǵyheeʷowǵn, hedí hǵǵdi wǵnbo tʷǵhkí dovǵyháʷowǵn inbí méesate híʷindiʷ eeye hedá inbí méesate hayʷiʷ ee-á, wǵyǵe tʷǵhkí in Hudíyo dívíwéʷgeʷoʷ eeye. Hǵǵwí wǵnbo kaadibo wóʷtúhpí. 21Heháadan náʷi hǵǵwí naa dítsikaʷmáa? In toʷwǵn díntóyannin ovǵytsikáyiʷní háa dovǵytuʷannin. Indá dínhanginná háa otúʷin.” 22Jesus náʷin natú ihaydi, wí méesatewi sundado iwe núʷ nawindidi Jesus óetsʷemapháve, hedí óetuʷan, “Haʷwǵagá i owhaʷ pʷóʷdédíʷ wínǵahéeʷǵamípi.” 23Jesus-di óetuʷan, “Wǵn háawǵn híwóʷpíʷin naa otúʷdáhóʷ, úkhǵyʷǵʷ ovǵytuʷǵǵamíʷin hǵǵwí namuuʷin. Hewǵnbo háa otúʷ waa in taʷgen namuu-ǵkun, hedǵnho wíʷúʷkʷóepí dítsʷemapháve-íʷin.”

24Hedáháʷ Annas natsompóe Jesus nakhówhimuudi i owhaʷ pʷóʷdédíʷ Caiaphas-víʷpiyeʷ óesaanídí.

Peter wíyá natú Jesus óetaapiʷin

25Oe yáʷwé Peter waʷdi nasúwáwin, hedí in wéʷgeʷin iwe diwinnindi óetsikáyin, “Ti ʷ wáʷ hǵʷi senbí khǵǵeʷdibá wíʷunmuupíʷan?” “Yoe,” kin natú, “naa-á yoe.” 26Wí sen i owhaʷ pʷóʷdédíʷví tʷóeʷibá namuuʷiʷ iwe wáʷ nawin, i-á i sen Peter-di óeʷoyetsʷaʷiví maatuʷiʷ únmuu, hedí idi Peter óetsikáyin, “Ti Jesus-ǵdí oe na-olive-taysaa iwe wíwímíʷpíʷan?” 27Peter wíyá natú “yoe” gin, hedí wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-víʷpiyeʷ óehoʷ

28Waʷdédédiho naná, hedí Jesus-á Caiaphas-víʷwedi óehoʷ i Rome-wi tǵuyǵonbí tewhá hayʷi iwepiyeʷ. In Hudíyo náʷi Rome-wi tǵuyǵonbí tewhá ee wíditsʷúhpí, gá inbí kuu dínmuudi dínkhǵǵkʷóedǵn ditsʷúníʷin, hedího ditsʷúndáhóʷ wídínʷǵhpí náʷi Passover shǵnkíʷdi koegiʷ dǵyʷkʷóe-íʷin.^e 29Hedího Pilate oe yáʷwépiyeʷ napee, hedí in tʷowa ovǵytsikáyin, “Hǵawin tʷehpide-an náʷi senbíʷgedí dínmáʷ?” 30In Hudíyodi óetuʷan, “Náʷi sen wǵn tʷaywóʷnin iʷanpídá háʷto uvíʷpiyeʷ ǵymáʷiwǵn.” 31Pilate-di ovǵytuʷan, “Un wíʷbo bínpihúu iʷ, hedá bintǵyóʷnandi binʷan unbí tsontǵú úntǵʷ waagibá.” In Hudíyodá óetuʷan, “Hewǵnbo un Rome-ʷindá náʷin

e I tǵuyǵondá Hudíyo wínamuupí, hedí in Hudíyo-á dínkhǵǵkʷóe náʷin Hudíyo dimuupíʷinbí hǵǵwí dǵyʷtǵǵé-ídí.

Hudíyo wídînk'úya'pí wí to'wí âyhéyí'in, yä'dâapí i'andi âyshaa wänbo?'"
 32Ná'in ditú' dihaydi Jesus-ví hí' háa nachuwagít'óe i'gedi ta'gen napee.'

33Pilate iví tūyōn tewhá ee nawáyts'ú, heđi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, "Ti ɸ-á in Hudíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?" 34Jesus-di óetsikáyin, "Ti ɸ-ân wí'bo unhangin'ânda', háa in Hudíyodi naví'gedi wóetɸ'andibo dítsika'máa?" 35Pilate-di óetɸ'an, "Ti naa-ân Hudíyo omuu gin un'ânde gáhân? Uví t'owadibo hedá in owha' p'ó'dédí'indádí naví mange wóekán. Háawin t'aywó'ninnan bi'an?" 36Jesus-di óetɸ'an, "Naa tsondi hay'i' omuu, hewänbo in náa oepáa k'aydiwin tsonnin waagá yoe. Hə'bi tsondi omuudáho' in to'wên dovâytsionmáa'in dívíhânsaa-íwän naa in Hudíyoví mange wídíkáanípídí. Hewänbo otú waa, nááđiwin tsonnin waagi wó'muupí." 37Pilate-di óetsikáyin, "Hedáho', ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetɸ'an, "U'bo untú waa, hə'bi' omuu. Heđi náa oepáa k'aydiyiye' o'ää hedá o'aypuyä, in ta'gen namuu i'gedi dáyhée'amídí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dînt'óyande?" 38Pilate-di óetsikáyin, "Hândidan to'wí ûnhanginnání hääwí in ta'gen namuu'in?"

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema'p'áđi

Pilate ná'in natú ihaydi in Hudíyo ee diyí' iwepiye' nawáypeedi ovâytu'an, "Naadi wên t'aywó'nin ná'i sen i'annin wänbo wídōnshaapí. 39Hewänbo paayo p'óe waagi ná'i Passover shánkí'di naná' dihaydi undi dídaa'o' wí pan wâyma'p'áđi-íđí. Ti náa ná'i Hudíyoví tsondi hay'i dóma'p'áđi-i'in ída'?" 40Dívítuwínú, "Hä'i-á yoe. Barabbas-ân gida' nâama'p'áđi-i'in." Barabbas-á sänbi namuu.

19 1Heđiho Pilate natsonpóe waa in sundadođi Jesus óepiye heđi púwhí'dí óewháhwhá'nan. 2In sundado wên wáákhän dáy'ophidé'andi óep'óhtógi. Hedáhá' wên p'í tsáawá'in k'léwé'in to-á óetógi, tsondi hay'iví aa waagi'ínbá namuu'in, 3heđi wí'in wí'ingin in sundado iví páadépiye' diphademändi óeyanákítumáa, "Hânnan un'ân, ɸ Hudíyoví tsondi hay'i' unmuu'i'," hedá óets'emapháve. 4Pilate wíyá oe yá'wépiye' napeedi in t'owa ovâytu'an, "Bít'óyan, naadi i dópiyegít'óe undi bînmúníđí, hedânho únhanginnáníđí naadi wên t'aywó'nin i'annin wänbo wídōnshaapí'in." 5Heđiho Jesus oe yá'wépiye' óepiye. In wáákhän ón'ophidé'annin nap'óhto'on, hedá in p'í tsáawá'in k'léwé'in to-á nato'on. Heđi Pilate-di in t'owa ovâytu'an, "Binmú'dí, náwe i sen nawin." 6In owha' p'ó'dédí'indádí hedá in hay'i méesate'in sundado-áđí óemú' ihaydi háyän wänbo dívítuwínú, "Wên phé'wan deedi ná't'óhtägek'u?" Pilate-

f Jesus ho natú wên phé'wan deedi nachuwagít'óe'in. Handídi in Rome-'indi in yanákíkkannin ovâyhánúnde', hewänbo in Hudíyodá ná'in yanákíkkannin dimuu'in ovâyk'usâyunde' ovâyhánú-íđí.

di ovâytu'an, "Unnân binhûu bînt'óhtägek'úwídí. Naadá wên háawên t'laywó'nin i'annin wänbo wíðónshaapí." 7 In Hudíyodi Pilate óetu'an, "I-á natú Yôesi Tádáví ay namuu'in, hedí wên tsonttu gínk'óe'in natú, wí to'wí kin ihée'o'i-á nachúu-i'in únkhây'ä?"

8 Pilate ná'i hí' nat'oe ihaydi shánkí wänbo nakhuwêda'póe, 9 hedího² iví tũyôn tewhá ívepiye' nawáyts'ú, hedí Jesus óetsikáyin, "Ta'gendi wáhãäwi-an unmuu?" Hewänbo Jesus-di háabo wí'óetu'anpí. 10 Pilate-di oetsikáyin, "Ti wíðíhée'ámipí'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an naada'mân dínk'óe háa wíma'p'áädi-i'in hedíháa u dovâymaa'ni'in phé'wan deedi wóet'óhtägek'úwídí?" 11 Jesus-di óetu'an, "Yôesi Tádádí wíwônk'ú'pídáho há'to úku'níwän háa wänbo naa dí'ámídí. Hedího i sen uví mange naa díkándi-áho uví shánkí it'aywó'nan."

12 Pilate ná'in nat'oe ihaydi shánkí wänbo nada' Jesus óema'p'áädi-i'in, hewänbo in Hudíyo dívítuwínú, "Ná'i sen nâama'p'áädidá, u i tsondi Caesar-ví'näpiye' wí'unmuupí. Wí to'wí wí tsondi hay'i namuu gin natú-di-á Caesar-ví hánbi' namuu." 13 Háa ditú waa Pilate nat'oe ihaydi Jesus oe yá'wépiye' óepiye, hedí in t'owa ovâytu'ódo' iwe Pilate isóge. Iwáho dâytu'o nak'uupháagíkw'ó' diwe gin, hedí Hebrew tũdáho "Gabbatha" gin dâytu'o.

14 Wa'di Passover shánkí'di yâadi naná. Ihay thaa-á dâyhãäwíkhây'o wíyá tháwángí, kaykhanwówá thaa nanání'i. Nää taage iwáypiye' naná. Pilate-di in Hudíyo ovâytu'an, "Binmú'dí, náwe unbí tsondi hay'i únwin." 15 Dívítuwínú, "Náwedí náyaa'an, phé'wan deedi nát'óhtägek'u'?" Pilate-di ovâytsikáyin, "Ti unbí tsondi hay'i wáy't'óhtägek'úwí?" In owhá' p'ó'dé'dí'indi óetu'an, "I-á na'inbí tsondi hay'i wígínmuupí. Na'indá wí'dá' tsondi hay'i gín'án, i-á Caesar-ân namuu." 16 Hedího Pilate-di Jesus inbí mange óeyoe'an phé'wan deedi óet'óhtägek'úwídí.

Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'ú'

17 Hedáhá' Jesus óeho'di iwedi napee wên phé'wan igí'in ipi'íhhondi, hedí in okú "P'óhkhúbay" gin dâytu'o' iwe dipówá, Hebrew tũdá ditú' "Golgotha" gin. 18 Iweho in sundadođi Jesus in phé'wan deedi óet'óhtägek'ú', hedá wá' wây-á wíye sená'dá Jesus-ví wí'ná kíngédí hanbá ovân'an, hedí Jesus-ví phé'wan pinuđi ónkídi. 19 Pilate natsónpóe wên phéphá' eedi ná'i tũ dâytá'namí gin: "Ná'i-á Jesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi hay'i?" hedí kin dâytá'nandi in phéphá'-á ee phé'wá' kw'áye dâyt'óhtägek'ú'. 20 Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'ú' iwe oe Jerusalem búu'ú tso'wa naná, hedího báyéki Hudíyo iwe diyí, hedí in phéphá' ee háa nata'muu'in dâytũ'an. Hebrew tũdá, Latin tũdá, hedá Greek tũdá nata'muu. 21 In Hudíyo owhá' p'ó'dé'dí'indi Pilate óetu'an, "Wí'úkhây'áhpí nâata'namí'in ná'i hí' 'Hudíyoví tsondi hay'i' gin, hewänbo kinnân nâata'namí: 'Ná'i sennân natú, Naa in Hudíyoví tsondi

hay'i omuu.' ” 22 Pilate-di ovâytu'an, “Háa otsonpóe waa dâytâ'namí'in wído'egókhây máapí.”

23 In yôenu sundadođi Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'ú' ihayđi ivi aa dívíwiye, hedí pi'dinbo wí'íngí dâyhógi. Hewänbo ivi k'léwé'in to he'yinbo namuđi wáyge wänbo wí'únpánye'enpí. 24 Hedího ditú, “Hä'in k'léwé'in to-á wí'áysíve-ípí, hewänbo ivi'áywamí äymúnídí to-angú in nat'anpúwí'in.” Hedí han díví'andi ná'in Yôesi Tádáví tã'nin diwe ho natã'muu'in napóe:

Naví aa dívíwiyedi pi'dinbo wí'íngí dâyhógi,
hedá naví k'léwé'in togí'in díví'áywän.

25 Jesus-ví phé'wan nú' ná'in yôenu kwiyã' diwin: Jesus-ví yíyá-á, hedá Jesus-ví yíyáví tí'úu-á, hedá Clopas-ví kwiyó Mary-á, hedá Mary Magdalene-dá. 26 Jesus ivi yíyá iwe nawindi imú', hedá ivi khäge'dí iséegi'i wá' imú', hedího ivi yíyá itu'an, “Yíyá, náä iwedi hä'i sen uvi ay waagi'bá úmúni.” 27 Hedáhá' ivi khäge'dí itu'an, “Ná'i-á uvi yíyá waagi'bá úmuu náä.” Hedího i khäge'dídi ivi wháagépiye' Mary óeho' óe'âyíngí'ámídí.

Jesus nachuu

28 Jesus-áho ûnhanginná ná'i t'ähkí iphadé'in hedânho háa Yôesi Tádáví tã'nin diwe iví'gedi natã'muu waagibá napúwídí. Ihaydáhá' natú, “Naa op'oesá'aa.” 29 Iwe nú' wên sä'áwé' whoegi'in naméena'oyohay'isaa'in nachá, hedího wên hääwên nap'ohsaadee'in i méena iwe dâyp'ohotógi, hedí wên poesú hyssop kin dâytú'o' eedi dâyt'i'k'ú'dí Jesus-ví sóe iwepiye' óntegedi, 30 i méena ip'ohún. Ihaydáhá' natú, “Naví t'ôe dínbo'wanho',” hedí ip'ohwhayedibo' ipichuwamági.

Jesus oe wa'määgé óeyún

31 I thaa in Hudíyo dâyhäáwíkhây'o'i kaykhanwówá thaagi' naná, hedí ná'i kaykhanwówá thaa na'ä'i shánkí hay'i thaa dínmuđi wídida'pí in chu'in ee phé'wan deedi ovâyyo'e'ámí'in. Hedího Pilate óedaa'an natsonpúwídí in dit'óhtägek'w'ó'nin ovâypothâani'in shánkí ä'yüugi dichúu-ídí, hedá phé'wan deeyedá ovâywhäve-í. 32 Hedího' in sundado dimäädi in senä' Jesus-ádí'ábá phé'wan deeyebá ovânt'óhtägek'ú'in wí'gíndíbo' ovânpotháa. 33 Hewänbo Jesus-ví'we dipówádí óemú' ho nachuu'in, hedího' ivi pó wí'ontháapí. 34 Wí sundado ivi yún phédí Jesus wa'määgé óeyún, hedí p'oe-ádí ûndádí wónkí ûnpee.

35 (Kin napóe'in naa ná'in dóta'do'i dómú', hedího i'gedího dóta'do', hedânho un wá' ná'i hääwí úvíwhäyú-ídí. Háa otú' waa ta'gen namuu, naa dínhanginná in ta'gen otú'in.)

36 Ha'wáa Jesus óe'an dihayđi ná'i Yôesi Tádáví tã'nin diwe natã'muu waa napóe:

Wéhpêe wänbo iví phékhkúu wí'ónthâanípí.

³⁷Hedá wá' wíyá wáygé Yôesi Tádáví tã'nin diwe kinnân nata'muu:
In t'owadi i to'wí óeyúndi' óemúni.

Jesus óekhá'k'ú'

³⁸Wí sen Joseph gin nakháwá' oe Arimathea búu'ú'aywi namuu, hedí Jesus-ví'piye' iwähýunde', hewänbo in Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâykhuwêda'di näähaydi wínada'pí t'owa dínhanginnání'in iwähýunde'in. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaa'an i pení óekhu'wamâánidí, hedího Pilate-di óemágidi óeho'. ³⁹Hedá Nicodemus wá' napówá wí woe sa'wó' nasu'u' tãgintã (100) taa nakháa'i' ikándí, ná'i woe-á myrrh-á'dí aloe-á'dí nawóemuu. (Nicodemus-á hânhay Jesus-ví'piye' khu'déedí namää'i-ân namuu.) ⁴⁰Joseph-á'dí Nicodemus-á'dí i pení óeho'di híwó'di aa ts'á'i iwe óe'ánnan i sa'wó' nasu'u' woe wóegé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhákhukhâymaa'i óekhây'o'. ⁴¹Jesus phé'wan deedi óet'óhtãgek'ú' iwáy tso'wa wáy wí nava'ay nataysaa'i nak'óe, hedí iwe wí khähkugí' t'ovápho ts'aabi nachá, iwe to'wí wänbo wa'di wí'óekhá'k'ú'pí. ⁴²Hedího tso'wabo nanândi, hedá ihay tháwándi in Hudíyoví kaykhanwówá thaa dinnândi dívíkhây'amí'in dínkhây'adi, Jesus iwe óekhá'k'ú'.

Wáy Jesus óekhá'k'ú' iwe wí'óeshaapí

20 ¹Dumîngu naná' dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho Jesus óekhá'k'ú' iwepiye' namää. Hé'déndí hé'dibo wa'di nakhúunândibo namää. Napówádí i k'uu pháagí' dáy't'ídi'i wéhánäpiye' nahângewindi imú'. ²Hedího Mary iwe'di i'äädi Simon Peter-á'dí i wí' khäge'di Jesus-di óeséegí'i-á'di ovânskaa, hedí ovântu'an, "Na'inbí Sedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâ'an, hedí wáygé óewáyk'ú'in wíginhanginnáhpí."

³Hedího Peter-á'dí i wí' khäge'di-á'dí Jerusalem búu'ú'dí dapeedi i t'ovápho iwepiye damää dänmúnidí háa iwe nak'óe'in háa yoe. ⁴Wí'gíndíbo dän'äähon, hewänbo i wí' khäge'di shánkí nasháadí Peter-ví páadé i'äähondi páadébo napówá. ⁵It'ää itsíhkëenidí, hedí i aa Jesus óe'ánnandi' oe íve nange nakw'óndi imú', hewänbo' ee t'ovápho ee wínats'úhpí. ⁶Iví tí'úugé Simon Peter napówá, hedí i-á ee t'ovápho ívepiye' nats'ú, ⁷hedá i wá' i aa iwe nakw'óndi imú', hedá in aa Jesus nap'ó'ánmuu'indá wá' imú'. Ná'indá na'íhpa'andi oe wéhánäpiye' wí'bo nak'óe, i wé'ge'i aa-á'dá wínak'óepí. ⁸Hedího' i wí' khäge'di páadé napówá'i wá' t'ovápho ee nats'ú, hedí ná'i aa nakw'óndiho' imú'di Jesus nawáywówápóe'in iwähýu. ⁹(Yôesi Tádáví tã'nin diwe natú' Jesus nawáywówápuwagít'óe'in, hewänbo Jesus-ví khäge'nin wa'di ná'i háäwí i'gedi wídika'póya'pí.) ¹⁰In wíye khäge'nindá inbí'wepiye' dänweeho'.

Jesus-á Mary Magdalene-ví'piye' ipikeeyan

¹¹Mary-á oe t'ovápho iwe napówádí yá'wébo naséewin, heḍi wa'di naséeyidi it'ááḍi i t'ovápho ívepiye' itsíhkídi. ¹²Heḍi wíye makówáwin t'òepa'aa'in da'aats'á'imuu'in Jesus nak'óewän diwe da'ándí ovânmu', i wí' ívì p'òn ùnk'óewän diwe na'án, heḍi i wí'-á ívì ân ùnk'óewän diwá. ¹³Indi Mary óetsikáyin, "Háadan unséeyi'?" Ovântu'an, "Gá naví tsondi dínpiyedân, heḍi wáygé óek'ú'in wíḍínhanginnáhpí." ¹⁴Kin natú ihayḍibá íbéé, heḍi Jesus iwe nawindi óemú', hewänbo ta'gendi Jesus namuu'in wí'únhanginnáhpí. ¹⁵Jesus-di Mary óetsikáyin, "Háadan unséeyi'?" To-an náatwámáa?" Mary-á na'án Jesus-á i nava áyí'di namuu'in heḍiho' óetu'an, "Má'máa, wáygépiye' náaho'dáho', dítu'áamí wáygé náak'ú'in heḍânho' omú-í dókéyídi." ¹⁶Ihayḍi Jesus-di óekháyá', "Mary." Mary-á wíyá íbéedí Jesus-ví'di itsáakídi heḍi óetu'an, "Rabboni." (Rabboni-á Hebrew tṭuḍi natú'da' "háhkandi" gin.) ¹⁷Jesus-di óetu'an, "Naví'di wíwítsáakêenípí, wa'di i Tádávi'piye' wó'peepídi. Hewänbo ópûn, in to'wên naví tí'úuwín páadé'in waagi'ínbá dínmuu'in ovâytu'an naví Tádávi'piye' omän, i-á unbí Tádábáho' únmuu, i-á naví Yôesi dínmuu heḍá unbí Yôesibá únmuu." ¹⁸Heḍiho Mary Magdalene iweḍi namáadi in khäge'nin ovâytu'an, "Na'ínbí Sedó Jesus dómú'," heḍi ovây't'oe'an háa Jesus-di óetu'an waa.

Jesus ívì khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹⁹Wa'di Dumîngu naná, heḍi nakin dihayḍi Jesus-ví khäge'nin wí tewhá íve diwé'gekw'ó. In Huḍíyoví p'ó'déḍí'in ovâykhuwóeda'di t'áhkí i phóḍi dínphéhti'din. Ihayḍi Jesus ínbí páadépiye' nakeepóedí ovâytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁰Kin natú ihayḍi ívì mandá heḍá ívì wa'máagé-á háa únmuu'in ovâykeeyan heḍânho óetaa-ídi. Ívì khäge'nin báyéki dihíhchanpóe Na'ínbí Sedó Jesus óemú'di. ²¹Heḍáhá' wíyá ovâyhéé'andi ovâytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwó'ní. Naadi naví t'óe dín'amídi wáysankháymáa, naví Tádáḍí ívì t'óe dón'amídi dísan waagibá." ²²Kin natú ihayḍi ívì háḍi ovâyisiphayḍi, heḍi ovâytu'an, "I Yá'dáa'i P'oweahhâ unbí p'ná'khó'yé únts'úní." ²³To'wênbí t'aywó'di dín'owó'yennin ítúdáho', ho dín'owó'yen. Hewänbo wíḍín'owó'yenpí gin ítúdáho', wa' wíḍín'owó'yenpí."

Jesus-di Thomas óehée'an

²⁴Hewänbo wí' in tä'di wíye iweḍi in wé'ge'indádí wína'ánpíwän Jesus dínpówá ihayḍi. Ná'i khäge'di-á Thomas gin nakháwá, heḍi Kwâati wá' gin óetu'o'. ²⁵Heḍiho' in wé'ge'in khäge'nindi Thomas óetumáa, "Na'indá Na'ínbí Sedó Jesus áymú'." Hewänbo Thomas natú, "Naadá i kwák'ku ónkháhkídi iwe dómú'pidá, heḍi namanphohchân deḍi naví mankhúdi dótägepidá, heḍá oe wa'máagé únphohchân diwe wá' naví mandí dótägepidá, há'to dáywähýú-í nawówáyí'in."

²⁶Wí yâadi naphade ihaydi ivi khäge²nin tewhá ive wíyá dikw'ó, hedi Thomas-á indádí náä na²án. T'ähkí i phódi naphéhti²din, hewänbo Jesus inbí páadépiye² nakwínudeedi ovâytu²an, “Ánshaaginpidíbo² íkwò²ní.”
²⁷Hedi Jesus-di Thomas óetu²an, “Náwe uví mankhúdí dítägé-í. Naví man dînmú²dí. Ómankí² naví wa²määgé iwe. Whäyupí² wíyá wí²unmúnípi, hewänbo biwhäyú-í-á.”
²⁸Thomas-di Jesus óetu²an, “U-án naví tsondi dînmuu, naví Yôesi-á.”
²⁹Jesus-di óetu²an, “Ti nábáha² biwhäyú dímú²dí? Hewänbo in dívíwhäyunde²indá shánkí dihíhçaa² tobá dímú²pí wänbo²?”

Háadí ná²in ta²nin óeta²nannin

³⁰Jesus-ví khäge²nindi báyéki wíyá pínán t'òe i²andi² óemú², hewänbo ná²in ta²nin deedá t'ähkí i pínán t'òe i²an ni²gedi wínatá²muupí.
³¹Hewänbo ná²i hí²-á natá²muu hedânho úvíwhäyú-ídi Jesus-áho namuu i to²wí Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedá wá² úvíwhäyú-ídi Yôesi Tádáví ay-á namuu, hedânho han úvíwhäyunde²in in wówátsi nahánde²pi²in imá²in bînmá²ve-í.

Jesus-á tsédí diyí²in khäge²ninbí²piye² ipikeeyan

21 ¹Wí hâyú² thaa naphade ihaydi, Jesus ivi khäge²ninbí²piye² wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oe²kwíngé. Kinnân napóe: ²Ná²inho wé²ge diyí²: Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetu²o²), hedá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búu²ú²ay Cana gin dâytú²o iwe²i namuu), hedá Zebedee-ví e²nündá, hedá wây-á wíye Jesus-ví khäge²nindádí. ³Simon Peter-di in wé²ge²in ovâytu²an, “Naa opaap'okumän,” hedi óetu²an, “Na²in wá² u-á²dí gimän.” Hediho dimäädi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo khuu² t'ähkí wídiséegipóepí. ⁴Nathay²á² ihaydi Jesus oe p'oe²kwí² k'áygé nawin, hewänbo ivi khäge²nindá wídnhanginnáhpí i namuu²in. ⁵Hedi Jesus-di ovâytsikáyin, “K'ema²in, ti há²ábo wí²íséegipóepí²an?” Óetu²an “yoe” gin. ⁶Idi ovâytu²an, “Unbí paap'oku²in há²i kophênbay ko²dínápiye² p'oe iwe bînchänú-í, hedi iwe bînhóní wên.” Hediho háa natú waa díví²an, hedi báyéki in ton paa dâywahógidi wídnkoedipí in paap'oku²in dâytege-ídi.

⁷I khäge²di Jesus-di óeséegí²idi Peter óetu²an, “I-á Na²inbí Sedó Jesus namuu.” Simon Peter ivi k'ewé²in to napä²din it'òe²amídí, hedi ná²in óetu²annin nat'oe ihaydi iwáy²tógikídi ipip'ohke²t'áve oe p'oe² k'áygépiye ikohsáy-ídi. ⁸I kophênbay p'oe² k'áygé²di kayí² diwe wína²ánpí, ma² hádí poewintä (30) kwi²óhpa taa iwéhaydída², hediho² in wé²ge²in khäge²nindá i kophênbay iwe²di eepiye dimää, in paap'oku²in napaapi²dendi dâytä²ähondi.

⁹P'oe² k'áygé dipówá ihaydi i kophênbay iwe²di dipee, hedi wí phaa²uu phaa iwe dipaakho²kw'ón²di dâymú², hedá wí pává-á nakhâykw'ó.

¹⁰Jesus-di ovâytu²an, “Bínmá² wên paa há²i in bînwhahógi²in diwe²di.”

¹¹Simon Peter i kophênbay iwe itógidi in paap'oku²in oe p'oe² k'áygé

iwhaapiye. Tägintädáhá? p'lanántá?di poeye (153) paa gáhá?ännin dito?on, hewänbo tobá báyéki dipaato?on wänbo? in paap'oku?indá wáydi wänbo wínasi?venpi. ¹²Jesus-di ovâytu?an, “Bíkã?ve, bhé?déndíhúuyan.” T'ähkídi?bo diwöeda? óetsikáyi?nídi “To-an unmuu” gin, i-á Na?inbí Sedó Jesus namuu?in dínhanginnáandi. ¹³Hedi Jesus i húugi? nasaa iwepiye? namáadi i pává ihógi hedi ovây mági, hedá i paa wá? ovây mági.

¹⁴(Nää poewingi? Jesus ivi khäge?ninbí?piye? ipikeeyan nawáywówápöe iwedí.)

Jesus-di Peter óehé?an

¹⁵Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti udi naa díseegi ná?in wé?ge?indivi shánkí?” Peter-di óetu?an, “Hoi, Na?inbí Sedó, u-ân úhanginná naadi wíseegi?in.” Jesus-di óetu?an, “In t'owa naví k'úwá?ây waagi?inbá dínmuu?in ovâyhúuyöeni.” ¹⁶Wáygingi? óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?” Peter-di óetu?an, “Hoi, Na?inbí Sedó, u-ân úhanginná wíseegi?in.” Jesus-di óetu?an, “In t'owa naví k'úwá waagi?inbá dínmuu?in ovây?âyingi?ámí.” ¹⁷Poewingi?we Jesus-di Peter óehé?andi óetsikáyin, “Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?” Peter naháachanpöe nää poewingi? Jesus-di óetsikáyindi, “Ti naa díseegi” gin, hediho? óetu?an, “Na?inbí Sedó, hääwi t'ähki úhanginná, naadi wíseegi?in úhanginná.” Jesus-di óetu?an, “In t'owa naví k'úwá waagi?inbá dínmuu?in ovâyhúuyöeni. ¹⁸Ta?gendi wítumáa, shánkí ts'aabi? unmuu ihaydi wí?bo bipi?awende? hedá biyíyende? wéngé unda? i?ge t'ähki. Hewänbo owáy unседópaa ihaydá bikhóhtã?khây máa hedi wíyá to?wídi wönwhi?ámí hedá wóepahkekhây máa hedá wáy unpunda?pi?wepiye? wóehúuwi.” ¹⁹Kin natúdi?ho Jesus-di ónthayk'ú? háawin chuwa ûnpuwagít'öe?in, hewänbo ná?in ivi chuwa ûnmuu?indá t'owa dínhanginnání Yöesi Táda hay?i namuu?in. Hedá Peter óetu?an, “Naa-ádi óká?ve.”

²⁰Peter ibéedi i khäge?di Jesus-di óeseegi?i dánwöe?ädi óemú? Häädankánbo? i khüü dívikindihúuyo? ihaydi ná?i-ánkun namuu i khäge?di Jesus-ví nú? ná?ándí óetsikáyin, “Na?inbí Sedó, wé?i-an namuu i wóekuhpegít'öe?i?” ²¹Hedi nää Peter-di i óemú?di Jesus óetsikáyin, “Heyáa ná?i sen, Na?inbí Sedó?” ²²Jesus-di Peter óetu?an, “Owáy naa owáy?ä?ä píhay i nawówayëeni?in oda?dáho?, naví áyíngi-ân dínmuu, uví-á yoe. U-ân naa-ádi óká?ve.” ²³Hedi in Jesus-ví khäge?nin ditú? ná?i khäge?di há?to nachúu-í?in. Hewänbo Jesus-á wínatúhpí i khäge?di wínachuwagít'öepi?in, hewänbo nawänpitú-á, “Owáy naa owáy?ä?ä píhay i nawówayëeni?in oda?dáho?, naví áyíngi-ân dínmuu, uví-á yoe.”

²⁴Ná?i Jesus-ví khäge?di-ân namuu ná?i hääwi ita?nandi?, hedi ibá natú? ta?gendi napöe?in. Hedi na?in gínhanginná háa i natú?in in ta?gen namuu?in.

²⁵Jesus wíyá báyéki hääwi i?an ná?in ta?nin diwe nata?muupi?, hedi hääwi t'ähki i?gedi nata?muudáho?, o?ánde t'ähki nää oepáa k'aydi há?to nayáanání?in i ta?di dáyta?namí?igi?.

HÁA JESUS-VÍ T'ÔEKHUWA²IN DÍVÍ²ANNIN

1 ¹⁻⁴K'ema Theophilus, in páadé²in ta²nin wînta²nannin diwe wítu²anpí²an t'ǎhkí ná²i háäwí Jesus-di in t'owa ovâyhá²andi hedá i²andi-á páadé it'ôe²an dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáhá² nawáywówápóe ihaydi, iví t'ôekhuwa²in hándídíbo ovâyde²manninbí²piye háyánbo ipikeeyan. Jónántä (40) thaa t'ǎhkí báyéki háäwí i²an ovâykeeyamídi ta²gendi wíyá nawáywówápóe²in, hedá Jôesi Tádávi kuu i²gedi ovâytumáa. Napeepídíbo², wa²di indádi najidíbo² i² Yä²dâa²i P'oewaahâa² ôekaymági²di ovâytu²an, “Náa Jerusalem-di wí²ípee-ípi. Naadi ho wâytu²an naví makówáwi Tádá iví tun imági wí to²wí wovâysangi²o²in. Hedího náa úvít síkha²amí ná²i na²ǎǎ píhay. ⁵John i² p'ó²p'loekandíá ho wovâyp'óp²p'oe²an p'loedíá², hewänbo náa iwedi báyéki thaa naphadepídíbo² i² Yä²dâa²i P'oewaahâa² bînkáyji wí p'ó²p'loekan bînkê² waagibá.”

Jesus makówápiye napee

⁶In Jesus-ví t'ôekhuwa²in i-ádi diwé²geji²indi óetsika²yan, “Nanbí Sedó, ti náa-ân ihaydi naná untsondisogede²in in hedânho na²in Israel²in t'owa díma²p'ǎǎdi-ídi in Rome²-inbí²wedi?” ⁷Jesus-di ovâytu²an, “Wíwovâymagípi ná²i háäwí i²gedi únhanginnáani²in. Naví Tádáda²mân únk'óe únhanginnáani²in háǎdi háa wé²i thaa-á ná²i háäwí napuwagi²o²in. ⁸Hewänbo ginnân undá únpuwagi²o: I² Yä²dâa²i P'oewaahâa² únwáani hedí ihaydá in kay bînkaykhâymaa, hedí t'owa t'ǎhkí naví²gedi bîntu²ǎamí náa Jerusalem bú², hedá t'ǎhkí Judea nange i²ge Samaria nange i²gá, hedá t'ámápiye náa oepáa k'aydi i²ge t'ǎhká.”

⁹Jesus-di ovâyhi²bowa ihaydi, wa²di óemúndedíbo makówápiye Jôesi Tádádi óepiye, hedí okhúwá jáa nats'úndi wíyá wí²óemú²pi.

¹⁰Hewänbo wa²di kw'áyepiye napeemändi óemúnde² ihaydibo², tsíkhagípi wíje sená² waagi²inbá dánchezá²in, ts'ǎ²i da²aamuu²in, inbí

hânge dakwînu_{dee}. ¹¹Ná'in wíjedi ovâytú'an, "Un Galilee'in sená, kw'áyepiye íbéesaadi wí'íwëenípí. Tobá Jesus makówápiye napee wänbo, í'bo háa náä namää'in bînmû' waagibá nawáy'ä'."

Matthias óede'man Judas-ví t'ôe ôn'ámí

¹²Hediho Jesus-ví t'ôekhuwa'in okú kw'áyedi diwândi oe Jerusalem bú'piye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dâytú'o', hedi Jerusalem tsowa naná, ma_{di} píngé míyada' iwedi. ¹³Oe Jerusalem dipówá ihay_{di} í' tewhá ee dithaa iwe oe wha'k'ay ívepiye dipee. Ginnân dikháwá: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páadédí Zealot t'owa iwe nato'onwän^a), hedá Judas-á (i-á wíyá wêe James ginbá nakháwá'ívi ay ûnmuu). ¹⁴Ná'in sená'dá hedá wên kwiyá'dá hedá Jesus-ví jíyá Mary-á hedá Jesus-ví tí'úuwíndádí háy'ánbo dívíwé'ge'o' dívíjûusu'ámí.

¹⁵Wí thaa in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in diwé'gekw'ó, ma_{di} tãgintãdáhá' wétã (120) ihay diji', hedi Peter iwínu ovâyhée'ámí. ¹⁶Ovâytú'an, "Tí'úuwíwín páadé'in, hán'oebo' í' Yã'dãa'í P'oewãhããdi David óetu'an háa Judas Iscariot ûnpuwagi'o'in, hedi David háa óetu'an waa ita'nan. Hedi ná'in David ita'nanniná ûnkây'ã' napúuwí'in. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan wáygé Jesus naji'in, indi óepankáyíjí. ¹⁷Judas-á nanbí'wedí'í'bá namuu, gá óede'mandân na'in ív'í'o'ínbá í'ámí" gin Peter-di ovâytú'an.

¹⁸(Ná'í Judas-á in Hudíyo p'ó'dédí'índi óewá'áa yã'dãapí háãwí í'ámí hedáhá' í' chã' ihógi'í'dí wí nava ônkumä, hedi iwebá páadépiye nake't'ândi nange nawoe, hedi nasihpândi ív'í see t'ãhkí ûnpee. ¹⁹T'ãhkí in t'owa Jerusalem dithaa'in dínhanginpóe ná'in ûnpóe'in, hediho inbí tundi í' nava dâytú'o' "Akeldama" gin. Akeldama-á natunda' "nava na'ûnp'oecha'dee iwe" gin.)

Hedi gin wá' Peter natú, ²⁰"In ta'nin Psalms diwe Judas-ví'gedí gin nata'muu:

Iví wháagé ônjoe'ámí,
hedi tóebo iwe há'to ithaayé-í.

Hedá ná'in wá' nata'muu:

Wíyá to'wídí ív'í t'ôe ôn'ámí.

²¹⁻²²"Hedânkun gínkhây'ã' wíyá sen áysôege-í'in t'owa ovâytú'ã'ámí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe'in, na'índi âytumáa waagibá. Nakhây'ã' ná'í âyde'mamí'í-á namúuní'in wí to'wí na'índádíbá namää'í' t'ãhkí í' thaa wa'dí Jesus na'índádí naji' ihaydíbo', John í' p'ó'p'oeekandi

a In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígí dida' in Rome-'in t'owa ovâykhehpeeyé-í'in, hedi dikhâmmuu indádí dívíhânnamí.

in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di ovâytú'an.

²³Hedihó' in iwe dikw'ó'nindi wíje sená' ovânde'man. I' wêe Joseph Barsabbas gin nakháwá, Justus gin wá' óetu'o', hedá i' wêe-á Matthias-ân namuu. ²⁴⁻²⁵Hedi ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, Ƴ-á úhanginná t'owa t'âhkívi pí'ná khó'jé háa di'ánshaamuu'in. Judas uví t'òekhuwa'i' úmuuwân, hewânbo iví t'òe ijoe'andi in tuhchânu ûn'â'in ûnpóe. Nää na'in dínkeeyámí wé'i-an ná'in wíje iwedi âysôege-ídí Judas-ví t'òe òn'ámí." ²⁶Hedi wíje k'u'ây eedi in sená'bí kháwá ovânta'k'û', hedi wêe k'uu dâykê' Matthias-ví kháwá ûnk'òe'i'. Hedihó Matthias-á wí Jesus-ví t'òekhuwa'i-á napóedí in wé'gen t'òekhuwa'indádfá iwón.

I' Yä'dâa'i P'oewâhâ napówá

2 ¹In Hudíyoví shánkí'eedi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytú'o', hedi t'âhkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Jerusalem bú' diji'in i' tewhá ee diwé'gekw'o. ²Tsíkhagipí háäwí dit'oe wí wâ hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedi i' wâ íve t'âhkí nají'. ³Hedi báyéki pha'ây waagibá nakeet'òe'i dâymú', hân'ây waagibá namuu'i', hedi ná'i nawadedeedi wí'fnbo ovâytagé. ⁴Hedi i' Yä'dâa'i P'oewâhâ pín ta'gedí dâymáadí ovâykhâge'nan báyéki wíyá pí'wí tundi dínhí'koedí-ídí.

⁵Oe Jerusalem báyéki Hudíyo t'owa dithaa, báyéki nange eejedi dipówá'in, indá Jôesi Tádá óe'a'ginmä'in dimuu. ⁶Ná'in t'owa háäwí wí wâ waagi'ba namuu'i' dit'oe ihaydi, báyéki i' tewhá eepiye dimää. Wídínhanginnáhpí háa napoe'o'in, gá t'âhkí inbí tundi wí'fnbo dipit'oeđân in Jesus-ví t'òekhuwa'in dívíhí'máadí. ⁷Hedihó dit'oeđí hânho ovâyháa'an, hedi ditú, "Ná'in t'owa dívíhí'máa'indá, ti t'âhkí Galilee nange'indá' wídímuupí'an?" ⁸Hedi háadan handi nanbí nange'i hí' dívíhí'máadí git'oe'o? ⁹⁻¹¹Na'indá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene bú' tsowa, hedá wáy wên na'indá Rome bú'dá gi'áđâapówá. Wáy wên na'in Hudíyo gimuu, hedá wáy wëndá Hudíyo gimupí wânbo ná'in Hudíyoví khuu âyhon. Hewânbo tobá wâhâäwin gimuu wânbo, ná'in sená' nanbí tundi dívíhí'máadí git'oe'o, hedi dítumáa i' báyéki he'endi Jôesi Tádá i'an ní'gedí." ¹²T'âhkí in t'owa ovâyháa'andi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ámí'in, hedihó wí'ná táye dívítsika'máa, "Hânnangú napoe'o náwe?"

¹³Hewânbo wáy wëndi in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywânpip'âamáadí ditú, "Ná'indá báyéki diméenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Táđáví tun ovâyt'òe'o'

¹⁴In tá'dí wíje (12) Jesus-ví t'òekhuwa'in in t'owaví páadépiye dimää, hedi Peter-di kaygi ovâytú'an, "Un t'owa na'in waagin Hudíyobá ímuu'in,

un kayi[?] wâhâädi i[?]ä[?]in hedá náä Jerusalem íthaa[?]indá, ná[?]i hääwi[?]
wây[?]tuhkankhây[?]máa[?]in naa oda[?] únhanginpúuwí[?]in, hedího áyíngidi[?]
bítôeyanbe. ¹⁵Un í[?]ánde na[?]in giháapoe[?]o, hewänbo wí[?]gipoe[?]opí, hédéndí[?]
whänu iwe nats[?]annândi. ¹⁶Ná[?]i hääwi[?] náä bínmúnde[?]i-á Jôesi Tádávi[?]
tukhe[?]bi Joel hán[?]oe natú napuwagi[?]o[?]in. Ginnân ita[?]nan:

¹⁷ Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú,

Í[?] t'ä[?]ge[?]i thaa púnú[?] napuwamän dihaydi gin naa dáykhây[?]máa:
Naví Yä[?]dâa[?]i P'oewâhâhâ khâgipí[?]díbo dovây[?]määni t'ähki[?]
nange[?]in t'owa.

Ihaydá unbí ây dívíhée[?]amí naví tukhe[?]min waagibá,
in e[?]núnda hääwi[?] dovây[?]keeyandi[?] dâymúuní waagibá dínpúuwí,
hedá in saydôe-á inbí ää iwebo-á dovây[?]hée[?]amí.

¹⁸ Owáy i[?] thaa napówa[?] ihaydi

t'ähki[?] in naagi[?]in dívít'ôemáa[?]in naví P'oewâhâhâ khâgipí[?]díbo
dovây[?]määni,

kwiyä[?]dá senä[?]dá i[?] dovây[?]määni,

hedânho in wá[?] naví tukhe[?]min waagibá dívíhée[?]amí.

¹⁹ Hedí makówa-á hedá náä oepáa k'aydá i[?]ge t'ähki[?]

wí taa wây[?]keeyamí wovây[?]há[?]amí[?]i[?]:

Ûnp[?]oe hääwi[?] waagi[?]bá bînpuwâkhây[?]máa,
hedá phaa-á, hedá eeyä[?]ä khunwi-á.

²⁰ Í[?] than nakhunpúuwí,

hedá i[?] p'ôe-á p'í[?]-á napúuwí ûnp[?]oe waagibá.

Ná[?]i t'ähki[?] napuwagi[?]o i[?] shánkí hay[?]i thaa naa dóde[?]mandí[?]
napówápí[?]díbo[?].

²¹ Hebo to[?]wên t'ähki[?] naa díkháy[?]ä[?]dedí díkhäge[?]daa[?]annin
dovây[?]aywoení,

gin Jôesi Tádávi[?] hí[?] ûnmuu Joel ita[?]nandi[?].”

²²Hedí Peter wa[?]di ihí[?]máadí natú, “Un t'owa Israel-win, bít'ôeyan
háa wây[?]tuhkankhây[?]máa[?]in. Jesus Nazareth-wi t'ämäge[?]i pinnán t'ôe
i[?]an. Jôesi Tádádí Jesus in kay óemági ná[?]i hääwi[?] i[?]amí[?]dí hedí handí[?]
wovây[?]keeyan ta[?]gendi óesannin. Unbo únhanginná háa napóe[?]in,
hääwi[?] Jesus i[?]andi bînpimú[?]di. ²³Hán[?]oebo Jôesi Tádá i[?]ánshaamági[?]
hedá únhanginná háa íkhây[?]máa[?]in, hedího Jesus-áho unbí mange
wovây[?]joe[?]an, hedí undá in to[?]wên in tsontun dây[?]a[?]ginpí[?]inbí mangá
bînkán wên phé[?]win deedi óet'óhtä[?]ägé-í[?]dí, hedânkun undi bînhay.

²⁴Hewänbo ná[?]i t'ôephade íphade[?]i[?] nachuu ihaydi Jôesi Tádádí ônjâa[?]an,
hedá óewâywówápaa, gá chuwa-á in kay wí[?]imáapí[?]dân i[?] óet'aa[?]nídí.

²⁵Hán[?]oebo Jesus-ví[?]gedí David ita[?]nandi gin natú:

Nanbí Sedó, naa dínhanginná u-á hânhay wänbo t'ähki[?] naa-á[?]dí
unji[?]in,

naví páadépiyá naví ko[?]dínäpiyá naa-á[?]dí unji[?],

hedânho kay[?]indi dáywínunde[?] ânshaaginpídibo[?].

26 Hedīho naví pí[?]ná khó[?]jé ohíhchan,
hedī naví híhchan ní[?]gedi dáyhée[?]ámí.

Tobá naví tú[?] dínchuu wänbo[?],

naa dínhanginná hedá dótsíkha[?]máa owáywówápúuwí[?]in.

27 Jôesi Tádá, naa uví yä[?]dâa[?]i t'ôe[?]i omuudi ù[?]di há[?]to naví hâa
dínjoe[?]ámí in chu[?]indádí,

owáy ochuu ihaydi há[?]to naví tú[?] dînsijemâáni.

28 Û[?]dá naa dínkeeyan in p'ôe ï[?]ge dáy[?]əhtuyehúuwí[?]in wówátsi
donkáyjídí,

hedá naa-ádí unjidi ù[?]di báyéki díhíhchanmâáni,

gin David ita[?]nan Jesus-ví[?]gedi.”

29 Hedī Peter wa[?]di ihí[?]máadí natú, “Tí[?]úuwín páadé[?]in, nää thay[?]eedi wáy[?]tuhkankhây[?]máa nanbí hehâäwi thehtáy pahpâa David-ví[?]gedi háa ûnpóe[?]in. I-á nachuu hedá óekhâ[?]k'ú[?], hedī wa[?]di gínhanginná wáy nakhâ[?]k'óe iwe, nâwáy wáydi tsowa naná. 30 David-á Jôesi Tádávi tukhe[?]bi namuu, hedī David ûnhanginná Jôesi Tádá iví tun ta[?]gendi imági[?]in iví thehtáy pahpá[?]ây iwedi wí wêe öntsondisogekhây[?]máa[?]in, David natsondi[?]án waagibá. 31 Háa napuwagi[?]o[?]in David ho imú[?] waagibá napóe, hedī ûnhanginná i[?] to[?]wí Jôesi Tádádí óesogekhây[?]máa[?]i[?] t'owa ovây[?]aywoenídí nawáywówápuwagi[?]o[?]in, hedīho David ná[?]i to[?]wíwí[?]gedi ihée[?]andi natú, in chu[?]indádí wí[?]öejoekankhây[?]máapí, iví tú[?] wänbo wí[?]ünsijegi[?]opí. 32 I to[?]wí Jôesi Tádádí óewáywówápa[?]i-á Jesus-ân namuu, hedī na[?]in iví t'öekh[?]uwa[?]in gimuu[?]indiho äymú[?]di gínhanginná nawáywówápóe[?]in. 33 Jôesi Tádádí Jesus-á makówápiye öepiyedi iví ko[?]díngédí óesóge. Jôesi Tádá iví tun imági i[?] Yä[?]dâa[?]i P'owəəhâä-á Jesus óemâänídí, hedī háa natú waa i[?]an. Hedīho i[?] hääwí nää nâwe ít'oe[?]o[?]i[?] hedá bînmúnde[?]i-á i[?] Yä[?]dâa[?]i P'owəəhâä-ân i[?]o[?]. 34-35 David-á iví[?]gedi wí[?]bo wí[?]ihí[?]máapí makówápiye napee-í[?]in, hewänbo Jesus-ví[?]gedân ihí[?]máa. Ginnân David natú:

Naví tsondi hay[?]i[?] öetü[?]an Nanbí Sedó Jôesi Tádádí,

‘Naví ko[?]díngédí ósoge,

hedī uví hánmindá dovây[?]t'aaní hedá uví mangá wînmá[?]í.’

36 “Un Israel t'owa t'ähkí únkhây[?]ä[?] ná[?]in ta[?]gendi únhanginnáani[?]in: Tobá Jôesi Tádá natú wänbo Jesus-ân namuu i[?] shánkí natsonji[?]i-á hedá i[?] to[?]wí t'owa ovây[?]aywoenídí óesóge[?]i-á, undá ída[?]póe wên phé[?]win deedi öet'óhtägek'úuwí[?]in” gin Peter-di ovây[?]tü[?]an.

37 In t'owa háa Peter-di ovây[?]tü[?]an waa dit'oe ihaydi pí[?]ná khó[?]jé ditaachanpóe, hedī indi Peter-á hedá in wé[?]gen Jesus-ví[?] t'öekh[?]uwa[?]indá ovây[?]sika[?]yan, “Tí[?]úuwín páadé[?]in, hânnan nää gínkhây[?]ä[?] íví[?]ámí[?]in?”

38 Peter-di ovây[?]tü[?]an, “Un t'ähkí unbí t'aywó[?]di binjoe[?]an hedá íp'ó[?]p'öepúuwí bînkeeyamídí Jesus Christ-ví[?]piye úwíwâyunde[?]in, hedīho

unbí t'aywó²di wovây²owóejé-ídí, hedá Jôesi Tádádá ná²i wovây²pägi²o²i bínkáyjí, i-á i² Yä²dâa²i P'owëqahâa namuu, ³⁹gá Jôesi Tádá iví tun imágidân i² Yä²dâa²i P'owëqahâa-á ovây²pâhkhâymaa²in to²wên t'âhki iví²piye ovây²tuhkânkâymaa²in — undádí, unbí tí²úugé kâ²ââ²indádí, hedá wé²gen t'owa owáy kayí² ní²gedí dithaa²indádí.”

⁴⁰Báyékí wiyá hâ²bibá Peter-di kay²indi ovây²tú²an, hedá háa díví²ámí²in ovây²tumakhe²andi ovây²tú²an: “Úntáy wovây²aywoeni²in hedânho wíwovây²tuhchâânú-ípídí ná²in híwóhpi²in t'owa náwe dithaa²in ovây²tuhchâanukhâymaa² waagibá.”

In Jesus-ví²piye dívíwâyú²in háa dithaa waa

⁴¹Ná²in t'owa Peter-ví hí² dâysí²gikê²in ovây²p'ó²p'oe²an, hedí i² thaa mađi poje maapaasôn (3000) wây-á t'owa in wé²gen ho dívíwâyú²indádí dívíwón. ⁴²Hedí ginnân dívíkanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwa²inbí hâhkan t'âhki dâyt²ôeyandedá dâysí²ghónde², hedá in wé²gen dívíwâyú²indádí híhchandi dívíwé²ge²o², hedá wé²gá dívíhúujodá dívíjûusu²o². ⁴³Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa²in ovây²khâge²nan báyékí t'âmâge²i pínán t'ôe dâyt²ámídí, hedího in t'owa ná²i hââwí dâymúndedí ovây²háa²an. ⁴⁴T'âhki in Jesus-ví²piye dívíwâyú²in wêe k'aygi²indá² waagi²inbá dimuu, hedá hââwí t'âhki dínkw'ó²di-á dívíwijende². ⁴⁵Hââđi inbí tewhá-á nava-á hedá wiyá hââwí dínkw'ó²di-á dâykú²ch'áa ginhay-á, in dítáy²indádí i² châ² dâyhógi²i dívíwijende². ⁴⁶Thamu waa i² méesate hay²i² iwe dívíwé²ge²o², hedí wí thaa wí to²wíví²we dívíhúujo², wiyá thaa-á wiyá to²wíví²wá. Híhchandá khââgipídíbo-á wé²ge dívíhúujo². ⁴⁷Ihayđá² ditú² Jôesi Tádá-á hânho híwó²di namuu, hedí t'âhki in wé²gen t'owa inbí²piye híwó dichâa.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánkí báyékí t'owa ovây²aywonde², hedânho shánkí dit'owasôemân.

Wí sen úntsi²kođipi² ônehkháa²an

3 ¹Wí thaa Peter-áđí John-dádí i² Hudíyoví méesate hay²i eepiye damáa. Thamuwaa thí²êedí poje iwe in t'owa dívíjûusu²o², hedí ihayđibá dapówá. ²In méesate phóđi, “Sa²wó²nin Phóđi” gin dâytú²o² iwe wí sen na²án. Ná²i sendá iví wówátsi thaa t'âhki na²aypuyá ihayđi waabo wúntsi²kođipí, hedí iví k'ema²indi in méesate phóđi eepiye thamuwaa óemáyá², in t'owa ditsudemännin ovây²châ²daa²ámídí. ³Peter-á John-dá i² méesate eepiye datsudemändi i² sendi ovân²mú², hedí ovân²châ²daa²an.

⁴Indi ta²gebo óemúndedí Peter-di óetú²an, “Hín na²in dí²mú²dí.” ⁵I² sen inbí²piye ibéedí itsíkha²an hââwí óemâänídí. ⁶Hebo Peter-di óetú²an, “Châ² wânbo wídomáapí, hewânbo hââwí dómáa²i²á wípägi²o. Jesus Christ Nazareth-wíđi dínk'ú² wítú²âamídí, ówínúđí ójyí.” ⁷Hedí Peter-di i² senbí ko²díngedí²in man ônyá²di óekwínukhâge²nan. Wesebo iví

ândá ânâpêndá ûnkaypóe. ⁸⁻⁹Kw'áyepiye ichänuđi iwínú, heđi wesebo natsi²dee, heđi in wíje-áđí i² méesate eepiye dits'ú. Ee íve oepiyá náâpiyá naji² heđá ichänumáa, heđi natú² Jôesi Tádá-á hânho hay²i namuu²in. In t'owa t'âhkí ee diji²indi i² óemú², heđá háa natú²nindá dit'oe. ¹⁰Heđi óemú²đi óetaa to² namuu²in — ná²i-ânkun in sa'wó²nin méesate phóđi iwe ichä²da'sógénde²i namuu. Heđiho náa nawówadi hânho báyéki ovâyháa²an.

Háa Peter-di in t'owa i² méesate hay²i² ee ovâytu²an waa

¹¹I² sen Peter-áđí John-dáđí inbí²đi natsaçhá owáy i² méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Ná²i pohtâa-á “Solomon-bí pohtâa” gin dâytu²o².) In t'owa t'âhkí hânho ovâyháa²andi in poje senâ²bí²piye dívíwânâho². ¹²Háa díví²o²in Peter imú² ihayđi ovâytu²an, “Un t'owa Israel-win, háađan wovâyháa²an ná²i sen nawówadi, heđi háađan na²in díđamunde²? Ti í²ânde² ná²i sen ônehkháa²annin na²innân kay ân²máađibo², heđiháa Jôesi Tádá ânwânpi²a²gindibo²? Handá wínapóepí. ¹³Abraham-dá, Isaac-á, heđá Jacob-á, nanbí hehâäwin thehtáy pahpá²in gínmuu²indi Jôesi Tádá óe²a²ginmági, heđi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kw'áye isóge. Ná²i Jesus-bá undi in tsonninbí mange bínkán, heđi Pilate-di óemahpâđikhây²máawán, hebo undá wí²fhíjepí. ¹⁴Jesus-á yä²đaa²íđá² namuu heđá iví wówátsi ta²ge ihon, hewänbo undi bínjoegi²andi Pilate bîndaa²an wí to²wí t'owa t'akhänu²i namuu²i² óema²p'âäđi-íđí, heđá Jesus i² nawówátsipäji²i namuu²i-á bînhay. ¹⁵Hewänbo Jôesi Tádáđí i² óewáywówápaa, heđi na²indibo² i² wíyá nawówájiđi äypimú². ¹⁶Na²in Jesus-ví²piye änwâyunde², heđi i²đânkun ná²i sen náwe bînmunde²i heđá bîntaa²i² óekaymági. Jesus-di in wäyü dí²mágiđi ná²i sen unbí páadépiye nahekhâapóe.

¹⁷“Heđiho náa gin wâytu²hkhây²máa, tí²úuwin páadé²in: Naa dînhanginná undá heđá unbí tsonnindá úví²annin háa Jesus bîn²an waa wí²únhanginnáhpíđí ta²gendi to²wí namuu²in. ¹⁸Hán²o²ebo Jôesi Tádá iví tukhe²min itü²an ná²i hääwí háa napuwagi²o²in, heđiho indá dâyta²nan i² to²wí i²đi óesogekhây²máa²i t'owa ovây²aywoeníđi it'óephadekhây²máa²in. Háa Jôesi Tádá natú waa napóe. ¹⁹Heđiho náa unbí t'aywó²di binjoe²andi Jôesi Tádáví²piye bípimáa, ihaydá i²đi unbí t'aywó²di únmuu²i wovâyjáa²amí, heđânho shánkí híwó²di híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedóđí wovây²máani, ²⁰heđá wá² Jesus unbí²piye wovâywáysaaní, i-ân i² namuu Jôesi Tádáđí óede²mandi² t'owaví aywondi² óesóege-íđí. ²¹Hewänbo Jesus-á oe makówa wâhâä nachangi²o owáy Jôesi Tádá hääwí t'âhkí ts'aabi² iwâypa²íđí nakhây²muupíhay. Hán²o²ebo Jôesi Tádáđí iví yä²đaa²in tukhe²minbí sóphogedi dítu²an gin ikhây²máa²in. ²²Heđiho Moses-di nanbí hehâäwin thehtáy pahpá²in ginnân ovâytu²an:

Nanbí Sedó Jôesi Tádáđí wí tukhe²bí² unbí t'owa iwedi²i²bo namuu²i wovâysangi²o,

naa dísan waagibá,
 Undá t'áhkí i'ḍi wovâytuhkankhâymaa'i bîn'a'ginnamí,
 23 heḍi wí to'wí iví hí' ònt'òeyanpídí,
 i-áho iví t'owa iwedi óeweejé-í hedá óeháyji.
 24 “Samuel wá', hedá t'áhkí in wé'gen Jôesi Tádávi tukhe'min Samuel-
 ví wówátsi thaa iwedi páadépiye diwówáji'indá, indi dít'òe'an háa náá
 ná'i thaa eeje napuwagi'o'in. 25 Hewänbo háa in Jôesi Tádávi tukhe'min
 ditú waa ungi'-ánkun ditú, hedá háa Jôesi Tádá unbí páadé kã'ãã'indádí
 iwéhpêe'an waa, undádí wá' inbá iwéhpêe'an. Ginnân Abraham óetu'an:
 Wí uví ây iwedi'i namuu'i'ḍi
 t'owa t'áhkí náá oepáa k'ayḍi dikw'ó'nin ovâyhíwó'namí.
 26 Heḍiho Jôesi Tádádí Jesus-á óede'man iví t'òe'i namúunídí, heḍi
 unbí'piye páadé óesan wovâyhíwó'namídí unbí t'aywó'di únmuu iwedi
 wovâyjáa'ámídí.”

Peter-á John-dá ovântunjó'diwekán

4 1 Wa'ḍi Peter-ádí John-dádí in t'owa dânhí'máa ihayḍi, wên Hudíyo
 owhá-á Sadducee t'owa-á hedá i' méesate áyí'ḍi sundádo p'ó'dédí'
 ádí in dawin diwepiye dimää. 2 Háa in wíjeḍi in t'owa ovâyhá'o'in
 wí'ovâyhí'anpí, gá Jesus nawáywówápóe i'gedi ovâytumáadân, heḍi ná'i
 natunda' wé'gen t'owa ho dichuu'in wá' diwáywówápuwagi'o.^b 3 Heḍiho
 ovânpansóge, heḍi kindi nanândiho wíyá tháwán puwahayḍi pan tewhá
 eebo' ovânjoe'an. 4 Hewänbo báyéki t'owa inbí hí' dit'oe'in Jesus-ví'piye
 dívíwäyü, heḍi náá t'áhkí in t'owa dívíwäyü'in diwedibo hádée ma' p'ánú
 maapaasón (5000) ihay diji' in senä'da'.

5 Wíyá tháwán in Hudíyo p'ó'dédí'indá in tsonnindá hedá in Hudíyoví
 khuu dâyhá'o'indá t'áhkídíbo ee Jerusalem dívíwé'ge'an. 6 Annas i' owhá'
 p'ó'dédí' namuu'i' iwébá na'án, hedá Caiaphas-á, hedá wíyá sen John
 ginbá nakháwá'i-á, Alexander-á, hedá wây-á Annas-ví maatu t'owa'indá
 dikw'ó. 7 Peter-á John-dá ovânts'úde in t'owaví páadépiye ovânwéñu-
 ídí, heḍi ovântsika'yan, “To'dan in kay wovân mági ná'i sen hehkháa
 dânmäänídí? To'dan wovânk'ú' han dâ'n'ámídí?”

8 Heḍi Peter pín ta'gedi i' Yá'dâa'i P'oweqahâa imáadí ovâytü'an,
 “Un Hudíyo p'ó'dédí'indádí tsonnindádí, 9 náá thaa undi dítsika'máa
 wên háawin híwó'nin háa wí sen nahaywän ûnpóe i'gedi, hedá hádídí
 ûnehkháapóe'indá. 10 Hedânho un t'owa t'áhkí hedá t'áhkí in wé'gen
 Israel-índá únkhây'ã' ná'in úhngainpúuwí'in: Jesus Christ oe Nazareth-
 widi ná'in dînk'ú' ná'i sen unbí páadépiye nawindi' ánehkháa'ámídí.
 Heḍi Jesus-bá phe'win deedi bînt'óhtägek'ú', hewänbo Jôesi Tádádí
 óewáywówápaa. 11 Jesus-ví'gedi ginnân nata'muu:

^b In Sadducee t'owa dívíwäyü in chu'indá há'to diwáywówápuuwí'in.

I-ânkun wí k'uu waagi'ba namuu
 heḍi undá tewhátehpaá'in waaginbá-á ímuu.
 Heḍi tobá bînjoegi'an wänbo'

i-á i' k'uu shánkí natáy'i waagibá napóe tehpaá bé'dí.

12 I'dá'mân ûnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Náá oepáa k'aydi t'âhkí wíyá to'wí wänbo wí'ónk'û'pí dín'aywoenídí, ná'i Jesus gin nakháwá'idá'mân' gin Peter-di ovâytu'an.

13 In Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâyháa'an Peter-ádí John-dáđí wóeda'ginpídíbo dänhée'andi dit'oeḍi, dínhanginnândi ná'in wíjedá t'owa he'ennin háa ta'dihá'in wídamuupí'in. Heḍi ihayḍi dín'ánpówa Jesus-ádí dänjýénde'in damuu'in. 14 Heḍi i' sen õnehkháa'andi' iwebá nawindi dâymú'diho wíyá háa wänbo wíḍínk'óepi ovântu'âamí.

15 Heḍiho ovântu'an in tunjowa' diwé'gekwo' diweḍi já'wépiye dapee-í'in wí'bo dívíhee'ámí. 16 Heḍi wí'ná táye dívítsika'yan, "Hännan ná'in sená' ây'ámí? Báyéki in t'owa náá Jerusalem'in dínhanginná ná'in pínán t'õe hay'in dân'annin, heḍiho na'indá wígingkodipí gitúñdí wíḍân'apí'in. 17 Náá ná'in wíje sená' âytu'âamí Jesus-ví'gedi wíyá dänhée'andáho âyuhchänukhâymaa, heḍânho wây-á shánkí t'owa ná'i hääwí i'gedi wíḍit'oe-ípí."

18 Heḍiho wíyá ovântusudejõndi ovântu'an wíyá wänbo Jesus-ví'gedi wíḍänhée'ámípi heḍá wíḍänhá'ámí. 19 Hewänbo Peter-ádí John-dáđí ovâytu'an, "Wé'innan án'ámí? Ti undi dítu'an waa háa Jõesi Tádáđi dítu'an waa na'in án'a'ginnamí? Undá únkháy'â' úví'ánshaa'ámí'in wé'innan Jõesi Tádá natúñí'in shánkí híwó'nin namuu'in. 20 Hebo na'indá wígánkodipí händá'dibo gachaní. Gánkhây'â' t'owa ántu'âamí'in háa ánmú'indá gat'oe'indá."

21-22 Heḍáhá' in Hudíyo p'ó'dédí'indi shánkí kay'indi ovântu'an ovântuhchänukhâymaa'in, hewänbo ovânma'p'áđi. Wên t'aywó'nin wänbo ovântuhchääñú-í'in wí'ovânshaapí, heḍi ovântuhchänudáho in t'owa há'to ovâyhi'ámí. In t'owadi Jõesi Tádá kw'áayébo' óemáa, iví pínánáđi ná'i sen õnehkháapóedí. Í sendá jónántä (40) paayo'iví shánkí' namuu.

In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dívíjûusu'o' shánkí kay'in dimúuní

23 Ovânma'p'áđi ihayḍi wesebo Peter-á John-dá inbí k'ema'inbí'piye damáa, heḍi ovâytu'an háa in Hudíyo owhá' p'ó'dédí'in heḍá in tsonnin dítu'in t'âhkí. 24 Inbí k'ema'in ná'in dit'oe ihayḍi Jõesi Tádáví'piye t'âhkídíbo ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jõesi Táa, u-ân hääwí t'âhkí nâakhíje. Makówa-á, náá oepáa k'aydi i'gá, mâap'oe-á, heḍá hää t'âhkí iwe nasaa'i-á nakw'ó'di-á diji'i-á nâakhíje. 25-26 Hân'oebo' i' Yá'dâa'i P'oewaqahâḍi na'in díhee'an nanbí hehâäwi thehtáy pahpâa David-ví sóphogedi. I-á uví t'õe'i úmuu, heḍi ginnân ita'nan:

Háaḍan in Hudíyo dimuupí?in dívít'ayjaa'o'?

Háaḍan in Hudíyo dimuu?in háäwí nachä?muupí i?gedi díví?ánshaamá?

In tsonnin t'ähki nangewin dívít'aywínú,

heḍi dívíwé?ge'an dívíhánsa?ídí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví?piye

hedá i? to?wíwí?piyá i?di óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí.

27 Hedího ta?gendi han napóe. Ná?i bú? iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupí?indá hedá in Hudíyo-ádí t'ähki dívíwé?ge'an uví yä?dâa?i t'ôe?i Jesus óehánmamídí, i-á u?di náasóge t'owa ovây?aywoenídí.

28 U-á báyéki hangintandá kay-á mänmáadi untú ná?i t'ähki únkhây?ä? napúuwí?in, heḍi t'ähki háa untú waa napóe. 29 Nanbí Sedó Jôesi

Táa, nää-á inbí hí? háa ditú?nin ót'ôeyanbe. Ditú? indi jänákí na?in

díkhây máa?in, hewänbo na?in uví t'ôe?in gimuuḍi u?dá kay dí máäní

uví hí? khunwôeda?ginpídíbo wínhéé?ámídí. 30 Wída?máa t'owa

ovâykeeyámí?in in kay úk'óe?in ovâyhehkháa?ámídí, hedá ovâykeeyámí

uví yä?dâa?i t'ôe?i Jesus-ví kayḍi t'ámáge?i pínán t'ôe-á nakodí?in."

31 Dívíjûsubowa ihayḍi ee diwé?gekwo? diwe t'ähki na?ayäpóe, pín ta?gedi i? Yä?dâa?i P'oewaḥḥä? dâymáa, heḍi khunwôeda?ginpídíbo Jôesi Tádáví tun t'owa ovây?t'ôe'o?.

In Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in inbí háäwí wí?ná táye dívíyámunde?

32 T'ähki in Jesus-ví?piye dívíwâyunde?in handa? di?ánshaapóe, hedá

wêeda? dimuu waa dichä? inbí pí?ná khó?jé. To?wí wänbo wínatúhpi,

"Ná?i naa dómáa?i? naví?da? dínmuu," hewänbo t'ähkídíbo inbí

háäwí t'ähki dívíyámunde?. 33 Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa?in

báyéki ovâykaymági in t'owa ovâytu?áámídí Nanbí Sedó Jesus

nawáywówápóe i?gedi, hedá Jôesi Tádá-á t'ähki indáda? hânho

híwó?di-á namuu. 34-35 Hedího tóebo háäwí wänbo wí?úntáypi. To?wí

wänbo wí nava háa wí tewhá únmuu?i? ikú?p'égidá, i? chä? ihógi?i-á in

Jesus-ví t'ôekhuwa?inbí?piye ihúja? ovây?aanídí, hedá indá in shánkí

díntáy?inbí?piye ovâywijende?.

36-37 Wí sen Joseph gin nakháwá?i ginbá i?an. Wí nava iví? únmuu?i?

ikú?p'égi, heḍi i? chä? in Jesus-ví t'ôekhuwa?inbí?piye iho?di ovây?an. Ná?i

sendá wí Levi-ví äy iwedi?i?bá namuu, oe Cyprus na?aypuyä?i?, heḍi in

t'ôekhuwa?indi óekháyá? "Barnabas" gin. (Ná?in kháwá-á Hudíyoví tundi

natunda? "Wí to?wí t'owa ovâykhäge?do?i? kwee waa sen waa dí?aanídí"

gin.)

Ananias-ádí Sapphira-ádí háa dânpóe?in

5 1 Wí sen Ananias gin nakháwá?i-á iví kwee Sapphira-ádí inbí

nava dânku?p'égi, 2 heḍi i? chä? dânhógi iwedi wí háyú Ananias

ikaakw'ódi ingí?, heḍi i? naphade?i chä? in Jesus-ví t'ôekhuwa?inbí?piye

iho⁷ ovây⁷ʒaṇidí. Iví kwee ûnhanginná háa i²annin t'ǎhkí. ³Peter-di óetu⁷an, “Ananias, Satan i² Penísendi uví pí⁷ná khó²?jépiye nâatsudemápipí⁷an. I²dá wóetu⁷an i² Yä²dâa⁷i P'oweaḡahâ⁷avi⁷piye bihójo⁷ʒamí⁷in, hedího t'ǎhkí i² chǎ⁷ i² nava dǎnkũ⁷p'égi iwedi⁷i⁷ wínâamaapí. ⁴I²nava mǎnkũ⁷p'égipidíbo⁷, ti uví⁷ wí⁷úmuupi⁷an? Hedá mǎnkũ⁷p'égi ihaydá, ti háa unda⁷ waagi i² chǎ⁷di bí⁷ʒamí⁷in wí⁷úkodipí⁷an? Hebo ná⁷in yǎ²dâapí⁷in ánsaadi wóeké⁷di Jôesi Tá²dávi⁷piye bihójo⁷an, t'owavi⁷piyeda⁷bá joe.”

⁵Ananias ná⁷in hí⁷ nat'oe ihaydi nachuhkanu, hedí in t'owa háa napóe⁷in dínhanginpóe ihaydi báyéki dikhunwóeda⁷póe. ⁶In e²nûn iwe diji⁷in i² pení wên aa iwe dây⁷ánk'û⁷, hedí iwedi óepiyedi óekhá⁷k'û⁷.

⁷Ma⁷di poje óda naphade ihaydi Ananias-ví kwee ûnpówá, hewânbo wa⁷di wí⁷ûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóe⁷in. ⁸Peter-di óetu⁷an, “Dítu⁷an, ti náhayda⁷mân i² chǎ⁷ wovânwá⁷âa i² nava dǎnkũ⁷p'égi ihaydi?” I-á natú, “Hedí haḡ, hǎhayda⁷mǎnkun.”

⁹Peter-di óetsika⁷yan, “Háadan wí⁷gíndíbo dǎnwéhpêe⁷an Nanbí Sedóví P'oweaḡahâ⁷ dǎntayí⁷nídí dǎnshaa-ídí tigúba wovântuhchǎ⁷ñú-í iví⁷piye dǎnhójo⁷andi? Ót'óeyan, hǎḡ phódi já⁷wé in uví sen óets'ankhá⁷k'û⁷in dín⁷ʒhsaatú⁷, hedí indibá chu⁷i wóepiyegí⁷o.” ¹⁰Wesebo i² kwee Peter-ví ân nú⁷ nachuhkanu. In e²nûn dits'ûndi óechuhshaadá iwedi óepiye, hedí iví senbí nú⁷bá óekhá⁷k'û⁷. ¹¹T'ǎhkí in méesate⁷in t'owa hedá t'ǎhká in wé⁷gen t'owa ná⁷in háa napóe⁷in dínhanginpóedí khunwóeda⁷di ovâyhógi.

Jesus-ví t'òekhuwa⁷in dívípinánt'òe⁷o

¹²In Jesus-ví t'òekhuwa⁷in báyéki t'ǎmage⁷i pinnán t'òe dây⁷o⁷ in t'owa dâymúunídí. T'ǎhkí in Jesus-ví⁷piye dívíwǎyunde⁷in dívíwé⁷ge⁷o⁷ i² méesate hay⁷iwi pohtâa iwe, “Solomon-bí pohtâa” gin dâytu⁷o⁷i². ¹³In wé⁷gen t'owa híwó dívíhée⁷an in Jesus-ví⁷in dimuu⁷inbí⁷gedí, tobá indádí dívíwé⁷ge⁷ʒamídí dikhunwóeda⁷ wânbo⁷. ¹⁴Hewânbo shánki wânbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví⁷piye dívíwǎyũ, sená⁷dádí kwiyǎ⁷dádí, hedí in wé⁷gen ho dívíwǎyũ⁷indádí dívíwón. ¹⁵Háa napoe⁷o⁷in in t'owa dâymú⁷di báyéki in dihay⁷in oe p'óegépiye ovâyho⁷, hedí inbí whohpá⁷ eeje ahkhây eejá ovâykw'ódi, hedânho maḡân Peter naphademándi iví ókhkundi wânbo ovâyñáani, hedí handidi wáy wên ovâyhehkháa⁷ʒamí. ¹⁶Hedá in t'owadá i bú⁷ʒay oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'ó⁷ deejedá in dihay⁷in ovâymáyǎ⁷, hedá in to⁷wên in yǎ²dâapí⁷in p'oweaḡahâ⁷adi ovây⁷t'òephadekando⁷in wá⁷ ovâymáyǎ⁷, hedí t'ǎhkí ovâyhehkháa⁷an.

Jesus-ví t'òekhuwa⁷in ovây⁷t'òephadekando⁷

¹⁷Hedího⁷ i² Hudíyo owha⁷ p'ó⁷dédí⁷ hedá in i-ádí diji⁷indá, Sadducee t'owa dimuu⁷in, hânho dithúupóe. ¹⁸Hedího in Jesus-ví t'òekhuwa⁷inbí⁷piye dikhenmáadi in yǎ²dâapí tsiyekannin dipankw'ó⁷

diwebá ovâypankw'ódi. ¹⁹Hewänbo i' khun Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'òepa'qa'i' óesan i' pan tewhá phódi ihuu-ídí, hedí i' makówáwi t'òepa'qa'i' di ovâypiye di ovâytu'an, ²⁰“Jaho bípûn oe méesate hay'i eepiye, hedí owe úvíwéénú-í, hedí in t'owa ná'in wówátsi ts'áamin ni'gedi bînt'òe'amí.” Hedího háa ovâytu'an waa díví'an.

²¹Nathay'ã' ihaydi i' méesate hay'i eepiye dits'ú, hedí in t'owa ovâyhâhkanhon. Wa' han díví'odibo' i' owha' p'ó'dédí' hedá in i-ádi diji'indá inbí'we dívíwé'ge'andi in se'daa in Israel tunjowa' dimuu'in ovâytu'han, hedí wên sundaðo oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâymá'ídí. ²²Hewänbo i' pan tewhá iwe dipówa ihaydi wí'ovâyshaapí, hedího dívíwáybundi inbí tsonnin ovây't'òe'an i'gedi. ²³Ovâytu'an, “Na'in âymú' i' pan tewhá phódi tégít'aa nati'dinnin, hedá in pan áyí'nin ee phódi nú'-á diwinnindá. Hebo in phódi âyhuudi gits'ú' dihaydi wéná wí wänbo in sená wí'âyshaapí.” ²⁴I' méesate áyí'di p'ó'dédí' hedá in owha' p'ó'dédí'indá ná'in dit'oe ihaydi wí'dínhanginnáhpí háa díví'amí'in. Wí'ná táye dívíwänpitsika'máa, “Hännangú dínpoé? Hännan wíyá napuwagí'o?”

²⁵Ihaydi wí to'wí nats'ündi ovâytu'an, “Bít'òeyan, in sená bînpankw'ódi'in oe méesate hay'i' íve diwindi in t'owa ovâyhã'o'.” ²⁶Hedího i' méesatewin sundaðoví p'ó'dédí' iví khãge'nin wóegé i' méesate hay'i' iwepiye dimää, hedí in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywáymaa, hewänbo wí'ovâywa'anpí, gá han díví'andá dikhunwòeda'dân in t'owadi ovâyk'uhsäâyü-f'in.

²⁷Hedí in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwepiye ná'in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâyts'údedi in tunjowa'ví páadépiye ovâywínú, hedí i' owha' p'ó'dédí'di ovây't'e'p'íde gin: ²⁸“Na'indi kay'indi ho wâytu'an in t'owa wíwínhá'áamípi ná'i Jesus gin nakháwã'iví'gedi, hebo náä-á undá náä Jerusalem i'ge t'âhkí in t'owa shánkí wänbo bînhã'o', hedá wá' Jesus-ví chuwa ûnmuudi na'in dínchãänú-f'in ída'.”

²⁹Peter-ádi in wé'gen Jesus-ví t'òekhuwa'indádi óetu'an, “Shánkí gínkhây'ã' Jôesi Tádá háa dítu'an waa ây'a'ginnâami'in t'owaví tun ây'a'ginnamívi'wedí. ³⁰Undi Jesus phé'win deedi bînt'òhtãgedi bînhay, hewänbo Jôesi Tádá, i' to'wí nanbí páadé kã'ã'ã'indi óe'a'ginmä'i'dibá óewáywówápaa. ³¹Jesus-ân Jôesi Táadi iví ko'díngedí óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunídí, ná'in Israel t'owa ovâykhãge'namídí inbí t'aywó'di dâyjoe'amídi hedânho ovây'owóje-ídi. ³²Na'in gínhanginná ná'i t'âhkí napóe'in, hedânho i'gedi wâytumáa, hedá i' Yã'dãa'i P'owëãhããdá hanbá wovâytumáa, ná'i P'owëãhãã-á Jôesi Tádádí in to'wên óe'a'ginmä'in ovâymági.”

³³In Hudíyo p'ó'dédí'in ná'i hí' dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedí in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovây't'ahãänú-f'in dida'. ³⁴Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakháwã'i' iwínú in tunjowa' ovâyhée'amídi. I-á

Hudíyoví khuu hâhkandi namuu, hedí t'âhkí in t'owadi óe'a'gin. Í'dá wên senä' ovâyttu'an in Jesus-ví t'òekhuwa'in oe já'wépiye ovâypeeyé-í'in, iwe wí hây tâhkí dívítsíkha'amídí.

³⁵Hedí Gamaliel-di in tunjowa' ovâyttu'an, "Naví t'owa Israel-wín, híwó bí'ánshaa'an wa'di ná'in senä' háawên bîn'anpídíbo'. ³⁶Ti wí'ún'ánshaapi'an wí sen Theudas gin nakháwá'i wí háyú p̄aayo phade nángé nají, hedí ná'i Theudas-á natú, 'Naa-ân hay'i omuu,' hedí mađi jónân t̄agintä (400) senä' i-áđi dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáhá' in óeyuúmaa'in t'âmäpiye diwijedee, hedí háäwí t'âhkí dây'andi' háagi' wänbo wíđínchä'póepí. ³⁷Hedáhá' wíyá háyú p̄aayo naphade ihaydi, t'owa ovâykháwâhónde'i p̄aayo naná' dihaydi, Judas i' Galilee-wi sen na'ää, hedí báyéki t'owa ovâyhée'andi i-áđi dívíwón. Hedí háa Theudas ûnpóe waabá Judas wá' ûnpóe. I-á óehaydá t'âhkí in óeyuúmaa'in diwijedee.

³⁸"Hedânho náä wâyttumáa, háa ná'in senä' bîn'o'in úvíwóyí'ní. Ánpí bîn'an. Háa dikanda'in hedá inbí t'òe-á inbí ánshaada' dínpuuudáho', háa Theudas-á Judas-á dânpóe waagibá dínpuuwí, hedího há'to háa díví'o waa dínkâypuuwí. ³⁹Hewänbo Jôesi Tádádânho inbí t'òe iwe ovâykhâge'máadáho', ná'in senä'dá há'to bînt'aaní, hedá wá' mađi Jôesi Tádáví'piyedä' úvíwänpíhânsá'í."

⁴⁰Hedího in Hudíyo p'ó'dédí'indi Gamaliel-ví tumakhe ônt'òeyan. In Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywaytsudejôn, hedí ditsonpóe in sundadodi púwhí'dí ovâywhâñní'in, hedí Jesus-ví'gedi wíyá wíđívíhée'amípí gin ovâyttu'andiho ovâyma'p'áđi. ⁴¹Hedího tunjówháagédí dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi Tádá indáđi báyéki nahíhchandi i'di ovâymagídân ná'in wóeda' iwehay ovâykáanídí Jesus namuudi. ⁴²Hedí thamuwaagi i' méesate hay'i ee hedá tewhá i'ge t'âhká dívíjýéndedá t'owa Jesus-ví'gedi ovâytt'òekanhon, hedí ovâyhá'o' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

In tsédí diji'in méesate'in khâge'nin ovâyde'man

6 ¹Ihayháäbá shánki wänbo t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde', hedí in Israel nangedí já'wédí di'ää'in Hudíyo in kodi Israel-'inbí'piye' dit'ayyaapóe. Ditú' in kwiyä' inbí senä' dín'tahánnin thamuwaagi ovâykoegi'häawímä' dihaydi ná'in já'wédí di'ää'in kwiyä' shánki hí'índa' ovâykoegi'mä' in kodi Hudíyo kwiyä'ví'wedí. ²Hedího in tã'di wíje Jesus-ví t'òekhuwa'indi in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in t'âhkí ovâywé'ge'andi ovâyttu'an, "Na'indá gínwó'ná Jôesi Tádáví hí' âyt'òe'odi, hedího híwó wínamúunípí nanbí t'òe âyjo'e'amídí âywänpikoegi'phaadé-ídí. ³Hedânho tí'úuwín páadé'in, tsédí wên senä' unbí'wedí binde'man âykw'óenídí ná'i koegi' ovâymaâánídí. Ná'in senä' gi'min dimúuní'in dínkhây'ä': T'owa ditú' híwó'nin senä' dimuu'in, hedá i' Yä'dâa'i

P'oewəḡḡḡḡ pín ta'gedi dāymāa'indá híwó'di hangintan dāymāa'indá dimúuní. ⁴Heḡi na'in Jesus-ví t'òekhuwa'in gimuu'indáho ívǐjūusu'ámí heḡá Jòesi Tádáví hí' áyhá'ámí, heḡi ná'indáho nanbí t'òe-á gínmúuní.”

⁵T'ǎhkí in méesate ee dikw'ó'nin háa in Jesus-ví t'òekhuwa'in ditú'in ováyhi'an, heḡiho Stephen óede'man, i-á báyékí wáyü imáa'i' namuu, heḡá i' Yǎ'dāa'i P'oewəḡḡḡḡ pín ta'gedi imáa'i-á. Ná'in wé'gen senä' wá' ováyde'man: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, heḡá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Huḡíyo namuupí wänbo in waagibá iwáyunde'i' namuu). ⁶Heḡi ná'in senä' ováyde'mannin in Jesus-ví t'òekhuwa'inbí'piye ováykán, heḡi inbí'di in t'òekhuwa'in dívímankw'ódidi ingí' ováyjūusu'an.

⁷Shánkí wänbo t'owa Jòesi Tádáví hí' dit'oe, heḡi oe Jerusalem in Jesus-ví'piye dívíwáyunde'in disòemän. Báyékí in Huḡíyo owha' wänbo ná'i hí' dāy'a'gindi dívíwáyü.

Stephen óepanké'

⁸Stephen báyékí Jòesi Tádáví sígísehkanä imáa, heḡi Jòesi Tádádí kay óemági, heḡiho t'ámäge'i pínán t'òe he'endi i'ó' in t'owa dāymúunídí.

⁹Hewänbo wën senä' Stephen-dádí dívítuhkando'. Indá ná'i Huḡíyoví méesatewin dimuu, “Ováyma'p'ǎ'ǎ'di'in Pant'òe'inbí Méesate” gin dāytü'o', heḡi Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá heḡá Asia-windá dimuu. ¹⁰Hewänbo i' Yǎ'dāa'i P'oewəḡḡḡḡ Stephen báyékí híwó'di hangintan óemági ihée'ámí, heḡiho in senä' wídínkodípí óet'aanídí.

¹¹Heḡiho indi wën senä' ováywá'áa iví'gedi dívíhójo'ámí, heḡi ná'in ditú, “Na'in git'oe a'ginpí waagi ihée'andi Moses-ví'gedi heḡá Jòesi Tádáví'gedá.” ¹²Gindidího in t'owa heḡá in Huḡíyo tsonnin heḡá in Huḡíyoví khuu dāyhá'o'indá t'ǎhkí ováyte'ya'nan, heḡiho Stephen-bí'piye dikhenmäädi óeyǎ', heḡi khóhkaydi in tunjowa'ví'piye óeho'. ¹³Heḡi wën senä' ováyts'úde iví'gedi dívíhójo'ámí. Ginnän ditú: “Ná'i sendá hǎädi wänbo t'ǎhkí híwóhpí ihée'o ná'i Jòesi Tádáví méesate i'gedi heḡá i' tsontun Moses ita'nan ní'gedá. ¹⁴Heḡi git'oe natúdí, ná'i sen Jesus oe Nazareth-wi ná'i méesate hay'i' inayukháymaa'in heḡá ná'i khuu Moses-di dímagí'i-á t'ǎhkí i'egókháymaa'in.”

¹⁵T'ǎhkí in tunjowa'di tsíhtáye Stephen óemúnde', heḡi iví ts'ay wí makówáwi t'òepa'ǎ'iví'in waagibá ünkeepóe'in dāymú'.

Stephen-di in Huḡíyo tsonnin ováyhi'máa

7 ¹I' owha' p'ó'dédí'di Stephen óetsika'yan, “Ti ná'i ditú'di t'ǎhkí ta'gen namuu?”

²Stephen-di ováytu'an, “Má'mää'indá tí'úuwín páadé'indá, naa dínt'òeyan. Jòesi Tádá i' sa'wo'di kohthay eedi nathaa'i nanbí páadé'i thehtáy pahpâa Abraham-bí'piye ipikeeyan, wa'di Abraham owáy

Mesopotamia nange wáhhâä nathaa ihaydibo², oe Haran bú'piye wa² namäápídíbo², ³hedí Jôesi Tádádí óetu²an,

‘Uví maatu t'owa mänjoe²amí hedá uví nangá,

hedí unmú-í ná²i nange wínkeekankhâymáa iwepiye.’

⁴Hedího in Chaldean-bí nangedí napeedí oe Haran wáhhâäpiye ithayegiho². Iví tádá únchuu ihaydá Jôesi Tádádí óetu²an iwedá namú-í²in, hedí náá nange náä githaa iwe napówá. ⁵Jôesi Tádádí Abraham

hääwí wänbo ná²i nange iwe wí²óemágipí iví² únmuúnídí, wí nan í²áhkêeni²i wänbo joe. Hewänbo Jôesi Tádá iví tun imági wáy wí thaa ná²i nan óepákhkâymáa²in iví² únmuúnídí, hedá owáy nachuu ihaydá iví tí²úugé kâ²äá²indá inbí² dínpuwagi²o. Hedí ná²i t'áhkí Jôesi Tádádí Abraham óetu²an wa²di iví páadé²i ay únpuýäpídíbo².

⁶Óetu²an wá² iví tí²úugé kâ²äá²in wíyá nange inbí² dínmuupí²we dívíthayekhâymáa²in, hedí ee nange²in t'owađi jónán tągintä (400) paayo t'áhkí ovâypankhonkhâymáadá ovây²t'óephadekankhâymáa.

⁷Hebo óetu²an wá², ‘Naadá in t'owa uví tí²úugé kâ²äá²in ovâypanhógi²in dovây²tuhchänukhâymáa, hedá há²in t'owaví nangedí uví tí²úugé kâ²äá²in dipeegi²o, hedí ná²i nangepiye di²äá-í, hedí náwe naa dí²a²ginmääní.’

⁸Hedího Jôesi Tádá gin iwéhpêe²andi Abraham óetu²an wên k'ewe taadi óetaa²amí²in, Abraham ikeeyamídí nahíje²in. Hedí Abraham wí e²nú únpuýä, i-á Isaac gin nakháwä, hedí kháve thaa naphade ihaydi ná²in k'ewe taadibá óetaa²an. Hedá Isaac wá² iví e²nú Jacob hanbá i²an, hedá Jacob-á iví tã²di wíje (12) e²nún hanbá-á, indá nanbí hehääwin thehtáy pahpá²in gínmuu.

⁹“Ná²indá inbí tí²úu Joseph-ví²piye dithúupóedí óeku²p'égi, hedí wáy-á sená² oe Egypt-piye dimännindi óekumädi indádí óeho². ¹⁰Hewänbo Jôesi Tádá wá² i-ádí namää, hedí t'áhkí iví t'óephade iwedí óejää²an. Jôesi Tádádí Joseph óekhäge²nandiho i² Egypt-wi tsondi p'ó²dédí² Pharaoh gin óetu²o²i²di báyéki óehí, hedá óemú² híwó²di hangintan imáa²in, hedího i²di Joseph óesóge in Egypt²inbí tunjó dínmuúnídí hedá iví hääwí t'áhkí ón²áyíngi²amídá.

¹¹“Ihayhääbá oe Egypt nange hedá Canaan nangá wéngé t'áhkí dihaapóe, hedího báyéki t'owa dáy²t'óephadende². Nanbí thehtáy pahpá²in wänbo wídaykoegi²shaadepí. ¹²Hedí oe Egypt dínkoegi²bá²yennin Jacob únhanginpóe, hedího iví e²nún nanbí thehtáy pahpá²in gínmuu²in iwepiye isan dáykoegi²kuumá-ídi. Ihaydá páadé iwepiye dits'anmäa. ¹³Hedí wíyá dimää ihaydi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tí²úu dínmuu²in, hedá Pharaoh-á únts'anhanginpóe to²wên Joseph-ví t'owa únmuu²in. ¹⁴Hedí Joseph-di iví maatu t'owa-á hedá iví tádá Jacob-á ovây²t'óesan iví²piye oe Egypt di²äá-í²in. Indá tségingtã²di p'ánú (75) ihay diji². ¹⁵Hedího gindídi Jacob-áđi nanbí wé²gen thehtáy pahpá²indádí oe Egypt-piye dimää, hedí iwe dívíthaye dichuu píhay. ¹⁶Tíúugéđí i² pení phékhún Egypt-di oe

Shechem-piye dâyhó' hedi iwe wí t'owápho iwe wíyá dâywáýkhä'kw'ódi. Báyékí p̄aayo phade ná'i hãäwí napóepídíbo ná'i t'owápho-á Abraham wí chá'di ho ikumä Hamor-ví e'núnbí'wedí.

17 "Iwedí báyékí p̄aayo naphade, hedi nanbí t'owa oe Egypt nange wãhãä báyékí dí'ây't'owasôe, hedi i' thaa tsowa na'ä? Jôesi Tádá i'ãmídí háa i'di Abraham óetu'an waa óekhâymaa'in. 18 Hedi ihaydi wíyá tsondi p'ó'dédí' ts'ãabi' Egypt nange nasogedee, i-á hãäwí wänbo Joseph-ví'gedí ûnhanginnáhpí' namuu. 19 I-á wên háawên jänákí'in nanbí t'owavi'piye i'an, i'dá nanbí thehtáy pahpá'in ovâykaygi'an inbí äy hí'innin já'wébo dâyjoe'ãmídí dínchuu-ídi.

20 "Ihaydibá Moses na'aypuyä, hedi hânho sa'wó'di-á na'aymuu. Iví jíyá-á'dí iví tádá-á'dí poje p'óe t'ãhkí inbí k'aygibo óe'áyíngi'an.

21 Ihaydáhá' oe já'wépiye óepiye óejoe'ãmídí, hebo Pharaoh-ví a'yúí ûn'ãädi óeshaadi iví'piye óeho', hedi iví' ûnmuu waabá óesówé.

22 Moses-á ná'in Egypt-winá hãhkan t'ãhkí nahãhpóe, hedi iví hí'-á hedá t'ãhkí i'annindá ûnkay.

23 "Moses-á jónántä (40) p̄aayo'i napuwamän dihaydi i'ánshamági iví t'owa in Israel-'in napuwámú-ídi. 24 Hedi namää ihaydi wí Egypt-wí sendi wí Israel-'i' sen óewá'o'dí óemú', hediho Moses-di ná'i Israel-'i' ón'aywoenídí namää, hedi háa i' Egypt-wídi i' Israel-'i' óe'an waabá Moses-di i' Egypt-wi óe'an óedahay píhay. 25 Moses na'ände' iví t'owa dínhanginnáani'in Jôesi Tádádí óesóge'in inbí t'óephade iwedí ovâyma'p'ãädi-ídi, hewänbo indá wídínhanginnáhpí.

26 "Wíyá tháwán nawáy'ãä ihaydi wíje Israel-'in dányádedí ovánmú', hedi ovánk'emakannamídí ikhãä. Ovántu'an, 'Bát'óeyanbe un senä', undá tí'úuwín waagínbá damuu, hedi háadan wí'ná táye dánwá'o'?"

27 Hewänbo i' sendi i' wêe sen óewá'o'i'dí Moses óewänpichãnu'dí óetu'an, 'To'dan wônk'ú' na'in dítsonmá've-ídi háa dítu'ããmídí híwóhpí ä'n'o'in? 28 Ti naa wá' díháyj'i'in unda', tsá'di i' Egypt-wi náa'an waabá'?"

29 Moses ná'in nat'oe'dí Egypt-di nashavepee, hedi oe Midian nangepiye namäädi iwe wí já'wédí'i waagibá ithaye. Iwáy wãhãäho wíje e'nún ûnpuyä.

30 "Wíyá jónántä (40) p̄aayo naphade ihaydi wí thaa oe Sinai p'in nú' ahkónu wáy naji' ihaydi, wí makówáwi t'óepa'ãä'i wên wãä'i phé'yávi nakoje'nin jáage nawindi óemú'. 31 Moses ná'i imú'dí óeháa'an, hedi shánkí nú'piye ihádi híwó imúunídí, hedi Nanbí Sedó Jôesi Taa ihée'andi nat'oe. Gin Moses óetu'an: 32 'Naa-á Jôesi Tádá omuu, uví thehtáy pahpá'in Abraham-dá Isaac-á hedá Jacob-á indi dí'a'ginmági'i?' Moses nakhunwôeda'póedí nathãthãpóe, hedi wíyá imúuní'in wínada'pí.

33 Hebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an, 'Ó'antop'ãdi, hã'i nan unwin diwe báyékí na'a'ginmuu, naví' dínmuudi. 34 Ta'gendi naa dómú' háa in Egypt-windi naví t'owa ovây't'óephadekando'in, hedá inbí haytühkwíndá

ot'oe, hedihō dovâyma⁷p'ââdi-idí owá. Nää-á ũ-á bikhây⁷amí, oe Egypt-piye wíwâysankhâymaa ovâykhâge⁷namídí.

³⁵“Hedihō Jôesi Tádádí Moses óesan in Israel t'owaví tsondi dínmúunídí hedá ovâyma⁷p'ââdi-idá, tobá hándídí indi óejoegi⁷andi óetu⁷an wänbo⁷, ‘To⁷dan wônk⁷ú’ nanbí tsondi gínmúunídí hedá dítu⁷âamídá háa híwó háa híwóhpí íví⁷o⁷in?’ Hedí Moses in Israel t'owaví⁷piye namää ihaydi í⁷ makówáwi t'òepa⁷ââ⁷i⁷ in wää⁷i phé⁷yávi nakoje⁷nin jáagé nawindi óehée⁷andi⁷bá i-ádí namää óekhâge⁷namídí. ³⁶Ná⁷i Moses-á t'âmäge ipínnánt⁷òe⁷an oe Egypt nange wâhââ, hedá í⁷ p'í⁷ mâap⁷oe gin dâytu⁷o⁷ iwe tsowa-á, hedá í⁷ ahkónu iwá jónántä (40) p̄ayo diji⁷ ihaydi. Handidihō í⁷di in Israel t'owa Egypt nangedi ovâypiye. ³⁷Ná⁷i Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâytu⁷an: ‘Jôesi Tádádí wí tukhe⁷bi⁷ unbí t'owa iwedi⁷ibo namuu⁷i wovâysangi⁷o, naa dísan waagibá.’ ³⁸Ná⁷i Moses-á in Israel-índádí naji⁷ oe ahkónu í⁷ge. Oe Sinai p'in nú⁷ nanbí thehtáy pahpá⁷indádí naji⁷, í⁷ makówáwi t'òepa⁷ââ⁷i⁷di wíyá óehée⁷an dihaydi, hedí í⁷ t'òepa⁷ââ⁷i⁷di óehée⁷andi wí hí⁷ nahándepí⁷ ihógi na⁷in dítu⁷âamídí.

³⁹“Hebo nanbí thehtáy pahpá⁷in wídida⁷pí Moses ònt⁷òeyaaní⁷in, hedihō óewänpijoegi⁷an, hedá oe Egypt-piye diwâypunda⁷di dibo⁷aakwó. Hedihō Aaron dâytu⁷an, ⁴⁰‘Wí hääwí ây⁷a⁷ginmääningí⁷ hedá dínpáadéhúuwígí⁷-á dínpa⁷í. Ná⁷i sen Moses oe Egypt-di dípiye⁷i-á, wíginhanginnáhpí háa ûnpóe⁷in.’ ⁴¹Ihayhââdi wí hääwí wí wáasi⁷ay waa ûncháâ⁷i dâypaa, i-á inbí jôesi dínmuu waa dâychaa, hedá dây⁷animâat⁷ahánú inbí a⁷gin dívímäänídí, hedí ná⁷i hääwí inbí mandibo dâypaa⁷di báyéki ovâyhíhchanmági.

⁴²“Hedihō Jôesi Tádádí ovâyjoe⁷an hedânho í⁷ thandá p'óe-á hedá in agóyó oe makówá disaa⁷indá dây⁷a⁷ginmäänídí. Hân⁷oebo wí Jôesi Tádáví tukhe⁷bi ita⁷nan háa Jôesi Tádá natú⁷in, ginnân:

Un Israel t'owa, oe ahkónu jónántä (40) p̄ayo íji⁷ ihaydi,
bîn⁷animâat⁷ahánúndedi unbí a⁷gin bínmäänídí,
ta⁷gendi naagi⁷ wí⁷úví⁷anpí.

⁴³Naa dí⁷a⁷ginmääníví⁷wedi
wí híyââ⁷i te⁷aa⁷ay pho⁷ Moloch bînsóge bínhúuwídí,
hedá wí hääwí wí agóyó waabá ûncháâ⁷i⁷ Rephan gin dâytu⁷o⁷i-á
bínhon.

Ná⁷in wíjedi mandibo bínpaa⁷in bîn⁷a⁷ginmági.

Hedânho wên t'owa dovâysankhâymaa wovâyhúuwídí kayí⁷
wâhââpiye oe Babylon-ví shánkí onâdi.

⁴⁴“Jôesi Tádádí Moses óehée⁷an nanbí thehtáy pahpá⁷in ovâytu⁷amídí wí te⁷aa gáhâyú⁷i dâypa⁷í⁷in, hedí Moses ònkeeyan háa nakeet⁷òení waa. Ná⁷i te⁷aa gáhâyú⁷i-á íve í⁷ k'uu pháagín dak'óe Jôesi Tádáví tsontun eedi nata⁷muu⁷i⁷, hedí í⁷ te⁷aa dâykée⁷í oe ahkónu í⁷ge diji⁷ ihaydi. ⁴⁵Hedí

nanbí thehtáy pahpá'indá i' te'aa gáháyú'i-á inbí ây ovâyjoe'an, hedáhá' inbí ây-á i' te'aa dâymaa Joshua-di náá nange ovâyts'úde ihaydi. Ihaydibá in t'owa ná'i nan diwewin dimú'de'in Jôesi Tádádí ovâykhehpiye. Hedí ná'i te'aa dínk'óe inbí tsondi hay'i David-ví thaa puwahay. ⁴⁶David-dá Jôesi Tádá óehíhchannan, hedí gin ijúusu'an: 'Nanbí Sedó Jôesi Táa, Ƴ Jacob-di hán'oe wóe'a'ginmá'i', wí wháagé Ƴgí' wínk'úuwí'in naa dímáá.' ⁴⁷Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Tádági' óntewhák'ú', David-dá joe.

⁴⁸"Hewänbo Jôesi Tádá i' shánkí kw'áyewi namuu'i' i' tewhá t'owa inbí mandi dâykwl'ódi eejedá'ba wínathaapí, i-á t'ämäpiye nathaa. Hán'oe wí iví tukhe'bi' gin ita'nan:

⁴⁹Jôesi Táa natú,

'Makówa t'ähkí naví sogé'i waagi'ba dínmuu,

hedá náá oepáa k'aydá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagi' namuu.

Wí wháagé dítoenídí wänbo wí'únkodipí bínk'úuwídí,

hedí wáygé dáykaykhanwówá'amí'in wídintáypí.

⁵⁰Ti naví mandibo hää t'ähkí wídókhíjepí'an?" gin Jôesi Táa natú.

⁵¹"Un t'owa p'óhkây'indá' ímuu, hedí wáyupí'in ímuudi Jôesi Tádáví hí' pí'ná khó'jé wí'únts'úya'pí hedá wí'ít'oe'opí. I' Yä'dáa'i P'oewaahäa häädi wänbo t'ähkí bínjoegimáa. Háa unbí hehääwin thehtáy pahpá'in díví'an waagibá úvíkanhon. ⁵²Indá Jôesi Tádáví tukhe'min t'ähkí ovây't'óephadekannanpí'an. Ovây't'ahánú in t'óepa'aa'in hán'oe ditú'in ná'i to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'i' nakä'ä'gí'o'in. Hedí i' napówa ihaydá undidá tunjówháagé bínmangekán, hedí handidi undibo bínhay. ⁵³Tobá Jôesi Tádádí in makówáwin t'óepa'aa'in ovâysan wänbo iví tsonnun wovâymäänídí, ná'i tsonnúdá wíwín'a'ginnanpí."

Stephen óek'usäyü

⁵⁴Wa'di Stephen-di ovâyhí'máadí in Hudíyo p'ó'dédí'in hânho dit'ayyaapóedí óndawä'ts'inde'. ⁵⁵Hewänbo Stephen-dá i' Yä'dáa'i P'oewaahäa pín ta'gedí imáadí oe kw'áyepiye ibée, hedí oe makówa Jôesi Tádáví sa'wó'di kohthay ónmú', hedá Jesus-á Jôesi Tádáví ko'díngedí nawindi óemú'. ⁵⁶Hedí Stephen natú, "Bínmú'dí, makówa nakhuudeedi dómunde', hedá i' t'owa t'ähkígi' na'aypuyá'i-á Jôesi Tádáví ko'díngedá nawin."

⁵⁷In iwe diwinnin díví'ojemankw'ódidí dívítuwínú, hedá t'ähkídíbo wé'ge iví'piye dikhenmäa. ⁵⁸Hedí khóhkaydi oe bú' já'wépiye óeho', hedí in ónt'e'p'íde'in inbí k'léwé'i to dívíp'ádidí wí e'nú Saul gin nakhawá'ívi nú' dâyjoe'an i'áyíngi'amídí, hedáhá' Stephen óek'usäyü óeháyjídí.

⁵⁹Wa'di óek'usäyunde' ihaydibo ijúusu'an gin: "Nanbí Sedó Jesus, naví häa dínke'." ⁶⁰Hedí idége'disógedí gin kaygi natú, "Nanbí Sedó Jôesi Táa,

in t'aywó²nin ná²in t'owa díví²o²in wí²ovâyçhäänú-ípi." Gin natú²dího² ivi wówátsi ibowa ijó²k'ú² waagibá.

Saul-di in méesate²in t'owa ovâyt'²ðephadekando²

8 ¹⁻²Stephen óehaydi Saul-dá óehí²an. Hebo wây-á sená² Jôesi Tádá óe²a²gindo²indidá báyéki dívísíhtä²ädi Stephen óekhä²k'ú². I² thaa iwedi páadépiye t'ähki in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in oe Jerusalem dikw'ó²nin báyéki ovâyt'²ðephadekando², hedí in t'ähki dijândi t'ämäpiye diwadédee oe Judea nange Samaria nangá i²ge t'ähki. In Jesus-ví t'ðekhuwa²indá² Jerusalem-bo dívíwóyí².

³Saul-di in méesate²in t'owa báyéki ovâyjänäki²o². Tewhá ee t'ähki ijíyéndedi kwiyä²dá senä²dá inbí²jedíbo ovâywhaapiyende², hedá ovâypankw'óe²ó.

Oe Samaria nange Jôesi Tádávi híwó²di tun ovâyt'²ðe²o²

⁴Hedího in t'ämäpiye dishavepee²in wéngé t'ähki dívíjyéndedi Jôesi Tádávi hí² ònt'ðekanhon. ⁵Philip wí Samaria-wi bú²piye namäadi Jesus-ví²gedi ovâyt'²ðe²o². Ovây²tumáa Jesus-á namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. ⁶Báyéki t'owa dívíwé²ge²an hedá háa Philip-di ovây²tumáa²in äyíngidi dívít'²ðeyande², i² pinnán t'ðe i²andi dâymú²di. ⁷Báyéki yä²däapí²in p'oe²waahä² dívít'wínündedi in t'owa ovây²máa²in diwedí dipee, hedá báyéki in dín²ä²yäkankodipí²indá dipóhay²indá ovâyhehkháa²an. ⁸Hedânho in bú²win hânho dihíhchanpóe.

⁹⁻¹¹Ee bú² wí sen Simon gin nakháwä²i wí²bo natú² i-á hay²i namuu²in, hedí ichuget'²ðe²odi báyéki paayo in Samaria nange²in t'owa ovây²háa²o². Hedího gin i²odi t'ähki t'owa he²ennin dimuu²indá he²ennin dimuupi²indá ònt'ðeyande², hedí ditú², "Ná²i sendá i² namuu Jôesi Tádádí óepinnánkaymági²i²." ¹²Hebo Philip-á i² híwó²di tun Jôesi Tádávi khuu i²gedi ovâyt'²ðe²o² hedá ovây²tumáa Jesus-ân namuu i² to²wí Jôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí, hedí in t'owa dívíwäyudi ovây²p'ó²p'oe²an, kwiyä²dá senä²dá. ¹³Simon wänbo wá² iwäyü, hedí óep'ó²p'oe²an dihaydi Philip-ádi wé²ge dänjyénde², hedí hânho óeháa²o² t'ämäge²i pinnán t'ðe Philip i²o²i² imú²di.

¹⁴Oe Jerusalem in Jesus-ví t'ðekhuwa²in dit'oe in Samaria²in t'owa Jôesi Tádávi tun ònké²in, hedího Peter-á John-dá inbí²piye ovânsan. ¹⁵⁻¹⁶Ná²in wíje dapówa ihaydi in dívíts'anwäyü²ingí² ovâyjüusu²an i² Yä²däa²i P'oe²waahä² dâykáyídí, gá i² Yä²däa²i P'oe²waahä² wa²di inbí²piye wídín²äpí²dân. Ovâywänpip'ó²p'oe²an Nanbí Sedó Jesus-ví²piye dívíwäyudi. ¹⁷Hedáhá² inbí²di wí²ingin dänmank'ú²di i² Yä²däa²i P'oe²waahä² dâyké².

¹⁸Hedí ná²in Jesus-ví t'ðekhuwa²in in t'owavi²di dänmank'ú²di i² Yä²däa²i P'oe²waahä² dâyké²in Simon imú²di ovânchä²määní²in

nada², 19 hedī ovântu²an, “Naa wá² dínk'u² hedânho t'âhkí naa inbí²di dáyman²ú²in i² Yä²dâa²i P'owəḡahâḡ dâykáyjídí.”

20 Hebo Peter-di óetu²an, “Uví chä² wóegébo péyégepiye unmu²-í, gá un²ándedân i² hääwí Jôesi Tádá imä²i chä²di nâakuumä²-í²in. 21 Jôesi Tádádí wóemunde pí²ná khó²jé ta²ge wí²unmuupi²in hedího ná²in t'ôe há²to úkoedí²-í bí²ámídí. 22 Nää-á ná²i yä²dâapíkan unkanda²i nájo²an, hedí pí²n ta²gedí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví²piye bijúusu²ámí há²déebá nakodí²di ná²i gin un²ánshaamuu²i² wón²owóejé²-í. 23 Naa-á dínhanginná hânho unthúut²óe²in, hedá uví t'aywó²didí wóewhimáa waagibá úpóe.”

24 Simon-di ovântu²an, “Nanbí Sedó Jôesi Tádáví²piye dínjúusu²ámí hedânho ná²i dítu²andi naa wídínpuuwípídí.”

25 Hedí Peter-ádí John-dádí hääwí Jesus-ví²gedí dínhanginná²di² in t'owa ovâytu²an dihay²di, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun ovây²t'ôe²an dihay²di, Jerusalem-piye dawáymää. Dänweehon dihay²di báyéki Samaria nangewi bú²ây i²gedí daphade, hedí Jôesi Tádáví híwó²di tun ovây²t'ôekanhon.

Philip-ádí i² Ethiopia nangewi tsondi-ádí

26 Ihayhää²idibá wí makówáwi t'ôepa²ḡḡ²i²di Philip óetu²an, “Ókhây²andi ná²in aakonpiye²in p'ôe i²ge unmu²-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän.” (Iwe wí ahkónu naná.) 27 Hedího ikhây²andi namää. P'óegé iwéngé namän dihay²di wí sen óemû². Ná²i sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'ó²dédí² kweeví chä² t'âhkí ón²âyínmáa²i namuu, i² kwee-á Candace gin nakháwá. Ná²i sen oe Jerusalem-dá najiwän Jôesi Tádá óe²a²ginmää²nídí, 28 hedí nää iví²piye iweehon dihay²di iví te phoge ná²ándí in ta²nin Jôesi Tádáví tukhe²bi Isaiah ita²nannin itundo². 29 I² Yä²dâa²i P'owəḡahâḡdi Philip óetu²an, “Ja² unmu²-í há²i te nâakâánídí.”

30 Hedího Philip iwänäkídí²di óekáa, hedí i² sen itundo²di nat'oe, hedí óetsika²yan, “Ti unka²póya² há²i náatundo²i²?” 31 Óetu²an Philip, “Hândidan oka²póewí wí to²wídí wídínthayyohpídí? Han unchanpóedí ti náá te phoge bitôení naa-ádí bisôege-ídí?”

32 Jôesi Tádáví ta²nin diwe itundo²i ginnân natû²:

Wí k'úwá óekhe²gí²o²i dâyhúja² waagibá óeho²,

hedí wí k'úwá²ay óephó²k'owandedí sígínpídíbo hánda²dibo

nawänpik'óe waagibá,

i²bá wá² háabo wínatúhpí.

33 Óewôeda²iwekán, hedá híwó²dá wí²óntunjó²nanpí.

To²wí wänbo háabo wí²únkodipí natúunídí iví tí²úugé kâ²ää²inbí²gedí gá iví wówátsi náá oepáa k'ay²di únbowadeedân.

34 Hedí i² Ethiopia-wi tsondídí Philip óetsika²yan, “Toví²gedan Isaiah ihí²máa? Ti wí²bo iví²gedí háa wíyá to²wíví²gedí ita²nan? Ti u²di dítu²ámí?” 35 Hedího Philip-di ónthayyan ná²i hí² Isaiah ita²nandi-á

Jesus-ví'gedân namuu'in, hedáhá? i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi shánká ònthayyan.

³⁶Iwáy p'óegé wáy damändi nap'o'k'óe iwe dapówá, hedí i' tsondidí Philip óetu'an, "Hín námú'dí, hãwe nap'o'k'óe. Ti wínakodipí'an díp'ó'p'oe'amídí?" ³⁷Philip-di óetu'an, "Híwó namuu-ákun un'p'ó'p'oe'púuwídí, pín ta'gedi biwäyunde." Hedí óetu'an Philip "Naa dáywäyunde-ákun Jesus Christ-á Jôesi Tádáví ay namuu'in."

³⁸Hediho? i' tsondidí i' sen isanhondi? óetu'an i' te iwóyí'ní gin, hedí Philip-ádí i' tsondi-ádí ee nap'o'k'óe iwe dawá, hedí Philip-di óep'ó'p'oe'an. ³⁹P'oe iwedi dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táavi P'oe'wãhããdi tsíkhagipí Philip iwedi óeho?, hedí i' tsondidí wíyá wí'óemú'pí, hebo iví'piye namän dihaydi báyéki nahíhchanpóe.

⁴⁰Philip-á oe Azotus bú' óekán, hedí iwediho? i' bú'ây í'ge t'ãhkí Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'òekanhon oe Caesarea bú' napówá píhay.

Jesus-ví'piye Saul ipimági

9 ¹Ihayhããbá Saul ívíwo jänákí in Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyunde'inbí'gedi ihí'máa. Natú? i'di ovây't'akhanukhãmáa'in. ²Hediho in Hudíyoví owhá? p'ó'dédí'ví'piye namää wí ta'di óedaa'amídí. Ná'i ta'di ihondiho in ta'ge óemági i' Hudíyoví méesate oe Damascus bú' eejepiye namú-ídí, hedího wên t'owa, háa kwiyã? háa senä? dimuu'in Jesus-ví p'oe í'ge dimännin ovâyshaadá, oe Jerusalem-piye ovâypanmá'í ovâypankw'òenídí.

³In p'óegé Damascus-piye namän dihaydi, tsowa napowamändi, tsíkhagipí wí ko makówádí nawá, hedí óe'ánkê?. ⁴Hedi nange nakanu, hedí wí to'wídí óehée'andi nat'oe. Óetsika'yan, "Saul, Saul, háadan u'di naa dí't'òephadekando?" ⁵Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Hedí óetu'an, "Naa Jesus-ân omuu, u'di naa dí't'òephadekando?" ⁶Ówínú, hedí i' bú'piye unmú-í. Iwânho wóetu'amí háa bí'amí'in."

⁷In senä? i-ádí dimännin diwãnpikwínudeedi háabo wíditundeepí. Diwãnpit'oe hewãbo hããbo wí'dáymú'pí. ⁸Saul iwínú, hewãbo itsíwaa ihaydá hããbo wí'únkeet'óepí, hedího Damascus-piye óepaho?. ⁹Poje thaa iví keetan wí'imáapí hedá wá? húukan wãbo sũwã wãbo wí'í'ohpí.

¹⁰Ná'i bú' Damascus iwáho wí sen Jesus-ví'piye iwäyunde'i? Ananias gin nakhãwã'i nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekhãwã'dedi waagibá ûnt'oe'póe, hedí Ananias natú, "Nanbí Sedó, hãã-an unda?"

¹¹Hedi Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmú-í. Iví tewhá-á náá bú'win p'oe iwe na'án, Ta'ge'in P'oe gin dáytu'o?. Eedi wí sen Saul gin nakhãwã'í'v'gedi untsikapúuwí, Tarsus bú'wi-ân i' namuu. ¹²Nãäbo ijúusu'o?, hedí i' tewhá ee na'án diwe untsudemändi wóemúnde waagibá nãäho ûnts'anpuwãmän, hedá wá? wóemúnde? uví mandá nãatãgedá iví keetan wíyá ikáyjídí."

¹³Hewänbo Ananias natú, “Nanbí Sedó, báyékí t'owaḍi ná?i senbí?gedi dít'óe?an. Dítú uví t'owa Jerusalem-windá i?ḍi hânho ovâyjänäkí?an.

¹⁴Hedá in Hudíyoví owha? p'ó?dédí?indi ònk'ú? náwe wá? in t'owa t'ähkí wóekháyá?de?in dívíjüusu?oḍi ovâypankw'óenídí.”

¹⁵Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetü?an, “Ópün, naadân wí?bo dóde?man naví t'óe dín?ámídí. I?dá in Israel t'owa-á hedá in we?gen t'owa wá? inbí tsonnin wóegé ovây?t'óe?ámí to?wí omuu?in naa. ¹⁶Naadân wí?bo dónthayyamí báyékí it'óephadekhâymaa?in naví t'óe dín?ámídí.”

¹⁷Hediho Ananias i? tewhá óetü?an deepiye namää, hedi nats'ú. Hedi iví mandí Saul óetägedi óetü?an, “Tí?ü páadé?i Saul, há?in p'óegé náá Damascus bú?piye un?ä? ihayḍi Nanbí Sedó Jesus uví?piye ipikeeyan. Hedi i?ḍibá naa dísan wíyá úkeepúuwídí, hedá i? Yä?ḍaa?i P'oweaahâa pín ta?gedi mänmá?ve-ídí.” ¹⁸Wesebo wí hääwí paa okhowa waagi?bá namuu?i? Saul-ví tsée iwedi ünjäapóe, hedi wíyá ünkeepóedí iwínú. ¹⁹Ihayḍiho óep'ó?p'oe?an, hedi ihúuyandi iví kay iwáyké?.

Oe Damascus Saul-di Jesus-ví?gedi ovây?t'óe?o?

Saul wí háyú? thaa oe Damascus-bo iwóyí? in t'owa Jesus-ví?piye dívíwäyunde?indádí. ²⁰Hedi wesebo i? Hudíyoví méesate eeje namää, hedi ovâythayjo? Jesus-á Jôesi Táaví ay-ân ünmuu?in. ²¹In t'owa iví hí? dit'oe?in t'ähkí ovâyháa?andi dívípítumáa, “Ti ná?i-ân wínamuupí?an i? to?wídí oe Jerusalem ovâyhanúnde?i? t'ähkí in Jesus óekháyá?de?in dívíjüusu?oḍi? Ti náäpiye wína?ääpí?an ha?min t'owa ovâywänpipanhóenídí, in Hudíyoví owha? p'ó?dédí?inbí?piye ovâyhúuwídí?”

²²Hebo Saul-ví hí?-á shánkí wänbo ünkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho ta?gendi namuu i? to?wí Jôesi Táádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí, hediho in Damascus-?in Hudíyo háäbo wíḍâyshaapí óetü?ámídí.

²³Báyékí thaa naphade ihayḍi in Hudíyo dívíwé?ge?an háawin wên ánshaa dâyk'úuwídí hádídí Saul óeháyjídí waagi. ²⁴Khüu-á thaa-á i? bú? tehpaá phódi iwe óetsíkha?máa óeháyjídí. Hewänbo Saul ünhanginpóe háa óekhâymaa?in, ²⁵hedi wí khun wên iví hí? iwe dívíwäyunde?indi i? bú?wi tehpaá iwepiye óeho?, hedi naphohchá? diwe wên t'únbay hay?in diwedi óewáve.

Saul oe Jerusalem bú? nají?

²⁶Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, hedi in we?gen Jesus-ví?piye dívíwäyunde?indádí iwóení?in nada?. Hewänbo t'ähkídíbo i? dâykhunwóeda?, wídi?änpídí ta?gendi Jesus-ví?piye iwäyunde?in. ²⁷Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'óekhuwa?inbí?piye óeho? indi óetaa-ídí, hedi ovây?t'ü?an háa Saul ünpoé?in in p'óegé

oe Damascus-piye namändi. Haa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemû⁷ waagi hedá Jesus-dá óhéé⁷an waagá ovâyt⁷an. Ovâyt⁷an wá⁷ haa Saul khunwôeda⁷ginpídíbo⁷ in t'owa oe Damascus Jesus-ví⁷gedi ovâyt⁷óe⁷annin. ²⁸Hediho in Jesus-ví t'òekhuwa⁷indi Saul óesígikê⁷, hedí i-á oe Jerusalem í⁷ge t'áhkí indádí nají⁷. Iwe wá⁷ khunwôeda⁷ginpídíbo⁷ in t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví⁷gedi ovâyt⁷óe⁷an. ²⁹Wên t'owa iwe diji⁷, Hudíyobá dimuu hebo Israel nange já⁷wédí di⁷ä. Indádí wá⁷ ihí⁷máadáhá⁷ itùhkannan, hedí dit'aypóedí hádídí óeháyí⁷in dâytuwámáa. ³⁰Hewänbo in tí⁷úuwin páadé⁷in haa óekhâymáa⁷in dínhanginpóe ihaydí, oe Caesarea bú⁷piye óeshaveho⁷, hedá iwedáhá⁷ wiyá bú⁷ Tarsus-piye óesan.

³¹Ná⁷i naphade ihayhâä in méesate⁷in t'owa dívíwé⁷ge⁷o⁷in í⁷ nange Judea-á Galilee-á Samaria-á to⁷wídí wänbo wí⁷ovâyjänákí⁷ohpí, hedí shánkí dikaypóe. Hedí Nanbí Sedó Jôesi Táa báyéki dâya⁷ginmá⁷ hedá í⁷ Yä⁷dâa⁷i P'oweaqhâädi ovâykhäge⁷máa, hedánkun shánkí wänbo dit'owasôe.

Peter ipínnánt'óe⁷o⁷ in bú⁷ Lydda-á Joppa-á eeje

³²Ihaydíbá Peter t'ámäpiye namändi Jôesi Tádáví t'owa oe Lydda bú⁷ dikw'ó⁷nin napuwäpówá. ³³Iwe wí sen Aeneas gin nakháwá⁷i⁷ óejay. Ná⁷i sendá wí⁷ún⁷q⁷yäkankodípídí kháve paayo wí⁷únkodípí ishaa-ídí. ³⁴Peter-di óetu⁷an, “Aeneas, náa-á Jesus Christ-di wóehekhámági. Óshaa, mänpa⁷shâa.” Hedí wesebo han í⁷an. ³⁵In t'owa Lydda bú⁷ dithaa⁷in t'áhkí hedá q⁷ge oe Sharon nange dithaa⁷indá haa únpoé⁷in dâymú⁷, hedí báyéki in diwedí Nanbí Sedó Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in dipóe.

³⁶Ihaydíbá wí kwee Tabitha gin nakháwá⁷i⁷, Jesus-ví⁷piye iwäyunde⁷i⁷, ee Joppa bú⁷ nathaa. (Íví kháwá-á Greek tundi “Dorcas” únmuu, hedí ná⁷i in hí⁷ Dorcas-á “Páä” gin natunda⁷.) Ná⁷i kweedá hâädi wänbo t'áhkí t'owa híwó ovây⁷o⁷, hedá in sehkanäwó diwówáji⁷indá ovâykhäge⁷máa. ³⁷I-á nahaypóedí nachuu, hedí í⁷ pení óe⁷owídí inbí khuu dínmuu waagibá, hedí oe wha⁷k'ay íve óek'ú⁷. ³⁸Lydda iwedi Joppa-á kayí⁷ wínanáhpí, hedí ee Joppa in Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in dínhanginpóe Peter-á oe Lydda nají⁷in, hedí wíje senä⁷ iví⁷piye ovânsan óetu⁷áamídí, “Ti wesebo ná⁷indádí wí⁷un⁷ä-ípi⁷an, hedí q⁷yuuqi giwáymú-í.”

³⁹Hediho Peter wesebo ikhây⁷andi indádí namäa. Í⁷ tewhá ee dipówá ihaydí oe wha⁷k'ay ívepiye óepiye. T'áhkí in kwiyä⁷ dikw'ó⁷nin inbí senä⁷ dín⁷ahánnin Peter-ví nú⁷ diwíndi diséeji⁷, hedí ónkeejo⁷ í⁷ báyéki to-á k'éwé⁷i aa-á Dorcas ipaa⁷i⁷ wa⁷ nawówáji⁷ ihaydíbo⁷. ⁴⁰Peter-di t'áhkí ovâypeejóni idége⁷disóge ijúusu⁷amídí, hedí ibéedí í⁷ pení óemúndedi natú, “Tabitha, óshaa.” Í⁷ kwee itsíwaadi Peter óemú⁷di ishaasóge. ⁴¹Peter-di óemanyá⁷di óekwínukhäge⁷nandá in kwiyä⁷dádí in wé⁷gen Jôesiví t'owa-ádi ovây⁷tùhkánnan dits'úúnídí, hedí í⁷ kwee wiyá nawówápóe⁷in ovâykeeyan. ⁴²In Joppa-win t'owa dínhanginpóe haa napóe⁷in hedí báyéki Nanbí Sedó Jesus-ví⁷piye dívíwäyü.

⁴³Peter ee Joppa ná?i sen Simon gin nakháwá?ívi?webo híwó hay thaa iwóyí?. Simon-dá púje távikandi?-ân namuu.

Cornelius-di Peter óetuhkánnan iví?piye na?áá-i?in

10 ¹Oe Caesarea bú? wí sen Cornelius gin nakháwá?í nathaa. I-á tãgintã (10) sundadóvi tsondi namuu, hedi iví sundadó-á “Italy-win” gin ovâytu?o?in diwedi?in dimuu. ²I-ádí iví k'aygi?indádi háãdi wänbo Jôesi Tádá óe?a?ginmä? tobá Hudíyo dimuupi wänbo?, hedi in sehkanäwó diwówáji?in Hudíyo t'owa háyü-anho ovâychá?mä? ovâykhãge?namídí, hedá háãdi waa Jôesi Tádávi?piye ijúusu?o?.

³Wí thaa thí?eedi poje iwáypiye nanãndi, wí makówáwi t'õepa?aa?i? Cornelius ñnpówádí kee?eedi óemú? waagibá ñnpóe, hedi óekháyá?.

⁴Cornelius hânho óepíháã, hedi i? makówáwi t'õepa?aa?i? óedamúndedi óetu?an, “Nanbí Sedó, háadã un?áã?”

Hedi i? t'õepa?aa?i?di óetu?an, “Jôesi Tádá uví júusu nat'oe, hedá wóemú? in sehkanäwó diwówáji?in t'owa ovâychá?mãgi?in hediho háa bi?annin wí?ün?õede-ípí. ⁵Nää-á wên senã Joppa bú?piye ü?di ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakháwá?í? óenuuwá-i náwepiye óemá?ídí, i? sendá Peter gin wá? nakháwá. ⁶I-á iwóyinde? wí púje távikandi? Simon ginbá nakháwá?ívi? tewhá ee, ná?i tewhá-á mãp'oe nú? nak'õe.” ⁷I? makówáwi t'õepa?aa?i?di Cornelius óehí?bowa ihaydi ijãa?an, hedi Cornelius-di wíje iví tewhá?in t'õe?indá hedá wí sundadó-á ovâythukánnan, ná?i sundadodá háãdi waa Cornelius óekháge?do hedá Jôesi Tádá óe?a?ginmä?. ⁸Háa i? makówáwi t'õepa?aa?i?di óetu?an waa Cornelius-di ovâythayyan, hedáhá? Joppa-piye ovâysan.

⁹Wíyá tháwã taagepiye wa?di in senã p'õegé dimãndi, i? bú? tsowa dipowamã dihaydibo?, Peter oe wha?k'aypiye napee ijúusu?amídí. ¹⁰⁻¹¹Nahãshéhpóedí ihúuyamí?in nada?, hebo wa? dâyhãähãa?odibo na?áãk'õe waagibá ñnpóe, hedi makówá nakhuudee?in ñnkeepóe, hedi wí háãwí nangepiye nawhãve?ãdi imú?, i-á wên aa pháagi?in waagi?inbá namuu, hedi jónu wéegé eeje nawhimuu. ¹²In aa iwe t'ãmãge?in animãa háãwên dikw'õn, háãpandá p'oeakanu-á páãyu-á hedá tsídé-á. ¹³Hedi to?wídí óehí?máadí nat'oe ginnã: “Peter, ówínú, ovâyhanú há?in hedá ovâyk'õe.”

¹⁴Hebo Peter natú, “Joe, há?to, Nanbí Sedó. Naa hãnhay wänbo wídók'oe pí háãwí nanbí kuu gínmuudi gínkhãk'õe?i?, gi?bi háãwí khãã?i gin áyümãa?i?”

¹⁵Hedá wíyá i? hí? nat'oe ginnã: “Wí?úkhã?ãhpí untúuní?in nakhãk'õe?in háãwí Jôesi Tádá natú?i híwó?di namuu?in.” ¹⁶Powin gin napóe, hedi ihaydi in aa pháagi?in wesebo makówápiye óetege.

¹⁷Peter i?ãnsaamã háã-angú i? háãwí ñnkeepóe?i? namuu?in, hedi ihaydibá in senã Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá

ûnk'ôe'in dâyshaa, heḍi oe tehpaá phódi dipówá. ¹⁸Heḍi ditũhkwínpoedí ditsikapóe, “Ti náwe Simon Peter iwóyí?”

¹⁹Wa'di Peter i' hääwí ûnkeepóe i'gedi i'ánshaamáadi i' Yä'dâa'i P'oweaqahâadi óetu'an, “Ót'ôeyanbe, poje senä'di wóetu'wämáa. Nää-áho ówhanbe, heḍi ánsaaginpídíbo' indádí ópûn. ²⁰Naadân dovâytu'an náäpiye di'äa-i'in.” ²¹Heḍi Peter in senä' diji' iwepiye nawân heḍi ovâytu'an, “Naa-ân i' omuu undi dítu'wämáa'i'. Háadan í'äa?”

²²In senä'di óetu'an, “Cornelius-dáho ná'in dísan, i-á sundáḍoví tsondi namuu. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, Jôesi Táďá óe'a'gin, heḍi iví'gedi in Hudíyo t'ähki híwó dívíhée'o'. Wí makówáwi t'ôepa'qa'i'di óetu'an u' wóetu'äamídi iví tewhá eepiye unmú-ídi, heḍânho wí hí' uví'wedi nat'oe-ídi.” ²³Heḍiho Peter-di ovâytu'an dits'ũuní gin, iwebo dívíwho'kw'ôenídi i' khun.

Heḍi i' tháwándá hé'dibo Peter ishaadi ipikhây'an, heḍi indádí namää, heḍá wên Joppa-win Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indá wá' dimää. ²⁴Wíyá tháwándá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iví'we natsíkha'ân, iví äy-á maatu'indá k'ema'indá ovâywé'ge'annin wóegé. ²⁵In Peter-'in t'ähki i' tewhá ee dipówá ihaydi Cornelius-di óesengitu'an, heḍi Peter-ví páadépiye idége'disóge óe'a'geenídi. ²⁶Hebo Peter-di óekwínukhäge'nan, heḍi óetu'an, “Ówínú, u' waagibá naa wí t'owaḍa'mân omuu.”

²⁷Heḍi dánhí'hondi i' tewhá íve dats'ú. Peter-di in báyéki t'owa iwe diwé'gekwo'ó'nin ovâymu', ²⁸heḍi ovâytu'an, “Ti wí'únhanginnáhpí'an wí Hudíyo ûnk'hâak'ôe'in iví khuu ûnmuudi pí'wên t'owa-ádi iwóení'in heḍá inbí'piye ná'áďâamú-i'indá? Hebo Jôesidi naa ná'in díhâ'an: Naa wíďínkhây'ähpí otũuní'in wây-á t'owa híwó'nin wídimuupi'in háa naa dínkhâak'ôe'in indádí dáywóenídi. ²⁹Heḍânkun náwepiye o'äa-ídi dídaa'andi naa 'joe' gin wó'túhpí. Heḍi náä-á dítu'äamí háadi u'di dítũhkánnannin.”

³⁰Cornelius-di óetu'an, “Poje thaa phade poje iwe thí'êedi, náä waabá naná, heḍi naví tewhá ee dáyjûusu'odi o'ân, heḍi tsíkhaḡipí wí sen ots'á'i aa nato'ondi dínkeepóe, heḍi naví hânge nakwínudee. ³¹I'di naa dítu'an, ‘Cornelius, Jôesi Táďá uví jûusu nat'oe, heḍá i' hääwí u'di in sehkanäwó diwówáji'in ovâymägi'i' imú', heḍi háa bí'o'in há'to ûn'ôede-í. ³²Nää-á wí to'wí oe Joppa-piye násân, Simon óetu'äamídi uví'piye ná'äa-ídi, i-á Peter gin wá' nakháwá. Wí píje távikandi'ví'we ná'ân, i-á Simon ginbá nakháwá, heḍi mâap'oe nú' nathaa.’ ³³Heḍiho wesebo wên senä' dovâysan wóetu'khánnamídi, heḍi u-á wesebo un'äadi híwó bí'an. Nää-á náwe t'ähki gikw'ó, heḍá Jôesi Táďá-á wá' náwe ná'indáďibá ná'ân. Nää gikw'ó ívit'ôeyaanídi hääwí t'ähki háa Nanbí Sedó Jôesi Táďádi wóetu'an waa ná'in dít'ôe'ámídi.”

Peter-di in Cornelius-'in Jôesi Táďávi hí' ovây't'ôe'o'

³⁴Heḍi ginnân Peter natú: “Nää naa dínhanginná ta'gendi Jôesi Táďádi t'owa t'ähki handa' ovâymäa'in. ³⁵T'ähki to'wên i' dâ'y'a'ginnin heḍá

híwó díví'ó'indá i'ḍi ovâysíghónde', tobá wáḥḥäwin dimuu wänbo'.
 36I'ḍi iví tun in Israel t'owa ovâymági, hedí ovâyṭu'an dínkodi i-áḍi dívíwóeníḍi Jesus Christ i'andi namuudi, i-á t'owa t'ähkígi' shánkí natsonji'i-ân namuu. 37Un úhanginná háa tí'úugéḍi napóe'in oe Galilee nange hedá háyú Judea nange naná' t'ähká, John i' p'ó'p'oe'kandi'ḍi in t'owa dip'ó'p'oe'púuwí'in ovâyṭu'an dihayḍi. 38Úhanginná Jôesi Tádáḍi iví Yä'dâa'i P'oe'wāḥḥā ōnsannin Jesus Nazareth-wi', hedānho Jesus-áho óesóge'in ikeeyamíḍi hedá in pínánadá óemānídá, hedí Jôesi Tádá i-áḍi najiḍi Jesus-di híwó in t'owa ovây'o' wáy namāa wänbo', hedá háyú i' Penisendiḍi ovây't'ōephadekannannin hekháa ovâymági.

39“Hä'wí Jesus-ví'gedi gínhanginná'ḍi na'indi t'owa äyt'ôe'o', háa i'an waa ee Jerusalem bú' hedá i' wé'ge'i bú'ây in Hudíyoví nange t'ähká naná'ḍi. I-á óet'óhtägek'ú'ḍi óehay. 40I-ânkun i' namuu Jôesi Tádáḍi óewáywówápaa'i', hedí dínkeyan i' powage'i thaa nachuu iwedi wíyá nawówápóe'in. 41T'ähkí t'owadá wí'óemú'pí, hebo na'in iví'gedi ívíhée'amíḍi páadébo díde'mannindānho i' äymú'. Wíyá nawówápóe ihayḍi i-áḍi ívíhúyān. 42Hedí i'ḍi na'in díjōn Jôesi Tádáví tun in t'owa äytunphaadé-íḍi, hedá äyṭu'ä'amíḍá ta'gendi i-ânkun namuu Jôesi Tádáḍi óesóge'i' t'ähkí t'owa ovâykeekw'ōeníḍi háa híwó háa híwóhpí díví'annin, wí'gíngí in ho dichuu'indá in wa' diwówájí'indá. 43T'ähkí Jôesi Tádáví tukhe'mindi díṭu'an, t'ähkí to'wēn Jesus-ví'piye dívíwäyunde'inbí t'aywó'ḍi dín'owó'jen. Jesus-ânkun ōnk'ú' gin dín'amíḍi.”

In Hudíyo dimuupí'in i' Yä'dâa'i P'oe'wāḥḥā dāyké'

44Wa'ḍi Peter-di gin ovâyṭumáadí i' Yä'dâa'i P'oe'wāḥḥā nawá t'ähkí in iví hí' ōnt'ōeyande'inbí'wepiye. 45Hedí in Hudíyo Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in Peter-áḍi di'ä'ä'in hânho ovâyháa'an, i' Yä'dâa'i P'oe'wāḥḥā in Hudíyo dimuupí'in wá' báyé'kíbo ovâymágíḍi. 46Dínhanginpóe ovâymági'in inbí hí' ho dit'oeḍi, gá pí'wí tundi dívíhée'odān, hedá Jôesi Tádá ívíwo hay'i namuu gin dit'ú'dá.

47Hedí Peter-di in i-áḍi di'ä'ä'in ovâyṭu'an, “Ná'in t'owa-á i' Yä'dâa'i P'oe'wāḥḥā dāyké', na'in i' äyké' waabá. Hedānkun tóebo wí'únk'ōepí ovâykhā'ámíḍi p'oeḍi ovây'p'oe'ámí'in, hewä.” 48Hedího in Cornelius-in ovâyṭu'an dínkhây'ä' dip'ó'p'oe'púuwí'in, dāykeeyamíḍi Jesus Christ-ví'in dimuu'in. Hedáhá' indi óedaa'an wí háyú thaa indáḍi iwóyí'níḍi.

Peter-di ovâyṭumáa in Jerusalem-in méesate'in háa napóe'in

11 ¹In Jesus-ví t'ōekhuwa'indá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in oe Judea t'ähkí dikw'ó'nindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' Jôesi Tádáví hí' iwe dívíwäyú'in. ²⁻³Hebo

wáy wên t'owa Jerusalem bú²wín dichanpóe t'ähkí t'owa Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in dínkhây²ä² in Hudíyoví khuu wá² dâyhúuwí²in. Hedího Peter Jerusalem-piye namää ihaydí indi óetu²an, “Hääwí gínkhâak'óe²i bí²an. Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dâymáapi²in t'owavi²we unji², hedá indádá bihúuyan?”⁴ Hedí Peter-di ovâythayyan t'ähkí háa páadé iwedibo napóe²in.

⁵Ginnân natú: “Oe Joppa bú² o²án dihaydi naa dáyjúusu²o², hedi o²ääk'óe waagibá dínpóedí wí hääwí dínkeepóe. Wên aa pháagin waaginbá namuu²in makówádí nawândi dínkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuu²in, hedá naví nú² dínpówá. ⁶Hedí híwó in aa phoge dómú², hedi t'ämäge²in hääpandá p'oekanu-á páäyü-á tsidé-á dovâymu². ⁷Hedí to²wídí díhí²máadí ot'oe. Ginnân dítu²an: ‘Peter, ówínúdí ovâyhánú hä²in hedá ovâyk'óe.’

⁸“Hebo naa-á otú, ‘Joe, há²to Nanbí Sedó. Hânhay wänbo naví sóphoge wídótógipí wí hääwí nanbí khuu gínmuudi gínkhâak'óe²i², gi²bi hääwí khää²i gin äytumáa²i².’

⁹“Hebo oe makówádí wíyá i² hí² ot'oe, gin: ‘Wí²úkhây²ähpi untú²uní²in nakhâak'óe²in hääwí Jôesi Tádá natú²i híwó²di namuu²in.’ ¹⁰Powin gin napóe, hedá hää t'ähkí makówápiye óewáytege.

¹¹“Thaydíbáho poje senä² Caesarea bú² iwedi ovâysannin i² tewhá ee o²án diwe dipówá. ¹²Hedí i² Yä²dâa²i P'oweahhâadi dítu²an, ‘Ánshaaginpidíbo² indádí ópún.’ Wên sí t'úuwín páadé²indá wá² naa-á²dimää, hedi i² sen dítuhkännandiví tewhá ee gits'ú. ¹³I²dân na²in dítu²an wí makówáwi t'ôepa²aa²i² iví tewhá íve nawindi óemú², hedi i² t'ôepa²aa²i²di ginnân óetu²an: ‘Wên senä² oe Joppa-piye ovâysân ná²i Simon náwe óemá²ídí, i-á Peter gin wá² nakháwá. ¹⁴I²dibá wovây²t'ôekankhây²máa hádídí ü-á hedá háyü² uví k'aygi²indá wovây²aywoení²in.’

¹⁵“Cornelius-di naa díhí²bowa ihaydáhá² naadá dovâyhée²an. Wa²di báyéki otúhpídíbo i² Yä²dâa²i P'oweahhâa inbí²wepiye nawân, páadé na²in gínpóe waagibá. ¹⁶Hedí dín²ánpówá i² to hí² Nanbí Sedó Jesus hää²di wänbo natú²di², gin: ‘John-di t'owa p'oe²idá² ovây²p'ó²p'oe²an, hebo undá i² Yä²dâa²i P'oweahhâa-á bínkáyjí wí p'ó²p'oe²kan waagibá.’ ¹⁷Jôesi Tádádí i² Yä²dâa²i P'oweahhâa ovây²mági, hedá hanbá na²in dí²mági, Nanbí Sedó Jesus Christ-ví²piye ívíwäyü ihaydí. Hedího hää-an naa omuu, ti naa dínk'óe Jôesi Tádá dówóyí²nídí? Naa-á joe.”

¹⁸Hedího in t'owa háa Peter-di ovây²tu²annin dit'oe ihaydi wíyá wídítúhpí híwóhpí i²annin. Dítú, “Jôesi Tádá hânho hay²i namuu. I²di in Hudíyo dimuupí²in t'owa wá² ovâykhäge²nan inbí t'aywó²di dáyjoe²amídí, wówátsi nahánde²pí²in dâymá²ve-ídí.”

Oe Antioch bú² Jôesi Tádáví tun dâywäyunde²

¹⁹Stephen óehay ihaydi pháapiyedi in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâyjänákí²o² hedího t'ämápiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia

nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, hedá wây-á oe Antioch bú'piyá. Eeje indi in Hudíyo t'owaḍa'mânho Jesus-ví'gedi ovâytu'an, in Hudíyo dimuupí'in t'owa-á joe. ²⁰Hewânbo wáy wên in dijá'nin sená'dáho oe Antioch bú'piyebá dimää'indá in Hudíyo dimuupí'in wá' Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovây't'ôe'o'. Ná'in sená'dá Cyprus-windá hedá Cyrene-windá dimuu. ²¹Hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí ná'in sená' ívíwo ovâykaymágidi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyüdi iví'piyá dívímági.

²²Oe Jerusalem in méesate'in t'owa háa oe Antioch napóe'in dínhanginpóe, hediho iwepiye Barnabas óesan. ²³⁻²⁴Barnabas-á híwó'di sen namuu, hedi pín ta'gedi i' Yá'dâa'i P'oewâḥḥâ-á imáa, hedi ívíwo Jesus-ví'piye iwâyü. Hedi oe Antioch napówa ihaydi imú' hânho híwó'di Jôesi Tádádí ovây'o'in, hediho nahíhchanpóe, hedi ovâytumakhe'an pín ta'gedi Nanbí Sedó Jesus-ádí dimúunídí. Báyéki t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíts'anwâyü.

²⁵⁻²⁶Ihaydáhá' Barnabas-á Antioch iweḍi oe Tarsus bú' naná' diwepiye namää Saul óenuwá-ídí, hedi óeshaa ihaydi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá hedá in wé'gen méesate'in t'owa-á wí paayo t'ähki dívíwé'ge'o', hedi in wíjedi báyéki t'owa ovâyhá'an. Ee Antioch in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in páadé ovâyts'ankháyá' "Christian" gin.

²⁷Ihayḍibá wên Jôesi Tádáví tukhe'min Jerusalem diweḍi oe Antioch-piye dimää. ²⁸Wí wêe in diweḍi Agabus gin nakháwá'i' iwínú, hedi in méesate'in t'owa ovâytu'an, "I' Yá'dâa'i P'oewâḥḥâḍi naa dínhangin'ânnan diḥâpuwagi'o'in wâḥḥâ t'ähki." Háa Agabus natú waa ta'gendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi. ²⁹Hediho in Antioch-win Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in t'ähki dâywéhpêe'an háyü dínkodi ihay inbí chá' dâywé'ge'amí'in, in tí'úuwin páadé'in oe Judea dithaa'inbí'wepiye ovâysaanídí. ³⁰Hediho han díví'andi Barnabas-ádí Saul-ádí i' chá' ovân'an, hedi indá in Jerusalem méesate'in tsonninbí'wepiye dânho'.

In Jesus-ví'piye' dívíwäyunde'in wiyá ovây't'ôephadekannan

12 ¹Ihayḥâ han napoe'o iwáydí i' nangewi tsondi Herod wên méesate'in t'owa ovâyjänáki'amídí natsompóe. ²Hedá wá' natsompóe James wí tsijó phá'dí óeháyjídí, i-á John-bí pá'dây ûnmuu. ³Herod ûnhanginpóe háa i'annindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hediho Peter wá' óepankáyjídí natsompóe. Gin i'an ná'i Hudíyoví shánki'eedi dinná' dihaydi, "Oewáasepi' pává koe shánki'eedi" gin dâytü'o'. ⁴Peter óeyá'di óepansóge, hedi tä'di sí (16) sundadoḍi óe'âyínmáa, jó'nängin díví'egó'o'. Iwedânho i' Hudíyoví shánki'eedi Passover gin dâytü'o naphade ihaydi, Herod-di Peter óepiyekhâyamáawân in t'owaví páadépiye ôntunjó'namídí. ⁵Hebo wa'di Peter napannân dihaydi, in méesate'indi ihayḍá' ônjúusu'o' Jôesi Tádádí óekhäge'namídí.

Peter i' pan tewhá iwedi óema'p'áûnwhihsuu.

⁶Khü'ðéedí naná, hedí wíyá tháwán hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymáawán. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedí handídi najó'k'óe. In wây-á wíje sundado-á oe pan tewhá já'wé'in phódi iwe da'âyinwin. ⁷Tsikhagipí wí makówáwi t'òepa'áa'i' iwe nakwinudee, hedí pan tewhá íve nakohkeepóe. I' makówási t'òepa'á'idi Peter k'luuwoo eedí óewádá'andi óekkehshaa, hedí óetü'an, "Ówânäki?, óshaa." Hedí i' kadéna khóe eeje nawhimuu'i' ûnwhihsuu. ⁸Hedí Peter óetü'an, "Uví siba'áa-ádi uví anto-ádi óto?." Hedího Peter han i'an. Hedáhá' óetü'an, "Nää-á uví k'éwé'in to-á wá' óto?, hedí naví tí'úuge unwóe'áá-i."

⁹Hedího Peter pan tewhá iwedi i-ádi napee, hebo wí'ûnhanginnáhpí háa i' makówáwi t'òepa'áa'i' i'o'in ta'gendi napoe'o'in háa hádééwáy iví ánskaa iwe waagi ná'i háäwí imúnde'in. ¹⁰Wêe sundado na'âyinwin diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáhá' in kwák'u phódi iwe dapówá, i' bú' p'óegé iwe nachá'nin. In phódi wí'bo napikhuudee. Hedí dapee, hedí wéhpêe p'òe daphade, ihaydáhá' i' makówáwi t'òepa'áa'i' wáypiye napóedí Peter wí'bo óeioe'an.

¹¹Nää-á Peter ûnhanginpóe ná'i háäwí ta'gendi ûnpóe'in, áäda' wínamuupí, hedí ginnân i'ánskaa'an: "Nábâa dînhanginná ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'òepa'áa'i' isan naa Herod-ví mangedí hedá in Hudíyo t'owaví'wedá dîn'aywoenídí, hedânho háawên jänäki'in dikanda'in wídi'ámipídí."

¹²Ihaydáhá' John Mark-ví jíyá Mary-ví'piye namää. Ee-á háyü-anho t'owa dívíjuusu'odi dikw'ó. ¹³Napówá ihaydi in já'wé'in tehpaá phódi iwe ipópó'an, hedí wí tewhá t'òe'i' a'yü, Rhoda gin nakháwá'i' namää imúunídí to-angú namuu. ¹⁴Peter ihée'andi nat'oeđi i' a'yü wese ûnhanginná to'wí namuu'in. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-ívi'wedí oe ívepiye i'áäts'úde in t'owa ovây't'òe'ámídí, "Peter oe já'wé tehpaá phódi iwe nawin." ¹⁵Indi óetü'an, "Ü-ân unbondoemuu." Hebo i' a'yü-á ihe'jidída' natü?, "Háa wâyü'an waa ta'gennânkun namuu." Indi óetü'an, "Hádééwáy wí makówáwi t'òepa'áa'i' namuu, Peter óe'âyinmáa'i'?"

¹⁶Wa'di dívíhí'maadíbo Peter-á ihe'jidída' ipópó'o', hedí in phódi dâyhoo ihaydi to'wí namuu'in dâymü'di ovâyháa'an. ¹⁷Peter imannan dituháanídí, hedí ovây't'òe'an háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'òepa'áa'i' isan waa i' pan tewhá iwedi óepeeyé-ídí. Hedáhá' ovâyü'an, "James-á hedá in wé'gen tí'úuwín páadé'indá bint'òe'an háa dînpóe'in." Hedí iwedi wíyá wáypiye namää.

¹⁸Nahé'dénpóe ihaydi in sundado hânho dîntü?. ¹⁹"Wáyo Peter?" gin dívítsika'máa. Herod natsonpóe dâynuuwá-ídí, hebo wí'óeshaapí. Hedího Herod-di in áyí'nin ovâytsika'yan háa napóe'in, hedí in wídi'hanginnáhpídí natsonpóe ovâyháanú-ídí.

Ihaydáhá? Herod-dá Judea nange iweḍi oe Caesarea bú?piye namää, heḍi wí háyú thaa iwe iwóyí?.

I? tsondi Herod nachuu

²⁰Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaa?inbí?piye. In t'owa ná?in wíje bú?win Herod-ví nange iweḍi inbí húugí? dín?äá?ä, hedânho dívíwé?ge?an dívíhée?ámíḍí, hedáhá? wên senä? iví?piye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'ó?dédí? t'ôe?i-áḍí dívík'ema?an, i-á Blastus gin nakháwá, heḍi i? óetü?an Herod óedaa?ámíḍí wiyá indáḍí wínat'ay-ípíḍí.

²¹Herod wí thaa ovâyhée?ámíḍí ide?man. Iví tsondiwi aa i?awe, hedáhá? i? tsondi púwéḍé eedí isóge, heḍi thaa t'ähkí in t'owa ovâyhée?an.

²²Ihí?máa ihayḍi in t'owa ginnân dívítüwínunde?, “Jôesidân dhí?máa waagibá nat'oe't'ôe, wí sendiḍa?bá joe.” ²³Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádáḍí wí makówáwi t'ôepa?äa?i? óesan Herod óehay?ámíḍí, heḍi pubáḍí iví see ônk'oedího nachuu. Han ûnpóe iḍi in t'owa wí?ovâyü?anpíḍí Jôesi Tádáḍa?mân hay?i namuu?in.

²⁴Hewânbo báyéki t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánkí wânbo dit'oe'o, hedá báyéki ônsígíhónde?.

²⁵Ihayhâäbá Barnabas-á Saul-áḍí inbí t'ôe oe Jerusalem dânbowa, i? chá? in méesate?in tsonnin ovây mágíḍi, heḍi iweḍi oe Antioch-piye dawáymää. John wá? indáḍí dânho?, i-á Mark gin wá? nakháwá.

Barnabas-á Saul-á ovânde?mandá ovânsan

Jôesi Tádáví hí? t'owa ovây't'ôe?ámíḍí

13 ¹Oe Antioch bú? iwe in wé?gen méesate?indáḍí wên Jôesi Tádáví tukhe?mindá hedá wên iví hí? ovâyhâ?o?indá diji?. Ginnân dikháwá: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á “Phéndi Sen” gin óetü?o?), Lucius-á (i-á Cyrene nange?i namuu), Manaen-dá (i-áḍí hedá i? tsondi Herod-áḍí wé?ge dasôe). ²Wí thaa diwé?gek'w'ó Nanbí Sedó Jôesi Tádá óe?a?ginmâäníḍí hedá dívíhâäḍá?ámíḍí, heḍi i? Yä?dâa?i P'oweahâäḍi ovâyü?an, “Naadi Barnabas-á Saul-áḍí dovânde?man wí t'ôe hâäwí dîn?ámíḍí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dân?ámíḍí.” ³Heḍiho wiyá dívíhâäḍá?an, heḍi in wíjeví?ḍi dívímankw'óḍiḍi ovânjúusu?an, heḍi ovânsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji?

⁴⁻⁵Heḍiho Barnabas-á Saul-áḍí damää, i? Yä?dâa?i P'oweahâäḍi ovântü?an waa. John Mark wá? indáḍí naji? ovânkhäge?namíḍí. Oe Seleucia bú?piye dimää, iweḍáhá? kophé iweḍi wí p'ojâäḍi Cyprus gin dâyü?o? iwepiye dimää. Heḍi Salamis bú?-á dipówá, heḍi iwe Jôesi Tádáví tun in Hudíyoví méesate eeje ovây't'ôe?o?.

⁶In poje senä? ná?i p'ojâäḍi i?ge t'ähkí diji?, ihaydáhá? oe Paphos bú? dipówá. Iwe wí Hudíyo sen óemû?, Bar-Jesus gin nakháwá?i? (Greek

tundi “Elymas” gin nakháwá). I-á pínnándi namuu hedí natú⁷ i-á Jôesi Tádáví tukhe²bi-ân namuu, hewänbo ihójomáa. ⁷Ná⁷i sendá i⁷ nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema únmuu. Sergius Paulus-á hânho há⁷i sen namuu, hedí Jôesi Tádáví hí⁷ nat'ôeyanda⁷di Barnabas-á Saul-á ovântuhkännan. ⁸Hebo ná⁷i pínnándi nada⁷ ovânkhâ⁷amídí, hedânho i⁷ tsondi⁷ óetumáa, “Wíwíwäyú-í-pí háa wóetumáa⁷in.” ⁹Hedí Saul (näa Paul gin wá⁷ óekháyá⁷de⁷) i⁷ Yá⁷dâa⁷i P¹oewâhâ⁷ pín ta⁷gedí imáa, hedí tsíhtáye Elymas óedamúnde⁷, ¹⁰hedí óetu⁷an, “U-á Penísendí ay-ân kavêe unmuu, u-á wí hójo⁷ída⁷ unmuu, háäwí bí⁷o⁷i-á yá⁷dâapi⁷da⁷ namuu, háäwí híwó⁷di namuu⁷i-á nâat'ay, u-á Jôesi Tádáví ta⁷ge⁷in p'ôe mânäägi⁷amí⁷in unda⁷. ¹¹Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Tádádá wóetuhchänukhây⁷máa, hedânho untí⁷t'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa i⁷ than wänbo wí háyää wänbo wínâamúuní⁷.”

Paul ihí⁷bowa ihaydí wesebo Elymas-ví tsée iwe únkhaadeedi t'ähkí únkhunpóe, hedí oepiyá náäpiyá najídi wí to⁷wí óetu⁷wämáa óepaamá⁷ve-ídí. ¹²Háa Elymas ún⁷póe⁷in i⁷ tsondídí óemú⁷ ihaydí Jôesi Tádáví tun iwäyü. I⁷ háäwí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví⁷gedí naháhpóe⁷i⁷di óeháa⁷an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú⁷ Pisidia nange naná⁷ diwe daji⁷

¹³Paul-ádí iví k'ema⁷indádí Paphos-di kophé iwedí dimää, hedí oe Pamphylia nange iwe Perga bú⁷ dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovânjoe⁷an hedáhá⁷ i-á Jerusalem-piye nawáymää. ¹⁴Perga iwedí in wíje damää, hedáhá⁷ Antioch bú⁷ oe Pisidia nange dapówá. Hedí kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate⁷ay ee dats'í⁷ Jôesi dân⁷a⁷ginmäänídí. ¹⁵Wí to⁷wí wí háyú háa Moses ita⁷nan diwedí itunnan, hedá wíyá to⁷wí-á háyú-á in Jôesi Tádáví hán⁷oe⁷in tukhe⁷min dâyta⁷nan diwedá itunnan. Dântunkanbowa ihaydí in méesate p'ó⁷dédí⁷indi to⁷wí óetu⁷an Barnabas-á Saul-ádí ovântu⁷amídí, “Tí⁷úuwin páadé⁷in, ti wên tumakhe wänbo ná⁷in t'owa ovây⁷määní? Dada⁷dáho náa ovây⁷hée⁷amí.” ¹⁶Hedího Paul iwínúdí imannan díví⁷ây⁷oeyaanídí, hedí ginnân ovây⁷tu⁷an:

“Un Israel t'owa, hedá un wé⁷gen t'owa Jôesi bín⁷a⁷ginmä⁷indá, bí⁷t'ôeyanbe. ¹⁷Na⁷in Israel t'owa Jôesi Tádáví⁷piye ívíwäyunde⁷, hedí hán⁷oebo⁷ i⁷dân nanbí thehtáy pahpá⁷in dínde⁷man, hedá oe Egypt nange dithaa ihaydí ovâykhäge⁷nan díví⁷ây⁷t'owasôewé-ídí, tobá iwewin wídimuupí wänbo⁷, hedáhá⁷ iví kaydí há⁷i nange iwedí ovâypiye. ¹⁸Hedí jónántä pąayo ahkon ní⁷ge diji⁷ ihaydí ovây⁷âyíngi⁷an. ¹⁹Hedí Jôesi Tádádí ovâykhäge⁷nan tsé ihay há⁷äge⁷in t'owa ná⁷i nange Canaan gin dâytu⁷an diwe ovây⁷hâanú-ídí, hedáhá⁷ i⁷di in Israel t'owa Canaan ovâywíje. ²⁰Jónán tągintädáhá⁷ p'ánántä (450) pąayo óeho⁷ ná⁷i t'ähkí napúuwídí.

“Iwedáho Jôesi Tádádí ovây⁷tonninkw'óe⁷ó, iví tukhe⁷bi Samuel óesóge puwahay. ²¹Hedí in t'owadí Samuel óedaa⁷an wí kw'áye⁷i tsondi ovây⁷sôege-ídí,

i' wé'ge'i nange'in t'owa dín'án waagibá, hedího Jôesi Tádádí Saul ovâymági, i-á Kish-ví ay únmuu, hedí in Benjamin-bí ây iwedi'i' báho namuu. Saul-á jónántä (40) paayo inbí kw'áye'i tsondi dínmuu. ²²Ihaydiho híwóhpi i'andi Jôesi Tádádí óejáa'an, hedí David óesóge inbí kw'áye'i tsondi dínmuunídí, i-á Jesse-ví ay únmuu. Jôesi Tádá natú, 'Naa dínhanginná David-ví ánskaa-á naví' waagibá únmuu'in, hedá i-á háäwi t'áhkí háa naa otú waa ikanhúuwí.' ²³Jôesi Tádá iví tun imági David-ví thehtáy pahpá'ây iwedi wí na'á'in ná'in Israel-win t'owa ovây'aywoenídí, hedí i-áho náa napówa, i-á Jesus-áho namuu.

²⁴"Hewänbo wa'dí Jesus iví t'ôe its'an' anpídíbo', John i' p'ó'p' oekandi'dí in Israel-win t'owa t'áhkí ovây'tumáa, 'Unbí t'aywó'dí binjoe'an, ihaydânho wây'p'ó'p'oe'ámí.' ²⁵Hedí John iví t'ôe ibowakhây'o' ihaydi, ihaydä' ovây'tumáa, 'Ti naa-ân i' bintsíkha'máa'i' omuu gin í'ánde'? Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tí'úugá wíyá to'wí napowagi'o, i-á naví shánkí itsonmáa'i' namuu. Naa ihay híwó'dí wó'muupí iví anto wänbo dön'áädi-ídí,' ginnânho John natú.

²⁶"Tí'úuwín páadé'in, un Abraham-bí ây iwedi'in ímuu'indá hedá un wé'gen t'owa Jôesi Tádá bín'a'ginmá'indá, undádí na'indádí Jôesi Tádádí dítu'an hádídí in t'owa ovây'aywonde'in. ²⁷Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaa'in hedá inbí tsonnindá ta'gendi wídínhanginnáhpí to' Jesus namuu'in, hedá i' hí' Jôesi Tádáví tukhe'min Jesus-ví'gedí dâyta'nandi wídíka'póya'pí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówa thaa waa ná'i hí' dâytundo wänbo', híwó wídíka'póya'pí. Hedânho dítú Jesus óeháyji'in únkhây'ä', hedího háa in Jôesi Tádáví hán'oe'in tukhe'min dâyta'nan waa ta'gendi napóe. ²⁸⁻²⁹Hääwi t'áhkí Jesus óe'andi Jôesi Tádáví ta'nin diwe ho nata'muu. Ná'in t'owadi Pilate óedaa'an natsonpúuwídí Jesus óeháyjídí, tobá wên t'aywó'nin wí'ónshaapí wänbo'. Hedí han óe'andá nachuudá in phé'win diwedi óewáve, hedá wí t'owápho ee óek'ú'.

³⁰⁻³¹"Hewänbo Jôesi Tádádí óewáywówápaa. Háýán wänbo wên t'owaví'piye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in to'wên óeyuuhonnin Galilee iwedi Jerusalem iwehay wa' nachuupídíbo'. Hedí ná'in t'owadá wé'gen t'owa ovây'tumáa nawáywówápóe'in dâymú'.

³²⁻³³"Hedí náa-á na'indá wá' ná'i' híwó'dí tun wây't'ôe'o'. Jôesi Tádá nanbí heháäwi thehtáy pahpá'in iví tun imági Jesus óewáywówápakhây'máa'in, hedí háa ovây'tu'an waa na'in inbí ây iwedi'in gimuu'ingí' í'an. In eedi'in Psalm diwebo háa Jôesi Tádádí Jesus óetu'an waa ginnân nata'muu:

Náa thaa dovâykeeyan naa uví Tádáho omuu'in.

³⁴Wíyá wáyge Jôesi Tádá gin wá' natú:

Naadi David dótu'an ta'gendi hânho híwó dókhây'máa'in,
hedí un wá' hanbá wâykhây'máa.

Hedí ná'i hí'-á ginnân natunda': Jesus-ví tú'-á wí'únseejé-ípi gá óewáywówápakhây'máadân, hedí há'to wíyá nachuu-í. ³⁵Hedânho David-di wây-á wéhpêe Psalm ita'nan diwe Jôesi Tádá gin óetu'an:

Uvǐ yǎ́d̄aaʹi ayvǐ túʹ wín̄aasijepǎkhâymáapǐ.

³⁶David-á wǐʹbo ivǐʹgedǐ wǐʹihǐʹmáapǐ. Ivǐ thaa waʹ nawówájiʹ ihaydǐ háa Jôesi Tádádǐ óetuʹan waa ivǐ t'owagiʹ iʹan, ihaydáháʹ nachuu, hedǐ ivǐ páadé kǎʹǎǎʹin ovâykhǎʹkwʹódi iwebá óekháʹkʹúʹ, hedǐho ivǐ túʹho únsije. ³⁷Hewânbo Jesus-vǐ túʹ-á wǐʹúnsijepǐ, i-á iʹ Jôesi Tádádǐ óewáywówápaaʹi namuu.

³⁸⁻³⁹“Tǐʹúuwin páadéʹin, naa odaʹ íkapóewǐʹin náʹin náä wáythkankhâymáaʹin: Háa Jesus iʹannin namuudǐ unbǐ tʹaywóʹdi wovâyʹowóweje-í. Tobá iʹ tson̄tun Moses itaʹnandi bǐnʹaʹginnamídǐ úvǐkhǎǎde wânboʹ, háʹto unbǐ tʹaywóʹdi wovâyjâaʹámǐ, hewânbo Jesus-vǐʹpiye úvǐwâyundéháho wovâyjâaʹámǐ-ákun. ⁴⁰Náä undá bǐʹáyǐngǐʹan hedânho náʹin Jôesi Tádávǐ híʹ ivǐ tukheʹmin dâytaʹnannin wǐʹúnpuúwípídǐ:

⁴¹Un ítúʹin navǐ híʹ wǐd̄ínchǎʹmuupǐʹin bǐtʹóeyan.

Unbǐ thaa eeje wǐ háǎwǐ wâyupǐwóʹdi namuuʹi hânho hayʹi namuudǐ naa dáykhâymáa, hedǐ wǐʹúvǐwâyukhâymáapǐ tobá wǐ toʹwídǐ wovâythayjo wânboʹ. Hedǐho wovâyháaʹámǐ, hewânbo wǐʹúvǐwâyü-ípǐ, hedânho íchuuwǐ.”

⁴²Paul ihǐʹbowa, hedǐ i-ádǐ Barnabas-ádǐ iʹ Hudǐyovǐ méesate iwedǐ dapeemǎn dihaydǐ in t'owa didaʹjiʹ owáy wíyá kaykhanwówá thaa náʹi háǎwǐ ditʹoe íʹgedǐbá shánkǐ ovâyhéeʹámǐʹin, ⁴³hedǐ dínwéʹgekʹeweʹ dihaydǐ, báyéki in t'owa Paul-ádǐ Barnabas-ádǐ dimáä, hedǐ in wǐjedǐ ovâytumakheʹan Jôesi Tádávǐ sígǐsehkanä iwe dívǐwâyuhúuwídǐ. Wáy wên náʹin t'owa-á Hudǐyo dimuu, wây-á wëndá Hudǐyo dimuupǐ wânbo in Hudǐyovǐ khuubá dâyhon.

⁴⁴Wíyá jáadǐ iʹ kaykhanwówá thaa nanáʹ diwe, tʹǎhkǐ waa in búʹwin t'owa dívǐwéʹgeʹan náʹi Jôesi Tádávǐ tun Paul-ádǐ Barnabas-ádǐ dântʹóeʹođǐ ditʹoe-ídǐ. ⁴⁵In Hudǐyovǐ pʹóʹdédǐʹindi náʹin báyéki t'owa in wǐjevǐʹpiye dimändǐ ovâymutʹ ihaydǐ, ívǐwo dithúupóe, hedǐ ovâytumáa Paul-vǐ híʹ-á taʹgen wǐʹúnmuupǐ, hedá ivǐʹgedá híwóhpǐ dívǐhéeʹan. ⁴⁶Hebo Paul-ádǐ Barnabas-ádǐ khunwóedaʹginpídǐboʹ ovâyhéeʹan. Ginnân datú: “Nakhâyʹǎ Jôesi Tádávǐ híʹ un Hudǐyo páadé wáyʹtʹóeʹámǐʹin, hedǐho han äʹan. Hebo bǐnjoegiʹandi úvǐkeejoʹ undá in wówátsǐ nahándepǐʹin bǐnkáyjǐʹin wǐʹímuupǐʹin, hedânho náä naʹindi wâyjoekankhâymáa, hedá in Hudǐyo dimuupǐʹinbǐʹpiye gamän, ⁴⁷gá Nanbǐ Sedó Jôesi Tádádǐ ivǐ taʹnin diwe naʹin ginnân dítúʹandân:

Naadǐ uʹ wídeʹman wǐ ko waagiʹbá unmuúnídǐ,

in Hudǐyo dimuupǐʹinbǐʹpiye unmuú-ídǐ,

in t'owa tʹǎhkǐ náä oepáa kʹaydǐ hádǐdǐ ovâyʹaywoenǐʹin ovâytuʹǎámídǐ.”

⁴⁸In Hudǐyo dimuupǐʹin iwebá dijiʹin náʹi híʹ ditʹoedǐ hânho dihíhchanpóe, hedǐ dítú, “Nanbǐ Sedó Jôesi Tádávǐ híʹ híwóʹdi únmuu.”

Hedi t'ähkí in to²wên Jôesi Tádádí ovâyde²mannin ná²in wówátsi nahánde²pí²in dáykáyjídí iví²piye dívíwäyü.

⁴⁹Hedi shánkí wänbo t'owa i² nange t'ähkí dikw'ó²nin Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun dit'oemän. ⁵⁰Hewänbo in Hudíyodi in bú²win kwiya² kodit'owa dimuu²in Jôesi Tádá óe²a²ginnin ovây²t'e²ya²nan, hedá in sená² kw'áye²in dimuu²in wá², hediho ná²indá Paul-á Barnabas-á ovânjänákí²an hedá inbí nan diwedi ovânkhe²piye. ⁵¹Hediho inbí anto iwedi dâna²jeepí²in in t'owa ovâykeeyamí²di kodi wídíví²anpí²in, hedáhá² ná²i wêe bú² Iconium eepiye damää. ⁵²Hedi in Antioch bú² dithaa²in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in hânho dihíhchanpóe, hedá pín ta²gedá i² Yä²dâa²i P'owea²hâa²-á dâymáa.

Paul-ádí Barnabas-ádí Jôesi Tádáví tun oe Iconium bú² ovây²t'ôe²o²

14 ¹Háa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dânpóe waabá oe Iconium wá² dânpóe. I² Hudíyoví méesate²ay ee dats'ú, hedi hânho híwó ovâyhée²andi báyéki t'owa Hudíyo dimuu²indá Hudíyo dimuupí²indá Jesus-ví²piye dívíwäyü. ²Hewänbo wên Hudíyo inbí hí² dívíwäyunde²pí²indá wây-á Hudíyo dimuupí²in ovây²t'e²ya²nan, hediho ná²in Hudíyo dimuupí²in in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²inbí²piye háa dichaa. ³Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jáadi iwebo dänwóyí², hedi khunwôeda²ginpí²di²bo Nanbí Sedó Jesus-ví²gedí dänhí²máa. Hedi i²dá ovânkaymági pinnán t'ôe dän²amí²di, hedânho in t'owa ovâykeeyamí²di i² hí² iví sígísehkaná ünmuu i²gedá ta²gen namuu²in. ⁴Hebo in t'owa i² bú²windá dit'oedi handá² wídí²ánshaamuupí. Wëndá in Hudíyo-ádí dipóe, wëndá in wíje Jesus-ví²t'ôekhuwa²indádá.

⁵Hediho wên Hudíyo-ádí wên Hudíyo dimuupí²indádí in bú²win p'ó²dédí²in wóegé díví²ánshaamági ovânwa²amí²di hedá ovânk'usäyü-ídá. ⁶⁻⁷Hebo háa ovânkhây²máa²in Paul-á Barnabas-á dänhanginpóe, hediho oe Lycaonia nangepiye dajân, hedi wíje bú² Lystra-á Derbe-á iwe hedá i²ge t'ähká Jôesi Tádáví híwó²di tun in t'owa ovây²t'ôekanhon.

Paul oe Lystra bú² óek'usäyü

⁸Ná²i bú² Lystra iwe wí sen natsi²dee²ipí² na²án. Na²aypuyä²dibo ha²bi namuu, hediho wáymúu wänbo wí²ijyépi. ⁹Paul ihí²máadi ná²i sendá nat'ôeyannán. Paul-dá ta²gebo óemú²di ünhanginná i² sen in wäyü ünhehkháapúuwí²di imáa²in, ¹⁰hediho kaygi óetu²an, “Óta²gewínú.” Hedi i² sen ichänuwínú²di natsi²dee.

¹¹In báyéki t'owa iwe diji²in háa Paul i²annin dâymú²di di²ánde wên wíje inbí jôesi damuu²in, hediho kaygi ditú² inbí tundi, “Wên jôesi damuu²in makówá²di nanbí²wepiye dawân hedi na²in t'owa waaginbá dapaa.” ¹²Ditú² Barnabas-á Zeus-ân namuu, hedi Paul-á Hermes gân óekháyá², gá Paul shánkí ihí²máadân. ^c ¹³Wí

c In Lycaonia-win t'owa-á in wé²gen Greek t'owa waaginbá dimuudi báyéki jôesi dínkw'ó. I² shánkí p'ó²dédí²-á “Zeus” gin óekháyánde², hedá wí t'ôekhuwa²-i-á “Hermes” gân nakhawá.

méesate hay⁷i oe bú⁷dí já⁷wé nak⁷óe, iwe in t⁷owa Zeus dáy⁷a⁷ginmä⁷. I⁷ méesatewi owha⁷ wên tóedo-á hedá póvi ophídé⁷i-á i⁷ bú⁷ tehpaá phódi iwepiye imaa, hedí i-ádí in t⁷owa-ádí in tóedo dáy⁷aháanú-í⁷in dida⁷ ovân⁷a⁷ginmäänídí.

¹⁴Hebo Paul-á Barnabas-á háa in t⁷owa dívíkhâymaa⁷in dânhanginpóe ihaydi inbí k⁷éwé⁷in to dânhwée⁷an ovâykeeyamídí háa díví⁷o waa wí⁷ovânhí⁷anpí⁷in, hedá in t⁷owaví jáa dâñ⁷âats⁷údedi dântwínú, ¹⁵“Háadan gin úví⁷o⁷? Na⁷indá t⁷owađá⁷ gamuu un waaginbá. Na⁷indá ga⁷ää Jôesi Tádáví híwó⁷di tun wáy⁷t⁷óe⁷amídí, hedânho ná⁷i háäwí nachä⁷muupí⁷ úví⁷o⁷i bínjoe⁷amídí, hedá i⁷ nawówáji⁷i Jôesiví⁷piye úvíwä⁷äyú-ídá. I-ân makówá-á nandá mâap⁷oe-á hedá háäwí t⁷âhkí eeje nakw⁷ó⁷di-á ikhíjé. ¹⁶Hedí tobá hân⁷oebo náa puwahay wáyjé t⁷âhkí⁷in t⁷owa háa díví⁷amí⁷in dida⁷ waa Jôesi Tádádí ovâykanmági wänbo⁷, ¹⁷thay⁷eedí ovâykeeyan háawi i⁷ namuu⁷in hânho híwó ovây⁷andi. I⁷dân in kwan makówádí wovâyjemu, i⁷dibá háäwí i⁷ nan diwedí napaa⁷i wovâypaye. I⁷dân koegi⁷ wovâyma⁷ hedá wíyá háäwí unbí pí⁷ná wovâyhíhchannamígí⁷-á,” gin Paul-di ovâytu⁷an. ¹⁸Hebo tobá t⁷âhkí ná⁷i ovây⁷tumáa wänbo⁷, báyéki t⁷óe dânpóe in t⁷owa ovâywóyí⁷nídí in tóedo wíđáy⁷t⁷aháanú-ípídí in ovân⁷a⁷ginmäänídí.

¹⁹Ihaydibá wên Hudíyo Antioch bú⁷win hedá Iconium bú⁷windá dipówá, hedí Paul-á Barnabas-á ovântunsúumáadi in Lystra-win t⁷owa háa ná⁷in dipówá⁷in ditú waagíđá⁷ dívíwäyü. Hedího Paul óek⁷usäyü hedí óehay gin dicanpóedí ee bú⁷dí já⁷wépiye óewhaapiye. ²⁰Hewänbo wên Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in Paul-ví⁷wepiye di⁷ää, hedí wa⁷di iví⁷ge dibúuwín dihaydi iwínú, hedá wíyá i⁷ bú⁷ iwebá nawáys⁷ú. Wíyá tháwándá i-ádí Barnabas-ádí oe Derbe bú⁷piye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú⁷piye dawáymää

²¹Oe Derbe bú⁷ Jôesi Tádáví híwó⁷di tun ovây⁷t⁷óe⁷an, hedí báyéki t⁷owa Jesus-ví⁷piye dívíwäyü. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá i⁷gepiye hedá Pisidia nangewi bú⁷ Antioch-piyá dawáymää. ²²Ná⁷i bú⁷ eeje in Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in ovâykhäge⁷nan shánki kay⁷indi dívíwä⁷äyú-ídí, hedá dântumakhe⁷an ta⁷gendi dívíwäyühúuwí⁷in. Ovâytu⁷an, “T⁷âhkí na⁷in âyt⁷óephaadé-í⁷in gínpuuwí oe makówá gipówápídíbo⁷.” ²³Hedí t⁷âhkí i⁷ méesate eeje tsonnin ovâykw⁷ódi, hedáhá⁷ dänjüusu⁷andá dänhaäđá⁷andá t⁷âhkí in dívíwäyü⁷in ovâytu⁷an, “Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wovâypahúuwí.”

²⁴Nää-á Pisidia nange i⁷ge daphademää, hedá Pamphylia nange iwá dapówá. ²⁵Iwe in Perga bú⁷win t⁷owa Jôesi Tádáví tun ovây⁷t⁷óe⁷an, hedá iwedá wíyá wêe bú⁷ Attalia-piye damää. ²⁶Iwedáhá⁷ kophé iwedá i⁷ wêe Antioch bú⁷ iwepiye dawáymää. Iwedânho hân páadedí wáypiye damää hedí damääpídíbo in méesate iwe⁷in t⁷owađi ovânjúusu⁷an Jôesi Tádáví sgi⁷shekanädi ovân⁷áyíngí⁷amídí, iví t⁷óe dâñ⁷amídí. Hedí náa-á inbí t⁷óe-á dâñbowadi dawáy⁷ää.

27 Oe Antioch dapówá ihaydi t'ähkí in méesate²in t'owa ovâywé²ge²an, hedí ovâytu²an háa Jôesi Tádádí ovânhkäge²nannin i² t'ôe dân²andi t'ähkí, hedá ovâythayyan háa in Hudíyo dimuupí²in wá² Jôesi Tádádí ovây mági²in dívíwäyü-ídi. 28 Báyékí thaa oe Antioch in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²indádí dânwóyí².

Oe Jerusalem in méesate²in tsonnin dínwé²gepóe

15 1 Wên senä² oe Antioch dipówá Judea nange iwedi, hedí indi in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâyhâ²o². Gin ovâytu²an: “In Hudíyo waaginbá ík'ewetaamuupí²dá Moses natsompóe waa, undá há²to² oe makówápiye ímú-í.” 2 Paul-á Barnabas-á íviwo wí²ovânhí²anpí háa in senä² dipówá²in ditü²nin, hedí indádí báyékí dívítuhkannan. Hedího Paul-á Barnabas-á hedá wáy-á wên Antioch-win senä²dá ovâyde²man Jerusalem-piye dimú-ídi, iwe ovâyhéé²ámídi in Jesus-ví²t'ôekhuwa²indá in méesate²in tsonnindádí ná²i hääwí napóe í²gedi.

3 Hedího ná²in senä² Antioch iwedi ovâysandi ná²in wíje nange Phoenicia-á Samaria-á í²ge diphade. Eeje in Jesus-ví²piye dívíwäyunde²in ovâytu²an hääwí t'ähkí háa in Hudíyo dimuupí²in dínpóe²in, inbi kuuu dâyoje²andi Jesus-ví²piye dívímági. Hedí ná²i hí² dit'oe di hânho dihíhchanpóe. 4 Jerusalem bú² in senä² dipówá ihaydi, in méesate²in t'owa-ádi in Jesus-ví²t'ôekhuwa²indádí hedá in méesate iwe²in tsonnindádí in ovâysíghógi. Ihaydiho Paul-ádi Barnabas-ádi ovâytu²an t'ähkí i² hääwí Jôesi Tádádí ovâykhäge²nandi díví²ámídi í²gedi.

5 Hebo wên Jesus-ví²piye dívíwäyunde²indá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedí dívíwínúdi ginnân ditú, “In Hudíyo dimuupí²in t'owa-á dínkhây²ä² in Hudíyoví k'ewe taadi ovâytaa²ámí²in, hedá wá² nakhây²ä² ovâytu²ä²ámí²in t'ähkí i² tsonnun Moses ita²nandi² dâyo²a²ginnamí.” 6 Hedího indádí in Jesus-ví²t'ôekhuwa²indádí in méesate iwe²in tsonnindádí dívíwé²ge²an ná²i hääwí í²gedi dívíhéé²ámídi.

7 Híwó hayho dívíhéé²an, ihaydiho Peter iwínúdi ovâytu²an, “Tí²úuwín páádé²in, úhanginná háyü hay paayo phade Jôesi Tádádí naa díde²mannin in Hudíyo dimuupí²in dovâyhéé²ámídi íví híwó²di tun dit'oe-ídi hedá í²piye dívíwäyü-ídi. 8 Jôesi Tádá t'owa t'ähkíví ánshaa úhanginná, hedí na²in dínkeeyan í²dá in Hudíyo dimuupí²in wá² ovâysíghógi²in i² Yä²dâa²i P'oe waahâ² ovây mágidi. Na²in dí mági waabá in ovây mági. 9 Hedá ikeeyan t'ähkí indádí na²indádí handá² dí máa²in, gá indi íví hí² ónwäyüdi í²dá inbí t'aywó²di inbí pí²ná²di ovâyjáa²andân. 10 Heháadanho náa un ída² Jôesi Tádá bînt'ayjaa²ámí²in? Undá ítsonpoe²o in Hudíyo dimuupí²in Jesus-ví²piye dívíwäyü²in wên hääwên kâyo²in díví²ámí²in, hewânbo háa bîntsonmáa²indá na²in wí gínkodipí íví²ámídi, nanbí thehtáy pahpá²in wá² wânbo wí dínkodipí. Wí hääwí kháa²i inbí t'ú²k'eeegi bînt'í²k'úya² waagibá úví²o². Ha²wâa wí²úví²ámí²pí. 11 Na²indá

íwíwäyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkanä ûnmuudíbo dín'aywoenídí, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' handidíbabá ovây'aywoení."

¹²Ihaydáhá' Barnabas-ádí Paul-ádí ovâyhée'an. In t'owa t'ähkí diwé'gekwl'ó'nin hânda' dikwodée ovânt'öeyandedi in wíjedi ovây'tumáadi háa Jôesi Tádádí ovânkhäge'nannin t'ämäge'i pínán t'öe dân'amídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa-ádí daji' ihaydi. ¹³Dänhi'bowa, ihaydáhá' James-dá ginnân ihée'an: "Tí'úuwin páadé'in, nää-á naa-áhá' dînt'öeyan. ¹⁴Simon Peter-di na'in dítu'an Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'âyîngimáa'in, hedí handidi dînkeeyan wên in diwedi ovây'hógi'in iví'in ûnmúunídí. ¹⁵In Jôesi Tádáví tukhe'min hân'oebo hanbá dítú, hedí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú'in ginnân dâyta'nan:

¹⁶⁻¹⁸ 'T' tsondi David-ví ây iwedi'inbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanu'i waagi'inbá dipóe,

hewânbo wáy wí thaa naa owây'ä? hedá inbí tsonkhuu dovâywáymääni.

Háa dimú'de waagibá dovâywáykwohkâymaa.

Naa han dâykhamáa hedânho t'ähkí in wé'gen t'owa dida'idí dítáa-f'in,

hâyú in Hudíyo dimuupí'in dovây'hógi'in naví'in dînmúunídí.

Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'dá hân'oe ná'i hääwí t'owa ovâyhangin'annan."

¹⁹Hedá James gin wá' natú, "Ná'i hí' Jôesi Tádá natú'i namuudi, ginnân naa dînchanpoe'o: Wíginkhây'ähpi in Hudíyo dimuupí'in Jôesiví'piye dívits'anwäyü'in âyü'âamí'in háawin kây'in dâ'y'amídí.

²⁰Han ív'í'amíví'wedi, âyta'namí ginnân âyü'âamídí: Wíðâyk'o'ípi i' koegi' nakoekhâak'öe'i gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymágidân,^d hedá wíyá to'wívi kwee-áadí háa sendádí wídívíwho'kw'öenípí, hedá in animáa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí'-á wíðâyk'o'ípi, hedá i' ûnp'oe wânbo-á wíðâyk'o'ípi.^e ²¹Gin naa otú' gá ná'i hääwí i'gedi Moses ita'nandân, hedí kaykhanwówá thaa waagi Hudíyoví méesate eeje báyéki pāyayo phade waabo ná'in Moses ita'nannin t'owa dâytundo', hedá iví hí'-á t'ähkí bú' naná' deeje önt'öe'o'."

In Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in wên ta'nin ovâysan

²²Hedího in Jesus-ví t'öekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá hedá t'ähkí in wé'gen méesate'indá ginnân dítú, "Wên senä' na'inbí'wedíbabá

d In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dâyhäähwikhíjé inbí jôesi dînmúunídí, hedí koegi'-ádí wíyá hääwí-áadí ná'i jôesiví'piye dâyhúja' dâ'y'a'ginmäänídi, hedáhá' i' koegi'bá dâyk'ch'áade' in t'owa dâyk'o'ídi. In Hudíyo dîchanpoe'o ná'i koegi' dâyk'öedá, in wé'gen t'owaví jôesi dâ'y'a'ginmä' waagibá díví'amí. **e** In Hudíyo dínkhâak'öe ná'i píví na'ûnp'oepeepí' dâyk'o'ídi, hedího in Jesus-ví t'öekhuwa'in wídida'pí in Hudíyo dimuú'in gi'bi píví dâyk'o'í'in in Hudíyo dimuú'in wí'ovâyháachannamípidí.

dimuu²in âyde²mamí, heḍi Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indáḍí.” Heḍiho Silas-á Judas-á ovânkê², ná²i Judas-áho Barsabbas gin wá² nakháwá. In méesate²in t'owaḍi ná²in sená² báyéki ovân²a²gin. ²³Heḍi wên ta²nin indáḍí dâyho² ginnân nata²muu²in:

“Un Hudíyo ímuupí²in hebo nanbí tí²úuwin páadé²in ímuu²in, un oe Antioch bú² heḍá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa²in, na²in Jesus-ví t'òekhuwa²indá heḍá in méesate²in tsonnindá unbí tí²úuwin páadé²in gimuu²indi wâysengitumáa. ²⁴Na²in gínhanginpóe wên t'owa náwedí dimää²indi piháawi hääwí wovâytú²annin, heḍiho inbí hí² dínmuuḍi wí²únhanginnáhpí háa úví²ámí²in, heḍá t'âhkí únbéede. Hebo na²indá hã²in t'owa wí²ây²tú²anpí ha²wâa díví²ámí²in. ²⁵⁻²⁶Heḍânho ívíwé²ge²an heḍi âywêhpêe²andi gitú híwó namúuní²in Paul-á Barnabas-á unbí²piye wâysaaníḍí. Indá sená² âysígi²in damuu, heḍá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gí² dänmääníḍí. Heḍá wá² gitú híwó namúuní²in wây-á wên sená² âyde²mamíḍí indáḍí damú-íḍí, ²⁷heḍiho Judas-á Silas-á âysan. Háa ná²in ta²nin diwe âyta²nan waa indibo hanbá wovâytú²hkanhâymáa. ²⁸⁻²⁹I² Yã²dâa²i P'oweqahã natú híwó wínamuupí²in wí hääwí kâyi wây²tú²ámíḍí úví²ámíḍí heḍá na²in wá² hanbá gichã. Hebo ná²i hí²-áho únkhây²ã² bîn²a²ginnamí²in: Wíwínk'o²ípi í² koegí² in wé²gen t'owa inbí jôesi dâymági²i², heḍá wíwín²únp'oe²k'o²ípi, heḍá in animâa ovây²k'êwhihánú²inbí píví í² únp'oe napeepí² wíwínk'o²ípi, heḍá wíyá to²wíví kwee-áḍí háa sendáḍí wí²úvíwho²kw'òenípi. Ná²i hääwí wí²úví²anpíḍí híwó únpúuwí. Sndgidího².”

³⁰Heḍiho Judas-á Silas-á Barnabas-á haḍa Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihayḍi in méesate²in t'owa t'âhkí ovâywé²ge²an heḍi in ta²nin ovây²mági. ³¹In t'owa dâytunnan dihayḍi hânho dihíhchanpóe in híwó²nin tumakhe dit'oeḍi.

³²Judas-áḍí Silas-áḍí Jôesi Tádávi tukhe²min damuḍi in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in báyéki ovây²hée²andi ovây²tú²an kwee waa sen waa dí²âaníḍí, heḍi inbí hí²ḍí ovây²khäge²nan shánki kay²indi dívíwääyú-íḍí. ³³⁻³⁴Ihay háyú² thaa iwe da²án, ihayḍáhá² datú Jerusalem-piye dawáymú-í²in, iwedibáho páadé ovân²punjôn. In Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in Antioch-²in dimuu²indi ovân²tú²an, “Jôesi Tádáḍí wovân²áyíngihúuwí hää² p'óegé damändi,” heḍi damää.

³⁵Hebo Paul-á Barnabas-áḍí oe Antioch-bo dänwóyí². Eewân indá heḍá báyéki wây-á dikw'ó²nindáḍí Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí² in t'owa ovây²t'òe²o².

Paul-áḍí Barnabas-áḍí dänwije

³⁶Wí háyú² thaa naphade ihayḍi Paul-di Barnabas óetú²an, “Jaho gawáymú-í t'âhkí bú² eeje, hää Nanbí Sedó Jôesi Tádávi tun ántunphade eeje, heḍá hã²in méesate²in tí²úuwin páadé²in ánmúuní, gánhanginpúuwíḍí

tigú híwó⁷gí dimän.” ³⁷Barnabas-á nada⁷ John Mark indádí⁷bá dānhúuwí⁷in. ³⁸Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe⁷jídí⁷ natú⁷ Mark-á indádí wídānhúuwípí, gá oe Pamphylia nange diji⁷ ihaydi ovānjoe⁷andān, he⁷di iwe Mark wíyá wínada⁷pí indádí in t'òe i⁷ámí⁷in. ³⁹He⁷di ívwo dāntuhkannandi dānwije. Barnabas-di Mark óekê⁷ i-ádí damú-ídí, he⁷di kophé iwe⁷di oe Cyprus-piye damää. Hewänbo Paul-dá Silas-á óede⁷man. ⁴⁰In Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in dívíjúsusu⁷an Jôesi Tádádí ovānsígí⁷áyínhúuwí⁷in, he⁷di damää. ⁴¹In nange Syria-á Cilicia-á í⁷ge damää, he⁷di in méesate⁷in t'owa ovâykhäge⁷nan shánkí kay⁷indi dívíwäyü-ídí.

Paul-ádí Silas-ádí Timothy namää ovānkhäge⁷namídí

16 ¹Cilicia nange iwe⁷di Paul-á Silas-á ná⁷i bú⁷ Derbe-piye damää, he⁷dá wíyá bú⁷ Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakháwá⁷i⁷ nathaa, i-á Jesus-ví⁷piye iwäyunde⁷i namuu. Iví jíyá Hudíyo-ân ünmuu, he⁷di i⁷ wá⁷ Jesus-ví⁷piye iwäyü, hebo iví tádá-á Greek-ân ünmuu. ²In Jesus-ví⁷piye dívíwäyunde⁷in oe Lystra-á Iconium-dá dithaa⁷in ditú⁷ Timothy-á híwó⁷di sen namuu⁷in. ³Paul nada⁷ Timothy-⁷di ovānyuuhúuwí⁷in, hewänbo páadé óeho⁷ i⁷ Hudíyoví k'e⁷e taadi óetaa⁷ámídí, gá ee dimän ní⁷ge báyéki Hudíyo dithaadān, he⁷di indá t'āhkí dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ünmuu⁷in. ⁴Iwáy bú⁷ iwéngé dimän dihaydi in méesate⁷in t'owa ovâyhangin⁷ānna haa in Jesus-ví t'òekhuwa⁷indá he⁷dá in méesate⁷in tsonnindá oe Jerusalem ditú⁷in, he⁷dá ovâytu⁷an ná⁷i hí⁷ dāy⁷a⁷ginnamí⁷in. ⁵He⁷di in méesate⁷in t'owa shánkí kay⁷indi dívíwäyü, he⁷dá shánkí wänbo t'owa-á dívíwäyuhon.

Haa Paul oe Troas imú⁷in

⁶Oe Asia i⁷ Yä⁷dāa⁷i P'owəqahhā⁷di Jôesi Tádáví hí⁷ í⁷gedí wí⁷ovâyhí⁷mágipí, he⁷diho in nange Phrygia-á Galatia-á í⁷ge diphade. ⁷Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi ná⁷i nange Bythinia ditsudedá⁷, hewänbo i⁷ Yä⁷dāa⁷i P'owəqahhā⁷di ovâykhā⁷an. ⁸He⁷diho Mysia nange í⁷ge wá⁷ daphade, he⁷di Troas bú⁷ iwá dapówá.

⁹I⁷ khun Paul wí hä⁷awí ünkeepóedí imú⁷ waagibá ünpoé. Wí sen Macedonia-wi iví páadépiye nawindi kay⁷indi óeda⁷máa, “Nää Macedonia-piye óká⁷ve na⁷in díkhäge⁷namídí.” ¹⁰He⁷di Paul ná⁷i ünkeepóe í⁷gedí dítu⁷an dihaydi wesebo na⁷in ívíkhây⁷an Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnāndi ta⁷gendi Jôesi Tádá nada⁷ iví híwó⁷di tun in t'owa iwe⁷in äyt'òe⁷ámí⁷in.^f

Oe Philippi bú⁷ Lydia-á Jesus-ví⁷piye iwäyü

¹¹Troas-di kophé iwe⁷di gimäädi i⁷ p'ojā⁷di Samothrace-piye gipówá, he⁷dá wíyá tháwāndá iwedáhá⁷ ná⁷i bú⁷ Neapolis-piyá gimää. ¹²Iwe i⁷

^f Luke nää indádí nají, i⁷ to ná⁷i hä⁷awí ita⁷nandí⁷.

kophé iwedi giwá, hedi nangedibo oe Philippi-piye gimää. Philippi-á hay?i bú? namuu Macedonia nange iwe, hedi báyéki Rome?in t'owa iwe dithaa. Háyú thaa iwebo ívíwóyí?.

13I? kaykhanwówá thaa-á i? bú? tehpaá phódi já?wépiye gipee, ihaydáhá? p'ok'áygépiyá gimää, gá gichanpóedán in Hudíyo t'owa iwepiye dimää?á dívíjúsusu?ámídí. Iwá wên kwiya? diwé?gekw'ó, hedi nange ívíkw'ódidí áyhée?an. 14Wí kwee in diwedi nakháwá Lydia gin. I-á Thyatira bú?wi-án namuu, hedi i? aa p'í tsáawá?i? ívíwo nachá?muu?i kühcha?i namuu. I?dá Jôesi Tádá óe?a?ginná?, hedi Paul-ví hí? ônt'ôeyandedi Nanbí Sedó Jôesidi óekhäge?nan háa natú?in isígikáyjídí. 15Lydia-á hedá ivi k'aygi?indá dívíwäyüdi ovây?p'ó?p'oe?an. Ihaydiho i?di na?in dítu?an, “Nää-á únhanginpóe naa ta?gendi Nanbí Sedóvi?piye dáywäyunde?in. Hedáho naví tewhá eepiye bíkã?ve, hedi iwebo úvíwóyí?ní.” Hânho kay?indi dítu?máadího gimää.

Paul-á Silas-á ovânpansóge

16Wí thaa ee dívíjúsusu?o? ipiye gimän dihaydi, wí a'yúdí díjay. Ná?i a'yú-á wên t'owadi óekumä, hedi wí yã?dâap? p'owëqahhãdi óemáa. Ná?i p'owëqahhãdi hãä t'ähkí hí? óetu?o? natú?unídí háa t'owa dínpuwagí?o?in. Iví tsonnin háyú-anho dâychã?hónde? i? i?o?í?di. 17Hedi Paul-á na?indá i? a'yú gínwóejí?di ituwínunde? ginnân: “Ná?in senä?dá Jôesigí? dívít'óemáa, i-á i? shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytu?ãamí hádídí wovây?aywoení?in.” 18Háyú thaa ginho i?o? Paul na?ayjaapóe píhay, hediho ibéedí i? yã?dâap? p'owëqahhã óetu?an, “Jesus Christ-di naa dínk'ú? wíjôenídí, hã?i a'yúví?wedi ópeeve.” Hedi i? p'owëqahhã wesebo ünpee.

19I? a'yúví tsonnin dínhanginná i? a'yúdí wíyá wí?ovâychã?t'ankhãmáapí?in, hediho indi Paul-á Silas-á ovânyã?di ovânhóhkay?an i? bú?win p'ó?dédí?in dikw'ó? diwepiye i? bú? pinge, 20hedá ovâytu?an, “Ná?in Hudíyo senä?dá nanbí bú? iwe in t'owa ovâyte?ya?do? 21Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhá?o?, hedi na?in gínkhãak'óe ná?in khuu áykáyjí?in háa áy?a?ginnamí?in, na?indá Rome t'owa gimuudi.”

22Hediho in wé?gen t'owa iwe diji?indi Paul-á Silas-á ovânyã?, hedi in bú?win tsonnindi inbí aa ovânwhée?an, hedi ditsonpóe ovânwhã?ãní?in. 23Báyéki ovânwhãdi ihaydáhá? ovânpansóge, hedi i? pan tewhá áyí?di óetu?an híwó ovân?áyíngi?ámí?in. 24Gin óetu?an dihaydi i?dá pan tewhá pinge ovânsóge, hedi ovânpó?t'ãk'ú?.

25Khun pinudi hã?di Paul-á Silas-á dänjúsusu?o? hedá dänkha?wo? Jôesi Tádá óékú?daa?ámídí. In wé?gen pan dikw'ó?nindi ovânt'ôeyande?. 26Ihaydi tsíkhagipi i? nan hânho na?á?yãpóe, hedi i? pan tewhá tepú wänbo na?á?yãpóe. Wesebo i? pan tewhá phódi nakhuudee, hedi i? kadéna

in pan ovâywhi²kw'ódi²i dínwhisuudee. ²⁷I² pan tewhá áyí²di najósa²wo hedí i² pan tewhá phódi nakhu²undi imú², hedího na²an t'áhkí in pan dishavepee²in, hedího iví tsijó phá² iwahaké² hedí ipikhe²khâyamáawän. ²⁸Hebo Paul ituwínú, “Wí²bo wíwiwá²ámípi. Na²indá t'áhkí wa²di náábo gikw'ón.”

²⁹I² pan tewhá áyí²didí wí to²wí óetu²an, “Wên phakó dînmá²,” hedí ònmaadi i² pan tewhá ee iwânäts'úde. Hânho nathathapoe² nakhunwôeda²di, hedí wesebo Paul-ádi Silas-ádi inbí páadépiye idége²disóge. ³⁰Hedí iwínúdí oe já²wépiye ovânpiye hedí ovântu²an, “Naví sedó²in, hânnaa dáy²ámí naa dín²aywoenídí?” ³¹Indi óetu²an, “Nanbí Sedó Jesus-ví²piye bíwâyú, Ɂ-ádi uví k'aygi²indádi, handidânho wovây²aywoení.”

³²Hedí Paul-ádi Silas-ádi Nanbí Sedó Jôesi Táđávi hí² i² pan áyí²di-á hedá t'áhkí iví k'aygi²indá ovâytu²an, ³³hedí wese i² khun i² pan áyí²didí ovânho² ovân²owèedi-ídi ee datsa²an deeje, hedá wesebo-á i-á hedá in wé²gen iví k'aygi²indá ovây²p'ó²p'oe²an. ³⁴Hedáhá² Paul-á Silas-ádi iví tewhá eepiye ovânpiye hedá ovânhúujôn. I-á iví k'aygi²indá t'áhkí ívíwo dihíhchanpóe, náä-áho Jôesi Táđávi²piye dívíwâyüdi.

³⁵Wiyá tháwán hédéndí in bú²wín tsonnindi wên áyí²nin senä² ovâysan i² pan áyí²di óetu²ámídi Paul-á Silas-á ovânma²p'áädi-í²in. ³⁶I² pan áyí²didí Paul óetu²an, “In bú²wín tsonnindi naa dítu²an wânma²p'áädi-í²in. Náä-áho damú-í. Jôesi Táđáho wovân²áyíngihúuwí.” ³⁷Hebo Paul-dá in áyí²nin senä² dipówá²in ovâytu²an, “Tobá wí t'aywó²di wíđínshaapí wänbo², hedá tobá oe Rome gánkháwáta²k'óe wänbo², in bú²wín tsonnin ditsonpóe na²in díwháäni²in in t'owa t'áhkí dímúuní iwe, hedáhá² dípansóge. Hedá náä-á kaadiibo wáypiye dísaaní²in dida². Hebo há²to han dí²ámí. Ja² ovâytu²an náwe wí²bo dí²ä-í hedí indân dípeemääni.”

³⁸Hedího in áyí²nin senä²di in bú²wín tsonnin ovây²t'óe²an háa Paul natú²in. In wíje Rome-²in damuu²in in tsonnin dínhanginpóe ihaydi hânho dikhunwôeda²póe, ³⁹hedího i² pan tewhá eepiye dimää hedí kay²indi ovântu²an, “Dín²owójé undi.” Hedáhá² iwedi ovânpiye hedí ovândaa²an i² bú²dí dapee-í²in. ⁴⁰Hedího pan tewhá eedi dapeedi Lydia-ví²piye damää. Iwe in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in ovâykweewaassenwaatu²andi ee bú²dí dapee.

Oe Thessalonica bú² Paul-á iví k'ema²indá ovây²t'óephadekannan

17 ¹Paul-á Silas-á ná²in wíje bú² Amphipolis-á Apollonia-á í²ge daphade, ihayđáhá² Thessalonica bú² dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesate²ay dínk'óe. ²Hedí Paul i² Hudíyoví méesate eepiye namää, ihayda² i²o waabá wáháä namää wänbo². Eewá poje jáadi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Táđávi ta²nin ovây²tundo², hedí i-ádi indádi dívíhée²an itunnan ni²gedí. ³Háa Jôesi Táđávi ta²nin natunda²in ovây²thayyan, hedá

ovâykeeyan ná?in ta?nin ta?gendi natû?nin i? to?wí Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí it'ôephadekhâymaadáhá? nachuwagi?o, hebo wíyá nawáywówápuwagi?o. Hedá ovâyttu?an wá?, “Ná?i Jesus, iví?gedi naadi wâyttumáa?i?, i-ân i? namuu Jôesi Tádádí óesóge?i? t'owa ovây?aywoenídí.”
 4Wên Hudíyo iwe diji?indá hedá báyéki Hudíyo dimuupi?in Jôesi Tádá dâ?y?á?ginmä?indá, hedá báyéki p'ó'dédí?in kwiyä? wá?, indá dívíwäyü ta?gen namuu?in háa Paul natû?nin, hedi Paul-ádi Silas-ádi dívíwón.

5Hewänbo in wé?gen Hudíyo-á dithúupóe báyéki t'owa dívíwäyüdi, hediho wên senä? dichä?muupi?in häädi waa ee bú? pinge dívíkwinumáa?in ovâyhógidáhá? báyéki wây-á t'owa ovâywé?ge?an, hedi ovâyte?ya?nandi ee bú? t'ähki dínwänpitü. Ihaydáhá? in Hudíyo-ádi in senä?dádí wí sen Jason gin nakháwä?iví tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-ví?piye iwäyunde?i namuu, hedi in phódi ônthâaní?in dívíkhääde?. Paul-á Silas-á ovântuwämáa oe já?wé ovânpeeyé-ídi in t'owaví páadépiye. 6Hebo in wíje wí?ovânshaapí, hediho in senä?di ovâypiye Jason-dá hedá in wé?gen Jesus-ví?piye dívíwäyunde?indádi. Khóhka?ydi in bú? tsonninbí?piye ovâyho?, hedi dívíttwínündedi ditü?, “Ná?in senä?di wáhää dimää wänbo t'owa ovâyte?ya?do?, hedi nää-á nääwá dipówá. 7Hedi ná?i Jason-dá ovâysgíhógi. T'ähki ná?in t'owa i? tsondi Caesar-ví tsontun dâ?y?á?ginhánúnde?. Ditü? wí to?wí Jesus gin nakháwä?i? i? kodi tsondi namuu.” 8Hediho in t'owa t'ähki hedá in bú?win tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe. 9Hayedihó in tsonnindi Jason-dá in i-ádi diji?indádi ovâychä?wá?áakannan ovâyma?p'äädi-ídi.

Oe Berea bú? báyéki t'owa Jesus-ví?piye dívíwäyü

10Wesebo i? khun in Jesus-ví?piye dívíwäyunde?indi Paul-á Barnabas-á wíyá bú?piye ovânsan, Berea gin dâyttu?o?i?. Iwe dapówá ihaydi i? Hudíyoví méesate?ay eepiye damää. 11In t'owa iwe?indá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu ovânt'ôeyaanídi. Háa datü?in dit'ôeyanda?, hedi thamuwaagi Jôesi Tádáví ta?nin dâyttundo? dínhanginpúuwídi tigúba háa ovâyttu?an waa ta?gen namuu?in. 12Báyéki t'owa inbí hí? ovânwäyü, in diwedi wên p'ó'dédí?in Greek senä?dá kwiyä?dá diji?.

13Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Tádáví hí? oe Berea wá? ovâyte?o?o?, hediho iwepiye dimäädi báyéki t'owa hânho ovâyte?ya?nan. 14Wesebo in Jesus-ví?piye dívíwäyunde?indi Paul oe mâap'oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyí?. 15Wên t'owa-ádi Paul namää, hedi indi Athens bú?piye óho?. Iwe i?di ovâyttu?an oe Berea-piye diwáymú-f?in, Silas-á Timothy-ádi ovântu?äämídi häädi dánkodi ihaydi iví?piye da?ää-i?in. Hediho han díví?an.

Paul-di in Athens-?in t'owa ovâyhée?an

16Wa?di Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovântsíkhá?máadíbo kodi wínachanpóepí imúndedi báyéki hääwí dínkw'ó?di? in t'owa dâykhijédi

inbí jôesi dínmuu waa dâychaa¹⁷i⁷. Hedího in Hudíyoví méesate⁷ay ee báyéki ovâyhée⁷an Hudíyo-á Hudíyo dimuupi⁷indá, to⁷wên Jôesi Tádá dâ⁷a⁷ginmä⁷in. Hedá wá⁷ thamuwaa-á bú⁷ pinge dâyhäwíkw⁷ch⁷áade⁷ iwe in to⁷wên diphademännindá ovâyhée⁷o⁷.

¹⁸Hedá wëndá senä⁷ wá⁷ iwe diji⁷, indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí háhkan dínmuu⁷in dívíhâ⁷o⁷.⁸ Ná⁷in senä⁷ Paul-ádi dívítuhkandodi wên ditsikapóe, “Hânnan ná⁷i hâhsó⁷yó natunji⁷?” Hedá wëndá ditú, “Hádéewáy pi⁷wên t'owavi jôesiví⁷gedi ihí⁷máa.” Gin ditú⁷ gá Paul-di Jesus-ví⁷gedi ovâyt⁷ôe⁷odân, hedí ovâytumáa nachuu⁷in hedá nawáywówápóe⁷indá.

¹⁹Hedího in tunjowa⁷ví⁷piye óeho⁷, ee okú eedi Areopagus gin dâytú⁷o⁷i⁷, hedí óetu⁷an, “Na⁷indá gihangin⁷ânda⁷ ná⁷i ts⁷aa⁷bi⁷ háäwi í⁷gedi ú⁷di t'owa ovâyhâ⁷o⁷i⁷. Ti na⁷in dít⁷ôe⁷amí í⁷gedi⁷? ²⁰Báyéki háäwi náwe bihée⁷andi wémúu wänbo wígit⁷oepí, hedânho háa natunda⁷in gínhanginnáani⁷in gida⁷.” ²¹(In Athens-windádi hedá in já⁷wé⁷in t'owa iwe dithaa⁷indádi háädi wänbo t⁷ähkí háäwi wänbo ts⁷aa⁷bi⁷ namuu í⁷gedida⁷ dívíhí⁷máa hedá dit⁷oe⁷o. Hedânkun han óetu⁷an Paul.)

²²Hedího Paul in tunjowa⁷ví⁷páadépiye iwínú hedí ovâytú⁷an, “Un Athens⁷in t'owa, naadi wâymunde⁷ un báyéki únhäwíkw⁷ó⁷nin bîn⁷a⁷ginmä⁷in. ²³Unbí bú⁷ í⁷ge ojidi wáyjé unbí jôesi bîn⁷a⁷ginmä⁷i dómú⁷, hedá wá⁷ wí antâa-á dómú⁷, iwe bînhäwíkw⁷óe⁷ó í⁷ bîn⁷a⁷ginmä⁷igí⁷, hedí eedi gin nata⁷muu: Wí jôesigí⁷ ná⁷i antâa âypaa, tobá í⁷ âytaapí wänbo⁷. Ná⁷i ma⁷di bîn⁷a⁷ginmä⁷ tobá bîntaapí wänbo⁷, hedího náä-á iví⁷gedá naadá wâyt⁷ôekankhây⁷máa. ²⁴“I-á Jôesi Tádá namuu, i-á ná⁷i nan oepáa-á hedá í⁷ háäwi t⁷ähkí iwe nakw⁷ó⁷di-á ikhíjé, hedí i-á oe makówa-á náä nangá shánkí natsonji⁷. Hedânkun í⁷ méesate t'owa dâykw⁷ó⁷di eejeda⁷mân wínathaapí. ²⁵Hedího t'owavi⁷wedi khäge⁷ wänbo wí⁷üntáypí, gá háäwi wänbo t'owa dâypa⁷i wí⁷üntáypí⁷dân. I⁷dânkun t'owa t⁷ähkí inbí wówátsi-á inbí háä-á hedá háäwi dín⁷táy⁷i t⁷ähká ovây⁷má⁷. ²⁶Jôesi Tádádi wêe sen ikhíjé, hedí iwediho t⁷ähkí nange⁷in t'owa dipuyä náä oepáa k'aydi t⁷ähkí dívíthaayé-í⁷dí. Hewänbo in dipuyäpí⁷díbo⁷ Jôesi Tádá í⁷ánshaa⁷an háädi hedá wéngé dívíthaayé-í⁷in. ²⁷Jôesi Tádádi in t'owa ovâykhíjé indí óenuuwá-í⁷dí, hedí hádéeba óeshaa-í óetuwämäadi. Hewänbo ta⁷gendi na⁷in t'owavi⁷wedi kayi⁷ wínajihpi, wêeví⁷wedi wänbo-á joe. ²⁸Jôesi Tádá namuudânkun na⁷in giwówáji⁷, hedá í⁷ví⁷á⁷yänmáa, hedá t'owa-á gimuu. Wáy wên unbí ta⁷kannin wänbo ditú, ‘Na⁷in wänbo iví ây gimuu.’ ²⁹Hedího Jôesi Tádáví ây gimuudi wí⁷gínkhây⁷ähpí gi⁷âani⁷in i-á wí háäwi waagi⁷bá namuu⁷in t'owa í⁷gedi diwänpi⁷ánshaapóedí inbí

g In Epicureans dívíwâyunde⁷ í⁷ shánkí híwó⁷di háäwi in t'owagí⁷ namuu dihíhchaanídí náä oepáa k'aydi. In Stoics-á diháhkanji⁷ ta⁷gendi gi⁷híhchaanídí wí⁷gínkhây⁷ähpí háäwi wänbo gida⁷i-in hedíháa wáydi wänbo wíghaytaachaani⁷pi.

mandibo dâypaa²i[?] óedodi háa kwák'u ts'á²i[?]di háa k'uudi. ³⁰Jôesiví[?]gedi t'owa híwó wídika[?]póya[?]pí ihaydi, i[?]di wí[?]ovâytu[?]anpí ihaydiho naná ovây[?]tuhchäänú-i[?]in, hewänbo näa t'owa t'ähki wéngé t'ähki diji[?]in ovây[?]tumáa inbí t'aywó[?]di dâyjoe[?]amídi wí[?]ovây[?]tuhchäänú-ípídi, ³¹gá owáy wí thaa ide[?]mandi[?] naná[?] diwe ovây[?]ta[?]gekeekw'ôení t'ähki t'owa háa híwó háa híwóhpí díví[?]annin, hedí wí senho óesóge gin ovây[?]tu[?]amídi, hedí ná[?]i sen óewáywówápaadi thay[?]eedi dínkeeyan óesóge[?]in” gin Paul-di ovây[?]tu[?]an.

³²Wí to[?]wí nachuu[?]i nawáywówápóe i[?]gedi dit'oe ihaydi, wên dip[?]âajidi t'ámáge Paul óetumáa, hewänbo wáy-á wëndá ditú, “Owáy wíyá hää[?]di ná[?]i bihée[?]andi[?] wíyá git'oe-i[?]in gida[?].” ³³Hedi Paul iwediho namää. ³⁴Wên sená[?] iví hí[?] ónwây[?]yüdi i-ádí dívíwón. Wí sen in diwedi Dionysius gin nakháwá, i-á Areopagus-wi tunjowa[?] diwedi[?]i[?]bá namuu. Wí kwee wá[?] iwâyü, Damaris gin nakháwá[?]i[?]. Hedá wáy wáy-á t'owa iwe diji[?]in wá[?] dívíwâyü.

Paul-di Jôesi Tádáví híwó[?]di tun oe Corinth bú[?] ovây[?]t'ôe[?]an

18 ¹Ná[?]i naphade ihaydi Paul Athens-di namää, hedí Corinth bú[?] napówá. ²Iwe wí Hudíyo sen Aquila gin nakháwá[?]i[?] óets[?]lantaa, i-á oe Pontus nange na[?]aypuyä. Iví kwijó Priscilla-ádí Italy nange wáhää[?]di dats[?]anpówá, gá i[?] Rome-wi tsondi p'ó[?]dédí[?] Claudius-di t'ähki in Hudíyo oe Rome-di ovây[?]khehpiyedân. ³Paul-á ná[?]in wíje[?]inbí[?]piye namää hedí indádí iwóyí[?]. I-ádí indádí te[?]aapa[?]in dimuudi wé[?]ge dívít'ôe[?]an. ⁴Kaykhanwówá thaa eeje Hudíyoví méesate[?]ay eepiye Paul namää[?]ä, hedí kay[?]indi ovây[?]hée[?]o[?]. Ikhää[?]de Hudíyo dimuu[?]in hedá Hudíyo dimuupí[?]indá iví hí[?] ónsígí[?]amídi.

⁵Silas-ádí Timothy-ádí Macedonia-di dapówá ihaydiho Paul wíyá wí[?]ite[?]aapaapí, hebo thaa t'ähki Jôesi Tádáví hí[?] in t'owa ovây[?]t'ôe[?]o[?], hedí thay[?]eedi in Hudíyo ovây[?]há[?]o[?] Jesus-áho namuu i[?] to[?]wí Jôesi Tádádí óesóge[?]i[?] t'owa ovây[?]aywoenídi. ⁶Hewänbo wí[?]ónsígí[?]anpídi iví[?]piye dit[?]ayjaapóe, hedá híwóhpí[?]da[?] iví[?]gedi díví[?]hée[?]an. Hedího iví aa iwedi ina[?]jeepídi ovây[?]keeyamídi ovây[?]joekankhây[?]máa[?]in. Ovây[?]tu[?]an, “Jôesi Tádáví[?]wedi ípedeedá, unbí[?]innân únmuu, naa wídínchäänú-ípí. Näa iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupí[?]innân ná[?]i hí[?] dovây[?]t'ôekankhây[?]máa.”

⁷Hediho ovây[?]joe[?]andi wí sen Justus gin nakháwá[?]iví[?]piye namää. Justus-á i Hudíyoví méesate[?]ay nú[?] nathaa, hedí Jôesi Tádá báyéki óe[?]a[?]gin. ⁸I[?] Hudíyo méesate p'ó[?]dédí[?] nakháwá Crispus gin. I-ádí iví k'aygi[?]indádí t'ähki Nanbí Sedó Jesus-ví[?]piye dívíwâyü, hedá báyéki wáy-á ná[?]in Corinth-win t'owa wá[?] Jôesi Tádáví tun dit'oe[?]di dívíwâyüdáhá[?] ovây[?]p'ó[?]p'oe[?]an.

⁹Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemú[?] waagibá ûnpóe, hedí Paul óetu[?]an, “Wí[?]unkhunwôeda[?]ípí ovây[?]t'ôe[?]âamídi naví[?]gedi, wíwíwóyí[?]nípi.

¹⁰Naadi wí'áyingimáa, hedihó wí to'wídí wóeyâ'dá há'to wóewa'ámí, gá náá bú' báyékí t'owa naví'in dínpuwí'in dithaadân." ¹¹Hedihó Paul wí paayodá pingé ee bú' iwóyí' Jôesi Tádáví hí' ovâyhá'odi.

¹²Oe Achaia nange wâhââ Gallio óep'ó'dédí'sóge ihayhââdibá, in Hudíyo dívíwé'ge'andi Paul ûnkenmää, hedí oe tunjó wháagépiye óeho'di Gallio óetu'an, ¹³"Ná'i sendá t'owa ovâyhá'o' Jôesi Tádá piháa óe'a'ginmääní, nanbí khuu gínmuu waagá yoe."

¹⁴Paul ihí'khâymaaawân hebo Gallio-di in Hudíyo ovâytu'an, "Ná'i sen wên háawin t'aywó'nin hediháa wên háawin wâhphade yâ'dâapí'in namuu'in i'andáho', ihaydânho híwó namúuní naa dáytsíkha'ámí unbí t'ehpide tun iví'piye wây't'óeyaaní. ¹⁵Hewänbo náá úvîwânpituhânbo wáy wí tun namuu i'gedí, wáy wí khâwâ namuu i'gedá, hedá unbí khuu i'gedá. Hedáho unnânho únpikhây'ä' ná'i häâwí bínkodi'ámí'in. Naa wó'da'pí otúuní'in gi'bi häâwí háa híwó'di háa híwóhpi' namuu'in." ¹⁶Gin Gallio-di ovâytu'an dihaydi i' tunjó wháagé iwedí ovâykhehpiye. ¹⁷Ihaydi in t'owadi ná'i Hudíyoví méesate p'ó'dédí' óeyâ', i-á Sosthenes gin nakhâwâ, hedí Gallio-ví páadépiyebo óewhâ', hewänbo háa díví'o'indi Gallio wí'óe'áyingimâgipi.

Paul oe Antioch bú'piye nawáymää

¹⁸Paul oe Corinth bú'bo wíyá háyú thaa iwóyí', hedáhá' in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâyjoe'andi i-ádí Priscilla-ádí hedá Priscilla-ví sen Aquila-ádí oe Cenchrea bú'piye dimää. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa ovâykeeyamídí i'annin háa Jôesi Tádáví'piye iví tun imâgi waa.^h Iwedáhá' kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimän. ¹⁹Hebo iwe dipówápídíbo' oe Ephesus bú'piye dimää, hedí Aquila-ádí Priscilla-ádí ee bú'bo dänwóyí'. Paul-dá ovânjoe'andi in Hudíyoví méesate'ay eepiyá namää, hedí iwe in Hudíyo-ádí báyékí ihé'e'an. ²⁰Wëndi óedaa'an báyékí thaa indádí iwóyí'nídí, hewänbo Paul wínahíjepí. ²¹Ovâysengitü'andi ovâytu'an, "Jôesi Tádá natúdáho naa wíyá unbí'piye owáy'ââ-i." Hedí iwedí kophé iwedí namää.

²²Oe Caesarea bú' napówá, iwedáhá' oe Jerusalem-piye namää in iwe'in méesate'in t'owa ovâysengitü'âamídí. Iwedáhá' oe Antioch-piyá namää. ²³Iwáy wâhââ báyékí thaa na'ân, hedí iwedí oe Galatia nange i'ge t'âhkí hedá Phrygia nange i'gá namää in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâykhâge'namídí shánkí kay'indi dívíwâyü-ídi.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwó'di hí' oe Ephesus-á Corinth-á ovây't'óe'an

²⁴Ihayhââdibá wí Hudíyo sen Alexandria bú' iwe na'apuyä'i' Apollos gin nakhâwâ'i' oe Ephesus-bá napówá. Ná'i sendá nahí'magan, hedá Jôesi Tádáví

^h Wáyjédi in Hudíyo senä' inbí tun dívímä' Jôesigi' díví't'óe'ámídí, hedí inbí phó dâysöemä' inbí t'óe dâybowa píhay.

ta'nindá híwó'dá òntaa. ²⁵I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu í'gedi ûnhanginná, hedího pín ta'gedi wây-á t'owa í'gedi ovâyhí'máa, hedá áyíngidá Jesus-ví'gedi ovâyhá'o, tobá John í' p'ó'p'oekandiví háhkan ní'gedidá' ûnhanginnân wânbo'. ²⁶Khunwôeda'ginpídíbo' in Hudíyoví méesate'ay ee Apollos-di ovâyhée'an. Priscilla-ádí Aquila-ádí dat'oe ihaydi inbí'piye óeho', hedí Jôesi Tádáví khuu shánkí thay'eedi ònthayyan.

²⁷Hedáhá' Apollos-á Achaia nangepiye napunda', hedí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi óetu'an híwó namuu'in namú-ídí, hedího indi in Achaia-win Jesus-ví'ínbá ûnmuu'in ovâyta'nán Apollos óesígíkáyji'in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyéki ovâykhäge'nán in to'wên Jôesi Tádáví sígísehkaná ûnmuudi Jesus-ví'piye dívíwâyü'in. ²⁸Iví tun ûnkay, hedí in t'owa t'ähkiví páadépiye in Hudíyo ovâyttu'an piháa dívíwâyunde'in, hedí Jôesi Tádáví ta'nin ovâyttundodi ovâythayyan Jesus-á namuu í' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

Oe Ephesus bú' Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyhée'an

19 ¹Wa'di Apollos oe Corinth bú' wáy naji' ihaydi, Paul í' nange í'gedi na'äädi Ephesus bú' napówá, hedí wên t'owa John í' p'ó'p'oekandiví hí' ònwâyü'in ovâyümü'. ²Paul-di ovâytsika'yan, "Ti ná'i Yä'däa'i p'owəəhəə bínké' úvívâyü ihaydi?" Indi óetu'an, "Na'in wíginhanginnáhpí wí Yä'däa'i P'owəəhəə wánbo naji'in." ³Paul-di ovâytsika'yan, "Háadan handi wovây'p'ó'p'oe'an?" Indi óetu'an, "Gá John í' p'ó'p'oekandiví háhkan áywayüdan." ⁴Paul-di ovâyttu'an, "John-di in t'owa ovây'p'ó'p'oe'an gá inbí t'aywó'di dáyjoe'andán, hedí ovâyttumáa, 'Naví tí'úugé wí napowagi'ó'iví'piye úvívääyü-í. Hedí hä'i-á Jesus-án namuu."

⁵Paul-ví hí' dit'oe ihaydi ovây'p'ó'p'oe'an dáykeeyamídí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyü'in. ⁶Hedí Paul iví'di imank'ú'di í' Yä'däa'i P'owəəhəə dínwân, hedí wíyá pí'wí tundi dívíhí'máa, hedá Jôesi Tádáví tukhe'min waabá dívíhée'an. ⁷Ma'di tä'di wíje senä' iwe diji'.

⁸Poje p'óe t'ähkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namää'ä, hedí khunwôeda'ginpídíbo' in t'owa ovâyhí'máa. Ovâythayjo' Jesus-án namuu í' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedí ikhäädé' iví hí' ónsígí'amídí. ⁹Hebo wáy wên dívíp'óhkây'andi wídívívâyüpi, hedá Jesus-ví p'óe í'gedá híwóhpí-á in iwe dikw'ó'nin ovâyhée'an. Hedánho Paul-di ná'in ovâyjoe'andi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in i-ádí ovâyho', hedí wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakháwá'í'di t'owa ovâyhá'o iwe. Iwá Paul-di thamuwaagi Jôesi Tádáví hí' ovâythayjo'. ¹⁰Wíje pəəyo t'ähkí Paul gin í'an, hedí handidi in t'owa Asia iwéngé dithaa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedi dit'oe, Hudíyo dimuu'indádí Hudíyo dimuupi'indádí.

Sceva-ví e'nún dida' in yä'däapi'in p'owəəhəə ovaykhepəəyé-i'in

¹¹⁻¹²Jôesi Tádádí Paul óekhäge'nán pínán t'óe í'amídí, gi'bi hääwi in t'owa wémúu wánbo dáyümü'pí', hedího aa'ây hääwi dedantáa hääwi

itäge²i[?] in dihaykw'ó[?]ninbí²piye ovâyho[?], heḍi dihehkháapóe, heḍá yä²dâapi[?]in p'owəḡahhâ-á in t'owa ovâymaa[?]in dínpee.

¹³Ihayhâäbá wên Hudíyo wá[?] wéngé t'ähkí dívíjýénde ná[?]in yä²dâapi[?]in p'owəḡahhâ t'owavi[?]wedí ovâykehpeeyé-íḍí. Nää-á indá dívíkhäädé hanbá díví[?]ámíḍí Jesus-ví kháwá[?] ònkháyá[?]dedi. Ginnân ovâytmáa in p'owəḡahhâ: “Ná[?]i Jesus-ví kháwá[?] ònkháyá[?]de[?], iví[?]gedi Paul-di in t'owa ovây[?]t'òe[?]o[?], heḍiho naadi wítsonmáa nääbo ópeeve ná[?]i t'owavi[?]wedí.”

¹⁴Wí Hudíyo owhá[?] p'ó[?]déḍí[?] Sceva gin nakháwá[?]i tsé ihay e[?]nún gin díví[?]o[?]in ùnkw'ó. ¹⁵Hewänbo han ditú ihayḍi, i[?] yä²dâapi[?] p'owəḡahhâḍi ovây[?]tu[?]an, “Jesus dótaa, heḍá to[?]wí Paul namuu[?]indá dínhanginná. Hebo undá — to[?]innan ímuu[?]?” ¹⁶Heḍi i[?] sen i[?] yä²dâapi[?] p'owəḡahhâḍi óemáa[?]i[?]ḍi ovâytsaächänuḍi hânho ovâymahpúu ovây[?]tan píhay, heḍi aawhéé buugi[?]nin diwähkanmuu[?]in i[?] tewhá iwedi dishavepee.

¹⁷In Ephesus bú[?] dithaa[?]in Hudíyo-á Hudíyo dimuupí[?]indá dínhanginpóe háa dínpóe[?]in, heḍiho dikhunwòeda[?]póe, heḍi ditú[?] Nanbí Sedó Jesus hânho hay[?]i namuu[?]in. ¹⁸Heḍi báyéki in Jesus-ví[?]piye dívíwâyü[?]in Paul-ví[?]we dipówá, heḍi dívít'aywó[?]dihäätsi[?]andá dâykeekw'óḍi háa dívítisiyekanonnin. ¹⁹Wáy wên dichugekanhá[?]indá inbí chuge hähkan ta[?]ḍi dâykán, heḍi dâyphahámú in t'owa t'ähkí dâymúuníḍí. I[?] ta[?]ḍi háyü nachä[?]muu[?]in dâymaapaa ihayḍi p'anántä maapaasón (50,000) kwák[?]u ts'ä[?]i chä[?] napóe. ²⁰Handiḍiho shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jòesi Tádávi hí[?] dit'oe[?]o heḍá i[?]piyá dívíwâyunde[?].

Háa Paul nakanda[?] waa

²¹Ná[?]i hääwí napóe[?]i naphade ihayḍi, Paul i[?]ánshaamági namú-íḍí oe Macedonia nangepiye heḍá Achaia nangepiyá heḍáhá[?] oe Jerusalem bú[?]piyá. Natú, “Owáy eepiye omää ihaydáhá[?] dínkhây[?]ä[?] oe Rome-piye wá[?] omú-í[?]in.” ²²Oe Macedonia-piye wíje iví khäge[?]nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánkí háy tähkí oe Asia nangebo iwóyí[?].

Demetrius-di in t'owa ovây[?]t'e[?]ya[?]nan heḍânho híwóhpí díví[?]ámíḍí

²³Ihayhâäḍi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'òe i[?]ge dimänninbí[?]wepiye. ²⁴Wí sen Demetrius gin nakháwá[?]i[?] iwe na[?]án, i-á kwák[?]u ts'ä[?]i[?]ḍi ihäähwípa[?]i namuu, heḍi méesate hí[?]indi ipa[?], ná[?]i méesate-á i[?] kwee Diana dây[?]a[?]ginmá[?] iwe[?]i méesate hay[?]i waagibá nakeet'òe[?]i[?]. Demetrius-á heḍá in wé[?]gen i-áḍí dívít'òemáa[?]indá híwó hay chä[?] dín[?]ts'úya[?] inbí t'òe iwedi. ²⁵Heḍiho Demetrius-di iví t'òe[?]in heḍá wây-á wéndá hā[?]bi t'òebá díví[?]o[?]indá ovâywé[?]ge[?]an, heḍi ovây[?]tu[?]an, “K[?]ema[?]in, únhanginná báyéki chä[?] nanbí t'òe iwedi gín[?]ts'úya[?]nin. ²⁶Unbo bînmú[?] heḍá it'oe háa ná[?]i sen Paul ikanhonnin. I[?] natú[?] in jòesi t'owa dâypa[?]in dây[?]a[?]ginmääníḍí ta[?]gennin jòesi wídimuupí, heḍi wí[?]gíngí náä Ephesus-á heḍá ná[?]i Asia nange t'ähkí t'owa iví hí[?]

ovâywâyukannan, hedá iví hí' ûnmuudi báyéki t'owa Diana-ví'wedí dívíjâa'an. ²⁷Hádée nanbí t'oe í'gedí t'owa híwóhpí díví'ánshaa'ámí'in napúuwí. Hedá iwedá mađi wá' napúuwí t'owa dí'âani'in í' hay'i kwee Diana í' to'wí na'indi ây'a'ginmä'iví méesate wí'ûnchâ'muupí'in. Hedá tobáháa t'âhki t'owa náa Asia-windáđi hedá in wé'gen hâwéngé t'âhki dithaa'indáđi náa óe'a'ginmä' wänbo', mađi náa iwedí páadépiye dí'âani hay'i wínamuupí'in."

²⁸In t'owa háa Demetrius natú'in dit'oe ihayđi hânho dit'ayyaapóe, hedí dívítuwinúnde gin, "Diana náa Ephesus-wi namuu'i báyéki hay'i namuu." ²⁹Hedí shánki báyéki t'owa diwé'gepóe, hedí dívít'ehtuwinúnde', hedí wên wíje sená' ovânyâ'đi ovânkhóhkay'an oe bú' pingé t'owa dívíwé'ge'o' iwepiye. In sená'dá Gaius-á Aristarchus-á gin dakháwá, indá Macedonia nangewin damuu, hedí Paul-áđi wéngé t'âhki dänjívénde'. ³⁰Paul in t'owa dikw'ó' diwepiye natsudedá' ovâyhée'ámíđi, hewänbo in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi óekhâ'a'an. ³¹Hedá wên Asia-win p'ó'déđi'in sená' Paul-ví k'ema'in ûnmuu'indi Paul ónt'óesan óetu'âamíđi in t'owaví páadépiye wí'ikeehúuwípi'in.

³²In t'owa t'âhki wé'ge shánki díntuwhkíntú'. Wênho wên háawên dívítuwinúnde', hedá wây-á shánki piháa wänbo-á. Wên háyúhayđida' t'owa dínhanginná háadí diwé'gepóe'in. ³³Hedí in Hudíyodi wí sen Alexander gin nakháwá'í' oe páadépiye óewínúđi óetu'an háa natúuní'in. Hedího Alexander imannan in t'owa dívít'óeyaaníđi. Nada' in t'owa ovâytu'âamí'in in Hudíyo wí'ovâyhíwóhpíchâänú-ípíđi ná'i napuwamän ní'gedí. ³⁴Hebo Alexander-á Hudíyo namuu'in in t'owa dínhanginpóe ihayđi t'âhkíđi'bo mađi wíje óeđa t'âhki shánki kaygi wänbo dívítuwinúnde', "Ná'i Ephesus-winbí Diana hânho hay'i namuu" gin.

³⁵T'óedíwän í' bú'wi ta'kandíđi hânda' ovâykannan in t'owa, hedí ovâytu'an, "Un Ephesus-win ímuu'in, t'âhki t'owa wéngé t'âhki dikw'ó'nin dínhanginnáhpí'an na'in Ephesus bú'win t'owa ná'i hay'i Diana-ví méesate ûnmuu'í' ây'âyíngimáa'in, hedá í' k'luu Diana waagibá ûnchâa'í' oe makówáđi ûnke't'á'di-á wá' ây'a'gindo'. ³⁶Tóebo wúnkodípi natúuníđi ná'i háäwí ta'gen wínamuupí'in. Hedânho ánpí íkwo'ní, hedí wíyá háawên wí'úví'ámípi híwó úví'ánshaapíđi'bo'. ³⁷Undi ná'in wíje sená' náäpiye bínmaa tobá háäwí wänbo méesate iwedí wíđânsä'manpi wänbo', hedíháa nanbí Diana ây'a'ginmä'iví'gedí háawin t'aywó'nin wíđatúhpí wänbo'. ³⁸Hedího Demetrius-áđi in i-áđi dívít'óemáa'indáđi wí to'wí ónt'e'p'leede-í'in dida'dá, dínkhây'ä' óetsondiwekáani'in. In tsonnin dívíwé'gekw'óe'ó t'owa ovâytu'jónamíđi, hedí in t'owaví t'ehpíde tun ovây't'óeyande'. ³⁹Hebo wíyá háäwí í'gedí íhéeda'dá, hedân úntsíkhakanpoe'ó in bú'win p'ó'déđi'indi in t'owa t'âhki ovâywé'ge'an píhay. ⁴⁰Ná'i gin otú, gá mađi in Rome-win tsonnin ditúuníđân un nâwewin t'owa unbí p'ó'déđi'indáđi'bo úvipihánmáa'in. Háa náa

thaa napóe waa wínakhây²âhpi napúuwí²in, hedí tóebo wí²ûnkodipi ovâytu²âamídi háadi un t'owa úvit²aywé²ge²andi.”

⁴¹Hedí han natú ihaydi ovâytu²an t'âhkídíbo² inbí²piye dimú-í²in.

Paul-á iví k'ema²indádi oe Macedonia-piye hedá Greece-piyá dimää

20 ¹T'âhki hândá² napóe ihaydi Paul-di in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in ovâywé²ge²an, hedí ovâytu²an kwee waa sen waa di²â²be-ídi. Hedáhá² ovâysengitú²andi ovâyjoe²an oe Macedonia nangepiye namú-ídi. ²Ee Macedonia iwéngé t'âhki ijíyéndedi in dívíwâyunde²in iwe dikw²ó²nin wá² hanbá ovâyhée²an, hedáhá² oe Greece-piyá namää. ³Iwáy wâhâ² poje p'óe na²án. Ihaydáhá² ikhây²an oe Syria nangepiye kophé iwedi namú-ídi, hewänbo ûnhanginpóe in Hudíyo óeháyji í²gedi dívíhí²máadi, hedího iví ánshaa í²egó²andi oe Macedonia nange í²ge nawáymää.

⁴Ná²in senä² i-ádi dimää: Sopater oe Berea bú²wi², i-á Pyrrhus-ví e²nú ûnmuu; Aristarchus-á hedá Secundus-á oe Thessalonica bú²win damuu²indá; Gaius oe Derbe bú²wi-á; Tychicus-ádi Trophimus-ádi oe Asia nangewindá; hedá Timothy-á. ⁵⁻⁶Ná²in senä² oe Troas bú²piye dipaadémää, hedí Paul-ádi naa-ádi oe Philippi bú²bo ânwóyí², in Hudíyoví shánkí²eedi dínphade píhay, ná²í shánkí²eedi dâytu²ó² “Owáaseepí² Pává Dâyk'o²i Thaa” gin. ⁱIhaydá iwedá kophé iwedi gamää, hedí p'ánú thaa naphade ihaydi oe Troas gapówá, in wé²gendi na²in dítsíkha²máa iwe, hedí wí jáadi iwe gikw'ó.

Oe Troas í² e²nú Eutyclus nachuudi óewáywówápaa

⁷Dumîngu iwe ívíwé²ge²an í² méesa buwá âyk'ó²ídi, hedí Paul-di díhí²máa. Khunpinu puwahaydi ihée²an gá wíyá tháwán iwedi ijâakankhây²máadán. ⁸T'âhkídíbo oe wha²k'ay íve giwé²gek'ó, hedí báyéki naphakókohsaa. ⁹Wí e²nú Eutyclus gin nakháwá²í nawhápódikhuuchá² deedi na²án, hedí hânho najòeda²puwamán Paul thaa t'âhki ihí²máadi. Téegîndi najókhândi, na²án diwedi oe já²wépiye najóke²t'á, hedí óedaygi²an dihaydi chu²i óeshaa. ¹⁰Paul wha²k'aydi nawá, hedí idége²disógedi í² e²nú óeba²aakê², hedí ovâytu²an, “Ívíwo²gi wí²ítaachanpúuwípi. Ná²i-á náä nawówámuu.” ¹¹Hedího wíyá oe wha²k'aypiye napee, hedí indádi ipáváhávedí ihúuyan, hedá shánkí ovâyhée²an nathay píhay. Ihaydá ovâyjoe²an. ¹²Í² e²nú iví²piye indi wówá²í óeho², hedí báyéki dihíhchan.

Paul oe Miletus bú²piye namää

¹³⁻¹⁴Paul-di ho dítu²an kophé iwedi gipaadémú-í oe Assos bú²piye í² âytsíkha²amídi, hebo i-á nangedíbo namú-í hedí iwe í² wá² í² kophé

i Luke wíyá Paul-ádi naji².

itokhâymáa. Hedího han íví²an, hedáhá² Assos iwedá Mitylene bú²piyá gimää. ¹⁵Iwedá wa²di kophé iwedi Chios-piye gimää, i-á p'ojâadi namuu, hedá wíyá tháwándá wíyá p'ojâadi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium bú² ívíwóyí², hedá wíyá tháwándá oe Miletus bú² gipówá. ¹⁶Paul í²ánshaamági oe Ephesus wí²iwóyí²nípídí, báyéki thaa oe Asia nange í²ge wínyæñnípídí. I-á nawó²on oe Jerusalem napóewídí híwó² dihaydibo², in Hudíyoví shánkí²eedi thaa Pentecost gin dáytu²o dínnáhpídíbo², hádéeho únkodidi.

Paul-di in Ephesus bú²in méesate²in p'ó²dédí²in ovâytumakhe²an

¹⁷Wa²di Miletus wáy nají² ihaydibo², oe Ephesus bú²piye it'ôesan, in méesate²in tsonnin ovâytu²ámídí íví²piye dí²äá-ídí. ¹⁸In dipówá ihaydi ovâytu²an, “Un t'ähki únhanginná háawi sen omuu²in í² páadé²i thaa Asia opówá ihaydi waabo náa puwahay. ¹⁹Naa Nanbí Sedó Jesus-gí² dáy²t'ôe²andi wídáypitegendepí. Háyán wänbo dáysíhtää in t'owaví²gedi ó²áyíngipóedí. Báyéki t'ôephade dínpówá in Hudíyodi dí²annin namuudi. ²⁰Un únhanginná naa wídáywóyí²pí²in háäwí wänbo úntáy²i wâytu²odi wâykhäge²namídí, hedá íwé²gekw'ó² deejá unbí wháagé í²gá wâyhá²o². ²¹Kay²indi naadi wâytu²an wí²gín Hudíyo-á Hudíyo ímuupí²indá unbí t'aywó²di bínjoe²ámí²in hedá Jôesi Tádáví²piye úvíbée-í²indá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-ví²piye úvíwäyü-í.

²²“Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho í² Yä²däa²i P'owëqahâadi dítu²andi. Naa wídínhanginnáhpí háa owáy wáhäqä dínpuwagí²o²in, hewänbo ná²indáho dínhanginná: ²³Nää bú² í²ge ots'ú eje t'ähki, í² Yä²däa²i P'owëqahâadi dínthayyan ta²gendi dípansogekhâymáa²in hedá dont'ôephadekhâymáa²indá. ²⁴Hewänbo háa dínpóe wänbo háäbo wídínmuupí, tobáháa díháyjí háa owówápee-í wänbo². Naa owänpida² dóboewa-í²in in t'ôe Nanbí Sedó Jesus-di dítu²an dó²ámí²in. Hedí ná²in t'ôe-á ginnân namuu: Í² híwó²di tun Jôesi Tádáví sígísehkaná í²gedí pín ta²gedí in t'owa dovây²t'ôe²ámí.

²⁵“Undádí naa oji² Jôesi Tádáví khuu í²gedí wây²t'ôe²odi. Hewänbo náa dínhanginná wëedi wänbo un diwedi há²to wíyá dímuuní²in. ²⁶Hedänho náa-á naadi ta²gendi wâytu²äamí ná²in: Wí to²wí Jôesi Tádáví²wedi napedeedáho², tóebo wí²únkodipí naa dínchäänú-ídí, ²⁷gá wó²khunwôeda²pídän wâytu²äamídí háäwí t'ähki Jôesi Tádá ikhâymáa²in. ²⁸Wí²bo bípí²áyíngí²an, hedá t'ähki há²in t'owa Jôesi Tádáví²in únmuu²indá bín²áyíngí²an, wí k'úwá áyí²di² íví k'úwá í²áyí²do waagibá. Í² Yä²däa²i P'owëqahâadi un wovâytonninkw'ó²di, wën k'úwá áyí²nin waaginbá ímuunídí. In t'owa Jôesi Tádáví méesate eje²in dimuu²in íví²in únmuu, ingí² íví ay imágidi íví ún²p'oe ich'áanídí. ²⁹Naa dínhanginná owáy naadi wâyjoe²an dihaydáho², wây-á wën t'owa unbí²ye dipowagí²o, wën t'ayjaa²in khunjó in k'úwá dâyhäanú-ídí dí²ä²ä² waagibá, ³⁰hedí wáy

wên unbí jâa diji'indi wânbo in Jesus-ví'piye dívíwäyü'in ovâyhójo'amí, indádí dâypuhkannamídí. ³¹Hedânho bí'âyíngi'an ha'min t'owadi, hedá wí'ún'ôede-ípi naadi poje paayo t'âhki khuu-á thaa-á wâyhâ'annin, hedá un ímuudiho naví tsí'p'oe donch'âa.

³²“Nää wâyütumâa, Jôesi Tádádí wovây'âyíngi'amí hedá wovâysígísehkanâ'o'in wovâyhangin'annamí. I' ûnkodi wovâykhâge'namídí kay'in ípaa-ídí hedânho shánki iví'piye úvíwäyü-ídí, hedá wá' ûnkodi i' kâ'âä únmuu'i wovâydenkw'ódi'i wovâymaa'ni'in. Hedá to'wên t'âhki i'di ovâyde'mannin wá' ná'i híwó'di háawíba diyâmu-í. ³³Wíyá to'wívi châ'dá aa-á naagi' wó'da'pí. ³⁴Naví mandí dáy't'ôe'andi i' dîntáy'i donhógi, hedá hanbá in to'wên naa-ádí diji'in dîntáy'i wá' ingi' dovâyhógi. Un t'âhki ná'in únhanginná. ³⁵Naa háädi wânbo t'âhki ha'wâa dáy'an wâykeeyamídí háa únkhây'â'in úví'amí'in. Hânho úvíkhä-í to'wên dîntáy'in bínkhâge'namídí. Wí'ún'ôede-ípi ná'i tun Nanbí Sedó Jesus-ân wí'bo natú'in: “To'wí imä'i-á shánki nahíhchan to'wí ihónde'iví'wedi.”

³⁶Paul ihí'bowa ihaydi idége'disóge hedí t'âhki in wé'gendádí dívíjûusu'an. ³⁷T'âhkídíbo hânho dívísíhtädi Paul óeba'aakê' hedí hânho óesígísegitu'an. ³⁸Dik'âykhâapóe i'di ovâytu'andi, “Undi wíyá há'to dímúuní” gin. Hedáhá' t'âhkídíbo na'indádí i' kophé iwepiye dimää dísegitu'âamídí.

Paul Jerusalem-piye namää

21 ¹Na'indi in t'owa âyjo'e'an dihaydi i' p'ojâadi Cos gin dâytü'o' iwepiye ta'gebo gimää. Wíyá tháwán oe p'ojâadi Rhodes gin dâytü'o' iwepiye gimää, iwedáhá' oe Patara bú'piyá. ²Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi na'ân, hedí ívítógi iwedi gimää. ³Cyprus p'ojâadi nanbí yâ'mángédí nak'óe, hedí i' giphademändi âymú'. Iwedá oe Syria nangepiye gimää, hedí Tyre bú' gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondi' dâydaykhâymaa. ⁴Wa' gin díví'odi wên Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in âynuwa, hedí âyshaadi wí jâadi indádí ívíwóyí'. Indi Paul óetu'an Jerusalem-piye wínamú-ípi gin, gá i' Yä'dâa'i P'owäqahâdi ovâytu'andân háa ûnpuwagi'o'in. ⁵Na'in kophépiye wíyá gimú-ídí napóe ihaydi, t'âhki in senä' inbí kwiyä' hedá inbí áyyä' wóegé oe bú' já'wépiye dípaho', hedí mâap'oe kíngéwi okhá' deedi ívídege'dikw'ódi di ívíjûusu'an. ⁶Ívísengituhkanbowa ihaydi na'in gimännin i' kophé iwe ívítógi, hedí in Tyre-windá dívíweho'.

⁷Tyre iwedi gimää hedí oe Ptolmais bú' gipówá. In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in iwe dithaa'in âysengitu'an, hedí wí thaa indádí ívíwóyí'. ⁸Wíyá tháwán iwedi gipee, hedí oe Caesarea bú' gipówá. Wí sen Philip gin nakháwá'iví'piye gimää, i-á Jôesi Tádávi híwó'di tun ovây't'ôe'o'i namuu, hedí i-ádí ívíwóyí'. I-á wêe namuu in tsédí diji'in senä' diwedi, in

oe Jerusalem ovâyde²mannin in Jesus-ví t'òekhuwa²in ovâykhâge²namídí. ⁹Philip-á jónu a'yún khóhtsaapi²in únkw'ó, indá Jôesi Tádáví tukhe²minnân únmuu. ¹⁰Hâyú thaa iwe gikw'ón dihaydi wí sen Agabus gin nakháwá²i² oe Judea nangedi napówa. I-á wá² Jôesi Tádáví tukhe²bibá namuu. ¹¹I² sen nanbí²piye na²áá, hedí Paul-ví ba²áa ónké²di wí²bo iví ándádí iví mandádí ipiwhi²an, hedí natú, “I² Yá²dâa²i P'oweahâa² natú, ginbá in Jerusalem-win Hudíyodi óewhikhankhâymáa to²wí ná²in ba²áa iví²in únmuu²i², hedá in Hudíyo dimuupí²inbí mange óekánkhâymáa.”

¹²Ná²in git'oe ihaydi in wé²gen t'owa-ádí kay²indi Paul áytumáa oe Jerusalem-piye wínamú-ípi gin. ¹³Hebo Paul natú, “Hânnan úví²o²? Háadan ísééji²? Háadan dík'áykháa²o²? Naa okhâymuu t'owadi díwhi²ámídí²á²bá joe, okhâymuu wá² oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gí² ochuu-ídí.” ¹⁴Wígínkodípi áyhíjekannamídí, hedího giwänpitú, “Háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú waa napúuwí,” hedí wíyá wí²âytu²anpí.

¹⁵Wíyá háyú thaa naphade ihaydi nanbí háawí áykhây²an hedí Jerusalem-piye gimáa. ¹⁶Wên Caesarea-win Jesus-ví²piye dívíwâyunde²in na²indádí dimáa. Oe Jerusalem gipówádí Mnason-bí tewhá eepiye dího² iwe gikwonídí. Ná²i sendá Cyprus-wi namuu, hedí wí in páadé²in Jesus-ví²piye dívíwâyunde²inbí²wedí²i²bá namuu.

Paul-di James-á in méesate²in tsonnindá ovâytu²an háa únpoé²in

¹⁷In Jerusalem-win Jesus-ví²piye dívíwâyunde²indi híhchandi dísíghógi. ¹⁸Wíyá tháwán Paul-ádí na²indádí James-ví²piye gipuwámáa. T'áhkí in méesate²in tsonnin wá² iwe dikw'ó. ¹⁹Paul-di ovâysengitu²an, hedáhá² t'áhkí háa napóe waabá ovâytu²an, háa Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí²in ovây²an waa in t'òe Paul i²annin namuudi. ²⁰Ovây²t'òe²andi dit'oe ihaydi Jôesi Tádá kw'áayébo dâymáa.

Hedáhá² Paul-á óetu²an, “Tí²úu páadé²i², úhanginná báyéki maapaasôn in Hudíyo wá² Jesus-ví²piye dívíwâyumági²in, hedí indá i² tsonnun Moses ita²nan deepiye hânho dívíkay²o². ²¹Ná²in Hudíyo uví²gedi ginnân ovâytu²an: Ú²di t'áhkí Hudíyo in Hudíyo dimuupí²inbí nange eeje dithaa²in ovâyhá²o² Moses-ví hí² dây²a²ginnamípi²in, hedá inbí áyyáá in Hudíyoví k'ewe taadi wí²ovâytaa²amípi²in, hedá in Hudíyoví khuu-á wí²dây²áyíngi²amípi²indá. ²²Ná²in Hudíyo dimuu²in Jesus-ví²piye dívíwâyú²in ta²gendi dínhanginpúuwí ụ náwe unpówá²in. Hedího ívítsika²yan háa gínkhây²á² íví²amí²in. ²³Gá ginnân: Ú-á ná²in wítuhkankhâymáa²in ó²an. Nanbí jáa jónu sená² diji², inbí tun Jôesi Tádá dâymági²in háa igí² dívíkhâymáa²in. ²⁴Indádí ópún, hedí háa ditú waa dívíbowá²in dâykeeyan dihaydi, ụ-á háa díví²o waa hanbá bí²amí, hedá ingí² ovâywá²áa-í t'áhkí ovâyk'owé-ídí. Gin bí²andáho t'áhkí

j Wa² in sená² ovâyk'owapí²íbo dínhây²á² wên animáa dâykumá-í²in dâyháanú-ídí Jôesi Tádá óemáánídí.

t'owa dínhanginnáani ná?i Moses-ví tsonnun mân?a'gindo?in, hedího háäwi uví'gedi ditú?di-á ta'gen wínamuupí?in. ²⁵Hewänbo in Hudíyo dimuupí?in Jesus-ví?piye dívíwäyunde?in na?indi äyta?nan äytü?äamídi ná?in na?in äywéhpée?annin: Wídäyk'o?ípi i? koegí? in we?gen t'owa inbí jôesi dâymági?i?,^k hedá wídäy?ünp'oek'o?ípi, hedá in animâa ovâyk'ëwhihänú?inbí píví i? ün'p'oe napeepí? wá? wídäyk'o?ípi, hedá wíyá to?wíwí kwee-áđi háa sendáđi wídívíwího?kw'ôenípi.”

²⁶Hedího Paul-di in jónu senä? i-áđi ovâyho?, hedí wíyá tháwán indáđi háa dínhkähä?ä? waa díví?an inbí khuu dây?a'ginnamídi, hedí i? méesate hay?i ee dits'ú in owhá? ovâytu?äamídi háyú thaa ovâyhúuwí?in ná?i t'ähkí dâyoewá-íđi. Ihayđanho dâyk'úwákhanugi?o wí?ingí? Jôesi Táđá óemääníđi.

Paul i? méesate hay?i? iwe óepanké?

²⁷Hedí i? jáđi naphademän dihayđi wên Hudíyo Asia-windi Paul ee méesate hay?i? iwe óemú?, hedí indi in t'owa iwáygé diji?in Paul-ví?piye ovây'tayjaa?andáhá? óeyä?i. ²⁸Ginnân dívítuwínunde?: “Un t'owa Israel-win, díkhäge?nan. Ná?i-ân namuu i? sen wéngé t'ähkí t'owa ovâytu?máa?i nanbí khuu gínmuu?i hedá nanbí t'owa-á hedá ná?i méesate hay?i-á háagi? wänbo wígínchä?muupí?in, hedá wá? ná?in Hudíyo dimuupí?in wänbo ná?i méesate ee i?đi ovâyts'úde, hedánho ná?i tewhá Jôesi Táđáví? ünmuu?i? ón?a'ginhänú.” ²⁹Gin ditú gá Trophimus oe Ephesus-wi óemú?đan Paul-áđi oe bú? i?ge dajidi, hedího di?ân Paul-di i? méesate ee óets'úde?in.

³⁰In t'owa ee bú? i?ge t'ähkí dit'ayjaapóe, hedí wáy Paul nawin diwepiye dívíwánáho?đi óeyä?đi i? méesate eedi já?wépiye khóhkayđi óeho?, hedí in phóđi dâyt'íđi. ³¹Paul óeháyji?in dida?, hedího to?wí i? Rome-win sundađoví p'ó?dédí? tsondiví?piye namää óet'óe?míđi in Jerusalem-win t'owa t'ähkí báyéki dit'ayjaapóe?in. ³²Wesebo i?đi wên sundađo inbí tsonnin wóegé ovâywé?ge?an, hedí indá owáy in t'owa diji? iwepiye díví?äähó?. Iví sundađo wóegé dipówáđi in t'owáđi ovâymu? ihayđi wesebo Paul óewhâđiđi dívíwóyí?. ³³I? sundađoví p'ó?dédí? Paul-ví?piye namääđi iví khóe ónyä?, hedí in sundađo ovâytu?an kadénadi óewhi?amí gin, hedá in t'owa ovâytsika?yan, “To-an ná?i sen namuu? Hännan i?an?” ³⁴Wên t'owa wí háäwí dívítuwínunde?, wáy-á wéndá háäwí piháa-á, hedánho hânho dínthukwíntú?di wí?únkodipí ûnhanginpúuwí?in ta?gendi háa napóe?in. Hedího in sundađo ovâytu?an, “Nanbí sundađo tewhá iwepiyebo bînts'úude-í” gin. ³⁵In sundađodi iwáy she?áy iwepiye óeho?, hedí iwedáhá? óetegeké?đi kw'áyepiye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaa?ođân, ³⁶hedí Paul ûnwóemändi dívítuwínunde? “Ja? äyháyji” gin.

k Námú?dí 15:20.

Paul-di wí'bo iví'gedi in Hudíyo ovâyhée'an

37 In sundado di Paul inbí'piye óetsudehon dihaydi, Paul-di Greek tundi i' sundado p'ó'dédi' óetu'an, "Ti wên háawên wítu'áamí?" I'di Paul óetu'an, "Naa wíðinhanginnáhpíwän Greek tundi bihée'o'in. 38 Hedího u-á wí'unmuupí i' to Egypt-wí', wên t'owa i' nangewin tsonnindadi ovâyhánkannandi', hedáhá' i'di in jónu maapaasôn (4000) senä' oe ahkónupiye ovâyho', t'owa t'akhānu'in gin ovâytu'o'in." 39 "Joe" gin Paul natú, "Naa Hudíyo-ân omuu. Tarsus bú'wibá omuu, há'i-á wí bú' hay'i' oe Cilicia nange iwe'i namuu, hedí iwe othá'de. Ti ná'in t'owa naa díhí'määni?" 40 Hedího in t'owa ovâyhée'amídi óemágidi Paul she'áy kw'áye wáy iwínú, hedí imannan dívít'óeyaanídi. Dituhán dihaydi inbí Hebrew tundi ovâyhée'an. Ginnân ovâytu'an:

22 1 "Má'mää'indá tí'úuwín páadé'indá, bít'óeyan. Naadi wâytuhkankhâymáa naa háawên wänbo híwóhpi'in wíday'anpí'in." 2 Hebrew tundi ovâyhí'máadi dit'oe ihaydi shánkí wänbo hānda' dínpoé.

3 Hedáhá' ovâytu'an, "Naa Hudíyo-ân omuu. Oe Tarsus bú' Cilicia nange iwe o'aypuyä, hewänbo náä Jerusalem osöe. Gamaliel naví háhkandi dīnmuu, hedí i'di áyngidi nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu naa díh'án. Háa Jōesi Tádá nada' waagi naa pín ta'gedí oda' dá'yámí'in, náä thaa un íkanda' waagibá, 4 hedānho naa osöedi o'ān híwó namúuni'in há'in Jesus-ví p'óegé dí'áhsaa'in báyéki t'óephade iwe dovâykáanídí ovây't'aháanú-ídí, hedí naa otsonpóedí kwiyä'dá senä'dá ovâywhi'ankídáhá' ovâypankw'ódi. 5 I' owha' p'ó'dédi'-ádí hedá in tunjowa'-ádí dínkodi wovâytu'áamídi naadi in ta'gen wâytu'máa'in. Indá wí ta'di naa dímági nanbí Hudíyo t'owa oe Damascus bú' dovây'määnídi, hedí naa omää in t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in owáy wáh'á dikw'ó'nin dovâypanhóenídi hedá náä Jerusalem-piye dovâywáymá'ídí ovây'tuhchäänú-ídí."

Paul-di ovâytu'an hádídi Jesus-ví'piye iwäyu'in

6 "Naa p'óegé omāndi oe Damascus bú' opowamän dihaydi taage púnú'dí naná. Tsíkhagipí wí ko makówádí nawá hedí dí'ánké? 7 Nangepiye okanu, hedí wí to'wídi naa díhí'máadi ot'oe. Ginnân natú: 'Saul, Saul, háadan u'di naa dí't'óephadekando?' 8 Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?' I'dá dítu'an, 'Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa i' u'di dí't'óephadekando'i-ân omuu.' 9 In to'wên naa-ádí diji'in i' ko dāymú', hebo i' to'wídi díhí'máa'iví tun wídika'pówápí. 10 Naa otú, 'Nanbí Sedó, hānnaa dá'yámí?' I'di dítu'an, 'Ówínúdi oe Damascus-piye ópūn, hedí iwe wóetu'ámí háa úkhây'ä' bi'ámí'in.' 11 I' ko hānho nakaydi naa otsí't'aapóe, hedího in naa-ádí diji'indi naa dípahtsaaké', hedí handídi oe Damascus opówá.

12 “Wí sen Ananias gin nakháwá?i? iwe nathaa. Ná?i sendá ta?gendi Jôesi Tádá óe?a?gin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'áhkí ihon, hedí t'áhkí in Hudíyo Damascus dithaa?in ditú? híwó?di sen namuu?in. 13 Naví?piye na?áädi naví nú? iwínú, hedí dítu?an, ‘Tí?úu páadé?i Saul, uví keetan mänke?’. Wesebo naví keetan donké?di i? dómú?. 14 I?di naa ginnân dítu?an: ‘Jôesi Tádá nanbí thehtáy pahpá?indi óe?a?ginmä?i?dân wóede?man háa nakanda?in úhanginnánídí, hedá Jesus i to?wí iví wówátsi ta?ge ihondi namuu?i nâamúunídá, hedá i? tun wóetuhkankhây máa?i? unt'oe-ídá. 15 Ta?gendân ú? i?gí? bihée?ámí, hedí ú?di t'owa t'áhkí háäwí nâamú?i hedá unt'oe?i-á ovâytu?áámí. 16 Hedího náä wíyá shánkí wívitsíkha?ámí. Ópún, unp'ó?p'oe?púuwí, hedá Jesus nádaa?an uví t'aywó?di wónjâa?ámí, gin Ananias-dí dítu?an.”

**Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetu?annin in
Hudíyo dimuupí?inbí?wepiye namú-i?in**

17 “Jerusalem-piye owáymää ihaydi i? méesate hay?i ee ots'ú?di o?áäji? waabá dínpóe. 18 I? áä iwe Nanbí Sedó Jesus dómú?, hedí dítu?an, ‘Oe Jerusalem háäwí naví?gedí ovâytu?hankhây máa?i há?to wónsígí?ámí, hedího ówánáki?, iwedi ópeeve.’ 19 Hedí naa otú, ‘Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé t'áhkí i? Hudíyoví méesate eeje dáyjíyéndewän in uví?piye dívíwâyunde?in dovâypanhóenídí hedá dovâywháänídá. 20 Hedí Stephen i? uví?gedí ovây?t'óe?andiví ún?oe ónch'áa ihaydi, naa wá? ok'aawin ee nú?. In to?wéndi óehéyí?inbí k'léwé?i aa dovây?áyin máa, hedí híwó díví?o? gin naa o?ân.’ 21 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu?an, ‘Ópún, naadi kayí? wáháäpiye wísankhây máa, in Hudíyo dimuupí?inbí?wepiye.’ ”

22 In t'owadi Paul ónt'óeyande?, hewänbo ná?i hí? in Hudíyo dimuupí?inbí?gedí natú ihaydi dívít'ehtu?wínú, “Binhe?, wínachá?muupí nawówayé?enídí.” 23 Wídítuhánde?pídí shánkí dívítu?wínúnde?, hedí inbí k'léwé?i aa dáythathá?o? hedá kw'áyepiye dáynahchánunde dáykeeyámídí dit'ay?in. 24 I? Rome sundado p'ó?dédí?di in sundado ovâytu?an Paul inbí?piye óets'úude-i?in óewháhwhá?namídí hedánho únhanginpúuwídí háadi in t'owa Paul-ví?piye dívít'ehtu?wínúnde?. 25 Hedího óewhiwínú púwhí?dí óewháänídí, hebo Paul-di óetu?an in tágintä (100) sundadoví tsondi iwe tsowa nawindi?, “Ti i? tsontun natú? úk'óe?in naa díwháänídí? Naa-á oe Rome dínkháwáta?k'óe, hedí wa?di wívínkeek'ú?pí háa naa híwóhpí dá?annin háa joe.”

26 Ná?in nat'oe ihaydi in sundadoví shánkí p'ó?dédí?ví?piye namää hedí óetu?an, “Ti úhanginná háa bitsiyekhây?o?in? Ná?i sendá oe Rome únkháwáta?k'óe.” 27 I? sundadoví shánkí p'ó?dédí? Paul-ví?piye namäädi óetu?an, “Dítu?an, ti oe Rome úkháwáta?k'óe?” “Hedân hoi?” gin Paul natú. 28 Óetu?an Paul, “Naa oe Rome dínkháwáta?k'úwídí báyéki chá?

dáywá²áa.” Paul-di óetu²an, “Naví tádá²in Rome-win t¹owa damuudiho naa wá² Rome-wibá omuu.” ²⁹Wesebo in to²wên Paul óetsikhâymaa²in iví²wedi dívíjâatää. I² sundado tsondi p¹ó²dédí² wänbo nakhunwôeda²póe ûnhanginpóedí Paul-á Rome-wi t¹owabá namuu²in, gá i²báho natsonpóedân kadénadi Paul óewhi²ámí²in.

Paul-di in Hudíyo tunjowa² ovâyhi²máa

³⁰I² sundado tsondi p¹ó²dédí² nahangin²ânda² ta²gendi háawin híwóhpi²in in Hudíyodi Paul ônchänunde²in, hedího wíyá tháwân óewhihsuu hedí in Hudíyo owha² p¹ó²dédí²in hedá in wé²gen Hudíyo p¹ó²dédí²indá dívíwé²ge²ámí²in ovâytu²an. Ihay²diho Paul óets²úde inbí páadépiye óewé²enú-ídí.

23 ¹Paul-di in tunjowa² ta²ge ovây²múndedi ovâytu²an, “Tí²úuwin páadé²in, Jôesi Tádáví páadépiye ná²in naadi wâytu²âámí: Naví pí²ná khó²jé dînhanginná naví wówátsi thaa t¹âhkí híwó²nin wówátsi donhonnin.” ²Ná²in nat¹oedi Ananias i² owha² p¹ó²dédí² namuu²i²di in Paul-ví nú² diwinnin ovâytu²an sóe eedi óemaphâave-í²in. ³Paul-di óetu²an, “U-ân Jôesi Tádádí wóemaphavekhâymaa. Wí paa ijánúmaa²i waagi²bá unmuu. Úkhây²â² úhanginpúuwí²in háa wên t¹aywó²nin dáy²annin háa joe, ná²i tson²tun namuu²i nat² waagi, hewänbo u wí²bo há²i tson²tunbá wínâ²a²ginpi, ná²in t¹owa dí²sómaphâave-í²in ovâytu²andi.” ⁴In iwe diwinnindi Paul óetu²an, “Háadan Jôesi Tádáví owha² p¹ó²dédí² uví hí²dí mân²a²ginhánúnde²?” ⁵Paul-di ovâytu²an, “Tí²úuwin páadé²in, naa wídînhanginnáhpí owha² p¹ó²dédí² namuu²in. Dînhanginnândáho há²to han otú²uníwän, gá Jôesi Tádáví ta²nin diwe ginnân nata²muudân: Wígínkhây²âhpí wên háawên t¹aywó²nin nanbí t¹owaví tsonninbí²gedí gitú²uní²in.”

⁶Hedí Paul-di ovây²mí² wáy wên in iwe diji²in Sadducee t¹owa dimuu²in hedá wëndá Pharisee t¹owa-á. Hedího kaygi in tunjowa² ovâytu²an, “Tí²úuwin páadé²in, naa Pharisee t¹owa-ân omuu, naví tádá Pharisee-bá dînmuu. Náwe dí²tsondiwekán gá in dichuu²in diwáywówápúuwí²in dáywâyundédân.” ⁷Han ovâytu²an dihay²di in Pharisees-á²di in Sadducees-á²di dívítúhkannan, hedí diwijedeedi wé²ege²in dipóe. ⁸Gin díví²an gá in Sadducee t¹owa wídívívíwâyundepídân in dichuu²in wíyá diwáywówápúuwí²in, hedá p¹oewa²ahâ²á makó²wáwin t¹óepa²â²indá diji²in wídívívíwâyundepí; hewänbo in Pharisee t¹owa-á dívíwâyunde diji-ákun. ⁹In t¹owa t¹âhkí shánkí kaygi dívítúwínúnde², hedí wên Hudíyoví khuu dáyhâ²o²in, Pharisee t¹owabá dimuu²in, dívíwínúdí kay²indi ditú, “Ná²i sendá wên háawin t¹aywó²nin i²annin wänbo wí²âyshaadepí. Ma²di há²déewáy wí p¹oewa²ahâ²adi háa wí makó²wáwi t¹óepa²â²i²di ta²gendi óhéé²an.”

¹⁰Hânho dívítúhkandodi dívítsâ²akhây²o², hedího i² sundado tsondi p¹ó²dédí² nakhunwôeda²póe. Na²ánde Paul hânho óewa²ámí²in, hedího

in sundado ovâyjôn, “Ja² bípûn, Paul bínkê²di hæ²in Hudíyoví²wedi bínjâa²amí, hedí unbí²piyebo bints²ude.”

¹¹I² khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwínudeedi óetu²an, “Wí²unkhunwôeda²ípi. Ú² oe Jerusalem naví²gedi ho bihée²an, hedá oe Rome hanbá bikhâymáa.”

Paul óeháyjí²in dida²

¹²⁻¹³Wíyá tháwán hédéndí wên Hudíyo dívíwé²ge²an dívíhée²amídí wên ánskaa dâyk²úuwídí. Ditú, “Ívíhããdãkhâymáa, hedí wí²ívíhúukankhâymáapí Paul áyhay píhay. Han íví²anpídá, tobá Jôesi Tádádí dítuhchãñú-í.” Ná²in gin ditú²in jónántã²diví (40) shánkí diji². ¹⁴Hedí dimää in owha² p²ó²dédí²indá hedá in Hudíyo tsonnindá inbí²wepiye, hedí háa dâywéhpêe²annin ovâytu²an. Háa dikanda² í²gedí ovâythayyan dihaydiho ovâytu²an, ¹⁵“Nää undá² hedá in tunjowa²dádá í² sundadoví tsondi p²ó²dédí² bint²oesân. Bintu²an Paul náá unbí²piye óemá²í²in. Bintu²an shánkí íhangin²ânda² háa Paul í²annin. Na²indáho gikhây múuní áyháyjídí náá tsowa napówápí²fo².”

¹⁶Hebo Paul-ví máámã²ay nat²oe dívíkhakwogí²o²in óeháyjídí, hedího in sundadoví²piye nats²úndí í²gedí Paul óetu²an. ¹⁷Paul-di wí tãgintã (100) sundadoví tsondi óetuhkãnnandi óetu²an, “Ná²í e²nú í² sundado tsondi p²ó²dédí²ví²piye náhúu. Í e²núdí wên háawên óetu²amí²in nada².” ¹⁸Hedího í² e²nú í² sundadoví tsondi p²ó²dédí²ví²piye óeho², hedí óetu²an, “Paul í² to gínpanná²ndí²di naa dítuhkãnnandi dítu²an ná²í e²nú uví²piye dómá²í gin, wên háawên wóetu²amí²in nada²di.”

¹⁹I² sundadoví tsondi p²ó²dédí²di í² e²nú oe hãngepiye óepahtsaakê² wí²bo dayêenídí, hedí óetsika²yan, “Hãã-an naa dít²oe²amí²in unda²?” ²⁰I² e²núdí óetu²an, “In Hudíyo dâywéhpêe²an wóedaa²amídí tha²di Paul tunjówhãgépiye óehúuwídí, háa í²annin shánkí dihangin²ânda² waagibá. ²¹Hebo wíwóewãyukannamí²pi. Jónántã²diví (40) shánkí senã² dívíkhakw²ó óeháyjídí. Jôesi Tádáví páadépiye dívítunmãgi wídívíhúuyamí²í²in wídây²p²oesu²wã-í²pi²in Paul óehay píhay. Nää dikhâymuu hedí ditsíkha ú² untúunídí í² náasaaní²in.” ²²Óetu²an í² e²nú, “To²wí wãnbo wínãatu²amí²pi ná²í dít²oe²andí².” Hedí iwáygedí óesan.

Paul í² tunjó Felix-ví²piye óeho²

²³Hedí í² sundadoví tsondi p²ó²dédí²di wây-á wíje senã² ovãntuhkãnnan, indá tãgintã (100) sundado dãntsonmãã²in damuu, hedí ovãntu²an, “Wíje tãgintã (200) sundado nangedí²indá, hedá tségintã (70) kwããjêe k²léwédí²in sundado-á, hedá wây-á wíje tãgintã (200) júnphé wóege²in sundado-á ovâytu²an dívíkhây²amí²in, náa khun whãnu iwáypiye oe Caesarea-piye dimú-í²di. ²⁴Hedá wíje wên kwããjêe Paul í²íhsôege-í²gí² bínpútesoge, hedí oe Felix í² tunjóví²wepiye bin²áyínhúu.” ²⁵Hedí wên ta²nin ita²nandi gin natú:

26 “Naví tunjó Felix hânho wí'a'gindi', naa Claudius Lysias-di wísengitɔ'an. 27 Wên Hudíyođi wí sen Paul gin nakháwá'í' óeyâ'đi óekhe'khây máawân, hewânbo naa dînhanginpóe i-á oe Rome ûnkháwâta'k'oe'in, hedího in sundado-áđi omää inbí mangedi dójâ'ámíđi. 28 Háawin híwóhpí'in ônchânunde'in naa ohangin'ânda', hedího inbí tunjówháagépiye naadi dóho'. 29 Naa dînhanginpóe in híwóhpí'in ônt'e'p'íđénde'indá wên háawin kây'in wânbo óepansóege-íđi háa óeháyíđi wínamuupí'in. In Hudíyo wên háawên inbí khuu i'gedíđá' díwíwânpihí'máa. 30 Ihaydáhá' to'wíđi naa dí't'óe'an dâywéhpêe'annin ná'i sen óekhegi'o'in, hedího wesebo uvi'piye i' dósan, hedí in to'wên in híwóhpí'in ônt'e'p'íđénde'in dovâytɔ'an uvi'piyân dimú-i'in wóetɔ'âámíđi háadí ivi'piye dí't'ay'in" gin ita'nan.

31 Hedího in sundado háa ovâyjôn waagi díví'an. Khu'đéedí oe Antipatris bú'piye Paul óeho'. 32 Wíyá tháwân in sundado kwáájêe k'éwéđi'indíđá' Paul óehon, hedí in wé'gen sundado inbí'wepiye díwíweho'. 33 Oe Caesarea bú' in Paul-in dipówá ihayđi i' tunjó in ta'nin ôn'an hedí Paul iwebo óe joe'an. 34 In ta'nin i' tunjó itunkanbowa ihayđi Paul óetsika'yan, “Wé'i nangewi-an unmuu?” “Oe Cilicia-wi-ân” gin Paul-di óetɔ'an. 35 I' tunjó ná'in nat'oeđi Paul óetɔ'an, “Owáy in to'wên wônt'e'p'íđénde'in dipówá ihayđânho naadi wíntunjó'namí.” Ihaydá in áyí'nin ovâyjôn Paul híwó óe'âyíngi'ámí'in i' tewhá hay'i Herod ik'ú' iwe.

In Hudíyođi Paul ônt'e'p'íđénde'

24 1 P'ánú thaa naphade ihayđi, Ananias i' owha' p'ó'đéđi' namuu'i-á hedá wên Hudíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakháwá'í' hânho nahí'há'i namuu'i' indáđi dâykán, hedí i' tunjóví'piye dimää i' tunjó óetɔ'âámíđi háa Paul i'annin. 2-3 Paul óets'úde, hedí Tertullus-di i' tunjó óehée'an Paul ônt'e'p'íđéde-íđi. Ginnân natú:

“Nanbí tunjó Felix, ɔ' báyékí wí'a'gindi', báyékí gikú'daapóe t'áhkí na'íngí' wéngé t'áhkí bí'andi namuudi. ɔ' unmuudânkunho hánpíđi bo báyékí paayo githaa, hedá uvi hangintandi báyékí híwóhpí' nanbí nan diwéđi dínjâ'an. 4 Náa naa wó'da'pí hânho wíjâap'íde'ámí'in, hedího unsehkanát'óedí wí háy tãhkiwân dînt'óeyaani, han unchanpóedí. 5 Ginnân hîn napóe: Na'indi ná'i sen ovây't'owat'e'ya'dodí âymú'. Ná'in Hudíyo wéngé t'áhkí ovây pitsaakando', hedá i-á p'ó'đéđi' namuu in to'wên i' Nazareth-wi senbí háhkan deepiye díwíwâyunde'ingí'. 6-8 Nanbí méesate hay'i wânbo i'a'ginhánú, hedânkun âypanké'. Gida'wân âytunjó'namí'in âynuuwá-íđi háa ta'gendi nanbí khuu i'a'ginnanpíđi háa joe. Hebo Lysias i' sundadoví tsondi p'ó'đéđi' napówá, hedí kay'indi nanbí man diwéđi óejâ'an, hedáhá' ovâyjôn in to'wên ônt'e'p'íde'in uvi páadépiye dí'âá-íđi. ɔ'đi wí'bo híwó ná'i sen nâatsika'yandáho

úhanginpúuwí t'ǎhki ná'i iví'gedi wít'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in" gin ovâytu'an.

9 T'ǎhki ná'i Tertullus Paul-ví'gedi natú'di' in Hudíyo hanbá ditú, hedá ditú i' t'ehpide tun Tertullus ihí'máa'i ta'gen namuu'in.

Paul wí'bo iví'gedi ihí'máadi i' tunjó Felix óetu'an híwóhpi wí'i'ánpí'in

10 I' tunjó imannan Paul óehí'máanídí, hedího ginnân Paul-di óetu'an: "Naa dínhanginná báyéki paayo ná'in t'owagí'in tunjówháagé un'ánnin, hedânho báyéki ohíhchan dáyhéé'amídí wí'bo dáy'aywoenídí. 11 Madi tá'di wíje (12) thaa phade ihaydi naa Jerusalem-piye omáa Jôesi Tádá dó'a'ginmáanídí. 12 T'óepidíbo úhanginpúuwí ná'i ta'gendi namuu'in. Naa to'wí-ádi wídáytu'hánbopí, hedá wídovây't'owat'e'ya'nánpí i' Hudíyo méesate hay'i' iwe, háa inbí méesate hí'índi eeje wánbo joe, hediháa i' bú' i'ge wánbo joe. 13 Indá wídínkeekankodípí ná'i naví'gedi dînt'e'p'ídénde'i ta'gen namuu'in.

14 "Hebo ná'innân naa otúuní: In p'óegé iwe naa dáy'áhtuyende'indá ná'in t'owa ditú' pí'wên p'óegé namuu'in, hewánbo i'ge dáy'áhtuyendedí Jôesi Tádágt' dáyt'óemáa, i-á nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmá'. T'ǎhki ná'i khuu Moses ita'nandi' hedá in Jôesi Tádáví tukhe'min dáyta'nandi-á naa dáywâyunde'. 15 Háa ná'in t'owa dívíwâyunde'in napuwagí'o'ínbá naa wá' dáywâyunde', hedí ginnân namuu: Jôesi Tádádí t'ǎhki in dichuu'in ovâywówápakhâymaa, híwó'nindá híwóhpi'indá. 16 Hedí gin dáywâyundedí, háädi wánbo t'ǎhki dáykhäde Jôesi Tádáví páadépiye hedá t'owaví páadépiyá híwó dáytysiye'amídí, hedânho naví pí'ná khó'jé dínhanginnáanídí híwó dáykanhonnin.

17 "Báyéki paayo Jerusalem bú' iwe wó'ánpíwân, hedáhá' dáywâybun wí chá' in naví t'owa dikäkw'ó'nin dovâyamáanídí, hedá wí naví háäwí dínmuuní'i-á Jôesi Tádá-á dómáanídá. 18 I' méesate hay'i ee gin dáyo' ihaydi in t'owadi naa dímú'. Naa dáykhây'anho' Jôesi Tádá dó'a'ginmáanídí, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyéki t'owa iwe wídijihpí, hedí t'ǎhki hánda' naná. 19 Wên Asia-win Hudíyo wá' iwe diji'. Indáho dínkhây'á' wóetu'á'amí'in háawin wên t'aywó'nin naa dáy'annin, naví'gedi wóet'e'p'ède-i' in dida'di. 20 Hewánbo náa náwe wídijihpídí, tobá ná'in diji'indân wóetu'á'amí háawin t'aywó'nin dáy'annin dínhanginpóe'in in Hudíyoví tunjówháagépiye díkán dihaydi. 21 Ná'in wéhpêda'mân dáyan iwe owin dihaydi: Dáytuwínúdí dovâytu'an, 'Naa dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywâyundedân' " gin Paul-di óetu'an.

22 Felix Jesus-ví p'óe i'gedi híwó ûnhanginná, hedího in iwe diji'in ovâytu'an, "Náa-á wíyá wí'ívíhée'amípí. Owáy Lysias i' sundadoví tsondi p'ó'dédí' napówa ihaydânho naadi wâytu'á'amí háa unbí hí' i'gedi o'ánde'in." 23 Hedího wí sundadoví tsondi gin óetu'an, "Ná'i

sen ná'âyîngi'an, hewänbo napannän waagidá joe. Iví k'ema'in i' ovâypwãmääni, i' hääwi ûntáy'i' ònkáanídí."

Felix-ádí Drusilla-ádí Paul ònt'òeyan

²⁴Wí háyú thaa naphade ihaydi Felix nawáy'ää iví kwee Drusilla wóge, i-á Hudíyo kwee-ân namuu. Paul óets'údedi dânt'òeyansóge, hedí Paul-di ovânthayk'û' hádídí to'wí Christ Jesus-ví'piye iwäyü-í'in. ²⁵I'đi ovânhi'máa hádídí inbí wówátsi ta'ge dânhúuwí i'gedí, hedá háa dawänpida' waa dânkanhúuwí'in wíđánkhây'ähpí i'gedá, hedá i' thaa Jòesidi t'owa ovâykeekw'òeni háa híwó háa híwóhpí díví'an ni'gedá. Han ihí'máadí Felix nakhunwòeda'póedí óetu'an, "Náwedí ópeeve wíyá wítuhkánan píhay, háädi naa dînpóe ihaydi." ²⁶Hebo Felix natsíkha Paul-di óechä'määnídí, hedänho óewa'áadá óema'p'äädí-í, hedího ihaydä' óetu'kándó' i-ádí ihée'amídí.

²⁷Wíje paayo daphade ihaydi Felix óetunjójàa'an hedí Porcius Festus natunjósogedee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoe'an, in Hudíyo-ádí nak'emamúuní'in nada'dí.

Paul nada' Caesar-di òntsonnamí'in

25 ¹Festus i' tunjó ts'äabi namuu'i' oe Caesarea bú' napówa, hedí poje thaa naphade ihaydá iwedá oe Jerusalem bú'piyá namää. ²⁻³Oe Jerusalem napówa ihaydi in owhá' p'ó'đéđí'indádí hedá in wé'gen Hudíyo senä' he'ennindádí Paul wíyá ònt'e'p'íde, hedí kay'indi Festus dida'póe wên hääwên ovây'amídí. Dida' Paul oe Jerusalem-piye óemá'í'in, gá dínwéhpêemuudán dívíkhakw'òeni'in óeháyjídí wa' p'óegé namändibo'. ⁴⁻⁵Felix-di ovâytu'an, "Paul-á oe Caesarea napannän. Naa wí háyú thaa iwe oepiye owáymän. Hedáho wên unbí senä' he'ennin bîntu'äamí naa-ádí dimú-í, hedí wên híwóhpí'in Paul i'andáho', indi óetunjó'diwekáani."

⁶Festus mađi wíyá kháve háa tã thaa iwebo iwóyí', hedáhá' Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwán ovâytsionnamídí isóge, hedí in sundado ovâytu'an Paul dikenmú-í'in. ⁷Paul óekán, hedí nats'ú' dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di dí'ää'in iví nú' iwéngé diwíndi ònt'e'p'íde'ndéđi ditú' báyéki kây'i hääwí híwóhpí' i'andi, hewänbo wíđínkodípí ta'gendi dâythayyamídí ná'i ditú'di ta'gen namuu'in. ⁸Paul wí'bo i'aywoenídí ihée'andi gin natú: "Naadi in Hudíyoví khuu wíđovây'a'ginhánupí, hedá ná'i Hudíyoví méesate hay'i ee a'ginkhanugí' wóts'ú'hpí, hedá wên háawin t'aywó'nin wänbo in Rome-²inbí tsondi Caesar-ví'piye wíđáy'anpí."

⁹Hebo Festus in Hudíyo ovâyhíwó'namí'in nada', hedího Paul óetsika'yan, "Ti oe Jerusalem-piye unpunda' iwe naví páadépiye wíntsonnamídí ná'i wònt'e'p'íde'ndé' i'gedí?"

¹⁰Paul-di óetu'an, "Joe, náwebânkun dîntsonnamí'in oda'. Náá uví páadépiye owindi i' tsondi Caesar-ví páadépiye owin dîntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wá' u-á wí'bo híwó úhanginná wên háawên t'aywó'nin wânbo in Hudíyoví'piye wídáy'anpí'in. ¹¹Wáy wên háawên t'aywó'nin dáy'andáho', hedi ná'in t'aywó'nin namuudí ochuu-í'in dínkhây'á'dáho', há'to otúúní wídíháyjípí'in. Hebo náá háäwí ná'in t'owadi dînt'e'p'í'dénde'i ta'gen namuupídá, to'wí wânbo wí'ûnk'óepí inbí mangepiye díkáaní'in. Hedího oe Rome diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó'námí'in oda'" gin Paul-di óetu'an.

¹²Festus-di in óetumakhemáa'in ovâyhée'an, ihaydáhá' Paul-ví'piyá íbedí óetu'an, "Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjó'námí'in unda'dího iví'piye wísaaní."

Paul-di Agrippa-ádí Bernice-ádí ovânhée'an

¹³Hâyú thaa naphade ihaydi i' tsondi Agrippa iví kwee Bernice-ádí oe Caesarea dapówá Festus óesengitu'ámídí. ¹⁴Wí háyú thaa da'án dihaydi Festus-di Paul-v'gedí Agrippa óet'oe'an. Ginnân óetu'an:

"Náá pan diwe wí sen na'án Felix i' tunjó phade'i'di óejoe'andí'. ¹⁵Naa oe Jerusalem oji' ihaydi in Hudíyo owhá' p'ó'dédí'indi hedá in tsonnindá há'iví'gedí dít'e'p'í'de, hedi in dida' otúúní'in há'i t'ehpide tun ta'gen namuu'in. ¹⁶Hewânbo dovâytu'an, 'In Rome-windi hânhay wânbo wí to'wí wí'óekádepí in to'wên ônt'e'p'í'dénde'inbí mange. Páadé nakhây'á' in to'wên ônt'e'p'í'dénde'inbí páadépiye iwéénú-í'in, hedân wí'bo i'aywoenídí ihée'ámí ná'i háäwí ônt'e'p'í'dénde' i'gedí."

¹⁷"Hedího náwe diwe'gepóe ihaydi wídáytsíkha'anpí. Wíyá tháwânho dovâytonnamídí dáysóge, hedi in sundado dovâytu'an i' sen óets'úude-í'in. ¹⁸Iv'gedí dít'e'p'í'de-ídí dívíwínú ihaydi, naa o'ân wên háawin kây'in i'annin dítùhkankhâymaa'in, hebo han wídíví'anpí. ¹⁹Ná'i sen Paul gin nakháwá'i-ádí dívíwânpitùhkando' inbí wâyü dínmuu i'gedí hedá wí sen Jesus gin nakháwá'iví'gedá, i-á nachuu wânbo Paul natú nawówáji' gin. ²⁰Naa wídînhanginnáhpí hádídí dóshaa-í'in ná'i háäwí háawin namuu'in, hedího dótsika'yan, "Ti oe Jerusalem-piye unpunda', iwe ná'i háäwí wônt'e'p'í'dénde' i'gedí wîntunjó'námídí?" ²¹Hebo Paul nada'póe náá pan diwebo nachaní'in hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-di ôntunjó'námídí. Hedího in sundado dovâytu'an óe'áyí'námí'in Caesar-ví'piye dósan píhay" gin Festus-di Agrippa óetu'an. ²²Hedí Agrippa natú, "Naa wá' ná'i sen háa natú'nin ot'oe-í'in oda'." Festus-di óetu'an, "Tha'dibo unt'oe-í-áhay."

²³Wíyá tháwán Agrippa-ádí Bernice-ádí ná'i íve hay'i dats'í, wên sundado tsonnin he'ennin wóegé hedá wây-á bú'win tsonnin wóegá. Sa'wó da'aamuu, hedá háäwí t'áhkí hânho sa'wó nakeet'óe. Festus natsonpóe Paul óets'úude-í'in. ²⁴Hedí Festus-di ovâytu'an, "Tsondi

Agrippa hedá un t'owa náwe iji'in t'ähkí, binmú'dí ná'i sen. Ivi'gedi t'ähki in Hudíyodi oe Jerusalem-windá'dí hedá náwe diji'indá'dí naa díhée'an. Dívítwínúndedi naa dítu'an ná'i sen óháyji'in únkhây'ä? 25 Naadi wên háawin wänbo wíðónshaapí óháyjídí. Hebo i-á wí'bo nada'póe Caesar-di óntunjó'namí'in, hedího naa dáy'ánshaamági Caesar-ví'piye dósaaní'in. 26 Hebo háäwí wänbo wíðínhanginnáhpí ná'i senbí'gedi naví tsondi p'ó'dédí' Caesar dón'ta'namí'in. Hedáho un t'ähkíví páadépiye dómaa bínhée'ámí'dí, hedí shánkí'dí uví páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedí bín'tsikabowa ihay'dí shánkí dínhanginpúuwí háäwí i'gedi Caesar dón'ta'namí'in. 27 Han dáy'an, gá dínchanpóedán bondoe'i namúuní'in wí pan dósaaní'dí páadé wíðovâythayyanpí'dí háä i'gedi ónt'e'p'í'dénde'in."

Paul wí'bo i'aywoení'dí ihí'máadí Agrippa óetu'an híwóhpí wí'i'anpí'in

26 1 Agrippa-dí Paul óetu'an, "Naadi wínk'úya' uví'gedi bipihée'ámí'dí." Hedí Paul imannandi ihée'an wí'bo i'aywoení'dí. Gin natú:

2 "Tsondi Agrippa, náä naadi wítuhkankháymáa naví'gedi hedá ná'i háäwí ná'in Hudíyodi naa dínt'e'p'í'dénde' i'gedá, hedí naa ohíhchan u-án i' unmuu'in uví páadépiye owindi. 3 Hedí shánkí'dí ohíhchan u-á ta'gendi ná'i Hudíyoví khuu dínmuu i'gedi úhanginná'di, hedá úhanginná wáygéhá handá' wíðíví'ánshaa'opí'in. Hedího pín ta'gedi wída'máa dínt'óeyaani'in.

4 "T'ähkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphade'in ó'e'núji' ihay'dí waagibo', wí'gín oe naví nangá hedá oe Jerusalem bú' iwá. 5 Hedí in dida'dáho wóetu'áamí ná'in: Báyéki paayo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuu'in, hedí ná'in Pharisee t'owa-á nanbí khuu shánkí kay'in dáyhúja' ná'in wé'gen Hudíyo t'owaví'wedi. 6 Náä naa dítonjódíwekán gá dáywäyundédán Jóesi Tádá i'ámí'in iví tun nanbí thehtáy pahpá'in ovây mági'in. 7 T'ähkí in tá'dí wíje Israel-ví e'núnbí áy iwedi'in wá' ná'in in Jóesi Tádá natú'in ikháymáa'ínbá díwíwäyunde', hedího khúu-á thaa-á i' óe'a'ginmä'. Hedí náä, naví tsondi unmuu'i', naa wá' hanbá dáywäyundédíbo' in Hudíyodi naa dínt'e'p'í'dénde'. 8 Heháadan un Hudíyo wí'únkodípí úwíwäyú-ídí Jóesi Tádádí in dichuu'in ovâywáywówápa'in?

9 "Naa-án ó'ánwän báyéki dínjänäkíkanpoe'o'in ná'i Jesus oe Nazareth-wi gin nakháw'á'ivi'piye. 10 Hedího oe Jerusalem han dáy'an. In owá' p'ó'dédí'indi naa dínk'ú' báyéki t'owa Jesus-ví'in únmuu'in dovâypankw'óeni'in, hedá ovây't'akhánukháymáa ihay'dí naví tun wá' eepiyebá dáymági. 11 Háýánbo naa omää in Hudíyoví méesate eejepiye otsonpúuwí'dí ovâywhá'hwhá'namí'dí, hedá dáyk'háä dovâykaygi'ámí'dí ditúuní'dí Jesus-ví'piye wíðívíwäyundepí'in. Naa hánho inbí'piye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupí'wi bú' i'ge dáykhenjýénde dovâyhóení'dí."

Paul-di Agrippa óetu'an háa únpoé'in hedího Jesus-ví'piye iwäyunde'in

12 “Hedího han dáy'amídí naa oe Damascus bú'piye omänwän. In owha' p'ó'dédí'indi wên ta'nin ho dîn'an dóhúuwídí dínk'úuwídí in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dovâypanhóení. 13 Navi tsondi unmuu'i?, taagedi oe p'óégé omän dihaydi wí ko oe makówádí nawändi dómú?, i' thanbí shánkí nakohkay'i namuu, hedí ná'i kodí na'in gimännin t'áhkí dí'ánhógi. 14 T'áhkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí to'wídí Hebrew tundi díhéé'andi ot'oe. Dítu'an, ‘Saul, Saul, háadan naa dít'óephadekando? U wí'bo biwänpiwa'o', wí búdu in phék'e'indi óesanhonnin i'a'ts'á'díndedi ipiwa'o' waagibá.’ 15 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’ I'di dítu'an, ‘Jesus-ân omuu, u'di dít'óephadekando'i? 16 Nää ówínú. Naa uví'piye dáykeeyan gá wíde'mandân naví t'óe dín'amídí, hedí u'di t'owa ovây't'óekankhâymaa nää thaa dímu'in, hewänbo ná'idá'ba joe, owáy wíyá uví'piye dáykeeyandi háäwi wítuhkangí'o'i wá' ovây't'óekankhâymaa. 17 Naadi wísankhâymaa wí'gín in Hudíyo dimuu'inbí'piye hedá in Hudíyo dimuupí'inbí'piyá, hedí inbí'wedí naadi wín'aywoení. 18 Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo u'di ovâykhäge'khâymaa dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko i'ge dívíhúuwídí. Hedá Satan i' Penísendiví mangedi ovâyjáa'andi Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymaa. Hedího naví'piye dívíwäyunde'di inbí t'aywó'di ovây'owóejé-í, hedá in wé'gen naví'piye dívíwäyunde'di naví'in dínmuu'indádí dívíwóení' gin Jesus-di dítu'an.”

Paul-di Agrippa óetu'an iví t'óe i'gedí

19 “Hedího tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítu'an waa makówádí dínkeepóedí díhéé'andi naa dáy'a'ginnan. 20 Páadé in Damascus bú'win dovâyhéé'an, iwedá in Jerusalem-indá, hedá oe Judea nange i'ge'in t'áhká, hedá in Hudíyo dimuupí'in wänbo-á. Dovâytu'an inbí t'aywó'di dáyjoe'andi Jôesi Tádáví'piye dívíhâadi-í, hedá híwó dívítsiye'amí dáykeeyamídí ta'gendi inbí t'aywó'di dáyjoe'annin. 21 Gin dáy'odiho wên Hudíyodi i' méesate hay'i khó'jé díyá? hedí díháji'in dívíkhäädé. 22 Hewänbo Jôesi Tádádí háädi wänbo t'áhkí naa díkhäge'do', hedího nää náwe owindi in ta'gen namuu'in t'áhkí t'owa dovây'tumáa, tobáháa he'ennin dimuu háa he'ennin dimuupí wänbo?. Háäwi t'áhkí ná'in t'owa dovây'tumáa'i-á, Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukhe'mindádí dítu'in napuwagí'o'inbá namuu, hedí wíyá háäwi wänbo wó'tú'pí. 23 Indá dítu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'óephadekhâymaa'in nachuu píhay, hedí i-á i' páadé'i namúuní chuwa iwedí nawáywówápúuwídí, hedänho i'di wí'gín Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá Jôesi Tádáví p'óégé ovâykeekankhâymaa.”

24 Wa'di Paul ná'i háäwi ithaykw'óe'ó ihaydi Festus tsíkhagipí itupwínú, “Paul, u-á bondoe'i-ân unmuu. Báyéki bihá'an, hedänkun unbondoeuwamän.”

25 Hebo Paul-di óetu²an, “A²gindi Festus, naa bondoe²i wó²muupí. Naa híwó donhangintanmáadi in ta²gen namuu²inda² dáyhí²máa. 26 I² tsondi Agrippa náwe na²andi² ûnhanginná ná²i háäwí t'áhkí i²gedi. Hedânkun iví páadépiye dáyhí²máadi háäwí wânbo wíðokaayohpí. Naa híwó dînhanginná t'áhkí ná²i háäwí napóe i²gedi Agrippa-á nat²oe²in, gá kaadi wínapóepídân. 27 Tsondi Agrippa, ti biwäyunde² háa in Jôesi Tádávi tukhe²min ditú²in? Dînhanginnân biwäyunde²in” gin Paul natú. 28 Agrippa-di Paul óetu²an, “Ti un²ân gáhân u²di wesebo wí Christian dípa²i²in?” 29 Paul-di óetu²an, “Hádéebá wesebo háa wíyá shánkí díhúuwí. Hebo naa Jôesi Tádávi²piye dáyjúusu²o² u-ádí hedá t'áhkí ná²in náa thaa dit²óeyankw²ó²nindádí naa waagibá ípúuwí²in. Hewânbo naa wó²da²pí kadénadi íwhimúuní²in, naa owhimuu waagibá.”

30-31 Paul ihí²bowa ihaydi i² tsondi Agrippa hedá i² tunjó Festus-á, Bernice-á, hedá in wé²gen iwe dikw²ó²nindá dívíwínú, hedí oe já²wépiye dipeedi dívíhée²an. Ditú, “Ná²i sendá háawin wên wânbo wí²i²anpí óeháyjídí háa napanchanídí wânbo².” 32 Hedí Agrippa-di Festus óetu²an, “Ná²i sen dóma²p²áädi-í²in dínkodiwän, hewânbo náa wíðínkodípí, gá Caesar-di óntunjó²namí²in nada²póedân.”

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-ídí ¹ Hedího in tsonnin dí²ánshaapóe na²in kophé iwe²di oe Italy-piye dísaanídí, ¹ hedího Paul hedá wây-á pandádí ovâyjoe²an wí tãgintã (100) sundado ovâytsommáa²iví mange. Ná²i sendá Julius gin nakháwã², hedí in sundado i² Rome-wi tsondi p²ó²dédí²ví²in gin ovâykháyã²de²in diwe²di²i-ân namuu. ² Wí sen Aristarchus gin nakháwã²i wá² na²indádí naji², i-á Macedonia nangewi bú² Thessalonica iwe²di²i namuu. Hedí wí kophé Adramyttium bú² iwe²di²i² ívítógi. Ná²i kophé-á nakhâymuu i² bú²ây eeje oe Asia nange p²o kíngé i²gepiye namú-ídí.

27 ³ Wíyá tháwán oe Sidon bú² iwe ívívóyí². Julius-di Paul híwó óe²andi iví k'ema²in óepuwãmági, indi háäwí ûntáy²i² óemâänídí. ⁴ Iwedá i² kophé iwe²di gimää, hewânbo i² wãädi tí²úupiye díchänuhúja², hedího oe Cyprus p²o²jãadi shánkí nawaakaypí i²gedi gimää. ⁵ Oe p²o² p²ánäpiye giphade, hedí Cilicia nange hedá Pamphylia nangá p²o kíngé i²ge gimää, hedáhá² oe Lycia nange wí bú² Myra gin dâytú²o² iwe gipówá. ⁶ Iwe i² sundadoví tsondi wíyá pí²wí kophé Alexandria-wi namuu²i² ishaa. Ná²i kophé-á Italy-piye namän, hedího dítú²an iwe ívítóen²in.

⁷ I² wãä hânho nakaydi jóngí²á² wí háyú² thaa gipundee, hedá báyéká ívít²óe²andi Cnidus bú² tsowa gipówá. I² wãä kay²i namuudi ee gimän diwepiye wíyá wígínpuhkodípí, hedího Crete k'áyge i²gedi giphade, Salmone gin dâytú²o² iwe, hedá nawaakaypí²we i²gedá gimän. ⁸ Jóngí²á²

I Luke wíyá Paul-á²dí naji².

p'lo kíngé i'ge gipundee, hedi wí bú' Lasea gin dâytu'o'i tsowa gipówá. Náwe naná' diwá dâytu'o' "Híwó naná i' kophé dívíwóyí'nígí?" gin.

9 Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nate'núpuwamändi híwó wínamuupí wíyá shánkí gimú-ídí, hedânho Paul-di ginnân ovâytumakhe'an: 10 "K'ema'in, naa ochanpoe'o wíyá shánkí náwedí gimäädá âyt'ôephadekhâymaa. Ná'i kophé-á hé wógebo gipedée-í, hedá wây wên wá' dívíp'ot'ahâânú-í." 11 Hebo i' sudađoví tsondi Paul-ví hí' ont'ôeyaanívi'wedí i' sen i' kophé iví' únmuu'i hedá i' sen isanhondi-á inbí hí'-á shánkí ovânt'ôeyan. 12 Ná'i kophé nawhi'ân diwe wâhphade híwó' diwe wínanáhpí dâyte'núphaadé-ídí, hediho t'âhki waa díví'ánshaamági i' kophé iwedí wíyá bú'ay Phoenix gin dâytu'o'i' oe Crete nangebá naná' diwepiye dimú-ídí, iwe dâyte'núphaadé-ídí. Oe Phoenix dâykophéwhikw'ôe'ó, hedi aakonpiye thanpiye jáadi hedá p'inpiye thanpiye jáadá óewaa'ahkhánde'.

Hânho iwaa'andá ikwá'nan

13 Hediho aakonpha'gedi híyââ iwaa'an dihaydi di'ân háa ditú waagi díví'amí'in, hediho iwedí gimäädí ná'i Crete p'ojäädi tsowa p'lo kíngé i'gedí gimän. 14 Hebo háy napóe ihaydi wí waa hânho kay'i ná'i Crete nange i'ge iwaa'an, i' waa-á p'inpiye thanpiye jáadi'i waa gin dâytu'o'. 15 I' waa hânho nakaydi i' kophé óenándí wíyá páadépiye wí'únpuhkodipí, hediho i' kophé dâybée, hedi wáy i' waađi díhon diwepiyedá' gimää. 16 Wí p'ojäädi'ay Cauda gin dâytu'o'i' tsowa giphade, i' waa wâhphade wínakaypí iwe, hedi báyéki ívit'ôe'an i' kophé'ay âywhimáa'i ná'i kophé gáhâyú'i' iwe kw'áye âytagé-ídí. 17 I' kophé'ay dâwhisóge ihaydá i' kophé gáhâyú'i' whihkannin kay'indi dâwhibuugi'an wínatha'dee-ípídí. Hedá i' te'aa i' waađi i' kophé óechânunde'i-á dâywáve, gá dikhunwôeda'dân oe Syrtis gin dâytu'o' iwe dikhâhkwodee-i'in, i' p'oe iwe wâhphade wínowá'ânpídí. Hediho iwedí díwânpip'omáa.

18 Wíyá tháwán wá' i' waa hânho nakay, hediho in kophé'in senä' wí hé i' kophé iwe naku'undi p'oe iwepiye dâychânu, i' kophé wâhphade wínakháa-ípídí. 19 Hedá wíyá tháwándá inbo i' kophé'i háäwí wá' p'oe iwe dâychânu. 20 Báyéki thaa agóyó wânbo than wânbo wí'âymu'pí, hedi i' waa nahánpídí kay'i iwaa'o'. Hediho gi'ân há'to wówá'in gipee-i'in.

21 Báyéki thaa wí'ívhúyanpí. Hedi Paul inbí páadépiye nawindi ovâytu'an, "K'ema'in, shánkí híwó namúuniwân naví tun dînt'ôeyaanídí Crete diwedí wígipee-ípí'in otú waa. Háy úvit'ôeyandáho há'to ná'i kây iwe gipóewiwân hedá i' háäwí há'to gipedée-íwân. 22 Hebo náä wí'úvi'âyîngimäänípí. Tobáháa ná'i kophé natha'dee wânbo há'to to'wí wânbo óep'oháyjí. 23 Naa Jôesi Táđávi' omuu, hedá iví t'ôe-á dôn'o', hedi khu'di wêe iví makówáwi t'ôepá'aa'i dînpówá, 24 i-á naví nú' nawindi

ginnân díṭṭuʔan: ‘Paul, wíʔunkhunwôedaʔípi. Uʔ taʔgendi Caesar-ví páadépiye bikwɪnugiʔo, heḍi uʔ unmuudi náʔin u-áḍi dijiʔin háʔto wêe wänbo nachuu-í.’
 25 Heḍânho k'emaʔin, wíʔikhunwôedaʔípi. Naa dáywäyunde náʔin Jôesi Táḍá natʔʔinbo napuwagiʔoʔin. 26 Hewänbo wí p'ojáadi eedi gikhâhkwoḍee-í.”

27 Wíje jáadi daphade, heḍi waʔdi iʔ waaḍi iʔ mâap'oe Adriatic gin dâytʔuʔoʔ iʔge díchänuhon. Khun pinudi hâädi nanáʔ dihayḍi in kophéʔin senáʔ ditʔ nan tsowa núʔ gipowamännin. 28 Dâywäʔántaayan, heḍi wétäʔḍi jónu (24) kwiʔôhpa taa nawäʔän gin dâyshaa. Wíyá shánki háy dimääḍá wíyá dâywäʔántaayan dihayḍá ḱäʔḍi kháve (18) kwiʔôhpa taa-á nawäʔän. 29 Dikhunwôedaʔ iʔ kophé k'uu eedi óechänukhâymáaʔin, heḍiho iʔ kophé tíʔuphâʔgedi jónu kháaʔi kwâk'u maayäʔäʔi dâywaje whihkannin eeje, heḍá diwówayêḅenídí nathay píhay dívíjûusuʔan.

30 Náʔin kophéʔin t'ôeʔin iʔ kophé iweḍi diwhavedaʔ dijáanídí, heḍiho iʔ kophéʔay p'oe iwe dâywáve. Heḍáháʔ iʔ kophé gáhâyúʔi páadépiyedi wíyá maayäʔäʔi dâywajekhâymáa waagibá dívíʔo. 31 Hebo Paul-di in sundado heḍá inb tsondi-á ovâytʔan, “Náʔin kophéʔin t'ôeʔin náʔi kophé iwe dívíwóyíʔpídá, undá háʔto wówáʔin ípee-í.” 32 Heḍiho in sundado i kophéʔay nawhiʔándiví whihkannin dâyts'áʔ, heḍi i kophéʔay namaʔp'á.

33 Nathaypuwamän dihayḍi Paul-di ovâytʔan dívíhúuyamí gin. Ovâytʔan, “Wíje jáadi t'âhkí hânho úvíʔánshaamáadi húukanpíʔinbo fjiʔ. 34 Heḍiho náä naadi kayʔindi wâytumáa, háawin wên híwóhpiʔin wänbo wíʔunpuwagiʔopí, heḍânho bíhúuyan, wí koegiʔ úntáy íchuu-ípídí.” 35 Ihíʔbowa ihayḍi wí pává ikéʔḍi Jôesi Táa ikúʔdaaʔan, heḍi wí iháveḍi ik'oe. 36 Indi gin iʔannin óemúʔḍi shánki híwó dichanpóedí in wáʔ dívíhúuyan. 37 Wégín tägintäḍáháʔ tségintäʔḍi sí (276) t'owa iʔ kophé iwe gitoʔon. 38 T'âhkí dívíshuʔan dihayḍi, iʔ táhtân p'oe iwe dâychänu, iʔ kophé ihay wínakhaa-ípídí.

Iʔ kophé nathaʔdee

39 Nathanpee ihayḍi, in kophéʔin t'ôeʔin iʔ nan dâymúʔiʔ wíḍâytaapi. Hewänbo naʔokhänná heḍá nap'oehángínáʔ diwe dâymúʔ, heḍiho dívíʔánshaamági dínkodidáho iʔ kophé dâypuhkannamídí iwepiye, heḍânho iʔ okhân deedi dâywóyíʔnídí. 40 Iʔ kwâk'u maayäʔäʔi nawhiʔwaʔjendiví whihkannin dâyts'áʔ, heḍi iʔ p'oe iwebo dâyjoeʔan. Heḍi ihayḍibá iʔ kophé óebéedeʔi phépháʔ nawhimuuʔi whihkannin dâywhihsuu. Heḍáháʔ in páadépiyeʔin teʔaa dâytege, iʔ waaḍi iʔ kophé ee naʔokhännáʔ diwepiye óechänuts'úude-ídí. 41 Hebo wíʔnáphâʔgedi nap'ohkayjiʔ iwe naʔokhânboedíʔän, heḍi iwe iʔ kophé páadépiye ichänudi nakhâhsogedeedi wínajáapóepí. Ihayḍá iʔ kophé tíʔúupiyeʔiʔ iʔ p'oe oepiyá náäpiyá kaygindi naʔáʔyâpoeʔoḍi óewhéekanhon.

42 In sundado dívíʔánshaamáa in pan ovâyháanú-ídí, heḍânho nan diwepiye wíḍívíkohsáy-ípídí dijáanídí. 43 Hewänbo Paul-ví

wówátsi ôn²aywoení²in i² sundadóvi tsondi nada²di to²wí wänbo wí²ovâykhé²mägipí. In to²wên dikohsayhá²in ovâyjôn p'oe iwe dívíjajmú-í nan diwepiye dívíkohsáy-ídi. ⁴⁴Ihaydáhá² in wé²gendá ovâytu²an i² phéphá² háa i² kophéwi phéhwhée óep'omáa²i²di dívítsahsaa-í²in. Handidânho t'ähkídi²bo nan diwe wówá²in gipówá.

Oe Malta diji²

28 ¹T'ähkídi²bo nan deedi wówá²in gipówá ihaydi, ná²i p'ojáadi Malta gin dâytu²o²in gínhanginpóe. ²In t'owa iwe²indi híwó dísigí²an. Ikwá²dodi nat'ée, hedího dâyp²há²t'égi, hedí dítu²an i² phaa nú²piye ívífhádi-ídi ívísúwá²amídi. ³Paul iphé²âywé²ge²an iphá²kw'óenídi, hedí iphá²kw'óe²ó ihaydi wí páäyü phaa²di óesúwánándi phé jáadi napee, hedí Paul-ví man deedi ikhuugeewhi²k'ú². ⁴In t'owa i² nange²indi i² páäyü Paul-ví man deedi nawhi²k'óe²in óemú², hedí dívítu²an, “Ná²i sendá ma²di ta²gendi t'owa t'akhánu²i² namuu, hedí tobá óep'ohaypí wänbo², nanbí jôesi ‘Ovây²t'owatuhchänunde²i²’ gin gínkháwá²i²di há²to óewówápeemááni.” ⁵Hewänbo Paul iví man iwádáa²andi i² páäyü i² phaa iwe nake²t'á, hedí háabo Paul wí²ünpóepí. ⁶In t'owa dí²ánde² i² páäyüdi óekhuugee ee üntee-í²in, háa ma²di wesebo nachuhkaanú-í. Hewänbo thaa t'ähkí dívítsíkha²andi Paul háabo wí²ünpóepí, hedího inbí ánshaa dây²egó²andi dívítu²an, “Ta²gendi ná²i sendá Jôesi waagi²bá namuu.”

⁷I² sen ná²i p'ojáadi ee natsonnáandi² Publius gin nakháwá. Ívísúwá²o² iwe tsowa ünnavakw'ó, hedí sígídi ná²in díhógídi iví tewhá ünna² diwe poje thaa díwóyí²mági hedá híwó²dá dí²áyíngi²an. ⁸Publius-ví tádá whohte eedi ünhayk'óe. Natsáwäp'íde² hedá nasihaydi óe²äáde². Ee nahayk'óe eepiye Paul nats'ú, hedí iví mandí óetägedi ónjúusu²andi hekháa óemági. ⁹Ná²in napóe ihaydi báyéki in wé²gen nangewin dihay²in Paul-ví²piye dí²äá, hedí in wá² hekháa ovây²mági. ¹⁰Indi báyéki díhääwímági ná²in, hedí poje p'óe naphade ihaydi iwedi gimän dihaydi i² gíntáy²i² t'ähkí dí²mági.

¹¹Wí kophé Alexandria-wi namuu²i² i² p'ojáadi iwébá ite²núphade²i² iwe ívítógi. I² kophé-á Castor-ádi Pollux-ádi gin dâytu²o².^m ¹²⁻¹³Oe Syracuse bú² gipówá, hedí poje thaa iwe ívívóyí². Iwedi p'ó kíngé i²gedá² gimää, hedí Rhegium bú² iwe gipówá. Wíyá tháwán aakonphá²gedi iwáa²an, hedího wíyá tháwándá Puteoli bú² gipówá. ¹⁴⁻¹⁵Iwe wên Jesus-ví²piye dívívâyunde²in áyshaa, hedí indi kay²indi dítu²an indádi wêe jáadi ívívóyí²ní²in. Iwedi wíyá gimändi oe Rome-piye wáy-á tí²úuwin páadé²in Rome-win dimuu²in nanbí²gedi dínhanginpóe, hedího gín²ayjay²äá. Dâyhääwíku²kw'óe²ó iwe Appius gin dâytu²o² iwehay wáy wên dí²äá,

m Ná²i kophé páadépiye wíje p'ónbay waagi dakeet'óe²in dachá, indá in Alexandria t'owavi jôesi dínmuu, Castor-ádi Pollux-ádi gin dakháwá.

wây-á wëndá wâhphade kayi' wídi'âhpidí oe "Poje Kaykhanwówá Tewhá" gin dâytü'o' iwe díjay. Paul-di ovâymu' ihaydi Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedá iví pí'ná khó'jé-á shánkí nakaypóe. Han âyphade, ihaydáhá' wí háyü thaa iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannán diwe in Hudíyo ovâyhi'máa

16 Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí'bo óethayemági, hewänbo wí sundadodi óé'âyíngimáa.

17 Poje thaa naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó'dédí'in oe Rome dithaa'in iví'we ovâywé'getü'an. Dipówá ihaydi ovâyü'tü'an, "Tí'úuwín páadé'in, tobá nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu a'ginkhanu naa wídáy'anpí wänbo', hedá nanbí t'owavi'piye wên yä'dâapi'in wänbo wídáy'anpí, in Jerusalem-wín p'ó'dédí'indi dípankê', hedí ná'in Rome-wínbí mange díkán. 18 In Rome-wíndi háawín t'aywó'nín naa dáy'annín dínnuwä, hewänbo indá dínhanginpóe háawín dháyji'in wänbo wídáy'anpídí, hedího díma'p'âädi-f'in dida'wän. 19 Hewänbo in Hudíyo wídida'pí in Rome-wíndi díma'p'âädi-f'in, hedího shánkí híwó dínpoé otüünídí Caesar-ví tunjówháagé iwe dínunjó'namí'in. Naa gin dáy'an tobá wên t'ehpide tun wídómáapi wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuu'in dovây't'e'p'êede-ídi. 20 Hedänkun naadi wäytühkännan ná'i hääwí i'gedi wâyhée'amídí. I' to'wí in Israel-wín t'owadi óetsíkha'máa'iví'piyebá naa dáywäyundedänho ná'i kadénadi owhimuu."

21 Indi Paul óetü'an, "Na'in wên ta'nín wänbo uví'gedi natü'nín oe Judea-di wí'âyké'pí, háa wí Hudíyo tí'úu páadé'i owedi na'ä'ä'i wänbo wên híwóhpi'in nat'oe'in uví'gedi wínatühpí. 22 Hebo na'in gínhanginná to'wên t'ähkí híwóhpi' dívíhí'máa'in ná'in ts'áamin háhkan ní'gedi. Hedänho gida' ü'di dítü'âamí'in háawi uví wäyü úmuu'in."

23 Hedího in Hudíyo wí thaa dâyde'man wíyá di'ä'ä-ígí', hedí i' thaa napówá ihaydi báyéki di'ä'ä. Hédeéndí hé'dibo iwedi nakin diwehay báyéki hääwí Paul-di ovâyhée'an. Háa Jôesi Tádádí t'ähkí t'owa ovâysíghóení'in nada' waa ovâythayyan, hedí Moses-ví tun ní'gedi hedá Jôesi Tádáví tukhe'mínbí tun ní'gedá ovây't'oe'andi ikhääde Jesus-ví'piye ovâywäyukannamídí. 24 Paul-ví hí' dâysígi'andi dívíwäyü wáy wên, wáy wëndá joe. 25 Hedí in Hudíyo handa' wídín'ánshaamuupídí iwedi dívíjää'an, hewänbo wa' dipeepídíbo Paul-di ná'i t'ä'ge hí' ovâyü'tü'an: "T' Yä'dâa'i P'owäqahâadi hán'oe Isaiah óetü'an unbí thehtáy pahpá'inbí'piye namú-ídi ná'i Jôesi Tádáví hí' ovâyü'tü'âamídí:

26 Ihayda' í't'ó've-í, hewänbo há'to íka'póewí,
ihayda' bínmu'be-í, hewänbo há'to únkeepúuwí.

27 Íp'óhkâymuudi wí'íka'póya'pí.

Úví'ojemankw'ódidáhá' úvítsíkhämu.

Gin uví'anpídá unbí tséedí bínmuuní

hedá unbí ojedá ít'oe-í

hedá ta'gendi íka'póewí,

hedá naví'piye í'ä-í yä'dáa'in wâypa'idí, gin Jôesi Tádá natú. Ná'i hí' natú'i-á ta'gen namuu. ²⁸Hedânho nää ná'in únkhây'ä? únhanginnáani'in: Jôesi Tádáví hí' in Hudíyo dimuupí'in ovâysan ovây'aywoenídí. Innânkun dívít'ôeyaani." ²⁹Paul íhí'bowa ihaydi in Hudíyo dívítuhánbođi dipee.

³⁰Paul wíje pąayo iwe na'án, hedí iwá'áa i' tewhá ee nachanídí. To'wên únpuwápówá'in t'áhkí ovâysíghógi. ³¹I'di Jôesi Tádáví kuhu i'gedí ovây't'ôe'an, hedá Jesus Christ i' shánkí natsonji'iví'gedá ovây'há'an. Khunwôeda'ginpídíbo ihée'an, hedí to'wídí wänbo wí'óekhâ'anpí.

IN TA²NIN PAUL-DI IN RÒME BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

1 ¹Naa Paul omuu²i², Jesus Christ-gi² dáy²t'ôe²o²idi ná²in ta²nin wáysande² un Rome búu²ú iwe íthaa²in. Yôesi Tádádí naa díde²man hedá dísaanígi² dísóge iví híwó²di tųų t'owa dovây²t'ôe²amídi. ²Hán²oebo Yôesi natú ná²i híwó²di tųų na²in dímâáni²in, hedí iví tukhe²min iví ta²nin diwe i dáyta²nan. ³⁻⁴Iví ay Jesus Christ na²inbí tsondi hay²i gínmuu²iví²gedí dáyta²nan. Na²aypuyä ihaydi nat'owasenpaa, hedí iví thehtáy pahpâa David i hán²oe²i tsondi namuu²iví t'úuge kã²ää²inbí²wediho na²aypuyä. Hedí Jesus nachuudi nawáywówápoe ihaydi i Yä²dâa²i P'owəqahäqadi dínkeeyan ta²gendi Yôesi Tádáví ay wá² únmuu²in. ⁵Háa Jesus i²an waa namuudi Yôesi Tádá navi²piye² híwó²di namuu, hedího in Hudíyo dimuupí²in t'owa wéngé t'ähkí dithaa²inbí²piyeho naa dísan dovâykhäge²namídi iví tųų ipiye² dívíwhäyü-ídi hedá ön²a²ginnamídá. Kin dáy²o² hedânho t'owadi óetegé-ídi. ⁶Hedá un wá² Yôesi Tádádí wovây²tukánnan Jesus Christ-ví²in ímúnídi.

⁷Hedího un t'ähkí oe Rome íkw'ó²nin wáysengitumáa. Yôesi Tádádí wovâyséegi hedá wovâyde²man iví t'owa ímúnídi. Idá hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-dídá séegíshkanä wovây²mâáni hedá wovâykhäge²namí ánshaaginpidíbo² íkwó²nídi.

Paul oe Rome-piye² napunda²

⁸Hedí nää-á häädi Jesus Christ dóhéé²an ginhay-á Yôesi navi² Tádá dókú²daa²o² un t'ähkí ímuudi, gá wéngé t'ähkí t'owa dívíhí²máadán unbí whäyü i²gedí. ⁹⁻¹⁰Yôesi Tádá-áho únhanginná ná²i naa otú²di ta²gen namuu²in. Igi² pín ta²ge haydi dáy²t'ôemáa t'owa dovây²tų²odi i híwó²di tųų iví ay Jesus-ví²gedí, hedí häädi wänbo t'ähkí wây²yúusu²o². Yôesi dóda²máa i-á natú²dáho hanwaapídíbo unbí²piye² dípunmâáni, ¹¹gá hânho

o'áđáapunda'dân. Naa oda' hääwí i Yä'dâa'i P'oewąąhąđi naa díhą'andi' wáypfadé-í'in, hedânho unbí whąyü shánkího únkay-íđí. ¹²Kinnân otų'da': Undáđí naa-áđí wé'ge ívíkhąge'namí kwee waa sen waa gi'ąąnídí, handą' ívíwhąyundedi.

¹³Tí'úuwín páadé'in, oda' únhanginnáni'in hąyán wänbo dáy'ánshaamá omú-íđí unbí'piye', hewänbo hąđđi waa hääwíđí dí'ahkhánde'. Hânho oda' báyékíđí unbí búu'úwín Jesus-ví'piye' dovâywhąyü'ámí'in, in wé'ge'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovâywhąyü'an waagibá. ¹⁴⁻¹⁵Naa t'ąhkí t'owa hääwí ophaamuu waagibá oçąą, tobá háawín dimúńi wänbo', in Greek tųđđi dívíhée'o'indá in pí'wí tųđđi dívíhée'o'indá, in hânho dihą'indá in dihąhpí'indá, gá Yôesíđi naa dísógedân íví híwó'di tų t'ąhkí t'owa dovây't'óe'ámíđí. Hedânho shánkí oda' un oe Rome diwe íkw'ó'nin wá' wáy't'óe'ámí'in.

Yôesi Tádáví híwó'di tų-á únkay

¹⁶Yôesi Tádáví híwó'di tųđđi naa wíđíwôeda'mähpí. Ná'i tų-án nakay, hedi í'gedi Yôesíđi t'ąhkí t'owa in ipiye' dívíwhąyunde'in ovây'aywonde', páadé in Hudíyo dimuu'indá, hedá in Hudíyo dimuupí'indá wá'.

¹⁷Ná'i híwó'di tųđđi díhą'andi gínhanginná háa Yôesi Tádáđí t'owa ovâyçąąmáa'in t'aywó'di dáy máapí waagi. Hewänbo inbí whąyü dínmuu'íđíđá' kin í'o', hääwí híwó'di díví'o'i namuudá yoe, íví tą'nin diwe úntą'muu waagi:

Wí to'wí Yôesíví'piye' ta'gendi iwłhąyundedáho', íví whąyü únmuuđibo Yôesíđi óeçąąmáa t'aywó'di imáapí waagi, hedi wówátsi óemääńi.

Yôesi Tádáđí wên t'owa ovây tuchänukhây máa

¹⁸Yôesi Tádá oe makówá na'ándiđi dínkeeyo' ovây tuchänukhây máa'in in to'wên óe'a'gínpi'indá hedá in yä'dâapi' díví'o'indá, háa díví'o'in namuudí nat'ayđi. Hedi híwó'pí díví'odíbo Yôesíví ta'gen únmuu'in ónkaayo hedânho wé'ge'in t'owa wíđáy'táa-ípíđí. ¹⁹Dínkoedi híwó' dínhanginnáníđi Yôesíví'gedi, gá íđi ovâyhangin'annandân. ²⁰Yôesi Tádá pínńán kay imáa hânhay wänbo nahándepí'in, hedi íđá' Yôesi namuu hânhay nanân wänbo'. Tobá tséedí Yôesi áymúndepí wänbo', ná'i nan oepáa íkhíyé ihayđi waabo' thay'eedi ná'i hääwí gínhanginná íví'gedi i hääwí ipaa'íđi. Hedánkun t'owa wíđínkoedípí dítúníđí wíđínhanginnáhpi'in.

²¹Hewänbo tobá Yôesíví'gedi t'owa dínhanginnân wänbo', óe'a'ginnamíví'wedí hedíháa óékú'daa'ámíví'wedí dínkhây'ą' waagi, inbí áńshaa wíđínçą' muupí hedá inbí hangintandá dáy máapíđi khųü í'gebo diyí'. ²²Báyékí dihą kin dí'ánde', hewänbo hangintąhpí'indá' dimuu.

²³Tobá Yôesi-á t'ąhkíví kw'áye namuu wänbo', hedá íví wówátsi-á hânhay

wänbo wí'ûnhádepí, ná'in t'owadáho wíyá wí'óe'a'ginmähpi; hedi tobá Yôesi nachu'pí wänbo hedá t'owa-á dit'ahánde wänbo', báyéki háäwí t'owa waabá dínchaa'in dâykhiyé inbí yôesi dínmúnídí, hedá báyéki wíyá háäwí-á dâypaa, tsidé-á p'oeakanu-á háäpandá páäyü-á waagá dínchaa'i', hedi ná'i háäwí dâypaa'i wá' dâya'ginmä'.

²⁴Hediho Yôesidi ovâyyo'e'o' díví'amídí ná'i yä'dâapi' inbí pí'ná khó'yé'dí dikanda'i', hedi wôeda'ginpídí yä'dâapi' háäwí wí'ná táyedi inbí túu'ú'dí dívít'siye'o'. ²⁵Wíyá wídívít'óyandepí in ta'gen namuu'in Yôesiví'gedi, hedi i hôeyó namuu'idá' dívíwhâyunde'. I háäwí Yôesi ikhíyé'idá' dâya'ginmä' hedá ipiye' dívíyúusu'o', Yôesiví'piyá yoe, i-á ná'i háäwí ikhíyé'i namuu. Idá'mân hay'i namuu kin t'owa dínkhây'ä' háädi wänbo t'ähki ditúni'in. Hamân.

²⁶Hedi in t'owa ná'i yä'dâapíkan díví'o'indá Yôesidi ovâyyo'e'o' i wôeda'wó'gí háäwí hânho dikanda'i wíyá díví'âamídí. In kwiyä' wänbo háa inbí wówátsi thaa dínmúni waagi wídithaapi, hedá wây-á kwiyä'dádí inbí túu'ú'dí dívít'aywó'kanmáa. ²⁷Hedi in senä' wá' han waagibá dívíkanhon. Inbí kweeyöe-ádí dívítháye'bé-ívi'wedi dínkhây'ä' waagi, shánkídí dida' wây-á senä'dádí inbí túu'ú'dí dívít'aywó'kanmá'fe-i'in. Hedi ná'in senä' wôeda'wó'gí wí'ná táyedi dívít'siye'odi i tuchänu dín'ä'i ovâymä', hedi inbí t'aywó'di dínmuudi inbí túu'ú dâypede'e'o'.

²⁸Dichanpo' wínach'ä'muupí'in Yôesiví'gedi ta'ge díví'ánshaa'âamídí, hediho Yôesidi ovâyyo'e'o' inbí yä'dâapi' ánshaa-ádí, i háäwí dínkankhây'ähpi' díví'amídí. ²⁹Yä'dâapi'-ádí híwó'pí'-ádí'dá' inbí pí'ná khó'yé dín'to'on; hânho dihá't'aa; wây-á to'wëndádá háa'wänbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; háädi wänbo t'ähki dit'owat'akhánuda'; hânho dívít'aymáa; háädi wänbo t'ähki dívíhōeyómáa; wây-á t'owaví'gedi yanáki díví'ánshaamáa hedá dívíhí'máa; ³⁰t'owa dâytúusú'u'o'; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'ämägi' dâytumáa; dívíyengi; dívípíhuude'; wíyá shánki t'aywó'di ts'äabi i'gedi díví'ánshaamáa díví'amídí; inbí tádá-á yíyá-á wídây't'oyandepí; ³¹inbí ánshaa-á wídínchä'muupí; háa dívítu'an waa wídíví'opí; inbí maatu'indá wídây'séegípi; wây-á to'wênbí'piye' wídí'iyapo'pí. ³²Yôesi natsonpöe in to'wên ha'wâa díví'o'indá dínkhây'ä' diháñi'in, hewänbo ná'i dínhanginnân wänbo handá' dívíkanhon, hedá há'idá'ba yoe, ovâyhi'an wây-á to'wên hanbá díví'amídí.

Na'indá wígin'óepí gitúnídí t'owaví'gedi háa dín'ä'in

2 ¹Hediho wí to'wídí wây-á t'owa ovâytuusú'u'odi natú' t'aywó'to'in dimuu'in, i-á há'to ûnkoedí-i natúni'in wí'bo wí'it'aywó'nanpí'in, tobá to'wí namúni wänbo'. In wé'ge'inbí'gedi kin waagi ihée'odi, wí'bo iví t'aywó'di ipikeekw'óe'ó, gá in waagibá it'aywó'dodân. ²Hedi gínhanginná Yôesi híwó' i'o'in in t'owa kin díví'o'in ovây'tuchänudi, gá i-á ûnhanginnândân ta'gendi háawin dimuu'in. ³Ná'i to'wídí wây-á

to²wên ovâyttusúu²ođi hewänbo in waagibá it'aywó²dodí ma²đi na²ánde Yôesidi há²to oetuchänú-í²in. ⁴Heđá wá² tobá Yôesi na²inbí²piye² híwó²đi namuu wänbo heđá hânho nabo²atá wänbo-á, ma²đi ná²i to²wí na²ánde háäbo wínamuupí²in. Ti wí²únhanginnáhpí²an Yôesi i-áđí híwó²đi namuu²in, gá Yôesi nada²dân ná²i to²wí iví t'aywó²đi iyoe²ámí²in?

⁵Hewanbo t'óyanpí²đá² namuudi heđá iví t'aywó²đi iyoe²anpídí, iví tuchänu shánkí pín²aywó²nin únmu²ní owáy Yôesidi t'owa ovâyttuchänu ihayđi, inbí t'aywó²đi dínmuudi nat'ayđi. Ihaydá Yôesi in t'owa ovâyta²gekeekw²öení háa híwó² háa híwó²pí díví²annin. ⁶Wëndá híwó² íví²o², heđá wëndá híwó²pí íví²o², heđi Yôesidi na²in wí²ínbo dímmáanı háäwí gín²á²i². ⁷Wáy wên t'owa-á háäđi wänbo t'ähkí híwó² dívíkanhon, heđi dida² Yôesidi ovâytege-í²in heđá híwó² ovây má²ve-í²in, heđá dida² hânhay wänbo t'ähkí diwówayéñí²in. Ná²in t'owa-á Yôesidi wówátsi nahándepí²in ovâymmáanı. ⁸Wây-á t'owa-á dihäkhäđá ingí²đá² háäwí t'ähkí dikanda², heđi Yôesiví ta²gen únmuu²in wí²ón²a²ginpí, hewänbo shánkíđi in yä²däapí²in namuu²in dívíkanhon. Kí²min t'owa-áho Yôesidi ovâyttuchänukhây máa, indáđi nat'ayđi. ⁹To²wên t'ähkí dívíyá²däapitsiye²annindá wí²ínbo báyéki t'öephade dínpuwí, páadé in Hudíyo dimuu²indá, hewänbo wá² in Hudíyo dimuupí²indá. ¹⁰Hewänbo in t'owa híwó² díví²annindá Yôesidi ovâytege-í heđá híwó² ovây má²ve-í, heđá híhchan ánskaa-á ovâymmáanı, páadé in Hudíyo dimuu²indá, hewänbo wá² in Hudíyo dimuupí²indá, ¹¹gá Yôesidá t'ähkí t'owa handá² ovâymmáadân.

Yôesi Tádádá²mân únk²öe natúnídí t'owaví²gedí háa dín²á²in

¹²In Hudíyo dimuupí²in wíđâytaapí i tsonttu Moses itá²nandí², hewänbo díví²t'aywó²dodibo² ovâyttuchänú-í tobá i tsonttu dâymáapí wänbo². Heđá in Hudíyo-á ná²i tsonttu-á dâyttaa wänbo², díví²t'aywó²dodibo i tsonttuđá inbí t'aywó²đi dínmuu²i ovâykeekw²öení. ¹³In to²wên Yôesiví tsonttu dây²a²ginnannindáho Yôesidi ovâychää máa t'aywó²đi wíđây máapí waagi, in to²wên diwänpit²o²indá²bá yoe. ¹⁴Tobá in Hudíyo dimuupí²in Moses-ví tsonttu dâymáapí wänbo², háa ná²i tsonttu natú² waagi wí²bo díví²ođá, kindíđi nakeepo² ho dínhanginná²nin háa híwó²đi namuu²in heđá háa híwó²đi namuupí²indá, ¹⁵heđiho háa díví²o²in namuudi nakeepo² i tsonttu Moses itá²nandibá inbí ánskaa iwebo dâymáa²in, heđi inbí pí²ná kó²yé wá² ditaachanpo² háa híwó² díví²o²in háa yoe. ¹⁶Heđiho i thaa napówá-í Yôesi Tádádí t'ähkí t'owa ovâykeekw²öenídí háa híwó² háa híwó²pí díví²annin, tobá kaadi díví²an wänbo². Heđi Christ Jesus-áho i namuu óesóge²i kin ovaytu²ámí²đi. Kindá ihayđá² t'owa dovâyttu²o², Yôesiví híwó²đi ttu dovâytt'öe²ođi.

In Hudíyo-áđí Yôesiví tsonttu únmuu²i-áđí

¹⁷Ma²đi wí to²wí wí²bo iví²gedí ihí²máadí natú² wí kodí²đi Hudíyo namuu²in, heđi na²ánde Moses-ví tsonttu itaadibo² ón²aywoení²in,

hedī iyēngihée^oodi natū[?] Yōesi óe^aginmä[?]in. ¹⁸I-á ûnhanginná háa Yōesi nada[?]in i[?]amí[?]in, hedá ûnhanginná wá[?] wé[?]i wí yä[?]dâa[?]i namuu[?]in wé[?]i wí yä[?]dâapi[?] namuu[?]indá gá Yōesiví tsonttu iwedi nahâhpóedân, ¹⁹hedīho ná[?]ände[?] ovâypahúuwí[?]in in to[?]wên tsí[?]t'aa[?]in waagi[?]inbá dimuu[?]in, Yōesiví[?]gedi wí[?]dínhanginnáhpídí, hedá in to[?]wên phakhkhu ee dikw[?]ó[?]ningí[?]-á wí kohthay waagibá namuu gin ná[?]ände[?]. ²⁰Hedá wá[?] nada[?] in to[?]wên Yōesiví[?]gedi háäbo wí[?]dínhanginnáhpí[?]in ovâyhääwíthayyamí[?]in, hedá in to[?]wên áyyää waagi[?]inbá dimuu[?]in ovâyhá[?]amí, gá ná[?]i tsonttu imáa[?]in diwedi ûnhanginnândân t'âhkí in ta[?]gen namuu[?]in. ²¹Idi pí[?]wên t'owa ovâyhá[?]o[?], hedī háadan i-á wí[?]bo wí[?]ipihá[?]opí? Idi ovâytumakhe[?]o wí[?]dívísä[?]mamípídí, hedī háadan i isä[?]bo[?]? ²²Wây-á t'owa ovâytu[?]o wíyá to[?]wíví sedó-ádi háa kwiyo-ádi wí[?]dívíwhohkwomá[?]ve-ípí gin, hedī háadan i-á wí[?]bo kinbá it'aywó[?]do[?]? I natū[?] it'ay[?]in i háäwí t'owa dâykhiyé[?]i[?] inbí yōesi dínmuu waa dâychaa[?]i[?], hedī háadan i-á ná[?]i háäwí[?]bá isä[?]bo[?] i tewhá wáyyé nakw[?]ó[?] deeye? ²³Iphuudedi natū[?] Yōesiví tsonttu itaa[?]in, hedī háadan ná[?]i tsonttu i[?]a[?]gindopídí Yōesi wōeda[?] iwe óesógénde[?]? ²⁴Háa Yōesiví tã[?]nin diwe nata[?]muu waa napo[?], kinnân natū[?]di:

Háa un Hudíyo ímuu[?]in úv[?]o[?]in namuudi ná[?]in Hudíyo dimuupí[?]in Yōesiví[?]gedi yanáki dívihée[?]o[?].

In Hudíyoví k'ewé[?] taadibo há[?]to in ovây[?]aywoeni

²⁵Wí Hudíyo Yōesiví tsonttu i[?]a[?]gindodáho[?], in Hudíyoví k'ewé[?] taa imáa[?]indá ûnchä[?]muu; hewänbo ná[?]i tsonttu i[?]a[?]gindopídá, tobá nataamuu wänbo[?] iví taa wí[?]ûnchä[?]muupí. ²⁶Hedī wí Hudíyo namuupí[?] Yōesiví tsonttu i[?]a[?]gindodi tobá in Hudíyoví k'ewé[?] taa imáapi wänbo[?], Yōesidi óechaq nataamuu waagibá. ²⁷Wí to[?]wí iví túú[?]ú ûnk'ewé[?]taamuupídí hewänbo i tsonttu i[?]a[?]gindodá un Hudíyo ímuu[?]in wovâykeekw[?]óe[?]ó híwó[?] wí[?]úv[?]í[?]opídí, gá i tsonttu wívîn[?]a[?]gindopídân, tobá ná[?]i tsonttu-á úntã[?]muu wänbo hedá tobá ík'ewé[?]taamuu wänbo[?].

²⁸⁻²⁹To[?]wí wänbo wí Hudíyo waa nawänpi[?]aypuýädibo ta[?]gendi Hudíyo wínamuupí. Hedī wí to[?]wí in ta[?]gennin k'ewé[?] taa wí[?]imáapi wên k'ewé[?] taadi iví túú[?]ú eedi óewänpitaa[?]andibo[?]. Hewänbo nakhây[?]ä[?] wí to[?]wí iví pí[?]ná khó[?]yé-áho kodí[?]di Hudíyo namúní[?]in hedânho ta[?]gendi há[?]bi namúnídí, hedá in ta[?]gennin k'ewé[?] taa-á pí[?]ná khó[?]yébá imá[?]ve-í[?]indá ûnkhây[?]ä[?]. Hedī kin waagi ûnpo[?] i tsonttu iwänpi[?]a[?]gindodidã[?]bá yoe, hewänbo i Yä[?]dâa[?]i P'oweaqahãdi óetaa[?]an waagibá nakhây[?]ä[?]. Wí to[?]wí há[?]biví[?]gedi Yōesi-ân híwó[?] ihée[?]o[?], t'owadã[?]bá yoe.

3 ¹Ma[?]di to[?]wí ná[?]âaní, “Hää-an in Hudíyo dâymáa in wé[?]ge[?]in t'owa dâymáapi[?]? Hedi háagi[?]innan nachä[?]muu há[?]in Hudíyoví k'ewé[?] taa?” ²Gá báyéki[?]innân. Páadé iweho Yōesidi in Hudíyo iví tsonttu ovây[?]mági dâ[?]y[?]âyîngí[?]amídí. ³Hedi tobá wáy wên in háa

dínkhây'ä? waagi wídíví'opí wänbo?, ti Yôesi wá? ün'óde-í i'amídí háa itüü'an waagi? ⁴Yoe, há'to ün'óde-í. Gínkhây'ä? gitúní'in Yôesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'ähkí t'owa dihôeyó wänbo?. Yôesiví tã'nin diwe iví'gedí ûntû? waa:

Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.

Hedí t'owadi ònt'e'p'ídénde wänbo dínhanginpúwí hânhay wänbo híwó'pí wí'í'opí'in.

⁵Hewänbo ma'dí wí to'wí t'owada? namuudibo kin na'ánde?: “Naa dáyhíwó'pí'andá, Yôesi-á shánkí híwó'dá i'o'in nakeepo?; hedânkun híwó' wínamuupí Yôesidí dítuchänú-í'in.” ⁶Hewänbo wígínkhây'ähpí kin waagi ívíhée'ámí'in. Yôesi wí'bo híwó' i'opídá, hândidan i-á ünkoedí-í ta'ge natúní'in in t'owa dívít'aywó'nannin? ⁷⁻⁸Hedí ma'dí to'wí kinnân natúní: “Naa dáyhóeyó'andáho?, iwedí nakeepo? Yôesi-á shánkí hay'i namuú'in, gá i-á wínahôeyópídân. Hedího kin napo'dí Yôesi wí'ünk'óepí dítu'ä'amídí t'aywó'to'i omuu'in.” Hewänbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntü'da? gínkhây'ä? ívít'aywó'nâamí'in, hedânho na'inbí t'aywó'di iwedí hääwí híwó'di napúwí. Wên t'owa yanákí naví'gedí dívíhóeyóhí'máadí ditû? kin waagi naa oháhkanyí'in. Hã'min t'owa-áho i tuchänu dín'ä'í? dáyhóní-áhe?

T'ähkídíbo dívít'aywó'nan

⁹Nää otsikapúwí, ti na'in Hudíyo shánkí híwó'nin gimuu in wé'ge'in t'owaví'wedí? Hedân yoe. Naadi ho wáykeekw'ódi t'ähkídíbo t'aywó'to'indá? gimuu'in, na'in Hudíyo-á hedá in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰Yôesiví tã'nin diwe kinnân ûntã'muu:

To'wí wänbo iví wówátsi ta'ge wí'ihonpí, wí? wänbo yoe.

11 To'wí wänbo wínaka'póya'pí háa in yã'daa'in namuú'in, to'wí wänbo wínada'pí Yôesi óetaa-í'in.

12 T'ähkídíbo Yôesiví'wedí dívíhänge'an, inbí wówátsi-á hääbo wídínchä'muupí, wí? wänbo wína'ánpí híwó' i'o'í?

13 Wí penípho óehuudi nasüu waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu, hóeyóda? inbí hân diwe dínkw'ó, háa ditû? waa whánpüuví só'p'oe waagi'ba dínmuu,

14 hedí inbí sóphogedí t'aywó'di hí'-á hedá hí? nawhãhkant'óe'i-á báyékiho dínpi?

15 Häädí wänbo t'ähkí dikhâymuu dáy'towat'ahánú-ídí,

16 wãhãä dimää wänbo hääwí dáypedee'o?, hedá t'owa-á ovâydaháachando?

17 Háa inbí wówátsi tsãaginpídíbo dáyhúuwí'in wídínkoedíhanginnáhpí,

18 hedí Yôesi-á háy wänbo-á wídây'a'ginpí.

**Yôesidi in t'owa ovâyçhaãmáa t'aywó²di wíðây máapí waa
inbí whäyü dínmuudíbo², háa díví²o²in namuudá yoe**

¹⁹Gínhanginná t'áhkí Yôesiví tsonttū natŭ²di-á in to²wên dâ²a²ginnamídí dívísó²dêe²ingí²in namuu²in, hedânho wíditŭnípídí wídívít'aywó²nanpí²in, hedího t'áhkí t'owa dínhanginnání Yôesiví²piye² dívít'aywó²nannin. ²⁰Yôesi há²to natŭní wí to²wí t'aywó²di imáapí² waagi namuu iví tsonttū ô²a²ginnamídí iwänpisó²díndedíbo², gá ná²i tsonttūdá in t'owa ovâykeekw'óe²óðân dívít'aywó²do²in. ²¹⁻²²Hedího nää-áho ná²in nathaypóe háa t'áhkí Yôesiví tã²nin diwe ŭntŭ² waa: Yôesidi in t'owa ovâyçhaãmáa t'aywó²di wíðây máapí waagibá inbí whäyü Jesus Christ-ví²piye² dínmuudi, i tsonttū dâ²a²ginnamídí dívísó²díndedída²bá yoe. Ná²i tŭ-á t'áhkí t'owagí² namuu, t'áhkí t'owa hã²mindã² gimuudi, ²³gá t'áhkídíbo ívít'aywó²nandân, hedího to²wí wänbo yã²dâ²ída² wínamuupí Yôesi t'áhkí yã²dâ²i namuu waagibá. ²⁴Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ŭnp'oe²di iwá²áa ná²inbí t'aywó²di iwedi díma²p'á²di-ídí, hedi ná²i namuudího Yôesi Tádádí iví séegísehkanã ŭnmuudi díçhaãmáa t'aywó²di wí²ây máapí waagibá. ²⁵⁻²⁶Hänwänbo Yôesi Tádá í²ánshaamági Jesus óesaanídí, iví ŭnp'oe ich²áanídí, hedânho iví²piye² ívíwhäyundedáho ná²inbí t'aywó²di dínýää²ámí. Hânhay waabo t'owa dívít'aywó²nan wänbo Yôesi Tádá nabo²atádí itsíkha²andi wesebo wí²ovây tuchänupí dín²ã waagi. I-á wí²bo t'aywó²di wí²imáapí kin i²an wänbo², gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywó²di ovâyýaakankhây máadân. Hedího nää-á híwó²da² í²o²in ná²in dínkeeyo², to²wên Jesus-ví²piye² dívíwhäyunde²in ovâyçhaãmáadí t'aywó²di wíðây máapí waagibá.

²⁷Hedího Yôesi Tádádí ha²wáa ná²ingí² i²andi, ti gínk'óe ívíyêngihée²ámídí? Hedân yoe. Háadí? Gá Yôesi Tádádí díçhaãmáadân t'aywó²di wí²ây máapí waagi hääwí híwó²di íví²andi namuudá yoe, hewänbo Jesus-ví²piye² ívíwänpiwhäyundedân. ²⁸Hedânho gínhanginná Yôesi Tádádí t'owa ovâyçhaãmáa t'aywó²di wíðây máapí waagi inbí whäyü dínmuudíbo², i tsonttū dâ²a²ginnamídí dívíkhäädededída²bá yoe.

²⁹Hedi ti gi²ã²aní Yôesi-á in Hudíyoví²da² namuu²in, in Hudíyo dimuupí²inbí²-á yoe? Hedân yoe. Yôesi-á in Hudíyo dimuupí²inbí² wá² namuu, ³⁰gá wí²da² wí Yôesi ná²ándân, hedi idáho ovâyçhaãmáa in Hudíyo dimuu²in Jesus-ví²piye² dívíwhäyunde²in t'aywó²di wíðây máapí waagibá, heda² in Hudíyo dimuupí²in wá² hanbá. ³¹Hedânho ná²inbí whäyü gínmuudíbo ti ná²i tsonttū-á äy²oegi²o²? Hedân yoe. Nää-á shánkí gínkoedi ä²a²ginnamídí háa natŭ² waa.

Abraham-bí whäyü háawin ŭnmuu²in

4 ¹Nää wäyhi²khây máa Abraham-bí²gedí háa ŭnpóe²in, i-á ná²in Hudíyo gimuu²inbí páadé²i thehtáy pahpâa gínmuu. ²Yôesi

natúdáho idá Abraham-dá óechaamáa'in t'aywó'di imáapí waagi híwó' i'odibo', hedânho Abraham únkoedí-íwân iví híwó'di tsiyekan ni'gedi iyêngihée'amídí. Hewänbo Yöesi wínatúhpí Abraham-dá únkoedí iyêngihée'amí'in. ³Yöesivi tã'nin diwe kinnân nata'muupí'an:

Abraham Yöesivi'piye' iwhäyudânkun Yöesidi óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

⁴Kin waagi namuupí'an: To'wí it'öe'andi-á óewá'ánde', hedi iví wá'âa ûnt'anmuu háyú it'öe'an waagidi, wí'óewânpidamâhpi. ⁵Hewänbo to'wí wänbo híwó'di háäwí i'andi nawânpimuudibo há'to únkoedí-í natúnídí t'aywó'di wí'imáapí waagi'ba namuu. Yöesidã'mân únk'öe wí to'wí óechaamá've-ídi t'aywó'di wí'imáapí waagi, ná'i to'wí t'aywó'to'i namuu wänbo', hedi kin óechaamáa iví whäyü ûnmuudibo', híwó' i'amídí iwânpikhäädededá yoe. ⁶Hedânkun David hân'oe natú in to'wên Yöesidi ovâyçhaamáa'in t'aywó'di wí'dây máapí waagi dihfhçaa-í, hewänbo híwó' díví'amídí dívíkhäädé'in namuudá yoe. ⁷Kinnân itã'nan:

In to'wên inbí yã'dâapí tsiyekan ovây'owóyé'indádí
in to'wên inbí t'aywó'di ovây'yâa'annindádí dihfhçaa.

⁸I to'wí Yöesidi wíyá wí'öetü'opí t'aywó'kandi gin nahfhçaa.

⁹Hedi to'gí'an ná'i híhchan namúní? Ti in Hudíyogí'dã'? Yoe, in Hudíyo dimuupí'ingí' wá' namuupí'an. Gínhanginnáhpí'an Yöesi natú'in idi Abraham óechaamáa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi. ¹⁰Hewänbo ti Abraham in Hudíyo-ví k'ewé' taadi ho nataamuu ihaydân kin Yöesi iví'gedi natú? Yoe, wa'di óetaa'apídíbo-ân. ¹¹Ti'úugédân Yöesi natú Abraham in taa ikéyí'in nathaypúwídí Yöesidi ho óechaamáa'in t'aywó'di wí'imáapí waagi. Hewänbo kin Yöesi ho i'an Abraham-bí whäyü ûnmuudibo wa' in taa imáapídíbo'. Hedânkun Abraham-dá t'ähkí in to'wên ta'gendi Yöesivi'piye' dívíwhäyunde'inbí tádá waagi'ba dínmúní, tobá ná'in Hudíyoví k'ewé' taa dâymáapí wänbo', hedi in wá' Yöesidi ovâyçhaamáa t'aywó'di wí'dây máapí waagi. ¹²Hedá in to'wên kin ditaamuu'indá wá' Abraham-dá inbí tádá waagi'ba dínmuu, hewänbo in t'ähkívi'-á yoe. Abraham-bí äy waagi'in ta'gendi dimúnídí, indá dántáy iví ahtaa eeye díví'ah TUYÉ-ídi, i waagibá whäyü dâymá've-ídi, in taadã'ba yoe, gá ná'i whäyü-áho Abraham imáadân wa' in taa iké'pídíbo'.

¹³Yöesidi iví tũu Abraham óemági idi Abraham-dádí iví äy iwedi'indádí ovây'määni'in háäwí t'ähkí náä oepáa k'aydiwi', hewänbo kin natú gá Abraham óechaamáadân t'aywó'di wí'imáapí waagi iví whäyü ûnmuudi, i tsontũu i'a'ginnamídí ikhäädededá yoe. ¹⁴Yöesidi i háäwí ipäkhây máa'i' in to'wên i tsontũu dâ'y'a'ginnamídí dívisó'dínde'in ovây'määnídáho', in whäyü iví'piye' wínatâynípí, hedi i tũu Yöesi imági'i-á háäbo wí'ûnmúnípí. ¹⁵Hewänbo wí to'wí i tsontũu i'a'ginhánúdá Yöesidi óetuchänunde'. Tsontũu wänbo nayipídá há'to nakoe'dí-í wí to'wí i'a'ginhánú-ídi, hewänbo nayi-ákun ná'i tsontũu.

¹⁶Hedânkun hãäwí híwó²di íví²anpídíbo Yôesi iví tųu imági t'ãhkí in Abraham-bí ây iwedi²in dimuu²in dínkoedi iví séegísehkanã dâykéyí²in inbí whäyų dínmuudi. Hedi kin Yôesidi ovây²âamí in to²wên i tsonțu dâymáa²indã²bá yoe, hewânbo t'ãhkí in to²wên dívíwhäyunde²in Abraham iwähäyų waagibá. Abraham-dá tádá waagi²bá gínmuu t'ãhkí na²in ta²gendi Yôesiví²piye² ívíwhäyunde²ingí². ¹⁷Yôesiví tã²nin diwe ûnk²w'ó háa Yôesi natú waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyéki t'owagi² wéngé dithaa wânbo².

Abraham-dá Yôesivípiye² iwähäyunde², hediho Yôesidi i-á ho óechaa hã²in t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chu²in wânbo ovâywówápa-ídí, hedá tobáháa hãäwí wa² wínapóepí wânbo², napúwí gin Yôesi natúdáho², napúwí-ákun.

**Háa Abraham Yôesiví²piye² iwähäyų waa na²in
wá² gínkhây²ã² ívíwhäyų-í²in**

¹⁸Hediho tobá whäyųpíwó² waa namuu wânbo² Abraham-dá iwähäyų báyéki t'owa wéngé t'ãhkí dithaa²inbí tádá dínpuwagit²óe²in, gá Yôesidi óetu²andân báyéki tí²úuge kã²ãã²in ûnkwo²gít²óe²in, hedi han ûnpóe. ¹⁹Iví túú²ú í²gedi í²ánshaamáadí, há²to í²âykw'óení waa nachaa, ma²đi tăgintã (100) paayo²i ho namuudi, hedá iví kwiyo Sarah-á wãhphade kwiyo nãa ûnmuudiho², há²to nasãhpúwí í²gedi wá² í²ánshaa²an. Hewânbo tobá kin namuu wânbo iví whäyų wa²đi ûnkay. ²⁰Yôesiví tųu óemági²in ónwhäyų, hedi iví whäyų ûnhãáníví²wedi shánki ûnkaypóe, hediho Yôesi-áho kw'áayébo² óemáa. ²¹Iví pí²nã khó²yého² ûnhanginná Yôesi ûnkoedi²in hãäwí t'ãhkí natú²i² í²amídí. ²²Hedânkun Yôesi natú idi Abraham óechaa²máa t'aywó²di wí²imáapí waagi iví whäyų ûnmuudi. ²³Hewânbo ná²i hí² Abraham-bí²gedi Yôesi natú²i² Abraham-gí²đã² wínatã²muupí, ²⁴hewânbo na²ingí²-ân wá² natã²muu, gá Yôesi-á natúđân na²in wá² díchaa t'aywó²di wí²ây²máapí waagi iví²piye² ívíwhäyunde²di, idá Jesus na²inbí tsondi shánki hay²i gínmuu²i² óewáywówápa. ²⁵Yôesi Tádádí Jesus óemági na²inbí t'aywó²di gínmuudi nachúu-ídí, hedá óewáywówápa nakeepúwíđí díchaa²máa²in t'aywó²di wí²ây²máapí waagi.

Jesus-ví²piye² ívíwhäyunde²đáho Yôesi Tádádí díchaa²máa t'aywó²di wí²ây²máapí waagi

5 ¹Hediho nãa Na²inbí Sedó Jesus Christ-di na²indádí Yôesi Tádá-ádí díwón, gá Yôesi Tádádá díchaa²máadân t'aywó²di wí²ây²máapí waagi na²inbí whäyų gínmuudi. ²Hedi na²inbí whäyų gínmuudi²bá Jesus-di Yôesi Tádáví²piye² díkán, iví séegísehkanã âytáa-ídí, hedi hããđi wânbo t'ãhkí ná²i séegísehkanã-á âymá²ve-í. Hedi hânho ívíhíhchando², gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví sa²wó²di kohthay iwe i-ádí gikwo²gít²óe²in. ³Hewânbo hãhayđi²đã²bá wígíhíhchanpí. Gíhíhchan

wá' âyt'ôephadende wänbo', gá tobáháa gínpóe wänbo ná'i t'ôephade namuu'ídi gihâhpo'dân ívíyâä'amídi. ⁴Hedá ívíyâä'andá shánkí gikweesenpa', hedí gikweesenpaa iwedáho shánkí gínhanginná ho napúwí'in háa Yôesi natú waa dípägít'óe'in. ⁵Hedí kin ívíwhäyundedá há'to gichanpúwí híwó'pí'piye' ívíwhäyunde'in, gá i Yä'dâa'i P'ôewahâq Yôesidi dí mági'i na'inbí pí'ná khó'yé âymáadân, hedí idá dínthayyo Yôesi Tádádí hânho na'in dí séegi'in. ⁶Wa'di wí'bo ívípikhäge'namídi yä'dâa'in gimúnídi gínkoedípídi'bo', híwó' naná' dihaydân Christ nachuu na'in gimuuđi, in Yôesi ây'a'gínpi'in gimuu wänbo'. ⁷Nabâapu'wan óeshaa-ídi wí to'wí nahíye-í'í wíyá to'wígí' nachúu-ídi, tobáháa i wíyá to'wí i tsontuú i'a'gindo wänbo'. Ma'dân wí to'wí nahíye-í wíyá to'wí íví wówátsi ta'ge ihondi namuu'ígí' nachúu-ídi. ⁸Hewänbo wa'di na'inbí wówátsi thaa t'aywó'diwe gikw'ó' dihaydibo Christ na'ingí' nachuu. Kindidân Yôesi Tádádí dínkeeyan na'in hânho dí séegi'in

⁹Hedánkun ta'gendi gínhanginná Jesus-di dín'aywoení'in Yôesi Tádádí wídítuchänú-ípídi, gá na'ingí' ho nachuuđi íví ún'p'oe ich'áadân, hedânho Yôesi Tádádí díchâamá've-ídi t'aywó'di wí'ây máapi waagi. ¹⁰Yôesi Tádáví hánmin gimú'dewän, hewänbo náä-á i-áđí ívíwón íví ay na'ingí' nachuuđi. Hedího náä Yôesi Tádá-áđí ívíwónđí gínhanginná ta'gendi dín'aywoení'in gá íví ay wíyá únwówápóedân. ¹¹Hewänbo hâhaydâ'ba wínamuupí, náä-á gihíhchan wá' gá Jesus Christ, i shánkí natsonyí'í namuu'í hedá i Yôesi Tádá-áđí díwónđi-á, idiho dínkeeyan háawi Yôesi Tádá namuu'ín.

**Háa Adam i'annin namuuđi in chuwa na'in dínkán,
hewänbo háa Christ i'annin namuuđá wówátsi âymáa**

¹²Wí wí' to'wí Adam gin nakháwá'i' it'aywó'nán, hedí i-á it'aywó'nandi t'ähkí t'owa t'aywó'di giyámu. Adam-dá it'aywó'nandi nachuu, hedí na'in wá' ívít'aywó'nandibo t'ähkídi'bo git'ahâqaní. ¹³Wí tsontuú wänbo nayipídáho Yôesi há'to natúní t'owa wídâytsontuú'a'gín máapi'in hedího wínatúnípi dívít'aywó'nannin. Hewänbo náä oepáa k'aydi in t'owa-á dívít'aywó'doho wa'di Moses i tsontuú ita'nanpídi'bo'. ¹⁴Ná'in gínhanginná gá Adam-bí thaa iwedi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ähkí t'owa dínpówádân, tobá inbí t'aywó'di dínmuu'í Adam-bí t'aywó'di waagi wídínmuupí wänbo'. ¹⁵Háa Adam ún'póe'indi díhâ'o Jesus-ví'gedi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi wa' náä oepáa k'aydi wínapówápi. Hewänbo háa Adam i'annindá hedá háa Jesus i'annindá handa' wídánmuupí. Hääwí Yôesidi khâagípi dí má'i-á Adam-bí t'aywó'dívi shánkí nakay. Wí' wí sen Adam namuu'í Yôesiví p'óegédí ihänge'andibo t'ähkí t'owa dí'tahán. Hewänbo Yôesiví séegísehkaná-á hedá hääwí dí má'i-á shánkí gáhâyú'í únmuu Adam-bí t'aywó'di únmuu'ívi'wedi, hedí t'ähkí t'owa dínkoedi ná'i Yôesi imä'i dâyhónídi, wí' wí sen Jesus

Christ namuu²íví séegísehkanä ûnmuudi. ¹⁶Hedí háa napóe²in i Yôesi Tádádí díímä² iwedi hedá háa napóe²in Adam-bí t'aywó²di iwedá handá² wídánmuupí. Ná²in wéhpêe t'aywó²nin Adam i²annin namuudá Yôesi Tádá natú tuchänu-á na²áä-í, hewänbo tobá báyéki wáy-á t'owa báyéki t'aywó² díví²o wänbo², Yôesidi wí híwó²di háäwí wá²äapí²íbo na²in díímä² waagibá idi dícháamáa t'aywó²di wí²ây máapí waagi. ¹⁷Hedânkun wí wí² sen it'aywó²nandibo chuwa²di na²in t'ähki díhógi. Hewänbo háa ná²i wíyá wí sen Jesus Christ namuu²i² i²annindá shánki hay²in namuu. Idá hânho báyéki séegísehkanä-á díímä², hedí kinnân dítumáa: Tobá gín'tanmuupí wänbo², i-á natú² idi dícháamáa t'aywó²di wí²ây máapí waagi, hedí wówátsi nahánde²pí²in âymá²ve-í, hedá iwe tsonnin waagi²in bá githáa-í.

¹⁸Hedího ha²wáagi napóe. Wéhpêe t'aywó²nin Adam i²annin namuudiho tuchänu napówá t'ähki t'owagi², hedá han waagibá wí wí² ta²gedá² háäwí Jesus i²annin namuudi nakoedi t'ähki t'owa ovây²tu²ámí²di t'aywó²di dâymáapí²in waagi²in dimuu, hedá wówátsi nahánde²pí²indá ovây máäní. ¹⁹Wí wí² to²wí Adam namuu²i háa Yôesi Tádádí óetu²an waa wí²i²a²gín²pí²ího t'ähki t'owa dit'aywó²to²in paa. Hanbá i wíyá wí² to²wí Jesus namuu²i² i²a²ginnandibo t'ähki t'owa díńkoed dipúwí²in in Yôesidi ovâycháamáa²in t'aywó²di wídây máapí waagi. ²⁰Yôesi íví tsonttu imági t'owa ovây²thayyamí²di háyú hânho díví t'aywó²nannin. Hewänbo i t'aywó²di gínkeepóe ihaydá Yôesivi séegísehkanä-á shánki wänbo-á ûnkeepóe. ²¹Hedího i t'aywó²di kay²i namuudiho t'owa ovây²t'andânho chuwa²ho díńk'óe, hewänbo Yôesi Tádávi séegísehkanä-á t'aywó²diví shánki ûnkay, hedího na²in dícháamáa t'aywó²di wí²ây máapí waagi hedânho wówátsi nahánde²pí²in âykéyí²di, háa Jesus Christ na²in bí tsondi hay²i gínmuu²i na²ingí² i²annin namuudi.

Háa Christ i²annin namuudiho ta²gendi giwówayêeni

6 ¹Báyéki t'aywó²di díń'owóyéndediho Yôesivi séegísehkanä shánki ûnkeepo². Hedího hân gínkhây²á² íví²ámí²in? Ti in ta²gen gínk'óe íví t'aywó²kanhúuwí²di wíyá shánki íví séegísehkanä ûnkeepúwí²íbo²? ²Hedân yoe. T'owa chu²in dimuu²indá wídíví t'aywó²dopí, hedího t'owa chu²in waagi²in bá gínkhây²á² gimúní²in hedânho t'aywó²di eeye wí²ívhúuwí²pí²di. ³Na²in dípl'ó²p'oe²an âykeeyamí²di Christ Jesus-ádi wí²da² gimuu²in. Ti wí²úhanginnáhpí²an dípl'ó²p'oe²an dihaydi i-ádi gichuu waagibá âykeeyan. ⁴Hedânkun dípl'ó²p'oe²an dihaydi, i-ádi gichuudáhá² díkhá²kw'ó²di waagibá napóe, hedânho Yôesi Tádávi pínán kaydi Christ nawáywówápóe waagibá, na²indá wá² wówátsi ts'áamin âymá²ve-í.

⁵I-ádi gichuu waagibá gipóe, hedího kindídi i-ádi wí²da² waagibá gipóe. Hedânkun i nawáywówápóe waagibá na²in wá² díwáywówápaa-í. ⁶Gínhanginná ná²in: T'aywó²to²in t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-ádi phé²wan deedi gichuu waagibá gínpoé hedânho háa gimú²de waagi²in

wíyá wíginúnípidí, hedá iwedá i t'aywó²di iwedi díma²p'á²di-í, 7 gá to²wên dichuu²indá t'aywó² diwedi díma²pândân. 8 Ná²in ívîwhâyunde²: Christ-ádi gichuudá i-á²í²bá giwówayê²ení, 9 hedí gínhanginná Christ nawáywówápóedí hânhay wänbo wíyá wínachúu-í²pí. Chuwa²di há²to wíyá óet'aaní. 10 Christ nachuudiho t'aywó²di²di há²to wíyá óekéyí, hedí náá wíyá nawáywówápóedá hânhay wänbo t'ähkí nawówayê²ení i Tádá óehíhchanmâäní²dí. 11 Hedí un wá² chu²in ímuu waagi kin únkhây²ä² í²ä²ani²in hedânho wí²úvít'aywó²kanhúuwí²pí²dí. Nää-á Jesus Christ-ádi ímuudi unbí wówátsi bîn²ámí Yôesi Tádá bînhíhchannamí²dí.

12 Hedânkun wí²úvímâäní²pí i t'aywó²di²di wovây²t'aa²ní²dí, hedí unbí túu²ú iwe háa íwânpichâ² waagi wí²úvîkanhúuwí²pí, ná²í túu²ú-á wáy wí thaa únkhangít'óe. 13 Wáy wí wänbo² unbí túu²ú²dí t'aywó²kan wänbo yä²dâapíkan wänbo wí²vîkanmâäní²pí. Shánkí²dí kinnân úvít'ámí: Unbí wówátsi-á Yôesi Tádá bînmâäní gá idân chuwa iwedi wovâywhahó²gí²dí wówátsi ts'ä²amin wovây²má²gí²dân, hedá unbí túu²ú t'ähkí²dá híwó²di²dá² Yôesi Tádá²gí² bîn²ámí. 14 Nää iwedi t'aywó²di²di wíyá wíwovây²t'ankhây²má²pí gá wí²úvîwânpisó²díndepí²dân híwó²nín ípúwí²dí i tsonttu² bîn²a²gindodí²bo², hewänbo Yôesiví séegíshkanädân wovâykhä²ge²do híwó² úvîkanhúuwí²dí.

Gínkhây²ä² híwó²di ívîkanhúuwí²in

15 Hedího kin napó²di hânnan náá ívít'ámí? Ti gínk'óe i tsonttu² äy²a²ginhánú-í²dí hedí kin ívít'aywó²nâamí? Hedân yoe. 16 Únpíhanginnáhpí²an wí to²wíví²piye² úvímá²gí²dá igí²da² úvít'óe²ámí²dí hedá idá² bîn²a²ginnamí²dá, hedân ná²í to²wíví² pant'óe²in waagi²inbá ímuu. Hedího hanbá úvîwânpit'aywó²kanhondá kindí²dí t'aywó²diví panho ímuu, hedá íchúu-í. Hewänbo Yôesiví²piye² úvímá²gí²dá bîn²a²ginnamí²dí, ívít' pant'óe²in waagi²in ímuu, hedí idá wovây²châ²amáa t'aywó²di wí²vînmá²pí waagi. 17 Naadi Yôesi dókú²daa²o², gá tobá úvít'aywó²dodí ná²í t'aywó²diví pant'óe²in waagi²in ímú²de wänbo², náá-á pín ta²ge hay²di in ta²gen háhkan wovây²má²gí²in bîn²a²gindodân. 18 Nää-áho t'aywó²di iwedi íma²p'á², hedí unbí wówátsi thaa úvímá²gí híwó²di²dá² úvít'ä²amí²dí. 19 Yä²dâakan ni²gedá t'óedi íka²póya², hedânho ná²in pant'óe²inbí²gedí naadi wây²hí²máa wây²thayyámí²dí shánkí íka²pówa²-í²dí. Wây²múu-áho úvít'aywó²dodí wên pant'óe²in waagi²inbá ímuuwän, hedího unbí túu²ú t'ähkí²dí úvít'aywó²dowän, hedá hâ²ä²di wänbo t'ähkí híwó²pí² úvít'owän. Hewänbo náá-á Yôesiví²piye² úvípimâäní ívít' pant'óe²in waagi²in ímúní²dí, unbí wówátsi ta²ge bînhúuwí²dí, hedânho yä²dâa²indá² ímúní²dí háa Yôesi nada² waagi.

20 T'aywó²diví pant'óe²in ímuu ihay²di wí²ida²píwän unbí wówátsi ta²ge bînhúuwí²dí. 21 I t'aywó²di há²äwí úvít'andí²dí náá wovâywóeda²má², hedí hândídan ná²í t'aywó²di²di wovâykhä²ge²nan? Wéngédí wänbo yoe.

I t'aywó²di úví²o²i namuudi chuwa iwe ípowagít¹óewän. ²²Hewänbo t'aywó²di iwedi íma²p¹ãndi nää-á Yôesiví pant¹óe²in waagi²in ímuu, hedí idi wovâykhäge²do² yã²dâa²in ípúwídi. Hedí Yôesiví²piye² úvímágidího wówátsi nahánde²í²in bínkéyi. ²³T'aywó²digi² ívít¹óe²andá chuwa-ân na²inbí wá²áa-á gínmúni. Hewänbo Jesus Christ na²inbí tsondi hay²i-ví²in gimuudá, in wówátsi nahánde²í²in Yôesi Tádádí dí²má².

Paul khóhtsaq i²gedi ita²do² hedânho wíyá hääwí giháhpúwídi

7 ¹Tí²úuwin páadé²in, tsonttu i²gedi únhanginná²nin ímuu, hedího wáyhí²khâymaa kinnân: Únhanginnáhpí²an únkây²ã² ná²i tsonttu bín²a²ginnamí²in háyú wówátsi úntã²ân diwe pu²wahaydá². ²Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsaq²ãndi-á únkây²ã² iví sedó-ádí²ídá² natháa-í²in háyú wówátsi thaa iví sedó úntã²ân diwehay. Hewänbo iví sedó únchuu ihaydáho iví sedó-ádí wíyá wínawhí²ãnpí. Hannânho natú² in khóhtsaq tsonttu. ³Hedí wíyá pí²wí sendádí ithayedá wa²di iví sedó únwówáyidibo², iví sedóví²piye² it'aywó²do². Hewänbo iví sedó únchuudáho in khóhtsaq tsonttu iwedi nawhima²p¹ã, hedího wíyá pí²wí sendádí ikhó²yã²dáho t'aywó²to²i wínamúní².

⁴Un wá² kin waagibá únpó², naví tí²úuwin páadé²in. Christ-ví túu²ú únchuu ihaydá un wá² íchuu waagibá únpóe hedí kindídi ná²i tsonttu Moses ita²nan diwedi wovâywiye. ^aHedího nää-á únkoedi wíyá to²wí²ví² ímúni²in, i to²wí nawáywówápóe²i-ân i namuu. Hedího nää-á iví² gimuudi gínkoedi híwó²di hääwí Yôesi Tádágí² íví²ãamí²in. ⁵Háa giwãnpida² waagi ívít¹aywó²dodi na²inbí wówátsi áyhonwänho², hedí ihaydá wíyá shánkí ívít¹aywó²namí²in gida²po² ná²i tsonttu git¹o²di, hedí chuwa iwe gipóya²wän ná²i t'aywó²di² na²inbí túu²ú dîntsonmáadíbo². ⁶Hewänbo nää-á i tsonttu iwedi gima²p¹ã. Nää-á Christ-ádí gichuu waagibá gínpo²di i tsonttu²di wídítsonmáapí. Nää-á wíyá ts'ãabi giháhpóe Yôesi áy²a²ginmääní²di i Yã²dâa²i P'oewaãhããdi díhá²o waagi, háa íví²owän waagá yoe i tsonttu nata²muu²i² áy²a²ginnamí²di ívísó²dínde ihaydi.

Wáyyé²di shánkí i tsonttu gínhanginnândi shánká ívít¹aywó²do²

⁷Hedí ti gitúni ná²i tsonttu-á t'aywó²di namuu gin? Hedân yoe. I tsonttu²idá²mânho dínkeyan hääwí ta²gendi t'aywó²di namuu²in. Gá kinnân: I tsonttu-á natú²,

Hääwí wíyá to²wí únkwló²di² wí²ída²í²pí.

Han natúní²pídá há²to naa dínhanginnání²wän wíyá to²wí² hääwí odada²di dáyt¹aywó²do²in. ⁸Hewänbo hä²in tsonttu i²gedi oháhpóe

a Ná²i hí² wínatú²da²pí wígínkhây²ãhpí i tsonttu áy²a²ginnamí²in, hewänbo natú²da²-á, wígíntáypí i áy²a²ginnamí²in hedânho Yôesidi díchããmá²ve-ídí t'aywó²di wí²ãymáapí waagi, gá Jesus-ví²piye² íví²whâyundedá han díchããmáadân.

ihaydá shánkí dáy't'aywó²namí²indá oda²póe, hedihó wíyá i háäwí naví² namuupí² shánkí owänpida². Hewänbo i tsonttu nak'óepídá há²to ta²gendi dínhanginnáníwän dáy't'aywó²nannin. 9-10 Naa o²än owówámuu²in wa² Yôesiví tsonttu oka²pówápi ihaydibo². Hewänbo ná²in tsonttu natú²in wíðínkhây²âhpí wíyá to²wívi háäwí oda²í²in ta²gendi oka²pówá ihaydá, shánká dáy't'aywó²namí²indá oda², hedí ochuu waagibá dínhanginpóe. Hedihó tobá na²in wówátsi âykéyídí Yôesidí iví tsonttu dímági wänbo², naa-á in chuwaðá² dínkán. 11 I tsonttu í²gedí ohâhpóe ihaydá, i t'aywó²didá in ta²gen ná²i tsonttu í²gedí namuu²in dínkaayan, hedí ná²i t'aywó²didíbabá díhay waagibá dínpoe.

12 I tsonttu Moses itá²nandi-á Yôesiví²wedí na²ä, hedí t'âhkí i hí² iwe nata²muu²i yä²dâa²i-á ta²gendi-á híwó²di-á namuu. 13 Ti ná²i híwó²di tsonttu²di wí²bo in chuwa dínkán? Hedân yoe. Naví t'aywó²didân in chuwa dínkán. Hewänbo tobá ná²i tsonttu-á híwó²di namuu wänbo², naa dáy't'aywó²nandânho i tsonttu natú chuwa iwe díkáaní²in. Hedihó dínhanginpóe ta²gendi háawi i t'aywó²di namuu²in. I tsonttuðân dínthayyan t'aywó²di-á hânho yä²dâapí² namuu²in.

Häähwídí na²inbí pí²ná kó²yé díhânbo waagibá gínpo²

14 Gínhanginná Yôesiví P'owäqahâädi ná²i tsonttu dímági²in. Hewänbo naa-á wí to²wí háa okanda² waagi dáywänpi²o²i omuu, gá t'aywó²diví pant'ôe²i waagibá omuudân. 15 Naa wíðínhanginnâhpí háadi kin waagi dáy²o²in. Tobá híwó² okanda² wänbo², híwó² wíðáy²opí, hewänbo i híwó²pí² dót'ay²i-á ihayðá² dáy²o². 16 Hedí híwó²pí² ta²gendi wó²kanda²pí wänbo dáy²odá, iwedí nakeepo² naa ochanpo²in i tsonttu-á híwó²di-ânkun namuu²in. 17 Hedihó nää-á naa-á wí²bo i wó²muupí ha²wâagi dáy²o²i², hewänbo i t'aywó²di naví pí²ná dínkw'ondidân kin waagi díkando². 18 T'owa-ân omuudi háäbo híwó²di naví pí²ná kó²yé wíðínkw'ôhpí. Ná²i-á dínhanginná gá tobá híwó² okanda² wänbo wíðínkoedípídân. 19 Wíyá otúní: I híwó²di okanda²i-á wíðáy²opí, hewänbo i híwó²pí²-áho dáy²o², oda²pí wänbo². 20 Hedí i okanda²pí²-á dáy²andáho², naa-á wí²bo i wó²muupí ha²wâagi dáy²o²i², hewänbo i t'aywó²di naví pí²ná dínkw'ondidân kin waagi díkando².

21 Hedânkun kin waagi háädi wänbo t'âhkí dínpo² naa: Híwó² okanda² wänbo², shánkí wíðínbâapu²wanpí dáy't'aywó²namídí. 22 Naví pí²ná kó²yé-á ochanpo² Yôesiví tsonttu-á híwó²didá² namuu²in. 23 Hewänbo dínhanginná háädi wänbo t'âhkí naví túú²ú t'âhkí iwe wíyá pí²wí háäwí nayí², i-á naví híwó²di ánskaa-ádi ihânbo waagibá, hedí naví túú²ú iwedí owänpit'aywó²díkanda²di wí pant'ôe²i waagi opo². 24-25 Hedí kindidihó naví pí²ná kó²yé-á ta²gendi Yôesigí²ðá² ot'ôeda². Hewänbo naa t'owada² omuudi dáy't'aywó²do². Ahkhi²yowän, to²ðan díkhäge²namí naa, hedânho ná²i túú²údí chuwa iwe wíðíkáanípídí? Naadi Yôesi Táðá dókú²daa²o² gá Jesus Christ i shánkí natsonyí²i namuu²idáho díkhäge²dodân.

I Yä'dâa'i P'oewaqahâadi na'in díkhä'ge'máa
na'inbí wówátsi yä'dâa'i äyhúuwídi

8 ¹Hediho nää-á in to'wên Christ Jesus-ádi dimuu'indá Yôesi Tádádí wí'ovâyutchanú-ípi, ²gá Christ Jesus-ádi wí'da' waagibá gimuuđi i Yä'dâa'i P'oewaqahâa i wówátsi napäyi'i' ünkoedidân díma'p'âdi-ídi t'aywó'diweđi hedá chuwa iwedá. ³Na'indá t'owada' gimuuđi wígakaypi, hediho Yôesiví tsonttu ihay wí'ây'a'gindopí hedânho t'aywó'diweđi dín'aywoeníđi. Hewänbo Yôesi Tádá-ânho ünkoedi dín'aywoeníđi. Kin i'ámíđi iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídi, na'in kaypi'in t'aywó'to'in t'owa waagibá napóe, hedi tobá t'aywó'di wí'i'anpí wänbo na'inbí t'aywó'di gínmuuđi nachuu. Handiđiho ná'i t'aywó'di-á óet'an, hedânho t'aywó'diđi na'in wíyá wíđit'aanípíđi. ⁴Hedi kin i'an hedânho Yôesiví tsonttu natú waa na'inbí wówátsi ta'ge äyhúuwí. Hedi nää-á háa giwänpida' waagida' wí'ívíkanhonpi, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaqahâa natú ív'í'ámí waagân.

⁵In to'wên háa diwänpida' waagi dív'í'o'indá hâadi wänbo t'ahki dív'í'ánshaa'o hääwí dikanda' i'gedida', hewänbo in to'wên háa i Yä'dâa'i P'oewaqahâa nada' waagi dív'í'o'indá hâadi wänbo t'ahki dív'í'ánshaa'o' i hääwí i Yä'dâa'i P'oewaqahâa nada'póe'i'. ⁶Hedi háa giwänpida' waagi ív'í'ámí'in ní'gedida' ív'í'ánshaamáadá chuwa iwe gipówa-í, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaqahâadi dítu'an waagi i'gedi ív'í'ánshaamáadá ta'gennin wówátsi-á híhchan ánshaa-á gín'äá-í. ⁷Hedänkun wí to'wí háa nawänpida' waagi i'ámí'indá i'ánshaa'odi Yôesiví hánbi' waagi'bá namuu, gá Yôesiví tsonttu wí'i'a'gindopíđân, hedi wí'ünkoedipi ón'a'ginnamíđi. ⁸Hedi kí'min t'owadá há'to Yôesi óehíhchannamí.

⁹Hewänbo Yôesiví P'oewaqahâa ta'gendi unbí pí'ná khó'yé únthaadá háa i natú' waagi úvíkanhúuwí, háa íwänpida' waagida' bá yoe. Wí to'wí iví pí'ná khó'yé i Yä'dâa'i P'oewaqahâa Christ-di ónsandi' imáapíđá Christ-ví' wínamuupí. ¹⁰Hewänbo tobá unbí t'aywó'di únmuuđi unbí túu'ú únchúwí wänbo', Christ unbí pí'ná khó'yébo bínmáadá i Yä'dâa'i P'oewaqahâadi wówátsi nahánde'pí'in wovâyma', gá Yôesi Tádádí wovâyçamáadân t'aywó'di wíwínmáapí waagibá. ¹¹Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedi iví Yä'dâa'i P'oewaqahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadá, i Tádádí bá undá wíyá wovâywówápaa-í, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túu'ú únchuu wänbo', Yôesiví P'oewaqahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâyma'áani.

¹²Hediho tí'úuwín páadé'in, nää-á hääwí gíphaamuu waagibá hääwí híwó'di gínkhây'ä' ív'í'ámí'in, háa giwänpida' waagida' bá yoe. ¹³Háa íwänpida' waagida' unbí wówátsi bínhondá íchuu-í. Hewänbo i Yä'dâa'i P'oewaqahâa úvímágidáho wovâykhä'ge'namíđi i t'aywó'di unbí túu'úđi úv'í'o'i bînyaa'ámíđi, kindiđânho in ta'gennin wówátsi bínkéyí.

Yä²däa²i P'oewāḡḡāḡ natu²da²in, gá Yôesi Tádá nada² waagi i Yä²däa²i P'oewāḡḡāḡ-á Yôesi Tádávi t'owagí² iyúusu²odān.

Yôesidi na²in díséegídi hăăwídi wānbo há²to díwiyé-í iví²wedi

²⁸Ná²i wá² gínhanginná: Tobáháa napo² wānbo², ná²i hăăwi napo²idího Yôesi-á híwó² ikhây máa in to²wên i óeséegí²ingí², innānkun iví²in ūnmúní²di ovāytukānnan, i²ānshamági waagi. ²⁹Hān²oebo ūnhanginná to²wên dimúní²in in iví²in ūnpuwagít²óe²in, hedi iwéhpêe²an indá iví ay Jesus ūnmuu²i waagibá dipúwí²in. Kindidího Jesus wí pá²dây waagibá namúní hedi ná²indá báyékí tí²úuwin waagi²inbá-á. ³⁰In to²wên hā²min dipúwí²in Yôesi Tádá iwéhpêe²an dimuu²indá idi ovāytukānnan iví²in ūnmúní²di, hedi iví²in ūnmúní²di ovāytukānandá natú² t'aywó²di wí²dây máapí²in waagi²in dimuu, hedi ná²in t'aywó²di wí²dây máapí²in waagi²in dimuu²in ovāytú²annindá he²ennin ovāypáa-í, háa Jesus namuu waagibá.

³¹Hedānkun, ná²i hăăwi t'āhkí i²gedi gínhanginnāndi, nă-á ta²gendi ná²in gínkoedi gitúní²di: Yôesi Tádá-á na²inbí²nāpiye² namuudiho to²wí²di wānbo há²to dí²taaní. ³²Yôesi Tádá-á wínakhăpóepí²di iví ay Jesus imági na²in t'owa t'āhkí²gí² nachúu-í²di. Hedi kin i²andānkun, nakhăpí²di t'āhkí wé²ge²i híwó²di hăăwi wá² ta²gendi dí²māāní. ³³Yôesi Tádá-ān namuu i natú²di² in to²wên ovāyde²mannindá t'aywó²di wí²dây máapí²in waagi²in dimuu, hedi²ho to²wí wānbo wí²ūnkoedí²di ta²gendi dínt'aywó²dichānú-í²in. ³⁴Hedího to²wí wānbo wí²ūnkoepí²di natúní²di na²inbí² t'aywó²di gínmuudi gínkhây²ā² dí²tuchānú-í²in, gá Christ na²in gimuu²di nachuudān, hedi wíyá shānká hăăwí-á i²an, i-á nawáywówápoe-á, hedi nă-á Yôesi Tádávi ko²dínádá na²ān, hedi i²wedi na²ingí² dínyúusu²odiho Yôesi Tádá dīnda²máa.

³⁵Christ-di díséegí²di to²wí²di wānbo há²to díwiyé-í iví²wedi, tobá âyt'ôephadende wānbo², háa sehkanăwó² na²inbí² thaa gínmuu wānbo², háa na²inbí² whăyū gínmuudi t'owadi díyanakí²o wānbo², háa koegí²-á awegí²-á gíntáy wānbo², háa díwhă²ámí²indá dí²t'ahānú-í²indá t'owa dida² wānbo². ³⁶Kin gínpo² háa Yôesiví² tă²nin diwe nată²muu waagi:

Na²inbí² Sedó Yôesi, uví²in gimuu²dibo na²indá hăădi wānbo t'āhkí dí²t'akhānukhây²o².

Wên k'úwá ovāyt'ahānú-í²in gimuu waagi t'owadi dí²máa. ³⁷Hewānbo tobáháa ná²i t'āhkí gínpo² wānbo², wéngédí² wānbo wí²dít'aanípí², hewānbo na²indáho git'ānpo², gá Christ i díséegí²i namuudān, hedi díkhăge²do². ³⁸⁻³⁹Naa dáykoediwhăyunde hăăwí²di wānbo há²to díwiyé-í Yôesi Tádávi séegí² i²wedi, ná²i séegí-á Jesus Christ na²inbí² tsondi hay²i gínmuu²idí² dí²mági. Tobá giwówayí²di háa gichuu wānbo², há²to i²wedi giwiyedée-í. Makówáwin t'ôepă²ă²í²indi wānbo há²to i²wedi díwiyé-í, háa p'oewāḡḡāḡávi tsonnindi hedi²háa wáy wíyá to²wí

tsonkhuu imáa'ídi. Tobáháa napóe wänbo nää háa páadépiye² gimän diwe, háa háäwí oepáa kw'áye heđiháa nansoge núgúe na'ándídi, háa wáy wíyá háäwí nakhí'yendídi há'to iví séegi iwedi díwiyé-í.

Háa Yôesi Tádádí in Israel t'owagi² ovây'an waa

9 ¹Naa háa otugít'óe'indá ta'gen namuu, naa wídayhóeyómáapí, gá Christ-ví² omuudân, hedá i Yä'dâa'i P'oewahhâdâ naví pí'ná khó'yé donmáadí díhangin'ândo ta'ge dáyhí'máa'in. ²⁻³Naa hânho ok'áykháa, hedá naví pí'ná khó'yé háädi wänbo t'ähki otaachampo² dáý'ánshaamáadí naví t'owaví'gedi, indá nää oepáa k'aydi naví maatu'in dimuu. Híhchangídi Christ-ví'wedá owiyedé-í, kin naa dínpóe²indi ovâykhäge²namídáho². ⁴Indá Israel-ví äy iwedi'inbá dimuu, heđi Yôesi Tádádí ovâyhógi iví sówé'ây waagi'inbá dimúnídi, hedá idá iví sa'wó'di kohthay iví'wedí ün'ä'i² ovâykeeyan. Háa iwéhpée²annin in Israel-'inbá ovâytu'an, hedá iví tsontu-á ovây mági. Ovâyýeye háa óe'a²ginmâánídi, hedá háa ovâykhây máa'in ovâytu'an. ⁵In hân'oe'in se'daa-á ná'in Israel-'inbí thehtáy pahpá'in dínmuu, heđi Christ nat'owapaa ihaydi inbí'wedí'ibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähki itsonmáa, heđi t'owa dínkhây'ä² hânhay wänbo t'ähki óetége²bé-í'in. Hamân.

Háa Yôesi Tádá in Israel-'in t'owa ovâytu'an waaho i'an

⁶Hewänbo naa ok'áykháa gá tobá ná'i t'ähki dáymáa wänbo², Yôesi-ádi wídimuupídan. Naa wó'tú'pí Yôesi Tádá-á wí'i'a²ginpí'in iví tuu imági'in, hewänbo kinnân napo²: Báýéki in Israel-ví äy iwedi'indá kodí'nin Israel-'in wídimuupí, ^b ⁷hedá wa² t'ähki in Hudíyo iwedi'indá Abraham-bí kodí'nin äy iwedi'in wídimuupí iví tüu ün'p'oe diwänpimuudibo², hewänbo kinnân Yôesi Tádádí óetu'an Abraham:

Uví ay Isaac úmuu'iví äy iwedi'indá²mânho ta'gendi uví tí'úgúe ká'ä²in kin ovâytu'äamí.

⁸Ná'i hí² kinnân natu'da²: T'ähki Abraham-bí tüu ün'p'oe-á Yôesi Tádávi äy wídimuupí, hewänbo in to'wên háa Yôesi Tádá iví tuu imági waa dí'äpuyä²in, inbí'gedída²mân gitúní ta'gendi Abraham-bí äy iwedi'in dimuu. ⁹Kinnânho Yôesi Tádádí iví tuu Abraham óemági háa ònkhây máa'in:

Wí paayo nää iwedi uví'piye² owáy'ää-í, heđi ihaydá uví kwiyó Sarah wí enúkáy ho i'äpuyäkhây máa.

¹⁰⁻¹²Hebo Yôesi wíyá shánki natú. Rebecca-dí wên kwáati ovân'ayyan, heđi in áyyä-á wí'dá² tádá dánmuu, i-á na'inbí thehtáy pahpáa Isaac namuu, Abraham-bí e'nú. Hewänbo wa'di in áyyä² da'äpuyäpídi²bo², wa'di háawên dán'anpídi²bo², háa híwó'di háa híwó'pí², Yôesidi Rebecca kinnân óetu'an:

b Wí to'wí kodí'di Israel-'i namúnídi ünkhây'ä² ta'gendi Yôesiví'piye² iwähý-í'in.

I páadé²i-á i tí²úugé²igi² it²ôe²amí.

Hedí Yôesi-á kin i²an nahanginpúwí²dí i-ân namuu t²owa ovâyde²bo²i², háawên díví²annin namuudí²da²bá yoe, hewänbo idânho to²wên napida²in ovâyde²bodân. ¹³Yôesi Tádá-á iví tã²nin diwe kinnân natú²:

Jacob-á dóde²man, hewänbo iví pá²dây Esau-á dóyoe²an.

Wígínkhây²ãhpí gitú²ní²in Yôesi-á híwó²pí i²o²in háa nada² waa i²odi

¹⁴⁻¹⁵Hedân ti gitú²ní Yôesi Tádá-á ta²ge wí²i²opí wí to²wí óede²bo²di hedá wíyá to²wí óeyoe²í²odá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin i²amídí, hedího Moses óetu²an,

To²wíwí²piye² naa oda²i-áho o²iyapúwí,

to²wíwí²piye² osehkanäkanda²i-áho dósehkanã²amí.

¹⁶Hedânkun Yôesiví iya ûnmuudíbo wí to²wí ide²bo², ná²i to²wí óede²mamí²in nawänpida²díbo-á yoe, háa isó²díndedíbo-á yoe. ¹⁷Yôesi Tádáví tã²nin diwá ûntã²muu háa idi i Egypt-wi tsondi hay²i óetu²an waa, kinnân:

Naadi wínk²ú² untsonchã²nídí

hedânho háa wíkhây²má²in namuudi naví kay dínmuu²in donkeeyamídí,

hedá náã oepáa k²aydí t²ãhkí t²owa háawi naa omuu²in dínhanginnání.

¹⁸Hedânkun Yôesi háa nada² waa i²odi wáy wênbí²piye² na²iyapo², hedá wáy-á wëndá t²óyanpí²in dimú²ní gin ovâykannan.

¹⁹Ma²di wí to²wídí dítsikáyí²ní naa, “Ha²wãagi Yôesi i²odá háadan idi in t²owa ovây²t²e²p²ídénde²? Tóebo wí²ûnkoedí² Yôesi óekhã²ã²amídí i²ãamídí háa nada² waagi.” ²⁰Hewänbo naadá i kin natú²di kinnân dótu²amí: “To-an unmuu Yôesi náatwhã²namídí, t²owa²ayda² unmuudi? Ti wí nat²ú²dí ûnk²óe i nat²úpa²i² óetu²ã²amídí, ‘Wí²úkhây²ãhpí háa omuu waagi naa dípaá-i²in?’ Hedân yoe. ²¹I nat²úpa²i-á ûnk²óepí²an i pí²índi háãwí nada²i² ipáa-ídí. Ná²i pí²ín diwedíbo² ûnkoedi wên nat²ú sa²wó²gí²inda² ipáa-ídí, hedá wáy-á háãháakangi²indá.”

²²Hedânho Yôesi Tádá wá² ûnk²óe kinnân i²amídí: Tobáháa nada² wänbo ikeeyamí²in hânho nat²ay²in t²owaví t²aywó²di dínmuudi, hedá iví kay ûnmuu²in áytáa-i²in nada² wänbo-á, owáy oedi i-á nabo²atá²dí itsíkha²o² ovây²tuchã²nú-ídí in to²wên inbí t²aywó²di dínmuudi nat²aydí, inbáho² ovây²hã²nú-i²in dínkhây²ã². ²³Hedá wá² nada² in to²wên iví iya ônhógi²in ovây²hangin²ã²namí²in háa hay²i i namuu²in, inbá páadédí²bo² ovâyde²man báyéki híwó²di háãwí dâyhónídí. ²⁴Hedí na²innân gimuu in Yôesi Tádádí dí²tukã²nannin iví iya áyhónídí. Wáy wëndá Hudíyo gimuu, hewänbo wáy-á wígimuupí. ²⁵Kinnân Yôesi Tádá natú, hedí Hosea-á hã²oe itã²nan:

In to²wên naví t²owa dínmuupí²indáho

- naadi dovâytu'ʔami navi t'owa gin.
 In to'wên naadi wíðovâyséegípiwän,
 indá nää-á in to'wên dovâyséegí gin dovâytu'ʔami.
 26 Hedí wáy Yôesidi wáymûu ovâytu'ʔan diwe, “Undá navi t'owa
 wí'ímuupi” gin,
 iwebáho nää-á ovâytu'ʔami “Yôesi i nawówayi'ivi ây” gin.
 27 Hedá hân'oe Isaiah-á in Israel t'owavi'gedi kaygi'di natú:
 Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyéki diyi wänboʔ, háyú okhá i
 mâap'oe k'áygé i'ge nakw'óʔ dihaybá,
 wên háyúdídaʔ ovây'aywoeni,
 28 gá Na'inbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípídí ivi tuchänu ibowá-ídí
 nää oepáa k'aydi, háa natú waagi.
 29 Isaiah wáʔ natú kinnân napúwí gin:
 Na'inbí Sedó i háäwi t'ähki itsonmáaʔi namuu'ídi wên tí'úugé
 kâ'äʔin dínyoeʔanpídá,
 giháaniwän in t'owa Sodom búu'úwindádí Gomorrah-windádí
 t'ähki dihán waagibá.

In Hudíyo Yôesivi'wedi dipeḡee

30 Hedího háa ots'antú waa kinnân natú'daʔ: In t'owa Hudíyo
 dimuupiʔin díwíwhäyundeḡi dipóe in to'wên Yôesi Tádádí
 ovâyçhaamáʔin t'aywóʔdi wíðây máapí waagi, tobáháa hádídí
 kíʔmin dipúwíʔin dâytuwämáapí wänboʔ. 31 Hewänbo in Israel-ʔindá
 dâynuwände hádídí t'aywóʔdi wíðây máapíʔin waagiʔin dipúwíʔin,
 hewänbo wíðâyshaadeḡi. 32-33 Hedí háadan wíðâyshaadeḡi? Gá
 díwíwänpíwhäyú-ívi'wedi dívíkhäḡedän híwóʔ dívi'ámídi hedänho
 Yôesidi ovâyçhaamáʔve-ídí t'aywóʔdi wíðây máapí waagi. Wí k'uu Yôesi
 Tádávi ta'nin diwe i'gedi nataʔmuuʔiʔ iwe dip'ídeḡi dikanu waagibá
 dínpóe. Kinnân natúʔ:

Bíʔóyan, oe Zion búu'ú iwe wí dósóge.

I-á wí k'uu waagiʔbá namuu, t'owa iwe dip'ídeḡi dikanundeʔ,
 hewänbo to'wên ivi'piyeʔ díwíwhäyundeʔindá háʔto dichanpúwí
 híwóʔpíʔpiyeʔ díwíwhäyundeʔin.^c

10 ¹Tí'úuwin páadéʔin, pín ta'ge haydi Yôesi Tádá dódaʔmáa
 navi t'owa in Israel-ʔin dimuuʔin ovây'aywoenídí. ²Ta'gendi
 wáytumáa, indá hânho didaʔ Yôesi óehíhchanmääniʔin, hewänbo
 piháa dívisóʔdínde dívi'ámídi. ³Ho wíðínhanginnáhpí háa Yôesi i'óʔin
 hedänho idi t'owa ovâyçhaamáʔve-ídí t'aywóʔdi wíðây máapí waagi,
 hedího indá dâytuwämáa hádídí háʔmin wíʔbo dívipipáa-ídí, hedího
 háa Yôesidi kin ovây'ámíʔin wíðâyhóndeḡi. ⁴Nääho t'ähki in to'wên

c Christ-á i k'uu namuu, hedí ivi'piyeʔ wíðíwíwhäyundeḡi dikanunde waagibá dínpóe.

Christ-ví⁷piye⁷ dívíwhäyunde²indá wíyá ho wídíntáypí dívísó⁷dêe-ídí i tsonttu dây⁷a⁷ginnamídí hedânho dipúwídí in to⁷wên Yôesi Tádádí ovâyçha⁷máa⁷in t'aywó⁷di wídây⁷máapí waagi.

⁵In t'owa dívísó⁷dínde⁷in Yôesiví tsonttu dây⁷a⁷ginnamídí hedânho Yôesidí ovâyçha⁷má⁷ve-ídí t'aywó⁷di wídây⁷máapí waagi, inbí⁷gedí Moses kinnân ita⁷nan:

Wí to⁷wí t'ähkí Yôesiví tsonttu i⁷a⁷gindo⁷i-á wówátsi imá⁷ve-í. ⁶Hewänbo kinnân nata⁷muu in to⁷wênbí⁷gedí inbí whäy⁷u dínmuudi Yôesidí ovâyçha⁷in t'aywó⁷di wídây⁷máapí waagi:

Wí⁷ítúnípi, “To⁷wí ûnkhây⁷ä⁷ makówápiye⁷ napée-í⁷in.” (Ná⁷indá natu⁷da⁷, Christ ódaa⁷ámídí makówádí nawhãve⁷ä⁷í-ídí.) Hedá wá⁷ nata⁷muu:

⁷Wí⁷ítúnípi, “To⁷wí ûnkhây⁷ä⁷ in chu⁷in dikw⁷ó⁷ diwepiye⁷ nawhãní⁷in.”

(Ná⁷indá natu⁷da⁷, in chuwa⁷inbí⁷wedí Christ ótege⁷-ídí óewówápaa-ídí.) ⁸Hewänbo kinnân nata⁷muu:

Yôesiví tũ-á undádího nayí⁷, unbí sóedí ítúní hedí unbí pí⁷ná khó⁷yé-á bînmáa.

Hedí ná⁷í tũ whäy⁷u i⁷gedí namuu⁷i-á t'owa äyt⁷óe⁷o⁷. ⁹Hedânkun t'owaví páadépiye⁷ ítúdí Jesus-á i shánkí natsonyi⁷i namuu⁷in, hedá Yôesi Tádádí wíyá óewáywówápaa⁷indá unbí pí⁷ná khó⁷yé-á úvíwhäyunde⁷di, wovây⁷aywoení, ¹⁰gá na⁷inbí pí⁷ná khó⁷yé Jesus-ví⁷piye⁷ ívíwhäyunde⁷á Yôesi Tádádí díçha⁷máa t'aywó⁷di wí⁷ây⁷máapí waagi, hedí iví⁷piye⁷ ívíwhäyunde⁷in gitúdá, dín⁷aywoení. ¹¹Yôesiví ta⁷nin diwá ûntú⁷,

In to⁷wên iví⁷piye⁷ dívíwhäyunde⁷indá há⁷to dichanpúwí híwó⁷pí⁷piye⁷ dívíwhäyunde⁷in.

¹²T'ähkí t'owagí⁷ handa⁷ napo⁷, in Hudíyogí⁷indá, in Hudíyo dimuupí⁷ingí⁷indá wá⁷, gá t'ähkí t'owagí⁷ wí⁷da⁷ wí shánkí natsonyi⁷i na⁷ándân, hedí idá báyéki híwó⁷di ovây⁷má⁷ in to⁷wên iví⁷piye⁷ dívíyûusu⁷annin ovâykhäge⁷namídí. ¹³Yôesiví ta⁷nin diwá ûntú⁷ waagi:

To⁷wên i shánkí natsonyi⁷iví⁷piye⁷ dívíyûusu⁷andi di⁷aywonda⁷póedí idá ovây⁷aywoení-ákun.

¹⁴Hewänbo hádídan iví⁷piye⁷ kin dívíyûusu⁷ámí iví⁷piye⁷ wídívíwhäyundepídí, hedá hádídan dívíwhäyú-í iví⁷gedí wídínhanginnáhpídí, hedá hádídan dínhanginpúwí to⁷wídí iví tũ wí⁷ovây⁷t'óe⁷anpídí, ¹⁵hedá hádídan wí to⁷wídí ovây⁷t'óe⁷ámí Yôesidí wí⁷óesanpídí? Kinnân Yôesiví ta⁷nin diwe nata⁷muu:

In to⁷wên wí híwó⁷di tũ dâymáyä⁷inbí ahta⁷a-á sa⁷wó⁷ dínkeet⁷óe.

¹⁶Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ähkí in Hudíyo Yôesiví híwó⁷di tũ wídây⁷séegí⁷anpí. Kinnân ita⁷nan:

Na⁷inbí Sedó Yôesi, wên háyúhaydída⁷ t'owa i hääwí navi⁷wedí dit⁷oe⁷i⁷ dívíwhäy⁷u.

17 Hedânkun Yôesiví¹ piye² ívíwhäyú-ídí, gíntáy iví tųu git'óe-ídí, hedá ná²i tųu-á git'o² wí to²wídí Christ-ví²gedí dí²t'óe²odi.

18 Héyâa in Israel-²in, ti Yôesiví tųu wídít'oe²pí²an? Dít'oe-ákun, Yôesiví tų²nin diwe ûntú² waa:

Yôesiví tųu-á náa oepáa k'aydi t'ähkí ûntųumää,

hedího t'owa t'ähkí wáyýé t'ähkí dikw'ó²nin ná²i tųu dínpówá.

19 Hedânkun in Israel-²in dínhanginnândákun háa Yôesi ikhâymaa²in. Kin Moses páadé itá²nan háa Yôesidi ovây²tų²an waa:

Wây-á pí²wên t'owa dimuu²in naadi dovây²aywondibo

wâythúukannamí,

Háa hä²in t'owa hangintan dâymáapí²ingí² dovâykhâymaa²in namu²di wây²t'e²ya²namí.

20 Hedá Isaiáh-á shánkí kay²indá ihí²máadí ná²i Yôesiví hí² ûntú²:

In to²wên naa wídítųwämáapí²indi naa díshaa.

Inbí²piye² dáykeeyan, naví²gedí ditsikayipí wänbo².

21 Hewänbo in Israel t'owaví²gedí Yôesi kinnân ihí²máa:

Häädí wänbo t'ähkí okhóewaa²án ná²in t'owa dovâyséegí²amídí,

tobá wídí²a²ginmáapí wänbo²

hedá naví tųu dînyoegi²o wänbo-á.

Yôesidi in Israel-²in ovâyséegísehkanä²andiho wáy wên in ovâyde²man

11 1 Hedího ti gi²âñí Yôesi Táđá iví Israel-²in t'owa iyoegi²annin? Hedân yoe. Naa wá² Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iwedí²ibá omuu, hedá Benjamin-bí t'owa iwedí²bá omuu. 2 Hedího Yôesi-á iví t'owa wí²yoegi²anpí, indá hán²oebo ûnhanginná iví²in ûnmúní²in. Ta²gendi un únhanginnáhp²an háa iví tų²nin diwe Elijah-ví²gedí ûntú²nin. Elijah-đi in Israel-²inbí²gedí Yôesi óehí²máadí kinnân ovây²t'e²p'íde:

3 Na²inbí Sedó, t'ähkí in wé²ge²in uví tukhê²min wönt'ahánú,

hedá t'ähkí uví antâa-á wönnayú.

Naadâ²mân ote²dee, hedí t'owa hádíđí naa díhéyí²in ditųwäyí².

4 Hedí kinnân Yôesidi óetų²anpí²an:

Tsé maapaasôn (7000) ihay senä² dovây²âyíngimáa hedí wa²đi

naví²näpiyebo dimuu,

indá Baal-ví páadépiye² wídívíde²gendikw'óđipí óe²a²ginmääñíđí.⁴

5 Nää wa²đi hanbo napo². Yôesi-á naséegísehkanät'óedí wa²đi wên háyú hayđi Israel-²in Yôesidi ovâyde²mannin dikw'ôn. 6 Hewänbo iví séegísehkanä ûnwänpimuudíbo Yôesidi ovâyde²man, hääwí híwó²đi díví²andíđíđá²bá yoe. Hedí hääwí híwó²đi indá díví²andíđíbo idí ovâyde²mandáho², há²to iví séegísehkanä ûnmuu²idíđá² ovâyde²mamíwän.

đ Baal-á wí hääwí wí sen waagibá ünchâa²i namuu, i-á in wé²ge²in t'owa dâykhiyé inbí yôesi dínmúníđí.

7 Hedihō kinnân napōe: T'āhkí in Israel-win t'owa wídínhanginpóepí hādídí dipúwí'in in to'wên Yôesidi ovâyçaa máa'in t'aywó'di wídây máapí waagi, hewänbo in to'wên Yôesi Tádádí ovâyde'mannindáho dínhanginpóe, hedí in wé'ge'indá t'óyanpí'indá' dipóe. 8 Yôesi Tádáví tã'nin diwá ná'in wé'ge'in t'owaví'gedí kinnân natã'muu:

Yôesidi inbí hangintan ovâypede'e'an,

hedí tsée nakeet'óepí'-á, oeyay nat'o'pí'-á ovây mági,

hedí nää thaa pu'wahay kinbo dínpo'.

9 David wá' hán'oe inbí'gedibá natú,

Báyékí hääwí dínkw'ó'dibo di'ánde híwó' dínpo'in, hewänbo Yôesi dóda'máa ná'i hääwí dínkw'ó'dibá wên phay iwe diwhêe'in

waagibá dínpúwídí,

háa hääwí iwe dip'ídedí waagibá dínpúwí iwe dikanú-ídí,

hedá iwebo inbí tuchänu dín'ä'i-á dâyhóní.

10 Ditsikhämugi't'óe waagibá dínpúwí hedänho wídínkeet'óenípídí,

hedá häädi wänbo t'āhká inbí túu'ú-á dínbé'gayní dínhéhkháadi waagibá.

11 Hedihō hānnan natu'da' ná'i otú'i'? Ti natu'da' ná'in Israel'in t'owa dikanu'in wíyá há'to dikwínudée-í waagibá dínpo'e? Hedän yoe. In Israel t'owaví t'aywó'di dínmuudiho Yôesidi in Israel'in dimuupí'in t'owa-áho ovây'aywon, hedí iwediho' in Israel'in t'owa wá' hānho didá'i hanbá dínpúwí'in. 12 In Israel'in t'owa pedee iwe dipowádí Yôesiví'wedí dívíhänge'an, hebo iwedi t'āhkí in wé'ge'in t'owa Israel'in dimuupí'in Yôesiví tuj dâyhógi, hedí handidän dikodit'owapaa waagi'inbá dipóe. Hedihō owáy in Israel-win dívíwhäyunde'in shánkí báyékí dipóe ihaydá, in wé'ge'in t'owa-á wá' wíyá shánká híwó' dínpúwí.

In t'owa Hudíyo dimuupí'in ovây'aywoení

13 Un Hudíyo ímuupí'in, nää-á undá wáyhí'khây máa: Yôesi Tádádí naa unbí'piye' dísan, hedihō naa ochanpo' naví t'óe-á báyékí dín'a'ginmuu'in.

14 Hääwên naadi wây'o'in namuudi, ma'di in to'wên naa waagibá Israel'in dimuu'in wá' hānho didá'i i tuj un wây má'i dâyhónídí, hedí kindídi wáy wên in wá' ovây'aywoení. 15 Yôesi Tádádí in Hudíyo ovâyyoegi'an dihaydi idi in wé'ge'in t'owa t'āmāpiye' náä oepáa k'aydi dithaa'in ovâyk'emahógi. Hedänkun owáy idi in Hudíyo ovâywáyseegi'an dihaydá, shánkí wänbo híwó' namúni, ihaydá indá chu'in diwáywówápóe'in waagi'inbá dimúni.

16 I páadé'i pává dâwhahké'i Yôesi óemágidá, t'āhkí i wé'ge'i pává wá' iví'da' ünmuu. Hedá i taypúu Yôesi óemágidá, i wa'yáy khóe wá' iví'bá ünmuu.^e 17 In Hudíyo wên olive tay óekhāhkídí'in waagi'inbá dimuu, hewänbo

e I páadé'i pává-á in taypúu-á in Hudíyoví páadé kã'ää'in t'owa Yôesidi ovâyde'mannin waagi'bá namuu, hedí i wé'ge'i pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí'úuge kã'ää'in Hudíyo waagi'bá-á namuu.

wáy wên in diwedi wa'yáy khóe dâys'tâ'i waagi'ínbá dimuu, hedi un Hudíyo ímuupí'índá wên olive tay nawânpisôe'ínbí wa'yáy khóe waagi'ínbá-á ímuu, ná'i wa'yáy dâys'tâ'i-á i wé'ge'i wa'yáy-ádí dâywânpit'íhsaa, hediho i taypúu iwediwi tayp'oeđi i wa'yáy khóe dâyt'íhsaa'i híwó' nasôemân waagibá, náä-á hanbá hääwí in Hudíyo iwedi na'ä'ä'ídi híwó' undá wa' únpó'. ¹⁸Hediho náä-á wí'í'änpí i wé'ge'i wa'yáyví shánkí híwó'nin ímuu'in. Wí'úvíyêngihée'amípi, undá wa'yáy khóe waagi'índá' ímuudi, hediho ná'i tayp'oe wíwínmähpí i taypúu nawówámúnídi, i taypúudân un unbí wówátsi khóekhúu-á wovâymä'.

¹⁹Hewänbo ma'di wí Hudíyo namuupí'-á kin natúní, "I wé'ge'i wa'yáy khóe-á ôets'â' hedânho na'in dít'íhsaa-ídi." ²⁰Ná'índá ta'gen namuu. In Hudíyo ovâys'tâ' gá Christ-ví'piye' wídvíwhäyupíđân, hedi undá unbí whäyú únmuudi wovâyt'íhsaa. Hewänbo úvíyêngihí'má've-íví'wedi únkhây'ä' hânho úví'âyíngi'amí'in. ²¹Yôesídi in Hudíyo ovâytuchänu, tobá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'ínbá dimuu wänbo', hediho háa díví'an waagibá úví'odáho hanwaagibá un wá' wovâytuchänú-f.

²²Hediho iwedi nakeepo' Yôesi-á t'owaví'piye' hânho híwó'di namuu'in, hewänbo wáy wênbí'piyá kháa'i namuu. In to'wên iví'wedi dívíhänge'anníndá ovâytuchänunde', hewänbo unbí'piyá híwó'di namuu, hedi ná'i híwó'di wovây'o'i bínséegíkéndedá kin waagibá wa'di ikanhúuwí. Hewänbo bínséegíhógipíđá un wá' wí wa'yáy khóe waagibá wovâys'tâa-f. ²³Hedi in Hudíyo ovâys'tâ'in díví'egó'andáhá' wíyá dívíwhäyudá, Yôesi Tádáđí ovâywáy't'íhsaa-f, gá i-á únkoedíđân han í'amídi. ²⁴Hedânkun un t'owa Hudíyo ímuupí'in wên olive tay napisôe'ínbí wa'yáy khóe waagi'ínbá ímuu, hedi iwedi wovâys'tâ'di wây-á olive tay óekoe'in deedi wovâyt'íhsaa, tobá páadéđí iwedi'in ímuupí wänbo'. Hediho shánkí wínabâapu'wanpí in Hudíyo in tay eedibá ovâywáy't'íhsaa-ídi, gá índá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'ínbá-á dimuudân.

Yôesi-á t'ähki t'owaví'piye' nasehkanäpo'

²⁵Tí'úuwín páadé'in, naa oda' un Hudíyo ímuupí'in wên ta'gen ní'gedi íka'pówá-f'in, hedânho únhanginnândi wí'úvícháq'ä'amípi. Náwehaydi ná'in ta'gen wa'di wínaka'powamuupí, hedi kinnân in namuu: Tähki in Israel-win t'owa há'to háä'di wänbo t'ähki yoegikannin dimúní, hewänbo báyéki in Hudíyo dimuupí'in t'owa Yôesiví'piye' dívíwhäyú iwehayda'mân ha'min dimúní. ²⁶Hedi owáy ná'in wé'ge'in t'owa Yôesiví'piye' di'ä'ä ihaydânho t'ähki in Israel-'in wá' ovây'aywoení. Yôesi Tádáví ta'nin diwe únta'muu háa i natú'in:

I aywondi-á Zion diwedi nakä'ä'ägít'óe,

hedi in Israel-'inbí yä'dâapíkan ovâyya'amí.

²⁷Hedi owáy ínbí t'aywó'di dovây'owóyé ihaydáho

háa ingí' dovây'amídi dówéhpê'an waa napúwí.

28 Yôesiví híwó²di t̃uun in Hudíyo dâyyoegi²andi náä-á Yôesiví hánmin dipóe. Hewänbo háa díví²annin namuu²indi un Hudíyo ímuupí²in wovâykhäge²nan Yôesi bîntáa-ídí. Hewänbo Yôesidi ná²in Hudíyo t'owa ovâyséegí gá iví hehääwín thehtáy pahpá²in ovâyde²mandân. 29 Yôesidá in to²wên ovâyde²mannin wí²ovâyyoegi²opí, hedá i hääwí híwó²di ovây mági²i wí²ovâykweedepí. 30 Wáymúu un Hudíyo ímuupí²indá Yôesi Tádá wívín²a²ginmáapí, hewänbo náä in Hudíyodi óe²a²gindopí²dího² unbí²piye² na²iyapo². 31 Hanwaagibá in Hudíyodi náä Yôesi wí²óe²a²gindopí, hewänbo unbí²piye² na²iyapo²di inbí²piye² wá² na²iyapúwí. 32 Yôesi-á natú t'ähkí t'owa²di wí²óe²a²gindopí² inbí t'aywó²di dínmuu²idího pan waagi²inbá dipaa, hedí kindídi t'ähkí t'owa handá² ovây mádí t'ähkí²piye² na²iyapúwí.

Gínkhây²ä² Yôesi Tádá äytegé-í²in

33 Yôesi-á hânho hay²i namuu. Iví hangintandá há²i-á hânho báyéki únmuudi há²to äytaayámí, hedí há²to gínhanginnání háadí háa hândídi i²o² háa ikanhonnin. 34-35 Iví ta²nin diwe ûntá²muu waa:

To²wí wänbo wí²ûnhanginnáhpí háa Yôesi Tádá na²ánshaamuu²in, to²wí wänbo wí²ûnkoedípi óetumakhemääní²dí.

To²wí wänbo wí²ûnkoedípi natúní²dí, “Naadi hääwí Yôesi dómági, hedânho i-á ûnkhây²ä² díwáywá²aa-í²in.”

36 Yôesi-áho hääwí t'ähkí ikhíyé. Hää t'ähkí wa²di namän Yôesiví mange imáadí, hedá hää t'ähká iví²-á únmuu. Hedího hânhay wänbo t'ähkí kw'áayébo² äymá²ve-í. Hamân.

Yôesiví²piye² pín ta²ge haydi ívímääni

12 1 Tí²úuwin páadé²in, Yôesidi iví séegíshekanä wovâykeekw'ódi, hedího ná²in namuudi kaygi²di kinnân wây²tumáa: T'owa²di in animáa dâyt'ahánú²in Yôesi óemä², hedí han waagibá unho unbí túu²ú úvímääni, hewänbo wówá²innân, hedá wá² yä²dâa²inda² ímúni hedânho bínhíhchanmääní²dí. Kindídan unbí pí²ná khó²yé Yôesi bín²a²ginmääni. 2 Háa in t'owa Yôesi dâytaapí²in díví²o waagibá wí²úvíkanhúuwípi, hewänbo binmää Yôesidi ánshaa ts'aabi wovây máä²äní²dí, hedí handídiho unbí wówátsi wovây²egó²amí²dí. Kindídanho únhanginpúwí háa Yôesi nada²in úví²amí²indá híwó²ninda² namuu²in, hedá óehíhchando²indá, hedá t'ähkí ta²genniná.

3 Hedí Yôesidi naa dínk²ú² un wí²ínbo ná²in wây²tumakhe²amí²dí: Wí²í²áanípí he²ennin ímuu²in ha²min ímuupí²dí, hewänbo ta²gendi unbí²gedí úví²ánshaa²amí, hedânho únhanginnání²dí háa únkoedi úví²amí²dí i whäy²u Yôesidi wovây mági²í²di. 4-5 Na²inbí túu²ú-á háyú²díbo gínpa²an, hewänbo ná²i hääwí-á handá² wí²it'óe²opí. Hanwaagi²inbá na²in gimuu. Tobáháa báyéki²dí giyi wänbo wí²dá² waagibá gimuu, gá

Christ-ádí wí²da² gimuudân, hedá giwhi²kw¹ó wéhpêe túu²ú gimúnídí waagibá. ⁶Yôesídi pí²dinbo magan dí mági, hewänbo t'ähki² ha²bidá² wíginmuupí. Wí to²wí ünkoedídi wí Yôesiví tukhe²bi waagibá ihée²amídí, i-á ünkhây²ä² kin i²amí²in häyú iví whäyú ünmuu ihay iwedi. ⁷To²wí méesatewí khäge²di² namúni²in ünkoedí²i-á ünkhây²ä² híwó² i²amí²in. To²wí Yôesiví tuu ovâyha²amí²i namuu²i-á ünkhây²ä² híwó² ovâyha²amí²in. ⁸To²wí natumakhehá²i-á ünkhây²ä² iví tumakhe imääni²in. To²wí iví hääwi ünkw¹ó²di iwiyendedi wé²ge²indádí, i-á pín ta²ge haydi ovây mááni. To²wí ôetsondisóge²i namuu²i-á ünkhây²ä² hânho it'ôe²amí²in. To²wí in sehkanäwó² diwówayi²in ovâykhäge²do²i-á ünkhây²ä² híhchangídi kin i²amí²in.

⁹Un Ünkhây²ä² ta²gendi bint'owaséegíhúuwí²in, wänpidída²bá yoe. I hääwi t'aywó²di namuu²i-á binyoe²amí hedá hääwi yä²däa²i namuu eedá tégí t'aagá úvitsäasáa-í. ¹⁰Wí²ná táye úviséegíhúuwí tí²úuwín páadé²in dínkhây²ä² waagi, hedá úví²a²ginmá²ve-í häädi wänbo t'ähki. ¹¹Wí²íbäa-ípi, hewänbo pín ta²ge haydi Na²inbí Sedó Yôesigí² úvít'ôe²amí. ¹²Yôesiví híwó²di hääwi wovây pägít'ôe²i bintsíkha²máadíbo² híhchäa-í. Bint'ôephadende wänbo bíyä²an. Häädi wänbo t'ähki úvíyúusu²äamí. ¹³Yôesiví t'owa hääwi dínáy²indádí i hääwi ünkw¹ó²di bínwiyé-í, hedá unbí k'aygipiyá bínséegí²amí.

¹⁴Yôesi bindaa²amí idi híwó²da² ovây²äamídí in to²wên wovây t'ôephadekando²in. Híwó² gin otú, híwó²pi-á yoe. ¹⁵Wí to²wí nahíhchäa²i-ádíbá híhchäa-í. Wí to²wí naséeyidá i-ádíbá úvisíhtäa-í. ¹⁶T'ähkídí handá² úvímá²ve-í. Wí²úvíyengi²ánshaamá²ve-ípi, hewänbo in wähpade kw¹áye²in dimuupí²indádí úvíwóeni. Wí²äanpí hää t'ähki íhá²in.

¹⁷Wí to²wídí yanäki wovây²odá yanäkídíbá wívínwá²aa-ípi. I hääwi t'owa t'ähki dínhanginná²di híwó²di namuu²indá bín²äamí. ¹⁸Unnânho únk'ôe úvíkhäa-ídi hedânho nakoedíháho t'ähki t'owa-ádí tsäaginpídíbo unbí wówátsi bínhúuwí. ¹⁹Un wäyséegí²in, ná²in wäy tu²amí. In t'owa un wovâywhá²o²in wívínwhá²amípi, hewänbo Yôesiví²we binyoe²an ná²i tuchänu, gá Yôesiví tã²nin diwe kinnân ün²ta²muudân:

“Naa-ân dínk'ôe t'owa dovây tuchänú-ídi,
naa-ân dínk'ôe dovây máánídí hääwi dín²äi²,”
kin Na²inbí Sedó Yôesi natú.

²⁰Kin wá² nata²muu:

Uví hánbi nahähsêndi nákoegí²mää,
hedí nap'oesá²aadá nap'oemää.

Kin úví²odá i-á hânho nawôeda²póedí iví wôeda²di óephahánúnde waagibá nachanpúwí.

²¹Wívín máánípi hääwi yä²däapi² namuu²ídi wovây t'aanídí, hewänbo híwó² úví²odíbo yä²däapi² hääwi namuu²i² bint'aaní.

Gínkhây'ä? in tsonnin äy'a'geen'in

13 ¹Na'in t'ähkí gínkhây'ä? in to'wên dítsonmáa'inbí khómapho? ívíkw'ôení'in, gá Yôesi natúdího gíntsonninkw'ôndân, hedího Yôesidânho inbí tsonkhuu ovâyâmä'. ²Hedânkun to'wídí in to'wên dâytsonkhuumáa'in ovây'a'gindopídí, hääwí Yôesi ik'ú'í wänbo wí'í'a'ginpí, hedí wí to'wí kin i'o'í-áho óetuchänú-í. ³In to'wên híwó? díví'o'índá in tsonnin wídâykhuwôeda'ípi, hewänbo in yanákí díví'o'índáho dikhuwôeda'í. Hedího i to'wí natsonnándí? wíwínkhuwôeda'ípi'in ídádáho?, híwó'da? úvíkanhúuwí, hedí unbí'gedí híwó'da? íhé?ámí. ⁴I-á Yôesiví t'ôe'í waagi'ba namuu, i-á unbí híwó'gí'da? i'o'. Hewänbo úvíy'ä'dâapi'odá, íkhuwôeda'í, ná'í tsondi-á wên ta'gen únk'ôedí wovâyutuchänú-ídí, gá Yôesiví t'ôe'í waagi'ba namuudího tuchänu imáy'ä'dân in to'wên dívíy'ä'dâapi'o'ingí'. ⁵Hedího un únkhây'ä? in tsonnin dimuu'in bín'a'ginnamí'in, hewänbo i tuchänu bínkhuwôeda'dída'ba yoe. Shánkídí bín'a'ginnamí gá unbí pí'ná khó'yé un únhanginnândân ná'índá in ta'ge'in namuu'in.

⁶Hedího i tax chá? in tsonnindi wovâyphahsande'í-á úvíwá'ánde?, gá indá inbí t'ôe dâyo'odíbo Yôesigí? waagibá dívít'ôemáadân. ⁷Hedího in t'ähkí bínmâäní hääwí dín'ä'í? Hääwí in tsonnindi wovâyphahsande'í t'ähkí úvíwá'aa-í, hedá in to'wên in tsonkhuu dâymáa'índá hânho-á bínpi'a'geení.

T'owa äyséegíhúuwí hedá híwó'dá íví'ámí

⁸Únkhây'ä? unbí séegi wí'ná táye häädi wänbo t'ähkí íphaamúní'in, hewänbo wíyá hääwí wänbo-á yoe. Wí to'wídí t'owa ovâyseegíhondáho?, kindídi t'ähkí Yôesiví tsontuú òn'a'gindo?. ⁹I tsontuú kinnân namuu:

Wíyá to'wíví sedó-ádí háa kwiyo-ádí wí'úvíwhohkwomá've-ípi,
wíwínt'owat'ahänú-ípi,

wí'úvísä'mâamípi,

thúudí wíyá to'wíví hääwí wí'ída'ípi,

hedá wíyá ha'bi tsontuú wá? nakw'ó. Hewänbo t'ähkí ná'í tsontuú wé'ge wên wéhpêeda? tsontuú waagi'ba namuu, kinnân:

Háa un wí'bo úvípiseegí waagibá, wé'ge'in t'owa wá? bínseegíhúuwí.

¹⁰Wí to'wí t'owa t'ähkí íseegí'í-á há'to wíyá to'wí yanákí óe'ámí. Hedího ta'gendi bín'towaseegídá, kindídi t'ähkí i tsontuú bín'a'gindo?.

¹¹Ná'í wâytu'andi-á úví'ä'amí, gá únhanginnândân häädi naná'nin.

Nää-á shánkí tso'wa naná Jesus nawáypówa-ídí dín'aywoenídí páadé

iví'piye? ívít'slanwhäyü ihaydíví'wedí, hedího nää-á ihaydího nanân

íyósa'wó-ídí waagibá namuu. ¹²Nää-á wa? nawáypówápídíbo gínkhúuná

waagibá gínpuwamän, hewänbo i khüü naphademän hedí nathay'ä? kin

waagibá napo?, hedího i t'aywó'di in t'owa nakhúuná? dihaydi díví'o'í?

âyoye²ámí, hedi sundado inbí kwák'u hán aadi di²aamuu²in waagi²inbá gimúní, nathayná² diwe ívíyíyé-ídí. ¹³Nää-á t'owa thaadi dínkhây²ǎ² waagibá, híwó² na²inbí wówátsi áyhúuwí. Wáy dínshánkí²dipo²di dívít²aywó²do² eeye wí²ívímá²ve-ípí, wígísqwátsit²óenípí, tsé waagi²inbá wígiyēēnípí, wí²ívít²aymá²ve-ípí, hedá wí²ívíthúumá²ve-ípí. ¹⁴Hewänbo wí kwák'u hán aadi wovây²áyíngí²o waagibá, Na²inbí Sedó Jesus Christ-dân wí²bo wovây²áyíngí²ámí, hedi i t'aywó²di kaygí²di íkanda² í²gedí wí²úví²ánshaamá²ve-ípí.

Wí²ná táye wí²ívítuúsúumá²ve-ípí

14 ¹Wí to²wí íví whäy² kay²in wí²ünmuupí wänbo binséégíke², hewänbo hääwí híwó² naka²póya²pí í²gedída² í-ádí úvítuhánmâmáídá yoe. ²Gá kinnân: Ma²di wí to²wí iwähäyunde² hääwí koegí² namuu wänbo ik²oedí wí²it²aywó²dopí²in, hewänbo wíyá to²wí íví whäy² kaypí²in ünmuu²i-á wí²ípívík'ohpí.^f ³I to²wí koegí² t'ǎhkí ik²o²i-á wí²únkhây²ǎhpí na²ǎáni²in i to²wí ípívík'ohpí²ví hánho shánkí híwó²di namuu²in, hedi i to²wí ípívík'ohpí² wá² wínatúní²pí ípívík'o²i-á yǎ²däapí í²o²in, gá Yôesidi i wá² óeséégímáádân. ⁴U-á wí²úk'óepí wíyá to²wíwí t'óe²í mântuúsúu²ámídí. I t'óe²íví tsondída²mân únk'óe óetu²ámídí háa híwó² háa híwó²pí² í²o²in. Hedi ta²gendi Na²inbí Sedóví t'óe²í híwó² í²ámí, gá Na²inbí Sedó únkoedídan óekhǎge²namídí.

⁵Hedá wá² ma²di wí to²wí nachanpo² wí thaa shánkí na²a²ginmuu wé²ge²i thaaví²wedi, hewänbo wíyá to²wí-á nachanpo² t'ǎhkí thaa ha²bi thaada² naná²nin. Gínkhây²ǎ² wí²inbo ívípí²ánshaamääní²in ná²in ní²gedí. ⁶I to²wí wí thaa wíyá thaaví shánkí í²a²gindo²i-á Na²inbí Sedó óe²a²ginnamídan í²o². Hedi i to²wí t'ámägí² koegí² ik²o²i-á wá² Na²inbí Sedó óe²a²geenídí kin í²o², gá i koegí² óemágídi Yôesi óekú²daa²odân, hedi i to²wí wí hääwí ik²ohpí²-á Na²inbí Sedó óe²a²geenídí kin í²o², i wá² nakú²daapóedí kinbá í²o². ⁷⁻⁸Tobá giwówáyídi háa gichuu wänbo², wí² wänbo na²ingí²da²mân kin wí²íví²opí, gá giwówáyídi Na²inbí Sedógí²-ân giwówáyí², hedi gichuudá Na²inbí Sedógí²bá gichu². Hediho tobá giwówáyídi háa gichuu wänbo Na²inbí Sedóví²indá² gimuu. ⁹Christ nachuu hedá nawáywówápóe hedânho t'owa t'ǎhkígí² i shánkí p'ó²dédí² namúnídí, in ho dichuu²ingí²-á hedá in wa²di diwówáyí²ingí²-ádí. ¹⁰Hediho wí² wänbo wí²únk'óepí unbí tí²úuwín páadé²in bîntuúsúu²ámí²in, hedi wí²únk'óepí íchanpúwí²in undá inbí shánkí híwó²nin ímuu²in. Wáy wí thaa wänbo na²in t'ǎhkí Yôesiví páadépiye² gikwínudée-í, hedi ihaydi i-ânho natúní ta²gendi háawin gimuu²in. ¹¹Kinnân Yôesiví ta²nin diwe natá²muu:

“Ta²gendi naa owówáyí²” kin natú Na²inbí Sedó,

^f Ná²i píví í²gedí ihí²máa²i-á t'owa inbí yôesi dāymági.

“hedí taʔgendibá t'ähkí t'owa naví páadépiyeʔ

dívidéʔgendikwokhâymaa,

hedá t'ähkídíbo-á ditugít'oe naa-ânkun taʔgendi Yôesi omuuʔin.”

12 Hedí náʔi híʔ natuʔdaʔ naʔin t'ähkí gínkhâyʔäʔ Yôesi âytuʔámíʔin háa ívíʔannin hedá háadí ívíʔannindá.

13 Hedânkun wíyá ívítuusuʔâamívíʔwedi, ívíʔánshaamâáni hääwí wänbo wíʔívíʔámíʔíʔin naʔinbí tíʔúu páadéʔíʔ óetʔaywóʔkannamíʔíʔ.

14 Naʔinbí Sedó Jesus-ádí omuudího naa dîntaʔgendihanginná hääbo wíʔbo wígínkhâakʔóepíʔin, hewänbo wí toʔwí wí hääwí igíʔ ûnkhâakʔóeʔin nachanpóedáhoʔ, hedân taʔgendi häʔi hääwí-áho ûnkhâakʔóe-ákun. 15 Gá kinnân: Hääwí bînkʔoeʔi namuudí unbí tíʔúu páadéʔí bînháachanmáadíhoʔ, háa úvíʔoʔindáho nakepuwagít'oe taʔgendi wíwînséegíhonpíʔin. I hääwí bînkʔoʔidân wíyá toʔwíwí wówátsi wíwînpedeeʔámíʔí, igíʔ Christ nachuudí. 16 Tobáháa híwóʔgí úvíʔo kin íchanpoʔ wänboʔ, hääwí úvíʔoʔi yanákí namuu gin t'owa ditúdáhoʔ, wíyá wíʔúvíʔâamíʔí. 17 Yôesigíʔ naʔinbí wówátsi âyhondáho hääwí koegíʔ-á sùwägíʔ-á namuu íʔgedídaʔ wíʔívíʔánshaamáapí, hewänbo náʔiʔ íʔgedân: I Yäʔdâaʔi P'oweaqahâadi naʔin díkhägeʔmáa in taʔgeʔin p'óegé íʔge gimú-ídí, hedá tsäaginpídíbo-á naʔinbí wówátsi-á âyhon, hedá híhchandá âymáa. 18 Toʔwí kíʔbi namuuʔi Christ-gíʔ it'óeʔoʔidá Yôesi óehíhchanmäʔ hedí t'owa-á wáʔ ditúní híwóʔ íʔoʔin.

19 Hedânkun nää-á ívísóʔdêe-í ívíʔámíʔí i hääwí díkhägeʔdoʔi naʔinbí wówátsi wéʔge saʔwóʔgí âyhúuwídí, náʔi hääwídíbá díkhägeʔnamí wíʔná táye naʔinbí whäyü ívíkayʔámíʔí. 20 Hääwí íwänpikoedaʔdibo wíwînpedeeʔámíʔí háa Yôesi wí toʔwígíʔ íʔannin. Hääwí koegíʔ wänbo wínakhâakʔóepí óekʔoe-ídí, hewänbo híwóʔ wínamuupí wí hääwí toʔwí ikʔóe-ídí, han íʔodá wíyá toʔwí-á in taʔgeʔin p'óegédí óehängeʔodí. 21 Shánkí híwóʔ namúní wíwînpívíkʔoe-ípí háa wíwînméenasuwá-ípí háa wíyá hääwí unbí tíʔúu páadéʔíʔ in taʔgeʔin p'óegé iwedi óehängeʔoʔi wíʔúvíʔámíʔí.

22 Tobáháa háa náʔi hääwí íʔgedí wí toʔwí nachaa wänboʔ, i-ádí Yôesi-ádídáʔ dänkhâyʔäʔ dänhanginnáníʔin. Wí toʔwí híwóʔ íʔo gin ûnchanpoʔdi, hedá tíʔúugédá híwóʔpí íʔannin wínachanpóepídí, i-á nahíhchaa. 23 Hewänbo wí toʔwí wí hääwí ikʔoedáhoʔ, hewänbo wíʔünkoedihanginnáhpí híwóʔ namuuʔin ikʔóe-ídí, Yôesi-á natúní híwóʔpí íʔannin, gá náʔi toʔwí-á taʔgendi wíʔünhanginnáhpídân háa híwóʔ íʔannin háa yoe, hedí wí hääwí ívíʔodá hewänbo taʔgendi wígichanpoʔpí híwóʔ namuuʔin kin ívíʔámíʔí, häʔíndá t'aywóʔnin namuu naʔingíʔ.

Wéʔgeʔin t'owa bînhíhchanmâáni, undaʔbá yoe

15 1 Naʔinbí whäyü kayʔin gínmuudá gínkhâyʔäʔ in toʔwên inbí whäyü kayʔin dínmuupíʔin âykhägeʔnâamíʔin, wí toʔwídí wíyá toʔwíwí

hé òntegende waagibá, hedí háa giwãnpida² waagida² wí²ívi²ããmípi.
²Gínkhây²ã² na²inbí tí²úuwin páadé²inbí²gedi ívi²ánshaa²ããmí²in hedá ingí²
 híwó²dá ívi²ããmí hedãnho inbí whäyü dínke²ennídi, ³gá Christ wãnbo-á
 wí²bo iví²gedída² wí²ánshaa²anpídãn. Yôesi Tádávi ta²nin diwe kinnãn
 nata²muupi²an háa Christ-di óetü²annin Yôesi Tádá:

I yanãkí hí² uví²gedi dívíhée²andi-á
 naví²webá dínpówá.

⁴Hedí ná²i háãwí Yôesi Tádávi ta²nin diwe hãn²oe dáyta²nandi-á
 nata²muu hedãnho na²in díhá²ãmídi áytsíkha²ãmídi i háãwí híwó²di
 Yôesídi na²ingí² dínkhâymaa²i², gá i háãwí iwe nata²muu²idá na²in
 díkweewaasenwaatumáadãn hedá díkhãge²do² ívíyãã²ãmídi.

⁵⁻⁶Yôesídãnho díkweewaasenwaatumáa, hedí tobá háa gínpo² wãnbo
 díkhãge²do² ívíyãã²ãmídi, hedí idá wovâykhãge²namí wá² wí²da² waagi
 unbí pí²nã khó²yé ímúnídi. Kindídiho úví²ããmí háa Christ í²an waagibá,
 hedãnho t²ãhkídíbo wé²ge Yôesi Tádá kw²áayébo² óemá²ve-ídi, i-á Na²inbí
 Sedó Jesus Christ-ví Tádá únmuu.

In t'owa Hudíyo dimuupí²in wá² Yôesi Tádávi tuu dit²óe-í

⁷Wí²nã táye bíséegíhó²gí. Christ-di un wovâyséegíhógi waagibá, un
 wá² wí²nã táye úvíséegíhúuwí, hedãnho t'owa Yôesi Tádá dáytege-ídi.
⁸Wí²ún²óde-ípí ná²in: Christ wí khãge²di waagi in Hudíyoví²we napówá,
 t'owa ovâykeekw²óenídi Yôesi Tádá-á ta²gendi i²o²in háa na²inbí hehããwin
 thehtáy pahpá²in ovâytu²an waa íkhâymaa²in, ⁹hedá wá² Christ wí
 khãge²di waagi napóe hedãnho in Hudíyo dimuupí²inbí²piye² na²iyapo²di
 indá Yôesi Tádá kw²áayébo² áymá²ve-ídi. Kinnãn Yôesiví ta²nin diwe
 ûntã²muu:

In Hudíyo dimuupí²indádí oyídi naadi wítege-í,
 hedá iwebá dókha²wódi uví kháwã² wínkhãyã²ní.

¹⁰Wíyá wáygá kinnãn nata²muu:

Un Hudíyo ímuupí²in Yôesiví t'owa-ádí bíhíhchanpuwawe.

¹¹Hedá wíyá wáygá wá² nata²muu:

Un Hudíyo ímuupí²indi Na²inbí Sedó bintégé,
 un t'owa t²ãmãpiye² ówínge²indi báyéki bintégé.

¹²Isaiah wá² kinnãn itã²nan:

Wí Jesse-ví áy iwedí²i na²aypuyã²i-á
 in Hudíyo dimuupí²ingí² óntsondisogekhâymaa,
 hedí i-ãn namuu i dáytsíkha²maa²i² híwó² ingí² ovây²ãmídi.

¹³Yôesi Tádádá na²in díhangin²ãndo² híwó²di dínkhâymaa²in,
 hedího² iví²piye² úvíwhãyundedi idíbá báyéki wovâyhíhchanmããní
 hedá wovâykhãge²namí áshaa iwe wí²íkwo²nípídi, hedãnho i Yã²dãã²i
 P²oewããhããdi kay wovâyãmããní háãwí Yôesi Tádádí na²in dínkhâymaa²i²
 háãdi wãnbo t²ãhkí ítsíkhakwo²nídi.

Paul-di ovâythayyo' háadí ná'i háäwí i'gedi idi ovâyta'do'

14 Navi tí'úuwin páadé'in, naa-á ta'gendi dáywhâyunde' undá hânho híwó'nin ímuu'in, undá Yôesiví kuu i'gedi báyéki únhanginná, undá únkoedi wí'ná táye úvitumakhe'amídí. 15-16 Hewänbo wáy wí háäwí i'gedi wó'yoegipídí wâyta'nan hedânho ún'ánpówa-ídí. Kin waagi wâyta'nan gá Yôesi Tádá navi'piye' híwó'dí namuudi wên t'ôe dímgáidân dáy'amídí, hedího náä Christ Jesus-gí' dáy't'ôemáa un t'owa Hudíyo ímuupí'in wâykhäge'namídí. Wí owha' háäwí Yôesi Tádáví'piye' ihúya' waagibá, naadá Yôesiví híwó'di tų in Hudíyo dimuupí'in dovây't'ôe'o' hedânho indá Yôesi Tádáví'piye' dovâyhúuwídí, hedí idá ovâyséegíhónde gá i Yä'dâa'i P'oweahâadi ovâykhäge'nandân iví'in dimúnídí.

17 Hedího Christ Jesus-ádí wé'ge gamuudi naa dínkoedi naví t'ôe Yôesigí' i'gedi híwó' dáyhée'amídí. 18-19 Hewänbo háäwí Christ-di díkhäge'nan dáy'amí i'gedidá'mânho wôeda'ginpídíbo dáyhée'amí. Háa otú waagidá háa dáy'an waagidá, hedá i t'ámägi' pínán t'ôe i Yä'dâa'i P'oweahâadi díkhäge'nandi dó'amídí namuudá, in Hudíyo dimuupí'in t'owađi Yôesi óe'a'gindo'. Hedího Jerusalem búu'ú iwedi oe Illyricum nangepiye' t'ámäpiye' omändi ná'i híwó'di tų Christ-ví'gedi dovây't'ôekanhon. 20 Háädi wänbo t'ähki wáy Christ-ví'gedi wídít'oeپی eeyeda' naa dáysó'dínde ná'i Yôesiví híwó'di tų t'owa dovây't'ôe'amídí. Wáy wíyá to'wí navi páadébo ipúupaa iwebá naa wó'da'pí wí háäwí dópaa-í'in, 21 hewänbo háa Yôesi Tádáví ta'nin diwe únta'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:

To'wên wa'di to'wídí wänbo Yôesiví'gedi ovây't'ôe'anpí'indá dínthaypúwí,
in to'wên wa'di iví'gedi dit'oeپی'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

22 Hedího kin dáy'odi hânho dínwó'nândi wa'di wídínkoedípí unbí'piye' omú-ídí. 23-24 Hewänbo náä-á navi t'ôe t'ähki nángé donbowa, hedí báyéki paayo wáymuní'in oda'di náä-á ma'di unbí'piye' omú-í. Oe Spain-piye' ophademändibo' oda' wáymuní'in, hedá wí háyú yâadi undádí o'ádâachá'ní hedí ihaydi naa oda' undi díkhäge'namí'in eepiye' omú-ídí. 25 Hewänbo náä-á oe Jerusalem-piye' omän wí háäwí in Yôesiví t'owa iwe'in dovâyhúuwídí, 26 gá in Macedonia-ádí Greece-ádíwin méesate'in t'owa wí chá' dáywé'ge'amídí díví'ánshaamágidân, in to'wên Yôesiví t'owa sehkanäwó' diwówayi'in oe Jerusalem dimuu'in ovây'määnídí. 27 In Macedonia-windá in Greece-índádí wí'bo ditú híwó' namúní kin díví'amídí, hewänbo ta'gendi háäwí in Jerusalem-í in dínphaamuu'í' ovâywaywá'ánde waagibá díví'o', gá in Hudíyo dimuu'indi páadé in Hudíyo dimuupí'in ovây'yámúđân i híwó'di háäwí

Yôesi Tádádí inbí hâgî? ovâyâmâgî?i?, hedî nää-á in Hudíyo dimuupí?indá dínkhây?á? ovâyýámú-í? in i háäwí in Hudíyo dimuu?in dínáy?i híwó? ovâykhóekhúumäänídí. 28 Nâ?i t'ôe dînbowadee ihaydi i chä? in Jerusalem-?inbí mange dovâykándí, iwedí oe Spain-piye? omän, hedí ihaydá dáywóyí?ní wâymunídí. 29 Naa dînhanginná owáy unbí?we opówá ihaydá báyéki híwó?di háäwí Christ-ví?wedí wáyyoe?ámí.

30 Tí?úuwin páadé?in, unbí whäyü Na?inbí Sedó Jesus Christ-ví?piye? únmuudi hedá in séegi i Yä?dâa?i P'oewâahâädi na?in dímâgî?in namuudá, kaygî?di naadi wâyda?mâa Yôesi Tádáví?piye? pín ta?ge haydi dînyûusu?ámí, naa wí?bo wáyyûusu?o waagibá. 31 Úvíyûusu?ámí hedânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óe?a?gindopí?indi bahpíbo naa díphademääní, hedá Yôesi Tádáví t'owa oe Jerusalem-windá in khäge? dovâyhonnin híhchandi dáyséegi?ámí. 32 Hedího Yôesi Tádá natúdáho unbí?we híhchandibo opówá-í, hedá undádí o?án dihaydi dînkoedí-í dáykaykhanwówá?ámí. 33 Yôesi Tádádí na?in díkhäge?do? ánsaaginpídíbo gikwó?ní, ibá un t'ähki-ádí nachä?ní. Hamân.

Paul-di in méesate?in t'owa ovâysengitumáa

16 1 Naa oda? na?inbí tí?úu páadé?i Phoebe bîntáa-í?in, I-á i Cencrea búu?úwi méesate?i khäge?di namuu. 2 I-á Na?inbí Sedóví? únmuudi binséegi?an, Yôesiví t'owa dínkhây?á? waagibá, hedá háäwí i ûntáydá, há?i únkwl'ó? diwedí bînyámú-í, gá idá báyéki t'owa ovâykhäge?nandân, hedá naa wá? díkhäge?nan.

3 Priscilla-ádí Aquila-ádí naví sengitü-á dovânsan, indá naa-ádí Christ Jesus-gí? ívít'ôe?an. 4 Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäänídí naa bahpíbo opúwídí. Hedího dovânkú?daa?o?, hewânbo naadida?bá yoe, t'ähki in Hudíyo dimuupí?in méesate?indi wá? ovânkú?daa?o?. 5 Hedá in t'owa inbí tewhá ee dívíwé?ge?o?in Yôesi óe?a?ginmäänídí, in wá? bînsengitü?âámí.

Hedá ná?in wé?ge?in t'owa wá? dînsengitü?âámí: Epanetus, naadi dóséegi?i?, i-á oe Asia nange i páadé?i Christ-ví?piye? iwähäyü?i namuu, 6 hedá Mary-á, hânho ungi? it'ôe?o?i namuu, 7 hedá Andronicus-ádí Junius-ádí naví t'owa dînmuu?indá. Naa-ádí indádí wé?ge gipankw'ônwän, hedí Yôesiví t'ôekhuwa?indi híwó? ovântaa. Indá naví páadébo Christ-ví?piye? dänwhäyü.

8 Hedá Ampliatus-á wá? dînsengitü?âámí, i-á dóséegi hedí i wá? Na?inbí Sedóví?piye? iwähäyunde?, 9 hedá Urbanus-á, i-á na?indádí Christ-gí? it'ôe?an, hedá Stachys-á, i-á dóséegi, 10 hedá Apelles-á, nakeepo? i-á ta?gendi Christ-ví? únmuu?in, hedá Aristobulus-ví k'aygi?indá, 11 hedá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, hedá in to?wên Narcissus-ví k'aygi?in diwedí Na?inbí Sedóví?piye? dívíwhäyunde?indá.

12 Hedá wá? dînsengitü?âámí Tryphena-ádí Tryphosa-ádí, indá Na?inbí Sedógi? hânho dânt'ôe?o?, hedá Persis-á, i-á dóséegi, hedá i

wá? Na?inbí Sedógi? hânho it'ôe?an. ¹³Rufus-á wá? dînsengitü?âamí, i-á Yôesidi óede?mandi? namuu, hedá iví yiyá-á, naví yiyá waagibá dóchaa. ¹⁴Dînsengitü?âamí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á hedá in tí?úuwin páadé?in indádi diyí?indá. ¹⁵Hedá wá? dînsengitü?âamí Philologus-ádi Julia-ádi, hedá Nereus-ádi hedá i kwee iví tí?úu ûnmuu?i-ádi, hedá Olympas-á, hedá t'âhkí in wé?ge?in Yôesiví t'owa indádi diyí?indá.

¹⁶Wí'ná táye úviséegísengitü?âamí. T'âhkí Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'âmäpiye? dikw'ô?nindi wovâysengitü?o?.

Paul-di ovâyütümáa dívípi?âyîngi?amí?in

¹⁷Tí?úuwin páadé?in kaygi?di wâyütümakhemáa, in to?wên wovâywiyé-í?in hedá in ta?ge?in p'ôe iwedi wovâyhânge?amí?in dida?inbí?gedi úví?âyîngi?amí, indáho hâäwí íhâhpóe?iví?wedi wíyá piháawi wovâyhá?o?. Inbí?wedi úvíyâa?amí. ¹⁸Kí?min t'owa-á Na?inbí Sedó Christ-gí? wídívít'ôe?opí, hewânbo ingí?da? háa dida? waagi dívíwânpí?o?. T'lowaví?gedi dívíhí?máadi inbí hí? sa?wô? dînt'oet'ôe, hewânbo kindidi in to?wên ihay ka?powa dâymáapí?in ovâyhóeyó?o?. ¹⁹T'âhkí t'owa dínhanginná undi Yôesi bîn?a?gindo?in, hedího naa ohíhchaa han úví?odi. Hewânbo naa oda? in hangintan bînmá?ve-í?in hedânho únhanginnánídi wé?i wí híwô?di namuu?in hedí iwediho t'aywô?kanhá?in ímúnípidí. ²⁰Yôesi Tádádí na?in díkhäge?do? ánsaaginpidíbo gikwô?nídí, hedí idíbáho háy napóe ihaydi Penísendiví kay ónhánú-í hedânho undi bînt'áanídí. Christ-ví séegísehkanä-á bînmá?ve-í.

²¹Timothy naa-ádi Yôesigi? it'ôe?o?idi wovâysengitü?an, hedá Lucius-á Jason-dá hedá Sopater-á naví t'owa dînmuu?indi wá? wovâysengitü?an.

²²(Naa Tertius omuu?i? dóta?do háa Paul natú?in, hedá naadi wá? Na?inbí Sedóví? omuudi wâysengitü?máa.)

²³Gaius-di wá? wovâysengitü?an. Naa iví k'aygi o?án, iwébá t'âhkí in Jesus-ví?piye? dívíwhâyunde?in ná?i búu?úwin dimuu?in dívíwé?ge?o?. Hedá Erastus-á ná?i búu?úwi chä? i?âyí?do?idi wá? wovâysengitü?an, hedá na?inbí tí?úu páadé?i Quartus-di wá?.

²⁴Na?inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmá?ve-í t'âhkídíbo?. Hamân.

IN PÁADÉ²IN TĀ²NIN PAUL-DĪ IN CORĪNTH BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVĀYTA²NANNIN

In Corinth búu²úwi méesate²in t'owa dívíwiyendedá báyéki háäwí ï²gedi dívítùhkando², hedího Paul óedaa²an ovâytumakhe²amídi.

Idá ná²in tĀ²nin ovâysandi ovâyt²an dínkhây²ä² yä²dâ²in wówátsi dâyhúuwí²in, hedá wí²dä² dimuu waagibá dí²ánshaamúní, inbí senä²dádí kwiýä²dádí híwó² dívíthayé-í, dívíméesawé²ge²odi hanginpídíbo dívíwé²gekw'ôení, hedá in magan Yôesídi ovâymági²indi in wé²ge²in t'owa ovâykhäge²namí.

Chapter 13 diwe sa²wó² itä²nan séégi ï²gedi, hedá chapter 15 diwá ihée²an in dichuu²in diwáywówápúwí ï²gedá.

IN EEDI²IN TA²NIN PAUL-DĪ IN CŌRINTH BŪU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

In búu²úwi méesate²in t'owaḍi Paul-ví páadé²in ta²nin ônkê²ḍi báyéki in diweḍi inbí t'aywó²ḍi dâyyoe²an, heḍiho Paul-di ná²in eedi²in ta²nin ovâysan ovâytṹ²âamíḍi hânho nahíhchanpóe²in.

Hewânbo wáy wên Paul-áḍi dit'ay²indá ditṹ² i-á ta²gendi Jesus-ví t'ôekhuwa²i wínamuupí. Paul-di ovâythayyan Jesus-ví t'ôekhuwa²i-ânkun namuu, heḍá wá² ovâytṹ²an báyéki it'ôephade in t'owa Jesus-ví²geḍi ovâyt'ôe²ḍi.

Ovâytṹ²an wá² dínhây²ḗ² in Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in oe Judea nange dithaa²in ovâychâ²mâáni²in, indá hânho dikäkw'ondi.

IN TA²NIN PAUL-DI IN GALATIA NANGEWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

Hâyıhayıdida² in Galatia nangewi méesate²in t'owa Hudıyo dimuu, hewänbo Hudıyo hâhkannin dınpówádı ovâyıtı²an Christ-vı²in ta²gendi dimúnıdı in Hudıyovı khuu-ádı hedá báyékı tsontıı-ádı dâı²a²ginhúuwı²in dınhây²ä².

Paul-di ná²in ta²nin in Galatia-²in ovâyıtı²nan ovâythayıamıdı na²inbí t'aywó²di wıgın²owó²yenpı ívıwänpısó²dındedıbo t'ämägi² tsontıı äı²a²ginnamıdı, hewänbo ta²gendi Christ-vı²piye² ívıwhâyundedân dın²owóyé-ı, hedıbâaho Christ äıséegıdı ívısó²dêe-ı yä²dâa²i ívıkanhúuwı²in äyhıhchannamıdı.

IN TA²NIN PAUL-DI IN EPHÈSUS BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

Paul-di in t'owa Jesus-ví²gedi ovâyt'ôe²odi oe Rome búu²ú óepansóge. Wa² napannán dihaydibo ná²in ta²nin in Ephesus búu²úwi méesate²in t'owa-ádi wé²ge²in t'owa-ádi ovâytá²nan.

Ovâytá²an t'âhkí Christ-ví t'owa, Hudíyo dimuu²indá dimuupí²indá, wéhpê túu²úda² waagi²inbá dimuu, hedá Christ-á ná²in túu²úví p'ônda² waagi²bá namuu, hedího t'âhkí in méesate²inbí p'ô²dédí² dínmuu.

Natú wá² Christ-ví t'owa dínkhây²ä² inbí wówátsi híwó² dâyhúwí²in dâykeeyámídí hâ²min dimuu²in.

IN TA²NIN PAUL-DI IN PHILIPPI BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

1 ¹Na²in Paul-ádí Timothy-ádí Christ Jesus-gí² ant'ôemáa. Ná²in ta²nin wâyta²do² un méesate²in p'ó²dédí²indádí in khäge²nindádí hää Philippi búu²ú íthaa²in, hedá t'ähká un wé²ge²in Yôesi Tádáví t'owa Christ Jesus-ádí ímuu²in wá² wâyta²do².

²Yôesi Tádá na²inbí Tádá ginmuu²i-ádí hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-ádí séegísehkaná wovây²määní hedá wovâykhäge²namí ánsahaaginpídíbo² íkwó²nídí.

Paul-di in méesate²in t'owa oe Philippi búu²ú dikw'ó²nin ovây²yûusu²o²

³Häädi unbí²gedi dáy²ánshaa²an ginhay naadi naví Yôesi donkú²daa²o² un ímuudi, ⁴hedí häädi wänbo un t'ähkígí² dáyyûusu²an ginhay-á híhchandi kin dáy²o², ⁵gá i páadé²i thaa úvíwhäyü iwedíbo náa pu²wahaydi na²in díkhäge²nandân i híwó²di tûu Jesus-ví²gedi t'owa âyt'ôe²ámídí. Páadé úvits'anwhäyü ihaydi Yôesi Tádá unbí pí²ná khó²yé wí hääwí híwó²di i'an, ⁶hedí naa ta²gendi dínhanginná Yôesi Tádábá namuu ná²i ikhây²máa²i² náa iwedi páadépiye², hedí owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihaydá ná²i híwó² wovây²o²i-á únbowadée-í.

⁷Hedí híwó² namuu kin ocháa-ídí unbí²piye², häädi wänbo t'ähkí naví pí²ná khó²yé híhchandi unbí²gedi dáy²ánshaamáadi. Yôesi Tádá naví²piye² híwó² nachaadi wí t'ôe dí²mági dôn²ámídí, hedí undidá naa díkhäge²máa ná²i t'ôe dáy²ámídí. Ná²in khäge² undi dí²má² tobá opannán wänbo háa hää²in tsonninbí páadépiye² owin wänbo Yôesi Tádáví híwó²di tûu dôn²âyínmá²ve-ídí hedá dovây²thayyámídí ta²gen namuu²in. ⁸Yôesi Tádá ûnhanginná in ta²gen naa otú²nin, unbí²piye² báyéki otaachanpo². Háa Christ Jesus iví pí²ná khó²yé naséegímuu waagibá naa wá² hanbá unbí²piye² ocháa.

⁹Hedīho náʔin namuudi naadi wāyyūusuʔoʔ kin únpuwídi: Shánki wānbo unbí séegí únsōe-í, hedī iwedá wíyá shánki híwóʔdi hangintandá kaʔpowa-á wovāymāáni. ¹⁰Kindidānho únhanginnáni wéʔi wí híwóʔdi namuuʔin hedá wéʔi wí híwóʔpíʔ namuuʔindá, hedānho i híwóʔpíʔ namuu iwedī úvíyāaʔamí, hedīho owáy i thaa Christ nawáypówa ihaydi yáʔdāaʔindáʔ ímúní hedá toʔwídi wānbo-á háʔto wovāytʔeʔpʔide-í. ¹¹Jesus Christ-dānho wovāykhāgeʔnamí báyéki híwóʔdi háäwí úvíʔāamídi, hedānho tʔowadi Yōesi Tádá kwʔáayéboʔ óemáʔve-í, hedá ditúní hayʔi namuuʔin.

Paul napannán wānbo Yōesiví t̄t̄u owa ovāytʔeʔoʔ

¹²Tíʔūuwin páadéʔin, naa odaʔ náʔin únhanginnániʔin: Haa naa dīnpóe waagidi shánki báyéki tʔowa i híwóʔdi t̄t̄u Jesus-víʔgedi ditʔoe, ¹³hedīho tʔāhkí in áyíʔnin sundado náʔi tsondiví tewhá iweʔin dimuuʔindá hedá in wéʔgeʔin tʔowa náwe dithaaʔindá dínhanginpóe naa Christ-gíʔ dáywānpitʔoemáadíboʔ opannānnin. ¹⁴Hedá naa opannānnin dínhanginnāndiho tʔāhkí waa in tíʔūuwin páadéʔin náā Rome dithaaʔinbí whāyū Naʔinbí Sedó Yōesivíʔpiyeʔ shánki dínkaymān, hedá náā inbí khuwōedaʔ dínhāndedi Yōesi Tádáví t̄t̄u in tʔowa shánki ovāytʔeʔoʔ.

¹⁵⁻¹⁷Wáy wēn inbí ánshaa híwóʔdi dínmuudiho Christ-víʔgedá tʔowa ovāytʔeʔoʔ, hedī indá naa díséegídi kin dívíʔoʔ, dínhanginnāndi Yōesi Tádádi naa dísoʔgeʔin i híwóʔdi t̄t̄u Jesus-víʔgedi dóʔáyīngiʔamídi. Hewānbo wāy-á wēndá naa dīwānpithúumáadi hedá dit̄hāntʔoedá in tʔowa Christ-víʔgedi ovāytʔeʔoʔ, hedīho pín taʔge haydi wídívíʔopí, indá ingíʔdāʔmān dívíʔoʔ. Díʔānde naa waʔ náā pan dee oʔāndí shánki wānbo tʔoephade iwe ditōeniʔin.

¹⁸Hewānbo háa indi díʔo wānbo wídíʔáyīngimāhpí. Haa híwóʔ háa híwóʔpí divíʔánshaamáa wānboʔ, Christ-víʔgedi in tʔowa ovāytʔeʔoʔodá híwóʔdi namuu, hedīho shánki wānbo naa díhíhchandoʔ.

¹⁹Hedi waʔdi híhchandiboʔ omúní. Un tʔāhkídiibo naa dīnyūusuʔodi, hedá i Yáʔdāaʔi Pʔoewāhāqā Jesus Christ-di dí máʔidi naa díkhāgeʔdodá, handidi dínhanginná tʔāhkí híwóʔ naa dīnpuwagítʔeʔin. ²⁰Hānho wēn háäwēn odaʔ, hedī dáywhāyunde náʔin odaʔin dīnpuwagítʔeʔin, hedī náʔinnān in namuu: Háʔto háäwídi díwōedaʔmāniʔi dáyʔamí. Náā puʔwahay khuwōedaʔginpídiiboʔ oyiʔ, hedī náā hāʔbibo omúníʔin odaʔ, hedānho háa naví wówátsi donhon waagidi tʔowa ditúnídi Christ hayʔi namuuʔin, tobáhāa owówáyíʔ háa díhay wānboʔ. ²¹Kinnān naagiʔ namuu: Christ-ān naví wówátsi waagiʔbá dīnmuu, hedī ochuudáho shánki wānbo i-ádi ocháʔní. ²²Hewānbo waʔdi náā oepáa kʔaydiibo naví wówátsi dīntāʔāndáhoʔ, shánki wānbo híwóʔdi háäwí naví tʔoe iwedī dīnpée-í, hedīho naa wídínhanginnáhpí wéʔi wí dódeʔmamíʔin, háa owówáyēeniʔin háa ochúu-íʔin. ²³Naa wēgeʔin ánshaa-á donmáa. Náā oepáa kʔaydiʔin

wówátsi dóyoe²ámí¹in oda² Christ-áđí ochá²nídí, gá han dínpóedáho shánkí híwó² naagi² namúníđân. ²⁴Hewänbo ungi²-áho shánkí natáy wa²đi nááđí dáywóyí²nídí. ²⁵Naa dínhanginná ná²in wáytumáa²in ta²gen namuu²in, hedího wá² dínhanginná nááđíbo dáywóyí²ní²in undáđí owówaye²enídí, hedânho unbí whäy² únmuu²i shánkí únkay-íđí hedá iwedá shánká íhíhchaa-í, ²⁶hedá owáy unbí²we wíyá opówá ihaydá Christ-di shánkí báyéki wovâyíhchanmääni naa omuudi.

²⁷Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwó²nin wówátsi bínhúuwí, i híwó²di tų Christ-ví²gedí natú² waabá íthaa-íđí. Kin únkhây²á² úví²ámí²in hedânho tobá unbí²piye² opuwämää wänbo háa omääpí wänbo², naa dínhanginnání kay²indi íwinnin, hedá unbí ánshaa-á unbí taachandá wa²đi wēedá² únmuu²indá, hedá i híwó²di tų Jesus-ví²gedí t'owa dívíwhäyú-íđí un wé²ge úvísó²đinde²indá. ²⁸To²wên unbí²piye² híwó² dichäpí²in háy wänbo wíwínkuwōeda²ípi. Íkhuwōeda²pí²in wovây²múndedi bínkeekw²ōení indá dīpeđeemuu²in, hewänbo undá Yōesi Tádádánho wovây²aywoeni²in. ²⁹Yōesi Tádádí wovây²má² Christ namuudi bín²t'ōephadé-íđí, iví²piye² úvíwhäyú-íđíđá²bá yoe. ³⁰Undíđá naa ho dímu² háa wí Yōesi Tádáví sundado waagibá dáyhänbo²in, hedá náa-á únhanginpóe wa²đi hanbo dáy²o²in. Hedá un wá² náa hanbá bínphadende².

Háa Christ í²an waabá ná²in wá² gínkhây²á² iví²ámí²in

2 ¹Christ-áđí gimuuđi gínkoedi wí²ná táye ívíkweeaaasenwaatu²áamíđí. Idi díseegíđí gínkoedi wí²ná táye ívíbo²aawówá²ámíđí. I Yá²đáa²i P'owēāhāđi díwōndedi gínkoedi wí²đá² gimuu waabá gichā-íđí. Na²inbí pí²ná khó²yé gitaachanpo²đi gínkoedi wí²ná táye ívisehkanähúuwíđí.

²Hedího únkhây²á² wēhpēedá² í²ánshaamúní²in hedá wí²ná táye-á úvíséegíhúuwí²in hedá t'áhkí unbí hā-á unbí taachandá handá² únmuú²indá. Handíđiho shánkí wänbo naa díhíhchanmääni. ³Wên háawên wänbo ungi²đá², háa úvípítegé-íđíđá² wí²úví²áamí²pí, hewänbo áagé úvípíkw²ōení hedá in wé²ge²in t'owa-á unbí shánkí híwó²nin dimuu waagibá íchanpúwí. ⁴Wây-á wé²ge²in t'owaví wówátsi bín²áyíngimá²ve-í, unbí²đá²bá yoe. ⁵Háa Christ Jesus í²ánshaa²an waabá un wá² únkhây²á² hanbá úví²ánshaa²ámí²in. ⁶Tobá háa Yōesi Tádá namuu waagi²bá Christ wá² háđi wänbo t'áhkí há²bibá namuu wänbo², wínachanpóepí únkhây²á²in wa²đi há²bibo namúní²in, ⁷hedího napida²đi iví hááwí t'áhkí iyoe²an wí pant'ōe²i waagibá napáa-íđí. Wí t'owa waagibá ná²aypuyä hedá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi iho². ⁸Hedáhá² Yōesi Tádá óe²a²ginnandi iví wówátsi imágíđi wên phé²wan deedi nachuu.

⁹Hedí han í²andi Yōesi Tádádí shánkí kw'áye óesóge, hedá natú i-á to²wên t'áhkíwí shánkí hay²i namuu²in, ¹⁰hedího t'áhkíđíbo

dívidé²gendikw'ôení Jesus óe²a²ginmäänídí, t'ähkí oe makówá dikw'ó²nindá, náá oepáa k'aydi i²ge diyí²indá, hedá nan soge núuge dikw'ó²nindádí, ¹¹hedá t'ähkídíbo-á ditúní Jesus Christ i shánkí p'ó²dédí² namuu²in, hedí kindídi nakeepúwí Yôesi Tádá hay²i namuu²in.

Gínkhây²á² ívísó²dêe-í²in Yôesigí² githáa-ídí

¹²K'ema²in, undádí oyi² ihaydi hãä²di wänbo t'ähkí naví hí² dînt'óyande², hedího náa-á wá² tobá undádí wó²yipí wänbo shánkí dînt'óyaaní. Yôesi Tádádí wovây²aywon, hedího ihayda² úvísó²dí²be-í hãäwí únkhây²á²i² úvíkanhúuwídí, hedânho t'owa bînkeeyamídí in wovây²aywonnin ímuu²in. ¹³Yôesi Tádá-ân unbí pí²ná khó²yé ún²ándí iwebá it'ôemáa, hedá idáho wovâykhãge²máa hedânho ida²ídí háa i natsonpóe waa úvíkanhúuwí²in, hedá wá² wovâykhãge²do² kin úví²ãamídí.

¹⁴Tut²ayginpídíbo twhánpídíbo hãäwí t'ähkí bîn²ãmí. ¹⁵Handídi t'owadi wíwovây²tusú²ãmípi, hedí unbí pí²ná khó²yé-á yã²dãa²indá² ímúní, hedânho úvípikeekw'ôení Yôesi Tádáví ay ta²gendi ímuu²in, hedá yã²dãa²indá unbí wówátsi-á bîn²húuwí tobá in híwó²pí²in t'owaví yaa íthaa wänbo², indá in ta²ge²in p'óegé namuupí i²geda² dimän. Oe makówá in agóyódí dínko²o² waagibá nakhây²á² náá oepáa k'aydibo un wá² wí ko waagi²inbá ímúní²in, ¹⁶i tũu nawówátsipayi²in in t'owa ovâyhondi. Kin úví²andá, owáy i thaa Christ nawáypówá ihaydi naa dínkoedí-í híhchandi otúnídí híwó² dáy²annin, hedá wí ää²i² ikhãäde waagibá naa wá² ochanpúwí hânho dáykhãä²in, hedího hãäwí dáy²andi² wídnpedeepí. ¹⁷T'owadi animáa dâyt'ahánú²in Yôesi Tádá óemä² waagibá, undá iví²piye² úvíwhâyundedí unbí wówátsi-á iví²piye² úvímági hedá igí² úvít'ôemáa. Ma²di naví ún²p'oe donch'âaní hedânho unbí t'ôe Yôesigí² únbowadée-ídí, hebo tobá han dînpóe wänbo naa ohíhchanpo², hedá un wá² kí²min híhchan bîn²má²ve-í²in oda². ¹⁸Naa ohíhchaa waagibá un wá² únkhây²á² íhíhchaa²in, hedího unbí híhchan oyãmu-í.

Timothy-ví²gedí Epaphroditus-ví²gedá Paul itã²nan

¹⁹Na²inbí Sedó Jesus natúdáho hanwaapídíbo Timothy unbí²piye² dósaaní hedânho háa íkw'ó²nin dînhanginpúwídí hedí kindídi naa obo²aawówápúwí. ²⁰Wíyá to²wí wänbo i waagi naa-ádí wína²ãnpí. Idã²mân na²áyíngídi ta²gendi unbí²gedí i²ánshaa²o². ²¹T'ähkí in wé²ge²in inbí wówátsi i²gedída² díví²ánshaamáa, Christ Jesus-ví t'ôe i²gedá yoe. ²²Unbo únpíhanginná Timothy-dá dînkeeyannin i-á ta²gendi báyéki nachã²po²in. Wí ay iví tádá ikhãge²do waagibá, idá naa báyéki díkhãge²nan i híwó²di tũu Jesus-ví²gedí ánt'ôe²ãmídí. ²³Hedího owáy háa naa dînpuwagít'ôe²in dînhanginpóe ihaydi, wesebo unbí²piye² i dósaaní, ²⁴hedí naví pí²ná khó²yé ochaa Na²inbí Sedó Yôesídi hanwaapídíbo naa wá² unbí²piye²bá dípuhpägít'ôe²in.

²⁵Hewänbo naa ochanpo' nakhây'ä'in Epaphroditus unbí'piye' wesebo dówáysaaní. Dínkhäge'táy ihaydi undá naví'piye' i dínsan, hedí naagi' wí tí'úu waagi'ba namuu, naa-áda wé'gá änt'oe'an, hedá wíye sundado wé'ge änhánbodi waagi'inbá gamuu. ²⁶Nää hânho un napuwäda', hedá nat'oe un únhanginpóe'in i-á nahay'in, hedí hä'indá óe'äyingimági hedího unbí'piye' dówáysaaní. ²⁷Ta'gendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého ná'ánwän. Hewänbo Yôesi Tádá ún'iyapóedí óehekhámági. Hedí han i'andi naví'piye' wá' ná'iyapóe, hedânho wíyá shánkí wänbo wó'k'áykháapúwípídí. ²⁸Hedího wíyá shánkí wó'tsikhada'pí unbí'piye' dówáysaaní, hedânho i bínmúnídí hedá íhíhchanpúwídí, hedí handidí naa-á ánskaa iwe wó'ch'á'nípí. ²⁹I-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudi híwó' híhchandi bínséégíkéyí. I-ádí hedá to'wên i waagi'ba dimuu'indádí bín'a'ginnamí, ³⁰gá Christ-ví't'oe ón'odi chuwa k'áygéhay napówadân, hedá hääwí naagi' i'andi i-á nakhâymuu iví wówátsi imääní. Ná'i hääwí undá wí'únkoedípi dín'amídí naví'wedí kayí' diwe íkw'óndi.

Háa in ta'ge'in wówátsi ívíhúuwí'in.

3 ¹Tí'úuwín páadé'in, náa ná'i wáytu'ä'amí: Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudiho' úvíhíhchanmá've-í. Tobá ná'i hääwí i'gedí wáyta'nán wänbo', kaykhan wídínpo'pí inho wáyta'nanninbá náa wíyá wáyta'namídí, hedí ná'i hí' wáyta'do'idá wovây'aywoení.

²Úví'äyingi'ä'amí hä'in hõeyó'in háhkannin dimuu'inbí'wedí, indá yä'däapi'dá' díví'o', indá in Hudíyoví k'ewé' taadi ovâytaa'an wänbo ná'in taa-á wên tsaa nachä'muupí'indá'mân inbí túu'ú dínmuu. ³Na'innân in ta'gen k'ewé' taa waagi'inbá äymáa'in gimuu, gá Yôesiví P'oewaahâadi ná'in díkhäge'dodân Yôesi Tádá äy'a'ginmääní, hedá ná'indá híhchandi gitú' Christ Jesus-ví'in gimuu'in, hedá wí'ívíwhäyundepí hääwí wí'bo íví'o'idibo ná'in dín'owóyé-í'in.

⁴Ma'dí wí to'wí nachanpo' híwó'di hääwí i'odibo' ón'owóyé-í'in, hewänbo kinho nachanpóedáho naa-á dínkoedí-í iví shánkí ochanpúwí'in i hääwí naa dáy'andibo dín'owóyé-í'in. ⁵Naa-á kháave thaa ihay'i omuudi in Hudíyoví k'ewé' taadi dítaa'an; naví táda-á yíyá-á Israel-'in dínmuu; wí Benjamin-bí äy iwedi'i-ân omuu, hedânho wí kodí'di Hebrew omuu, hedí Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'ähkí dõnhon; ⁶hedí pín ta'ge haydi naví whäyü khuu donhondi in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in t'owa t'õephade iwe dovâykw'ódi. I tsontüu Moses ita'nandí' t'ähkí dó'a'gindodi to'wí wänbo wí'únkoedípi dín't'e'p'íde-í. ⁷Ná'i hääwí namuudi naa dáyyengi'owän, hewänbo náa Christ dóséegídí ná'i hääwí nachä'muupí waabá dínchanpo'. ⁸Hedí ná'i hääwí'ba yoe, hääwí t'ähkân nachä'muupí waagibá dínchanpo', gá náa-á Christ Jesus naví p'ó'dé'dí' dínmuu'i dontaadân, hedí i-á shánkí híwó'di namuu hääwí t'ähkí'wí'wedí. Hedí náa Jesus dótaadi ná'i wé'ge'i

hääwí dînpedee waagibá dóchaa, hedi ná'i hääwí-á phé'yávi wée óecha'git'óe'idá' waagi'ba namuu gin otúni hedânho Christ shánkí híwó' dótaa-ídi. ⁹Naa oda' Christ-ádí wí'da' gamúni'in hedânho Yôesi Tádádí díchaa'má've-ídi t'aywó'di wídómáapi waagi. Hewänbo há'to kin díchaa-í i tsonṭu Moses ita'nandi' dó'a'ginnamídi dáykhäädédibo', hewänbo Christ-ví'piye' dáywhäyundedân, gá Yôesi Tádá natú'dân in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhäyunde'innân idi ovâyçaa'máa t'aywó'di wídây'máapi waagi. ¹⁰Naa oda' ta'gendi Christ dótaa-í'in. I-á nawáywówápóedi in kay imáa'in napäyi', hedi naa oda' ná'in kaybá dí'määni'in dó'má've-ídi. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wá' hanbá dont'ôephadé-í'indá oda', hedá haa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wá' hanbá omúni'indá oda', ¹¹hedânho tobáháa napóe wänbo' owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwi.

Páadépiyedá' ívíkhää-í

¹²Naa wó'tú'pí Christ ho dótaa'in haa dínkhây'á' waa, hedi naa wó'tú'pí ho opóe'in haa dínkhây'á' omúni waagi, hewänbo ha'bi opúwídi ihaydá' dáykhäädé' i dîntáy'i donhónídi, gá hangí'-ân Christ Jesus-dídá ho naa díké'dân. ¹³Tí'úuwin páadé'in, wí'ochanpo'pí t'ähki hä'i dîntáy'i ho donhógi'in, hewänbo ná'indá' dáy'o'. Haa ho dînpóe'indá dáy'annindá i'gedi wídáy'ánshaa'opí, hewänbo shánkídi haa dáykhây'máa i'gedân dáy'ánshaakanhon. ¹⁴Wí ää'i' páadébo napówa-ídi ikhäädé waabá naa wá' dáykhäädé hedânho hääwí Yôesi Tádádí dí'määni'in ot'anpúwídi. Hedi kinnân idi dínkhây'máa: Christ Jesus naagi' i'annin namuudi Yôesi Tádádí makówápiye' dítukánkhây'máa.

¹⁵T'ähkídi'bo hangintan dâymáadi ta'gendi dikweesenpaa'indá dínkhây'á' díví'ánshaamääni'in ná'i otú'i híwó'di namuu'in. Hedi wí to'wí háy piháa i'ánshaamáadá, Yôesi Tádádí ná'in wänbo ònthayk'úwí. ¹⁶Hediho in nahaydi giháhpóe'inbá ívíkanhondi, hanbá na'inbí wówátsi äyhúwí. ¹⁷Tí'úuwin páadé'in, haa naa naví wówátsi donhon waabá un wá' t'ähki hanbá unbí wówátsi bînhúwí. In to'wên yá'ddâa'in wówátsi dâyhonnin haa wâykeeyan waagibá híwó' bînmúni, hedi haa díví'o waa un wá' hanbá úví'äämí. ¹⁸Häyán wänbo wâytu'an hedi náa-á sée'indidá wíyá wâytumáa, báyéki t'owa haa inbí wówátsi dâyhon diwedi nakeepo' dâyyoegimáa'in haa Christ-di na'ingí' dín'an waa phé'wan deedi nachuu ihaydi. ¹⁹Indáho péyégepiyeho dimän. Yôesi dâ'y'a'ginmääni'wí'wedi húukandá suwá-á i'gedi shánkí díví'ánshaa'o'. Hääwí wôeda'wó'di díví'o' i'gedá dívíyêngihée'o'. Indá i hääwí náa oepáa k'aydiwi i'gedidá' díví'ánshamáa. ²⁰Hewänbo na'indáho makówa i'gedá íví'ánshaa'o', gá iwá na'inbí úwáná waagibá gínnândân, hediho pín ta'ge haydi äytsíkha'máa na'inbí aywondi gínmuu'i' iwedi gínwáy'ää-ídi, i-á Na'inbí Sedó Jesus Christ namuu, ²¹hedi i-áho in kay imáadi na'inbí tú'u'

kaypí² gínmuu²i gínchuwagít¹óe wänbo dín²egókhây máadáhá² ts¹ʔaabi dínpakhây máa, háa iví² únmuu waagibá nawówápóe waabo². I-áho háäwí t¹ʔhki i²gedi natsonyidi únkoedi kin i²ʔamídi.

4 ¹Hediho naví tí²úuwín páadé²in, Na²inbí Sedó Yôesiví²piye² kay²indi úvívihâyühúuwí. Naadá un báyéki wâyséegídi wây múní²in oda². Undidá naa díhíhchando², hedi háäwí dáy²andi ot¹anpóe²i waagi²inbá ímuu gin wâychaa.

²Euodia-ádi Syntyche-ádi kaygí²di dovântumáa dänwóení hedi wí² dänpáa-í, indáho Na²inbí Sedó Jesus-ví²in wí²gín damuudi.

³Hedá ʔ ta²gendi naa-ádi bit¹óe²o²i² unmuudi, wída²máa ná²in kwiyá² ovánkähäge²namídi wí² dapúwídi, indá dánt¹óe²o² i híwó²di tʔu Jesus-ví²gedi t¹owa dánt¹óe²ʔamídi. Hedá Clement-dádi wây-á wé²ge²indádi hanbá dívít¹óe²o², inbí kháwá-áho in ta²nin diwe dín²ta²muu, iwe natú² to²wên dimuu in wówátsi nahándepí²in dâymáa²in.

⁴Na²inbí Sedó Jesus-ví²in ímuudi háädi wänbo t¹ʔhki úvívihchanmá²ve-í, hedá wíyá hanbá wây²tu²ʔamí, úvívihchanmá²ve-í.

⁵T¹ʔhki t¹owa-ádi híwó²da² ímúni, Na²inbí Sedó Jesus-áho hanwaapídi²bo ná²adi. ⁶Báyéki ánskaa iwe wí²íkwo²nípi, hewänbo háäwí t¹ʔhki i²gedi úvíyúusu²ʔamí-á, hedá Yôesi Tádá-á háäwí úntáy²i bîndaa²amí, hedi kin úví²odi bínkú²daa²ʔamí wá. ⁷Yôesi Tádádi díkhäge²do² ánskaaginpídi²bo gikwo²nídi, tobá ná²in t¹owadá² gimuudi wíginhanginnáhpí wänbo háa kin dín²o²in. Hedi kin wovây²odi t¹ʔhki unbí pí²ná khó²yé bînmáa²i-á unbí hangintandá wovây²áyínmá²ve-í, Christ Jesus wé²ge ímuudi.

⁸Tí²úuwín páadé²in, ná²i-á naví t¹ʔgídi hí² unbí²piye dínmuu: Háädi wänbo t¹ʔhki ná²i háäwí i²gedi úví²ánshaa²ʔamí: háäwí ta²gen namuu²indá ná²a²ginmuu²i-á, in ta²ge²in p¹óege i²ge wovâyhondi-á, i yá²dáa²i namuu²i-á, naséegímuu²i-á, t¹owa t¹ʔhki ovâyhí²andi-á, i shánki híwó²di namuu²i-á, hedá i²gedi t¹owa híwó² dívíhée²o²i-á. ⁹Naví hí² í²oe hedá naví tsiyekan dínmú², hediho t¹ʔhki naví²wedi íháhpóe²i-ádi i háhkan naví²wedi bínhógi²i-ádi ihaydá² úvíkanhúuwí, hedi kin úví²oda² Yôesi Tádá undádi nayéeni, idá díkhäge²do² ánskaaginpídi²bo gikwo²nídi.

¹⁰Tobá híwó² hay thaa naphade wänbo náa undi wíyá naa dí²ánshaa²máa díkhäge²namídi, hedi handidán Na²inbí Sedódi báyéki híhchan naa dímági. Naa dínhanginná ta²gendi naví²gedi ho úví²ánshaa²o²in, hebo náa pu²wahaydi wí²únkoedipi háa ícháa²in dínkeeyamídi. ¹¹Naa dínháäwítáy²in wó²tú²pí. Oháhpóe ohíhchaa-ídi tobá háyú dínkw¹ón wänbo². ¹²Naa dínhanginná naví wówátsi donhúuwí²in wí sehkanáwó² nawówáyí²i waagibá háa wí kodit¹owa namuu²i waagibá. Naa oháhpóe hádídi ohíhchanpúwí²in, tobá híwó² dáyhúuyo háa oháhsên wänbo², tobá báyéki dínkw¹ón háa háäwí dín²táy wänbo². ¹³Christ-di in kay dímädiho ná²i háäwí t¹ʔhki dínkoedi dáy²amí²in.

14 Hewänbo tobá hääwí t'ähkí dîntáy'i dómáa waabá ochaa wänbo?, undá naví?piye? híwó?nin ímuu díkhäge?nandi wa? náwe dont'öephadededíbo?. 15 Un Philippians, unbo ná?i únhanginná: Oe Macedonia nange iwedí opáadépee ihaydi i híwó?di tųu Jesus-ví?gedí t'owa dovây't'öe?amídí, undidá?mân hääwí naa díyámú, wây-á méesate iwe?indidá yoe, undidá?mân dînychä?san. 16 Oe Thessalonica búu'ú wänbo o'ándí dînhäge?táy ihaydi undi wáymûuví shánkí hääwí dînsan. 17 Wí?i?äanípí náä wâyda'máa'in wíyá hääwí dímâänídí, hewänbo oda? unnânho báyéki híwó?di bînhóní'in Yôesiví?wedí, wí to?wí iví t'öe iwedí báyéki wá?âa ihónde waagibá. 18 Náä-á hääwí dîntáy'i-á hedá shánkí wänbo dîntáy'iví?wedí dómáa. Ná?i báyéki hääwí-á dómáa gá Epaphroditus-di hääwí undi dînsandi? dînkândân. T'owađi hääwí sa?wó? nasųu?i-ádí hedá animâa dâyhánú?indádí Yôesi Tádá ônhon ôemâänídí, hedí i-á iséegíhógídi nahíhchanpo?. Hedí hanbá ná?i hääwí undi naa dînsandídá wá? Yôesi Tádá ôehíhchando?. 19 Hedího Christ Jesus-ví'in ímuudi naví Yôesidího hääwí un úntáy'i wovâyâmâäní iví báyéki híwó?di hääwí ûnkwl'ó? diwedí. 20 Hânhay wänbo t'ähkí na?inbí Yôesi kw'áayébo? âymá?ve-í, i-á na?inbí Tádá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitü'an

21-22 Yôesi Tádáví t'owa t'ähkí ovâysengitü?äamí, indá Christ Jesus-ví'in dimuudi. In tí?úuwín páadé?in naa-ádí diyí?indá hedá t'ähkí in wé?ge?in Yôesi Tádáví t'owa náä dikw'ó?nindá wovâysengitü'an, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ó?nindi shánkí wänbo?.

23 Na?inbí Sedó Jesus Christ-ví séegisehkanä unbí pí?ná khó'yé bînmá?ve-í.

IN TA²NIN PAUL-DI IN COLOSSE BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

Ná²in ta²nin wá² Paul itá²nan wa² oe Rome búu²ú napannán dihaydibo².

Paul ûnhanginpóe in Colosse búu²úwi méesate²in t'owa Hudíyoví khuu-á Greek-ví khuu-á wé²ge²in t'owaví khuu-á Christ-ví khuu wóegé dâywónwónnan, hedího inbí hangintan ovâyháa²andi inbí whäyü wídínta²gepo²pí.

In Colosse-²indá ná²in wé²ge²in t'owaví khuu eepiye² dívíwhäyundedi ovây²a²ginmä² in makówáwin t'ôpa²ä²indádí wên p'oewäähä²-ádí hedá báyéki wíyá hääwí-ádí. Hebo Paul-di ovâytu²an gínkhây²ä² Jesus-dä²mân äy²a²ginmääni²in hedá iví khuudä² äyhúwí²indá, gá idä²mân i shánki natsonyi²i-ân namuudân. Natú wá² in Jesus-ví²piye² dívíwhäyunde²indá yä²dâ²in wówátsi dâyhúwí²in dínkhây²ä².

IN PÁADÉ²IN TA²NIN PAUL- DI IN THESSALONICA BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

1 ¹Na²in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu²indi un méesate²in t'owa oe Thessalonica búu²ú íthaa²in wâyta²do², undá Yôesi na²inbí Tádáví²in hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-ví²indá ímuu. Yôesiví séegíshkanä bînmá²ve-í, hedí idí wovâykhäge²namí ánsaaginpidíbo² íkwó²nídí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búu²ú dithaa²in
dívíwhâyunde waa hedá háa inbí wówátsi dâyhon waa

²Hâädi waa ívíyûusu²o² ihaydi Yôesi Tádá äykú²daa²o² un ímuudi, ³hedí Yôesi na²inbí Tádáví²piye² ívíhâdîndedí ívíyûusu²amídí hâädi wânbo t'âhkí íví'ánshaa²o² háa úví²o²in Jesus-ví²piye² úvíwhâyundedí, hedá háa báyéki úvít'ôemáa²indá Jesus bînséegídí, hedá háa úvíyâä²o²indá Na²inbí Sedó Jesus Christ nawáy²ä-ídí úvítsíkha²máadí.

⁴Tí'úuwín páadé²in, un Yôesi Tádádí wovâyséegí²in, gínhanginná idí wovâyde²mannin iví²in ímúnídí. ⁵Yôesi Tádáví híwó²di tûu na²indi wây mági²i tûudá² wínamuupí, hewânbo hâäwí kay²i namuu, hedí wây t'ôe²odi i Yä²dâa²i P'owêqahâq na²indádí nayí², hedí gínhanginná ná²i tûu-á ta²gen namuu²in. Undá únhanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyi² ihaydi, hedí t'âhkí íví²andi-á ungi²dá² namuu. ⁶Hedí ihaydi úvísó²dêe na²in waagi²inbá hedá Na²inbí Sedó Jesus waagi²bá-á ímúnídí, hedí tobáháa báyéki t'ôephade únpówá wânbo², i Yä²dâa²i P'owêqahâq idí híhchan wovây mági na²inbí tûu dînhógi ihaydi.

⁷Hedího t'âhkí in wé²ge²in Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²in oe Macedonia nange hedá Greece nangá dikw'ó²nin undá bînkeeyan háawin wówátsi in dínkhây²ä² dâyhúuwí²in. ⁸I tûu Na²inbí Sedó Jesus-ví²gedí thay²eedí unbí²wedí napeedí oe Macedonia-piye² hedá Greece-piyá

nawadedee, hewänbo iwepiyedá⁷bá yoe, wéngé t'ähki t'owa ho dit'oe háa Yöesivi⁷piye⁷ úvíwhäyunde⁷in, hedího wínatáypí wíyá háawên unbí whäyü i⁷gedi äytü⁷äamídi. ⁹Hä⁷in t'owabo unbí⁷gedi ditü⁷ háa undi na⁷in díseegi⁷annin, hedá háa hääwí bínkhíyédí unbí yöesi waa bínchäq⁷i bínyoe⁷annin Yöesivi⁷piye⁷ úvíwhäyú-ídi, hedá háa nää-á i kodí⁷di Yöesi bín⁷a⁷ginmá⁷in, i-á i ta⁷gendi nawówáyí⁷i namuu, ¹⁰hedá wá⁷ dit'oe háa nää iví ay ünmuu⁷i bínstíkhá⁷máa makówádí nawáy⁷äá-ídi, i-á Jesus namuu, i Yöesi Tádádí óewáywówápaa⁷i⁷, hedí idíbá dín⁷aywonkhây⁷máa owáy ihay thaa Yöesi Tádádí t'owa ovây⁷tuchänu iwe, inbí t'aywó⁷di dínmuudi nat⁷aydi.

Háa Paul oe Thessalonica búu⁷ú Yöesigí⁷ it'öe⁷an waa

2 ¹Tí⁷úuwin páadé⁷in, únhanginná unbí⁷we giyi⁷ ihaydi háa íví⁷an waa wínapedee⁷pí. ²Undá únhanginná unbí⁷we gipówápídi⁷bo báyéki dí⁷öephadé⁷kannannin hedá báyéki híwó⁷pí⁷ na⁷in díhée⁷annindá oe Philippi búu⁷ú. Hewänbo tobáháa báyéki t'owadi dí⁷ahkhâ⁷ámí⁷in dida⁷ wänbo na⁷inbí Yöesidi khuwôeda⁷ dínyâ⁷an iví híwó⁷di tütü wây⁷tü⁷äamídi. ³Na⁷indi wâywhäyü⁷ámídi ívísó⁷dínde⁷ ihaydi, in ta⁷gen namuu iwedi wí⁷ívíhänge⁷anpí, hedá na⁷inbí ánskaa-á yä⁷dâapí⁷ wíginmuupí, hedí hääwí wänbo unbí⁷wedi wí⁷âykaayanpí. ⁴Yöesi Tádádí na⁷in dí⁷tayi⁷, hedá dí⁷mú⁷ ihay híwó⁷nin gimuu⁷in iví híwó⁷di tütü äyt'öe⁷ámídi. Hedího ívíhí⁷máadi wí⁷ívísó⁷díndepí t'owa äywänpihí⁷hannamídi, hewänbo Yöesi Tádá-ân äyhí⁷hannamí⁷dân. I-áho hääwí t'ähki na⁷inbí pí⁷ná khó⁷yé äymáa⁷i⁷ imúnde⁷. ⁵Un únhanginná sa⁷wó⁷gí unbí⁷gedi wí⁷ívíwänpihée⁷anpí, hedá wá⁷ wí⁷ívíhóeyó⁷anpí undi hääwí dí⁷määnídi. Yöesi Tádá únhanginná ná⁷indá in ta⁷gen namuu⁷in. ⁶Hedá undádí giyi⁷ ihaydá wí⁷ívísó⁷díndepí t'owa na⁷inbí⁷gedi híwó⁷ díví⁷hée⁷ámídi, un wänbo-á háa wây-á to⁷wên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'öekhuwa⁷in gimuu⁷di gínk'öe wänbo he⁷ennin dí⁷paa-ídi.

⁷Hewänbo na⁷in undádí giyi⁷ ihaydi, wí yíyá iví äyyä⁷ä itsä⁷ödi ovây⁷áyínmáa waagibá wâysehkanä⁷an. ⁸Na⁷indi báyéki wáyda⁷, hedí na⁷inbí séegi unbí⁷piye⁷ gínmuudánkun gikhây⁷muu Yöesi Tádáví híwó⁷di tütü wây⁷määnídí⁷dá⁷bá yoe, hewänbo na⁷inbí wówátsi wá⁷. ⁹Tí⁷úuwin páadé⁷in, ti wí⁷ún⁷ánshaapí⁷an, undádí gikw'ó⁷ dihaydi báyéki ívít'öe⁷an. Yöesi Tádáví híwó⁷di tütü wây⁷tü⁷phadende⁷ ihaydí⁷bá khü⁷-á thaa-á ívít'öe⁷an wá⁷ äychä⁷t'äänídi, hedânho un wí⁷bo wí⁷úntây⁷nípí hääwí gíntáy⁷i dí⁷määnídi.

¹⁰Un Christ-ví⁷piye⁷ úvíwhäyunde⁷indádí na⁷in gikw'ó⁷ dihaydi, háa na⁷inbí wówátsi äyhon waagi yä⁷dâ⁷indá ta⁷ge⁷indá gínmuu, hedá to⁷wí wänbo-á wí⁷únkoedipí wên háawên wänbo na⁷inbí⁷piye⁷ dínt'e⁷p'íde-ídi. Un únhanginná hedá Yöesi Tádá wá⁷ únhanginná ná⁷in in ta⁷gen

namuu²in. ^{11,12}Hedá wá² un únhanginná wí²ínbo wâyhée²annin, hedí na²indi wâytumakhe²an wí tádá iví áyyââ ihée²o waagibá, hedá wâykweewaasenwaatu²an, hedá kaygi²didá wâyhée²an unbí wówátsi híwó² bînâhúwídí hedânho Yôesi Tádá nahíhchaa-ídi. Idânho wówâytukánnan iví²piye² í²ââ-ídi makówápiye² ímu-ídi hedá iwá he²ennin ípúwídi.

¹³Hedi wíyá háäwí namuudi wá² Yôesi Tádá háädi wânbo t'âhki âykú²daa²o². Ná²i tûu wâytumáa²i² un í²oedi hedá bînséegi²andá Yôesivi²wedi na²ââ²in úvíwhâyü, t'owavi²wedida²bá yoe. Hedi ta²gendi Yôesivi² tûu-ân únmuu, hedí ná²i tûubá un ipiye² úvíwhâyunde²inbí pí²ná khor²yé it'ôemáa.

¹⁴Tí²úuwîn páadé²in, háa in Judea nangewin méesate²in t'owa Yôesi Tádá óe²a²ginmä²in hedá Christ Jesus-ví²piyá dívíwhâyunde²in dínpóe waagibá un hanbá únnpóe. Unbí ówînge²in t'owadibo wovâyt'ôephadekannan in Hudíyodi inbí t'owa oe Judea ovâyt'ôephadekannan waagibá. ¹⁵In Hudíyodânkun hân²oe Yôesi Tádáví tukhe²min ovâyhânú, hedá indibá Na²inbí Sedó Jesus óehay, hedá na²indá wá² díkhêpiye. Indidá Yôesi Tádá háy wânbo wí²óehíhchandopí, hedá to²wên t'âhki dáyyoegi²o². ¹⁶Dívísó²dêe dí²ahkhâa-ídi in Hudíyo dimuupí²in t'owa hádídi ovây²aywoení²in wí²ây²t'ôe²âamípidí, hedí handidi ná²in Hudíyoví t'aywó²di dínsôemân, hedího Yôesi Tádá inbí²piye² nat'aydi náa inbí tuchânu ho dínpówá.

Paul hânho nada² in Thessalonica-win méesate²in t'owa ovây²múni²in

¹⁷⁻¹⁸Tí²úuwîn páadé²in, unbí²wedi wí háy tâhki giwiyedee, hewânbo tobá undádí wígi kw'ôhpi wânbo wa²di na²inbí pí²ná khor²yé unbí²gedi wây²ánshaamáa, hedího hânho wíyá wây²múni²in gida², hedí unbí²piye² gimú-ídi ívísó²dinde². Naa Paul háyânbo dáysó²dêe wây²múnídi, hewânbo i Penísendidi dí²ahkhânde². ¹⁹Owáy Na²inbí Sedó Jesus nawáy²âädi iví páadépiye² giwin dihaydi, gitsíkha unnân iwebá wây²múnídi, hedá un ímuudá gihíhchangít'óe, hedá unbí²gedá ívíyêngihée²amí, wí háäwí git²anpóe²i² ímuu waagibá. ²⁰Un ímuudânkun na²in hânho híwó² gichanpo² hedá ívíhíhchando².

3 ¹⁻³Na²in hânho gihangin²ânda² háa un únpo²in, hedí báyéki gitaachanpóedi wígitsíkhakanda²pí gínhanginpúwí²in, hedânho gi²ân shánki híwó² namúni² kinnân íví²amí²in: Naa oe Athens o²ân dihaydi iwebo dáywóyí², hedí iwedi na²inbí tí²úu páadé²i Timothy unbí²piye² âysan, i-á na²indádí it'ôe²o² t'owa ovâyt'ôe²amídi Yôesi Tádáví híwó²di tûu Christ-ví²gedi. Hedího unbí²piye² i wâysan wovâykweewaasenwaatu²âamídi hedá wovâykhäge²namídi shánki kay²indi Christ-ví²piye² úvíwhâyü-ídi, hedânho i t'ôephade únnpóe²i² namuudi wí²úvíyâa²amípidí unbí whâyü iwedi. Unbo únpihanginná Yôesi

Tádádí ná'i t'ôephade dînpúuwí'in imá. 4 Wa'di undádí giyi' ihaydibo wa' napóepídíbo' ihayda' wáytu'o' âyt'ôephadegít'ôe'in, hedí únhanginná hanho napóe'in.

**Timothy-di Paul óetu'an in Thessalonica-
win méesate'in t'owa híwó' dimännin**

5 Hedânkun báyéki otaachanpóedí wídîntsíkhakoedípí Timothy unbí'piye' dósaanídí. Naa hânho ohangin'ânda' unbí whâyü i'gedí háa kay'in únmuu'in háa yoe. Áyíngi iwe o'ânwân gá o'ândân hádíwáy i Penísendiđi wovây't'annin, hedí wovây't'andá háäwí t'âhkí ungi' ív'í'andi pedee'in gínpuwí. 6 Hewânbo náä-á Timothy na'inbí'we nawáypówá, hedí wí híwó'di tųú úvíkanhon ni'gedí dînkán. İdi dítu'an unbí whâyü wa'di únkay'in hedá séegi-á bînmáa'in, hedá háäđi wânbo t'âhkí na'inbí'gedí híwó'da' úv'í'ânshaamáa'in, hedá ta'gendá ída'in wíyá díwáymúní'in, na'indi wáymúní'in gida' waagibá. 7 Hedânho tí'úuwîn páadé'in, wa'di híwó'bo úv'íwhâyunde'in gínhanginpóe ihayđi báyéki gihíhchanpóe, tobáháa báyéki kây'i t'ôephade iwe gikw'ôn wânbo. 8 Náä gínhanginná unbí whâyü Na'inbí Sedó Jesus-ví'piye' kay'in únmuu'in, hedího hânho sa'wó' na'inbí wówátsi âyhon. 9 Na'indi Yôesiví'piye' wáyüúusu'odi hânho gihíhchanpo', hedího un ímuuđi tobáháa háyü Yôesi Tádá âykú'daa'o wânbo', ihay kú'daa wânbo wa' wí'ây'ohpí. 10 Kųu-á thaa-á pín ta'ge hayđi Yôesi Tádáví'piye' ív'í'úusu'o' idi dîpunmâäníđi unbí'piye', hedânho wíyá wáyhá'amíđi, hedí handiđi wíyá háäwí úntáy'i' íhâhpúwí shánki híwó' úv'íwhâyü-íđi.

11 Yôesi na'inbí Tádá hedá Jesus na'inbí tsondi hay'i-á âyda'máa unbí'piye' díhúuwíđi. 12 Gida'po' Na'inbí Sedó Jesus-di wovâykhäge'namíđi hedânho shánki wânbo wí'ná táye úv'íséegíhúuwí, hedá wé'ge'in t'owa-á wá' hanbá bînséegíhúuwí. 13 Handiđânho Na'inbí Sedó Jesus-di unbí pí'ná khó'yé shánki wovâykaymâáni, hedího owáy i nawáypówá ihayđi t'âhkí in wé'ge'in t'owa ív'í'in únmuu'in wóegé, undá yä'dâa'inbo Yôesi Tádáví páadépiye' úv'íwínú-í, hedá wên háawin wên wânbo wovây't'e'p'íde-í'in wívîn má've-ípí unbí pí'ná khó'yé.

Gínkhây'ä' híwó' na'inbí wówátsi âyhúuwí'in Yôesi âyhíhchannamíđi

4 1 Tí'úuwîn páadé'in, náä ná'i wáytu'âamí: Háa unbí wówátsi bînhúuwí'in Yôesi Tádá bînhíhchannamíđi wáyhá'anho', hewânbo Na'inbí Sedó Jesus-di dînk'ú' wáydaa'amíđi hedá wáytumakhe'amíđi shánki wânbo úv'ísó'dêe-í'in kin úv'í'âamíđi. 2 İ tsonțu wáytu'andi' un únhanginnânho', hedí ná'i tsonțu-á Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedân na'ä'ä.

3 Kinnân Yôesi Tádá nada' úvíkanhúuwí'in: Yä'dâa'inda' unbí wówátsi bînhúuwí, hedího to'wí unbí sedó háa kwíyó wí'únmuupí-áđi wí'úv'íwhòkwomá've-ípí. 4-5 Yôesi Tádá nada' un únhanginnání'in háa

unbí túu'ú bîntsonmá'Ve-f'in, hedânho yâ'dâa'in ímúní hedá t'owadá wovây'a'geení, hedí unbí túu'údí háa íwânpichâa waagidâ' wí'úví'âamípi, hedânho in wé'ge'in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in dívíkanhon waagi wí'úví'âamípi. ⁶To'wí wânbo wí'únhây'âhpí wíyá to'wí Jesus-ví'piye' íwhâyunde'i híwó'pí óemá'Ve-f'in háa íví kwee háa sen óekwee-f'in. Thay'eedi hedá kay'indá ho wâytú'an, Na'inbí Sedó Yôesidi in to'wên han díví'o'indá ovâytuchânukhâymaa. ⁷Yôesi Tádádí na'in dítukânnan íví'in gimúnídí hedânho yâ'dâa'indâ' gipúwídí, tsé waagi'inbá giyêenidá yoe. ⁸Hedího to'wên ná'i híwó'di háhkan dâyyoegimáadáho wí hí' t'owaví'dâ' wí'ovâyyoegi'opí, hewânbo Yôesi Tádáví hí'-ân ônyoegi'o'. Yôesi Tádádânho íví P'owêahâa dímági, hedí ná'i P'owêahâa-á yâ'dâa'i namuu.

⁹Wínatáypí naadi wâyta'namí'in háa únhây'â' in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in bînséegíhúuwí'in. Yôesi Tádádí ho wovâyhâ'an kin úvíkanhúuwí'in. ¹⁰Hedí ta'gendi undi t'âhkí in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in háâ Macedonia nange dikw'ó'nin bînséegí, hewânbo kaygí'di wâytumáa wíyá shánkí wânbo bînséegíhúuwí.

¹¹Úvísó'dí'be-f unbí wówátsi hanginpi híwó' bînhúuwídí, hedá ún'âyîngiwó'nâhpí í'ge wí'úvítomá'Ve-fípi, hedá unbí wówátsi únmuu'ígí' úvít'ôe'âamí bînpichâ't'aanídí, háa na'indi wâytú'an waagibá. ¹²Kin úvíkanhondi t'owaví khâge' wí'úntâynípi, hedá háa unbí wówátsi bînhon waagidi t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyunde'pí'in dimuu'indá wovây'a'ginhúuwí.

Háa napuwagít'ôe'in Jesus nawáy'ââ ihaydi

¹³Tí'úuwîn páadé'in, gida' un únhanginnání'in háa in to'wên inbí wówátsi dâybowa'in dínpuwagít'ôe'in. Wáy wên t'owa-á í'gedí wídínhanginnâhpí, hedânkun to'wí nachuu ihaydi dik'âykháapo'. Naa wó'da'pí íchanpúwí'in háa in dichâa waagibá. ¹⁴Ívíwhâyunde Jesus nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá, hedânkun kin wá' ívíwhâyunde': To'wên Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in inbí wówátsi dâybowa wânbo', Yôesi Tádádí ovâywáywówápaa-f Jesus-âdí dikwó'nídí owáy nawáy'ââ ihaydi.

¹⁵Ná'in wâytukankhâymaa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví hí' únmuu: I nawáy'ââ ihaydi in to'wên inbí wówátsi dâybowa'inbí páadébo na'in wa'di giwówáyí'in íví'piye' wíginânpí. ¹⁶Kinnân napúwí: T'owa dit'ôe-f wên tsontuú kaygi nakeetú'nin waagi'inbá, hedá i p'ó'dédí' makówáwi t'ôepá'â'íví tuú waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á. Ihaydáhá' Na'inbí Sedó Jesus-á makówádá nawhání. Ihaydíbá in to'wên dihánnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyú'indá diwáywówápúwí, ¹⁷hedáhá' na'in wa'di giwówáyí'indá wé'ge in dihánnindádí oe okhúwá nakw'ó' diwepiye' dípiyegít'ôe, hedí iwe Na'inbí Sedó Jesus âyyáy-f, hedího i-âdí hânhay

wänbo t'ähhkí gikwo²ní. ¹⁸Hedího únkhây²ä² ná²i hääwí i²gedi wí²ná táye úvíhí²má²ve-í²in hedânho wí²ík'âykháa-ípídí.

Gínkhây²ä² gikhây²múni²in Jesus nawáy²ä²-ídí

5 ¹Tí²úuwín páadé²in, hää²di háa wé²i thaa Jesus nawáy²ä² i²gedi wáyta²namí²in wínatáypí. ²Unbo ta²gendi únpihanginná Na²inbí Sedó Jesus nawáy²ä²in, hewänbo wínahanginnáhpí hää²di i thaa nanání²in. Wí sänbi tsíkhagipí khü²déedí na²ä² waagibá, Jesus wá² tsíkhagipí napowagít'óe. ³T'owa ditú²be-í, "Hääwí t'ähhkí áyíngipídíbo híwó² gínmán, hedího há²to hääwí wänbo híwó²pí² gínpúwí." Hewänbo wa²di há²wáa dívíhí²máadíbo t'ôephade dínpuwí, hedí há²to iwedi bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí ná²i dínpuwagít'óe, wí kwee nats'an²eyehaypo² waagibá.

⁴Hewänbo tí²úuwín páadé²in, undá wên t'owa khü² ee dithaa²in waagi²in wí²ímuupí, undá híwó² únkeet'óe, hedího Jesus nawáy²ä²i thaadi áyíngipídíbo wíwovâyhónípí, wí sänbidi wovâyhóní waagibá. ⁵Undá t'owa hääwí t'ähhkí thaadida² úví²o²in hedá nakohthayná² ní²ge ímännin waagi²inbá ímuu, in t'owa hääwí t'ähhkí khü²di nakohkeet'óepí ee díví²o²in waagi²inbá wígimuupí. ⁶Hedânho wígínkhây²ä²hpí t'owa yó²in dimuu²in waagi²inbá gimúní²in, hewänbo giyósa²wo waagi gikwo²ní, hedá na²inbí tsiyekandá híwó²dá áy²áyíngihúuwí. ⁷Khü²déedân t'owa diyókhây²ä² hedá dívísuwâyíyéndé². ⁸Hewänbo na²in thaadi²in gimuu, hedího na²inbí tsiyekan gínkhây²ä² áy²áyíngi²ä²amí²in. Yôesivípiye² ívíwhâyú-í hedá t'owa-á áyséegíhúuwí, hedí kin íví²odá wên sundado dikhâywinnin waagi²inbá gimúní, inbí p'lhkhú iwe²i kwák'u aa dívípítogídi inbí túu²ú dâ²y²áyíngi²ä²amídí. Hedá pín ta²gedi gitsíkha-í Yôesidi dîn²aywoenídí, hedí handidá in sundado inbí kwák'u p'ôhkhándá inbí p'ôn dâ²y²áyíngi²o²in waagi²inbá gimúní. ⁹Na²inbí Sedó Jesus na²ingí² i²annin namuudi Yôesi Tádádí díde²man dîn²aywoenídí, t'aydi dítuchänú-ídá yoe. ¹⁰Jesus na²ingí² nachuu, hedí owáy nawáy²ä² ihaydi tobáháa na²inbí wówátsi áybowa wänbo háa wa² giwówáyi wänbo² hânhay wänbo t'ähhkí i-ádi gikwo²ní. ¹¹Hedího wí²ná táye úvíkay²ä²amí hedá úvíkweewaasenwaatu²ä²amí, háa náä úvíkanhon waagibá.

Báyékí hääwí i²gedi ovây²tumakhe²an

¹²Tí²úuwín páadé²in, ná²in na²indi wáyda²máa: Bîn²a²ginnamí in to²wên unbí²ge diyí²in Na²inbí Sedó Yôesidi ovâykw'ódi²in wovâyphúuwídi hedá wovâyhá²ä²amídí. Indá kin dâ²y²ä²amídí báyékí dívít'ôemáa. ¹³Hedího ná²i hääwí wovây²o²i namuudi báyékí bîn²a²ginhúuwí hedá bînséegíhúuwí. Hedí t'ähhkídíbo tsäaginpídíbo wé²ge íthaa-í.

¹⁴Tí²úuwín páadé²in, ná²in tumakhe wá² wây²määni: In dit'ôeda²pí²in bîntu²ä²amí ha²min wídimúnípí. In dikhuwôeda²in dimuu²in

ovâykhäge³namí wídkhuwôeda²-ípídí. In kay²indi dívíwínúndepí²indá wá² ovâykhäge³namí. T'ähkí t'owa-ádí úvibo²atá²ámí. ¹⁵Wí to²wídí wiyá to²wí híwó²pí óe²andáho², wívínkanmäänípí i wí²di híwó²píba ónwaybũnídí, hewänbo undá únkhây²á² häädi wänbo t'ähkí úvísó²dêe-í²in wí²ná táye híwó²da² úvikanhũuwídí, hedá wé²ge²in t'owa t'ähká wá² hanbá bínhũuwí. ¹⁶Häädi wänbo t'ähkí íhíhchaa-í. ¹⁷Häädi wänbo t'ähkí íkhây²múni úvívũusu²ámídí. ¹⁸Íkú²daapúwí tobáháa háa napóe wänbo². Kinnânkun Yôesi Tádá nada² úví²äämí²in, gá Christ Jesus-ví²in ímuudân.

¹⁹I Yä²dää²i P'oweahhãví t'ôe wívín²ahkhã-ípi. ²⁰Yôesi Tádáví tukhe²min dimuu²inbí hí² hääwí dínchã²muupí waagibá wívínchanhũuwípí. ²¹Hewänbo hääwí t'ähkí híwó² bîntayí²ní, hedá i híwó²di namuu²idã² bínkhonhũuwí. ²²T'ähkí yä²dãapi² namuu iwedi úvivyã²ámí, tobáháa hääwí namúni wänbo².

²³Yôesi Tádádí díkhäge²do² ánsahaaginpídíbo gikwo²nídí, hedi idânho wovâykhäge²namí wá² yä²dää²indã² ímúnídí, hedi idá unbí wówátsi thaa t'ähkí wovây²áyíngi²ámí, unbí p'oweahhã-á unbí hã-á hedá unbí túu²ú-á, hedânho owáy Na²inbí Sedó Jesus Christ nawáy²ää² ihaydi hääwídí wänbo wíwovây²t'e²p'íde-ípídí. ²⁴Hedi Yôesi Tádádí ta²gendi wovây²áyíngikhây²máa. Idá wovây²tukánnan iví²in ímúnídí, hedi háa natú² waa ta²gendi i²o².

²⁵Tí²úuwín páadé²in, dînyũusu²äämí.

²⁶T'ähkí in wé²ge²in méesate²in tí²úuwín páadé²in iwe dikw²ó²nin bînséegisengitú²ámí.

²⁷Naadi wáy²tonmáa, ná²in tã²nin t'ähkí in wé²ge²in méesate²in tí²úuwín páadé²in dit'ôe-ídí bîntũu²ámí, gá Na²inbí Sedó Jesus kin nada²dân.

²⁸Na²inbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanã wovây²määni.

IN EEDI²IN TA²NIN PAUL- DI IN THESSALONICA BÚU²ÚWI MÉESATE²IN T'OWA OVÂYTA²NANNIN

1 ¹Na²in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu²indi ná²in ta²nin wáyta²do² un méesate²in t'owa oe Thessalonica búu²ú íthaa²in, Yôesi na²inbí Tádáví²in hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-ví²indá ímuu. ²Yôesi Tádá-ádí hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-ádí séegísehkanä wovây²mâáni hedá wovâykhâge²namí ánsaaginpídíbo² íkwo²nídí.

Paul-di ovây²yûusu²o² t'ôephade² dínpoedí

³Tí²úuwín páadé²in, un ímuudi gínkhây²á² há²á²di wänbo t'ähkí Yôesi Tádá áykú²daa²ámí²in, hedá híwó²dá namuu han íví²ámí²in, gá unbí whäyü Jesus-ví²piye² shánkí kay²in únpuwamändän, hedá shánkí wänbo-á wí²ná táye-á úvíséegíkanhondá. ⁴Hedánkun wá²hâ²á² wänbo t'ähkí Yôesi óe²a²ginmä² eeye híhchandi unbí²gedí ívíhée²o², gá úvíyá²á²odän hedá úvíwhäyühondá tobáháa unbí whäyü únmuudiho t'owadi wovâywha²o hedá wovây²t'ôephadekando wänbo².

⁵Yôesi Tádáví²in ímuudibo nääho un bint'ôephadende², hedího i-änho natúni un ihay híwó²nin ímuu²in makówápiye² ímu-ídí. Hedí handidi idi na²in dínkeeyo híwó²da² i²o²in, i híwó²di ún²á²i² wovây²mädi. ⁶Gínhanginná Yôesi Tádá-á ta²ge i²o², hedího in to²wëndi wovây²t'ôephadekando²inbá idá hanbá ovây²t'ôephadekankhây²máa, ⁷hewänbo un nää bint'ôephadende²indá unbí t'ôephade iwedi wovây²yâakankhây²máa, hedá na²indá wá² hanbá díkhây²máa. Ná²indáho napúwí owáy Na²inbí Sedó Jesus nawáypówá ihaydi. Owáy makówá²dí nawáy²á²di nakeepuwagít'óe iví kay²in makówáwin t'ôepá²á²in wóegé hedá wí phaa kop²í²áade²i nakeet'óe²i waagi²bá wóegá. ⁸Ihaydibá in to²wên i híwó²di tûu namuu²i² iví²gedí wídây²a²ginhonpí²indádí hedá in Yôesi Tádá óetaa²i²in wídida²pí²indádí idi ovây²tuchänukhây²máa. ⁹Hedí

kinnân inbí tuchänu dínmúni: Hânhay wänbo t'ähki dipedeeyêeni, gá Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedí ovâywiyekhâymaađân, hedá iví kay báyéki ûnmuu'indá há'to dâymúni. ¹⁰Ná'i napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihaydi. Ihay thaa in to'wên iví'piye' dívímági'in he'ennin ovâypáa-í, hedí ná'in iví'piye' dívíwhÿyunde'indibá óetegekhâymaa. Hedá undá wá' na'inbí hí' wâypahade'andi' dínwhÿyundeđi indádífbá íkwo'ní.

¹¹Hedí ná'i gínhanginnândiho', hääđi wänbo t'ähki wâyýúusu'o'. Na'inbí Yôesidi wovâytukánnan iví'in ímúníđi, hedího áyda'máa idi wovâykhäge'namíđi híwó' unbí wówátsi bínhúuwíđi hedânho i-á natúníđi ta'gendi iví'in ímuu waagi íthaa'in. Áyda'máa wá' in kay wovâyamáaníđi hedânho háa ída' waagibá híwó'nin ímúní, hedá iví kayđi wá' wovâykhäge'namí bínbowá-íđi hääwí t'ähki úví'o'i Jesus-ví'piye' úvíwhÿyundeđi. ¹²Hedí owáy ná'i ívíyúusu'o'i napóe ihaydi unbí híwó'đi wówátsi únmuuđi t'owa ditúní Na'inbí Sedó Jesus hay'i namuu'in, hedá undá he'ennindá ípúwí iví'in ímuuđi. Ná'i-á napuwagít'óe gá Yôesi Tádá-áđi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-áđi inbí séegisehkaná wovây mágíđân.

Háa napúwí'in Jesus nawáy'ääpíđíbo'

2 ¹Tí'úuwín páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ää', hedí i na'án diwe díwé'gekhâymaa, hedí náä í'gedi wâyhí'khâymaa. ²Ma'đi wí to'wíđi wovâytu'äämí Jesus-ví thaa ho ûnpówá hedího nawáy'ää' gin. Hedá wá' ma'đi wovâytu'äämí ná'i hääwí í'gedi ûnhanginná'nin gá wí p'owäqähäđi óetu'andân, háa wí hí' í'gedi nat'loedá, háa wên ta'nin dõnta'nannin diwá kin natá'muudá. Hewänbo kin to'wíđi wovâytu'andáho naadi kay'indi wây'tumáa wesebo wí'íyashapúwípí háa báyéki áyíngi-á wíwovâyamáanípí. ³Wíwínmäänípí to'wíđi wänbo wovâyýaa'amíđi in ta'gen namuu iwedí, tobáháa dívíkhääde wänbo'. Wa' Jesus nawáy'ääpíđíbo ná'i wây'tukangít'óe'i napuwagít'óe: Báyéki t'owa Yôesi Tádáví'wedí dívíyâakankhâymaa hedá i to'wí yä'dâapíkan t'ähki íkhâymaa'i nakeesogegít'óe, i-á hâ'bi namuu napedeegít'óe'i. ⁴Ná'i to'wí yä'dâapíkan t'ähki íkhâymaa'i-á hääwí wänbo t'ähki t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychäq'i hedá dâ'y'a'ginmä'i-á iyogíkhâymaađáhá' i-áho ná'i hääwí t'ähkíwí shánkí kw'áye ipitegekhâymaa, hedá Yôesi Tádáví méesate hay'i únmuu iwe wänbo wí'bo ipisogekhâymaa hedí natúní "Naa-áho Yôesi omuu."

⁵Ti wí'ún'ánshaapí'an wa' undáđi oyi' ihaydibo ná'i hääwí t'ähki í'gedi naadi wây'tu'annin? ⁶Owáy ná'i yä'dâapíkan t'ähki íkhâymaa namuu'iví thaa ûnpóe ihaydáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo náä hääwíđi óe'ahkhánde', hedí unbo únhanginná hääwí namuu'in. ⁷Nääbo báyéki yä'dâapíkan kaadibo dâykanmáa, hewänbo wí to'wí náä ná'i yä'dâapíkan i'ahkhánde' hedí kin wa' íkanhúuwí óeyâa'an píhay. ⁸Hedí

owáy óeyâa'an dihaydânho i to'wí yä'dâapíkan t'âhkí ikhâymaa'i namuu'i nakeepúwí. Hewänbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówa ihaydi ná'i yä'dâapíkandiví wówátsi óekwee-í óewänpisiphaydeedibo', Jesus-ví kohthay ûnmuu'idibo óehéyí. ⁹Hewänbo óehaypidibo' i Penísendidi kay óemâáni t'âmägi' pínán t'óe i'ámídi t'owa ovâyhóeyówhâyü'amídi, ¹⁰hedí t'âmägi' yä'dâapi' namuu'i wóegé wá' nayêñí in dipedeegít'óe'in dimuu'in ovâyhóeyó'amídi. Indá dipedeegít'óe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoení'in wíðäyséegíkhâymaapíðân. ¹¹Hedího Yóesi Tádádí in ta'gen namuu'in diwedí dívíyâa'amídi ovâymaa'ni, hedího hóeyóda' dívíwhâyükhâymaa. ¹²Hedí ná'in namuudi to'wên t'âhkí in ta'gen namuupí'in dívíwhâyunde'í híhchandi dívíyä'dâapítsiye'o'indáho Yóesi Tádádí ovâyutuchänukhâymaa.

Nakhây'ä' inbí whâyü kay'in dínmúni'in

¹³Tí'úuwín páadé'in, un Na'inbí Sedó Yóesidi wovâyséegí'in, un ímuudá hâädi wänbo t'âhkí Yóesi Tádá äykú'daa'o', gá hán'oe naná' dihaydibo idi wovâyde'mandán wovây'aywoenídi. Hedí i Yä'dâa'i P'oweaahâädi wovâykhäge'maadí Yóesi Tádáví'in ípúwídi hedá in ta'gen namuu'in bínwhâyunde'í idi wovây'aywon. ¹⁴Yóesiví híwó'di tûu na'indi wáy't'óe'andi' í't'oe ihaydi idi wovây'tukánnan iví'in ímúnídi, hedânho Na'inbí Sedó Jesus Christ hay'i namuu waagibá un wá' he'enniná ímúnídi. ¹⁵Hedího tí'úuwín páadé'in, to'wí wänbo wívínmâánípi wovây'egó'amídi háa úvíwhâyunde waagi, hedá in khuu na'indi na'inbí hí'dá hedá tã'nindá wâyhá'annin wívínyoe'amípi.

¹⁶⁻¹⁷Yóesi na'inbí Tádá gínmuu'idi dínkeeyan idi na'in díséegí'in, hedí iví séegisehkaná ûnmuudibo na'in díkhäge'nan hâädi wänbo t'âhkí kwee waa sen waa gi'ä'be-ídi hedá ta'gendi gínhanginnánídi hâäwí natú'i dímmâni'in äyhóni'in. Hedího Yóesi Tádá-á hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-á äyda'máa shánkí wovâykhäge'namídi un wá' kwee waa sen waa í'âanídi, hedá äyda'máa in kay wovâymaa'nídi hedânho t'âhkí híwó'di namuu'ida' úví'âamídi hedá híwó'di í'gedida' úvíhée'amída.

Paul-di ovâyda'máa ônyúusu'amídi

3 ¹Tí'úuwín páadé'in, náä ná'i wáy'tü'âamí: Na'in dínnyusu'amí, hedânho háa unbí'ge napóe waagibá Na'inbí Sedó Jesus-ví tûu ûnmuu'i' wesebo t'âmäpiye' t'owa dínhanginpúwídi, hedá t'owadi Yóesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídi. ²Hewänbo to'wên t'âhkí Jesus-ví'piye' wídívíwhâyunde'í, hedího úvíyúusu'amí wá' Yóesi Tádádí hã'in t'owa hânho yä'dâapi'in dimuu'in ovây'ahkhâa-ídi hedânho na'in wídívóyí'nípidí.

³Na'inbí Sedó Jesus háa iví tûu imági waagi i'o', hedí idân in kay wovây'pâkhâymaa hedá i yä'dâapi' namuu'iví'wedí wovây'âyíngikhâymaa.

4 Hedá wá? Na?inbí Sedódí naa díkhäge?máa ná?i dáywhäyü-ídí: Undá t'ähkí háa wáyÿôn waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhu?wakhâymáa.

5 Na?inbí Sedó Jesus-di wovâypahúuwí hedânho Yôesi Tádáví séegi únmuu?in unbí pí?ná khó?yé bínmá?ve-ídí, hedá wá? háa Christ i?an waagibá un wá? hääwí t'ähkí i?gedi úvíyää?ámídi.

Dínkhây?ä? wí?inbo híwó? dívít'ôe?ámídi

6 Tí?úuwín páadé?in, ná?in tsontuü Na?inbí Sedó Jesus Christ-di dínk'ú? wáyamáánídi: Wí to?wí na?inbí tí?úu páadé?ibá namuu?i bâa?in wówátsi ihondáho hedá na?indi wâyhâ?an waagi wínathaapídá, undá wí to?wí kí?bi namuu?iví?wedí úvíyää?ámí. 7 Unbo únpihanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyi? ihaydi, hedího háa na?in íví?o waagibá un wá? únkhây?ä? hanbá úví?ámí?in. 8 Undádí giyi? ihaydi na?in wígibâakw'ôhpí na?inbí wówátsi ây?ámídi, hedá wá? wáyümü wänbo-á wá?âapídá wí?ívíhúuyanpí, hewänbo khüü-á thaa-á shánkí ívít'ôe?an hedânho un wí?úntâynípídí unbí chá? bínhánú-ídí hääwí dímmáánídi. 9 Ha?wâa íví?an hedânho únkeepúwídi háa un wá? únkhây?ä? waa unbí wówátsi bínhúuwí?in, hedí kin íví?an tobá wáydaa?ámí?in díhääwímáánídi gínk'ôe wänbo?. 10 Wa?di undádí giyi? ihaydibo ná?in tsontuü wáy mági: To?wí nat'ôeda?pí?-á wíwínhúuyôenípí.

11 Kin wâyhí?máa gínhanginpóedí wây wên un diwedí úvíbâawhaakwomáa?in. Báyéki dínwó?nân waagibá díví?o?, hewänbo dín?áyíngiwó?náhpí i?gedá?mân dívíwänpitomáa. 12 Na?inbí Sedó Jesus Christ-di na?in dínk'ú? kí?min t'owa ná?in tsontuü âymáánídi hedá kaygi?di âytü?âámídi: Hanginpí híwó? inbí wówátsi dâyhúuwí, hedá dívít'ôe?ámí inbí wówátsigi? dâychä?t'aaanídi.

13 Hewänbo tí?úuwín páadé?in, undá ihayda? híwó?da? úvíkanhúuwí, wí?úvíwóyí?nípí. 14 Wí to?wí ná?i hí? ná?in ta?nin diwe wâyta?nannin i?a?ginnanpídí, to?wí namuu?in bín?áyíngi?ámí, hedá i-áda? wí?fyëenípí hedânho nawôeda?púwídi. 15 Naa wó?tü?da?pí to?wí ha?bi? namuu?i? unbí hánbi? únmuu waagibá bínchâamá?ve-í?in, hewänbo shánkídi unbí tí?úu bintumakhe?o waagibá ná?i to?wí bintumakhe?ámí hedânho i-á únhanginpúwídi híwó? wí?íkanhonpí?in.

I t'ä?gi hí? Paul-di ovâyta?nandi?

16 Na?inbí Sedó Jesus-dân díkhäge?do? ánshaaginpídíbo gikwó?nídi, hedí tobáháa napóe wänbo? idáho háädi wänbo t'ähkí han wovâykhây máa, hedá íbá undádá namú-í.

17 Hedí näa naa Paul omuu?ídi naví mandibo wâysengituta?do?, kinbá t'ähkí ta?di dósan deeye dáy?o?. Kinhêe dóta?do hedânho únhanginnánídi ta?gendi naví?wedí na?ä?i namuu?in.

18 Na?inbí Sedó Jesus Christ-di un t'ähkídi íví séegísehkanä wovâyamááni.

IN PÁADÉ²IN TA²NIN PAUL-DI TIMOTHY ÔNTA²NANNIN

1 ¹Naa Paul omuu²i ná²in ta²nin dóta²do². Naa Christ Jesus-ví t'òekhuwa²i omuu, Yòesi Tádá na²inbí aywondi gínmuu²idi hedá Christ Jesus i pín ta²ge haydi áytsíkha²máa²idá dítu²andi kí²bi t'òe²i omúni²in. ²Naadi u Timothy ná²in wínta²do². U-á naví kođi²di ay waagi²bá unmuu, naa waagibá Christ-ví²piye² biwhäyundedi. Yòesi Tádá-áđi hedá Na²inbí Sedó Christ Jesus-áđi séegísehkaná wóemääni hedá uví²piye² da²iyapúwí hedá wóekhäge²namí ánsaaginpidíbo² uncha²níđi.

Paul-di ovây²tumakhe²an díví²áyíngi²ámíđi in hòeyó²in háhkanninbí²wedi.

³Naa oe Macedonia nangepiye² omääpidíbo wítumakhe²an, hedí nää-á inbá wítumakhekhây²máa: Oe Ephesus búu²úbo biwóyí²ní, gá iwe wên t'owa piháa dâyhá²odân, hedí uđi ovây²yôeni há²wâa wídíví²âamípi²in. ⁴Ovây²tu²âamí wídívíhí²má²ve-ípi ná²i háäwí pehtsiyedá² waagi²bá namuu í²gedi hedá inbí hehá²äwin thehtáy pahpá²inbí kháwá háä²dibo hânho báyéki dín²ta²muu í²gedá. ^aT'owa ná²i háäwí í²gedíđá² dívíhí²máađáho dívíwänpit²aymáa, hedího kin díví²odá inbí hí²đi há²to ovây²khäge²namí díví²ámíđi háa Yòesi Tádá natsompóe waa, hewänbo iví²piye² ívíwhäyundedá gínhanginná háa natsompóe²in iví²ámíđi. ⁵Hedího oda² uđi kin ovây²yôeni²in hedânho in séegi dâymá²ve-í²in. Hedí híwó²didá² inbí ánsaa dínmuuđáho², hedá háäwí híwó²di namuu²in dínhanginná²didá² díví²odá, hedá Yòesi Tádáví²piyá pín ta²ge haydi dívíwhäyundedá, handidânho ná²in séegi dâymá²ve-í. ⁶Hewänbo wên t'owa-áho han wídíví²opí, hewänbo háäwí nachä²muupí í²gedíđá²

a In Hudíyo inbí hân²oe²in thehtáy pahpá²inbí kháwá dâyta²kw'ódi inbí²gedi wídín²óde-ípíđi, hewänbo wá² inbí²gedi dây²ógédípaadi díví²tuhkando ná²i ógédí í²gedi háa ta²gen namuu²in háa yoe.

dívíhée^odi Yôesiví ta^geⁱⁿ p'logedí dívíhänge^{an}. 7Dida^o háhkannin dipimúniⁱⁿ hedânho t'owa Yôesi Tádávi tsonṭuⁱⁿ in t'owa ovâyhâ^{amí}dí, hebo inbo wídika^{póya}'pí háa ditúⁿⁱⁿ, heḍi tobá di^{ánde}' wänbo dínhanginnáⁿⁱⁿ háa dívíhi^{máa} i^{gedi}, ta^{gendi} wídínhanginnáhpí.

8Gínhanginná Yôesi Tádávi tsonṭu-á híwó^{didá}' ünmuuⁱⁿ, hewänbo ta^ge^{ovâyhâ}'amíⁱⁿ nakhây^ä?. 9Náⁱ-áho gínkhây^ä' gínhanginnáníⁱⁿ: Yôesi Tádá-á iví tsonṭu wí'imágipí in t'owa inbí wówátsi ta^ge^{dâyhonningi}', hewänbo t'owa kinnân díví^o'ingí^{ân}: Tsonṭu dâ^y'a^{ginhânunde}', t'óyanpí^{indá} dimuu, Yôesi Tádá-á wí'oe^a'ginmähpí, dívít^{aywó}'do', Yôesi Tádá-á wídikw'óhpí, Yôesi Tádávi háäwí-á ûnchâ^{muupí} waagá dâ^y'o', inbí yiyá-á tádá-á báyéki ovâywhâ^o', dâ^y't'owahânunde', 10tsé waagi^{inbá} diyí', senä^{dá} wây-á senä^{dádíbo} dívíwhqkwomáa, t'owa-á ovâyhónde^o ovâyku^{ch}'ânídí, hôeyó^{indá} dimuu, ovâyṭuyó^{dodá} dívíwänpihóeyó^o', heḍá wiyá háäwí ha^{wáagi} namuu^{idá}'bá dívíkanhondibo in ta^{gen} háhkannin namuuⁱⁿ dâyyoegimáa. 11Yôesi Tádá i áyṭegende^{idá} naa díso^{ge} t'owa dovây^t'ôe^{amí}dí háa iví hânho híwó^{di} ṭu^{untú}' waa náⁱⁿ háhkannin ní^{gedi}.

Paul-di Yôesi Tádá óekú^{daa}'an

12Na^{inbí} Sedó Christ Jesus dókú^{daa}'o^o gá nachanpóedân naa híwó^o dó^{amí}'in háa ditú^{an} waa, heḍiho naa díso^{ge} iví t'ôe dôn^{amí}dí, heḍá dókú^{daa}'o wáⁱⁿ kay dí^mágidi kin dâ^ykanhúuwídí. 13Heḍi idá kin naagi^{dîn}'an tobá a^{ginhâ}hpí waagi iví^{gedi} dâ^yhí^{máawän} wänbo^o, heḍá yanáká dó^{an}, heḍá iví t'owa-á dovâywhâ^{an}. Hewänbo Yôesi Tádá naví^{piye}' nasehkanápóe wídínhanginnáhpídí ta^{gendi} háa dâ^y'oⁱⁿ. Náⁱ háäwí dâ^ykanmáa wa^{di} Christ-ví^{piye}' dâ^ywhây^{undepídíbo}'. 14Hewänbo Na^{inbí} Sedódá hânho báyéki séegísehkanä dí^mági. Nää-áho Christ Jesus-ví^{piye}' dâ^ywhây^{unde} heḍá dóséegí wá^o.

15Náⁱ ṭu^{naadi} wâyṭukankhây^{máa}'i-áho whây^{uwó}'di namuu, heḍiho t'owa dínkhây^ä' t'âhkí dâ^yséegí^{amí}'in: Christ Jesus-á náä oepáa k'ay^{di}piye^o na^ä'á naⁱⁿ t'aywó^{to}'in gimuuⁱⁿ dîn^{owóy}'-ídí. Heḍi náaho i shánki p'ándíki^o omuu. 16Hewänbo Yôesi Tádá naví^{piye}' na^{iyapóe}, heḍânho in to^{wên} dívíwhây^{ukhây}máadi in wówátsi nahándepíⁱⁿ dâ^ykéyí^{indáho} naa i shánki p'ándíki^o omuuⁱ dí^múni háa dînpóe waa, heḍiho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho nabo^{atá}'in. 17Hâädi wänbo t'âhkí Yôesi Tádá â^y'a^{ginhúuwí}, heḍá kw'áayébo^o â^ymá^{ve}-í. I-ân i tsondi shánki hayⁱ namuu, i-ân wínachu^{pí}, i-ân wínakee^{ánpi}, i-ân i wí^{dá}' Yôesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhây^ä' i^{amí}'in

18Timothy, u naví ay waagi^{bá} unmuuⁱ', náⁱ wítumáaⁱ-á oda^o áyîngidi náa^{amí}'in, i-á háa in Yôesi Tádávi tukhe^{mindí} ho wóetú^{an}

waa bi²ʔami¹inbá namuu, heḍi inbí hí¹ḍiho wóekhägge²namí Yôesi Tádáví t'òe híwó² mân²ʔamíḍí, wí híwó²di sundádo híwó² ihánbo waagi²bá unmúníḍí. ¹⁹Biwhäy²u²bé-í ná²in ta²gen hâhkan, heḍá hääwí úhanginná²di híwó²di namuu²indá bikanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho ná²i híwó²di hääwí dâyyoegi²an, heḍiho nää-á piháawi hâhkan dívíwhäyunde². ²⁰Hymenaeus-áḍí Alexander-áḍí ho ha²min damuu. Indáho Satan i Penísendiví mange naaḍi dovânyoe²an heḍânho dahâhpúwíḍí Yôesi Tádáví²gedí wíḍânyanâkíhí²má²ve-ípíḍí.

Háa in méesate²in t'owa dínkhây²á² díví²ʔamí²in dívíwé²ge²o' ihayḍi

2 ¹Páadé kaygí²di wítumáa, u-áḍí heḍá uví méesate²in t'owa-áḍí úvíyûusu²ʔamí t'owa t'âhkígí², heḍá ingí²-á Yôesi Tádá-á bînhée²ʔamí, heḍá i-á bîndaa²ʔamí hääwí dîntáy²i² ovâymaa²níḍí, heḍá bînkú²daa²ʔamí. ²Úvíyûusu²ʔamí i nangewi tsondi hay²igí² heḍá t'âhkí in wé²ge²in tsonningí²-á, heḍânho khuwôeda²gînpíḍíbo githáa-í heḍá t'owadá t'âmagá wíḍí²ʔamíḍí, heḍá hääḍi wânbo Yôesi Tádá-á heḍá t'owa t'âhká ây²a²geéní. ³Híwó² namuu kin ívíyûusu²ʔamíḍí, heḍi kin íví²oḍi Yôesi Tádá na²inbí aywondi gínmuu²i² âyhíhchando². ⁴Yôesi Tádá-á nada² t'âhkí t'owa ovây²aywoení²in heḍá háa in ta²gen hâhkan namuu²in dihâhpúwí²indá. Heḍi i-á t'âhkí t'owagi² namuu, ⁵gá wí²ḍa² wí Yôesi na²ândân, heḍi i-áḍí heḍá na²in t'owa-áḍí na²inbí pinuḍi wí²ḍa² wí to²wí gínwin díwóeníḍí, i-á Christ Jesus-ân namuu, heḍi t'owabá napóe. ⁶I-á ipimáḍiḍi iví wówátsiḍi iwá²âa heḍânho t'âhkí t'owa wówátsi ovâymaa²níḍí. Heḍi Yôesi Tádá ide²man i thaa hääḍi kin Jesus i²ʔamí²in, na²in dínkeek²úwíḍí nada²in t'âhkí t'owa ovây²aywoení²in. ⁷Heḍi Yôesidi naaho dísóge igí² dáyhée²ʔamíḍí heḍá iví t'òekhuwa²i-á omúníḍí, t'owa dovây²t'òe²ʔamíḍí ná²i hääwí i²gedí. In ta²gen wáytumáa, wíḍáyhôeyómáapí, naaho dísóge²i-ân omuu ná²in Hudíyo dimuupí²in t'owa dovây²há²ʔamíḍí háa dívíwhäyú²-i²in heḍá hääwí ta²gen namuu²i-á.

⁸Naa oda² t'âhkí i méesate eeye in sená² inbí man dâytege-íḍí dívíyûusu²ʔamíḍí, hewânbo wíḍínkhây²âhpí ná²i mandibá dívít²aywó²nâamí²in, heḍá wé²ge²in t'owa-áḍí wíḍit²áy-ípí, heḍá wíḍívítukannâamíḍí.

⁹Heḍá in kwiya² wá² oda² ha²minbá dimúní²in. Indá dínkhây²á² híwó²ḍa² díví²áwe²bé-í²in, dívíyêngi²ʔamígí²ḍa²bá yoe, hewânbo dívípi²a²gindo waa dínchaa-íḍí díví²awé-í. Wíḍívíwânpihóhkoedi²ʔamíḍí heḍá wíḍívíwânpiḥoepí báyéki óeḍo-á, sa²wó²di k'uu-á, aa hânho nachá²muu²i-á, dívíwânpihâ²ʔamíḍí. ¹⁰Han díví²ʔamí²ví²wedi in kwiya² dínkhây²á² sa²wó²nin dívípi²páa-í²in hääwí híwó²di díví²o²idi. Ná²i-ânho i hääwí híwó²di namuu in kwiya²gí², in Yôesi Tádá dâya²a²gin gin ditú²nin. ¹¹Kwiya²dáho hândá²dibo-á a²gindi-á ee méesate dikwo²ní Yôesiví tṭu dihâhpúwíḍí. ¹²Naa wó²da²pí kwiya²ḍi in sená² ovây²há²ʔamí²in háa

ovâytsomá've-í'in, hewänbo hânda'dibo dikwo'ní. ¹³Háadan kin otú'? Gá i sen Adam páadé óekhiyé'dân, ihaydáhá' i kwee Eve-á óekhiyé, ¹⁴hedá wá' i kwee Eve-á i Penísendiđi iví hôeyó t'âhki óedawhâyü'an, i sen Adam-dá yoe, hedího i kweedi Yôesi Tádávi tųų ôn'a'ginhânú. ¹⁵Yôesi Tádádáho kwiýä' ovây'âyîngi'ámí díví'ayyo' ihayđi iví'piye' dívíwhâyundedi, hedá t'owa-á dâyséegídá, hedá yä'dâa'in wówátsi-á dâyhondá hedá dívípi'a'gindodá.

In méesate'in tsonnin háawin dínkhây'ä' dimúní'in

3 ¹Ná'i tųų t'owa ditú'di-á ta'ge'ida' namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúní'in nada'dáho', ná'i t'ôe i'ámí'in nada'i-á híwó'di-ânkun namuu. ²Hedího wí méesate'i tsondi-áho kí'bi namúní'in ûnkhây'ä': Híwó' iví wówátsi ihúuwí hedânho to'wí wänbo há'to ûnkoedí-í iví'gedi natúnídí híwó' wí'i'opí'in, wí'dá' kwiýó ûnchá'ní, háa i'ó wänbo-á áyîngídá i'ámí, híwó'nin nap'ônbaymúní, t'owa-áđá híwó'di-á namúní, iví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegí'ámí, t'owagí-á híwó'di háhkandi namúní, ³wí sųwâto'i-á tsaa'i-á wínamúnípi, hewänbo ûnp'oe kháapi' namúní, wí t'aytųwä'i wínamúnípi, hedí chá' ní'gedá wâhphadá wí'i'ânshaamá've-ípi, ⁴iví k'aygídá híwó'di tsondi-á namúní hedá iví áyyä-á háa díví'ó wänbo t'óyannindá a'ginhá'indá dimúní. ⁵I-á ûnkhây'ä' kí'bi sen namúní'in iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygídi híwó'di tsondi namuupídá Yôesi Tádávi méesate'in t'owa wänbo-á há'to híwó' ovây'âyîngi'ámí. ⁶Hedí i-áho Jesus-ví'piye' its'anwhâyü'i wínamúnípi, gá kí'bi namuudáho ma'di iyengi-í hedí kin i'andáho Yôesi Tádá iví'gedi natúní it'aywó'nan gin, háa Yôesi Tádá i Penísendiví'gedi natú waabá, iyêngimáadi it'aywó'nan. ⁷Hedí nakhây'ä' wá' in t'owa méesate'in dimuupí'indi ná'i méesatewi tsondi óe'a'geení'in, hedânho yä'dâapí iví'gedi wíđívíhí'máve-ípi hedí Penísendiđáho ônphayk'ú' iwá wíawhêe-ípi.

In méesate'in khäge'nin háawin dínkhây'ä' dimúní'in

⁸In sená' méesate'in khäge'nin dimuu'in wá' ha'minbá dimúní, hedânho ovây'a'ginhúuwídí, inbí hí' wíđây'egó'âamípi, báyéki méena wíđâysúwä'bé-ípi, chá' ha't'aa'in wídimúnípi, ⁹hewänbo pín ta'ge hayđi in háhkan Yôesi Tádáđi ná'in dínthayyannin dívíwhâyü-í. ¹⁰Wa' méesate khäge'gí'in ovâykw'ódipídíbo nakhây'ä' ovâytayí'ní'in, hedí híwó'nin dipeedáho' ovâyde'mamí. ¹¹Nakhây'ä' t'owadi ná'in méesate'in khäge'ninbí kwiýä' wá' ovây'a'geení'in, hedá ná'in kwiýä'dá pi'wênbí'gedi yanáki wíđívíhí'má've-ípi, hedá sųwâto'indá wídimúnípi, hedá háädi wänbo t'âhki dívíkanhúuwí háäwí dínkankhây'ä'i'. ¹²Wí sen méesate khäge'di namuu'i-á ûnkhây'ä' wí'dá' ûnkweeča'nídí, hedá híwó'di tsondi-á namúní iví k'aygídi iví áyyä-áđí hedá in wé'ge'in

únkw'ó²nindáá. 13Méesate khäge²nindá híwó² inbí t'ôe dâý²odá t'owadi kw'áye ovâykw'ôení, hedí dínkoedí-í khuwôeda²ginpidíbo dívíhée²ámídí Christ Jesus-ví²piye² dívíwhäyunde² í²gedí.

I hääwí Jesus-ví²gedí ívíwhäyunde²i²

14Tobá o²ánde wänbo hanwaapídíbo uvi²piye² omú-í²in ná²i hääwí-áho náäbo wíntá²do², 15hedího ohayyêepóedáho² úhanginnání háa t'owa dínkhây²ä² dívíkanhúuwí²in in wé²ge²in Yôesi Tádáví k'aygi²indádí dívíwé²ge²an dihaydi. Ná²in t'owa-áho i nawówayí²i Yôesiví kodí²nin méesate²in dimuu, hedí in ta²ge²in háhkan dâýkeeyo² hedá dâý²âyínmáa. 16Hedí t'áhkídíbo dínkhây²ä² ditúní²in i hääwí Yôesiví²gedí ívíwhäyunde²i-á ta²gendi he²endi namuu, ná²i hääwí wíginhanginnáhpí idí na²in dínthayyan píhay. Hedí kinnân namuu:

I-á wí t'owabáho napaadi náä oepáa k'aydi napówa.

Hedá iví wówátsi ta²ge ihonnin i Yä²dâa²i P'oewäqähâäda² dínkeeyan.

In makówáwin t'ôepa²aa²indída² óemú².

In Hudíyo dimuupí²in t'owa-á iví²gedá ovâyit'ôe²an.

T'owa-á iví²piyá dívíwhäyü wa² náä oepáa k'aydi nayí² ihaydíbo².

Hedá oe kw'áye sa²wó² naná² deepiyá napee.

Wên hôeyó²in háhkannin dipowagít'óe

4 1I Yä²dâa²i P'oewäqähâäho thay²eedi natú i t'ä²gi thaa napowa²ä² ihaydi wên t'owa inbí whäyü Yôesiví²piye dâyyoegikankhâymaa hedí kin díví²andiho ovâyit'óyankhâymaa in t'owa in dihôeyó²in p'oewäqähâädi ovâymaa²in, hedá ná²in yä²dâapí²in p'oewäqähâäví háhkanho dâyséegí²ámí. 2Ná²i háhkandá wên hôeyó²in t'owa paa waagi²inbá dívíyánúmáa²in dimuu²indi wé²ge²in t'owa ovâyhá²ámí. Ná²in yä²dâapí²in háhkannindá wí to²wí iphahánúdí na²ôepóedí háabo nataachanpo²pí² waagi²inbá dimúní, indá yä²dâapí díví²o wänbo wíditaachanpúwípí. 3Gá kinnân: T'owa ovâykhâäakankhâymaa dívíkhó²yâä-ídí, hedá ovâytu²âäámí wáy wí koegí²-á wídâyk'óe-ípi. Hewänbo Yôesi Tádá-áho ná²i hääwí imági hedánho in to²wên iví²piye² dívíwhäyunde²indáho in ta²gen dínhanginná²nindi ná²i hääwígí² óekú²daa²ámí hedá dâyk'óe-í. 4Hääwí t'áhkí Yôesi Tádádí dímagí²i-áho híwó²di namuu, hedí äyyoegí²ámíví²wedí äyhóní, igí² Yôesi Tádá äykú²daa²andi. 5Hedí ná²i hääwí-á híwó²di namuu gá Yôesi Tádá han natú²dân, hedá äyhónde² ihaydi ívíyúusu²o².

Wí Jesus-ví híwó²di t'ôe²i háa unkhây²ä² í²ámí²in

6Ná²i hääwí üdi in méesate²in t'owa ovâyhá²ámí, hedí handídi Christ Jesus-gí² híwó² bit'ôe²ámí, hedí ná²i Yôesi Tádáví hí² ívíwhäyunde²i-á hedá ná²i híwó²di háhkan náa²a²ginnandi-á koegí² waagi²bá

namúni wóekaymääní. 7Hewänbo ná'i hí' pehtsiye waagi²bá namuu²i-á wínaa²áyíngi²ámípi, ná'i hí²dá t'owa-á Yôesi Tádávi²wedá ovâywänpiyâ²o. 8U-á shánkídí úkhây²á² bikhâá²-í'in uví wówátsi mánhúuwídí Yôesi Tádá nada² waabá. 9Ná'inbí túu²ú áykay²ámídí ívíkhâádedáho², háyda² gínchâ²púwí, hewänbo háa Yôesi Tádá natsonpóe waa ná'inbí wówátsi áyhondáho háäwí t'áhkígí² gínchâ²muu, hedí gínhanginná ta²gendi ná'inbí wówátsi náä náä oepáa k'aydi hedá in wówátsi na²á²indá wá² híwó² gínpuwí²in. 10Ná'i tuu wítumáa²i-áho ta²gen namuu, hedího t'áhkí náaséegí²ámí. 11Hedánkun hânho ívít'ôemáa hedá ívíkhâáde², gínhanginnândi Yôesi nawówáyi²i-áho ikhây²máa²in háa natú waa. I-á i aywondi namuu t'áhkí t'owagi², hedí in Christ-ví²piye² dívíwhâyunde²indáho² ovây²aywonde². 12Nakhây²á² údi t'owa ná'i háäwí í²gedí ovâyhá²ámí²in, hedá ovayyôení kin dâ²yámí²í.

12Tobáháa ts'áqabibo² unmuu wänbo híwó² uví wówátsi mánhúuwí hedânho t'owadi wíwóe²a²gínhanú-ípí²í, hedího uví wówátsi híwó²di úmuu²diho in Christ-ví²piye² dívíwhâyunde²in ovâykeeyámí háawin dínkhây²á² dimúni²in. Háa dívíhée²ámí waa ovâykeeyámí, hedá háa dívíkanhúuwí waagá, hedá háa t'owa ovâyseégíhúuwí²indá, háa Yôesi Tádávi²piye² dívíwhâyú²bé-í²indá, hedá háa yá²dâa²indá² dimúni²indá. 13Hedí uví²we opówá píhay nakhây²á² in t'owa i méesate ee diwé²gekwo²nin Yôesi Tádávi² ta²nin diwedi ovây²tuu²áámí²in, hedá ovây²tumakhemá²ve-í²in, hedá ovâyhá²ámí²in. 14In Yôesi Tádávi² tukhe²mindí wóhée²andi in méesate²in tsonnindá uví²di dívímankw'ódí²di Yôesi Tádádí háawên híwó²nin wóemági hedânho ívít'ôe mán²ámí²í, hedího náä-á ná²in wóemági²indá úkhây²á² híwó² mán²áyíngi²áámí²in. 15Ná'i háäwí ipiye² bikhâá²-í, hedá bipimááni kin náa²ámí²í, hedânho t'owadi wóemúni²í háa thamuwaa u shánkí híwó² náakanhondi. 16Nakhây²á² bí²áyíngi²ámí²in háa uví wówátsi mánhon waa hedá háäwí ovâyhá²o²i-á. Kin bí²áámí hedânho wí²bo bí²aywoení²í hedá in to²wên wónt'óyande²indá wá² ovây²aywoení.

Háa Timothy-di in méesate²in t'owa ovây²má²ve-í waa

5 1In sená² uví shánkí saydôe dimuu²in údi ovây²tumakhemá²adá t'aygí²di wí²ovây²hée²ámí²pi, hewänbo shánkí²dí ovây²hée²ámí uví tádá mánhée²o waagibá. Hedá in shánkí ts'áqamin sená²dá uví tí²úuwí mánhée²o waabá ovây²hée²ámí. 2Hedí kweeyôe ovây²hí²máadá uví yíyá mánhée²o waabá ovây²hée²ámí, hedí shánkí ts'áqamin kwiyá² unbí tí²úuwí mánhée²o waabá ovây²hée²ámí, hedí ovây²hí²máadá yá²dâa²i² ánsaadá² mánmá²ve-í.

3In kwiyá² inbí sená² dínhan²nin wíyá tóebo wídín²ánpí²dí ovây²áyíngi²ámí. 4Hebo wí kwee ívít'ôe ún²hándi² ún²áykw'óndi háa ún²sa²yáa²áykw'óndi, ná²in áy-á dínkhây²á² páadé inbí k'aygi dithaa²in ovây²áyíngi²ámí²in hedí handí²diho

dihâhpúwí Yôesi Tádá óe²a²ginhûuwídí. Kindidiho⁷ inbí yíyá²indá sa²yâa²indá ovâywáywá²ânde waabá díví²âamí, hedá wá² Yôesi Tádá-á óehfchannamí. ⁵Wí kwee iví sen ûnhândí², tóebo wí²ûn²ânpídí óe²âyîngí²amídí, hedího wí²bo namuu, i-áho pín ta²ge haydi natsíkha Yôesi Tádádí óekhâge²namídí hedí khû-á thaa-á iyûusu²o Yôesi Tádá óekhâge²da²máadí. ⁶Hewânbo i kwee iví sen ûnhândí-á igí²da² ipihfchanmâânídí iví wówátsi ihondáho², i-á ho nachuu waagi²bá namuu tobá wa²di nawówayi wânbo². ⁷Ná²i háäwí díví²amídí ovâyöení hedânho to²wí wânbo há²to ûnkoedí-ídí natúnídí híwó²wídíví²opí²in. ⁸T²âhkídíbo dínkhây²â² inbí t'owa ovây²âyîngí²amí²in, shánkí wânbo inbí k'aygiwin. Wí to²wí kin i²opídá iví whâyü Christ-ví²piye² iyoegi²an waagibá i²o², hedá wí to²wí hânhay wânbo iwihâyundepí²ví shánkí p'ândíkí²-á namuu.

⁹In kwiyâ² inbí senâ² dínhânnin diwedí wáy wênda² inbí khâwâ ovâyta²kw'ôení hedânho khâge² dâyhónídí, indá kí²minnânho dimúni: Sígintâ (60) paayo iwedi diphademuu²in, hedá wa²di inbí senâ² dínwówayí² ihaydíbo² indádí híwó² dithá²de²in, ¹⁰hedá inbí²gedá t'owa-á dínhanginná háäwí híwó²dí díví²annin, kin waabá: Inbí áyyââ híwó²gí dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwó²dá dâyséegí²an; tobá háäwí namúni wânbo-á Yôesi Tádáví t'owagi²-á ovây²an; in t'ôephade iwe dikw'ó²nindá ovâykhâge²nan; hedá háädi wânbo dívísó²dêe t'âmâgí² híwó²di wê²ge²i háäwí díví²amídí.

¹¹⁻¹²Hewânbo in shánkí ts'aamin kwiyâ² inbí senâ² dínchuu²indá wí²ovâykhâwâta²kw'ôenípí, indá wáy kay²i taachan inbí túu²ú dínmuu iwe dâymá²ve-í hedí wíyá dikhóhstsaada²púuwí, hedího háa Christ-gí² páadé dívítuu²an waa wídíví²opídí t'owa inbí²gedí ditúni híwó² wídíví²opí gin. ¹³Háa ma²di wá² baa²in dipúwí, hedá oepiyá náäpiyá diwânpiyêení. Hedá iwedá ma²di shánkí p'ândíkí²indá dipúwí, t'owaví²gedí t'âmâgi dihí²yêení, hedá wídín²âyîngiwó²nâhpi í²gá dívítomá²ve-í hedá háäwí dínkhây²âhpi² ditú²be-í. ¹⁴Hedânho otú² shánkí híwó² namúni²in in shánkí ts'aamin kwiyâ² inbí senâ² dínchuu²indá dívíkhó²yâa-ídí hedá dâv²âykw'ôení, hedá inbí k'aygi dâv²âyîngí²amí, hedânho in to²wên na²inbí²piye² háa dichâa²in háabo yanákí tuu namuu²i wídâymá²ve-ípi na²inbí²gedí ditúnídí. ¹⁵Wáy wên ná²in shánkí ts'aamin kwiyâ² inbí senâ² dínchuu²indá Yôesi Tádáví p'ôegedí dívíyâa²an, hedího i Penísendi Satan-bí p'ôege í²gá dimän.

¹⁶Hewânbo wí kwee Christ-ví²piye² iwihâyundedi hedá ûnmaatut'owakw'ôndá wí²bo diyoekandee²in, i-á ûnkhây²â² ovây²âyîngí²amí²in. Kindidi in wê²ge²in méesate²in t'owa báyéki t'ôe wídínpúwípi ovâykhâge²namídí, hedá shánkí dínkoedí-í ovâykhâge²namídí in wê²ge²in kwiyâ² inbí senâ² dínchuu²in wíyá tóebo wídín²ânpí²in ovây²âyîngí²amídí.

Háa in méesate²in t'owa²di inbí tsonnin ovây²ymá²ve-í waa

¹⁷In méesate²in tsonnin dimuu²indá híwó² inbí t'ôe dívíkanmáadí híwó² ovâywá²âa-í²in nakhây²â², hedí in hânho dívít'ôe²o²in Yôesiví hí²

ònt'òe'ámídá ònhá'ámídá shánká ovâywá'áa-í. ¹⁸Yòesi Tádáví tã'nin diwe hanbá natû'. Kinnân natã'muu:

Wí wéyu itã'ã'ts'ádinde'i-á wíwínsówhi'ámípí hebo bínhúumääni. Hedá wá' natû', nakhây'ã' wí to'wídí it'òe'o'i-áho óewá'áa-í'in.

¹⁹Wí'đã' wí to'wídí wên háawên híwó'pí'in wí méesate'i tsondi ònchãnundedi wínâat'óyaanípí. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwó'pí i'annin ditú'díđã'mânho ovây't'óyaaní. ²⁰Hewänbo ta'gendi wí méesate'i tsondi' it'aywó'kanhondáho', in méesate'in t'owa t'ãhkíví páadépiyebo iví t'aywó'di nãatu'ã'amí, hedânho in wé'ge'in méesate'in tsonnin dikhuwòeda'ídí dívít'aywó'namídí.

²¹Yòesi Tádáví páadépiyebo', hedá Christ Jesus-ví páadépiyá, hedá in makówáwin t'òepã'ãã'in Yòesi Tádádí ovâyde'manninbí páadépiyá, kay'indi wítumáa, ná'i ho wítu'andí' nãa'a'ginnamí, hedí wí'bo wí'untúnípí wí to'wíwí'gedí háa híwó' háa híwó'pí i'annin útã'gendihanginnáhpídíbo', hedí wí'untúnípí wí to'wí híwó'di namuu'in nãawãnpihídíbo'. ²²Wíwíwó'onnamípí wí to'wíwí'di bimank'úwídí méesate'i tsondigí' nãasóge-ídí. Kin bí'andi heyãa i-á t'aywó'to'i-ân namuudá, u-áho' iví t'aywó' iwebá bitóe'ó waagibá bí'o'. Bipi'áyíngi'ámí hedânho yã'dãa'íbo unmúnídí.

²³Hãyánnanho unhaypóe, hedího nãa p'oeđã' wínãasúwã'bé-ípí, hewänbo wí híyãã méena'ây wá' nãawóení hedânho wí'unsihaypúyã'bé-ípídí.^b

²⁴Wáy wên t'owa-áho kee'eediho dívít'aywó'do', hedího ná'i hããwí díví'o'i-á nahanginpo' wa'di ovâyttuyó'diwekánpídíbo'. Hewänbo wáy-á wên t'owaví t'aywó'di-á tí'úugédânho nats'anhanginpo'. ²⁵Hedí híwó'di hããwí t'owa díví'odá hanbá napo', wesebo nahanginpo', hewänbo tobá nãa wesebo híwó' wínahanginnáhpí wänbo', wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

Háa in pant'òe'in dínkhây'ã' díví'ámí'in

6 ¹In to'wên pant'òe'in dimuu'in Jesus-ví'piye' dívíwhãyunde'indá hããdi wänbo t'ãhkí dínkhây'ã' inbí tsonnin dâya'ginhúuwí'in, hedânho t'owa yanákí wídívíhí'má've-ípídí Yòesi Tádáví'gedí hedá iví háhkan ttu ùnmuu í'gedá. ²Hedí inbí tsonnin Jesus-ví'piye' dívíwhãyundedáho', in pant'òe'in wídínkhây'ã'hpí ovây'a'ginhánú-í'in tí'úuwín páadé'in diwãnpimuudíbo', hewänbo dínkhây'ã' ingí' shánkí híwó' wänbo dívít'òe'ámí'in, gá ná'in tsonnin in panbí t'òe iwedi híwó'di dâyhónde'indá Christ-ví'piye' dívíwhãyunde'in wá' dimuudân, hedá Yòesidá ovâyséegí.

^b Inbí p'oe-á wáyýedí sũwãgí' híwó'di wídínmuupí, hedího' iwe dâyméenawónde woegí' namúnídí.

I chä' wäphade wí'äyséegi-ípi

³Nakhây'ä' üdi in t'owa ovâyhá'ami'in hedá ovâyödeni'in ná'i hääwi dívíkanhúuwídi. Ma'di wáy wíyá to'wída piháa ovâyhá'o', hedá i ta'gen tuu Na'inbí Sedó Jesus Christ natú'i-á wí'ovâyhá'opí, hedá wá' wí'ovâyhá'opí háa Yôesi nada' waagi dívíkanhúuwídi. ⁴Kí'min t'owa-á dívíwänpíhuude', hedá hääwi wänbo-á wídinta'gendihanginnáhpí. Inbí ánskaa-á híwó'di wídnmuupídi t'ámägi' hääwi i'gedi ditsikayi' hedá tuu i'gedida'ba dituhányi'. Iwedího dithúupo' hedá t'ayda' dívímáa, hedá wí'ná táyevi'gedi yanáki dívíhí'máa, hedá di'ánde' in wé'ge'in t'owa-á yä'däapí' ánskaa'da' dínmuu'in. ⁵Inbí ánskaa dínpedeemuudi hedá in ta'gen namuu'in dínýaapóedí dívíwänpít'aymáa. Indá di'ánsaapo' Yôesivi khuu ipiye' dívíwänpiwhäyundeibo dikodit'owapáa-i.

⁶Hewänbo in to'wên Yôesivi khuu ipiye' dívíwhäyunde'indáho dihíhchaa i hääwi dínkw'ó'didibo', hedího kodit'owa waagi'inbá ho dimuu. ⁷Gi'äypuyä ihaydi hääwi wänbo wí'âymaapí náa oepáa k'aydipiye', hedí gichuu ihaydi wänbo-á náa oepáa k'aydi iwedi háäbo wí'âykhuwakhâymaapí. ⁸Hedího koegi'-á awegi'-á gínkw'ó'dá gínkhây'ä' gichanpúwí'in híwó' hay gínkw'ó'nin. ⁹Hewänbo in to'wên dikodit'owapáa-i'in diwänpida'in dimuu'indá yä'däapída' dívíkanhúuwí'in dichanpo', i hääwi dida'i dâyhónídi. Inbí t'aywó'di dínmúní'idi wên phay ovâyk'ú' waabá dínpóe, hedí iwe diwhêe. Indá díví'ánskaa'apídi'bo' i hääwi ovâywänpiwhähkangít'óe'i dida', hedí ná'i hääwída áagépiye' ovâywháve-i hedá pedee iwe ovâytdeni. ¹⁰T'owa-á dâychä'séegídi hääwi t'ähki híwó'pí'da' dívítsiye'o'. Wáy wéndáho' hânho dichä'da'dího' inbí whäyü Yôesivi'piye' dínmuu iwedi dívíhänge'an, hedího wí'bo báyéki dívípiwhá'an.

Paul-di Timothy óetumakhe'an híwó' i'ámídi

¹¹Hewänbo Timothy, ü-á Yôesi Tádáví' unmuu, hedího ná'i híwó'pí' hääwi namuu iwedi biyáatä'ä-i. Shánkídi bikhä'ä-i uví wówátsi ta'ge mänhúuwídi hedá háa Yôesi nada' waagá uvíkanhúuwí, hedá Yôesivi'piyá biwhäyuhúuwí, t'owa-á ovâyséegíhúuwí, biyä'ä'ami tobá úkháamän wänbo', hedá t'ayyaa'i-á wí'unmúnípi. ¹²Wí ää'i háa wí tsaa'i'íkhä'äde' waabá ü wá' kay'indi bikhä'ä-i híwó' uví wówátsi mänhúuwídi. Yôesi Tádádí wóetukánnan in wówátsi nahánde'pí'in mänkéyídi, hedí báyéki t'owavi páadépiye'bo untú Jesus-ví'piye' biwhäyunde'in, hedího in wówátsi nahánde'pí'in iweho bitsaakéeni. ¹³Náa hääwi Yôesi Tádáví páadépiye'bo wíyöeni, i-á hääwi t'ähki nawówámmu'i' nawówátsipáyi', hedá Christ Jesus-ví páadépiye'bo-á, idá Pontius Pilate in ta'gen óetu'an Pilate-ví páadépiye' nawin dihaydi. Kinnán úkhây'ä' bitsiye'ami'in: ¹⁴I tsontuu wóetu'andi' náa'a'ginnamí, hedánho uví wówátsi híwó'ninda'

úmúní hedá to²wídí wänbo-á hääwí i²gedá há²to wönchänú-í. Kin bikanhúuwí Na²inbí Sedó Jesus Christ nawáy²äá pihay. ¹⁵Häädí²i thaa idé²man dihaydihó Yôesi Tádádí Christ óekeesogekhâymaa. Yôesi Tádádáho namuu i na²indi ây²a²ginmääni²i², ibá t²âhkívi shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyi² t²âhkí wé²ge²in tsonnin dimuu²inbí²wedí, hedá ibá-á in kw²áye dimuu²inbí²wedá shánkí kw²áye²i-á namuu. ¹⁶Idá²mân hânhay wänbo há²to nachúu-í, idá² wí²bo nakohtayná² diwá na²án, ná²i ko-á hânho nakaydî tóebo há²to ee nú² iwepiye² ihädí-í. To²wídí wänbo wáymúu wänbo wí²óemú²pí, hedá to²wídí wänbo-á hânhay wänbo-á há²to únkoedí-í óemúni²in. Yaho kw²áye âytegé-í hedá häädí wänbo-á na²inbí tsondi-á gínmúni. Hamân

In kodit'owa dimuu²in háa dínkhây²ä² díví²ámí²in

¹⁷In to²wên kodit'owa dimuu²in báyéki náa oepáa k'aydiwi hääwí dínkw²ó²nin ovâytu²äámí wídívíyengi²äámí²pí²in, hedá wídí²äanípí inbí chä²dá hääwí t²âhkí i²gedá ovâykhäge²nâamí²in, gá inbí chä²dáho häädí nanân wänbo dínháanidân. Hewänbo shánkí dínkhây²ä² dívíwhâyú-í²in Yôesi Tádádánho ovâykhäge²namí²in. Idânho ná²i báyéki hääwí na²in t'owa dímä² díhíhchannamídí. ¹⁸Ná²in kodit'owa dimuu²in ovâytu²äámí híwó²gí dívíkanhúuwí²in. Indá báyéki hääwí híwó²di dínkw²ó, hedího dínkhây²ä² báyéki híwó²di-á díví²äámí²in, hedá inbí hääwí iwedá wídihäakhä-í²pí, hedá wé²ge²in t'owa-á dá dívíwiyé-í. ¹⁹Kin dívíkanhondáho inbí híwó²di tsiyekan dínmuu²i-á wên kay²in tepú waagi²bá namúni inbí wówátsigí², hedí hääwí shánkí nachä²muu²i dâyte²kw²óe²ó waagibá díví²ámí, gá handídi in kodí²nin wówátsi namúni²in dâykéyidân.

I t²ä²gi hí² Paul-di Timothy óntä²nandi²

²⁰⁻²¹Timothy, hä²in háhkan Yôesi Tádádí uví mange wönyoe²annin náa²âyíngi²ámí. In to²wên Yôesi óe²a²ginpí waa dívíhéé²o²in wí²ovây²t'óyaanípí. Inbí hí² dínmuu²i wídínchä²muupí. Hedá in to²wên háa dívíhéé²o²in ihaydá² dâye²egó²o²in wänbo-á wí²ovây²t'óyaanípí. Indá dí²ánde² hääwí dínhanginná²nin, hewänbo ta²gendi wídínhanginnáhpi. Wáy wên há²min t'owa-á in ta²gen whâyü namuu²in diwedí dívíyâ²an. Yôesi Tádádí iví séegíshkanä-áho wovây²määni.

IN EEDI²IN TA²NIN PAUL-DI TIMOTHY ÔNTA²NANNIN

1 ¹Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'òekhuwa²i-ân omuu, Yòesi Tádá natsonpóedí kí²bi² omúni²in, hedânho t'owa dovâyt²òe²âamídi Yòesi Tádá iví tuj imági²in to²wên Christ Jesus-ví²piye² dívíwhâyunde²indáho in wówátsi nahánde²pí²in ovâymâáni. ²Ná²in ta²nin naadi u Timothy wînta²do², u-á naví ay waagibá wíhâa hedí wíséegi. Yòesi na²inbí Tádá-ádí hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-ádí séegíshkaná wóemâáni, hedá uví²piye² nashkanápúwí, hedá wóekhâge²namí ánsaaginpídíbo² unchâ²nídí.

Timothy-ví²gedi Paul i²ánshaamáadi Yòesi Tádá óekú²daa²o²

³Naa Yòesi Tádá dókú²daa²o², i-á namuu iví t'òe dônkanmáa²i², hedí dîhanginná pín ta²ge haydi kin dáyo²in, naví thehtáy pahpá²in díví²an waabá. I dókú²daa²o² u² unmuudi, khuu-á thaa-á ugi² dáyyúusu²odi. ⁴Naa hânho oda² wíyá wímúni²in hedânho ohíhchanpúwídi, uví²gedi báyéki ánsaa dînpóya²di háa bisíhtâä²in ânwiye ihaydi. ⁵Hedi dáyo²ánshaa²o² háa Jesus-ví²piye² ta²gendi biwhâyunde²in. Páadé uví sa²yâa Lois hedáhá² uví yíyá Eunice-á inbí pí²ná khó²yé-á dänwhâyü, hedá naa dîhanginná u-á wá² hanbá biwhâyunde².

Paul-di Timothy óetu²an Yòesiví tuj t'owa híwó² ovâyt²òe²âamídi

⁶Hedânkun u wí²ánshaakannamí, naa uví p'ó²dé dáymank²ú² ihaydi Yòesi Tádádi wí háäwí wóeyôn mân²âamídi. Nää wíyá bipimâáni háä²i t'òe híwó² mân²âamídi, páadé ihaydi bitsiye²o waagibá. ⁷Yòesi Tádádi na²in khuwôeda² wídímápipí na²inbí pí²ná khó²yé, hewânbo kay-áho dímä², hedá díkhâge²do t'owa âyséegímá²ve-ídi, hedá hangintandá dímä² na²inbí wówátsi híwó² âyhúuwídi.

⁸Hedího wí²unwôeda²ípi Nanbí Sedó Jesus-ví²gedi t'owa ovâyt²òe²âamídi, hedá wídíwôeda²ípi tobá iví t'òe dôn²odi²bo dípansóge wânbo², hewânbo shánkídi naa t'òephade iwe o²án waagibá un wá² unkhâyímúni mánt²òephadé-ídi Yòesi Tádávi híwó²di tuj t'owa

ovây^tôe²amídí, hedí Yôesi Tádádáho kay wóemääní kin bi²amídí.

⁹Idánkunho na²in dín²aywon hedá íví²inda² gimúnídí dítukánnan. Hedí kin i²an wên háawên íví²annin namuudí²dá²bá yoe, hewänbo báyékí séegísehkanä imáadân. Hân²oebo wa² hääwí nakhí²yenpídí²bo wí²bo í²ánshaamági kin i²amídí, Christ Jesus-di dínkhây²máa²in namuudí.

¹⁰Hedí nääho Yôesi Tádádí ná²i séegísehkanä na²in dínkeyan Christ Jesus-á napówá ihaydi dín²aywoenídí. Christ-dáho in chuwa namuú²in na²inbí²wedá dín²yáa²an, hedá handídá dínkeekw²ódi hádídí Yôesi Tádáví híwó²di tų aywhâyunde²di ná²in wówátsi nahánde²pí²in áykéyídí.

¹¹Hedí Yôesi Tádádáho naa díso²ge t'ôekhuwa²i-á hedá háhkandi-á omúnídí, íví híwó²di tų únmuu i²gedí t'owa dovây^tôe²amídí. ¹²Hedí ná²i t'ôe dáy²o²i namuudí naa t'ôephade iwe nää o²án. Hewänbo tobáháa kin dínpo² wänbo wó²wóeda²pí, dínhanginná²ndi to²wíví²piye² naa dáywhâyunde²in, hedá híwó²dá dínhanginná i-á únkoedí²in i háawí íví mange dónyoe²andi² dín²áyíngi²amídí i t'á²gi thaa napówá píhay. ¹³Naadi wínthayyan háawin in ta²gen háhkan namuú²in, hedího u-á úkhây²á² ná²in háhkan diwebá bitsaakêení²in. Hedí kin bi²ódi in whây²u-á in séegí-á Christ Jesus napäyí²i náahúwí. ¹⁴Ná²i híwó²di hääwí Yôesi Tádádí uví mange wónyoe²andi² män²áyíngihúwí. I Yá²dáa²i P'oe²wa²hâ² na²inbí pí²ná khó²yé gínthaa²ídáho wóekhâ²ge²namí kin bi²amídí.

Wáy wëndi Paul óeyoe²an hewänbo Onesiphorus-dá yoe

¹⁵Úhanginná t'áhkí in Asia nangewin t'owadi naa díyoe²an, Phygelus-ádí Hermogenes-ádí indi wänbo díyoe²an. ¹⁶Na²inbí Sedóví²piye² dáyyúusu²o² in Onesiphorus-ví k'aygi²inbí²piye² nasehkanápúwídí, idá naa háyáannan²ho díbo²aawówa²an, hedá tobá náä pan tewhá ee ow²hi²án wänbo wídíwóeda²pí. ¹⁷Nawóeda²íví²wedí náä Rome-piye² na²áä, hedí napówá ihaydá ihe²yí²díbo naa dítųwámáa díshaa píhay. ¹⁸Naa dáyyúusu²o² owáy i t'á²gi thaa napówá ihaydi Na²inbí Sedó íví²piye² nasehkanápúwí. Úbo híwó² úhanginná, oe Ephesus búu²ú iwe i-ádí naa-ádí gayi² ihaydi idi báyékí díkhâ²ge²nannin.

Timothy únkhây²á² híwó² Yôesigi² it'ôe²amí²in

2 ¹Navi ay, Christ Jesus-di íví séegísehkanä únmuu²in dí²mági, hedí ná²i²indibá wóekay²amí. ²I hääwí naadi báyékí t'owa dovây²há²andi² unt'oe, hedí náä ná²i unt'oe²ibá wây-á t'owa ovây²háhphadé-í, indá dínkhây²á² háädi wänbo t'áhkí háa dínwó²nân waa dívíkanhúwí²indá dimúní²in, hedáhá² indá wa² dínkoedí-í wé²ge²in t'owa-á ovây²há²amídí.

³Ú-á wí sundado Jesus Christ-ví² waagi²bá unmuu, hedího naa dont'ôephadende waagibá u wá² úkhây²á² unkhây²múní²in igí² mänt'ôephadé-ídí. ⁴Wí sundado namuú²i-á wa²di háa óeyôn waa i²odíbo há²to iwedi iyáa²amí i²amídí háa in sundado dimuupí²in díví²o waagibá,

gá iví p'ó'édéí' ihíhchannamí'in nada'dân. 5 Hedá to'wí i'á'adâamâa'i-á hâa ûnkây'â' waa i'á'dâa'opídâ há'to hääwí in dit'anpo'in ovâyma'i' óemâáni. 6 Hedá wí to'wí nava iwe báyéki it'óe'andi-á ûnkây'â' i páadé'i namúni'in i hääwí napaa iwedí ihónídi. 7 Híwó' bi'ánshaa'amí ná'i wítumâa i'gedi, hedânho Na'inbí Sedódi híwó'di ka'powa wóemâáni hääwí t'âhki útáy'i' unka'pówa-ídi.

8 Jesus Christ-ví'gedi bi'ánshaa'amí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iwedí'ibá namuu. Ná'i-ân namuu i híwó'di tų iví'gedi t'owa dovây't'óe'o'. 9 Ná'i tųbá namuudi t'óephade iwe o'án, hedí wí yanákikandi waagibá náä pan tewhá iwe owhi'án, hewänbo Yôesi Tádáví tų-á ûnkaydi wí'ûnwhimuupí. 10 Tobá hâa naa dînpó' wänbo dáyy'â'ó' in Yôesi Tádádí ovâyde'mannin dimuu'in dovâykhäge'namídi hedânho in wá' Christ Jesus-di ovây'aywoenídi, hedího hânhay wänbo t'âhki sa'wó'da' naná' diwe dithâa-í. 11 Ná'i hí' náä otúní'i-á ta'gendá' namuu: Christ-ádí gichuudá i-ádí'ibá wáy na'án diwebá giwówákwó'ni. 12 Ívít'óephadey'â'andáho', i-ádí wé'ge gitsonyêeni. Hewänbo i wí'âytaapí gin gitúdáho', i wá' natúní na'in wänbo-á wídítaapí'in. 13 Tobáhâa na'in hâa gínkhây'â' waa wí'ívi'anpí wänbo', i-áho hâädi wänbo t'âhki hâa ûnkây'â' waa i'o', gá wí'ûnkoedípídân i'egó'amídi iví hí' natú'in.

**Timothy in ta'gen namuu'in ihúuwí'in ûnkây'â',
hedí in ta'gen namuupí'indá iyoe'amí**

14 U-á úkhây'â' in méesate'in t'owa ná'i hääwí wítu'an ni'gedi ovây'ánshaakannamí'in, hedá Yôesi Tádáví páadépiye' kay'indíá ovâytu'â'amí tų i'gedída' wídívítuhánmá've-ípi. Han dívítuhkanmáadáho' wídínchâ'muupí, hedí in to'wên dívít'óyande'inbí ánshaa-á ovâywänpipedee'o'. 15 Hâädi wänbo uví t'óe áyîngídi mán'â'amí hedânho Yôesi Tádá natúnídi híwó' bi'annin, hedá hâa bí'o'in namuudi wí'unwóeda'ípi, hedá Yôesi Tádáví ta'gen tų ûnmuu'i t'owa ta'ge ovây't'óe'â'amí. 16 In t'owa Yôesi dâya'ginpí waa dívíhée'o'inbí'wedí hedá to'wên inbí hí' dínchâ'muupí'inbí'wedí biyâ'amí. Ha'wâa'i hí'dí t'owa Yôesiví'wedí shánki ovây'â'o'. 17 Wí phée nawówa'pí' nawadedí'dá i khowa óehá'dândo waagibá, ná'in t'owaví hí'-áho t'âmäpiye' dínwadedí', hedí handídi t'owa ovâyhá'dândo'. Hymenaeus-ádí Philetus-ádí wên wíye senä' damuu in ha'wâa dívíhée'o'in diwedí. 18 Indáho in ta'gen namuu'in diwedí dányâ'an. Kinnân datú': Christ-ví'piye' ívívihâyü ihaydího giwáywówápóe waabá ho gínpóe, hedího owáy gichuu ihaydáho na'inbí túu'ú wígiwáywówápúwípi. Inbí tųđiho báyéki t'owa inbí whâyü iwedí ovây'âakanhon. 19 Hewänbo Yôesi Tádáví tų ûnmuu'i-áho wên kay'in tepú na'ingí' dínk'ú' waagi'inbá namuu, hedí iví ta'nin diwe kinnân ûntá'muu:

Na'inbí Sedó-áho ûnhanginná wé'in iví t'owa ûnmuu'in.

Hedá kindá wá' nata'muu:

To'wên t'áhkí ditú'nin Na'inbí Sedóví'in dimuu'indáho
dívít'aywó'kanwóyí'ní'in dínkhây'á'.

²⁰Wí kodit'owa namuu'ívi tewhá ee wí sá'áwé únsaa óedodi háa kwá' ts'á'ídi napa'andi', hedi ná'i sá'áwé-áho i háäwí shánkí híwó'di namuu'í' óesaa'ígi' namuu. Hewänbo wá' wíyá sá'áwé-áho phédá nap'odá napa'andi' nasaa, hedi i-áho i wäphphade híwó' namuupí' háäwí óesaa-ígi'-á namuu. ²¹Hääwí yá'dâapi' namuu'ívi'wedí ívíyâa'andá, handidi i sá'áwé háäwí híwó'di óesandi waagi'bá gimúni, hedá Na'inbí Sedóví'indáho ta'gendá gipúwí, hedi idiho wí t'óe dímmâni igí' ívi'ámídi, hangí' ívikhây'odi, hedi ná'i t'óe dímmâni-á híwó' ívi'ámí.

²²Ná'i híwó'pí' taachan wáy wên e'nún dâymáa'ívi'wedí óyâa'an. Shánkídi bikhäi-í uví wówátsi ta'ge mánhúuwídi, hedá Yôesiví'piye' biwhây'bé-ídi, hedá t'owa-á ovâyséegíhúuwídi, hedá indádá tsäaginpídi'bo-á untháa-ídi. Kin bí'andá in to'wên yá'dâa'in inbí pí'ná khó'yé dimuudi Yôesiví'piye' dívíyúusukanmáa'in waagi'nbá unmúni. ²³T'owa ánsaapi'in dimuu'in hedá háäwí wänbo wídínhanginnáhpí'in dimuu'indá dívítúhkandodi wí'ovây't'óyaanípi. Ha'wâa'í hí' dâypiyemáa'in dimuu'indá wí'ná táye dívíwänpit'ayyaa'o'. ²⁴Hebo to'wên Na'inbí Sedógi' dívít'óe'o'indá wídínhây'áhpí t'aytúhkannin dímuní'in, hewänbo shánkídi t'áhkí t'owa-ádi híwó'nin dímuní, hedá híwó'nin háhkannindá bo'atá'indá dímuní. ²⁵Dínkhây'á' in to'wên Yôesiví hí' ónséegí'opí'in ovâythayyámí'in piháa díví'o'in, hewänbo kin ovâythayyodi t'ayginpídi'bo' ovâyhée'áámí, hedi ma'dânho Yôesi Tádádi ovâykhäge'namí inbí t'aywó'di dâyyoe'ámídi, hedânho in ta'gen namuu'in diháhpúwídi, ²⁶hedi kindíáho inbí hangintan dâywáykéyí, hedá Penísendiví'wedáho dívíyâa'ámí. Idá wên phay ovâyk'ú' waagibá i'andi iwe diwhêe, hediho ívi pan waagi'nbá dipóedí háa natú waa ho díví'o'.

Háa napúwí'in i t'á'gi thaa napowa'á' ihaydi

3 ¹Naa oda' ná'in wítukankhây'ímáa'in úhanginnání'in: I t'á'gi thaa napowa'á' ihaydi báyéki kây'in napuwagít'óe. ²T'owa-áho wí'bo dívípiséegíkhây'ímáa hedá inbí chä' ní'gedída' díví'ánshaakhây'ímáa. Indá dívíyêngíkhây'ímáa, kw'áye-á dívípítegekhây'ímáa, t'owa-á t'ámägi-á ovây'ütukankhây'ímáa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípi, kú'daa-á wídívimâni'pi, Yôesiví háäwí-á wí'ón'a'geenípi. ³Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovây'séegí-ípi, háädi wänbo t'áhkí dívíyá'be-í'in didá'í, pí'wên t'owaví'gedá yanäki-á dihí'yëeni, háa diwänpichäa waagá dívíkhây'ímáa, háa'wänbo dímuní, hedá i híwó'di háäwí namuu'i-á dâyt'áy-í, ⁴inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá ná'inbí hánmin dínmuu'nbí mangá ovâykáani, díví'ánshaa'anpídi'bo háäwí t'áhkí dívíkhây'ímáa, dívípihúu-í,

Yôesi Tádá dâyséegímá²ve-íví²wedí indá²bá dívípihíhchannamí²indá didá², ⁵indáho Yôesiví²näpiye² dimuu waabá dívíkanhûuwí, hewänbo háawin iví kay ûnmuu wänbo wíđínhanginnánípí. Ha²wâa²in t'owaví²wedí biyâatââ-í.

⁶Wáy wên ha²wâa²in inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úyâ², wáy kwiyâ² ánsshaapí²in dimuu²in dithaa eeye, kwiyâ² báyéki t'aywó²di dâymáa²in hedá t'âmägi² híwó²pí² taachandi ovâykaygimáa²in, hedí ná²in kí²min kwiyâ² in dihôeyó²indá dívísó²đinde² inbí háhkan ovâywhâyü²ámíđí inbí²näpiye² ovâyamá²íđí. ⁷Ná²in kwiyâ²didá in hôeyó²in háhkanin ovâyit'óyandedí háâdi wänbo t'âhkí wíyá shánki dida² dihâhpúwí²in, hewänbo há²to in ta²gen namuu²in dihâhpúwí. ⁸Ha²min háhkanindá in ta²gen namuu²in dâyyoegi²o², hán²oe Jannes-áđí Jambres-áđí Moses-ví hí² dânyoegi²an waabá. Ná²in háhkaninbí ánsshaayâ²đâapí²đâ² dínmuuđi inbí whâyü Yôesiví²piyeho wíđínchâ²muupí. ⁹Hewänbo háa dívíkanhon waa há²to híwó² dínpuwí. Iwebo nakeepúwí ánsshaapí²in dimuu²in, in wíye senâ² Jannes-áđí Jambres-áđí dânpóe waagibá.

Timothy in ta²gen namuu²in ûnhanginnândi híwó² ikanhûuwí

¹⁰Hewänbo údá áyíngidi ho naa dímu² háa dáykanhon waa, hedího úhanginná háäwí in t'owa dovâyhá²o²i², hedá háa naví wówátsi donhon waagidá, hedá háäwí ipiye² dáykhâäde²indá, hedá háa dáywhâyunde²indá, hedá háa dáybo²atâ²o²indá, hedá háa t'owa dovâyséegi²indá, hedá háa dáyýââ²o²indá. ¹¹Hedá dímu² háa t'owadi naví whâyü dínmuuđi díyanáki²annindá, hedá háa indi dít'ôephadekannannindá. I búu²ú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dînpóe. Hebo tobá díyanáki²an wänbo², Na²inbí Sedóđí ná²i háäwí t'âhkí iwedí dín²aywon. ¹²Hedá to²wên t'âhkí dida²in inbí wówátsi dâyhûuwí²in Yôesi Tádá óehíhchanmääníđí, in wá² Christ Jesus-ví²in dimuuđibo ovâyyanákíkanhâymaa. ¹³Hedí ná²in yâ²đâapí²in t'owa dimuu²indá hedá in t'owa dâyhôeyóhá²o²indáho shánki p'ándíki²in ho dipuwagit'óe. Ná²indá wây-á t'owa-á in ta²gen namuu²in diwedá ovâyýâakankhâymaa, hedá in wá² in ta²gen namuu iwedíhá dívípiyâakankhâymaa.

¹⁴Hewänbo ü-á úhanginná to²wíđí wóehá²annin. hedího téegi t'aagi háa unhâhpóe²in diwe hedá háa biwhâyunde²in diwá bitsaqakéni. ¹⁵Híyââ²i unmuu ihayđi waabo ná²i tã²kan Yôesi Tádáví²wedí na²ââ²i² úhanginná, hedí ná²i tã²kan namuu²idíhá wóehá²o² háa Christ Jesus-ví²piye² biwhâyundedí wôn²aywoení²in. ¹⁶Häâwí t'âhkí Yôesi Tádáví tã²nin diwe nata²muu²i-á i Yâ²đâa²i P'oweqahâavi²wedí na²ââ²idí² namuu, hedího báyéki nachâ²muu díkhäge²namíđí in ta²gen namuu²in gihâhpúwíđí, hedá háa híwó²pí² íví²o²in dínthayyamíđá, hedá in ta²ge²in

p'oe namúni'in dínkeeyamídá, hedá haa í'ge ívihuúwí'in díh'á'amídá. ¹⁷Hediho ná'in hâhkan gihâdîho na'in Yôesi Tâdâgi' ívit'ôe'o'indáho hääwí t'âhki gíntáy'i' âymáa hedânho híwó' ígí' ívit'ôe'amídí, hedi hangí' wíyá hääbo wígínte'dée-ípi.

4 ¹⁻²Yôesi Tâdâvi páadépiye' hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ- ví páadépiyá wítumáa kinnân bi'amídí: Yôesivi tuu t'owa ovâytuuphadé-í hedá häädi nanân wânbo unkhâymuní kin bi'amídí. Híwó'pí in t'owa díví'odá ovâythayyamí, hedi ovâytu'âamí ha'wâa wídíví'âamípi'in, hewânbo i híwó'di namuu'ída' dívíkanhúuwí. Häädi waa kin ovâyhá'odi indádí bibo'atâ'âamí. Ná'i kin wâytumáa gá Na'inbí Sedó Jesus-di t'âhki t'owa ovâykeekw'ôenídân haa híwó' haa híwó'pí díví'annin, in diwówayi'indá in ho dichuu'indádí, hedi kin ikhâymaa owáy nawáypówadí nap'ó'dédí'sogedee ihaydi. ³Hediho náä úkhây'â' Yôesi Tâdâvi tuu t'owa ovây't'ôe'âamí'in, gá wáy wí thaa naná' diwáho in t'owa in ta'gen hâhkan namuu'in há'to dit'óyandá'í, hewânbo shánkídí báyéki' hōeyó'in hâhkanin ovâytuwâkhâymaa, hedi dívíwânpihíhchannamídí didá'í ná'in hâhkanindi ovâytu'âamí'in hääwí dit'oeda'ída'. ⁴Hedá in ta'gen namuu'in wídít'ôe-ípidí díví'oyephohtidíkhâymaa, hewânbo i hí' ta'gen namuupí' pehtsiye waagi'ba namuu'i' dit'ôe-ídi díví'oyepohkhúukhâymaa. ⁵Hewânbo u-á úkhây'â' ta'gedá' bí'ánshaa'amí'in, hedá mânt'ôephadendedá biyá'â'amí, hedá t'âmäpiye' unyëëni Yôesivi híwó'di tuu in t'owa ovây't'ôe'âamídí, hedá in t'ôe Yôesidi wóeyönnin híwó'dá bikanhúuwí.

⁶Ná'i hääwí wítu'an gá náäho Yôesigí' naví ûnp'oe donts'ancha'khâymaadân, naví wówátsi dáypâkhâymaa, ihaydiho naná náä oepáa k'aydidi dáyyâa'amídí. ⁷Wí tsaa'í haa wí ää'í hânho isó'dínde waagibá naa wá' dáysó'dée Yôesivi híwó'di t'ôe dön'amídí, hedá haa díyôn waagá dônbowa, hedá i hääwí ívíwhâyunde'i-á dó'âyíngi'an. ⁸Hediho in to'wên díví'âädedi páadé dipówá'in wí hääwí dit'anpo' waabá, naa wá' hääwí naagi' dinte'kw'lódi'i' donkekhâymaa, gá naví wówátsi ta'ge donhondân. Na'inbí Sedó Jesus-á namuu i to'wí t'owa ta'ge ovâytukankhâymaa'i haa híwó' haa híwó'pí díví'annin, hedi idáho ná'i dinte'kw'lódi'i' naa dímääni, hewânbo naada'ba yoe, in wé'ge'in t'owa pín ta'ge haydi óetsikha'máa'in nawáy'ää-ídi, innân wá' hanbá ovâymaäni.

Wên t'owaví'gedi Paul itá'nan

⁹Bisó'dée-í hanwaapídíbo naví'piye' un'ää-ídi. ¹⁰Demas-didáho díyoe'an, i-á ná'i oepáa k'aydiwi hääwí shánki iséegdího', hediho oe Thessalonica búu'úpiye' namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namää, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá. ¹¹Nää-á Luke-da'mân naa-ádi na'án. Mark-á nâamá'í, i-á ûnkoedi naví t'ôe iwe díkhäge'namí'in. ¹²Tychicus-á oe Ephesus búu'úpiye' dósan. ¹³Hedi un'ädi naví k'léwé'in aa oe Troas

búu'ú Carpus-ví'we donyoe'annin dínmá'í, hedá naví tã'di-á wá' dínmá'í, hewänbo shánkídá i púye eedi natã'muu'i tã'di-á.

¹⁴Alexander i kwãk'u'di ihãäwípa'idá naa báyéki díyanáki'an, hedího i híwó'pí' dí'andi namuudi Na'inbí Sedódáho báyéki óetuchänukhâymaa.

¹⁵U-áho hã'i senbí'wedi ó'áyíngi'an, i-á na'inbí hí' t'aygidi iyoegi'andi.

¹⁶Páadé naa dítuýó'diwekándi naa wí'bo dáy'aywoenídí dáyhéé'an dihaydi tóebo wí'iwínúpi naa díkhãge'namídí. T'ãhkídfibo díyoe'an. Naa oda' Yôesidi ovây'owóyé-í'in tobá han díví'an wänbo'. ¹⁷Hewänbo Na'inbí Sedó-á naa-ádí nayidi idân díkhãge'nän, hedá in kay-á dímági t'ãhki iví tuu t'owa dovãyt'ôe'ãmidí, hedího t'ãhki in Hudíyo dimuupí'in iwe diyí'in dit'oe. Hedí Yôesidi naa dín'aywon, wí to'wí wí khänbí wãä iwedi óewhahké' waabá naa dí'an. ¹⁸Hedí Na'inbí Sedódáho t'ãhki i híwó'pí' t'owadi díkhâymaa'in dida' iwedi díwhahkéyí, hedá idá oe makówá wáy i natsonnán diwepiye' bahpíbo díhúuwí. Hãnhay wänbo t'ãhki t'owa dínkhây'ã' kw'áayébo' óemá've-í'in. Hamân.

Wí sengituu namuu'i'

¹⁹Priscilla-á Aquila-á ovãnsengituu'ããmí, hedá in Onesiphorus-ví k'aygiwindá wá'. ²⁰Erastus-á oe Corinth búu'úbo iwóyí', hedí Trophimus-á nahaydi oe Miletus búu'ú iwá dóyoe'an. ²¹Bisó'dêe-í wa'di nate'núpóepídfibo' unpówá-ídi. Eubulus-dá wóesengituu'an, hedá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-dá, hedá t'ãhki in wé'ge'in tí'úuwín páadé'indá inbí sengituu wónsan.

²²Na'inbí Sedó Jesus uví pí'ná khó'yé mänmá've-í, hedá iví séegísehkanä-á wóemããní.

IN TA²NIN PAUL-DI TITUS ÔNTA²NANNIN

1 ¹Naa Paul omuu²i ná²in ta²nin dóta²do². Naa Yôesi Tádávi t'ôe²i hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwa²i-á omuu. Naa dísan in to²wên Yôesi Tádádí ovâyde²manninbí²piye², hedânho dovâykhäge²namídí shánkí iví²piye² dívíwhâyú-ídí, hedá in ta²gendá dovâyhä²amídá, hedânho háa Yôesi nada² waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí. ²In wówátsi nahândepí²in gín²ä²in âytsíkha²máa âykéyídí. Yôesi-á wí²ihôeyó²opí, hedí hán²oebo iví ṭuú imági kí²min wówátsi dímmâánídí, ³hedí híwó² naná² dihaydi í²gedí díhangin²ânnan. Yôesi na²inbí aywondi²i naa díyôn hedá dísóge ná²i ṭuú t'owa dovâytṭuphadé-ídí. ⁴Naadi ɥ Titus wínta²do², ɥ-á naví ta²gendi ay waagibá wíchaa, naa dáywhâyunde²ibá ɥ wá² biwhâyunde². Yôesi i Tádá-ádí hedá Christ Jesus na²inbí aywondi-ádí séegísehkanä wóemâáni hedá wóekhäge²namí ánsaaginpidíbo² unchä²nídí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi i²amí waa

⁵Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoe²an hedânho hääwí iwe wa²di natáy²i bí²amídí, hedá méesate²in tsonnin t'ähkí búu²ú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân hêe wítu²an: ⁶Wí méesate²i tsondi-á ûnkhây²ä² wí sen to²wídí wänbo wí t'aywó²di wí²ônsháa-ípi² namúní²in. I-á ûnkhây²ä² wí² kwee-áídíä² nakhóhtsaachä²ní²in, hedá iví äy-á whâyú²inda² dimúní, hedá ná²in äyví²gedí t'owa wídítúnípi háa diwänpida² waagi díví²o²in hedíháa t'óyanpí²in dimuu²in. ⁷Wí méesate²i tsondidá Yôesiví t'ôe ôn²âyínmáa, hedânho otú waa ûnkhây²ä² wí sen to²wídí wänbo wí t'aywó²di wänbo wí²ônsháa-ípi² namúní²in. I-á wína²äünípi idä²mân in ta²gen imáa²in, hedá wesebo wínat²ayyaapúya²be-ípi, hedá suwäto²i² háa tsäto²i² háa nachä²hä²t'aa²i² namúní²in wí²ûnkhây²ähpí. ⁸Shánkídí ûnkhây²ä² iví k'aygidi nat'owaséegít'ôení²in, i yä²däa²i namuu²i-á iséegí-í, hanginta²di-á namúní, iví wówátsi-á ta²ge ihûuwí, hääwí Yôesi natsonpóe²i-á häädi waa i²äamí, hedá äyíngidi iví wówátsi ihûuwí²in ûnkhây²ä². ⁹Yôesiví hí² whâyúwó²di ûnmuu, hedího i méesate²i tsondi-á háa naháhpóe waa ná²i hí² ipiye² iwähâyuhûuwí, hedânho in wé²ge²in

t'owa ovâykhäge²namídí ná²in ta²gen háhkan dipiye² shánkí dívíwhäyú-ídí, hedá in to²wên ná²in háhkan dâyséegi²anpí²indá piháa dí²ánshaamuu kin ovâythayyámí.

¹⁰Han i méesate²i tsondi ikanhúuwí gá báyéki t'owa-á t'óyanda²pí²indá² dimuudân, hedí inbí hí²-á wídínchä²muupí, hedí inbí hí²dí wây-á t'owa-á piháa ovây²ánshaakando². In Hudíyo dimuu²in shánkí wänbo há²min dimuu. ¹¹Nakhây²ä² ná²i kí²bi hí² äy²ahkhâa-í²in, gá hääwí dínkhây²ähpí² dâyhá²o²dân hõeyódí dâywänpichä²t²aanídí, hedího báyéki tádá²indá yiyá²indá inbí äy wóegé ovâypedee²o². ¹²Wí Crete-wi sen wänbo², i-á inbí khuu í²gedí itumakhe²o²i namuu²i natú, “In Crete-win häädi wänbo t'ähki dihõeyó, khân t'ayyaa²in waagi²inbá dimuu, bâa²in de²de²in dimuu.” ¹³Ná²in inbí²gedí natú²indá ta²gen namuu. Hedího u-á úkhây²ä² kaygí²di ovây²tumakhe²ámí²in hedânho inbí whäyü Yõesiví²piye² ta²ge dínmúnídí, ¹⁴hedá wídây²t'óyaanípídí in Hudíyoví pehtsiye-ádí hedá i tsontüu in t'owa in ta²gen namuu iwedí dívíyâa²annin dâypipaa²i-ádí. ¹⁵In to²wên yä²dâa²in dimuu²ingí² hääwí t'ähki híwó²di namuu, hewänbo in yä²dâapí²in dimuu²in hedá wídívíwhäyundepí²ingí²-á hääbo híwó²di wídínmuupí. Ná²inbí ánshaa wänbo yä²dâapí² dínmuudi wídínhanginnáhpí wé²i wí híwó²di namuu, wé²i wí híwó²pí² namuu²indá. ¹⁶Yõesi dâytaa gin dítü², hewänbo háa dívíkanhon waagídi nakeepo² ta²gendi wídây²taapí²in. Daháa díví²o², wídí²a²ginháhpí, hedá hääwí híwó²di namuu wänbo díví²ámí²in wídínkoedípí.

In ta²gen háhkan namuu²in

2 ¹Hewänbo uví²wân úk'óe t'owa ovâyhá²amídí háa inbí wówátsi dâyhúuwí²in, in ta²gen namuu²in dívíwhäyü²má² dihaydi. ²Saydõe ovâyhá²ámí wídísuwät²õenípídí, hedá híwó²dá inbí wówátsi-á dâyhúuwídí hedânho t'owadi ovây²a²geenídí. Ovâyhá²ámí hangintá²nin dimúnídí, hedá in ta²gendi whäyü-ádí séegi-ádí dâymá²ve-ídí, hedá tobáháa napo² wänbo dívíyá²ámí². ³Hedá kweeyõe-á wá² ovâyhá²ámí háa inbí wówátsi dâyhon waagídi dâykeeyámídí Yõesi dây²a²ginhonnin. Wây-á t'owaví²gedí yanákiwó² wídíví²má²ve-ípí, hedá sūwäto²in wídímúnípí. Indá dínkhây²ä² hääwí híwó²di namuu²i dâyhá²ámí²in, ⁴hedânho in shánkí ts'áamin kwiyá² ovây²yeye-ídí inbí senä²dádí inbí äy-ádí dâyséegi²húuwídí, ⁵hedá hangintá²nindá dimúní, yä²dâa²in wówátsi-á dâyhúuwí, inbí k'aygi-á híwó²dá dây²áyíngí²ámí, diséegít²õení, hedá inbí senä²dá dây²a²ginnamí. Han díví²odi to²wí wänbo há²to únkoedí-í híwó²pí ihée²ámídí Yõesiví² tūu í²gedí.

⁶Hanwaagibá in senä² shánkí ts'áamin dimuu²in kaygí²di ovâyhá²ámí hangintá²nin dimúnídí. ⁷T'ähki ü bi²o²i híwó²dá² bi²ámí, hedí handídi ná²in shánkí ts'áamin dimuu²indi wóemúndedi üdi ovây²keeyámí háa indá dínkhây²ä² díví²ámí²in. Ovâyhá²odi in ta²gendá²bá bihée²ámí,

hedá ovâykeeyamí pín ta'ge haydi biwhâyunde'in. ⁸Uví hí' ta'ge'ida' úmúní hedânho tóebo wí'únkoedí-ípídí wóetpúsú'ámídí. Handídi to'wí uví'näpiye' namupí' nawôeda'púwí, hääwí wänbo híwó'pí' wí'ishaadepídí na'inbí'gedí natúnídí.

⁹In pant'ôe'in dimuu'in ovâytu'âamí inbí tsonninbí tpu dâyt'ôyaaní, hedá i t'ôe dâyt'o'ídi inbí tsonnin ovâyhíhchannamí, hedá wá' wídívítuwhännâamí, ¹⁰hedá wídívísä'mâamí. Shánkídí dâykeeyamí sâhto'indá hōeyó'indá wídímuupí'in, hedânho háa inbí wówátsi dâyhon waagidi nakeepúwídí i hääwí Yōesi na'inbí aywondiv'gedí âyhá'andi' sa'wó'di namuu'in.

¹¹Yōesi Tádádí iví séegísehkanä na'in dínkeeyan, hedí ná'i séegísehkanä-á únkoedi t'âhki t'owa ovây'aywoenídí. ¹²Hedí iví séegísehkanä iwedi gihâhpóe ná'i a'ginhâhpí hääwí Yōesiv'piye' ív'í'o'í' âyyoe'ámídí, hedá i híwó'pí hääwí in t'owa Yōesi dâytaapí'in kay'indi dikanda'i-á âyyoegi'amí, hedí náa oepáa k'aydi na'inbí wówátsi ta'gá hedá hanginta'dídá âyhúuwí, háa Yōesi nada' waa. ¹³Hedí gitsíkhá i hääwí híwó'di Yōesidi dípâgít'ôe'í', hedí kinnân namúní: Jesus Christ nakeepúwí iví sa'wó'di kohthay wóegé, i-á i hay'í Yōesi-á hedá i dín'aywondi-á namuu. ¹⁴I-á na'ingí' ipimági na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'âdi-ídi hedá ná'i t'aywó'di dînyâa'amídá, hedânho ta'gendi iví t'owa gimúnídí, hedí pín ta'ge haydi gida'ídí híwó'dá' ívíkanhúuwídí.

¹⁵Ná'i hääwí í'gedí t'owa ovâyhée'amí. Kaygí'di ovâytu'âamí háa dív'âamí'in, hedá in to'wên híwó'pí dívíkanhonnin ovâyta'gep'óegésaaní. U-á úk'ôe kin bí'amídí, hedânho to'wí wänbo wí'únkoedípídí wóe'a'ginhánú-ídi.

Háa Titus-di in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâyhá'amí waa

3 ¹Ihaydá' in t'owa ovây'ánshaakannâamí t'âhki in nange'in tsonkhuu dâymâa'inbí khómapho' dívíkw'ôení. Dínkhây'â' dí'a'gint'ôení'in, hedá dikhâymuní hääwí t'âhki híwó'di namuu'í' dív'âamídí. ²Ovâytu'âamí wây-á to'wênbí'gedí yanáki wídívíhí'má've-ípi, hedá wídívítuwhkanmá've-ípi. Shánkídí ûnp'oe kháapí'in dimúní hedá t'âhki t'owa-ádi a'gindibo dívíhúuwí. ³Gínkhây'â' kin waagi ív'í'âamí'in, gá wáymûu na'in wá' hanginta'hpí'in gimú'dedân, hedá t'óyanpí'indá gimuuwän, in ta'gen namuu iwedi gihângepóewän, háa na'inbí túu'ú iwe gichâa waagidá' ív'í'odi wí'bo ívípíhíhchanmädi ná'i híwó'pí' hääwídí na'in dípanhógi waa gínpóe, na'inbí wówátsi-á t'âhki yä'dâapída' ív'í'owän, githúut'ôewän, wây-á t'owadá dí'taywän hedí na'indi wá' indá âyt'aywän. ⁴Hewänbo Yōesi na'inbí aywondidá dínkeeyan i-á t'owa-ádi híwó'di namuu'in hedá inbí'piye' séegi-á imáa'indá, ⁵hedího dín'aywon, hewänbo na'in híwó'di hääwí ív'í'annin namuudá yoe, iví sehkanä ûnmuudân dín'aywon. Dí'owídídi waagibá wówátsi ts'âamin

dímági, hedá i Yä³däa³i P¹oewāhā³ā³dā ts¹āamin waagi³inbá dípaā.
 6 Jesus Christ na³inbí aywondi na³ingí³ i³annin namuudi, Yōesi Tádádí i
 Yä³däa³i P¹oewāhā³ā³ báyékí dí mági. 7 Hediho Yōesi Tádá ivi séegísehkanā
 ūnmuudi dícháāmā t¹aywō³di wí³āymáapí waagi, hediho in wówátsi
 nahāndepí³in gitsíkha³in āykéyí. 8 Ná³i otú³i-á ta³gen namuu, hedi oda³
 ūdi in t¹owa ihaydā³ i³gedi ovāyhi³má³ve-í³in, hedānho in Yōesiví³piye³ ho
 dívíwhāyunde³in hā³ādi wānbo t¹āhkí híwō³dā³ díví³āāmí.

Ná³i otú³i-á híwō³dīdā³ namuu, hedá in t¹owa t¹āhká ovāykhāge³do³.
 9 Hewānbo in to³wēn hangintāhpí tsika dívítsika³māā³in
 wí³ovāyí³lōyaanípí, hedá to³wēn inbí thehtáy pahpá³inbí khāwá³
 i³gedi ihaydā³ dívíhée³o³indá,^a hedá to³wēn Moses-ví tsontū³ i³gedi
 dívíwānpitūhkando³indá. Kí³bi hí³dā tóebo wí³óekhāge³dopí hedi
 wínachā³muupí. 10 Wí to³wí pihāā iwhāyunde³di nat¹owawiyet³óe³i
 namuu³i³ undádí nayidá nāatū³āmí han wí³i³āmípí, hedi natáy³dā wíyá
 hanbá nāatū³āmí, hedi it¹óyanpídā nāayoegi³āmí. 11 Ūhanginná wí
 to³wí kí³bi namuu³i-á t¹aywō³to³idā³ namuu³in hedá in ta³ge³in p¹óe i³gá
 wínāmānpí. I-á wí³bo ūnpihanginná híwō³pí ikanhonnin.

I t¹ā³gi hí³ Paul-di Titus ōntā³nandí³

12 Hāā Artemis hāā Tychicus uví³piye³ dósankhāymāā, hedi
 owáy wé³i wí napówá ihaydā, bisó³dēe-í oe Nicopolis búu³ú díyay-
 ídí. Naa dáy³ānshaamāgi nāā te³nú iwebo dáywóyí³nídí. 13 Zenas
 i sen i tsontū³ itaa³i namuu³i-á hedá Apollos-á wáypiye³ damān.
 Bisó³dēe-í ovānkhāge³namídí hedānho hā³āwí wānbo wídāntāynípídí.
 14 Na³inbí t¹owa dínkhāy³ā³ dihāhpúwí³in híwō³dā³ hā³ādi wānbo t¹āhkí
 dívíkanhūuwídí, hedānho in to³wēn hā³āwí dántáy³in ovāykhāge³namídí.
 Han díví³opídā inbí wówátsi wídínchā³púwípí.

15 In náwe naa-á³dí dikw¹ó³nindi inbí sengitū³ wōnsan. Ūdā in to³wēn
 Christ-ví³piye³ dívíwhāyunde³di na³in díséegi³in ovāysengitū³āāmí. Yōesi
 Tádáví séegísehkanā t¹āhkídíbo bīnmá³ve-í.

a Námú³dí i thaykangí³ hí³ 1 Timothy 1:4 iwe natā³muu³i³.

IN TA²NIN PAUL-DI PHILEMÒN ÔNTA²NANNIN

¹Naa Paul omuu²i[?] opannán Christ Jesus-gí² dáyt¹ôe²odi. Naa-ádí hedá na²inbí tí²úu páadé²i Timothy-ádí ɸ Philemon wínta²do², ɸ-á na²inbí tí²úu wíséegí²i hedá na²inbí t'ôe iwe díkhäge²do²i-á unmuu.

²Hedá in méesate²in t'owa uví k'aygi dívíwé²ge²o²in wá² ánta²do², hedá na²inbí tí²úu Apphia-á, hedá Archippus-á, i-á wí sundado na²inbí hänge nawindi díkhäge²namídí waagi²bá namuu.

³Yôesi na²inbí Tádádá hedá Na²inbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkaná wovâymaa²ní hedá wovâykhäge²namí ánsahaaginpídíbo² íkwò²nídí.

Philemon-bí séegí únmuu í²gedí ònta²do²

⁴Philemon, häädi wänbo wínyúusu²an ginhay Yôesi igí² dáyt¹ôemáa²i dókú²daa²o², ⁵dínhanginpóedí uví whäyü Na²inbí Sedó Jesus-ví²piye² úmuu í²gedí, hedá wá² dínhanginpóe Yôesi Tádávi t'owa t'ähkí ɸdi ovâyséegí²in. ⁶U-ádí naa-ádí handa² ánhwäyunde², hedí naa dáyyúusu²o² ná²in whäyü gánmuu²indi wóekhäge²namídí shánkí wänbo úhanginnánídí t'ähkí i híwó²di hääwí ánmáa²i² Christ wé²ge gamuudi. ⁷Naví tí²úu páadé²i², ɸdi Yôesi Tádávi t'owa inbí pí²ná khó²yé ovâyhíhchannan, hedího uví séegí mánmáa²idí naa wá² díhíhchannan, hedá báyéki díkhäge²nan sen waa o²áanídí.

Paul-di Philemon óedaa²an Onesimus óeséegíkéyídí

⁸⁻⁹Hedího wí²ná táye ánséegíhondi hääwí bí²amídí wída²khâymaa². Tobá Christ-di dínk¹ú² wänbo thay²eedí wíyôenídí háa úkhây²á² bí²amí²in, wén tsontüü wímääníví²wedí naadi wíwänpida²khâymaa². Wí²ú²óde-ípi naa Paul sedó omuu²in, hedá Jesus Christ-ví² omuudiho² opannán. ¹⁰Wí hääwí Onesimus-gí² mân²amídí kaygí²di wída²máa. I-á naví e²nú waagi²bá dínmuu, naa wa² náa opannán dihaydibo² iví tádá waagi²bá opóedí. ¹¹Tobá i-á páadédí ɸgí² úchá²póepí wänbo², náa-áho wí²gíndígí² ɸgí²-ádí naagi²-ádí gánchá²póe. ¹²Nää-á i uví²piye² dówáysankhâymaa², hedí báyéki dóseegídí

a In kháwá² Onesimus-á natú²da² “To²wí nachä²muu²i²” gin.

naví pín wá' i-ádfíba ihon waagibá ochanpo'. 13 Yôesi Tádávi híwó'di tuu t'owa dovây't'ôe'o'in namuudi náa wa'di opannándi naa oda'wän Onesimus náwe naa-ádfí dówóyí'ní'in, hedânho idi uví'gedi naa díkhäge'namí.

14 Hewänbo naa wó'da'pí uví päpídfíbo dówóyí'ní'in. Naa wó'da'pí wíkyagi'amí'in hääwí híwó'di bi'amídfí, shánkídfí oda' u wí'bo kin bi'amí'in.

15 Ma'di Onesimus uví'wedi wí háy t'ähkídfá' nawiyedeede hedânho uví'piye' nawáymu-ídfí hedá u-ádfíba häädi wänbo t'ähki nacha'nídfí.

16 Páadedí pan namuu, hewänbo náa-á pan wínamuupí, náa-á wí panbí shánkí hay'i namuu, náa-á na'inbí tí'úu páadedí' gánpóe ánséegíhúuwígí'. Hedího naadi hânho dóséegí, hewänbo údá shánká náaséegíhúuwí, t'owa namuudi hedá náa-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudá.

17 Hedí u-ádfí naa-ádfí wé'ge änt'ôe'o waagibá unchaädfáho', Onesimus náséegíke' naa díséegíkéyí waagibá. 18 Hedí uví'piye' it'aywó'nandáho', háa uví'piye' hääwí naphamuudáho', naa dípahsaaní. 19 Nábáa naabo ná'i hí' dótá'kankhâymaa: "Naa Paul omuu'ídfí wíwá'áa-í." Hewänbo náa wó'da'pí wí'ánshaakannamí'in, u-á uví wówátsi-ân naa unphaamuu'in. 20 Tí'úu páadedí'i, Na'inbí Sedó Jesus-ádfí wé'ge gamuu, hedího oda' údá ná'i híwó'di hääwí wídaa'andí' naa dín'amí'in. Handídi Christ-ví'in gamuudi naví pí'ná khó'yé naa díhíhchannamí. 21 Ná'in t'á'nin wíntá'do' dínhanginnándi i hääwí oda'póe'i náa'a'ginkhâymaa'in, hedí shánkí wänbo hääwí wá' náakhâymaa.

Wí sengituu namuu'i'

22 Hedí náa wa'di wíyá hääwí wídaa'amí: Ti wí íve dínkhây'amí dáywíhónwóyí'nídfí? Undi dín'yúusu'odího naa ochäq hanwaapídfíbo Yôesi Tádádfí díwáypunmääni'in unbíwepiye'.

23 Epaphras-di iví sengituu wónsan, i-á wá' Christ Jesus-gí' it'ôemáadíbo naa-ádfíba napannán. 24 Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádfí wé'ge dívít'ôemáa'indi wá' wóesengituu'an.

25 Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegisehkaná unbí pí'ná khó'yé mänmä've-í.

IN TA'NIN IN HUDÍYO T'OWÀ JESUS-VÍ'PIYE' DÍVÍWHÄYUNDE'IN OVÂYTÀ'NANNIN

Wígínta'gendihanginnáhpí to'wí ná'in ta'nin ita'nannin, hewänbo wáy wên t'owa di'ánde Paul-ân ita'nan.

Natá'muu in Hudíyo t'owa Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in shánkí kay'indi dívíwhäyú-ídí, inbí khuu dínmuu eepiye' bá wí'dívíwáybuúnípídí.

Ná'in ta'nin natú' Jesus Christ-á Yôesi Tádáví ay-ân ûnmuu, heđi dínthayyo' Jesus-á t'áhkíví shánkí kw'áye'i namuu, tobá tsonnin dimuu wänbo', háa háhkannin, háa owha', háa makówáwin t'ôepa'áq'in, háa Yôesi Tádáví hán'oe'in tukhe'min dimuu wänbo'.

Natú' wá' na'inbí t'aywó'di gínmuuđi Jesus wáymûu nachuu, heđi wí'ûntáypí wíyá nachúu-ídí, heđiho iví chuwa ûnmuuđi wíyá háäwí wänbo wínatáypí dín'owóyé-ídí, iví'piye' Ívíwhäyú-ídíđá'mân.

Dítumáa wá' in hán'oe'in Yôesiví t'owaví'gedi, háa dívíyá'á' an waa tobá báyékí dâyt'ôephade wänbo', heđiho na'in wá' hanbá gínkhây'á' iví'amí'in.

IN TA²NIN JAMES ITÀ²NANNIN

1 ¹Naa James omuu, Yôesi Tádávi t'ôe²i hedá Jesus Christ i shánkí natsonyi²ivi²-á. Naadi un tã²di wêege²in Israel t'owa t'ãmäpiye íwadekw²l'ô²nin wâysengituta²do².

T'ôephade-ádi hedá whäyü-ádi i'gedi ita²do²

²Tí²úuwín páadé²in, hânho bíhíhchanpuwawe tobáháa bînt'ôephadende wânbo², ³gá únhanginnândân unbí whäyü wovâytayindedá shánkí íyããkanhâhpúwí²in. ⁴Hewânbo hããdi wânbo t'ãhkí úvîyãã²ãamí ta²gendi íkweesenpáa-ídí, hedânho wíyá hããwí wânbo wí²unte²dee-ípi kí²min ímúnídí.

⁵Hedí wénä wí wânbo un diwedí ûnhanginnâhpídí háa kin í²amí²in, i-á ûnkhây²ã² Yôesivi²piye² iyúusu²amí²in, hedího in hangintan óemääni² ûnhanginnánídí. Na²inbí Sedó Yôesi khããgípí t'owa t'ãhkí báyéki hããwí napäyi², hedí wí²ovây²t'e²yopí dida²póedí. ⁶Hewânbo bîndaa²andi, pín ta²ge haydi úvîwhäyü-í wovây²määni²in. Wí²úvî²áyîngimääní²pí háa wovây²määni²in háa wovây²määní²pí²in. Wí to²wí pín ta²ge haydi íwhäyunde²pí²-á wí p'oe oepiyá náäpiyá wããdi óechãnumáa²i waagi²bá namuu. ⁷⁻⁸Wí to²wí kí²bi namuu²ivi ánshaa wí²únta²gemuupí, hedí tobá hããwí í²an wânbo híwó² wí²i²ãhkée-ípi. Hedího i-á wí²ûnkhây²ãhpí na²ããni²in hããwí nada²póe²i Na²inbí Sedó Yôesidi óemääni²in.

To-an ta²gendi kodit'owa namuu?

⁹Wí to²wí Jesus-ví²piye² íwhäyunde²i namuu²i sehkanäwó²gi wówátsi thaa ihondá ûnkhây²ã² nahíhchanpúwí²in, gá Yôesi Tádádí kw'áye óesógedân. ¹⁰Hedá wí to²wí Jesus-ví²piye² íwhäyunde²i kodit'owa namuu²i-á wá² ûnkhây²ã² nahíhchanpúwí²in Yôesi Tádádí áagépiye² óesógedí, gá in kodit'owa dimuu²indá hãã ahkónu í²gewi póvi²ây nasaa²i waagibá dihããnidân. ¹¹I than napeedí natsáwãpóe íhaydi, i taa t'ãhkí óet'awende², hedá i póvi-á t'ãhká nathanandedá wíyá sa²wó²di wínamuupí. Wí to²wí kodit'owa namuu²i-á wá² hanbá ûnpo². Wa²di wíyá shánkí chã² it'andedíbo nahããni.

Híwó²di-á híwó²pí²-á, wáhããdan na²ã²?

¹²Wí to²wí óetayinde²? it'ôephadeyãã²andi-á nahíhchanpúwí, gá híwó² iví tayí² diwedi napee ihaydi wówátsi nahánde²pí²in úntsãqwhihkedé-í, wí ãã²i páadé napówá²i háãwí híwó²di ikénde waagibá. Yôesi Táa iví tũu imãgi kin ovâykhâymaa²in in to²wèndi óeséegi²ingí²in.

¹³Hewänbo wí to²wí óetayinde² ihaydi wên t'aywó²nin nakanda²dá wí²únkhây²ãhpí Yôesi Tádá ónchänú-í²in. Háãwí yã²dãapi² namuu²i há²to únkoedí-í Yôesi Tádá óekannamídí nat'aywó²kandá²-ídí, hedí Yôesi Tádádí wänbo-á to²wí wänbo wí²óet'aywó²dikanyómã²pí. ¹⁴Hewänbo wí to²wí háãwí hânho nada²dibo t'aywó²diwe itóe²ó ikéyídí. ¹⁵Hedí iví pí²ná khó²yé nat'aywó²kandá²di, iwedi t'aywó²diho napuyã, hedá shánkí wänbo wíyá it'aywó²dodi pedee iwe napóyã².

¹⁶Hedânho naví tí²úuwin páadé²in wâyséegi²in, piháa wí²úví²ánshaamá²ve-í²pí ná²i háãwí i²gedí. Yôesidá wídítumáapí git'aywó²dikandá²-ídí. ¹⁷Háãwí t'ãhkí híwó²di namuu²i dí²mãgi²i-á²dí, hedá háãwí ta²gendi yã²dãã²idã² namuu²i dí²nmáyã²dádí, makówádí gín²póyã². Yôesi Tádá t'ãhkí i kohthay oe makówá nasaa²i ikhíyé, hedí ná²i kohthay-á háa nakeet²óe waagi na²egópo² hedá dâ²y'óhkhuyú²o², hewänbo Yôesi-á wína²egópo²pí. ¹⁸I-ân napida²di wówátsi ts'ãamin dí²mãgi, iví ta²gen tũu únmuu²i ívíwhâyü ihaydi. Kin í²an hedânho t'ãhkí ts'ãabi háãwí ipakhâymaa iwedi na²indá in páadé²in ts'ãamin gimuu²in waagi²inbá gipúwídí.

Háa Yôesidi na²in dí²tumáa waa wígiwãnpidat²óe-í²pí, hewänbo iví²ãmí-á

¹⁹Naví tí²úuwin páadé²in wâyséegi²in, ná²i háãwí wây²tu²andi² únhanginnânho². Hedânho háãdi waa íkhây²mú²ní Yôesiví tũu úvit²óyaanídí. Wí²úvíwó²onnamípí úvíhée²ãmí²dí, hedí háãwí hí²í²ndidibo wí²ít'ayyaapúyã²bé-í²pí. ²⁰Git'ayyãapóedá Yôesiví tũu wí²ây²a²gindopí, hedího i háãwí i natú² híwó²di namuu²in wí²ây²opí. ²¹Hedího t'ãhkí i híwó²pí² namuu²i² úvíkanmáa²i bînyoe²ãmí, hedá ná²i báyékí híwó²di namuupí² unbí pí²ná khó²yé ú²kw'ó²di-á bînyãã²ãmí. Yêngipídíbo Yôesiví tũu bînkéyí. Ná²i tũu-á unbí pí²ná khó²yé únsogedee wí ko²yi waabá, hedí nasóedi in kay imáa unbí háã wovây²aywoenídí.

²²Hewänbo iví tũu bî²n'a²ginnamí, wí²íwãnpit²óe-í²pí. Yôesiví tũu ít'oe²edi hewänbo í²ándedi wí²únkhây²ãhpí háa natú waa úví²ãmí²in, unbí á²nshaa-á piháa únmuu. ²³Wí to²wí Yôesi Tádáví tũu nat'oe²edi hewänbo i²a²gindopídá, i-á wí to²wí waagi²bá namuu ip'oetsíwhayedi iví ts'ay háa únchãã waa imúnde²i², ²⁴hewänbo tobá ipimú² wänbo², i p'oetsíwhaye namuu iwedi iyãã²an dihaydi, wesebo² ún²ó²dénde² háa únchãã waagi. ²⁵Hewänbo wí to²wí Yôesi Tádáví tsontũu híwó² ónt'óyandedi, hedí wí²ún²ó²dé²pí háa nat'oe²in, hewänbo háa Yôesidi óetu²o waagi i²odi,

t'ähkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Ná'í tsonttu-á t'ähkí híwó²didá² namuu, hedí t'owa ovâyma²p'ädinde² inbí t'aywó²di iwedi.

²⁶Wí to²wí na²andedi Yôesi óe²a²ginmä²in, hewänbo hähsó²yó²i namuudá, wí²bo ipihöeyó²o², hedí iví tsiyekandá háagi² wänbo wí²ünchä²muupí. ²⁷Hewänbo wí to²wídi Yôesi na²inbí Tádá ta²gendi óe²a²ginmä²i-á kinnân ikhâymaa: In to²wên yíyápi²indá tádápi²indá dimuu²in hedá in kwiyä² inbí senä² dínchuu²in dimuu²indá idi ovâypuwäkhâymaa ovâykhäge²namídi inbí t'öephade iwedi ovâyyaá²amídi, hedá wá² ipi²âyingi²ami hedânho ná'í yä²dâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi²in díví²o²i namuu²idi wí²öepedee²amípidí.

Wígínkhây²ähpi git'owayoegit'öeni²in

2 ¹Tí²úuwin páadé²in, Na²inbí Sedó Jesus Christ i shánkí hay²iví²piye² úvíwhäyunde². Hedího wáy wên t'owa shánkí híwó² wíwínmá²ve-ípi in wé²ge²inbí²wedi. ²Ma²di kinbáho namúni: Wíye senä² unbí méesate ee dats²úndi, i wí² namantomuu öe²odi napa²annin, sa²wó²dá na²aamuu, hedí i wí²-á sehkanäwó²dá na²aamuu, ³hedí ma²di i shánkí sa²wó²di na²aamuu²i bín²a²gindi bintumáa, “Hä²i shánkí híwó²di púwédé eedi ósoge,” hewänbo i sen híwó² na²aamuupí²-á bintumáa, “Owáy hängedibo ówínú, háa naví ân nú²bo ósoge,” ⁴hedáho kin úví²odá nakepo² íchanpo²in wí sen shánkí híwó²di namuu²in i wí²ví²wedi, hedânho unbí ánskaa híwó²pi únmuudibo t'owaví²gedi úví²ánshaamá² háawin dimuu²in.

⁵Bít²óyanbe naví tí²úuwin páadé²in wâyséegi²in, Yôesi Tádádí in t'owa ovâyde²man in wé²ge²in t'owadi ovâytumáa²in sehkanäwó² diwówayi²in dimuu²in, hewänbo shánkí kodit'owa waagi²inbá dimuu pí²ná khó²yé inbí whäyü Jesus-ví²piye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tpu imági in to²wëndi óeséegi²in i-ádíbá oe makówá dikwó²ni. ⁶I sehkanäwó² nawówayi²i namuu²i-á bínháawaagimáa. Hewänbo ti wí²únhanginnáhpí²an in kodit'owa dimuu²indidânho wovây²t'ä²amáa, hedá wovây²tuyó²diwekáyä². ⁷Christ-ví² kháwá² ün²a²ginmuu, hedí t'owadi in Christ-ví²in ímuu gin wovâykháyä²de², hewänbo in kodit'owa dimuu²indidá iví kháwá²-á ón²a²ginhánúnde².

⁸Ná²in tsonttu Yôesiví tã²nin diwe nak'óe²in in shánkí²in namuu:

Un úvípiséegi waabá, to²wên t'ähkí bínséegihúuwí.

Hedí ná²in tsonttu bín²a²gindodáho², híwó² úvíkanhon. ⁹Hewänbo wáy wên t'owadã² in wé²ge²inbí shánkí híwó² bínmáadá, handídi úvít'aywó²do², hedí Yôesi Tádádí t'aywó²kannin wovâyshaa, gá iví tsonttu únmuu²in bín²a²ginhánúndedân. ¹⁰Wí to²wí wên wéhpí²indá² Yôesiví tsonttu únmuu²in i²a²ginnanpídá, tobá i wé²ge²i tsonttu i²a²gindo wänbo², hanbá namuu t'ähkí tsonttu i²a²ginhánú waabá. ¹¹Kinho namuu: Yôesi Tádá natú,

Wíyá to²wíví kwiyó-á²dí háa sedó-á²dí wí²úvíwhqkwomá²ve-ípi.

Heḍá Yôesi Tádábá natû,

Wívint'owat'ahânu'bé-ípi.

Heḍânho tobá wíyá to'wíwí kwiyó-áḍí háa sedó-áḍí wí'úvíwhohkwomáapí wänbo', wí to'wí bînhayḍi Yôesiví tsonttu t'ähkí bîn'a'ginhânú waagibá úví'an. ¹²Yôesi Tádádí dítukankhâymaa háa híwó'ây'a'ginnin háa ây'a'ginpi'in iví tsonttu, ná'i tsonttu-á ünkoedi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'áḍi-ídi. Heḍânho úví'âyîngi'amí háa ítú'indá úví'o'indá. ¹³Nää-á t'owaví'piye' na'in gisehkanäpóepídi, owáy i thaa Yôesi Tádádí t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'óḍi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye' wínasehkanäpuwagít'óepi; hewänbo gisehkanäpóedáho', há'to díтчүhänú-í.

Na'inbí whäyü-áḍí heḍá na'inbí tsiyekandáḍí

¹⁴Naví tí'úuwîn páadé'in, tobá wí to'wí natû' wänbo in whäyü Jesus-ví'piye' imáa'in, wây-á t'owa idi híwó' wí'ovây'ohpídáho', ti ná'i to'wíwí hí' ünchä'muu? Ti Yôesi Tádádí ôn'aywoení wí to'wí kí'min whäyü ünmuuḍibo'? Yoe, há'to'. ¹⁵⁻¹⁶Gá kinnân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwähâyunde'i koegí-á awegí'-á ûntáy, heḍi bînwänpitumáa, "Sengidi ópûn, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhägé'namí uví awegí'-áḍí koegí'-áḍí mánhónídi." Kin úví'oḍi hebo undi wí'bo i hääwí ûntáy'i wívînmähpidá, unbí tuu háagí' wänbo wí'ünchä'muupí. ¹⁷Heḍiho whäyüḍá' bînmaaḍi hewänbo wây-á t'owagí' híwó' wívîn'ohpídi, unbí whäyü-á wí'ünchä'muupí.

¹⁸Hewänbo ma'di wí to'wí natúní, "Wáy wên t'owa in whäyüḍá' dâymáa, híwó'di tsiyekandá yoe, heḍá wây-á wëndá híwó'di tsiyekandá' dâymáa, whäyü-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúḍáho naadi dótu'âamí, "Wí'úkoedipí dînkeeyamí'in Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in híwó'gí hääwí bikanhonpídi, hewänbo naadá wînkeeyamí naa dáywhâyunde'in i híwó'gí hääwí dáy'o'idibo'." ¹⁹Untû' wí'ḍá' Yôesi na'ân gin biwhâyunde'. Híwó' namuu há'wâa biwhâyundeḍi, hewänbo in yä'dâapí'in p'oewäqahâ wänbo wá' hanbá dívíwhâyunde', hebo híwó' díví'âamíwí'wedi diwänpithathapo' dikhuwôeda'di.

²⁰Û ánsaapi' unmuu'i', naadi wítu'anpí'an, tobáháa Christ-ví'piye' biwhâyunde wänbo', híwó'gí hääwí bikanhonpídi uví whäyü-á wí'üchä'muupí. Ti wíyá wînthaykw'ôení'in unda'? ²¹Ti wí'ú'ánsaapi'an, na'inbí hehäwi thehtáy pahpâa Abraham nakhâyumuuwän iví ay Isaac ipihéyídi i antâa k'léwé, háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâyumuudânho', Yôesi Tádádí óechaḍ t'aywó'di wí'imáapi waagi. ²²Ûhanginná háa ûnpóe'in. Yôesiví'piye' iwähâyü, heḍá wá' háa Yôesi natsonpóe waa i'an. Heḍiho háa Yôesi natsonpóe waagi i'andibo' ikeyan ta'gendi Yôesiví'piye' iwähâyunde'in, ²³heḍiho iwedi nathaypóe háa Yôesiví tḍ'nin diwe Abraham-bí'gedi nata'muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Tádávi hí? ònwhäyü,

hedí iví whäyü ünmuudi Yôesi Tádádí óechäa t'aywó?di wí?imáapí
waagi,

hedá Yôesiví k'ema ünmuu kin óetu?an. ²⁴Hedího únhanginná Yôesi Tádádí wí to?wí óechäamáa t'aywó?di wí?imáapí waagi iví híwó?di tsiyekandi iwhäyükeeyodi, in whäyü imáa'in nawänpitúdída?bá yoe.

²⁵Hedi hanbá ünpoé ná?i kwee Rahab wänbo?, i-á senä?bí?piye? ikü?p'áy?é?i namuu. Hebo tobá ha?bi namuu wänbo?, in wíye Hudíyo senä? kaađi dapówá?in i búu?ú dânmúníđi ovänkhäge?nan, hedí wáy-á pi?wên p'óegé i?gedi dawáymu-í kin ovântu?an hedânho in búu?úwin t'owadi wí?ovänhéyípidí. Hedáho kin ovänkhäge?nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechäa t'aywó?di wí?imáapí waagi.

²⁶Wí to?wí iví túu?úđi i p'oewäahäa ünpeedá chu?i namuu. Hedí hanbá namuu wí to?wí iwhäyunde?i hewänbo híwó?gí hääwí wí?i?opíđi. Iví whäyü-á chu?in waagi?inbá ünmuu.

Na?inbí hän ni?gedi James itä?nan

3 ¹Tí?úuwin páadé?in, báyéki un diwedi wí?únkhây?ähpí ida?í?in háhkannin íkwodee-í?in Yôesiví tųü in t'owa ovâyhá?amíđi, gá gínhanginnândân Yôesidi na?in háhkannin gimuu?in háa íví?o?in shánki áyngidi dínmúní?in in wé?ge?in t'owa háa díví?o?inbí?wedi.

²T'ähkíđibo háyán wänbo piháa íví?o?. Wí to?wí piháa natųhpi?á t'ähki yä?đäa?i namuu, i-á iví wówátsi t'ähki itsonmáa. ³In kwä?äyêe äysówhi?opí?an, hedânho háa gida? waa díví?amíđi. Handidi inbí túu?ú t'ähki äybéede?. ⁴Bí?ánshaa?an wá? wí p'oe iwe nayi?i kophênbay i?gedi. Tobáháa gáhâyú?i namuu wänbo?, hedá wí wäa kay?idi óesayhúya? wänbo-á, i to?wí isanhondi? wên phéphá?ay híy?ä?indá? tí?úupiye? nachá?nin namuu?indidibo hanginpí ibéede? háa nada? waa. ⁵Hedí hanbá namuu na?inbí hän. Tobáháa na?inbí túu?ú eedi in hän híy?ä?indá? namuu wänbo?, báyéki ívíyêngihée?o?, hääwí t'ähki gihá waabá.

Wí te?k'ayáa iwe nakoye?di nakop?í?áa waabá napúwí, tobá páadé ihayđi i phaa híy?ä?i namuu wänbo?. ⁶Hedí hanbá na?inbí hän gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyége nakw'ó?didá na?inbí hän dínphaa?o? waagibá gínpo?, hedí wí phaa waagibá na?inbí händibá na?inbí wówátsi t'ähki dínpedee?o?. Báyéki híwó?pi? na?inbí hän diwedi gínpi?, hedí wíyá hääwíđi wänbo na?inbí túu?ú iwe gínkw'ó?didí yä?đäapi?in wíđípa?pí in händi dí?o waagi. ⁷T'owa ho dâysahánú hedá näa wa? dâysahánunde? t'ämägi?in animáa dimúní?in, tsíde hääwëndá, p'äyü hääwëndá, hedá määp'oe iwe dívíkohsaymáa?in dimuu?indá. ⁸Hewänbo to?wí wänbo wí?únkoedipí iví hän isahánú-íđi. Na?inbí händá ná?i yä?đäapi? tųü wínahí?wóyí?di?pí, hedá whánpüuví só?p'oe waagi?báđá napi?den. ⁹Na?inbí händi na?inbí Tádá Yôesiví?gedi híwó?gí ívíhée?o?, hewänbo na?inbí händibá t'owaví?gedá

híwó³pi² namúni¹i-á ívíhéé²o², tobá Yôesidi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé wänbo². ¹⁰Hedi kindidi ná¹in sóphogedá wí²gíndí híwó³di-á híwó³pi²-á gíntuhipi² tobá wéhpí¹indá² gísóphomuu wänbo². Navi tí¹úuwin páadé¹in, kindá wígínkhây²âhpi¹ íví²âamí¹in. ¹¹Ti wí p'ohpee iwedi wêege² p'oe napée-í, suwâgi² híwó³di-ádí híwó³pi²-ádí? Yoe, há²to. ¹²Naví tí¹úuwin páadé¹in, ti wên fig tay iwedi na-olive-páa-í, hediháa wên úuva áaphä² iwedi na-fig-páa-í? Hedân yoe. Hedá wá² wí p'ohpee âhsä²i² iwedi híwó³di p'oe suwâgi² namuu¹i há²to napée-í.

In kodí²nin hangintan háawin namuu

¹³Ti to²wí un diwedi báyéki ûnhanginná hedá ihangintanmáa? I-á ûnkhây²â² yâ²dâa¹in wówátsi ihúuwí¹in, hedá híwó³dá ikanhúuwí, hedi iyêngi¹anpídí ikeyyâamí ta²gendi ihangintanmáa¹in. ¹⁴Hewänbo unbí pí¹ná khó²yé wây-á t'owa bínkaygi²amí¹in ída²dí, hediháa shánki kw¹áye úvípitegé-í¹in ída²dí in wé²ge¹inbí¹wedi, wí²úvíyêngihée²amí¹ pí báyéki íhâ waagi. Han úví¹odáho² úvíwänpihóeyómáa. ¹⁵Yôesidi ta²gennin hangintan dímgídá kí²min wígimúní¹pí, hewänbo in to²wên han dívíkanhonnindáho i hääwí náa oepáa k'aydi namuu í²gedída² díví¹ánshaa²o², hedá háa inbí pí¹ná khó²yé diwänpichäa waagída² díví¹o², hedá hääwí i Penísendi na²â¹i-á dâyhon. ¹⁶Hedi to²wëndi in wé²ge¹in t'owa ovâykaygi²amí¹in dida²dí, háa shánki dívípitegé-í¹in dida²dí in wé²ge¹inbí¹wedi, iwedi dínwänpit'aypa², hedá hääwí t'âhkí híwó³ namuupi² dívíkhây¹máa. ¹⁷Hewänbo i to²wí oe kw¹áye na²ándidi híwó³nin hangintan dímgídá, na²in pí¹ná khó²yé híwó³didá² gínkw¹ó, hedânho wí²ívíyá²be-í¹pí, hedá ûnp'oe kháapí¹in gimúní, hedá wé²ge¹inbí¹ ánshaa-á ây²a¹ginnamí, hedá in dâyt¹ôephadehonninbí¹piyá gisehkanäpúwí hediho báyéki híwó³di ingí² ây²âamí, hedá t'âhkí t'owa handá² âymá²ve-í, hedá wí paa waagibá wí²ívíyánúmá²ve-í¹pí. ¹⁸Hedi wên to²wên díví¹t'aymáadí na²índi âywóyí¹dáho², kindidi na²in wá² wí²íví¹t'aymá²ve-í¹pí, hediho iwedi báyéki híwó³di napi², wí híwó³di ko²yi óekoe iwedi báyéki nahääpayedi² waabá.

Háadan i hääwí ída²i² wí²ún²âhpi²?

4 ¹Háadan wáy wên un t'owa úvíyánde² hedá úví¹t'aymáa? Hääwí¹dí unbí pí¹ná khó²yé wovâyhánbo waa ícháa, gá häädi wänbo t'âhkí únwänpihéeginání¹indá² ída²dân. ²Ihaykanpí¹indá² ímuu, hewänbo hääwí ída²i² wí²únkw¹óhpi¹, hedânkun ídakhây¹muu bînt'owat'ahánú-í¹dí inbí hääwí dínmuu¹i bînhóní¹dí. Thúuto¹in ímuudi wé²ge¹in t'owaví hääwí ída², hewänbo wí²vînhóndepídí indádí úvíyánde hedá úví¹t'e²yo². Hewänbo hääwí wí²únkw¹óhpi¹ gá Yôesi wí²vîndaa²opídân. ³Hedi bîndaa²odá wí²wovây¹mâhpi¹, híwó³di ánshaa únmuudíbo wí²vîndaa²opídí, wí²bo wovâywänpihíhchannamí¹dí ná²i hääwí bînhóní¹in ída²dí.

4Ti wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí in t'owa Yôesi dâytaapí'inbí tsiyekan óehí'andá Yôesiví hánbi' waagi'ba napaa. Undá ha'wâa úvíkanmáa, hedí handídi ná'i háäwí Yôesiví shánkí bínséégíđího', wên kwiyä' waagi'inbá ípaa inbí senä' dâyyoe'andi wây-á pi'wên senä'dádí dívíthayé-íđí.

5Wí'í'áanípí piháa natú'nin ná'i hí' Yôesiví tã'nin diwe nata'muu'í', "I p'oewäqähâa Yôesidi dîntógi'i nathúupo'di hânho nahäwída'." 6Hewänbo Yôesi-á báyéki na'inbí'piye' nakhäge'pã't'óe. Hedânkun iví tã'nin diwe úntú'?

To'wên diyêngit'óe'in dimuu'in Yôesi Tádádí ovâyyoegi'o'.

Hewänbo to'wên diyêngit'óepí'in dimuu'indá Yôesi Tádádí iví séégísehkanä ovâyamá'.

7Hedáho Yôesi Táavi'piye bípimáa hedânho i-á unbí tsondi únmuńíđí, hedá bíkay'an Penísendi binyoetu'ámíđí, hedânho i-á unbí'wedí nashání.

8Yôesiví nú'piye bíhadi, hedá i-á unbí nú'piyá shánká ihadi-í. Un t'aywó'kannin ímuu'in, binyä'dâapítsiyekanwóy'í. Un to'wên unbí ánskaa wí'únta'gemuupí'in, binyáa'an há'i t'aywó'di unbí pí'ná khó'yé bînmáa'í'.

9Unbí t'aywó'di únmuuđi bítaachanpuwave, hedá bík'áykhaapuwave, hedá bísíhtä. Íséeyëni'in únkhây'ä' íp'âyëni'v'wedí. Íhíhçaa-ív'wedí, bînkeeyámí ík'áykhaapóe'in. 10Yôesiví páadépiye' áagé'in bípuwave, hedí idáho shánkí kw'áayá wovâytege-í.

Wây-á t'owaví'gedí híwó'pí wí'úvíhée'ámípí

11Tí'úuwín páadé'in, wí'ná táye wí'úvítuusúumá've-ípí. Wí to'wíđí in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in ovâytuusúu'odi háa inbí'gedí natú' híwó'pí'in dimuu'in, hanbá Yôesiví tsontuu únmuu'in ón'o', gá Yôesidá dítumáadân na'inbí tí'úuwín páadé'in han wí'ây'ámípí'in. Hedího wí to'wí na'ándedí wí'únkhây'ähpí'in í'ámí'in háa Yôesiví tsontuu úntú' waa, i-á í'a'ginnâmíví'wedí iwänpikeeyo' nachanpo'in ná'í tsontuu-á híwó'di wínamuupí'in. 12Yôesidá'mân tsontuupä'i namuu, hedí idá'ba únkoedí natúníđí háa äy'a'gindo' háa yoe. Idá'mân únkoedí na'inbí wówátsi dín'aywoeníđí háa díkwee-íđí. Hedânho ti unbí'we únk'óe wí to'wí bînt'aywó'dichänú-íđí? Yoe, há'to'.

Wí'úvípíhúu-ípí

13Bít'óyan un kin úvíhée'o'in, "Nää thaa háa ma'di thã'di wí búu'ú gida' iwepiye' gimän, hedí i búu'ú iwebo wí paayo gikwo'ní, äyhäwíkwumá-íđí äyku'ch'ääníđá, báyéki wíyá çä' äyt'aaníđí."

14Wí'únhanginnáhpí háa unbí wówátsi thã'di únmuńí'in. Unbí wówátsi-á wí okhí háy tähkí nakeepo'i hedí wesebo nahände'i waagibá únmuu.

15Shánkí híwó' namuu kinnân ítúníđí: "Yôesi natúđáho giwówâyëni, hedí kindá kindá ívíkhâyamá." 16Hewänbo náä íyëngíđí úvíwänpíhuude' háa úvíkhâyamá í'gedí. Hedí kin úvíhí'máadí, t'ähkí yä'dâapí'đá' namuu.

17 To'wí ûnhanginnândi ûnkhây'ä'in híwó' i'ämi'in hewänbo i'anpídá, i-á it'aywó'do'.

In dikodit'owamuu'inbí t'aywó'di

5 1 Nää bít'óyan un kodit'owa ímuu'in, unbí tsi'p'oe ún múní'i bínch'a' hedá bísítuwínú, gá báyékí t'ðephade ún'ädân. 2 I báyékí hääwi únkw'ó'di únpedeepuwamän, hedá unbí aa hääwi ún múní'i-á khä'nindidá wovâykhä'hon. 3 Unbí óedo-á kwä' ts'ä'i-á t'ähkí únphénpeemän bínwänpíte'kw'ó'didi, hedí iwediho nakeepuwagít'oe íkhä'ä'in, hedí han úví'andibo bint'ðephadekhây máa, unbí túu'ú únmuu'i phaadi wovâyphakhänukhây máa waagibá. Unbí hääwi báyékí únmuu'i binte'kw'ó'di hewänbo i t'ä'gi thaa-áho napowa'ä'. 4 Bít'óyan, in táhtsaa'in unbí nava i'ge dívít'ðe'anninbí ká'äá wíwínwá'äpí, hedí i chä' wí'ovây mágipí'-á Yöesi imúnde hedí ûnhanginná in t'ðe'in bín'âywannin. Hewänbo Yöesi oe makówa t'ähkí itsonmáa'i nat'oe in dívít'ðe'annin diphahsanyidi dívítuwínúnde'. 5 Nää oepáa k'aydi unbí wówátsi thaa sa'wó'gí bínphadende', hedí t'ähkí úntáy'i hedá ída'i-á bínkumände' únwänpihéégínánídi. Wên wáasi túu'in waagi'inbá ímuu, hewänbo kí'min wáasi ovâyhánúnde waagibá i thaa napówa Yöesi Tádádí wovây tuchänú-ídi. 6 Undi hä'in híwó'nin t'owa bínpankw'oe'ó hedá bint'ahánúnde', hedí indá wídnkoedipí wovây'ahkháa-ídi.

Bo'atä i'gedi James itä'nan

7 Hedáho tí'úuwín páadé'in, bo'atädí bítsíkhakw'ó' i shánkí natsonyi'i namuu'i nawáy'äá pí'wehaydi. Un ûnhanginná háa wí to'wí iko'yiko'i namuu'i bo'atädí itsíkha'o'in iví híwó'di hääpaye iví nava iwe ûnkhâymuu pí'wehay. I-á ûnkhây'ä' itsíkha'ámí'in i páadé'i kwandá i tí'úuge'i kwandádí napówa pí'wehay. 8 Un wá' hanbá bo'atädí úvítsíkha'äámí. Unbí pí'ná khó'yé bíkay'an, gá i shánkí natsonyi'i namuu'i hanwaapída'dibo na'ädân.

9 Tí'úuwín páadé'in, bint'ðephadededá wí'ná táye wí'úvíchänu'äámipí. Wí'ná táye úvíchänu'andá Yöesi natúní híwó'pí úví'annin. Christ-ân namuu i to'wí t'owa ovâykeekw'öení'i háa híwó' háa híwó'pí dívít'annin, hedí i-á hanwaapídíbo na'äá-i.

10 Tí'úuwín páadé'in, hádídi úvíy'ä'ámí'in ûnhanginnánídi, bí'ánshaa'an in hán'oe'in Yöesiví tukhe'minbí'gedi, indá Na'inbí Sedó Yöesigí' dívíhée'an, hedí t'ðephade iwe ovâykw'ó'di wänbo dívíy'ä'an. 11 In diy'ä'indá híhchannin dimuu gin äytú'o'. Ít'oe háa hán'oe Job iy'ä'annin it'ðephadende wänbo', hedá háa Na'inbí Sedó Yöesidi ä'ägéwän híwó'di igí' ön'annindá. Kindídiho gínhanginná Na'inbí Sedó Yöesi hânho naséégísehkanät'oe'in.

Ta'geda' ívíhée'ámí

12 Tí'úuwín páadé'in, háa nää wây tükankhây máa'indá báyékí nachä'muu. Unbí tujú úvímädi wí'ítúnípi, "Ta'gendi ná'i oepáa k'aydi

háa makówá nanân waagibá, ta'genbá naví hí' dînmuu." Ná'í tųų háa wíyá tųų kí'bi wí'ítúnípi.^a Hewänbo "hąą" gin ítúdáho', hąą in namúní, hedá "yoe" gin ítúdá, yoe indáho namúní, hedânho Yôesidi wíwovâyıtų'ąąmípídí híwó'pí úvíhéé'annin.

Yûusu i'gedi James ita'nan

¹³Wénä wên un bînt'ôphadendedi únkhây'ą' úvíyûusu'ámí'in; hedí fhíhchandidá bínkha'wámí Yôesi bîntegé-ídí. ¹⁴Wí to'wí nahaydá in méesatewin tsonnin ovâyıtúkánnamí, hedí indá Na'inbí Sedó Jesus-ví kháwá' ónkhây'ą'dedi ná'í nahay'iví nú' diwindi ónyûusu'ámí, hedá wí olive ká'p'loedá óe'âyú-í. ¹⁵Úvíyûusu'odi Yôesiví'piye úvíwhâyundedá, i nahay'í nawówa-í unbí yûusu únmuuđi. Kindidi Yôesidi i nahay'í hehkháa óemääní, hedí it'aywó'nandáho', iví t'aywó'di-á ón'owóyé-í. ¹⁶Hedânho wí'ná táye úvít'aywó'dihäätsi'ámí, hedá wí'ná táyegí'-á úvíyûusu'ąámí, hedího handidi wovâyhehkháa'ámí. Wí to'wí iví wówátsi ta'ge ihondiví yûusu-á ûnkaydi báyéki ûnkankoeđi. ¹⁷Yôesiví tukhe'bi ûnmuu'í, Elijah gin nakháwá'í t'owada'ba namuu, i-á na'in waagi'ba namuu. Hewänbo kaygí'di iyûusu'andi nada'póe wí'ikwá'namípídí, hedí poeyedá pí'ge paayo ee nange kwan wänbo wídiyemupí. ¹⁸Hedí wíyá iyûusu'an dihaydá, Yôesidi báyéki kwan ovâyememu, hedí wíyá dínhääwípayeđee inbí nan diwe.

¹⁹⁻²⁰Naví tí'úuwín páadé'in, ná'in ní'gedi úví'ánshaa'ámí: Wí to'wí in ta'ge'in p'óegé namuu'in diwedi ihänge'andi, hedí wíyá to'wíđí óebundá, i to'wíđí ná'í it'aywó'nandi' óebundi óekhäge'nan iví hąą ûnmuu'í péyégepiye wí'ûnmú-ípídí, hedá Yôesidá iví báyéki t'aywó'di ûnmuu'í ónyâa'ámí.

^a In Hudíyo wídida'pí Yôesiví kháwá' ditúní'in, hewänbo Yôesi-á hää t'ähki ikhíyé'í namuu, hedího makówa-á ná'í oepáa k'aydá i'gedi dívíhí'máadí ta'gendi Yôesiví'gedi dívíhí'máa'in nathayk'óe.

IN PÁADÉ²IN TA²NIN PETER ÍTA²NANNIN

1 ¹Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'òekhuwa²i², hedí ná²in ta²nin wáyta²do² un t'owa Jòesi Tádádí wovâyde²mannin, un íthaa²in ná²i wé²ge²i nange eeje: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, hedá Bythinia-á. Unbí ówíngedí t'owadi wovâykhhepiye, hedí náá ná²i nan deeye íwadekw¹ó. ²Jòesi Tádá hán²oebo ho ûhanginnândi undá iví²in ípúuwí²in wovâyde²man, hedí iví Yä²dâa²i P'owêhâhâdâ wovâykhâge²do yä²dâa²in ípúuwí²dí. Wovâyde²man hedânho Jesus Christ bîn²a²ginnamídí hedá iví ûnp²oe ich²áa²i²dá wovây²owêedi-í²dí. Jòesi Tádádá iví sígísehkaná báyéki²bo wovây²mâáni hedá wovâykhâge²namí ánsaaginpidí²bo íkwonídí.

Gínhanginná hääwí hânho híwó²di namuu²i² dípâkhây²máa²in

³Gínkhây²ä² báyéki²bo Jòesi Tádá âykú²daa²ámí²in, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu. Hânho na²inbí²piye nasehkanápóedí Jesus Christ óewáywówápaadi na²in wá² wówátsi ts'aamin dí²mági. Hedího náá-á ná²in wówátsi áymáadi na²in giwó²onpoe²odi gitsíkha háa Jòesi Tádádí dîn²ámí waa. ⁴Wí tádá iví ây wí hääwí ovâyjoe²an waagibá, oe makówa Jòesi Tádádí hääwí na²ingí² dîndenkw¹ódi²i² dípâkhây²máa, hedí ná²i-á hânhay wânbo wínakayjee-í²pí, háa wínapedee-í²pí, háa wínahâ²anípí. ⁵Jòesiví²piye² úvívâyundediho iví kay ûnmuu²i²di wovây²âyîngikhây²máa owáy i² t'ä²ge²i thaa napówa píhay. Hedí i² thaa-á hádí²dí i²di wovây²aywonkhây²máa²in nakepúuwí. ⁶Hedího náá úvívíhchanmá²ve-í tobáháa t'âmäge hääwí únpoe²o wânbo wovây²tayi²nídí, hedí iwediho wí hây tãhkí bînt'òephadende wânbo².

⁷T'owa wí óedo phaadi dâytayinde², dínhanginpúuwí²dí háa hääwí híwóhpí² i-ádi nawóemuu háa joe. Hedí hanbá ná²i hääwí kháa²i-á únpoe²o unbí wâyü wovây²tayi²nídí, hedânho nakepúuwí²dí háa ta²gendi úvívâyunde²in háa joe. Hewânbo unbí wâyü-á ná²i óedóví shánkí wânbo únchä²muu. Wáy wí thaa-áho óedo-á nahâ²aní. Hewânbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihaydáho unbí wâyü únmuu²i² únta²yindi

i²di wovây²t²amí híwó² úví²annin, hedá he²ennindá wovâ²ypa²í, hedího kw²áye wovâ²kw²óení. ⁸Undi Jesus bînsígi tobá wáymúu wânbo bînmú²pí wânbo². Hedí tobá náa bînmúndepí wânbo² iví²piye úvíwâyunde², hedá iwedi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchanda báyéki únmuu hedá hânho sa²wó²di-á únmuudi ihay hí²-á wí²ú²nk²w²óhpí bîn²thayyámídi háawi únmuu²in. ⁹Hedi unbí wây² únmuudiho únhanginná wovây²aywoeni²in.

¹⁰Hán²oe in Jôesi Tádávi tukhe²min áyíngidi dívíhâ²o shánkí dínhanginnánídi háa Jôesi Tádádi t'owa ovây²aywonde i²gedi, hedí i² háäwí híwó²di Jôesi Tádádi wovâ²ypági²o i²gedá dívíhée²o². ¹¹Christ-ví P'owea²hâ² inbí pí²ná khó²jé dâymáa²i²diho ovây²t²an Christ-ví²gedí háa únpuwagi²o²in wa²di ún²póepídi²bo². Ovây²t²an Christ it²óephadekhây²máa²in, hewânbo tí²ú²gedí báyéki hay²i napuwagi²o, hedího hânho dívísó²dínde dínhanginpúuwídi háä²di hedá hádídi ná²i háäwí napuwagi²o²in. ¹²Hewânbo Jôesi Tádádi ovây²thayyan ná²i háäwí i²gedí dâyta²nandi-á ingí² wídínmuupí²in, hewânbo ungi²-ân. Ná²i háäwí-á hânho he²endi namuudi in makówáwin t'óepa²á²in wânbo hânho dida² i²gedí shánkí dínhanginpúuwí²in. Hedí náa ná²i thaa eeje i² Yä²dâa²i P'owea²hâ² makówádi dînsandi²di wây-á to²wên wá² ovây²khâge²nan Jôesi Tádávi híwó²di tun wovây²t²óe²ámídi, hedí indá hanbá wovây²t²umáa háa Jôesiví hán²oe²in tukhe²min ditú waagibá.

Jôesidi dítumáa gínkhây²ä² yä²dâa²in wówátsi áyhúuwí²in

¹³Hediho un únkhây²ä² íkhây²múuní²in ta²ge úví²ánshaa²ámídi, unbí tsiyekandá bîn²áyíngi²ámí, hedá pín ta²gedí ítsíkhakwoní i híwó²di háäwí bînhóení²i² owáy Jesus Christ wíyá nawáy²ä²di nakepóe ihaydi. ¹⁴Undá Jôesi Tádávi áy ímuu, hedího háa natsónpóe waagi úvíkanhúuwí. Wa² Jôesi Tádá bîntaapídi²bo háa íwânpicha² waa úví²an, hebo náa-á ha²wâa unbí wówátsi wívínhúuwípí. ¹⁵Jôesi Tádá yä²dâa²idá² namuu, hedí i²di wovây²t²uhkännan iví²in ímúunídi, hedího náa-á háä²di wânbo t'áhkí yä²dâa²idá² úvíkanhúuwí. ¹⁶Iví ta²nin diwe iví hí² únmuu²i ginnân únta²muu:

Naa yä²dâa²idá² omuudi un wá² únkhây²ä² yä²dâa²indá² ímúuní²in.

¹⁷Jôesi Tádávi²piye úvíjúusu²odi bînt²o “Nanbí Tádá” gin, hedí i-ân namuu i² únhanginná²di² háa na²in t'owa wí²inbo iví²o²in, hedího handá² dí²máadi wí²inbo ta²gendi dít²o² háa híwó háa híwóhpí iví²annin. Hedânho wa²di náa oepáa k'aydi íkw²óndibo únkhây²ä² unbí wówátsi bînhúuwí²in i² bîn²a²ginmáadi. ¹⁸Unbí hehâ²äwin thetáy pahpá²indá inbí wówátsi dâyhonnin wídínchä²muupí, hedí iwedi báho un íháhpóe unbí wówátsi hanbá bînhúuwí²in. Hewânbo híwó únhanginná háä²wídi nawá²áamuu²in unbí t'aywó²di iwedi íma²p'ánídi hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wívínhúuwípídi. I² háäwí nawá²áamuu²i-á kwák²u ts'ä²i háa óedo wínamuupí. Há²bi háäwí-áho hanwaapídi²bo nahánde². ¹⁹Hewânbo

Christ-á iví ûnp'oe ûnchã²muu²i' ich'áa²i'di iwá²áa. I-á wí k'úwá²ay ts'ã²idã² nataamuupí² waagi²bá namuu.^a 20 Wa²di Jôesi Tádá ná²i nan oepáa ikhíjépidíbo Christ óede²man nachuu-ídí, hewänbo náa i' t'ã²ge²i thaa napowa²ã² ihaydiho náa oepáa k'aydi napówá gin ungi² i'ãmídi. 21 Hedí Christ i'annin namuudânho Jôesi Tádávi²piye úwíwâyunde². I'dá Christ nachuu wänbo óewâywówápaa hedá hay²i namúunídi óesóge. Hedího náa-á Jôesi Tádávi²piye úwíwâyunde hedá ítsíkha háa i'di ungi² wovâykhâymaa²in.

22 In ta²gen háhkan namuu²in ho bîn²a²ginnandi unbí t'aywó²di únmuu²i' wovâyjãa²an, hedího náa-á únkodi ta²gendi unbí tí²úuwin páadé²in bînsígí-ídí. Hedího úvíkhãä-í pín ta²gedi bînsígíhúuwídi. 23 Wíyá í'âypu²yã waagibá ípóe, hedího náa-á i' to²wí hânhay wänbo nachuu-í²pí²ví áy ípóe, wí to²wí nachuu²uví²indá joe. Ginho únpoé Jôesi Tádávi tun bînwâyunde²dibo². Ná²i tundá wówá²i-á hedá na²egópoe²opí²-á namuu, Jôesi Tádávi ta²nin diwe nata²muu waagi. Ginnân natú²:

24 I' ahkónuwi táa nakhangí²o waagibá, t'ãhkí t'owa-áho dihãáni, hedá t'owaví sa²wó²di háãwí-á wá² dínkhangí²o, i' póvi táa jáa nasó²i² nahãáni waagi²bá, gá i' táa-á nat²a²dân, i' póvi-á nawänpithanände².

25 Hewänbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá há²to hânhay wänbo ûnhãáni. Hedí iví hí²-á wovây²t'ôe²andi-ânho namuu.

2 1 Hedânkun, t'ãhkí yã²dâapíkan bînjoe²ãmí. Wí²úvíhójo²ãmípí, paa dívíjánúmaa²in waaginbá wí²ímúunípí, wí²íthúut'ôenípí, hedá pí²wênbí²gedá wí²úvíjänákíhí²má²ve-ípí. 2 Wí hínchã²i ay nats'an'aypu²yã²i nawäap'oda² waagibá, un wá² únkhây²ã² hânho ída²i²in Jôesiví tun íhãhpúuwí²in. Iví tundá yã²dâa²idã² únmuu, hedá ná²i tundá unbí pí²ná khó²jé únkw'òndi wovâykhóekhúumã², hedího bínhógidá unbí wâyü-á únkaypúuwí, hedá wovây²aywoení. 3 Háãwí nak'ãagi²i bîndãadi híwó²di namuu²in únhanginpóe waagibá, únhanginpóe wá² háa Nanbí Sedó Jesus unbí²piye hânho híwó²di namuu²in.

Háawin Jôesi Tádávi t'owa dimuu í²gedi ithayyan

4 Jesus-á wí wówá²i k'uu waagi²bá namuu, hedí tobá t'owadi óejoegi²an wänbo Jôesi Tádádí óede²man, hedá Jôesi Tádági²-á báyéki nachã²muu. 5 Un wá² wówátsi wovây²mágidiho wówá²i k'uu waaginbá ípóe. Hedího Jesus-ví²piye úvíhããdi-í, hedânho un diwedi Jôesi Tádá wí méesate waagibá ik'úuwídi i' Yã²dâa²i P'owëããhãã iwe ithaayé-ídí. Hedí iwe un Jôesi Tádávi²piye úvípimági²indá owhá² waaginbá ímuu, hedí in Hudíyo owhá² háãwí Jôesi Tádá óemã² waagibá, undá háãwí unbí pí²ná khó²jé

a Wên k'úwá²ây gi²min in Hudíyo t'owa dâyhánunde Jôesi Tádá óemãänídi hedânho inbí t'aywó²di dínmuu²i' ovây²owóejé-ídí.

bînmáa²i-á bînmá², heḍi Jesus Christ-di wovâykhäge²dodi ná²i bînmá²i²ḍá Jôesi Tádá óehíhchando². ⁶Jôesi Tádáví ta²nin diwe ná²i tun ûnta²muu háa i² Christ-ví²gedi natú waa:

Bit²ôeyan, naaḍi wí to²wí dóde²man,
i-á oe Zion diwe dósogekhamáa.^b

I-á wí k'uu tehpaá bé²ḍí shánkí natáy²i² waagi²bá namuu.

To²wên iví²piye dívíwäyunde²indá há²to dichanpúuwí híwóhpi²piye dívíwäyunde²in.

⁷Hediho un iví²piye úvíwäyunde²ingí² i-á báyéki nachä²muu, hewänbo in to²wên dívíwäyunde²ingí²-á ná²in iví²gedi nata²muu:

I-á wí k'uu waagi²bá namuu,

heḍi in t'owa-á tewhátehpaa²in waaginbá-á dimuu.

Heḍi tobá ná²i k'uu dáyjoegi²an wänbo

i-á i² k'uu ee tehpaá bé²ḍí shánkí natáy²i waagibá napóe.

⁸Heḍá ná²in wá² Jesus-ví²gedi nata²muu:

I-á wí k'uu waagi²bá namuu,

t'owa iwe dip²íḍe²dedi dikanunde².

Ha²wâa dínpoe²o Jôesi Tádáví tun ûnmuu²in wíḍây²a²gindopíḍí, heḍiho i-áho natú nakhây²ä² gin dínpúuwí²in.

⁹Hewänbo unnänkun in t'owa Jôesi Tádáḍí wovâyde²mannin ímuu. Undá owha² i² tsondi hay²íḍi wovâykw²óḍi²in waaginbá ímuu. Undá in to²wên Jôesi Tádáḍí in wé²gen t'owaví²wedi wovâywije²in ímuu. Undá in t'owa Jôesi Tádáví²indá² ímuu, heḍânho i² shánkí he²endi hääwí² i²an ní²gedi wé²gen t'owa bînhangin²ännamíḍí. Jôesi Tádáḍânkun wovây²tuhkánnan iví²in ímuuníḍí, heḍi khun diwedi wovâywhahógiḍi iví² sa²wó²di kohthay iwe wovâykw²óḍi. ¹⁰Wáymûu Jôesi Tádáví t'owa wí²ímuupíwän, hebo náä-áho iví²in ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wívîntaapíwän, hewänbo náä-áho únhanginná iví² sehkanä wovây²mági²in.

Unbí wówátsi Jôesigi²ḍá² bînhúuwí

¹¹Un naaḍi wâysígi²indá, náä oepáa k'ayḍi unbí k'aygi ta²gendi wí²únmuupí, náwe háy tähkíḍá²mân ípíyéthaa. Heḍânho kay²indi wáy²tumáa, ná²i yä²ḍâapíkan in wé²gen t'owa inbí tú² iwe dichäḍi hânho dikanda²i-áho wí²úví²äamípi. Gi²bi hääwí-á unbí hâä-áḍí ihánbo². ¹²Undá ná²in t'owa Jôesiví²piye dívíwäyunde²inbí jâa íji², heḍiho yä²ḍâa²i wówátsiḍá² bînhúuwí²in únkhây²ä². Gindiḍiho tobáháa híwóhpi úví²o²in ditú² wänbo², in híwó²nin úvíkanhonnin dâymúuní, heḍiho owáy Jôesi dínpówá ihayḍáho indi kw²áayébo óemá²ve-í.

¹³T²ähkí in nange²in tsonnin dimuu²inbí khómapho² íkwoní²in únkhây²ä², heḍi gindiḍi Nanbí Sedó Jesus bînhíhchannamí. Háa i²

b Zion-dá Jerusalem bú²-ân namuu.

nangewi kw'áye?i tsondi namuu?i? natsonpoe?o waa úvíkanhúuwí, 14 hedá in wé?gen tsonnin wá? bînt'ôeyaani, gá indáho ná?i kw'áyewi tsondidi ovâykw'ôdidân in t'owa yâ?dâapíkan díví?o?in ovâyguhchâânú-ídí hedá in t'owa yâ?dâa díví?o?inbî?gedá híwó dívíhée?amídá. 15 Jôesi nada? híwó úví?âamí?in hedânho t'owa ánsaapi?in dimuu?in hedá háa dívíhí?máa?in dínhanginnáhpí?in dimuu?in háabo híwóhpi? wí?dâyamá?ve-ípí unbí?gedi ditúunídí. 16 Undá pan wí?ímuupí, hedího pan dimuupí?in waagi?in unbí wówátsi bînhúuwí. Hewänbo íma?p'á?nin íwänpimuudibo wí?í?âanípí únkodi?in áyîngipidíbo yâ?dâapíkan úví?âamídí. Nää-á Jôesivi t'ôe?in ímuu, hedího í?gí?da? unbí wówátsi bînhúuwí. 17 T'âhkí t'owa bîn?a?ginhúuwí. In méesate?in tí?úuwin páadé?indá bînsígíhúuwí. Jôesi-á bîn?a?ginmääni. Hedá i nangewi kw'áye?i tsondi namuu?i wá? bîn?a?geeni.

In pant'ôe?in Christ-ví t'ôephade iwedi dihâhpúuwí

18 Un pant'ôe?in ímuu?in, unbí tsonninbí khómapho? úvípikw'ôeni tobáháa wovâytsionmáa wänbo?. In t'âhkí bîn?a?geeni, in híwó?nin dimuu?in hedá in ünpl'oe kháapi?in dimuu?inda?bá joe, hewänbo in t'ayjaa?in dimuu?in wá?. 19 Tobá wên háawên híwóhpi?in wí?úví?anpí wänbo wovây t'ôephadekannandáho?, Jôesiví?gedi úví?ánsaamáadi ná?i wâhkan wovây?andi? úvíyâ?â?andá, Jôesi-á undádí nahíhchanpúuwí. 20 Yâ?dâapíkan úví?odi wovâywhâ?didi úvíyâ?â?andáho?, í?gedi wí?úvíjêngihée?amípí. Hewänbo tobá híwó úví?o wänbo wovây t'ôephadekandodáho?, hedá úvíyâ?â?andá, Jôesi Tádá undádí nahíhchanpúuwí.

21 Jôesi Tádádí wovây t'uhkánan iví?in ímúunídí hedânho bînt'ôephadende wänbo úvíyâ?â?amí?in íhâhpúuwí, gá Christ wá? ungi? it'ôephadedân. Gindidi wovâyjéye háa únkhây?â? úví?âamí?in, hedí iví âhtaa í?gebá ímú-í. 22 Christ wáymúu wänbo wí?it'aywó?nanpí, hójo wänbo iví sóphogedi wí?ünpeepí. 23 Jänákí óhée?andi óetunsúu?an dihaydá, in to?wên gin óe?annin wí?ovây t'unsúu?anpí. Óet'ôephadekannan dihaydá wínatúhpi t'ôephadedibá ovây?wáywá?âa-í?in, hewänbo Jôesi Tádá ví mange wí?bo ijoe?an, gá Jôesi Tádádá?mânho ta?ge natú?dân háa híwó háa híwóhpi wí to?wí í?o?in. 24 Christ-dá phé?win deedi óet'óhtägek'ú?di iví tú?dí nanbí t'aywó?di dínho?. Nachuu ihaydá na?in wá? gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywó?di iwedi díweejé-ídí, hedího nää-á nanbí wówátsi ta?ge áyhúuwí?in gínkhây?â?. Christ-ví wâhkandi undá íwówa waagibá ípóe. 25 Wên k'úwá dipedejeji?in waaginbá ímuuwän, hebo nää-á unbí áyí?diví?piyebá íwáypówá, í?dá unbí hâ? wovây?áyí?do?.

Háa in dikhótsaakw'ó?nin dínkhây?â? dithaaní?in

3 1-2 Un kwiyâ? íkhótsaakw'ó?nindá wá? wáytu?amí, únkhây?â? unbí senä?bí khómapho?di íkwoní?in. Ma?di wáy wên senä?dá Jôesi Tádá ví

tun wí'ónwäyundepí, hewänbo Jôesi bín'a'gindodi yä'dâa'in ímuudá, unbí wówátsi wovây múuní, hedí gindiđi tobá undá háabo Jôesiví'gedí ítúhpí wänbo in wá' madi iví'näpiye dívíjäänú-í. ³Wí'úvikhä-ípí shánkí sa'wó'nin ímúuníđí unbí phó hânho bínkodi'odíbo', háa báyéki háäwí oedodi napa'andi úvítóe'odíbo', háa nachä'muu'í' aadi úv'awendedíbo'. ⁴Gin úv'í'âamív'wedí unbí pí'ná khó'jé nakeet'óepí iwe yä'dâa'in ímúuní. Gindiđân shánkí sa'wó'nin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jêngiginpíđíbo hedá hanginpí híwó bínhondi, gindiđá háäđi waa sa'wó'nin ímúuní. Jôesi Tádá-á natú, gin úv'odá, ná'í-á shánkí igí' únchä'muu. ⁵Gindiđánkun in hán'oe'in kwiyä' Jôesiví'piye dívíwäyunde'in sa'wó'nin waaginbá dimuu, inbí senä'bí khómapho' dikw'ondi. ⁶Sarah wá' ha'wâa ikanhon. Iví sedó Abraham ònt'òeyande', hedí òetu'o' iví tsondi gin. Hedí nää undá yä'dâađá' úv'íkanhondáho hedá khunwòeda'ginpíđíbo jashaginpíđíbo' íthaadá, undá Sarah-ví a'yûn ímuu waagibá napúwi.

⁷Un senä' íkhóhtsääkw'ó'nin wá' únkây'ä' híwó'di hangintandi unbí kwiyä'dáđí íthaan'ín. Indá un waagi wíđikaypí, hedá wá' in wówátsi nahándepí'in Jôesi imä'in indáđí wé'ge bínkhonkhây máa, hedího únkây'ä' bín'a'geen'ín. Híwó bínmá've-í hedânho híwó únkoedí-íđí wé'ge indáđí úv'íjûusu'ámíđí.

Híwó iví'âamí tobáháa dít'òephadekando wänbo'

⁸Hedá nää-á t'ähkíđíbo-á wáyťuhkankhây máa, únkây'ä' wéhpêe ánshaa'inda' ímúun'ín, wí'ná táyeví'piye ítaachanpúuwí, tí'úuwín páadé'in ímuu'in waagibá úvímá've-í, wí'ná táye úvisehkanähúuwí, hedá wí'íjêngit'òenípí. ⁹Wí to'wíđí jänákí wovây'andi háa wovây'tunsúu'andi, híwóhpí'đíbá wívínwáywá'âa-ípí, hewänbo Jôesi bínđaa'ámí híwó òn'ámíđí. Hannánkun Jôesíđi wovâyťu'an úv'í'âa'ámíđí, iví'in ímúuníđí wovâyťuhkánan dihayđi, hedânho un wá' híwó í'đi wovây'âa'ámíđí. ¹⁰Iví ta'nin diwe ginnân únta'muu:

Wí to'wí iví wówátsi híhchandi ihúuwí'in nada'í'

hedá híwó'di thaa nada'đá,

wí'únkhây'ä'hpí yä'dâapí tun ihée'ámí'in

hedá wínahóť'òenípí.

¹¹I' yä'dâapí' namuu iwedi íjää'ámí'in únkhây'ä' hedá í' yä'dâa'í' namuu'íđá' í'âamí.

Pín ta'gedí íkhä-í háäđi wänbo t'ähkí tsääginpíđíbo iví wówátsi ihúuwíđí,

¹²gá Nanbí Sedó Jôesíđi in to'wên in ta'ge'in p'òe í'ge dimännin ovây'âyí'dodân,

hedá inbí jûusu-á háäđi wänbo t'ähká ovâyť'òeyande',

hewänbo in yä'dâapí díví'o'indá t'aygi ovây'munde'.

13Ta'gendi úvíkhäädëdi híwó'didá' úví'amídí, ti to'wídí wovâywá'amí? Hedân joe. 14Hewänbo tobá híwó'di namuu'idá' bîn'o wänbo t'owadi wovây't'öephadekandodáho', undáho híhchan bînshaa-í. Hediho há'min t'owa wíwínkhunwöeda'ípí hedá wähpade wí'úví'áyíngimááni. 15Hewänbo unbí pí'ná khó'jébo Christ bîn'a'ginmâáni, hedânho i-á unbí tsondi únmuunídí. Hedi to'wídí wovâytsika'yandi háadan gin úvíwâyunde'in, únkây'ä' íkhây múuní'in bínthayyamídí. Hewänbo t'ayginpídíbo-á a'gindibo-á bínhé'e'amí. 16Häädí wänbo t'ähki únkây'ä' unbí pí'ná khó'jé únhanginnáani'in yä'däada' úvíkanhonnin, hedânho wí to'wí jänákí unbí'gedi ihé'e'an wänbo nawöeda'púuwí iví hí' únmuudi, gá Christ-ví'piye úvíwâyunde'di yä'däa'in wówátsi bínhondân. 17Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'öephade únpuuwí'in Jöesi natú'dáho', ná'indá shánkí híwó'nin namuu bín't'öepaadé-íví'wedí yä'däapí úví'o'in namuudi.

18Wí'ún'öede-ípí Christ wá' öet'öephadekannannin. I-á híwó'didá' namuu, hewänbo in híwóhpí'in t'owa dimuu'ingí' nachuu. Wáy múudá' nachuu nanbí t'aywó'di gínmuudi hedânho Jöesi Tádáví'piye díkäänídí. Hewänbo tobá iví tú' önhay wänbo iví p'owäqahäa-á wówá'i únmuu. 19Iví p'owäqahäa-á in wé'gen hán'oe dihánninbí p'owäqahäa'ví'piyebá namää, indá dipankw'ön waaginbá dimuu, hedi Jöesi Tádáví hí' ovâyhangin'ánnan. 20Hä'in t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihaydiwinbá dimuu. Wa'di Noah i' kophé hay'i' ipa' ihaydi, Jöesi Tádá in t'owa-ádí báyéki iyä'ä'odí ovâytsíkha'máa iví'piye dívíwäyü-ídí, hewänbo wídívít'öeyandepí. Hedánkun wên chäädida' t'owa i' kophé iwe dívíkuu. I' kophé öep'öeké' ihaydi kháve ihayda' dívíwówáwhahógi. 21Hedi hä'i p'oe-á i' p'oe wovây'óp'oe'andi' waagi'bá namuu. Nää-á wovây'aywonde ná'i p'ó'p'öekandi unbí tú' khä'pí wovây'owídíndedida' bá joe, hewänbo Jöesi Táa bînda'máadan wovâykhäge'namídí únhanginnáanídí unbí t'aywó'di únmuu'i wovâyjää'annin, hedi Jesus Christ nawáywówápóedího wovây'aywonde'. 22I-á nawáywówápóe ihaydá makówápiye napee, hedi nää-á Jöesi Tádáví ko'díngedí na'án. Iwedího t'ähki in makówáwin t'öepä'ä'indá hedá in to'wên tsonkhuu dáy máa'indá t'ähká ovâytsónmáa.

Gínkhây'ä' Jöesigí'dá' nanbí wówátsi áyhúuwí'in

4 1Hediho Christ iví tú' iwe it'öephadedí, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkây'ä' í'ánshaamúuní'in hedânho shánkí íkay-ídí, hedá íkhây múuní bín't'öepaadé-ídí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwâyunde'i' iví tú' iwe it'öephadedá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in. 2Hediho nää iwedi wa'di nää oepáa k'aydi unbí wówátsi bínhon dihaydi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'dí dikanda'i wí'únkây'ähpí úví'áamí'in, hewänbo háa Jöesi Tádá nada' waagân úvíkanhúuwí. 3Híwóhay thaa unbí wówátsi phade iwá háa in wé'gen t'owa Jöesi dáytaapí'in díví'o waagibá

úví^owän. Wên tsé waagibá fjiwän, hedáhá[?] háa unbí tú^odí íchanpóe waagida[?] úví^owän. Íháapoe^owän, hedá wé^ogen t'owa-áda úvíwé^oge^owän bînwänpisu^owá-ídi hedá wiyá ha^owáagiⁱ t'aywó^odi úví^oâamídi. Hääwí bínkhíjé^oi[?] unbí jôesi únmuu waa bínchaa^oi-á unbí a^ogin bînmäwän, ná^oi-á Jôesi Tádá nakhâapóe. ⁴Hedi näa-á in t'owa Jôesi Tádá dâytaapi^oindá^oí bá wiyá wí^oúvit'aywó^odopídi, indá wí^odínhanginnáhpí háa díví^oánshaa^oámí^oin, hedânkunho jänákí t'âmáge unbí^ogedí díví^ohée^oo[?]. ⁵Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Tádáví páadépiye diwin dihaydi i^odi ovâytsika^oyâamí háadí gin díví^oo^oin. Hây napóe ihaydi i-áho t'âhkí t'owa ovâykeekw^oêní háa híwó háa híwóhpí díví^oo^oin, in diwówáji^oindá in ho dichuu^oindá^oí. ⁶Jôesi Tádáví híwó^odi tundá in ho dichuu^oin wänbo ovây^ot'ôe^oan, hediho tobá ovây^otuhchânu^odi inbí tú^o dínchumu wänbo^o, t'âhkí t'owa dín^opoe^oo waagibá, inbí p'owê^oahâ^oáho dínwówáyê^oení, Jôesi Tádá nawówáji^o waagibá.

Gínkhây^oä^o hääwí Jôesi Tádá^oí dímä^oi[?] ây^oâyingi^oámí^oin

⁷Hanwaapí^oíbo ná^oi nan oepáa nakhangí^o. Hedânkun t'âhkí háa úvíkanhonnin úví^oâyingi^oámí, hedá íkhây^omúuní híwó úvíjûusu^oâamídi. ⁸Ná^oindá shánkí nachä^omuu: Pín ta^ogedí wí^oná táye úvísíghîuwí, gá t'owa bînsígdá báyéki inbí t'aywó^odi bîn^oowójédedân. ⁹Híhchandi unbí k'aygi wí^oná táye úvísíghóení. ¹⁰Jôesi Tádá^oí t'âhkí^oíbo wí^oinbo magan wovây^omági, hediho ná^oi magandi wí^oná táye úvíkhäge^ohîuwí. Gindí^oího ná^oi wovây^omági^odi híwó úvíkanhîuwí, tobá hääwí namúuní wänbo^o. ¹¹Gá ginnân: Wí to^owí híwó nahí^ohádí, Jôesi Tádá^oí tunnân t'owa ovây^ot'ôe^oámí. Wí to^owí nat'owakhäge^ohâ^oi-á ûnkhây^oä^o ovâykhäge^onamí^oin gá Jôesi Tádá^oí^oân kay óemädân gin i^oámídi. Gin úvíkanhîuwí t'âhkí t'owa dínhanginnáanídí Jesus Christ namuudânkun gin úví^oo^oin, hediho Jôesi Tádá-á kw'áayébo dâymá^ove-í. I-á ta^ogendi hay^oi namuu, hedá báyéki kay-á imáa, hedi iví tsonkhuu-á hânhay wänbo há^oto ûnhâ^oaní. Hamân.

In to^owên Christ-ví^oin únmuu^oin dâyt'ôephadékhây^omáa

¹²Un naadi wây^osígi^oin, tobáháa báyéki bînt'ôephadédedí phaa í^oge ímân waagibá íchaa wänbo^o, wí^oítsikapúuwí^opí, “Háadan naa gin dín^opoe^oo[?]” Wí^oítú^oní^opí, “Naa o^oân ná^oi dín^opoe^oo^oi-á há^oto dín^opúuwí^oin.” Ná^oi-á wovây^otayi^onídânho ún^opoe^oo. ¹³Undá wí^oinbo hí^oingin bînt'ôephadéde Christ it'ôephade waagibá, hediho bíhíhchanpuwawe gin ún^opoe^oodi. Hedânho wáy wí thaa háyú hay^oi i-á namuu^oin nakepóe ihaydiho shánkí wänbo íhíhchanpúuwí. ¹⁴Christ-ví^oin ímuudíbo t'owa jänákí unbí^ogedí díví^ohí^omáa wänbo bíhíhchanpuwawe, gá Jôesiví P'owê^oahâ^o i^o shánkí hay^oi namuu^oi-á undá^oí bá hâ^oädi wänbo t'âhkí najidân. ¹⁵T'owat'akhânu^oin, háa sänmin, háa yä^odâapí^okannin wí^oímúuní^opí, hedá wây-á t'owaví áyíngi wí^oúnwó^onáhpí eeje

wí'úvítomá've-ípí, hedânho wíwovâyhtuhchänut'öephadèkannamípidí.
 16Hewänbo Christ-ví'piye úvívâyundedibo wovây't'öephadèkandodá,
 wí'íwödedá'ípí. Shánkídí Jöesi Tádá bínkú'daa'ámí gá in wé'gen t'owadi
 Christ-ví t'owa ímuu gin wovâytu'andân.

17Ihaydiho naná Jöesi Tádádí t'owa háawin dimuu'in
 ovâykeekw'öenídí, hedí iví t'owa únmuu'in páadé gin ovâykhâymaa, indá
 iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Hedí in iví'in únmuu'in t'owa wänbo gin
 ovâykhâymaadá, in to'wên iví híwó'di tun ônwâyundepí'in dimuu'in
 shánkí báyéki kháa'in dínpuuwí. 18Jöesi Tádáví ta'nin diwe ûntû':

To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpuuwí,
 hedího to'wên Jöesi Tádá dâya'ginmähpi'in hedá t'aywóhkannin
 dimuu'indá shánkí p'ándíki wänbo dâypaadé-í.

19Hedânkun tobá Jöesi Tádá natú wänbo bînt'öepaadé-í gin, hâädi wänbo
 t'ähki híwó úvikanhûuwí, hedá iví mangá pín ta'gedá úvímääni. I-á í'
 wovâykhíjé'i' namuu, hedí háa iví tun imági waa hâädi wänbo t'ähki i'o'.

Peter-di ovâytumakhe'o' in méesate'in tsonnindádí in e'nündádí

5 1Nää-á un méesate'in tsonnindá wâyhé'e'ámí. Naa wá'
 méesate'i tsondi'bá omuu. Naadá Christ nachuu ihaydi dómú'
 it'öephadenedi, hedí naa wá' i' sa'wó'di háäwí Christ-di dipâkhâymaa'i'
 donkhonkhâymaa. Hedânho pín ta'gedi ná'in wâytukankhâymaa:
 2Jöesi Tádáví t'owa unbí mange bînmáa'indá k'úwá waaginbá dimuu,
 hedá undá inbí áyí'nin waaginbá-á ímuu. Hedânho bîn'âyîngihûuwí
 únwânpikhây'ädida'bá joe, hewänbo ida'dân. Wí'ichä'hat'aa-ípí, hewänbo
 híhchandi bínkhäge'namí. 3In to'wên unbí mange wovâymägi'in
 bîn'âyîngi'ámí wíwîntsonchänumá've-ípí, hewänbo un wovây mündedi
 háa íthaa waagidi bînjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwídí. 4Christ-á
 i' k'úwá áyí'di p'ó'dédí' waagi'bá namuu. Hedí híwó igi' úvít'öemáadá,
 owáy nawáypówá ihaydi i' unt'anmuu'i' bînhóeni, há'i-á hânhay wänbo
 sa'wó'di namúuni hedá há'to naháani. 5Hedí un wé'gen méesate'in
 shánkí ts'áamin ímuu'indá, háa in méesate'in tsonnindi wovâytu'an waa
 bînt'öeyaaní. T'ähkídíbo háa wí'ná táye úví'o'in jèngiginpidíbo bîn'ámí,
 gá Jöesi Tádáví ta'nin diwá ginnân ûntû'dân:

In dijèngit'öe'indá Jöesi Tádádí ovâyjoegi'o',

hewänbo in dijèngit'öepí'in dimuu'indá iví sígísehkanä-á ovâymä'.
 6Hedânkun Jöesi Tádáví páadépiye áagé úvípikw'öeni, gá iví tsonkhuu-á
 báyéki hay'in únmuudân, hedí híwó' dihaydi ûnnândiho i'dibo kw'áye
 wovâykw'öeni. 7Báyéki áyîngi bînmáadá wí hé un bîn'íhon waagi'bá
 namuu. Hewänbo ná'i áyîngi-á Jöesi Tádáví mange bînjoe'ámí, hedânho
 i'di wovâyjáa'ámí, gá i'dá wovây'âyîngi'ámí'in nada'dân.

8Hâädi waa áyîngidi íyèeni, yo'in waagin wí'ímúunípi, gá i'
 Penísendi-á unbí hânbi únmuudân hedí hâädi wänbo t'ähki itsémáa

wovâywâʔamíđí. Wí khän nahähsêndi wí toʔwí óekʰoʔíđí natuwäyíʔi waagiʔbá namuu. ⁹Wíwînmaßnípí iʔđi wovâytaʔaaníđí, hewänbo pín taʔgedí Jôesi Tádávíʔpiye úwíwâyʔbé-í. Wíʔúnʔðede-ípí náá oepáa kʰayđi tʰähká wây-á tíʔúuwín páadéʔin únkwʰóʔnin un waagibá tʰeephade dâypadendeʔin dimuu. ¹⁰Wí hây tähkíđáʔmân bîntʰeephadekhâymaa, ihayđáháʔ Jôesi Tádádíbo hääwí untáyʔi tʰähkí wovâymaßnî, iʔđi wovâyteęgíkwînukhägeʔnamí, wovâykayʔamí, hedá wên tepú waagiʔbá unbí wówátsigiʔ wovâymaßnî. Jôesi Tádá-áho tʰähkí iví sígísehkanä naʔin dímäʔi namuu, hedí idá wovâyttuhkánan ivíʔin ímuúníđí heʔennin wovâypaa-íđí, i-á hânhay wänbo tʰähkí báyékí hayʔi namuu waagibá. Christ-áđí wíʔđáʔ ímuuđiho náʔin únpoeʔo. ¹¹Jôesi Tádá-á báyékí tsonkhuu imáa, hedí iví kay-á hânhay wänbo wíʔúnhádepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitʔan

¹²Silas-dá naa díkhägeʔnan náʔin taʔninʔay wâytaʔnamíđí. Naa dînhanginná i-á nanbí tíʔúu páadéʔi gínmuuʔin hääđi waa háa ûnkâyʔäʔ waa ikanhondiʔ. Naadı wâytaʔdo wâykweewaasenwaatʔamíđí, hedá háyú naa dînhanginnáʔnin Jôesi Tádáví taʔgennin sígísehkanä iʔgedí wâyttʔamíđá, hedího teęgí tʰaagi iwe úvítsaasaʔí.

¹³In Babylon búʔ iweʔin méesateʔin tʰowadi inbí sengitun wovâysan, indá un waagibá Jôesi Tádáđí ovâydeʔman. Mark-di wáʔ wovâysengitʔan, i-á naví ay dînmuu waagibá dóchaa. ¹⁴Wíʔná táye úvísígíseengitʔamí. Un Christ-víʔin ímuuʔindá ánshaaginpíđíboʔ íkwoní.

IN EEDI²IN TA²NIN PETER ITA²NANNIN

Peter-di in t'owa Jôesiví²in dimuu²in ovâytɔ²an hójo²in háhkannin dínpowagí²o²in he²di ná²in háhkannindá dívíkhăă-í Jôesiví²wedí ovâyhânge²amídí.

Ná²in ta²nindi dítumáa tobá wên ditú² wänbo Jesus wíyá wínawáykä²ăăgí²opí²in, i-á napóewí-áhay, hewänbo Jôesi Tádáda²mân ûnhanginná háădi ná²in napuwagí²o²in.

IN PÁADÉ²IN TA²NIN JOHN İTA²NANNIN

John ita²do² i to²wı In Tıu kin nakháwá²ıvı²gedı

1 I to²wı hán²oe ts'anpáadébo nayı²ıvı²gedı naadı wáyta²do², i-á in Tıu kin nakháwá, hedá in wówátsi napäyi²i-ân namuu. Haa i natú²in git²oe, hedá na²ınbı²piyá nakeepóedı na²ınbı tséedıbo-á âyımı², hedá na²ınbı mandıdá âytäge. ²Ná²i nawówátsıpäyi²i² nakeepóe ihaydı âymı², hedá haa ıvı²gedı na²in gıhâhpóe²i-á wé²ge²in t'owa âyt²de²o². Ná²i in wówátsi nahândeprı²in napäyi²ıvı²gedı wáytumáa, i-á Yôesi Tádá-ádı na²ân, hedá na²ınbı²piyá ipikeeyan. ³Haa âymı²in hedá haa ıvı²wedı git²oe²ındá un wá² wáytumáa, hedânho un wá² únhangınpúwıdı, hedá undádı na²ındádı na²ınbı wówátsi wé²ge âyhúuwıdı. Hedi ta²gendi Yôesi Tádá-ádı hedá ıvı ay Jesus Christ-ádı na²ınbı wówátsi âyhon. ⁴Hediho ná²i hâáwı ı²gedı unbí²piye² wáyta²do² hedânho un wá² t'âhkı hıhchan bınmá²ve-ıdı.

Yôesi Tádá-ádı gimuuđá há²to ıvıt²aywó²kanhúuwı

⁵Ná²i hí² náa wáytukankhâymaa²i-á Yôesi Tádáví ay Jesus Christ-ıvı²wedı git²oe²i namuu. Yôesi Tádá-á wı kohthay waagi²bá namuu, hedá wáyge wänbo wı²únkhıunáhpı. ⁶Yôesi Tádá-ádı na²ınbı wówátsi âyhondi gitúđáho², hewänbo wa² t'aywó²di ı²gebo gimándáho², ıvıwänpıhóeyó²o², hedi khıu eedı waagıbá giyıdı in ta²gen namuu²ındá wı²âyhonpı. ⁷Hewänbo nakohtayná² ni²ge Yôesi Tádá na²ân diwe giyıđáho², undádı na²ındádı na²ınbı wówátsi wé²ge gınmuu, hedá ıvı ay Jesus-ıvı ún²p'oe ich'áa²ıdádı dí²owıdıdı na²ınbı t'aywó²di t'âhkı dınyâa²o².

⁸Na²in wên t'aywó²nin wänbo wı²âymaa²pı gin gitúđáho wı²bo ıvıpıhóeyó²o², hedá na²ınbı pı²ná khó²yé-á in ta²gendá wı²âymaa²pı. ⁹Hewänbo Yôesi Tádáví²piye² ıvıt²aywó²dihâätsı²andáho², ıdádı na²ınbı t'aywó²di gınmuu²i dın²owóyé-ı, hedi i yá²dâapıkan ıvı²andı² dınyâa²amı, gá ıvı tıu imági waa ı²odân, hedá i-á hıwó²da²bá ı²o². ¹⁰Yôesi Tádá ho natú na²in t'owa t'âhkı ıvıt²aywó²do², hediho wáyımı wänbo

wí'íwít'aywó²nanpí gin gitú²dáho², kindidá Yôesi Tádá ihôeyó²an waagibá gitú², hedá iví hí² na²inbí pí²ná khó²yé wí²ây²máapí.

2 ¹Navi áyyä², ná²i hääwí i²gedi wáyta²do hedânho wí'íwít'aywó²nâamípidí. Hewänbo wí to²wí it'aywó²nandáho², wí to²wí ün²án Yôesi Tádávi páadépiye² igí² i²aywondaa²amídí, i-á Jesus Christ i t'áhkí híwó²di namuu. ²Hedi i-ân iví wówátsi imági na²inbí t'aywó²di dín²owóyé-ídí, hewänbo na²inbí²dá²bá yoe, t'áhkí t'owaví t'aywó²di dínmuudân.

Yôesi Tádá áytaa² iví tsonttu² ây²a²ginnamí

³Hândidan gínhanginnání ta²gendi Yôesi Tádá áytaa²in? Gá iví tsonttu² ünmuu²i² ây²a²gindodân. ⁴Wí to²wí Yôesi Tádá ôetaa gin natú²dí hewänbo iví tsonttu² wí²ôn²a²gindopídá, i-áho wí hôeyó²i namuu, hedá in ta²gen namuu²in iví pí²ná khó²yé wí²imáapí. ⁵Hewänbo to²wídí Yôesi Tádávi ttu² ünmuu²i² ô²n²a²gindodá ta²gendi pín ta²ge haydi óeséegí, hedi kindidân gínhanginná i-ádi gimuu²in. ⁶Hewänbo to²wên ditú²nin Yôesi Tádá-ádi dimuu²in, indá dínkhây²ä² inbí wówátsi dâyhúuwí²in Christ iví wówátsi ihó² waagibá.

⁷Un wâyséegí²in, ná²in tsonttu² natú²nin ívíséegíhúuwí i²gedi wáyta²do²in ts'áamin wínamuupí, indá in páadédíbo bínmáa²in namuu, i hí² ho í²oe²ibá namuu. ⁸Hewänbo ná²in tsonttu² nää wíyá wáyta²dodí ts'áamin waagi²inbá namuu, gá ây²a²gindodáho i khu² nakhanmân waagibá gínpo²dân, hedá i kodí²di ko namuu²i-áho nakeepo². Ta²gendi Christ ná²in tsonttu²-á i²a²ginnan, hedá un wá² bín²a²gindo².

⁹Wí to²wí nakohtayná² ni²ge iví wówátsi ihon gin natú²dí, hewänbo iví tí²úu páadé²i it'aydá, i-á wa²di khu² i²gebo nayí². ¹⁰To²wên ná²in tí²úuwín páadé²in dâyséegí²in, indáho nakoná² ni²ge diyí², hediho inbí pí²ná khó²yé hääbo in ta²ge²in p'ôe iwe²di ovâyhänge²amí²i² wí²dây²máapí. ¹¹Hewänbo wí to²wí iví tí²úu páadé²i² it'aydá khu² iwebo na²án. I-á khu² i²ge nayí²di wí²ünhanginnáhpí wépiye² namännin, gá wí tsí²t'aa²i waagibá ünkhüünândân.

Háa in wé²ge²in t'owa Yôesi dâytaapí²in inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegí²in wídínkhây²ä²hpí ovâyhí²amí²in

¹²Navi áyyä², naadi wáyta²do gá Christ i²annin namuudi unbí t'aywó²di ünmuu²i² wovây²owóyé²dân. ¹³Un tádá²indá, naadi wáyta²do² gá i to hán²oe ts'anpáadebo nayí²i² bîntaadân. Un e²núndá, wáyta²do² gá i Penísendi ho bînt'andân.

¹⁴Un áyyä² ímuu²in, wáyta²nan gá Yôesi Tádá bîntaadân. Un tádá²indá, naadi wáyta²nan gá i to hán²oe ts'anpáadebo nayí²i² bîntaadân. Un e²núndá, wáyta²nan gá undá íkaydân, hedá unbí pí²ná khó²yé-á Yôesi Tádávi hí²-á kay²indídá bínmáa, hedá handídá i Penísendi-á ho bînt'an.

¹⁵Wíwovâyhi²amípi unbí wówátsi bínhúuwídi háa in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi²in inbí wówátsi dâyhon waagibá, hedá i yá²dâapi² háäwi indá ovâyhi²andi-á wíwovâyhi²amípi. Wí to²wí ná²i híwó²pi² namuu²i² óehi²andáho Yôesi Tádá pín ta²ge haydi wí²óeséegípi. ¹⁶Kinnân in Yôesi Tádá dâytaapi²in díví²o²: Háa inbí túu²ú iwe diwânpichaa waagi kaygi²di díví²amí²in dida², hedá háäwi t'âhki dâymú²i-á wá² kaygi²di-á dida², hedá inbí háäwi shánki híwó²di dínmuu waagi dichaa²di dívíyengi²o². In Yôesi Tádá dâytaapi²innânho ha²wâa díví²o², hewânbo ki²bi tsiyekandá Yôesivi²wedi wína²âhpi. ¹⁷Háa ná²in Yôesi Tádá dâytaapi²in díví²o² waa dínkhangít'óe, hedá t'âhki ná²i híwó²pi² háäwi kaygi²di dida²i-á wá² nakhangít'óe. Hewânbo to²wên háa Yôesi Tádá natsonpo² waa díví²o²indá hânhay wânbo t'âhki diwówayêeni.

Christ-ví hánbi ho na²ä²

¹⁸Naví áyyâä, náäho i t'ä²gi thaa tso²wa na²ä². Wovâytu²anho Christ-ví hánbi na²ä², hedí náäbo báyéki ki²min dikeepo². Kin napo²di gínhanginná náäho i t'ä²gi thaa tso²wa naná²nin. ¹⁹Ná²in t'owadá ta²gendi na²inbí²näpiye²in wídimuupídi na²in díyoe²an. Na²inbí²näpiye²in dimuudáho², na²indádíbo dívíwóyí²níwân. Hewânbo indá na²in díyoe²an dihaydi nakeepóe wí² wânbo in diwedi na²inbí²näpiye² wínamuupí²in.

²⁰Hewânbo undá in waagi²in wí²ímuupí. I to²wí shánki híwó²di namuu²ídi i Yä²dâa²i P'oweaqahâa wovâyamági, hedího un t'âhki in ta²gen namuu²in únhanginná. ²¹Naadi ná²in ta²nin wâyta²do gá in ta²gen namuu²in únhanginnándân, únhanginnáhpídá yoe, hedá wá² únhanginná wí to²wí in ta²gen natú²di-á wí²ihôeyó²opí²in. ²²To-an wí hôeyó²i namuu²? Gá wí to²wí natú²di-ân Jesus-á wínamuupí²in i to²wí Yôesi Tádádí óesóge²i² t'owa ovây²aywoenídí. Wí to²wí ha²wâagi²i namuu²idá wí²gíndíbo Yôesi i Tádá-ádi hedá iví ay-ádi ovânyoegi²o², hedího Christ-ví hánbi² namuu. ²³Wí to²wí natú²di Jesus-á Yôesi Tádávi ay wí²únmuupí²in, i-á Yôesi Tádá wânbo iví pí²ná² kô²yé wí²imáapi. Hewânbo wí to²wí natú²di Jesus-á Yôesi Tádávi ay únmuu²indá Yôesi Tádá wá² iví pí²ná² kô²yé imáa.

²⁴Hewânbo undá háäwi páadé úvít²anwhâyü ihaydibo² í²oe²i² únkhây²ä² unbí pí²ná² kô²yé bínmá²ve-í²in. Han úví²odáho Yôesi Tádá-ádi hedá iví ay-ádi wé²ge ímúní. ²⁵Hedi Yôesi Tádávi ay-á iví tuu imági in wówátsi nahándepí²in na²in dípägít'óe²in.

²⁶Wáy wên t'owa dida² in ta²gen namuu iwedi wovâyyaá²amí²in, hedânkun ná²in ta²nin wâyta²do². ²⁷Hewânbo Yôesi Tádádí i Yä²dâa²i P'oweaqahâa wovâyamági, hedá unbí pí²ná² kô²yébo bínmáa, hedího wí²úntáypí wíyá to²wídi Yôesivi²gedi wovâyhá²amí²í, gá i Yä²dâa²i P'oweaqahâadá háäwi t'âhki wovâyhá²odân, hedi i háäwi wovâyhá²o²i-á ta²gen namuu, wên hôeyó wânbo wínamuupí. Hedího únkhây²ä² Christ-ádi wé²ge ímúní²in, háa i Yä²dâa²i P'oweaqahâadi wovâyhá²an waabá.

²⁸Naví áyyäã, háa otú waa Christ-ádí wé'ge únkhây'ä' ímúní'in, hedânho owáy i wíyá nakeepóe ihaydi wí'íkhuwóeda'ípídí, hedá wóeda'di iví'wedí wí'úvíkaakwomá've-ípi. ²⁹Únhanginná Christ-ân híwó'da' i'o'in, hedího únhanginná wá' t'ähkí to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnindá Yôesi Tádávi'wedí di'âypuÿä'in.

In Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indá Yôesi Tádávi'ây dimuu

3 ¹Bí'ánshaa'an Yôesi Tádávi' na'in báyékí díseegi'in, hedí báyékí díseegiðankun iví ây kin dítu'o'. Hedí ta'gendi iví ây-ânkun gimuu. Hedího in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá wíðínhanginnáhpí háawin gimuu'in, háawi i namuu wânbo wíðínhanginnáhpídí. ²Un wâyseegi'in, tobá nää Yôesi Tádávi'ây gimuu wânbo', wa'di wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óe'in. Hewânbo ná'indá gínhanginná: Christ nawáy'äã ihaydá i waagi'inbá gipúwí, gá ta'gendi háawi i namuu waagi âymúníðân. ³To'wên t'ähkí ná'in napúwí'in pín ta'ge haydi dâytsikha'máa'indá yä'dâapíkan t'ähkí iwedí dívíyâa'o', háa Christ iwedí iyâa'an waagibá.

To'wên Yôesi Tádávi'ây únmuu'in wíðívít'aywó'kanhonpi

⁴To'wên t'ähkí dívít'aywó'kanhonnindá Yôesi Tádávi' tsontuú dâyyoegi'o', hedí iví tsontuú ðnyoegi'andáho t'aywó'ninno namuu. ⁵Únhanginná Christ ho nää oepáa k'aydipiye' na'äã'in t'owa t'ähkíví t'aywó'di ovâyýäa'amídí, hedí i-á wên t'aywó'nin wânbo wí'imáapí. ⁶To'wí wânbo Christ-ádí nayí'i-á wí't'aywó'kanhonpi, hewânbo wí to'wí it'aywó'kanhondi-á háawi Christ namuu'in ta'gendi wínaka'póya'pídá ta'gendi wí'óetaapí.

⁷Naví áyyäã, to'wên háãdi waa in ta'ge'in p'óe í'ge dimänninda'mân inbí wówátsi ta'ge dínmuu, Christ-ví wówátsi únmuu waagibá. Hedího wí'úvímäänípí to'wíðí wânbo in ta'gen namuu iwedí wovâyýäa'amídí. ⁸Penísendi páadé iwedíbo' it'aywó'kanhon, hedího to'wên háãdi waa dívít'aywó'kanhonnindá Penísendiví'in dimuu. Hedí Penísendiví tsiyekan ðnhánú-íðí-ânkun Yôesi Tádávi'ây nää oepáa k'aydipiye' na'äã. ⁹Wí to'wí ta'gendi Yôesi Tádávi'wedí na'âypuÿä'i-á wí't'aywó'kanhonpi, gá Yôesi Tádávi'wedí wówátsi ts'áamin iké'dân, hedího Yôesi Tádávi'wedí na'âypuÿädi wí'únkoedípí háãdi waa it'aywó'dikanhúuwíðí. ¹⁰To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonpídí háa inbí tí'úuwín páadé'in dâyséegípídí Yôesi Tádávi'în wíðímuupí. Hedí kindíðânho nahanginná wé'in t'owa Penísendiví ây únmuu'in hedá wé'in Yôesi Tádávi'ây únmuu'indá.

Yôesi Tádávi'ây únmuu'in dívíseegímáa

¹¹Ná'innân namuu in hí' í't'oe'in páadé iwedíbo': Gínkhây'ä' wí'ná táye ívíséegíhúuwí'in. ¹²Wígínkhây'ähpí Cain waagi'inbá gimúní'in.

I-á i Penísendiví⁷ únmuu, hedânkun iví tí⁷úu ihay. Hedí háadan Cain-di óehay? Gá iví tí⁷úu-á iyä⁷dâakanhondân, hewänbo i-á híwó⁷pídä⁷ i⁷o⁷.

¹³Hedího tí⁷úuwín páadé⁷in, in Yôesi Tádá dâytaapí⁷indi wovây⁷t'aydáho⁷, wí⁷ítsika⁷yëxenípi, “Háadan hêe dít'ay?” ¹⁴Na⁷inbí tí⁷úuwín páadé⁷in âyséegídího gínhanginná chu⁷in waagi⁷inbá gimú⁷de wänbo nää-á in wówátsi ts'äamin âymáa⁷in. Wí to⁷wí iséegímáapi⁷-á wa⁷ chu⁷i waagi⁷bá namuu. ¹⁵To⁷wên inbí tí⁷úuwín páadé⁷in dínmuu⁷in dâyt'ayhonnindá t'owa t'akhānu⁷in waagi⁷inbá dimuu, hedí un únhanginná wí to⁷wí nat'owat'akhānut⁷óe⁷i-á in wówátsi nahāndepí⁷in wí⁷imáapi⁷in. ¹⁶Christ iví wówátsi na⁷in gimuu⁷imáagi, hedânkunho gínhanginná háawin in kodí⁷nin séegi namuu⁷in. Hedího na⁷in wá⁷ gínkhây⁷ä⁷ gikhây⁷múni⁷in na⁷inbí tí⁷úuwín páadé⁷ingí⁷-á na⁷inbí wówátsi äymäänídi.

¹⁷Wí to⁷wí híwó⁷ hay hääwí iví wówátsi i⁷amígí⁷ únkw'ondá, hedí iví tí⁷úu páadé⁷i hääwí úntáydi imúndedi, hewänbo wa⁷di iví pí⁷ná khó⁷yé wínasehkanätaachanpo⁷pídí óekhäge⁷namídi, ti ná⁷i to⁷wí ta⁷gendi Yôesi Tádáví séegi iví pí⁷ná khó⁷yé imáa? Hedân yoe. ¹⁸Naví áyyä⁷, séegi i⁷gedí wí⁷íwänpidáhí⁷má⁷ve-ípi, hewänbo híwó⁷di hääwí iví⁷odíbo⁷ äykeeyami in ta⁷gennin séegi äymáa⁷in.

¹⁹⁻²⁰Hedí in séegi äymáadáho gínhanginná in ta⁷gen namuu⁷in wá⁷ äymáa⁷in, hedá häädi wänbo Yôesi Tádáví⁷piye⁷ ívibée ihaydá äyngipídíbo na⁷inbí pí⁷ná khó⁷yé gichäa⁷-í. Ma⁷di wáyyedí gichäa⁷ idi dítuhchänukhây⁷máa waagi, hewänbo Yôesidá na⁷inbí shánki hay⁷i namuu⁷di na⁷inbí ánshaa únhanginná, hedího i-á únhanginná ná⁷in séegi äymáa⁷in, i-á hääwí t'ähki únhanginná.

²¹K'ema⁷in, Yôesidi wí⁷dítuhchänukhây⁷máapi⁷in na⁷inbí pí⁷ná khó⁷yé gichäadáho⁷, iví⁷piye⁷ ívibeedí há⁷to gikhuwōeda⁷i, ²²hedí hääwí namúni wänbo äydaa⁷andi-á äyhónde⁷, gá iví tsontuü äy⁷a⁷gindodân hedá háa íví⁷o⁷indí⁷ äyhíhchandodá. ²³Hedí ná⁷innân iví tsontuü únmuu: Gínkhây⁷ä⁷ iví ay Jesus Christ-ví⁷piye⁷ ívíwhâyú⁷-í⁷in, hedá idá díyôn waagibá wí⁷ná táye-á íviséegíhúuwí. ²⁴To⁷wên Yôesi Tádáví tsontuü ón⁷a⁷ginhonnindá i-ádi wé⁷ge dimuu, hedá i-á indádí⁷bá namuu, hedí ná⁷in gínhanginná gá iví Yä⁷däa⁷i P'owəḡḡḡ dímágidân.

In to⁷wên dítú⁷nin i Yä⁷däa⁷i P'owəḡḡḡ dâymáa⁷indá bintayí⁷ní

4 ¹Un wâyséegi⁷in, t'ähki to⁷wên dítú⁷nin Yôesigi⁷ dívíhée⁷o⁷in wí⁷úvíwhâyú⁷-ípi. Páadé bintayí⁷ní únhanginpúwí⁷di tigú ta⁷gendi Yôesiví P'owəḡḡḡ dâymáa⁷in, gá báyéki dihōeyó⁷in wáyye t'ähki dikw'ondân, indá Yôesi Tádáví tukhe⁷min dimuu gin dítú⁷. ²Wây⁷tukankhây⁷máa hádí⁷di únhanginnání⁷in háa Yôesiví P'owəḡḡḡ dâymáa⁷in háa yoe: To⁷wên t'ähki t'owaví páadépiye⁷ dítú⁷nin Jesus Christ i nat'owapaa⁷iví⁷piye⁷ dívíwhâyunde⁷indáho Yôesiví P'owəḡḡḡ

dâymaa. ³Hewänbo to²wên t'ähkí Jesus-ví²gedi han wídívíhí²máapí²indá Yôesiví P'oewaaḥḥa wídâymaa²pí. In to²wên kí²min dimuu²in Christ-ví hánmin waagi²inbá dimuu. Ho wovâytu²an ná²in kí²min dikä²äggít²óe²in, hedí náá wéngé t'ähkí diyiho².

⁴Naví áyyäá, undá Yôesi Tádáví²in ímuu, hedí to²wên hōeyódí ditú²nin Yôesi Tádáví tukhē²min dimuu²indá bînt'anho², gá i Yä²dāa²i P'oewaaḥḥa unbí pí²ná khó²yé bînmáadân hedí i-á shánkí nakay i Penísendiví²wedí, ná²i Penísendi-á in Yôesi Tádá dâytaapí²inbí pí²ná khó²yé dâymaa. ⁵Ná²in hōeyó²in dimuu²indá Yôesi Tádá dâytaapí²inda² dimuu, hedânho in wé²ge²in Yôesi Tádá dâytaapí²in dimuu²in waagibá dívíhée²o², hedá in t'owa dâyt'óyande²indá Yôesi Tádá dâytaapí²in wá² dimuu. ⁶Hewänbo ná²indá Yôesi Tádáví²in gimuu, hedího in to²wên i dâytā²indi ná²in dînt'óyande², hewänbo in to²wên iví²in dimuupí²indá wídînt'óyandepí. Handidân gínhanginná wé²in in ta²gen dívíhée²o²in dimuu²in hedá wé²in in hōeyó²dá dívíhée²o²in dimuu²indá.

**Yôesi Tádá iví ây ûnmuu²in iséégí, hedânho indá
wá² dínkhây²ä² wí²ná táye dívíséégíhúuwí²in**

⁷Un wâyséégí²in, wí²ná táye ívíséégíhúuwí, gá in séégí Yôesi Tádáví²wedí na²äðân, hedí to²wên t'ähkí in séégí dâymaa²inda Yôesi Tádáví²wedí di²äpuyä, hedá Yôesi Tádá-á dâytā. ⁸Yôesi Tádá-á naséégít²óe²i namuu, hedího to²wên dâyséégíhonpí²indá Yôesi Tádá wídâytaapí. ⁹Kinnân Yôesi Tádádí dînkeeyan díséégí²in: I-á iví wí² aydä² ûn²ändí² isan náá oepáa k'aydipiye² hedânho in kodí²nin wówátsi dímmäänídí. ¹⁰Kindidân gínhanginná háawin in séégí namuu²in: Tobá ná²indi Yôesi Tádá wí²äyséégípí wänbo², idá ná²in díséégídí iví ay náá oepáa k'aydipiye² isan iví wówátsi imäänídí na²inbí t'aywó²di gínmuu²i dîn²owóyé-ídí.

¹¹Un wâyséégí²in, ha²wâagidí Yôesi Tádádí na²in díséégídânho ná²in wá² gínkhây²ä² wí²ná táye ívíséégíhúuwí²in. ¹²To²wídí wänbo hânhay wänbo Yôesi Tádá wí²óemú²pí, hewänbo wí²ná táye ívíséégídá i-á na²indádí namuu, hedá iví séégí idi dímmä²i-á na²inbí pí²ná khó²yé gínsômä².

¹³Kindidân gínhanginná Yôesi Tádá-ádí wé²ge gimuu²in hedá i-á ná²indádá: Idi iví Yä²dāa²i P'oewaaḥḥa dímmägi. ¹⁴Hedá wá² äymú² iví ay isannin t'ähkí t'owaví aywondi dínmúnídí, hedího í²gedí t'owa t'ähkí äyt'óe²o². ¹⁵T'ähkí to²wên in t'owaví páadépiye² ditú²nin Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu²in, Yôesi Tádá indádí namuu hedá indá i-ádá. ¹⁶Hedího giháhpóe hedá ívíwhäyunde Yôesi Tádádí díséégí²in. I-ân naséégít²óe, hedí to²wên in séégí dâyhonnindá Yôesi Tádá-ádí dimuu hedá i-á indádá. ¹⁷Hedí owáy ihay thaa t'owa háa híwó² háa híwó²pí díví²annin ovâykeekw'ódi ihaydi, in séégí na²inbí pí²ná khó²yé ho gínsôedá wígikhuwóedá²ípí, gá

wa' nää oepáa k'aydi giyidibo Christ waagi'ba gipóedân. ¹⁸Yôesi Tádá âyséegídáho wí'âykhuwôeda'ípi, hedí ta'gendi pín ta'ge haydi i âyséegídí na'inbí khuwôeda' gínyáapo'. Hewänbo âykhuwôeda'dáho ta'gendi pín ta'ge haydi wí'âyséegípi, hedího tuchänu i'gedi ivi'ánshaa'o'.

¹⁹Yôesi Tádádí páadébo na'in díséegí, hedänkun in séegí âymáa. ²⁰Wí to'wí natúdí, "Naadi Yôesi Tádá dóséegí," hewänbo ivi tí'úu páadé'i' it'aydáho', wí hôeyó'i namuu. Ivi tí'úu páadé'i' imunde'i' iséegípidí, há'to Yôesi Tádá óemundepí' wänbo-á óeséegí-í. ²¹Hedí ná'in in tsonttu Christ di dímgí'in namuu: To'wên Yôesi Tádá dâyséegí'indá dínkhây'ä' inbí tí'úuwín páadé'in wá' dâyséegíhúuwí'in.

5 ¹Jesus-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. To'wên ná'in dívíwhäyunde'indá Yôesi Tádáví'wedí ho wíyá dí'äpuyä, hedí to'wên i Tádá dâyséegí'indá, ivi äy wá' dâyséegí. ²Yôesi Tádá âyséegídá hedá ivi tsonttu äy'a'gindodá, handidänho gínhanginná ivi äy wá' âyséegí'in. ³Hedího ivi tsonttu äy'a'ginhondi äykeeyo ta'gendi i âyséegí'in. Ivi tsonttu-á wähpade wí'ünkháapi äy'a'ginnamídí, ⁴gá to'wên t'ähkí Yôesi Tádáví'wedí wíyá dí'äpuyä'indá dínkoedidân i yä'däapí' nää oepáa k'aydiwi namuu'i dâyt'aanídí. Hedí na'inbí whäyü gínmuu'idänho git'anpo'.

Yôesi Tádádí ivi ay Jesus-ví'gedi dítu'an

⁵To'wí iwähäyundedi Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, idä'mänho i nää oepáa k'aydiwi yä'däapí' namuu'i' óet'ande'.

⁶⁻⁸Jesus Christ-ân nää oepáa k'aydipiye' na'ä'ä'i' namuu, hedí p'oedi óep'ó'p'oe'an hedá ivi ün'p'oe-á ich'áa. Na'ä'ä' ivi ün'p'oe ich'áanídí, p'oedi óep'ó'p'oe'amídída'ba yoe. I Yä'däa'i P'oewäqahäädân dítu'o ná'in ta'gen namuu'in, i-á ta'ge natukanyidi. Hedího ná'in poeyedi wéhpêe tuudä' dâymáa: I Yä'däa'i P'oewäqahäa-á i p'oe-á hedá i ün'p'oe-á. Hedí indídá Jesus Christ-ví'gedi na'in díhangin'ândo'. ⁹Háa t'owadi dítu'o waa ívíwhäyunde', hewänbo háa Yôesi Tádádí dítu'o waa shánkí gínkhây'ä' ívíwhäyü-í'in, ivi hí'-á shánkí ünchä'muudi, hedí idänho ivi ay Jesus-ví'gedi dítu'o'. ¹⁰To'wên Yôesi Tádáví ayví'piye' dívíwhäyunde'indá inbí pí'ná khó'yé dínhanginná háa Yôesi Tádá natú waa ta'gen namuu'in. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví hí' wí'önwhäyundepí'indá wí hôeyó'i waagibá óepa', háa idi ivi ayví'gedi dítu'annin wídívíwhäyundepídí. ¹¹Hedí kinnân Yôesi Tádádí na'in dítumáa: In wówátsi nahändepí'innänho dímgí, hedí ivi ay äytaadiho kí'min wówátsi äymáa. ¹²To'wên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí pí'ná khó'yé dín'ännindáho kí'min wówátsi dâymáa. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví ay inbí pí'ná khó'yé wídín'änpí'indáho kí'min wówátsi-á wídâymaapi.

Yôesi Tádádí wówátsi nahändepí'in dímgí

¹³Naadi un Yôesi Tádáví ayví'piye' úvíwhäyunde'in ná'i t'ähkí wäytä'do' hedänho ta'gendi únhanginnánídí in wówátsi nahändepí'in

ho bínmáa'in. ¹⁴Hedi háädi Yôesi Tádávi'piye' ívíbéedí ívíyúusu'ámídí, háa nada' waagi'i háäwí gida'po'di, ta'gendi gínhanginná Yôesi Tádádí dînt'óyande'in. ¹⁵Hedi háäwí gida'po'di dînt'óyande'in gínhanginnândi, gínhanginnân wá' háäwí áydaa'andi' ho dímá'in.

¹⁶Wí to'wí íví méesatewí tí'úu páadé'i' it'aywó'dodi imú'di, hewänbo in t'aywó'nin i'o'indá há'min wínamuupídí in wówátsi nahándepe'i' in diwedi óeyáa'ámídí, ná'i to'wí kí'min t'aywó'nin i'andigi' Yôesivi'piye' ónyúusu'ámí, hediho in wówátsi óemâáni. Hewänbo wên t'aywó'nin nayi', indá in wówátsi nahándepe'i' in diwedi wovâyýaa'ámí'in namuu, hedi naa wó'tú'pí wí to'wí há'min t'aywó'nin i'andi binyúusu'ámí'in. ¹⁷T'áhkí yä'dâapí tsiyekan íví'o'i-á t'aywó'dida' namuu, hewänbo wên t'aywó'nin nayi' há'min wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepe'i' in diwedi ovâyýaa'ámí'in.

¹⁸Gínhanginná to'wên Yôesi Tádávi'wedi di'âypuýä'indá háädi wänbo wídívít'aywó'kanhonpí'in, gá Yôesi Tádávi' ay Jesus-di ovây'áýînmáadân, hediho i Penísendi wí'ûnkoedipí ovâyhónídí. ¹⁹Gínhanginná na'indá Yôesi Tádávi'in gimuu'in, hewänbo to'wên t'áhkí in Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá i Penísendi ovâytsomáa. ²⁰Hedá wá' gínhanginná Yôesi Tádávi' ay náä oepáa k'aydipiye' na'äq'á'in, hedi idi ka'powa dímági hedânho i ta'gendi Yôesi namuu'i áytáa-ídí. Hediho ná'i ta'gendi Yôesi namuu'i-ádí wé'ge ívíhon, íví ay Jesus Christ-ádá wé'ge gimuuđi. I-ân i ta'gendi Yôesi namuu, hedi íbá in wówátsi nahándepe'i' in napäyi'i namuu.

²¹Naví áyyäqä, i háäwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáa'íví'wedá bí'áýîngi'an.

IN EEDI²IN TA²NIN JOHN İTA²NANNIN

John-di in to²wên ovâyta²nannin ovâysengitü²an

¹Naa wí méesatewi p'ó²dédí² omuu²idi wâyta²do² un, wí kwee Yôesi Tádádí wóede²mandi² hedá uvi ây-á.^a Ta²gendi naadi un t'âhkí wâyséegí, hewänbo naadi²bá yoe, t'âhkí in to²wên in ta²gen namuu²in dâytaa²indidá wá² wovâyséegí. ²Na²indi wâyséegí in ta²gen namuu²in na²inbí pí²ná khó²yé âymáadi, hedá hânhay wänbo t'âhká âymá²ve-í.

³Yôesi Tádádá hedá Jesus Christ, i Tádávi ay ünmuu²idá ta²gendi díséegí na²inbí²piye² ginsehkanápúwí, hedá séegísehkaná na²in dímmáani, hedá díkhäge²namí ánsaaginpidíbo gikwo²nídí.

In ta²gen âyséegí, hewänbo naadi²bá yoe, t'âhkí in to²wên inamuu²in bînhuu²wí hedá wí²ná táye-á úviséegíhuu²wí

⁴Naa hânho ohíhchanpóe dînhanginpóedí wáy wên unbí ây in ta²gen namuu²in dâyhonnin, Yôesi Tádá natsonpóe waagibá. ⁵Hedi náä kó²ôe, naadi wên tsontüu namuu i²gedí wînta²do², indá páadé iwedíbo² âymáa²in. Ná²in tsontüu-á ts'äamin wínamuupí, hedi kinnân namuu: Wí²ná táye íviséegíhuu²wí. ⁶Na²inbí wówátsi Yôesi Tádávi tsontüu ûntü² waagibá âyhondáho², kindidi âykeeyo² in séegí âymáa²in. Hedi ná²in tsontüu páadé iwedíbo² í²o²: Iví séegí wóege unbí wówátsi bînhuu²wí.

⁷Nää-á t'ämäpiye² báyéki diyí², indá in t'owa in ta²gen namuu²in diwedí ovâyya²o², indá wídíwíwhâyundepí Jesus nat'owapaa²in hedá íbá i Yôesi Tádádí óesóge²i t'owa ovây²aywoenídí namuu²in. To²wên kí²min dimuu²in in t'owa in ta²gen namuu²in diwedí dâyyaa²o²indá hedá Christ- ví hánmindá dimuu. ⁸Hediho bípi²âyîngi²an hedânho hääwí úví²andi wí²únpedé-ípidí, hedá t'âhká Yôesidi wovâymmáanídí wovâykhây²o²i bînho²ní.

a Wáy wên t'owa dí²ände ná²i kwee-á ta²gendi wí kwee wínamuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, hedá ívî ây-á in méesate²in t'owa-á dimuu.

⁹To⁷wên háa Christ-di díhǎ⁷annin namuu⁷in diweḍi dívíhange⁷annin hedá wíḍâyhonpí⁷in, indá Yôesi Tádá inbí pí⁷nǎ khó⁷yé wíḍây máapí. Hewänbo to⁷wên háa Christ-di díhǎ⁷an waa ḍâyhonnindá, Yôesi Tádá-áḍí hedá iví ay-áḍí wí⁷gíndíbo inbí pí⁷nǎ khó⁷yé dín⁷án. ¹⁰Wí to⁷wí unbí⁷we napówáḍí wovâyhǎ⁷ámíḍí hewänbo Christ-ví hǎhkan ûnmuu⁷in imáapíḍá, wívîntsudemâänípí wovâyhǎ⁷ámíḍí, heḍi namän dihayḍá wívîntu⁷âámípí, “Yôesidi wóepahúuwí.” ¹¹To⁷wên kin óetu⁷annindá óekhǎge⁷máa iví yǎ⁷dâapíkan í⁷ámíḍí.

I t'ǎ⁷gi hí⁷ John-di ovâyta⁷nandi⁷

¹²Wa⁷ḍi báyéki wíyá hǎäwí wâytu⁷âámí⁷i⁷ dómáa, hewänbo wó⁷da⁷pí ná⁷in ta⁷nin diwe dótá⁷namí⁷in. Naa ochanpo⁷ unbí⁷piye⁷ opuwämú-í⁷in, heḍi ívímú⁷ ihayḍi wé⁷ge ívíhée⁷ámí, heḍi handiḍi shánkí gihíhchanpúwí.

¹³I kwee uví tí⁷ûu úmuu⁷i Yôesi Tádáḍí óeḍe⁷mandiví âyḍi wóesengitü⁷an.^b

---

b Iví tí⁷ûu-á ma⁷ḍi wíyá méesate-ân namuu, hedá in áyyǎ⁷ǎ-á in méesate⁷in t'owa-á dimuu.

IN POWAGE² IN TA² NIN JOHN ITA² NANÑIN

John-di i to²wí òntà²nandi² óesengitù²an

¹Naví híwó²di k'ema Gaius, ta²gendi wíséegí²i² unmuu. Naa wí méesatewí tsondi omuu²idi ná²in ta²nin wíntá²do².

²U wíséegí²i², dáyyúusu²o háäwí t'áhkí híwó² úpúwídí, hedá uví túu²údá híwó²dá unchàà-ídá uví pí²ná khó²yé híwó² unchàà waagibá.

³Wên méesate²in tí²úuwín páadé²in naa dínpówádí dín²òekán in ta²gen namuu²in nâamâá²in hedá nâahonnindá, hedí ná²idi hânho díhíhchannan.

⁴In to²wên naví ây waagi²inbá dimuu²in in ta²gen namuu²in dâyhondi naa dínhanginpo²di, hânho ohíhchanpo², hedí wíyá háäwídí wânbo shánkí wídíhíhchandopí.

Gaius híwó² i²an

⁵U wíséegí²i², háädi wânbo t'áhkí háa úkhây²á² waa bikanhon in méesate²in tí²úuwín páadé²in híwó² ovây²áyîngí²odi, tobáháa ovâytaapí²in dimuu wânbo². ⁶Ná²in tí²úuwín páadé²indi in méesate iwe²in t'owa náwe dikw'ó²nin uví séegí úmuu i²gedí ho ovây²t'òe²an. Híwó² bikanhon inbí p'òegé dimän dipiye² ovâykhäge²dodi, hedí kin bikanhondi Yôesi Tádá nâahíhchando². ⁷Indá dimän t'owa Christ-ví²gedí ovâyhangin²ânnamídí, hedá háäbo-á in dívíwhâyundepí²inbí²wedí wídâyhóndepí. ⁸Hediho ná²indá gínkhây²á² ná²in tí²úuwín páadé²in âykhäge²namí²in, hedí handídi wé²ge ívít²òe²amí in ta²gen namuu i²gedí t'owa âyhangin²ânnamídí.

Diotrephes híwó²pí i²an, hewânbo Demetrius-á híwó²di-á i²o²

⁹Naadi wên háawên uví méesate²in t'owa dovâyta²nan, hewânbo naví hí² dínmuu²in Diotrephes-di wídínséegí²anpí. I-á inbí p'ó²dédí² namúní²in óehí²an. ¹⁰Hediho owáy naa opówá ihaydi t'áhkí háa i²an ní²gedí wây²ánshaakannamí. I-á ná²inbí²gedí yanákí ihée²o², hewânbo íví hí² únmuu²i wí²únchä²muupí. Hewânbo kin i²o²in wa²di ihay wí²únmuupí, shánkí wânbo p'ándíkí² ikanhon, in méesate²in tí²úuwín páadé²in Yôesi

Tádáví tų wóegé dipóya²nin wí²ovâyséegíhóndepí, hedá in wé²ge²in méesate²in ná²in dipóya²nin ovâyséegi²ámí²in dida²in wänbo-á idi ovâykhâ²o², hedá idá oe méesate iwedá ovâykhēpiyende².

¹¹ Ụ wíséegi²i², in to²wên híwó² dívítsiyekanhonnin waagi²bá unmúni, in híwó²pí² dívítsiyekanhonnin waagá yoe. To²wên híwó² dívítsiyekanhonnindá Yôesi Tádáví²in dimuu, hewänbo in to²wên híwó²pí² dívítsiyekanhonnindá wídínhanginnáhpí háawi i namuu²in.

¹² T'áhkídíbo Demetrius-ví²gedi híwó²dá² dívíhée²o², hedí nakeepo² in ta²gen namuu²in imáa²in. Na²in wá² hanbá híwó² iví²gedi ívíhée²o², hedí ụ úhanginná ná²i gití²di-á in ta²genbá namuu²in.

I t'á²gi hí² John-di óntá²nandi²

¹³ Wa²di báyéki wiyá háäwí wítu²áámí²i² dómáa, hewänbo wó²da²pí ná²in tá²nin diwe dótá²namí²in. ¹⁴ Hewänbo naa ochanpo² hanwaapídíbo wímúni²in hedí ihaydá wé²ge ánhée²ámí.

¹⁵ Ánshaaginpidíbo² íkwó²ní. Uví k'ema²in náwe diyí²indi wóesengitú²an. Ụdá naví k'ema²in owe diyí²indá wí²ngin ovâysengitú²áámí.

IN TA²NIN JUDE ITA²NANNIN

Jude-ví hí²-á Peter-ví eedí²in ta²nin ita²nannin waagi²bá únmuu.

Jude-di in Jôesiví t'owa únmuu²in ovâytı²an wíđínkhây²âhpí in hójo²in háhkannindádí dimú-í²in. Ovâytı²an wá² háawin ná²in yâ²dâapí dihâkkanji²in dimuu²in, heđi natú Nanbí Sedó Jôesidá gi²min háhkannin ovâytuhchănukhâymaa²in.

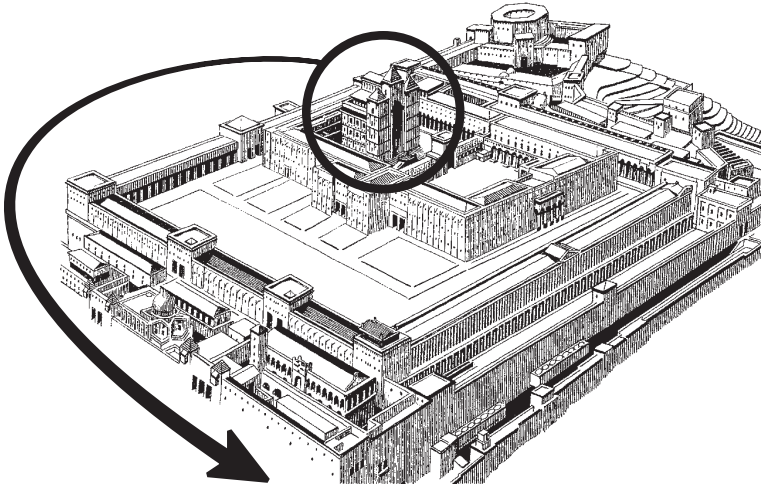
I HÄÄWÍ JOHN ÔNKÈEYANDI?

John ita?nan hääwí iví ánskaa únkeepóe waagi, Yôesidi ônkeeyandi?. Wáy wí ná?i hääwí napuwamän wa?di John nawówáyí? ihaydibo?, wáy wí-á wa? wínapóepí (1:19), hewänbo shánkí wänbo dítu?an háa napuwagít'óe?in owáy i t'ä?gi thaa napowa?ä? ihaydi.

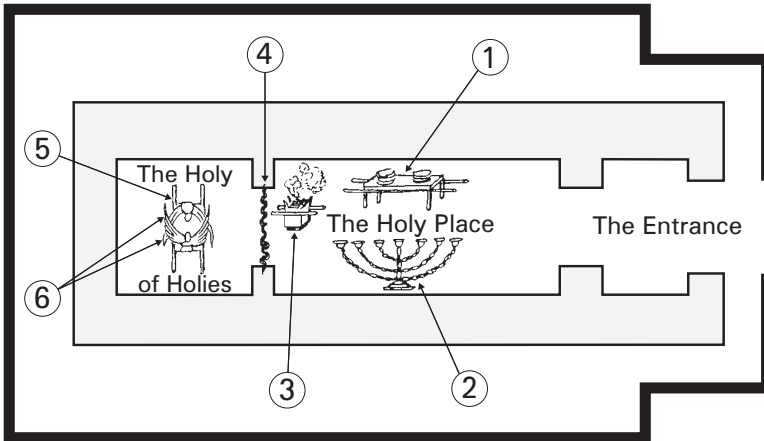
Iví hí?-á únbaapu?wan na?in gika?pówá-ídí, hedí t'ähkí dâytü?o?in handa? wídika?póya?pí. Tobá John ita?nan wänbo ma?di ibo t'ähkí ita?nandi? wínaka?pówápí.

Hewänbo ná?in ta?gendi gínhanginná: Tobá yä?dâapí?in t'owa-ádí Penísendi-ádí híwó?pí díví?o wänbo hedá Yôesiví t'owa ovâyt'ôephadekando wänbo-á, Yôesi-á híwó?di namuu, hedí t'ähkí yä?dâapí?in dimuu?inbí shánkí nakaydi idá ovâyt'aaní, hedá iví t'owa-á hânhay wänbo t'ähkí i-ádí híhchandi dikwo?ní.

The Temple in the time of Jesus Christ

The Temple itself

1. The Table of Showbread
2. The Lampstand
3. The Altar of Incense
4. The Curtain
5. The Ark of the Covenant
6. The Cherubim

